നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദകനികായേ

ജാതക-അട്ഠകഥാ

(സത്തമോ ഭാഗോ)

൨൨. മഹാനിപാതോ

[൫൪൩] ൬. ഭൂരിദത്തജാതകവണ്ണനാ

നഗരകണ്ഡം

യം കിഞ്ചി രതനം അത്ഥീതി ഇദം സത്ഥാ സാവത്ഥിം ഉപനിസ്സായ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപോസഥികേ ഉപാസകേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേ കിര ഉപോസഥദിവസേ പാതോവ ഉപോസഥം അധിട്ഠായ ദാനം ദത്വാ പച്ഛാഭത്തം ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ ധമ്മസ്സവനവേലായ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സത്ഥാ ധമ്മസഭം ആഗന്ത്വാ അലങ്കതബുദ്ധാസനേ നിസീദിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഓലോകേത്വാ ഭിക്ഖുആദീസു പന യേ ആരബ്ഭ ധമ്മകഥാ സമുട്ഠാതി, തേഹി സദ്ധിം തഥാഗതാ സല്ലപന്തി, തസ്മാ അജ്ജ ഉപാസകേ ആരബ്ഭ പുബ്ബചരിയപ്പടിസംയുത്താ ധമ്മകഥാ സമുട്ഠഹിസ്സതീതി ഞത്വാ ഉപാസകേഹി സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ''ഉപോസഥികത്ഥ, ഉപാസകാ''തി ഉപാസകേ പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''സാധു, ഉപാസകാ, കല്യാണം വോ കതം, അപിച അനച്ഛരിയം ഖോ പനേതം, യം തുമ്ഹേ മാദിസം ബുദ്ധം ഓവാദദായകം ആചരിയം ലഭന്താ ഉപോസഥം കരേയ്യാഥ. പോരാണപണ്ഡിതാ പന അനാചരിയകാപി മഹന്തം യസം പഹായ ഉപോസഥം കരിംസുയേവാ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേന്തോ പുത്തസ്സ ഉപരജ്ജം ദത്വാ തസ്സ മഹന്തം യസം ദിസ്വാ ''രജ്ജമ്പി മേ ഗണ്ഹേയ്യാ''തി ഉപ്പന്നാസങ്കോ ''താത, ത്വം ഇതോ നിക്ഖമിത്വാ യത്ഥ തേ രുച്ചതി, തത്ഥ വസിത്വാ മമ അച്ചയേന കുലസന്തകം രജ്ജം ഗണ്ഹാഹീ''തി ആഹ. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പിതരം വന്ദിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന യമുനം ഗന്ത്വാ യമുനായ ച സമുദ്ദസ്സ ച പബ്ബതസ്സ ച അന്തരേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ വനമൂലഫലാഹാരോ പടിവസതി. തദാ സമുദ്ദസ്സ ഹേട്ഠിമേ നാഗഭവനേ ഏകാ മതപതികാ നാഗമാണവികാ അഞ്ഞാസം സപതികാനം യസം ഓലോകേത്വാ കിലേസം നിസ്സായ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ സമുദ്ദതീരേ വിചരന്തീ രാജപുത്തസ്സ പദവലഞ്ജം ദിസ്വാ പദാനുസാരേന ഗന്ത്വാ തം പണ്ണസാലം അദ്ദസ. തദാ രാജപുത്തോ ഫലാഫലത്ഥായ ഗതോ ഹോതി. സാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ കട്ഠത്ഥരണഞ്ചേവ സേസപരിക്ഖാരേ ച ദിസ്വാ ചിന്തേസി ''ഇദം ഏകസ്സ പബ്ബജിതസ്സ വസനട്ഠാനം, വീമംസിസ്സാമി നം 'സദ്ധായ പബ്ബജിതോ നു ഖോ നോ'തി, സചേ ഹി സദ്ധായ പബ്ബജിതോ ഭവിസ്സതി നേക്ഖമ്മാധിമുത്തോ, ന മേ അലങ്കതസയനം സാദിയിസ്സതി. സചേ കാമാഭിരതോ ഭവിസ്സതി, ന സദ്ധാപബ്ബജിതോ, മമ സയനസ്മിംയേവ നിപജ്ജിസ്സതി. അഥ നം ഗഹേത്വാ അത്തനോ സാമികം കത്വാ ഇധേവ വസിസ്സാമീ''തി. സാ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ ദിബ്ബപുപ്ഫാനി ചേവ ദിബ്ബഗന്ധേ ച ആഹരിത്വാ ദിബ്ബപുപ്ഫസയനം സജ്ജേത്വാ പണ്ണസാലായം പുപ്ഫൂപഹാരം കത്വാ ഗന്ധചുണ്ണം വികിരിത്വാ പണ്ണസാലം അലങ്കരിത്വാ നാഗഭവനമേവ ഗതാ.

രാജപുത്തോ സായന്ഹസമയം ആഗന്ത്വാ പണ്ണസാലം പവിട്ഠോ തം പവത്തിം ദിസ്വാ “കേന നു ഖോ ഇമം സയനം സജ്ജിത”ന്തി ഫലാഫലം പരിഭുഞ്ജിത്വാ “അഹോ സുഗന്ധാനി പുപ്ഫാനി, മനാപം വത കത്വാ സയനം പഞ്ഞത്ത”ന്തി ന സദ്ധാപബ്ബജിതഭാവേന സോമനസ്സജാതോ പുപ്ഫസയനേ പരിവത്തിത്വാ നിപന്നോ നിദ്ദം ഓക്കമിത്വാ പുനദിവസേ സൂരിയുഗ്ഗമനേ ഉട്ഠായ പണ്ണസാലം അസമ്മജ്ജിത്വാ ഫലാഫലത്ഥായ അഗമാസി. നാഗമാണവികാ തസ്മിം ഖണേ ആഗന്ത്വാ മിലാതാനി പുപ്ഫാനി ദിസ്വാ “കാമാധിമുത്തോ ഏസ, ന സദ്ധാപബ്ബജിതോ, സക്കാ നം ഗണ്ഹിതു”ന്തി ഞത്വാ പുരാണപുപ്ഫാനി നീഹരിത്വാ അഞ്ഞാനി പുപ്ഫാനി ആഹരിത്വാ തഥേവ നവപുപ്ഫസയനം സജ്ജേത്വാ പണ്ണസാലം അലങ്കരിത്വാ ചങ്കമേ പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ നാഗഭവനമേവ ഗതാ. സോ തം ദിവസമ്പി പുപ്ഫസയനേ സയിത്വാ പുനദിവസേ ചിന്തേസി “കോ നു ഖോ ഇമം പണ്ണസാലം അലങ്കരോതീ”തി? സോ ഫലാഫലത്ഥായ അഗന്ത്വാ പണ്ണസാലതോ അവിദൂരേ പടിച്ഛന്നോ അട്ഠാസി. ഇതരാപി ബഹൂ ഗന്ധേ ചേവ പുപ്ഫാനി ച ആദായ അസ്സമപദം അഗമാസി. രാജപുത്തോ ഉത്തമരൂപധരം നാഗമാണവികം ദിസ്വാവ പടിബദ്ധചിത്തോ അത്താനം അദസ്സേത്വാ തസ്സാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ സയനം സജ്ജനകാലേ പവിസിത്വാ “കാസി ത്വ”ന്തി പുച്ഛി. “അഹം നാഗമാണവികാ, സാമീ”തി. “സസാമികാ അസ്സാമികാസീ”തി. “സാമി, അഹം പുബ്ബേ സസാമികാ, ഇദാനി പന അസ്സാമികാ വിധവാ”. “ത്വം പന കത്ഥ വാസികോസീ”തി? “അഹം ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്തോ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോ നാമ”. “ത്വം നാഗഭവനം പഹായ കസ്മാ ഇധ വിചരസീ”തി? “സാമി, അഹം തത്ഥ സസാമികാനം നാഗമാണവികാനം യസം ഓലോകേത്വാ കിലേസം നിസ്സായ ഉക്കണ്ഠിത്വാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ സാമികം പരിയേസന്തീ വിചരാമീ”തി. “തേന ഹി ഭദ്ദേ, സാധു, അഹമ്പി ന സദ്ധായ പബ്ബജിതോ, പിതരാ പന മേ നീഹരിതത്താ ഇധ വസാമി, ത്വം മാ ചിന്തയി, അഹം തേ സാമികോ ഭവിസ്സാമി, ഉഭോപി ഇധ സമഗ്ഗവാസം വസിസ്സാമാ”തി. സാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. തതോ പട്ഠായ തേ ഉഭോപി തത്ഥേവ സമഗ്ഗവാസം വസിംസു. സാ അത്തനോ ആനുഭാവേന മഹാരഹം ഗേഹം മാപേത്വാ മഹാരഹം പല്ലങ്കം ആഹരിത്വാ സയനം പഞ്ഞപേസി. തതോ പട്ഠായ മൂലഫലാഫലം ന ഖാദി, ദിബ്ബഅന്നപാനമേവ ഭുഞ്ജിത്വാ ജീവികം കപ്പേസി.

അപരഭാഗേ നാഗമാണവികാ ഗബ്ഭം പടിലഭിത്വാ പുത്തം വിജായി, സാഗരതീരേ ജാതത്താ തസ്സ “സാഗരബ്രഹ്മദത്തോ”തി നാമം കരിംസു. തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ നാഗമാണവികാ ധീതരം വിജായി, തസ്സാ സമുദ്ദതീരേ ജാതത്താ “സമുദ്ദജാ”തി നാമം കരിംസു. അഥേകോ ബാരാണസിവാസികോ വനചരകോ തം ഠാനം പത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ രാജപുത്തം സഞ്ജാനിത്വാ കതിപാഹം തത്ഥ വസിത്വാ “ദേവ, അഹം തുമ്ഹാകം ഇധ വസനഭാവം രാജകുലസ്സ ആരോചേസ്സാമീ”തി തം വന്ദിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ നഗരം അഗമാസി. തദാ രാജാ കാലമകാസി. അമച്ചാ തസ്സ സരീരകിച്ചം കത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സന്നിപതിത്വാ “അരാജകം രജ്ജം നാമ ന സണ്ഠാതി, രാജപുത്തസ്സ വസനട്ഠാനം വാ അത്ഥിഭാവം വാ ന ജാനാമ, ഫുസ്സരഥം വിസ്സജ്ജേത്വാ രാജാനം ഗണ്ഹിസ്സാമാ”തി മന്തയിംസു. തസ്മിം ഖണേ വനചരകോ നഗരം പത്വാ തം കഥം സുത്വാ അമച്ചാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ “അഹം രാജപുത്തസ്സ സന്തികേ തയോ ചത്താരോ ദിവസേ വസിത്വാ ആഗതോമ്ഹീ”തി തം പവത്തിം ആചിക്ഖി. അമച്ചാ തസ്സ സക്കാരം കത്വാ തേന മഗ്ഗനായകേന സദ്ധിം തത്ഥ ഗന്ത്വാ കതപടിസന്ഥാരാ രഞ്ഞോ കാലകതഭാവം ആരോചേത്വാ “ദേവ, രജ്ജം പടിപജ്ജാഹീ”തി ആഹംസു.

സോ “നാഗമാണവികായ ചിത്തം ജാനിസ്സാമീ”തി തം ഉപസങ്കമിത്വാ “ഭദ്ദേ, പിതാ മേ കാലകതോ, അമച്ചാ മയ്ഹം ഛത്തം ഉസ്സാപേതും ആഗതാ, ഗച്ഛാമ, ഭദ്ദേ, ഉഭോപി ദ്വാദസയോജനികായ ബാരാണസിയാ രജ്ജം കാരേസ്സാമ, ത്വം സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം ജേട്ഠികാ ഭവിസ്സസീ”തി ആഹ. “സാമി, ന സക്കാ മയാ ഗന്തു”ന്തി. “കിംകാരണാ”തി? “മയം ഘോരവിസാ ഖിപ്പകോപാ അപ്പമത്തകേനപി കുജ്ഝാമ,

സപത്തിരോസോ ച നാമ ഭാരിയോ. സചാഹം കിഞ്ചി ദിസ്വാ വാ സുത്വാ വാ കുദ്ധാ ഓലോകേസ്സാമി, ഭസ്മാമുട്ഠി വിയ വിപ്പകിരിസ്സതി. ഇമിനാ കാരണേന ന സക്കാ മയാ ഗന്തു''ന്തി. രാജപുത്തോ പുനദിവസേപി യാചതേവ. അഥ നം സാ ഏവമാഹ - ''അഹം താവ കേനചി പരിയായേന ന ഗമിസ്സാമി, ഇമേ പന മേ പുത്താ നാഗകുമാരാ തവ സമ്ഭവേന ജാതത്താ മനുസ്സജാതികാ. സചേ തേ മയി സിനേഹോ അത്ഥി, ഇമേസു അപ്പമത്തോ ഭവ. ഇമേ ഖോ പന ഉദകബീജകാ സുഖുമാലാ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്താ വാതാതപേന കിലമിത്വാ മരേയ്യും, തസ്മാ ഏകം നാവം ഖണാപേത്വാ ഉദകസ്സ പൂരാപേത്വാ തായ ദ്വേ പുത്തകേ ഉദകകീളം കീളാപേത്വാ നഗരേപി അന്തോവത്ഥുസ്മിംയേവ പോക്ഖരണിംകാരേയ്യാസി, ഏവം തേ ന കിലമിസ്സന്തീ''തി.

സാ ഏവഞ്ച പന വത്വാ രാജപുത്തം വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പുത്തകേ ആലിങ്ഗിത്വാ ഥനന്തരേ നിപജ്ജാപേത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ രാജപുത്തസ്സ നിയ്യാദേത്വാ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ തത്ഥേവ അന്തരധായിത്വാ നാഗഭവനം അഗമാസി. രാജപുത്തോപി ദോമനസ്സപ്പത്തോ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി നിവേസനാ നിക്ഖമിത്വാ അക്ഖീനി പുഞ്ഛിത്വാ അമച്ചേ ഉപസങ്കമി. തേ തം തത്ഥേവ അഭിസിഞ്ചിത്വാ ''ദേവ, അമ്ഹാകം നഗരം ഗച്ഛാമാ''തി വദിംസു. തേന ഹി സീഘം നാവം ഖണിത്വാ സകടം ആരോപേത്വാ ഉദകസ്സ പൂരേത്വാ ഉദകപിട്ഠേ വണ്ണഗന്ധസമ്പന്നാനി നാനാപുപ്ഫാനി വികിരഥ, മമ പുത്താ ഉദകബീജകാ, തേ തത്ഥ കീളന്താ സുഖം ഗമിസ്സന്തീ''തി. അമച്ചാ തഥാ കരിംസു. രാജാ ബാരാണസിം പത്വാ അലങ്കതനഗരം പവിസിത്വാ സോളസസഹസ്സാഹി നാടകിത്ഥീഹി അമച്ചാദീഹി ച പരിവുതോ മഹാതലേ നിസീദിത്വാ സത്താഹം മഹാപാനം പിവിത്വാ പുത്താനം അത്ഥായ പോക്ഖരണിം കാരേസി. തേ നിബദ്ധം തത്ഥ കീളിംസു.

അഥേകദിവസം പോക്ഖരണിയം ഉദകേ പവേസിയമാനേ ഏകോ കച്ഛപോ പവിസിത്വാ നിക്ഖമനട്ഠാനം അപസ്സന്തോ പോക്ഖരണിതലേ നിപജ്ജിത്വാ ദാരകാനം കീളനകാലേ ഉദകതോ ഉട്ഠായ സീസം നീഹരിത്വാ തേ ഓലോകേത്വാ പുന ഉദകേ നിമുജ്ജി. തേ തം ദിസ്വാ ഭീതാ പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ ''താത, പോക്ഖരണിയം ഏകോ യക്ഖോ അമ്ഹേ താസേതീ''തി ആഹംസു. രാജാ ''ഗച്ഛഥ നം ഗണ്ഹഥാ''തി പുരിസേ ആണാപേസി. തേ ജാലം ഖിപിത്വാ കച്ഛപം ആദായ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. കുമാരാ തം ദിസ്വാ ''ഏസ, താത, പിസാചോ''തി വിരവിംസു. രാജാ പുത്തസിനേഹേന കച്ഛപസ്സ കുജ്ഝിത്വാ ''ഗച്ഛഥസ്സ കമ്മകാരണം കരോഥാ''തി ആണാപേസി. തത്ര ഏകച്ചേ ''അയം രാജവേരികോ, ഏതം ഉദുക്ഖലേ മുസലേഹി ചുണ്ണവിചുണ്ണം കാതും വട്ടതീ''തി ആഹംസു, ഏകച്ചേ ''തീഹി പാകേഹി പചിത്വാ ഖാദിതും'', ഏകച്ചേ ''അങ്ഗാരേസു ഉത്താപേതും,'' ഏകച്ചേ ''അന്തോകടാഹേയേവ നം പചിതും വട്ടതീ''തി ആഹംസു. ഏകോ പന ഉദകഭീരുകോ അമച്ചോ ''ഇമം യമുനായ ആവട്ടേ ഖിപിതും വട്ടതി, സോ തത്ഥ മഹാവിനാസം പാപുണിസ്സതി. ഏവരൂപാ ഹിസ്സ കമ്മകാരണാ നത്ഥീ''തി ആഹ. കച്ഛപോ തസ്സ കഥം സുത്വാ സീസം നീഹരിത്വാ ഏവമാഹ - ''അമ്ഭോ, കിം തേ മയാ അപരാധോ കതോ, കേന മം ഏവരൂപം കമ്മകാരണം വിചാരേസി. മയാ ഹി സക്കാ ഇതരാ കമ്മകാരണാ സഹിതും, അയം പന അതികക്ഖളോ, മാ ഏവം അവചാ''തി. തം സുത്വാ രാജാ ''ഇമം ഏതദേവ കാരേതും വട്ടതീ''തി യമുനായ ആവട്ടേ ഖിപാപേസി. പുരിസോ തഥാ അകാസി. സോ ഏകം നാഗഭവനഗാമിം ഉദകവാഹം പത്വാ നാഗഭവനം അഗമാസി.

അഥ നം തസ്മിം ഉദകവാഹേ കീളന്താ ധതരട്ഠനാഗരഞ്ഞോ പുത്താ നാഗമാണവകാ ദിസ്വാ ''ഗണ്ഹഥ നം ദാസ''ന്തി ആഹംസു. സോ ചിന്തേസി ''അഹം ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഹത്ഥാ മുച്ചിത്വാ ഏവരൂപാനം ഫരുസാനം നാഗാനം ഹത്ഥം പത്തോ, കേന നു ഖോ ഉപായേന മുച്ചേയ്യ''ന്തി. സോ ''അത്ഥേസോ ഉപായോ''തി മുസാവാദം കത്വാ ''തുമ്ഹേ ധതരട്ഠസ്സ നാഗരഞ്ഞോ സന്തകാ ഹുത്വാ കസ്മാ ഏവം

വദേഥ, അഹം ചിത്തചൂളോ നാമ കച്ഛപോ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ദൂതോ, ധതരട്ഠസ്സ സന്തികം ആഗതോ, അമ്ഹാകം രാജാ ധതരട്ഠസ്സ ധീതരം ദാതുകാമോ മം പഹിണി, തസ്സ മം ദസ്സേഥാ''തി ആഹ. തേ സോമനസ്സജാതാ തം ആദായ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസും. രാജാ ''ആനേഥ ന''ന്തി തം പക്കോസാപേത്വാ ദിസ്വാവ അനത്തമനോ ഹുത്വാ ''ഏവം ലാമകസരീരോ ദൂതകമ്മം കാതും ന സക്കോതീ''തി ആഹ. തം സുത്വാ കച്ഛപോ ''കിം പന, മഹാരാജ, ദൂതേഹി നാമ താലപ്പമാണേഹി ഭവിതബ്ബം, സരീരഞ്ഹി ഖുദ്ദകം വാ മഹന്തം വാ അപ്പമാണം, ഗതഗതട്ഠാനേ കമ്മനിപ്ഫാദനമേവ പമാണം. മഹാരാജ, അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ബഹൂ ദൂതാ. ഥലേ കമ്മം മനുസ്സാ കരോന്തി, ആകാസേ പക്ഖിനോ, ഉദകേ അഹമേവ. അഹഞ്ഹി ചിത്തചൂളോ നാമ കച്ഛപോ ഠാനന്തരപ്പത്തോ രാജവല്ലഭോ, മാ മം പരിഭാസഥാ''തി അത്തനോ ഗുണം വണ്ണേസി. അഥ നം ധതരട്ഠോ പുച്ഛി ''കേന പനത്ഥേന രഞ്ഞാ പേസിതോസീ''തി. മഹാരാജ, രാജാ മം ഏവമാഹ ''മയാ സകലജമ്ബുദീപേ രാജൂഹി സദ്ധിം മിത്തധമ്മോ കതോ, ഇദാനി ധതരട്ഠേന നാഗരഞ്ഞാ സദ്ധിം മിത്തധമ്മം കാതും മമ ധീതരം സമുദ്ദജം ദമ്മീ''തി വത്വാ മം പഹിണി. ''തുമ്ഹേ പപഞ്ചം അകത്വാ മയാ സദ്ധിംയേവ പുരിസം പേസേത്വാ ദിവസം വവത്ഥപേത്വാ ദാരികം ഗണ്ഹഥാ''തി. സോ തുസ്സിത്വാ തസ്സ സക്കാരം കത്വാ തേന സദ്ധിം ചത്താരോ നാഗമാണവകേ പേസേസി ''ഗച്ഛഥ, രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ ദിവസം വവത്ഥപേത്വാ ഏഥാ''തി. തേ ''സാധൂ''തി വത്വാ കച്ഛപം ഗഹേത്വാ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിംസു.

കച്ഛപോ യമുനായ ബാരാണസിയാ ച അന്തരേ ഏകം പദുമസരം ദിസ്വാ ഏകേനുപായേന പലായിതുകാമോ ഏവമാഹ - ''ഭോ നാഗമാണവകാ, അമ്ഹാകം രാജാ പുത്തദാരാ ചസ്സ മം ഉദകേ ഗോചരത്താ രാജനിവേസനം ആഗതം ദിസ്വാവ പദുമാനി നോ ദേഹി, ഭിസമൂലാനി ദേഹീതി യാചന്തി. അഹം തേസം അത്ഥായ താനി ഗണ്ഹിസ്സാമി, ഏത്ഥ മം വിസ്സജ്ജേത്വാ മം അപസ്സന്താപി പുരേതരം രഞ്ഞോ സന്തികം ഗച്ഛഥ, അഹം വോ തത്ഥേവ പസ്സിസ്സാമീ''തി. തേ തസ്സ സദ്ദഹിത്വാ തം വിസ്സജ്ജേസും. സോ തത്ഥ ഏകമന്തേ നിലീയി. ഇതരേപി നം അദിസ്വാ ''രഞ്ഞോ സന്തികം ഗതോ ഭവിസ്സതീ''തി മാണവകവണ്ണേന രാജാനം ഉപസങ്കമിംസു. രാജാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ''കുതോ ആഗതത്ഥാ''തി പുച്ഛി. ''ധതരട്ഠസ്സ സന്തികാ, മഹാരാജാ''തി. ''കിംകാരണാ ഇധാഗതാ''തി? ''മഹാരാജ, മയം തസ്സ ദൂതാ, ധതരട്ഠോ വോ ആരോഗ്യം പുച്ഛതി. സചേ യം വോ ഇച്ഛഥ, തം നോ വദേഥ. തുമ്ഹാകം കിര ധീതരം സമുദ്ദജം അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ പാദപരിചാരികം കത്വാ ദേഥാ''തി ഇമമത്ഥം പകാസേന്താ പഠമം ഗാഥമാഹംസു -

൭൮൪. ''യം കിഞ്ചി രതനം അത്ഥി, ധതരട്ഠനിവേസനേ;
സബ്ബാനി തേ ഉപയന്തു, ധീതരം ദേഹി രാജിനോ''തി.

തത്ഥ **സബ്ബാനി തേ ഉപയന്തൂ**തി തസ്സ നിവേസനേ സബ്ബാനി രതനാനി തവ നിവേസനം ഉപഗച്ഛന്തു.

തം സുത്വാ രാജാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൮൫. ''ന നോ വിവാഹോ നാഗേഹി, കതപുബ്ബോ കുദാചനം;
തം വിവാഹം അസംയുത്തം, കഥം അമ്ഹേ കരോമസേ''തി.

തത്ഥ **അസംയുത്ത**ന്തി അയുത്തം തിരച്ഛാനേഹി സദ്ധിം സംസഗ്ഗം അനനുച്ഛവികം. **അമ്ഹേ**തി അമ്ഹേ മനുസ്സജാതികാ സമാനാ കഥം തിരച്ഛാനഗതസമ്ബന്ധം കരോമാതി.

തം സുത്വാ നാഗമാണവകാ ''സചേ തേ ധതരട്ഠേന സദ്ധിം സമ്ബന്ധോ അനനുച്ഛവികോ, അഥ കസ്മാ അത്തനോ ഉപട്ഠാകം ചിത്തചൂളം നാമ കച്ഛപം

'സമുദ്ദജം നാമ തേ ധീതരം ദമ്മീ'തി അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ പേസേസി? ഏവം പേസേത്വാ ഇദാനി തേ അമ്ഹാകം രാജാനം പരിഭവം കരോന്തസ്സ കത്തബ്ബയുത്തകം മയം ജാനിസ്സാമ. മയഞ്ഹി നാഗമാണവകാ''തി വത്വാ രാജാനം തജ്ജേന്താ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസിംസു -

൧൮൬. ''ജീവിതം നൂന തേ ചത്തം, രട്ഠം വാ മനുജാധിപ;
ന ഹി നാഗേ കുപിതമ്ഹി, ചിരം ജീവന്തി താദിസാ.

൧൮൭. ''യോ ത്വം ദേവ മനുസ്സോസി, ഇദ്ധിമന്തം അനിദ്ധിമാ;
വരുണസ്സ നിയം പുത്തം, യാമുനം അതിമഞ്ഞസീ''തി.

തത്ഥ **രട്ഠം വാ**തി ഏകംസേന തയാ ജീവിതം വാ രട്ഠം വാ ചത്തം. **താദിസാ**തി തുമ്ഹാദിസാ ഏവം മഹാനുഭാവേ നാഗേ കുപിതേ ചിരം ജീവിതും ന സക്കോന്തി, അന്തരാവ അന്തരധായന്തി. **യോ ത്വം, ദേവ, മനുസ്സോസീ**തി ദേവ, യോ ത്വം മനുസ്സോ സമാനോ. **വരുണസ്സാ**തി വരുണനാഗരാജസ്സ. **നിയം പുത്ത**ന്തി അജ്ഝത്തികപുത്തം. **യാമുന**ന്തി യമുനായ ഹേട്ഠാ ജാതം.

തതോ രാജാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൮൮. ''നാതിമഞ്ഞാമി രാജാനം, ധതരട്ഠം യസസ്സിനം;
ധതരട്ഠോ ഹി നാഗാനം, ബഹൂനമപി ഇസ്സരോ.

൧൮൯. ''അഹി മഹാനുഭാവോപി, ന മേ ധീതരമാരഹോ;
ഖത്തിയോ ച വിദേഹാനം, അഭിജാതാ സമുദ്ദജാ''തി.

തത്ഥ **ബഹൂനമപീ**തി പഞ്ചയോജനസതികസ്സ നാഗഭവനസ്സ ഇസ്സരഭാവം സന്ധായേവമാഹ. **ന മേ ധീതരമാരഹോ**തി ഏവം മഹാനുഭാവോപി പന സോ അഹിജാതികത്താ മമ ധീതരം അരഹോ ന ഹോതി. **''ഖത്തിയോ ച വിദേഹാന''**ന്തി ഇദം മാതിപക്ഖേ ഞാതകേ ദസ്സേന്തോ ആഹ. **സമുദ്ദജാ**തി സോ ച വിദേഹരാജപുത്തോ മമ ധീതാ സമുദ്ദജാ ചാതി ഉഭോപി അഭിജാതാ. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം സംവാസം അരഹന്തി. ന ഹേസാ മണ്ഡൂകഭക്ഖസ്സ സപ്പസ്സ അനുച്ഛവികാതി ആഹ.

നാഗമാണവകാ തം തത്ഥേവ നാസാവാതേന മാരേതുകാമാ ഹുത്വാപി ''അമ്ഹാകം ദിവസം വവത്ഥാപനത്ഥായ പേസിതാ, ഇമം മാരേത്വാ ഗന്തും ന യുത്തം, ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആചിക്ഖിത്വാ ജാനിസ്സാമാ''തി തത്ഥേവ അന്തരഹിതാ ''കിം, താതാ, ലദ്ധാ വോ രാജധീതാ''തി രഞ്ഞാ പുച്ഛിതാ കുജ്ഝിത്വാ ''കിം, ദേവ, അമ്ഹേ അകാരണാ യത്ഥ വാ തത്ഥ വാ പേസേസി. സചേപി മാരേതുകാമോ, ഇധേവ നോ മാരേഹി. സോ തുമ്ഹേ അക്കോസതി പരിഭാസതി, അത്തനോ ധീതരം ജാതിമാനേന ഉക്ഖിപതീ''തി തേന വുത്തഞ്ച അവുത്തഞ്ച വത്വാ രഞ്ഞോ കോധം ഉപ്പാദയിംസു. സോ അത്തനോ പരിസം സന്നിപാതേതും ആണാപേന്തോ ആഹ -

൧൯൦. ''കമ്ബലസ്സതരാ ഉട്ഠേന്തു, സബ്ബേ നാഗേ നിവേദയ;
ബാരാണസിം പവജ്ജന്തു, മാ ച കഞ്ചി വിഹേഠയു''ന്തി.

തത്ഥ **കമ്ബലസ്സതരാ ഉട്ഠേന്തൂ**തി കമ്ബലസ്സതരാ നാമ തസ്സ മാതുപക്ഖികാ സിനേരുപാദേ വസനനാഗാ, തേ ച ഉട്ഠഹന്തു. അഞ്ഞേ ച ചതൂസു ദിസാസു അനുദിസാസു യത്തകാ വാ മയ്ഹം വചനകരാ, തേ സബ്ബേ നാഗേ നിവേദയ, ഗന്ത്വാ ജാനാപേഥ, ഖിപ്പം കിര സന്നിപാതേഥാതി ആണാപേന്തോ ഏവമാഹ. തതോ സബ്ബേഹേവ സീഘം സന്നിപതിതേഹി ''കിം കരോമ, ദേവാ''തി വുത്തേ ''സബ്ബേപി തേ നാഗാ ബാരാണസിം പവജ്ജന്തൂ''തി ആഹ. ''തത്ഥ ഗന്ത്വാ കിം കാതബ്ബം, ദേവ,

തം നാസാവാതപ്പഹാരേന ഭസ്മം കരോമാ''തി ച വുത്തേ രാജധീതരി പടിബദ്ധചിത്തതായ തസ്സാ വിനാസം അനിച്ഛന്തോ **''മാ ച കഞ്ചി വിഹേഠയു''**ന്തി ആഹ, തുമ്ഹേസു കോചി കഞ്ചി മാ വിഹേഠയാതി അത്ഥോ. അയമേവ വാ പാഠോ.

അഥ നം നാഗാ ''സചേ കോചി മനുസ്സോ ന വിഹേഠേതബ്ബോ, തത്ഥ ഗന്ത്വാ കിം കരിസ്സാമാ''തി ആഹംസു. അഥ നേ ''ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരോഥ, അഹമ്പി ഇദം നാമ കരിസ്സാമീ''തി ആചിക്ഖന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൭൬൪. ''നിവേസനേസു സോബ്ഭേസു, രഥിയാ ചച്ചരേസു ച;
രുക്ഖഗ്ഗേസു ച ലമ്ബന്തു, വിതതാ തോരണേസു ച.

൭൬൫. ''അഹമ്പി സബ്ബസേതേന, മഹതാ സുമഹം പുരം;
പരിക്ഖിപിസ്സം ഭോഗേഹി, കാസീനം ജനയം ഭയ''ന്തി.

തത്ഥ **സോബ്ഭേസൂ**തി പോക്ഖരണീസു. **രഥിയാ**തി രഥികായ. **വിതതാ**തി വിതതസരീരാ മഹാസരീരാ ഹുത്വാ ഏതേസു ചേവ നിവേസനാദീസു ദ്വാരതോരണേസു ച ഓലമ്ബന്തു, ഏത്തകം നാഗാ കരോന്തു, കരോന്താ ച നിവേസനേ താവ മഞ്ചപീഠാനം ഹേട്ഠാ ച ഉപരി ച അന്തോഗബ്ഭബഹിഗബ്ഭാദീസു ച പോക്ഖരണിയം ഉദകപിട്ഠേ രഥികാദീനം പസ്സേസു ചേവ മത്ഥകേസു ച മഹന്താനി സരീരാനി മാപേത്വാ മഹന്തേ ഫണേ കത്വാ കമ്മാരഗഗ്ഗരീ വിയ ധമമാനാ ''സുസൂ''തി സദ്ദം കരോന്താ ഓലമ്ബഥ ച നിപജ്ജഥ ച. അത്താനം പന തരുണദാരകാനം ജരാജിണ്ണാനം ഗബ്ഭിനിത്ഥീനം സമുദ്ദജായ ചാതി ഇമേസം ചതുന്നം മാ ദസ്സയിത്ഥ. അഹമ്പി സബ്ബസേതേന മഹന്തേന സരീരേന ഗന്ത്വാ സുമഹന്തം കാസിപുരം സത്തക്ഖത്തും ഭോഗേഹി പരിക്ഖിപിസ്സം, മഹന്തേന ഫണേന നം ഛാദേത്വാ ഏകന്ധകാരം കത്വാ കാസീനം ഭയം ജനയന്തോ ''സുസൂ''തി സദ്ദം മുഞ്ചിസ്സാമീതി.

അഥ സബ്ബേ നാഗാ തഥാ അകംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൭൬൬. ''തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, ഉരഗാനേകവണ്ണിനോ;
ബാരാണസിം പവജ്ജിംസു, ന ച കഞ്ചി വിഹേഠയും.

൭൬൭. ''നിവേസനേസു സോബ്ഭേസു, രഥിയാ ചച്ചരേസു ച;
രുക്ഖഗ്ഗേസു ച ലമ്ബിംസു, വിതതാ തോരണേസു ച.

൭൬൮. ''തേസു ദിസ്വാന ലമ്ബന്തേ, പുഥൂ കന്ദിംസു നാരിയോ;
നാഗേ സോണ്ഡികതേ ദിസ്വാ, പസ്സസന്തേ മുഹും മുഹും.

൭൬൯. ''ബാരാണസീ പബ്യഥിതാ, ആതുരാ സമപജ്ജഥ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ധീതരം ദേഹി രാജിനോ''തി.

തത്ഥ **അനേകവണ്ണിനോ**തി നീലാദിവസേന അനേകവണ്ണാ. ഏവരൂപാനി ഹി തേ രൂപാനി മാപയിംസു. **പവജ്ജിംസൂ**തി അഡ്ഢരത്തസമയേ പവിസിംസു. **ലമ്ബിംസൂ**തി ധതരട്ഠേന വുത്തനിയാമേനേവ തേ സബ്ബേസു ഠാനേസു മനുസ്സാനം സഞ്ചാരം പച്ഛിന്ദിത്വാ ഓലമ്ബിംസു. ദൂതാ ഹുത്വാ ആഗതാ പന ചത്താരോ നാഗമാണവകാ രഞ്ഞോ സയനസ്സ ചത്താരോ പാദേ പരിക്ഖിപിത്വാ ഉപരിസീസേ മഹന്തേ ഫണേ കത്വാ തുണ്ഡേഹി സീസം പഹരന്താ വിയ ദാഠാ വിവരിത്വാ പസ്സസന്താ അട്ഠംസു. ധതരട്ഠോപി അത്തനാ വുത്തനിയാമേന നഗരം പടിച്ഛാദേസി. പബുജ്ഝമാനാ പുരിസാ യതോ യതോ ഹത്ഥം വാ പാദം വാ പസാരേന്തി, തത്ഥ തത്ഥ സപ്പേ ഛുപിത്വാ ''സപ്പോ, സപ്പോ''തി വിരവന്തി. **പുഥൂ കന്ദിംസൂ**തി യേസു ഗേഹേസു ദീപാ ജലന്തി, തേസു ഇത്ഥിയോ പബുദ്ധാ ദ്വാരതോരണഗോപാനസിയോ

ഓലോകേത്വാ ഓലമ്ബന്തേ നാഗേ ദിസ്വാ ബഹൂ ഏകപ്പഹാരേനേവ കന്ദിംസു. ഏവം സകലനഗരം ഏകകോലാഹലം അഹോസി. **സോണ്ഡികതേ**തി കതഫണേ.

പക്കന്ദുന്തി വിഭാതായ രത്തിയാ നാഗാനം അസ്സാസവാതേന സകലനഗരേ രാജനിവേസനേ ച ഉപ്പാതിയമാനേ വിയ ഭീതാ മനുസ്സാ "നാഗരാജാനോ കിസ്സ നോ വിഹേഠഥാ"തി വത്വാ തുമ്ഹാകം രാജാ "ധീതരം ദസ്സാമീ"തി ധതരട്ഠസ്സ ദൂതം പേസേത്വാ പുന തസ്സ ദൂതേഹി ആഗന്ത്വാ "ദേഹീ"തി വുത്തോ അമ്ഹാകം രാജാനം അക്കോസതി പരിഭാസതി. "സചേ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ധീതരം ന ദസ്സതി, സകലനഗരസ്സ ജീവിതം നത്ഥീ"തി വുത്തേ "തേന ഹി നോ , സാമി, ഓകാസം ദേഥ, മയം ഗന്ത്വാ രാജാനം യാചിസ്സാമാ"തി യാചന്താ ഓകാസം ലഭിത്വാ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ മഹന്തേന രവേന പക്കന്തിംസു. ഭരിയായോപിസ്സ അത്തനോ അത്തനോ ഗബ്ഭേസു നിപന്നകാവ "ദേവ, ധീതരം ധതരട്ഠരഞ്ഞോ ദേഹീ"തി ഏകപ്പഹാരേന കന്ദിംസു. തേപി ചത്താരോ നാഗമാണവകാ "ദേഹീ"തി തുണ്ഹേഹി സീസം പഹരന്താ വിയ ദാഠാ വിവരിത്വാ പസ്സസന്താ അട്ഠംസു.

സോ നിപന്നകോവ നഗരവാസീനഞ്ച അത്തനോ ച ഭരിയാനം പരിദേവിതസദ്ദം സുത്വാ ചതൂഹി ച നാഗമാണവകേഹി തജ്ജിതത്താ മരണഭയഭീതോ "മമ ധീതരം സമുദ്ദജം ധതരട്ഠസ്സ ദമ്മീ"തി തിക്ഖത്തും അവച. തം സുത്വാ സബ്ബേപി നാഗരാജാനോ തിഗാവുതമത്തം പടിക്കമിത്വാ ദേവനഗരം വിയ ഏകം നഗരം മാപേത്വാ തത്ഥ ഠിതാ "ധീതരം കിര നോ പേസേതൂ"തി പണ്ണാകാരം പഹിണിംസു. രാജാ തേഹി ആഭതം പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ "തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ, അഹം ധീതരം അമച്ചാനം ഹത്ഥേ പഹിണിസ്സാമീ"തി തേ ഉയ്യോജേത്വാ ധീതരം പക്കോസാപേത്വാ ഉപരിപാസാദം ആരോപേത്വാ സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ "അമ്മ, പസ്സേതം അലങ്കതനഗരം, ത്വം ഏത്ഥ ഏതസ്സ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ഭവിസ്സസി, ന ദൂരേ ഇതോ തം നഗരം, ഉക്കണ്ഠിതകാലേയേവ ഇധ ആഗന്തും സക്കാ, ഏത്ഥ ഗന്തബ്ബ"ന്തി സഞ്ഞാപേത്വാ സീസം ന്ഹാപേത്വാ സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ പടിച്ഛന്നയോഗ്ഗേ നിസീദാപേത്വാ അമച്ചാനം ഹത്ഥേ ദത്വാ പാഹേസി. നാഗരാജാനോ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ മഹാസക്കാരം കരിംസു. അമച്ചാ നഗരം പവിസിത്വാ തം തസ്സ ദത്വാ ബഹും ധനം ആദായ നിവത്തിംസു. തേ രാജധീതരം പാസാദം ആരോപേത്വാ അലങ്കതദിബ്ബസയനേ നിപജ്ജാപേസും. തങ്ഖണഞ്ഞേവ നം നാഗമാണവികാ ഖുജ്ജാദിവേസം ഗഹേത്വാ മനുസ്സപരിചാരികാ വിയ പരിവാരയിംസു. സാ ദിബ്ബസയനേ നിപന്നമത്താവ ദിബ്ബഫസ്സം ഫുസിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി.

ധതരട്ഠോ തം ഗഹേത്വാ സദ്ധിം നാഗപരിസായ തത്ഥ അന്തരഹിതോ നാഗഭവനേയേവ പാതുരഹോസി. രാജധീതാ പബുജ്ഝിത്വാ അലങ്കതദിബ്ബസയനം അഞ്ഞേ ച സുവണ്ണപാസാദമണിപാസാദാദയോ ഉയ്യാനപോക്ഖരണിയോ അലങ്കതദേവനഗരം വിയ നാഗഭവനം ദിസ്വാ ഖുജ്ജാദിപരിചാരികായോ പുച്ഛി "ഇദം നഗരം അതിവിയ അലങ്കതം, ന അമ്ഹാകം നഗരം വിയ, കസ്സേത"ന്തി. "സാമികസ്സ തേ സന്തകം, ദേവി, ന അപ്പപുഞ്ഞാ ഏവരൂപം സമ്പത്തിം ലഭന്തി, മഹാപുഞ്ഞതായ തേ അയം ലദ്ധാ"തി. ധതരട്ഠോപി പഞ്ചയോജനസതികേ നാഗഭവനേ ഭേരിം ചരാപേസി "യോ സമുദ്ദജായ സപ്പവണ്ണം ദസ്സേതി, തസ്സ രാജദണ്ഡോ ഭവിസ്സതീ"തി. തസ്മാ ഏകോപി തസ്സാ സപ്പവണ്ണം ദസ്സേതും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി. സാ മനുസ്സലോകസഞ്ഞായ ഏവ തത്ഥ തേന സദ്ധിം സമ്മോദമാനാ പിയസംവാസം വസി.

നഗരകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

ഉപോസഥകണ്ഡം

സാ അപരഭാഗേ ധതരട്ഠം പടിച്ച ഗബ്ഭം പടിലഭിത്വാ പുത്തം വിജായി, തസ്സ പിയദസ്സനത്താ "സുദസ്സനോ"തി നാമം കരിംസു. പുനാപരം പുത്തം വിജായി, തസ്സ

“ദത്തോ”തി നാമം അകംസു. സോ പന ബോധിസത്തോ. പുനേകം പുത്തം വിജായി, തസ്സ “സുഭോഗോ”തി നാമം കരിംസു. അപരമ്പി പുത്തം വിജായി, തസ്സ “അരിട്ഠോ”തി നാമം കരിംസു. ഇതി സാ ചത്താരോ പുത്തേ വിജായിത്വാപി നാഗഭവനഭാവം ന ജാനാതി. അഥേകദിവസം തരുണനാഗാ അരിട്ഠസ്സ ആചിക്ഖിംസു “തവ മാതാ മനുസ്സിത്ഥീ, ന നാഗിനീ”തി. അരിട്ഠോ “വീമംസിസ്സാമി ന”ന്തി ഏകദിവസം ഥനം പിവന്തോവ സപ്പസരീരം മാപേത്വാ നങ്ഗുട്ഠഖണ്ഡേന മാതു പിട്ഠിപാദേ ഘട്ടേസി. സാ തസ്സ സപ്പസരീരം ദിസ്വാ ഭീതതസിതാ മഹാരവം രവിത്വാ തം ഭൂമിയം ഖിപന്തീ നഖേന തസ്സ അക്ഖിം ഭിന്ദി. തതോ ലോഹിതം പഗ്ഘരി. രാജാ തസ്സാ സദ്ദം സുത്വാ “കിസ്സേസാ വിരവതീ”തി പുച്ഛിത്വാ അരിട്ഠേന കതകിരിയം സുത്വാ “ഗണ്ഹഥ, നം ദാസം ഗഹേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേഥാ”തി തജ്ജേന്തോ ആഗച്ഛി. രാജധീതാ തസ്സ കുദ്ധഭാവം ഞത്വാ പുത്തസിനേഹേന “ദേവ, പുത്തസ്സ മേ അക്ഖി ഭിന്നം, ഖമഥേതസ്സാപരാധ”ന്തി ആഹ. രാജാ ഏതായ ഏവം വദന്തിയാ “കിം സക്കാ കാതു”ന്തി ഖമി. തം ദിവസം സാ “ഇദം നാഗഭവന”ന്തി അഞ്ഞാസി. തതോ ച പട്ഠായ അരിട്ഠോ കാണാരിട്ഠോ നാമ ജാതോ. ചത്താരോപി പുത്താ വിഞ്ഞുതം പാപുണിംസു.

അഥ നേസം പിതാ യോജനസതികം യോജനസതികം കത്വാ രജ്ജമദാസി, മഹന്തോ യസോ അഹോസി. സോളസ സോളസ നാഗകഞ്ഞാസഹസ്സാനി പരിവാരയിംസു. പിതു ഏകയോജനസതികമേവ രജ്ജം അഹോസി. തയോ പുത്താ മാസേ മാസേ മാതാപിതരോ പസ്സിതും ആഗച്ഛന്തി, ബോധിസത്തോ പന അന്വദ്ധമാസം ആഗച്ഛതി. നാഗഭവനേ സമുട്ഠിതം പഞ്ഹം ബോധിസത്തോവ കഥേതി. പിതരാ സദ്ധിം വിരൂപക്ഖമഹാരാജസ്സപി ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛതി, തസ്സ സന്തികേ സമുട്ഠിതം പഞ്ഹമ്പി സോവ കഥേതി. അഥേകദിവസം വിരൂപക്ഖേ നാഗപരിസായ സദ്ധിം തിദസപുരം ഗന്ത്വാ സക്കം പരിവാരേത്വാ നിസിന്നേ ദേവാനം അന്തരേ പഞ്ഹോ സമുട്ഠാസി. തം കോചി കഥേതും നാസക്ഖി, പല്ലങ്കവരഗതോ പന ഹുത്വാ മഹാസത്തോവ കഥേസി. അഥ നം ദേവരാജാ ദിബ്ബഗന്ധപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ “ദത്ത, ത്വം പഥവിസമായ വിപുലായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ, ഇതോ പട്ഠായ ഭൂരിദത്തോ നാമ ഹോഹീ”തി “ഭൂരിദത്തോ” തിസ്സ നാമം അകാസി. സോ തതോ പട്ഠായ സക്കസ്സ ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ അലങ്കതവേജയന്തപാസാദം ദേവച്ഛരാഹി ആകിണ്ണം അതിമനോഹരം സക്കസ്സ സമ്പത്തിം ദിസ്വാ ദേവലോകേ പിയം കത്വാ “കിം മേ ഇമിനാ മണ്ഡൂകഭക്ഖേന അത്തഭാവേന, നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ ഉപോസഥവാസം വസിത്വാ ഇമസ്മിം ദേവലോകേ ഉപ്പത്തികാരണം കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ മാതാപിതരോ ആപുച്ഛി “അമ്മതാതാ, അഹം ഉപോസഥകമ്മം കരിസ്സാമീ”തി. “സാധു, താത, കരോഹി, കരോന്തോ പന ബഹി അഗന്ത്വാ ഇമസ്മിഞ്ഞേവ നാഗഭവനേ ഏകസ്മിം സുഞ്ഞവിമാനേ കരോഹി, ബഹിഗതാനം പന നാഗാനം മഹന്തം ഭയ”ന്തി.

സോ “സാധൂ”തി പടിസ്സുണിത്വാ തത്ഥേവ സുഞ്ഞവിമാനേ രാജുയ്യാനേ ഉപോസഥവാസം വസതി. അഥ നം നാനാതൂരിയഹത്ഥാ നാഗകഞ്ഞാ പരിവാരേന്തി. സോ “ന മയ്ഹം ഇധ വസന്തസ്സ ഉപോസഥകമ്മം മത്ഥകം പാപുണിസ്സതി, മനുസ്സപഥം ഗന്ത്വാ കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ നിവാരണഭയേന മാതാപിതൂനം അനാരോചേത്വാ അത്തനോ ഭരിയായോ ആമന്തേത്വാ “ഭദ്ദേ, അഹം മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ യമുനാതീരേ നിഗ്രോധരുക്ഖോ അത്ഥി, തസ്സാവിദൂരേ വമ്മികമത്ഥകേ ഭോഗേ ആഭുജിത്വാ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം ഉപോസഥം അധിട്ഠായ നിപജ്ജിത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കരിസ്സാമി. മയാ സബ്ബരത്തിം നിപജ്ജിത്വാ ഉപോസഥകമ്മേ കതേ അരുണുഗ്ഗമനവേലായമേവ തുമ്ഹേ ദസ ദസ ഇത്ഥിയോ ആദായ വാരേന വാരേന തൂരിയഹത്ഥാ മമ സന്തികം ആഗന്ത്വാ മം ഗന്ധേഹി ച പുപ്ഫേഹി ച പൂജേത്വാ ഗായിത്വാ നച്ചിത്വാ മം ആദായ നാഗഭവനമേവ ആഗച്ഛഥാ”തി വത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വമ്മികമത്ഥകേ ഭോഗേ ആഭുജിത്വാ “യോ മമ ചമ്മം വാ ന്ഹാരും വാ അട്ഠിം വാ രുഹിരം വാ ഇച്ഛതി, സോ ആഹരതൂ”തി ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം ഉപോസഥം

അധിട്ഠായ നങ്ഗലസീസപ്പമാണം സരീരം മാപേത്വാ നിപന്നോ ഉപോസഥകമ്മമകാസി. അരുണേ ഉട്ഠഹന്തേയേവ തം നാഗമാണവികാ ആഗന്ത്വാ യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജിത്വാ നാഗഭവനം ആനേന്തി. തസ്സ ഇമിനാ നിയാമേന ഉപോസഥം കരോന്തസ്സ ദീഘോ അദ്ധാ വീതിവത്തോ.

ഉപോസഥഖണ്ഡം നിട്ഠിതം.

ഗരുളഖണ്ഡം

തദാ ഏകോ ബാരാണസിദ്വാരഗാമവാസീ ബ്രാഹ്മണോ സോമദത്തേന നാമ പുത്തേന സദ്ധിം അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ സൂലയന്തപാസവാഗുരാദീഹി ഓഡ്ഡേത്വാ മിഗേ വധിത്വാ മംസം കാജേനാഹരിത്വാ വിക്കിണന്തോ ജീവികം കപ്പേസി. സോ ഏകദിവസം അന്തമസോ ഗോധാമത്തമ്പി അലഭിത്വാ “താത സോമദത്ത, സചേ തുച്ഛഹത്ഥാ ഗമിസ്സാമ, മാതാ തേ കുജ്ഝിസ്സതി, യം കിഞ്ചി ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമാ”തി വത്വാ ബോധിസത്തസ്സ നിപന്നവമ്മികട്ഠാനാഭിമുഖോ ഗന്ത്വാ പാനീയം പാതും യമുനം ഓതരന്താനം മിഗാനം പദവലഞ്ജം ദിസ്വാ “താത, മിഗമഗ്ഗോ പഞ്ഞായതി, ത്വം പടിക്കമിത്വാ തിട്ഠാഹി, അഹം പാനീയത്ഥായ ആഗതം മിഗം വിജ്ഝിസ്സാമീ”തി ധനും ആദായ മിഗം ഓലോകേന്തോ ഏകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ അട്ഠാസി. അഥേകോ മിഗോ സായന്ഹസമയേ പാനീയം പാതും ആഗതോ. സോ തം വിജ്ഝി. മിഗോ തത്ഥ അപതിത്വാ സരവേഗേന തജ്ജിതോ ലോഹിതേന പഗ്ഘരന്തേന പലായി. പിതാപുത്താ നം അനുബന്ധിത്വാ പതിതട്ഠാനേ മംസം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞാ നിക്ഖമിത്വാ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനവേലായ തം നിഗ്രോധം പത്വാ “ഇദാനി അകാലോ, ന സക്കാ ഗന്തും, ഇധേവ വസിസ്സാമാ”തി മംസം ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ രുക്ഖം ആരുയ്ഹ വിടപന്തരേ നിപജ്ജിംസു. ബ്രാഹ്മണോ പച്ചൂസസമയേ പബുജ്ഝിത്വാ മിഗസദ്ദസവനായ സോതം ഓദഹി.

തസ്മിം ഖണേ നാഗമാണവികായോ ആഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പുപ്ഫാസനം പഞ്ഞാപേസും. സോ അഹിസരീരം അന്തരധാപേത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം ദിബ്ബസരീരം മാപേത്വാ സക്കലീലായ പുപ്ഫാസനേ നിസീദി. നാഗമാണവികാപി നം ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ ദിബ്ബതൂരിയാനി വാദേത്വാ നച്ചഗീതം പട്ഠപേസും. ബ്രാഹ്മണോ തം സദ്ദം സുത്വാ “കോ നു ഖോ ഏസ, ജാനിസ്സാമി ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ “പുത്ത, പുത്താ”തി വത്വാപി പുത്തം പബോധേതും അസക്കോന്തോ “സയതു ഏസ, കിലന്തോ ഭവിസ്സതി, അഹമേവ ഗമിസ്സാമീ”തി രുക്ഖാ ഓരുയ്ഹ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. നാഗമാണവികാ തം ദിസ്വാ സദ്ധിം തൂരിയേഹി ഭൂമിയം നിമുജ്ജിത്വാ അത്തനോ നാഗഭവനമേവ ഗതാ. ബോധിസത്തോ ഏകകോവ അഹോസി. ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പുച്ഛന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൩൯൬. “പുപ്ഫാഭിഹാരസ്സ വനസ്സ മജ്ഝേ, കോ ലോഹിതക്ഖോ വിതതന്തരംസോ;
കാ കമ്ബുകായൂരധരാ സുവത്ഥാ, തിട്ഠന്തി നാരിയോ ദസ വന്ദമാനാ.

൩൯൭. “കോ ത്വം ബ്രഹാബാഹു വനസ്സ മജ്ഝേ, വിരോചസി ഘതസിത്തോവ അഗ്ഗി;
മഹേസക്ഖോ അഞ്ഞതരോസി യക്ഖോ, ഉദാഹു നാഗോസി
മഹാനുഭാവോ”തി.

തത്ഥ **പുപ്ഫാഭിഹാരസ്സാ**തി ബോധിസത്തസ്സ പൂജനത്ഥായ ആഭതേന ദിബ്ബപുപ്ഫാഭിഹാരേന സമന്നാഗതസ്സ. **കോതി** കോ നാമ ത്വം. **ലോഹിതക്ഖോതി** രത്തക്ഖോ. **വിതതന്തരംസോതി** പുഥുലഅന്തരംസോ. **കമ്ബുകായൂരധരാ**തി സുവണ്ണാലങ്കാരധരാ. **ബ്രഹാബാഹൂ**തി മഹാബാഹു.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ “സചേപി ‘സക്കാദീസു അഞ്ഞതരോഹമസ്മീ’തി വക്ഖാമി, സദ്ദഹിസ്സതേവായം ബ്രാഹ്മണോ, അജ്ജ പന മയാ സച്ചമേവ കഥേതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ നാഗരാജഭാവം കഥേന്തോ ആഹ -

൩൯൯. “നാഗോഹമസ്മി ഇദ്ധിമാ, തേജസ്സീ ദുരതിക്കമോ;
ഡംസേയ്യം തേജസാ കുദ്ധോ, ഫീതം ജനപദം അപി.

൪൦൦. “സമുദ്ദജാ ഹി മേ മാതാ, ധതരട്ഠോ ച മേ പിതാ;
സുദസ്സനകനിട്ഠോസ്മി, ഭൂരിദത്തോതി മം വിദൂ”തി.

തത്ഥ **തേജസ്സീ**തി വിസതേജേന തേജവാ. **ദുരതിക്കമോ**തി അഞ്ഞേന അതിക്കമിതും അസക്കുണേയ്യോ. **ഡംസേയ്യ**ന്തി സചാഹം കുദ്ധോ ഫീതം ജനപദം അപി ഡംസേയ്യം, പഥവിയം മമ ദാഠായ പതിതമത്തായ സദ്ധിം പഥവിയാ മമ തേജേന സോ സബ്ബോ ജനപദോ ഭസ്മാ ഭവേയ്യാതി വദതി. **സുദസ്സനകനിട്ഠോസ്മീ**തി അഹം മമ ഭാതു സുദസ്സനസ്സ കനിട്ഠോ അസ്മി. **വിദൂ**തി ഏവം മമം പഞ്ചയോജനസതികേ നാഗഭവനേ ജാനന്തീതി.

ഇദഞ്ച പന വത്വാ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി “അയം ബ്രാഹ്മണോ ചണ്ഡോ ഫരുസോ, അഹിതുണ്ഡികസ്സ ആരോചേത്വാ ഉപോസഥകമ്മസ്സ മേ അന്തരായമ്പി കരേയ്യ, യം നൂനാഹം ഇമം നാഗഭവനം നേത്വാ മഹന്തം യസം ദത്വാ ഉപോസഥകമ്മം അദ്ധനിയം കരേയ്യ”ന്തി. അഥ നം ആഹ “ബ്രാഹ്മണ, മഹന്തം തേ യസം ദസ്സാമി, രമണീയം നാഗഭവനം, ഏഹി തത്ഥ ഗച്ഛാമാ”തി. “സാമി, പുത്തോ മേ അത്ഥി, തസ്മിം ഗച്ഛന്തേ ആഗമിസ്സാമീ”തി. അഥ നം മഹാസത്തോ “ഗച്ഛ, ബ്രാഹ്മണ, ആനേഹി ന”ന്തി വത്വാ അത്തനോ ആവാസം ആചിക്ഖന്തോ ആഹ -

൪൦൧. “യം ഗമ്ഭീരം സദാവട്ടം, രഹദം ഭേസ്മം പേക്ഖസി;
ഏസ ദിബ്യോ മമാവാസോ, അനേകസതപോരിസോ.

൪൦൨. “മയൂരകോഞ്ചാഭിരുദം, നീലോദം വനമജ്ഝതോ;
യമുനം പവിസ മാ ഭീതോ, ഖേമം വത്തവതം സിവ”ന്തി.

തത്ഥ **സദാവട്ട**ന്തി സദാ പവത്തം ആവട്ടം. **ഭേസ്മ**ന്തി ഭയാനകം. **പേക്ഖസീ**തി യം ഏവരൂപം രഹദം പസ്സസി. **മയൂരകോഞ്ചാഭിരുദ**ന്തി ഉഭോസു തീരേസു വനഘടായം വസന്തേഹി മയൂരേഹി ച കോഞ്ചേഹി ച അഭിരുദം ഉപകൂജിതം. **നീലോദ**ന്തി നീലസലിലം. **വനമജ്ഝതോ**തി വനമജ്ഝേന സന്ദമാനം. **പവിസ മാ ഭീതോ**തി ഏവരൂപം യമുനം അഭീതോ ഹുത്വാ പവിസ. **വത്തവത**ന്തി വത്തസമ്പന്നാനം ആചാരവന്താനം വസനഭൂമിം പവിസ, ഗച്ഛ, ബ്രാഹ്മണ, പുത്തം ആനേഹീതി.

ബ്രാഹ്മണോ ഗന്ത്വാ പുത്തസ്സ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ പുത്തം ആനേസി. മഹാസത്തോ തേ ഉഭോപി ആദായ യമുനാതീരം ഗന്ത്വാ തീരേ ഠിതോ ആഹ -

൪൦൩. “തത്ഥ പത്തോ സാനുചരോ, സഹ പുത്തേന ബ്രാഹ്മണ;
പൂജിതോ മയ്ഹം കാമേഹി, സുഖം ബ്രാഹ്മണ വച്ഛസീ”തി.

തത്ഥ **തത്ഥ പത്തോ**തി ത്വം അമ്ഹാകം നാഗഭവനം പത്തോ ഹുത്വാ. **മയ്ഹ**ന്തി മമ സന്തകേഹി കാമേഹി പൂജിതോ. **വച്ഛസീ**തി തത്ഥ നാഗഭവനേ സുഖം വസിസ്സതി.

ഏവം വത്വാ മഹാസത്തോ ഉഭോപി തേ പിതാപുത്തേ അത്തനോ ആനുഭാവേന നാഗഭവനം ആനേസി. തേസം തത്ഥ ദിബ്ബോ അത്തഭാവോ പാതുഭവി. അഥ നേസം മഹാസത്തോ ദിബ്ബസമ്പത്തിം ദത്വാ ചത്താരി ചത്താരി നാഗകഞ്ഞാസതാനി അദാസി. തേ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവിംസു. ബോധിസത്തോപി അപ്പമത്തോ ഉപോസഥകമ്മം

അകാസി. അഡ്ഢമാസം മാതാപിതൂനം ഉപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ധമ്മകഥം കഥേത്വാ തതോ ച ബ്രാഹ്മണസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ആരോഗ്യം പുച്ഛിത്വാ “യേന തേ അത്ഥോ, തം വദേയ്യാസി, അനുക്കണ്ഠമാനോ അഭിരമാ”തി വത്വാ സോമദത്തേനപി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ അത്തനോ നിവേസനം അഗച്ഛി. ബ്രാഹ്മണോ ഏകസംവച്ഛരം നാഗഭവനേ വസിത്വാ മന്ദപുഞ്ഞതായ ഉക്കണ്ഠിതോ മനുസ്സലോകം ഗന്തുകാമോ അഹോസി. നാഗഭവനമസ്സ ലോകന്തരനിരയോ വിയ അലങ്കതപാസാദോ ബന്ധനാഗാരം വിയ അലങ്കതനാഗകഞ്ഞാ യക്ഖിനിയോ വിയ ഉപട്ഠഹിംസു. സോ “അഹം താവ ഉക്കണ്ഠിതോ , സോമദത്തസ്സപി ചിത്തം ജാനിസ്സാമീ”തി തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ആഹ “കിം, താത, ഉക്കണ്ഠസീ”തി? “കസ്മാ ഉക്കണ്ഠിസ്സാമി ന ഉക്കണ്ഠാമി, ത്വം പന ഉക്കണ്ഠസി, താതാ”തി? “ആമ താതാ”തി. “കിംകാരണാ”തി. “തവ മാതു ചേവ ഭാതുഭഗിനീനഞ്ച അദസ്സനേന ഉക്കണ്ഠാമി, ഏഹി, താത സോമദത്ത, ഗച്ഛാമാ”തി. സോ “ന ഗച്ഛാമീ”തി വത്വാപി പുനപ്പുനം പിതരാ യാചിയമാനോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി.

ബ്രാഹ്മണോ “പുത്തസ്സ താവ മേ മനോ ലദ്ധോ, സചേ പനാഹം ഭൂരിദത്തസ്സ ‘ഉക്കണ്ഠിതോമ്ഹീ’തി വക്ഖാമി, അതിരേകതരം മേ യസം ദസ്സതി, ഏവം മേ ഗമനം ന ഭവിസ്സതി. ഏകേന പന ഉപായേന തസ്സ സമ്പത്തിം വണ്ണേത്വാ ‘ത്വം ഏവരൂപം സമ്പത്തിം പഹായ കിംകാരണാ മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കരോസീ’തി പുച്ഛിത്വാ ‘സഗ്ഗത്ഥായാ’തി വുത്തേ ‘ത്വം താവ ഏവരൂപം സമ്പത്തിം പഹായ സഗ്ഗത്ഥായ ഉപോസഥകമ്മം കരോസി, കിമങ്ഗം പന മയംയേവ പരധനേന ജീവികം കപ്പേമ, അഹമ്പി മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ ഞാതകേ ദിസ്വാ പബ്ബജിത്വാ സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ’തി നം സഞ്ഞാപേസ്സാമി. അഥ മേ സോ ഗമനം അനുജാനിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ ഏകദിവസം തേനാഗന്ത്വാ “കിം, ബ്രാഹ്മണ, ഉക്കണ്ഠസീ”തി പുച്ഛിതോ “തുമ്ഹാകം സന്തികാ അമ്ഹാകം ന കിഞ്ചി പരിഹായതീ”തി കിഞ്ചി ഗമനപടിബദ്ധം അവത്വാവ ആദിതോ താവ തസ്സ സമ്പത്തിം വണ്ണേന്തോ ആഹ -

വ്വം൮. “സമാ സമന്തപരിതോ, പഹൂതതഗരാ മഹീ;
ഇന്ദഗോപകസഞ്ഛന്നാ, സോഭതി ഹരിതുത്തമാ.

വ്വം൯. “രമ്മാനി വനചേത്യാനി, രമ്മാ ഹംസൂപകൂജിതാ;
ഓപുപ്ഫപദ്ധാ തിട്ഠന്തി, പോക്ഖരഞ്ഞോ സുനിമ്മിതാ.

വ്വം൧൦. “അട്ഠംസാ സുകതാ ഥമ്ഭാ, സബ്ബേ വേളുരിയാമയാ;
സഹസ്സഥമ്ഭാ പാസാദാ, പൂരാ കഞ്ഞാഹി ജോതരേ.

വ്വം൧൧. “വിമാനം ഉപപന്നോസി, ദിബ്യം പുഞ്ഞേഹി അത്തനോ;
അസമ്ബാധം സിവം രമ്മം, അച്ചന്തസുഖസംഹിതം.

വ്വം൧൨. “മഞ്ഞേ സഹസ്സനേത്തസ്സ, വിമാനം നാഭികങ്ഖസി;
ഇദ്ധീ ഹി ത്യായം വിപുലാ, സക്കസ്സേവ ജുതീമതോ”തി.

തത്ഥ **സമാ സമന്തപരിതോ**തി പരിസമന്തതോ സബ്ബദിസാഭാഗേസു അയം തവ നാഗഭവനേ മഹീ സുവണ്ണരജതമണി മുത്താവാലുകാപരികിണ്ണാ സമതലാ. **പഹൂതതഗരാ മഹീ**തി ബഹുകേഹി തഗരഗച്ഛേഹി സമന്നാഗതാ. **ഇന്ദഗോപകസഞ്ഛന്നാ**തി സുവണ്ണഇന്ദഗോപകേഹി സഞ്ഛന്നാ. **സോഭതി ഹരിതുത്തമാ**തി ഹരിതവണ്ണദബ്ബതിണസഞ്ഛന്നാ സോഭതീതി അത്ഥോ. **വനചേത്യാനീ**തി വനഘടാ. **ഓപുപ്ഫപദ്ധാ**തി പുപ്ഫിത്വാ പതിതേഹി പദുമപത്തേഹി സഞ്ഛന്നാ ഉദകപിട്ഠാ. **സുനിമ്മിതാ**തി തവ പുഞ്ഞസമ്പത്തിയാ സുട്ഠു നിമ്മിതാ. **അട്ഠംസാ**തി തവ വസനപാസാദേസു അട്ഠംസാ സുകതാ വേളുരിയമയാ ഥമ്ഭാ. തേഹി ഥമ്ഭേഹി സഹസ്സഥമ്ഭാ തവ പാസാദാ നാഗകഞ്ഞാഹി പൂരാ വിജ്ജോതന്തി. **ഉപപന്നോസീ**തി ഏവരൂപേ വിമാനേ നിബ്ബത്തോസീതി അത്ഥോ. **സഹസ്സനേത്തസ്സ വിമാന**ന്തി സക്കസ്സ വേജയന്തപാസാദം.

ഇദ്ധീ ഹി ത്യായം വിപുലാതി യസ്മാ തവായം വിപുലാ ഇദ്ധി, തസ്മാ ത്വം തേന ഉപോസഥകമ്മേന സക്കസ്സ വിമാനമ്പി ന പത്ഥേസി, അഞ്ഞം തതോ ഉത്തരി മഹന്തം ഠാനം പത്ഥേസീതി മഞ്ഞാമി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ "മാ ഹേവം, ബ്രാഹ്മണ, അവച, സക്കസ്സ യസം പടിച്ച അമ്ഹാകം യസോ സിനേരുസന്തികേ സാസപോ വിയ, മയം തസ്സ പരിചാരകേപി ന അഗ്ഘാമാ"തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

വ്യംൻ. "മനസാപി ന പത്തബ്ബോ, ആനുഭാവോ ജുതീമതോ;
പരിചാരയമാനാനം, സഇന്ദാനം വസവത്തിന"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - ബ്രാഹ്മണ, സക്കസ്സ യസോ നാമ ഏകം ദ്വേ തയോ ചത്താരോ വാ ദിവസേ "ഏത്തകോ സിയാ"തി മനസാ ചിന്തേന്തേനപി ന അഭിപത്തബ്ബോ. യേപി നം ചത്താരോ മഹാരാജാനോ പരിചാരേന്തി, തേസം ദേവരാജാനം പരിചാരയമാനാനം ഇന്ദം നായകം കത്വാ ചരന്താനം സഇന്ദാനം വസവത്തീനം ചതുന്നം ലോകപാലാനം യസസ്സപി അമ്ഹാകം തിരച്ഛാനഗതാനം യസോ സോളസിം കലം നഗ്ഘതീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ "ഇദം തേ മഞ്ഞേ സഹസ്സനേത്തസ്സ വിമാന"ന്തി വചനം സുത്വാ അഹം തം അനുസ്സരിം. "അഹഞ്ഹി വേജയന്തം പത്ഥേന്തോ ഉപോസഥകമ്മം കരോമീ"തി തസ്സ അത്തനോ പത്ഥനം ആചിക്ഖന്തോ ആഹ -

വ്യഫ്ം. "തം വിമാനം അഭിജ്ഝായ, അമരാനം സുഖേസിനം;
ഉപോസഥം ഉപവസന്തോ, സേമി വമ്മികമുദ്ധനീ"തി.

തത്ഥ **അഭിജ്ഝായാ**തി പത്ഥേത്വാ. **അമരാന**ന്തി ദീഘായുകാനം ദേവാനം. **സുഖേസിന**ന്തി ഏസിതസുഖാനം സുഖേ പതിട്ഠിതാനം.

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ "ഇദാനി മേ ഓകാസോ ലദ്ധോ"തി സോമനസ്സപ്പത്തോ ഗന്തും ആപുച്ഛന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

വ്യഫ്ള. "അഹഞ്ച മിഗമേസാനോ, സപുത്തോ പാവിസിം വനം;
തം മം മതം വാ ജീവം വാ, നാഭിവേദേന്തി ഞാതകാ.

വ്യഫ്ര. "ആമന്തയേ ഭൂരിദത്തം, കാസിപുത്തം യസസ്സിനം;
തയാ നോ സമനുഞ്ഞാതാ, അപി പസ്സേമു ഞാതകേ"തി.

തത്ഥ **നാഭിവേദേന്തീ**തി ന ജാനന്തി, കഥേന്തോപി നേസം നത്ഥി. **ആമന്തയേ**തി ആമന്തയാമി. **കാസിപുത്ത**ന്തി കാസിരാജധീതായ പുത്തം.

തതോ ബോധിസത്തോ ആഹ -

വ്യഫ്ന. "ഏസോ ഹി വത മേ ഛന്ദോ, യം വസേസി മമന്തികേ;
ന ഹി ഏതാദിസാ കാമാ, സുലഭാ ഹോന്തി മാനുസേ.

വ്യഫ്ര. "സചേ ത്വം നിച്ഛസേ വത്ഥും, മമ കാമേഹി പൂജിതോ;
മയാ ത്വം സമനുഞ്ഞാതോ, സോത്ഥിം പസ്സാഹി ഞാതകേ"തി.

മഹാസത്തോ ഗാഥാദ്വയം വത്വാ ചിന്തേസി - "അയം മണിം നിസ്സായ സുഖം ജീവന്തോ കസ്സചി നാചിക്ഖിസ്സതി, ഏതസ്സ സബ്ബകാമദദം മണിം ദസ്സാമീ"തി. അഥസ്സ തം ദദന്തോ ആഹ -

വ്യഫ്ഒ. "ധാരയിമം മണിം ദിബ്യം, പസും പുത്തേ ച വിന്ദതി;
അരോഗോ സുഖിതോ ഹോതി, ഗച്ഛേവാദായ ബ്രാഹ്മണാ"തി.

തത്ഥ **പസും പുത്തേ ച വിന്ദതീ**തി ഇമം മണിം ധാരയമാനോ ഇമസ്സാനുഭാവേന പസുഞ്ച പുത്തേ ച അഞ്ഞഞ്ച യം ഇച്ഛതി, തം സബ്ബം ലഭതി.

തതോ ബ്രാഹ്മണോ ഗാഥമാഹ -

വ്യ.൬൬. ''കുസലം പടിനന്ദാമി, ഭൂരിദത്ത വചോ തവ;
പബ്ബജിസ്സാമി ജിണ്ണോസ്മി, ന കാമേ അഭിപത്ഥയേ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭൂരിദത്ത, തവ വചനം കുസലം അനവജ്ജം, തം പടിനന്ദാമി ന പടിക്ഖിപാമി. അഹം പന ജിണ്ണോ അസ്മി, തസ്മാ പബ്ബജിസ്സാമി, ന കാമേ അഭിപത്ഥയാമി, കിം മേ മണിനാതി.

ബോധിസത്തോ ആഹ -

വ്യ.൬൭. ''ബ്രഹ്മചരിയസ്സ ചേ ഭങ്ഗോ, ഹോതി ഭോഗേഹി കാരിയം;
അവികമ്പമാനോ ഏയ്യാസി, ബഹും ദസ്സാമി തേ ധന''ന്തി.

തത്ഥ **ചേ ഭങ്ഗോ**തി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ നാമ ദുക്കരോ, അനഭിരതസ്സ ബ്രഹ്മചരിയസ്സ ചേ ഭങ്ഗോ ഹോതി, തദാ ഗിഹിഭൂതസ്സ ഭോഗേഹി കാരിയം ഹോതി, ഏവരൂപേ കാലേ ത്വം നിരാസങ്കോ ഹുത്വാ മമ സന്തികം ആഗച്ഛേയ്യാസി, ബഹും തേ ധനം ദസ്സാമീതി.

ബ്രാഹ്മണോ ആഹ -

വ്യ.൬൮. ''കുസലം പടിനന്ദാമി, ഭൂരിദത്ത വചോ തവ;
പുനപി ആഗമിസ്സാമി, സചേ അത്ഥോ ഭവിസ്സതീ''തി.

തത്ഥ **പുനപീ**തി പുന അപി, അയമേവ വാ പാഠോ.

അഥസ്സ തത്ഥ അവസിതുകാമതം ഞത്വാ മഹാസത്തോ നാഗമാണവകേ ആണാപേത്വാ ബ്രാഹ്മണം മനുസ്സലോകം പാപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

വ്യ.൬൯. ''ഇദം വത്വാ ഭൂരിദത്തോ, പേസേസി ചതുരോ ജനേ;
ഏഥ ഗച്ഛഥ ഉട്ഠേഥ, ഖിപ്പം പാപേഥ ബ്രാഹ്മണം.

വ്യ.൭൦. ''തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, ഉട്ഠായ ചതുരോ ജനാ;
പേസിതാ ഭൂരിദത്തേന, ഖിപ്പം പാപേസു ബ്രാഹ്മണ''ന്തി.

തത്ഥ **പാപേസൂ**തി യമുനാതോ ഉത്താരേത്വാ ബാരാണസിമഗ്ഗം പാപയിംസു, പാപയിത്വാ ച പന ''തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥാ''തി വത്വാ നാഗഭവനമേവ പച്ചാഗമിംസു.

ബ്രാഹ്മണോപി ''താത സോമദത്ത, ഇമസ്മിം ഠാനേ മിഗം വിജ്ഝിമ്ഹാ, ഇമസ്മിം സൂകര''ന്തി പുത്തസ്സ ആചിക്ഖന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ പോക്ഖരണിം ദിസ്വാ ''താത സോമദത്ത, ന്ഹായാമാ''തി വത്വാ ''സാധു, താതാ''തി വുത്തേ ഉഭോപി ദിബ്ബാഭരണാനി ചേവ ദിബ്ബവത്ഥാനി ച ഓമുഞ്ചിത്വാ ഭണ്ഡികം കത്വാ പോക്ഖരണീതീരേ ഠപേത്വാ ഓതരിത്വാ ന്ഹായിംസു. തസ്മിം ഖണേ താനി അന്തരധായിത്വാ നാഗഭവനമേവ അഗമംസു. പഠമം നിവത്ഥകാസാവപിലോതികാവ നേസം സരീരേ പടിമുഞ്ചിംസു, ധനുസരസത്തിയോപി പാകതികാവ അഹേസും. സോമദത്തോ ''നാസിതാമ്ഹാ തയാ, താതാ''തി പരിദേവി. അഥ നം പിതാ ''മാ ചിന്തയി, മിഗേസു സന്തേസു അരഞ്ഞേ മിഗേ വധിത്വാ ജീവികം കപ്പേസ്സാമാ''തി അസ്സാസേസി. സോമദത്തസ്സ മാതാ തേസം ആഗമനം സുത്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ ഘരം നേത്വാ

അന്നപാനേന സന്തപ്പേസി. ബ്രാഹ്മണോ ഭുഞ്ജിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി. ഇതരാ പുത്തം പുച്ഛി "താത , എത്തകം കാലം കുഹിം ഗതത്ഥാ"തി? "അമ്മ, ഭൂരിദത്തനാഗരാജേന അമ്ഹേ നാഗഭവനം നീതാ, തതോ ഉക്കണ്ഠിത്വാ ഇദാനി ആഗതാ"തി. "കിഞ്ചി പന വോ രതനം ആഭത"ന്തി. "നാഭതം അമ്മാ"തി. "കിം തുമ്ഹാകം തേന കിഞ്ചി ന ദിന്ന"ന്തി. "അമ്മ, ഭൂരിദത്തേന മേ പിതു സബ്ബകാമദദോ മണി ദിന്നോ അഹോസി, ഇമിനാ പന ന ഗഹിതോ"തി. "കിംകാരണാ"തി. "പബ്ബജിസ്സതി കിരാ"തി. സാ "എത്തകം കാലം ദാരകേ മമ ഭാരം കരോന്തോ നാഗഭവനേ വസിത്വാ ഇദാനി കിര പബ്ബജിസ്സതീ"തി കുജ്ഝിത്വാ വീഹിഭഞ്ജനദബ്ബിയാ പിട്ഠിം പോഥേന്തീ "അരേ, ദുട്ഠബ്രാഹ്മണ, പബ്ബജിസ്സാമീതി കിര മണിരതനം ന ഗണ്ഹസി, അഥ കസ്മാ അപബ്ബജിത്വാ ഇധാഗതോസി, നിക്ഖമ മമ ഘരാ സീഘ"ന്തി സന്തജ്ജേസി. അഥ നം "ഭദ്ദേ, മാ കുജ്ഝി, അരഞ്ഞേ മിഗേസു സന്തേസു അഹം തം പോസേസ്സാമീ"തി വത്വാ പുത്തേന സദ്ധിം അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ പുരിമനിയാമേനേവ ജീവികം കപ്പേസി.

തദാ ദക്ഖിണമഹാസമുദ്ദസ്സ ദിസാഭാഗേ സിമ്ബലിവാസീ എകോ ഗരുളോ പക്ഖവാതേഹി സമുദ്ദേ ഉദകം വിയൂഹിത്വാ എകം നാഗരാജാനം സീസേ ഗണ്ഹി. തദാഹി സുപണ്ണാ നാഗം ഗഹേതും അജാനനകായേവ , പച്ഛാ പണ്ഡരജാതകേ ജാനിംസു. സോ പന തം സീസേ ഗഹേത്വാപി ഉദകേ അനോത്ഥരന്തേയേവ ഉക്ഖിപിത്വാ ഓലമ്ബന്തം ആദായ ഹിമവന്തമത്ഥകേന പായാസി. തദാ ചേകോ കാസിരട്ഠവാസീ ബ്രാഹ്മണോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തപ്പദേസേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ പടിവസതി. തസ്സ ചങ്കമനകോടിയം മഹാനിഗ്രോധരുക്ഖോ അത്ഥി. സോ തസ്സ മൂലേ ദിവാവിഹാരം കരോതി. സുപണ്ണോ നിഗ്രോധമത്ഥകേന നാഗം ഹരതി. നാഗോ ഓലമ്ബന്തോ മോക്ഖത്ഥായ നങ്ഗുട്ഠേന നിഗ്രോധവിടപം വേഠേസി. സുപണ്ണോ തം അജാനന്തോവ മഹബ്ബലതായ ആകാസേ പക്ഖന്ദിയേവ. നിഗ്രോധരുക്ഖോ സമൂലോ ഉപ്പാടിതോ. സുപണ്ണോ നാഗം സിമ്ബലിവനം നേത്വാ തുണ്ഡേന പഹരിത്വാ കുച്ഛിം ഫാലേത്വാ നാഗമേദം ഖാദിത്വാ സരീരം സമുദ്ദകുച്ഛിമ്ഹി ഛഡ്ഡേസി. നിഗ്രോധരുക്ഖോ പതന്തോ മഹാസദ്ദമകാസി. സുപണ്ണോ "കിസ്സ എസോ സദ്ദോ"തി അധോ ഓലോകേന്തോ നിഗ്രോധരുക്ഖം ദിസ്വാ "കുതോ എസ മയാ ഉപ്പാടിതോ"തി ചിന്തേത്വാ "താപസസ്സ ചങ്കമനകോടിയാ നിഗ്രോധോ എസോ"തി തഥതോ ഞത്വാ "അയം തസ്സ ബഹൂപകാരോ, 'അകുസലം നു ഖോ മേ പസുതം, ഉദാഹു നോ'തി തമേവ പുച്ഛിത്വാ ജാനിസ്സാമീ"തി മാണവകവേസേന തസ്സ സന്തികം അഗമാസി.

തസ്മിം ഖണേ താപസോ തം ഠാനം സമം കരോതി. സുപണ്ണരാജാ താപസം വന്ദിത്വാ എകമന്തം നിസിന്നോ അജാനന്തോ വിയ "കിസ്സ ഠാനം, ഭന്തേ, ഇദ"ന്തി പുച്ഛി. "ഉപാസക, എകോ സുപണ്ണോ ഭോജനത്ഥായ നാഗം ഹരന്തോ നാഗേന മോക്ഖത്ഥായ നിഗ്രോധവിടപം നങ്ഗുട്ഠേന വേഠിതായപി അത്തനോ മഹബ്ബലതായ പക്ഖന്തിത്വാ ഗതോ, അഥ നിഗ്രോധരുക്ഖോ ഉപ്പാടിതോ, ഇദം തസ്സ ഉപ്പാടിതട്ഠാന"ന്തി. "കിം പന, ഭന്തേ, തസ്സ സുപണ്ണസ്സ അകുസലം ഹോതി, ഉദാഹു നോ"തി? "സചേ ന ജാനാതി, അചേതനകമ്മം നാമ അകുസലം ന ഹോതീ"തി. "കിം നാഗസ്സ പന , ഭന്തേ"തി? "സോ ഇമം നാസേതും ന ഗണ്ഹി, മോക്ഖത്ഥായ ഗണ്ഹി, തസ്മാ തസ്സപി ന ഹോതിയേവാ"തി. സുപണ്ണോ താപസസ്സ തുസ്സിത്വാ "ഭന്തേ, അഹം സോ സുപണ്ണരാജാ, തുമ്ഹാകഞ്ഹി പഞ്ഹവേയ്യാകരണേന തുട്ഠോ. തുമ്ഹേ അരഞ്ഞേ വസഥ, അഹഞ്ചേകം അലമ്പായനമന്തം ജാനാമി, അനഗ്ഘോ മന്തോ. തമഹം തുമ്ഹാകം ആചരിയഭാഗം കത്വാ ദമ്മി, പടിഗ്ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി ആഹ. "അലം മയ്ഹം മന്തേന, ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ"തി. സോ തം പുനപ്പുനം യാചിത്വാ സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ മന്തം ദത്വാ ഓസധാനി ആചിക്ഖിത്വാ പക്കാമി.

ഗരുളകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

കീളനകണ്ഡം

തസ്മിം കാലേ ബാരാണസിയം ഏകോ ദലിദ്ദബ്രാഹ്മണോ ബഹും ഇണം ഗഹേത്വാ ഇണസാമികേഹി ചോദിയമാനോ “കിം മേ ഇധ വാസേന, അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മതം സേയ്യോ”തി നിക്ഖമിത്വാ വനം പവിസിത്വാ അനുപുബ്ബേന തം അസ്സമപദം പത്വാ താപസം വത്തസമ്പദായ ആരാധേസി. താപസോ “അയം ബ്രാഹ്മണോ മയ്ഹം അതിവിയ ഉപകാരകോ, സുപണ്ണരാജേന ദിന്നം ദിബ്ബമന്തമസ്സ ദസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “ബ്രാഹ്മണ, അഹം അലമ്പായനമന്തം ജാനാമി, തം തേ ദമ്മി, ഗണ്ഹാഹി ന”ന്തി വത്വാ “അലം, ഭന്തേ, ന മയ്ഹം മന്തേനത്ഥോ”തി വുത്തേപി പുനപ്പുനം വത്വാ നിപ്പീളേത്വാ സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ അദാസിയേവ. തസ്സ ച മന്തസ്സ അനുച്ഛവികാനി ഓസധാനി ചേവ മന്തുപചാരഞ്ച സബ്ബം കഥേസി. ബ്രാഹ്മണോ “ലദ്ധോ മേ ജീവിതുപായോ”തി കതിപാഹം വസിത്വാ “വാതാബാധോ മേ, ഭന്തേ, ബാധതീ”തി അപദേസം കത്വാ താപസേന വിസ്സജ്ജിതോ തം വന്ദിത്വാ ഖമാപേത്വാ അരഞ്ഞാ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന യമുനായ തീരം പത്വാ തം മന്തം സജ്ഝായന്തോ മഹാമഗ്ഗം ഗച്ഛതി.

തസ്മിം കാലേ സഹസ്സമത്താ ഭൂരിദത്തസ്സ പരിചാരികാ നാഗമാണവികാ തം സബ്ബകാമദദം മണിരതനം ആദായ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ യമുനാതീരേ വാലുകരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ തസ്സ ഓഭാസേന സബ്ബരത്തിം ഉദകകീളം കീളിത്വാ അരുണുഗ്ഗമനേ സബ്ബാലങ്കാരേന അലങ്കരിത്വാ മണിരതനം പരിവാരേത്വാ സിരിം പവേസയമാനാ നിസീദിംസു. ബ്രാഹ്മണോപി മന്തം സജ്ഝായന്തോ തം ഠാനം പാപുണി. താ മന്തസദ്ദം സുത്വാവ “ഇമിനാ സുപണ്ണേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി മരണഭയതജ്ജിതാ മണിരതനം അഗ്ഗഹേത്വാ പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ നാഗഭവനം അഗമിംസു. ബ്രാഹ്മണോപി മണിരതനം ദിസ്വാ “ഇദാനേവ മേ മന്തോ സമിദ്ധോ”തി തുട്ഠമാനസോ മണിരതനം ആദായ പായാസി. തസ്മിം ഖണേ നേസാദബ്രാഹ്മണോ സോമദത്തേന സദ്ധിം മിഗവധായ അരഞ്ഞം പവിസന്തോ തസ്സ ഹത്ഥേ തം മണിരതനം ദിസ്വാ പുത്തം ആഹ “താത, നനു ഏസോ അമ്ഹാകം ഭൂരിദത്തേന ദിന്നോ മണീ”തി? “ആമ, താത, ഏസോ മണീ”തി. “തേന ഹിസ്സ അഗുണം കഥേത്വാ ഇമം ബ്രാഹ്മണം വഞ്ചേത്വാ ഗണ്ഹാമേതം മണിരതന”ന്തി. “താത, പുബ്ബേ ഭൂരിദത്തേന ദീയമാനം ന ഗണ്ഹി, ഇദാനി പനേസ ബ്രാഹ്മണോ തഞ്ഞേവ വഞ്ചേസ്സതി, തുണ്ഹീ ഹോഹീ”തി. ബ്രാഹ്മണോ “ഹോതു, താത, പസ്സസി ഏതസ്സ വാ മമ വാ വഞ്ചനഭാവ”ന്തി അലമ്പായനേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ആഹ -

“മണിം പഗ്ഗയ്ഹ മങ്ഗല്യം, സാധുവിത്തം മനോരമം;
സേലം ബ്യഞ്ജനസമ്പന്നം, കോ ഇമം മണിമജ്ഝഗാ”തി.

തത്ഥ **മങ്ഗല്യ**ന്തി മങ്ഗലസമ്മതം സബ്ബകാമദദം. **കോ ഇമ**ന്തി കുഹിം ഇമം മണിം അധിഗതോസി.

തതോ അലമ്പായനോ ഗാഥമാഹ -

“ലോഹിതക്ഖസഹസ്സാഹി, സമന്താ പരിവാരിതം;
അജ്ജ കാലം പഥം ഗച്ഛം, അജ്ഝഗാഹം മണിം ഇമ”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹം അജ്ജ കാലം പാതോവ പഥം മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തോ രത്തക്ഖികാഹി സഹസ്സമത്താഹി നാഗമാണവികാഹി സമന്താ പരിവാരിതം ഇമം മണിം അജ്ഝഗാ. മം ദിസ്വാ ഹി സബ്ബാവ ഏതാ ഭയതജ്ജിതാ ഇമം ഛഡ്ഡേത്വാ പലാതാതി.

നേസാദബ്രാഹ്മണോ തം വഞ്ചേതുകാമോ മണിരതനസ്സ അഗുണം പകാസേന്തോ അത്തനാ ഗണ്ഹിതുകാമോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

വ്വ് “സൂപചിണ്ണോ അയം സേലോ, അച്ചിതോ മാനിതോ സദാ;
സുധാരിതോ സുനിക്ഖിത്തോ, സബ്ബത്ഥമഭിസാധയേ.

വ്വ് “ഉപചാരവിപന്നസ്സ, നിക്ഖേപേ ധാരണായ വാ;
അയം സേലോ വിനാസായ, പരിചിണ്ണോ അയോനിസോ.

വ്വ് “ന ഇമം അകുസലോ ദിബ്ബ്യം, മണിം ധാരേതുമാരഹോ;
പടിപജ്ജ സതം നിക്ഖം, ദേഹിമം രതനം മമ”ന്തി.

തത്ഥ **സബ്ബത്ഥ**ന്തി യോ ഇമം സേലം സുട്ഠു ഉപചരിതും അച്ചിതും അത്തനോ ജീവിതം വിയ മമായിതും സുട്ഠു ധാരേതും സുട്ഠു നിക്ഖിപിതും ജാനാതി, തസ്സേവ സൂപചിണ്ണോ അച്ചിതോ മാനിതോ സുധാരിതോ സുനിക്ഖിത്തോ അയം സേലോ സബ്ബം അത്ഥം സാധേതീതി അത്ഥോ. **ഉപചാരവിപന്നസ്സാ**തി യോ പന ഉപചാരവിപന്നോ ഹോതി, തസ്സേസോ അനുപായേന പരിചിണ്ണോ വിനാസമേവ വഹതീതി വദതി. **ധാരേതുമാരഹോ**തി ധാരേതും അരഹോ. **പടിപജ്ജ സതം നിക്ഖ**ന്തി അമ്ഹാകം ഗേഹേ ബഹൂ മണീ, മയമേതം ഗഹേതും ജാനാമ. അഹം തേ നിക്ഖസതം ദസ്സാമി, തം പടിപജ്ജ, ദേഹി ഇമം മണിരതനം മമന്തി. തസ്സ ഹി ഗേഹേ ഏകോപി സുവണ്ണനിക്ഖോ നത്ഥി. സോ പന തസ്സ മണിനോ സബ്ബകാമദദഭാവം ജാനാതി . തേനസ്സ ഏതദഹോസി “അഹം സസീസം ന്ഹത്വാ മണിം ഉദകേന പരിപ്ഫോസിത്വാ ‘നിക്ഖസതം മേ ദേഹീ’തി വക്ഖാമി, അഥേസ മേ ദസ്സതി, തമഹം ഏതസ്സ ദസ്സാമീ”തി. തസ്മാ സൂരോ ഹുത്വാ ഏവമാഹ.

തതോ അലമ്പായനോ ഗാഥമാഹ -

വ്വ് “ന ച മ്യായം മണീ കേയ്യോ, ഗോഹി വാ രതനേഹി വാ;
സേലോ ബ്യഞ്ജനസമ്പന്നോ, നേവ കേയ്യോ മണീ മമാ”തി.

തത്ഥ **ന ച മ്യായ**ന്തി അയം മണി മമ സന്തകോ കേനചി വിക്കിണിതബ്ബോ നാമ ന ഹോതി. **നേവ കേയ്യോ**തി അയഞ്ഹി മമ മണി ലക്ഖണസമ്പന്നോ, തസ്മാ നേവ കേയ്യോ കേനചി വത്ഥുനാപി വിക്കിണിതബ്ബോ നാമ ന ഹോതീതി.

നേസാദബ്രാഹ്മണോ ആഹ -

വ്വ് “നോ ചേ തയാ മണീ കേയ്യോ, ഗോഹി വാ രതനേഹി വാ;
അഥ കേന മണീ കേയ്യോ, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ”തി.

അലമ്പായനോ ആഹ -

വ്വ് “യോ മേ സംസേ മഹാനാഗം, തേജസ്സിം ദുരതിക്കമം;
തസ്സ ദജ്ജം ഇമം സേലം, ജലന്തമിവ തേജസാ”തി.

തത്ഥ **ജലന്തമിവ തേജസാ**തി പഭായ ജലന്തം വിയ.

നേസാദബ്രാഹ്മണോ ആഹ -

വ്വ് “കോ നു ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന, സുപണ്ണോ പതതം വരോ;
നാഗം ജിഗീസമന്വേസി, അന്വേസം ഭക്ഖമത്തനോ”തി.

തത്ഥ **കോ നൂ**തി ഇദം നേസാദബ്രാഹ്മണോ “അത്തനോ ഭക്ഖം അന്വേസന്തേന ഗരുളേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി ചിന്തേത്വാ ഏവമാഹ.

അലമ്പായനോ എവമാഹ -

൨൯൦. “നാഹം ദിജാധിപോ ഹോമി, അദിട്ഠോ ഗരുളോ മയാ;
ആസീവിസേന വിത്തോതി, വേജ്ജോ ബ്രാഹ്മണ മം വിദൂ”തി.

തത്ഥ **മം വിദൂ**തി മം “ഏസ ആസീവിസേന വിത്തകോ അലമ്പായനോ നാമ വേജ്ജോ”തി ജാനന്തി.

നേസാദബ്രാഹ്മണോ ആഹ -

൨൯൧. “കിം നു തുയ്ഹം ഫലം അത്ഥി, കിം സിപ്പം വിജ്ജതേ തവ;
കിസ്മിം വാ ത്വം പരത്ഥദ്ധോ, ഉരഗം നാപചായസീ”തി.

തത്ഥ **കിസ്മിം വാ ത്വം പരത്ഥദ്ധോ**തി ത്വം കിസ്മിം വാ ഉപത്ഥദ്ധോ ഹുത്വാ, കിം നിസ്സയം കത്വാ ഉരഗം ആസീവിസം ന അപചായസി ജേട്ഠകം അകത്വാ അവജാനാസീതി പുച്ഛതി.

സോ അത്തനോ ബലം ദീപേന്തോ ആഹ -

൨൯൨. “ആരഞ്ഞികസ്സ ഇസിനോ, ചിരരത്തം തപസ്സിനോ;
സുപണ്ണോ കോസിയസ്സക്ഖാ, വിസവിജ്ജം അനുത്തരം.

൨൯൩. “തം ഭാവിതത്തഞ്ഞതരം, സമ്മന്തം പബ്ബതന്തരേ;
സക്കച്ചം തം ഉപട്ഠാസിം, രത്തിന്ദിവമതന്ദിതോ.

൨൯൪. “സോ തദാ പരിചിണ്ണോ മേ, വത്തവാ ബ്രഹ്മചരിയവാ;
ദിബ്ബം പാതുകരീ മന്തം, കാമസാ ഭഗവാ മമ.

൨൯൫. “ത്യാഹം മന്തേ പരത്ഥദ്ധോ, നാഹം ഭായാമി ഭോഗിനം;
ആചരിയോ വിസഘാതാനം, അലമ്പാനോതി മം വിദൂ”തി.

തത്ഥ **കോസിയസ്സക്ഖാ**തി കോസിയഗോത്തസ്സ ഇസിനോ സുപണ്ണോ ആചിക്ഖി. തേന അക്ഖാതകാരണം പന സബ്ബം വിത്ഥാരേത്വാ കഥേതബ്ബം. **ഭാവിതത്തഞ്ഞതര**ന്തി ഭാവിതത്താനം ഇസീനം അഞ്ഞതരം. **സമ്മന്ത**ന്തി വസന്തം. **കാമസാ**തി അത്തനോ ഇച്ഛായ. **മമാ**തി തം മന്തം മയ്ഹം പകാസേസി. **ത്യാഹം മന്തേ, പരത്ഥദ്ധോ**തി അഹം തേ മന്തേ ഉപത്ഥദ്ധോ നിസ്സിതോ. **ഭോഗിന**ന്തി നാഗാനം. **വിസഘാതാന**ന്തി വിസഘാതകവേജ്ജാനം.

തം സുത്വാ നേസാദബ്രാഹ്മണോ ചിന്തേസി “അയം അലമ്പായനോ യ്വാസ്സ നാഗം ദസ്സേതി, തസ്സ മണിരതനം ദസ്സതി, ഭൂരിദത്തമസ്സ ദസ്സേത്വാ മണിം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി. തതോ പുത്തേന സദ്ധിം മന്തേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൯൬. “ഗണ്ഹാമസേ മണിം താത, സോമദത്ത വിജാനഹി;
മാ ദണ്ഡേന സിരിം പത്തം, കാമസാ പജഹിമ്ഹസേ”തി.

തത്ഥ **ഗണ്ഹാമസേ**തി ഗണ്ഹാമ. **കാമസാ**തി അത്തനോ രുചിയാ ദണ്ഡേന പഹരിത്വാ മാ ജഹാമ.

സോമദത്തോ ആഹ -

൨൯൭. “സകം നിവേസനം പത്തം, യോ തം ബ്രാഹ്മണ പൂജയി;
ഏവം കല്യാണകാരിസ്സ, കിം മോഹാ ദുബ്ഭിമിച്ഛസി.

വ്വ൩൮. ‘‘സചേ ത്വം ധനകാമോസി, ഭൂരിദത്തോ പദസ്സതി;
തമേവ ഗന്ത്വാ യാചസ്സു, ബഹും ദസ്സതി തേ ധന’’ന്തി.

തത്ഥ **പൂജയീ**തി ദിബ്ബകാമേഹി പൂജയിത്ഥ. **ദുബ്ഭിമിച്ഛസീ**തി കിം തഥാരൂപസ്സ മിത്തസ്സ ദുബ്ഭികമ്മം കാതും ഇച്ഛസി താതാതി.

ബ്രാഹ്മണോ ആഹ -

വ്വ൩൯. ‘‘ഹത്ഥഗതം പത്തഗതം, നികിണ്ണം ഖാദിതും വരം;
മാ നോ സന്ദിട്ഠികോ അത്ഥോ, സോമദത്ത ഉപച്ചഗാ’’തി.

തത്ഥ **ഹത്ഥഗത**ന്തി താത സോമദത്ത, ത്വം തരുണകോ ലോകപവത്തിം ന ജാനാസി. യഞ്ഹി ഹത്ഥഗതം വാ ഹോതി പത്തഗതം വാ പുരതോ വാ നികിണ്ണം ഠപിതം, തദേവ മേ ഖാദിതും വരം, ന ദൂരേ ഠിതം.

സോമദത്തോ ആഹ -

വ്വ൪൦. ‘‘പച്ചതി നിരയേ ഘോരേ, മഹിസ്സമപി വിവരതി;
മിത്തദുബ്ഭീ ഹിതച്ചാഗീ, ജീവരേവാപി സുസ്സതി.

വ്വ൪൧. ‘‘സചേ ത്വം ധനകാമോസി, ഭൂരിദത്തോ പദസ്സതി;
മഞ്ഞേ അത്തകതം വേരം, ന ചിരം വേദയിസ്സസീ’’തി.

തത്ഥ **മഹിസ്സമപി വിവരതീ**തി താത, മിത്തദുബ്ഭിനോ ജീവന്തസ്സേവ പഥവീ ഭിജ്ജിത്വാ വിവരം ദേതി. **ഹിതച്ചാഗീ**തി അത്തനോ ഹിതപരിച്ചാഗീ. **ജീവരേവാപി സുസ്സതീ**തി ജീവമാനോവ സുസ്സതി, മനുസ്സപേതോ ഹോതി. **അത്തകതം വേര**ന്തി അത്തനാ കതം പാപം. **ന ചിര**ന്തി ന ചിരസ്സേവ വേദയിസ്സസീതി മഞ്ഞാമി.

ബ്രാഹ്മണോ ആഹ -

വ്വ൪൨. ‘‘മഹായഞ്ഞം യജിത്വാന, ഏവം സുജ്ഝന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
മഹായഞ്ഞം യജിസ്സാമ, ഏവം മോക്ഖാമ പാപകാ’’തി.

തത്ഥ **സുജ്ഝന്തീ**തി താത സോമദത്ത, ത്വം ദഹരോ ന കിഞ്ചി ജാനാസി, ബ്രാഹ്മണാ നാമ യം കിഞ്ചി പാപം കത്വാ യഞ്ഞേന സുജ്ഝന്തീതി ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ.

സോമദത്തോ ആഹ -

വ്വ൪൩. ‘‘ഹന്ദ ദാനി അപായാമി, നാഹം അജ്ജ തയാ സഹ;
പദമ്പേകം ന ഗച്ഛേയ്യം, ഏവം കിബ്ബിസകാരിനാ’’തി.

തത്ഥ **അപായാമീ**തി അപഗച്ഛാമി, പലായാമീതി അത്ഥോ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പണ്ഡിതോ മാണവോ പിതരം അത്തനോ വചനം ഗാഹാപേതും അസക്കോന്തോ മഹന്തേന സദ്ദേന ദേവതാ ഉജ്ഝാപേത്വാ ‘‘ഏവരൂപേന പാപകാരിനാ സദ്ധിം ന ഗമിസ്സാമീ’’തി പിതു പസ്സന്തസ്സേവ പലായിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകേ ഉപ്പജ്ജി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

വ്വ൪൪. ‘‘ഇദം വത്വാന പിതരം, സോമദത്തോ ബഹുസ്സുതോ;
ഉജ്ഝാപേത്വാന ഭൂതാനി, തമ്ഹാ ഠാനാ അപക്കമീ’’തി.

നേസാദബ്രാഹ്മണോ “സോമദത്തോ ഠപേത്വാ അത്തനോ ഗേഹം കുഹിം ഗമിസ്സതീ”തി ചിന്തേന്തോ അലമ്പായനം ഥോകം അനത്തമനം ദിസ്വാ “അലമ്പായന , മാ ചിന്തയി, ദസ്സേസ്സാമി തേ ഭൂരിദത്ത”ന്തി തം ആദായ നാഗരാജസ്സ ഉപോസഥകരണട്ഠാനം ഗന്ത്വാ വമ്മികമത്ഥകേ ഭോഗേ ആഭുജിത്വാ നിപന്നം നാഗരാജാനം ദിസ്വാ അവിദൂരേ ഠിതോ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

വ്വർ൫. “ഗണ്ഹാഹേതം മഹാനാഗം, ആഹരേതം മണിം മമ;
ഇന്ദഗോപകവണ്ണാഭോ, യസ്സ ലോഹിതകോ സിരോ.

വ്വർ൬. “കപ്പാസപിചുരാസീവ, ഏസോ കായോ പദിസ്സതി;
വമ്മികഗ്ഗഗതോ സേതി, തം ത്വം ഗണ്ഹാഹി ബ്രാഹ്മണാ”തി.

തത്ഥ **ഇന്ദഗോപകവണ്ണാഭോതി** ഇന്ദഗോപകവണ്ണോ വിയ ആഭാസതി. **കപ്പാസപിചുരാസീവാതി** സുവിഹിതസ്സ കപ്പാസപിചുനോ രാസി വിയ.

അഥ മഹാസത്തോ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ നേസാദബ്രാഹ്മണം ദിസ്വാ “അയം ഉപോസഥസ്സ മേ അന്തരായം കരേയ്യാതി ഇമം നാഗഭവനം നേത്വാ മഹാസമ്പത്തിയാ പതിട്ഠാപേസിം. മയാ ദീയമാനം മണിം ഗണ്ഹിതും ന ഇച്ഛി. ഇദാനി പന അഹിതുണ്ഡികം ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛതി. സചാഹം ഇമസ്സ മിത്തദുബ്ഭിനോ കുജ്ഝേയ്യം, സീലം മേ ഖണ്ഡം ഭവിസ്സതി. മയാ ഖോ പന പഠമഞ്ഞേവ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതോ ഉപോസഥോ അധിട്ഠിതോ, സോ യഥാധിട്ഠിതോവ ഹോതു, അലമ്പായനോ മം ഛിന്ദതു വാ പചതു വാ, സൂലേന വാ വിജ്ഝതു, നേവസ്സ കുജ്ഝിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “സചേ ഖോ പനാഹം ഇമേ ഓലോകേസ്സാമി, ഭസ്മാ ഭവേയ്യും. മം പോഥേന്തേപി ന കുജ്ഝിസ്സാമി ന ഓലോകേസ്സാമീ”തി അക്ഖീനി നിമീലേത്വാ അധിട്ഠാനപാരമിം പുരേചാരികം കത്വാ ഭോഗന്തരേ സീസം പക്ഖിപിത്വാ നിച്ചലോവ ഹുത്വാ നിപജ്ജി. നേസാദബ്രാഹ്മണോപി “ഭോ അലമ്പായന, ഇമം നാഗം ഗണ്ഹാഹി, ദേഹി മേ മണി”ന്തി ആഹ. അലമ്പായനോ നാഗം ദിസ്വാ തുട്ഠോ മണിം കിസ്മിഞ്ചി അഗണേത്വാ “ഗണ്ഹ, ബ്രാഹ്മണാ”തി തസ്സ ഹത്ഥേ ഖിപി. സോ തസ്സ ഹത്ഥതോ ഗളിത്വാ പഥവിയം പതി. പതിതമത്തോവ പഥവിം പവിസിത്വാ നാഗഭവനമേവ ഗതോ.

ബ്രാഹ്മണോ മണിരതനതോ ഭൂരിദത്തേന സദ്ധിം മിത്തഭാവതോ പുത്തതോതി തീഹി പരിഹായി. സോ “നിപ്പച്ചയോ ജാതോമ്ഹി, പുത്തസ്സ മേ വചനം ന കത”ന്തി പരിദേവന്തോ ഗേഹം അഗമാസി. അലമ്പായനോപി ദിബ്ബോസധേഹി അത്തനോ സരീരം മക്ഖേത്വാ ഥോകം ഖാദിത്വാ അത്തനോ കായം പരിപ്ഫോസേത്വാ ദിബ്ബമന്തം ജപ്പന്തോ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ സീസം ദള്ഹം ഗണ്ഹന്തോ മുഖമസ്സ വിവരിത്വാ ഓസധം ഖാദിത്വാ മുഖേ ഖേളം ഓപി. സുചിജാതികോ നാഗരാജാ സീലഭേദഭയേന അകുജ്ഝിത്വാ അക്ഖീനിപി ന ഉമ്മീലേസി. അഥ നം ഓസധമന്തം കത്വാ നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ഹേട്ഠാസീസം കത്വാ സഞ്ചാലേത്വാ ഗഹിതഭോജനം ഛഡ്ഡാപേത്വാ ഭൂമിയം ദീഘതോ നിപജ്ജാപേത്വാ മസൂരകം മദ്ദന്തോ വിയ പാദേഹി മദ്ദിത്വാ അട്ഠീനി ചുണ്ണിയമാനാനി വിയ അഹേസും. പുന നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ദുസ്സം പോഥേന്തോ വിയ പോഥേസി. മഹാസത്തോ ഏവരൂപം ദുക്ഖം അനുഭവന്തോപി നേവ കുജ്ഝി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

വ്വർ൭. “അഥോസധേഹി ദിബ്ബേഹി, ജപ്പം മന്തപദാനി ച;
ഏവം തം അസക്ഖി സത്ഥും, കത്വാ പരിത്തമത്തനോ”തി.

തത്ഥ **അസക്ഖീതി** സക്ഖി. **സത്ഥുന്തി** ഗണ്ഹിതും.

ഇതി സോ മഹാസത്തം ദുബ്ബലം കത്വാ വല്ലീഹി പേളം സജ്ജേത്വാ മഹാസത്തം തത്ഥ പക്ഖിപി, സരീരസ്സ മഹന്തതായ തത്ഥ ന പവിസതി. അഥ നം പണ്ഹിയാ കോട്ടേന്തോ പവേസേത്വാ പേളം ആദായ ഏകം ഗാമം ഗന്ത്വാ ഗാമമജ്ഝേ ഓതാരേത്വാ "നാഗസ്സ നച്ചം ദട്ഠുകാമാ ആഗച്ഛന്തൂ"തി സദ്ദമകാസി. സകലഗാമവാസിനോ സന്നിപതിംസു. തസ്മിം ഖണേ അലമ്പായനോ "നിക്ഖമ മഹാനാഗാ"തി ആഹ. മഹാസത്തോ ചിന്തേസി "അജ്ജ മയാ പരിസം തോസേന്തേന കീളിതും വട്ടതി. ഏവം അലമ്പായനോ ബഹും ധനം ലഭിത്വാ തുട്ഠോ മം വിസ്സജ്ജേസ്സതി. യം യം ഏസ മം കാരേതി, തം തം കരിസ്സാമീ"തി. അഥ നം സോ പേളതോ നീഹരിത്വാ "മഹാ ഹോഹീ"തി ആഹ. സോ മഹാ അഹോസി, "ഖുദ്ദകോ, വട്ടോ, വമ്മിതോ, ഏകപ്ഫണോ, ദ്വിഫണോ, തിപ്ഫണോ, ചതുപ്ഫണോ, പഞ്ച, ഛ, സത്ത, അട്ഠ, നവ, ദസ വീസതി, തിംസതി, ചത്താലീസ, പണ്ണാസപ്ഫണോ, സതപ്ഫണോ, ഉച്ചോ, നീചോ, ദിസ്സമാനകായോ, അദിസ്സമാനകായോ, ദിസ്സമാനഉപഡ്ഢകായോ , നീലോ, പീതോ, ലോഹിതോ, ഓദാതോ, മഞ്ജട്ഠികോ ഹോഹി, അഗ്ഗിജാലം വിസ്സജ്ജേഹി, ഉദകം, ധൂമം വിസ്സജ്ജേഹീ"തി. മഹാസത്തോ ഇമേസുപി ആകാരേസു വുത്തവുത്തേ അത്തഭാവേ നിമ്മിനിത്വാ നച്ചം ദസ്സേസി. തം ദിസ്വാ കോചി അസ്സൂനി സന്ധാരേതും നാസക്ഖി.

മനുസ്സാ ബഹൂനി ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണവത്ഥാലങ്കാരാദീനി അദംസു. ഇതി തസ്മിം ഗാമേ സഹസ്സമത്തം ലഭി. സോ കിഞ്ചാപി മഹാസത്തം ഗണ്ഹന്തോ "സഹസ്സം ലഭിത്വാ തം വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ"തി ആഹ, തം പന ധനം ലഭിത്വാ "ഗാമകേപി താവ മയാ ഏത്തകം ധനം ലദ്ധം, നഗരേ കിര ബഹും ലഭിസ്സാമീ"തി ധനലോഭേന തം ന മുഞ്ചി. സോ തസ്മിം ഗാമേ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ രതനമയം പേളം കാരേത്വാ തത്ഥ മഹാസത്തം പക്ഖിപിത്വാ സുഖയാനകം ആരുയ്ഹ മഹന്തേന പരിവാരേന നിക്ഖമിത്വാ തം ഗാമനിഗമാദീസു കീളാപേന്തോ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പാപുണി. നാഗരാജസ്സ പന മധുലാജേ ദേതി, മണ്ഡൂകേ മാരേത്വാ ദേതി, സോ ഗോചരം ന ഗണ്ഹാതി അവിസ്സജ്ജനഭയേന. ഗോചരം അഗ്ഗണ്ഹന്തമ്പി പുന നം ചത്താരോ ദ്വാരഗാമേ ആദിം കത്വാ തത്ഥ തത്ഥ മാസമത്തം കീളാപേസി. പന്നരസഉപോസഥദിവസേ പന "അജ്ജ തുമ്ഹാകം സന്തികേ കീളാപേസ്സാമീ"തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേസി. രാജാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ മഹാജനം സന്നിപാതാപേസി. രാജങ്ഗണേ മഞ്ചാതിമഞ്ചം ബന്ധിംസു.

കീളനഖണ്ഡം നിട്ഠിതം.

നഗരപവേസനകണ്ഡം

അലമ്പായനേന പന ബോധിസത്തസ്സ ഗഹിതദിവസേയേവ മഹാസത്തസ്സ മാതാ സുപിനന്തേ അദ്ദസ കാളേന രത്തക്ഖിനാ പുരിസേന അസിനാ ദക്ഖിണബാഹും ഛിന്ദിത്വാ ലോഹിതേന പഗ്ഘരന്തേന നീയമാനം. സാ ഭീതതസിതാ ഉട്ഠായ ദക്ഖിണബാഹും പരാമസിത്വാ സുപിനഭാവം ജാനി. അഥസ്സാ ഏതദഹോസി "മയാ കക്ഖളോ പാപസുപിനോ ദിട്ഠോ, ചതുന്നം വാ മേ പുത്താനം ധതരട്ഠസ്സ രഞ്ഞോ വാ മമ വാ പരിപന്ഥേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി. അപിച ഖോ പന മഹാസത്തമേവ ആരബ്ഭ അതിരേകതരം ചിന്തേസി. കിംകാരണാ ? സേസാ അത്തനോ നാഗഭവനേ വസന്തി, ഇതരോ പന സീലജ്ഝാസയത്താ മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കരോതി. തസ്മാ "കച്ചി നു ഖോ മേ പുത്തം അഹിതുണ്ഡികോ വാ സുപണ്ണോ വാ ഗണ്ഹേയ്യാ"തി തസ്സേവ അതിരേകതരം ചിന്തേസി . തതോ അഡ്ഢമാസേ അതിക്കന്തേ "മമ പുത്തോ അഡ്ഢമാസാതിക്കമേന മം വിനാ വത്തിതും ന സക്കോതി, അദ്ധാസ്സ കിഞ്ചി ഭയം ഉപ്പന്നം ഭവിസ്സതീ"തി ദോമനസ്സപ്പത്താ അഹോസി. മാസാതിക്കമേന പനസ്സാ സോകേന അസ്സൂനം അപഗ്ഘരണകാലോ നാമ നാഹോസി, ഹദയം സുസ്സി, അക്ഖീനി ഉപച്ചിംസു. സാ "ഇദാനി ആഗമിസ്സതി, ഇദാനി

ആഗമിസ്സതീ”തി തസ്സാഗമനമഗ്ഗമേവ ഓലോകേന്തീ നിസീദി. അഥസ്സാ ജേട്ഠപുത്തോ സുദസ്സനോ മാസച്ചയേന മഹതിയാ പരിസായ സദ്ധിം മാതാപിതൂനം ദസ്സനത്ഥായ ആഗതോ, പരിസം ബഹി ഠപേത്വാ പാസാദം ആരുയ്ഹ മാതരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. സാ ഭൂരിദത്തം അനുസോചന്തീ തേന സദ്ധിം ന കിഞ്ചി സല്ലപി. സോ ചിന്തേസി “മയ്ഹം മാതാ മയി പുബ്ബേ ആഗതേ തുസ്സതി, പടിസന്ഥാരം കരോതി, അജ്ജ പന ദോമനസ്സപ്പത്താ, കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി? അഥ നം പുച്ഛന്തോ ആഹ -

വ്വർ്ല. “മമം ദിസ്വാന ആയന്തം, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനം;
ഇന്ദ്രിയാനി അഹട്ഠാനി, സാവം ജാതം മുഖം തവ.

വ്വർ്ന. “പദ്ധം യഥാ ഹത്ഥഗതം, പാണിനാ പരിമദ്ദിതം;
സാവം ജാതം മുഖം തുയ്ഹം, മമം ദിസ്വാന ഏദിസ”ന്തി.

തത്ഥ **അഹട്ഠാനീ**തി ന വിപ്പസന്നാനി. **സാവ**ന്തി കഞ്ചനാദാസവണ്ണം തേ മുഖം പീതകാളകം ജാതം. **ഹത്ഥഗത**ന്തി ഹത്ഥേന ഛിന്ദിതം. **ഏദിസ**ന്തി ഏവരൂപം മഹന്തേന സിരിസോഭഗ്ഗേന തുമ്ഹാകം ദസ്സനത്ഥായ ആഗതം മം ദിസ്വാ.

സാ ഏവം വുത്തേപി നേവ കഥേസി. സുദസ്സനോ ചിന്തേസി “കിം നു ഖോ കേനചി കുദ്ധാ വാ പരിബദ്ധാ വാ ഭവേയ്യാ”തി. അഥ നം പുച്ഛന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

വ്വ൦. “കച്ചി നു തേ നാഭിസസി, കച്ചി തേ അത്ഥി വേദനാ;
യേന സാവം മുഖം തുയ്ഹം, മമം ദിസ്വാന ആഗത”ന്തി.

തത്ഥ **കച്ചി നു തേ നാഭിസസീ**തി കച്ചി നു തം കോചി ന അഭിസസി അക്കോസേന വാ പരിഭാസായ വാ വിഹിംസീതി പുച്ഛതി. **തുയ്ഹ**ന്തി തവ പുബ്ബേ മമം ദിസ്വാ ആഗതം ഏദിസം മുഖം ന ഹോതി. യേന പന കാരണേന അജ്ജ തവ മുഖം സാവം ജാതം, തം മേ ആചിക്ഖാതി പുച്ഛതി.

അഥസ്സ സാ ആചിക്ഖന്തീ ആഹ -

വ്വ൧. “സുപിനം താത അദ്ദക്ഖിം, ഇതോ മാസം അധോഗതം;
‘ദക്ഖിണം വിയ മേ ബാഹും, ഛേത്വാ രുഹിരമക്ഖിതം;
പുരിസോ ആദായ പക്കാമി, മമ രോദന്തിയാ സതി’.

വ്വ൨. “യതോഹം സുപിനമദ്ദക്ഖിം, സുദസ്സന വിജാനഹി;
തതോ ദിവാ വാ രത്തിം വാ, സുഖം മേ നോപലബ്ഭതീ”തി.

തത്ഥ **ഇതോ മാസം അധോഗത**ന്തി ഇതോ ഹേട്ഠാ മാസാതിക്കന്തം. അജ്ജ മേ ദിട്ഠസുപിനസ്സ മാസോ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **പുരിസോ**തി ഏകോ കാളോ രത്തക്ഖി പുരിസോ. **രോദന്തിയാ സതീ**തി രോദമാനായ സതിയാ. **സുഖം മേ നോപലബ്ഭതീ**തി മമ സുഖം നാമ ന വിജ്ജതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ “താത, പിയപുത്തകോ മേ തവ കനിട്ഠോ ന ദിസ്സതി, ഭയേനസ്സ ഉപ്പന്നേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി പരിദേവന്തീ ആഹ -

വ്വ൩. “യം പുബ്ബേ പരിവാരിംസു, കഞ്ഞാ രുചിരവിഗ്ഗഹാ;
ഹേമജാലപ്പടിച്ഛന്നാ, ഭൂരിദത്തോ ന ദിസ്സതി.

വ്വ൪. “യം പുബ്ബേ പരിവാരിംസു, നേത്തിംസവരധാരിനോ;
കണികാരാവ സമ്ഫുല്ലാ, ഭൂരിദത്തോ ന ദിസ്സതി.

വ്വ൫. “ഹന്ദ ദാനി ഗമിസ്സാമ, ഭൂരിദത്തനിവേസനം;

ധമ്മട്ഠം സീലസമ്പന്നം, പസ്സാമ തവ ഭാതര''ന്തി.

തത്ഥ **സമ്ഫുല്ലാ**തി സുവണ്ണവത്ഥാലങ്കാരധാരിതായ സമ്ഫുല്ലാ കണികാരാ വിയ. **ഹന്ദാ**തി വവസ്സഗ്ഗത്ഥേ നിപാതോ, ഏഹി, താത, ഭൂരിദത്തസ്സ നിവേസനം ഗച്ഛാമാതി വദതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ തസ്സ ചേവ അത്തനോ ച പരിസായ സദ്ധിം തത്ഥ അഗമാസി. ഭൂരിദത്തസ്സ ഭരിയായോ പന തം വമ്മികമത്ഥകേ അദിസ്വാ ''മാതു നിവേസനേ വസിസ്സതീ''തി അബ്യാവടാ അഹേസും. താ ''സസ്സു കിര നോ പുത്തം അപസ്സന്തീ ആഗച്ഛതീ''തി സുത്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ ''അയ്യേ, പുത്തസ്സ തേ അദിസ്സമാനസ്സ അജ്ജ മാസോ അതീതോ''തി മഹാപരിദേവം പരിദേവമാനാ തസ്സാ പാദമൂലേ പതിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൦൫. ''തഞ്ച ദിസ്വാന ആയന്തിം, ഭൂരിദത്തസ്സ മാതരം;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ഭൂരിദത്തസ്സ നാരിയോ.

൧൦൬. ''പുത്തം തേയ്യേ ന ജാനാമ, ഇതോ മാസം അധോഗതം;
മതം വാ യദി വാ ജീവം, ഭൂരിദത്തം യസസ്സിന''ന്തി.

തത്ഥ **''പുത്തം തേയ്യേ''**തി അയം താസം പരിദേവനകഥാ.

ഭൂരിദത്തസ്സ മാതാ സുണ്ഹാഹി സദ്ധിം അന്തരവീഥിയം പരിദേവിത്വാ താ ആദായ തസ്സ പാസാദം ആരുയ്ഹ പുത്തസ്സ സയനഞ്ച ആസനഞ്ച ഓലോകേത്വാ പരിദേവമാനാ ആഹ -

൧൦൭. ''സകുണീ ഹതപുത്താവ, സുഞ്ഞം ദിസ്വാ കുലാവകം;
ചിരം ദുക്ഖേന ഝായിസ്സം, ഭൂരിദത്തം അപസ്സതീ.

൧൦൮. ''കുരരീ ഹതഛാപാവ, സുഞ്ഞം ദിസ്വാ കുലാവകം;
ചിരം ദുക്ഖേന ഝായിസ്സം, ഭൂരിദത്തം അപസ്സതീ.

൧൦൯. ''സാ നൂന ചക്കവാകീവ, പല്ലലസ്മിം അനോദകേ;
ചിരം ദുക്ഖേന ഝായിസ്സം, ഭൂരിദത്തം അപസ്സതീ.

൧൧൦. ''കമ്മാരാനം യഥാ ഉക്കാ, അന്തോ ഝായതി നോ ബഹി;
ഏവം ഝായാമി സോകേന, ഭൂരിദത്തം അപസ്സതീ''തി.

തത്ഥ **അപസ്സതീ**തി അപസ്സന്തീ. **ഹതഛാപാവാ**തി ഹതപോതകാവ.

ഏവം ഭൂരിദത്തമാതരി വിലപമാനായ ഭൂരിദത്തനിവേസനം അണ്ണവകുച്ഛി വിയ ഏകസദ്ദം അഹോസി. ഏകോപി സകഭാവേന സണ്ഠാതും നാസക്ഖി. സകലനിവേസനം യുഗന്ധരവാതപ്പഹടം വിയ സാലവനം അഹോസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൧൧. ''സാലാവ സമ്പമഥിതാ, മാലുതേന പമദ്ദിതാ;
സേന്തി പുത്താ ച ദാരാ ച, ഭൂരിദത്തനിവേസനേ''തി.

അരിട്ഠോ ച സുഭോഗോ ച ഉഭോപി ഭാതരോ മാതാപിതൂനം ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛന്താ തം സദ്ദം സുത്വാ ഭൂരിദത്തനിവേസനം പവിസിത്വാ മാതരം അസ്സാസയിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൧൨. ''ഇദം സുത്വാന നിഗ്ഘോസം, ഭൂരിദത്തനിവേസനേ;
അരിട്ഠോ ച സുഭോഗോ ച, പധാവിംസു അനന്തരാ.

വൃന്ത്ര. “അമ്മ അസ്സാസ മാ സോചി, ഏവംധമ്മാ ഹി പാണിനോ;
ചവന്തി ഉപപജ്ജന്തി, ഏസാസ്സ പരിണാമിതാ”തി.

തത്ഥ **ഏസാസ്സ പരിണാമിതാ**തി ഏസാ ചുതൂപപത്തി അസ്സ ലോകസ്സ പരിണാമിതാ, ഏവഞ്ഹി സോ ലോകോ പരിണാമേതി. ഏതേഹി ദ്വീഹി അങ്ഗേഹി മുത്തോ നാമ നത്ഥീതി വദന്തി.

സമുദ്ദജാ ആഹ -

വൃന്ത്ര. “അഹമ്പി താത ജാനാമി, ഏവംധമ്മാ ഹി പാണിനോ;
സോകേന ച പരേതസ്മി, ഭൂരിദത്തം അപസ്സതീ.

വൃന്ത്ര. “അജ്ജ ചേ മേ ഇമം രത്തിം, സുദസ്സന വിജാനഹി;
ഭൂരിദത്തം അപസ്സന്തീ, മഞ്ഞേ ഹിസ്സാമി ജീവിത”ന്തി.

തത്ഥ **അജ്ജ ചേ മേ**തി താത സുദസ്സന, സചേ അജ്ജ ഇമം രത്തിം ഭൂരിദത്തോ മമ ദസ്സനം നാഗമിസ്സതി, അഥാഹം തം അപസ്സന്തീ ജീവിതം ജഹിസ്സാമീതി മഞ്ഞാമി.

പുത്താ ആഹംസു -

വൃന്ത്ര. “അമ്മ അസ്സാസ മാ സോചി, ആനയിസ്സാമ ഭാതരം;
ദിസോദിസം ഗമിസ്സാമ, ഭാതുപരിയേസനം ചരം.

വൃന്ത്ര. “പബ്ബതേ ഗിരിദുഗ്ഗേസു, ഗാമേസു നിഗമേസു ച;
ഓരേന സത്തരത്തസ്സ, ഭാതരം പസ്സ ആഗത”ന്തി.

തത്ഥ **ചര**ന്തി അമ്മ, മയം തയോപി ജനാ ഭാതുപരിയേസനം ചരന്താ ദിസോദിസം ഗമിസ്സാമാതി നം അസ്സാസേസും.

തതോ സുദസ്സനോ ചിന്തേസി “സചേ തയോപി ഏകം ദിസം ഗമിസ്സാമ, പപഞ്ചോ ഭവിസ്സതി, തീഹി തീണി ഠാനാനി ഗന്തും വട്ടതി - ഏകേന ദേവലോകം, ഏകേന ഹിമവന്തം, ഏകേന മനുസ്സലോകം. സചേ ഖോ പന കാണാരിട്ഠോ മനുസ്സലോകം ഗമിസ്സതി, യത്ഥേവ ഭൂരിദത്തം പസ്സതി. തം ഗാമം വാ നിഗമം വാ ഝാപേത്വാ ഏസ്സതി, ഏസ കക്ഖളോ ഫരുസോ, ന സക്കാ ഏതം തത്ഥ പേസേതു”ന്തി. ചിന്തേത്വാ ച പന “താത അരിട്ഠ, ത്വം ദേവലോകം ഗച്ഛ, സചേ ദേവതാഹി ധമ്മം സോതുകാമാഹി ഭൂരിദത്തോ ദേവലോകം നീതോ, തതോ നം ആനേഹീ”തി അരിട്ഠം ദേവലോകം പഹിണി. സുഭോഗം പന “താത, ത്വം ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ പഞ്ചസു മഹാനദീസു ഭൂരിദത്തം ഉപധാരേത്വാ ഏഹീ”തി ഹിമവന്തം പഹിണി. സയം പന മനുസ്സലോകം ഗന്തുകാമോ ചിന്തേസി - “സചാഹം മാണവകവണ്ണേന ഗമിസ്സാമി, മനുസ്സാ നേവ മേ പിയായിസ്സന്തി, മയാ താപസവേസേന ഗന്തും വട്ടതി, മനുസ്സാനഞ്ഹി പബ്ബജിതാ പിയാ മനാപാ”തി. സോ താപസവേസം ഗഹേത്വാ മാതരം വന്ദിത്വാ നിക്ഖമി.

ബോധിസത്തസ്സ പന അജമുഖീ നാമ വേമാതികഭഗിനീ അത്ഥി. തസ്സാ ബോധിസത്തേ അധിമത്തോ സിനേഹോ. സാ സുദസ്സനം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ആഹ - “ഭാതിക , അതിവിയ കിലമാമി, അഹമ്പി തയാ സദ്ധിം ഗമിസ്സാമീ”തി. “അമ്മ, ന സക്കാ തയാ ഗന്തും, അഹം പബ്ബജിതവസേന ഗച്ഛാമീ”തി. “അഹം പന ഖുദ്ദകമണ്ഡൂകീ ഹുത്വാ തവ ജടന്തരേ നിപജ്ജിത്വാ ഗമിസ്സാമീ”തി. “തേന ഹി ഏഹീ”തി. സാ മണ്ഡൂകപോതികാ ഹുത്വാ തസ്സ ജടന്തരേ നിപജ്ജി. സുദസ്സനോ “മൂലതോ പട്ഠായ വിചിനന്തോ ഗമിസ്സാമീ”തി ബോധിസത്തസ്സ ഭരിയായോ തസ്സ ഉപോസഥകരണട്ഠാനം പുച്ഛിത്വാ പഠമം തത്ഥ ഗന്ത്വാ അലമ്പായനേന മഹാസത്തസ്സ

ഗഹിതട്ഠാനേ ലോഹിതഞ്ച വല്ലീഹി കതപേളട്ഠാനഞ്ച ദിസ്വാ "ഭൂരിദത്തോ അഹിതുണ്ഡികേന ഗഹിതോ"തി ഞത്വാ സമുപ്പന്നസോകോ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി അലമ്പായനസ്സ ഗതമഗ്ഗേനേവ പഠമം കീളാപിതഗാമം ഗന്ത്വാ മനസ്സേ പുച്ഛി "ഏവരൂപോ നാമ നാഗോ കേനചിധ അഹിതുണ്ഡികേന കീളാപിതോ"തി? "ആമ, അലമ്പായനേന ഇതോ മാസമത്ഥകേ കീളാപിതോ"തി. "കിഞ്ചി ധനം തേന ലദ്ധ"ന്തി? "ആമ, ഇധേവ തേന സഹസ്സമത്തം ലദ്ധ"ന്തി. "ഇദാനി സോ കുഹിം ഗതോ"തി? "അസുകഗാമം നാമാ"തി. സോ തതോ പട്ഠായ പുച്ഛന്തോ അനുപുബ്ബേന രാജദ്വാരം അഗമാസി.

തസ്മിം ഖണേ അലമ്പായനോ സുന്ഹാതോ സുവിലിത്തോ മട്ഠസാടകം നിവാസേത്വാ രതനപേളം ഗാഹാപേത്വാ രാജദ്വാരമേവ ഗതോ. മഹാജനോ സന്നിപതി, രഞ്ഞോ ആസനം പഞ്ഞത്തം. സോ അന്തോനിവേസനേ ഠിതോവ "അഹം ആഗച്ഛാമി, നാഗരാജാനം കീളാപേതൂ"തി പേസേസി. അലമ്പായനോ ചിത്തത്ഥരണേ രതനപേളം ഠപേത്വാ വിവരിത്വാ "ഏഹി മഹാനാഗാ"തി സഞ്ഞമദാസി. തസ്മിം സമയേ സുദസ്സനോപി പരിസന്തരേ ഠിതോ. അഥ മഹാസത്തോ സീസം നീഹരിത്വാ സബ്ബാവന്തം പരിസം ഓലോകേസി. നാഗാ ഹി ദ്വീഹി കാരണേഹി പരിസം ഓലോകേന്തി സുപണ്ണപരിപന്ഥം വാ ഞാതകേ വാ ദസ്സനത്ഥായ. തേ സുപണ്ണം ദിസ്വാ ഭീതാ ന നച്ചന്തി, ഞാതകേ വാ ദിസ്വാ ലജ്ജമാനാ ന നച്ചന്തി. മഹാസത്തോ പന ഓലോകേന്തോ പരിസന്തരേ ഭാതരം അദ്ദസ. സോ അക്ഖിപൂരാനി അസ്സൂനി ഗഹേത്വാ പേളതോ നിക്ഖമിത്വാ ഭാതരാഭിമുഖോ പായാസി. മഹാജനോ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഭീതോ പടിക്കമി, ഏകോ സുദസ്സനോവ അട്ഠാസി. സോ ഗന്ത്വാ തസ്സ പാദപിട്ഠിയം സീസം ഠപേത്വാ രോദി, സുദസ്സനോപി പരിദേവി. മഹാസത്തോ രോദിത്വാ നിവത്തിത്വാ പേളമേവ പാവിസി. അലമ്പായനോപി "ഇമിനാ നാഗേന താപസോ ഡട്ഠോ ഭവിസ്സതി, അസ്സാസേസ്സാമി ന"ന്തി ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ -

വൃ൩൩. "ഇത്ഥാ പമുത്തോ ഉരഗോ, പാദേ തേ നിപതീ ഭുസം;
കച്ചി നു തം ഡംസീ താത, മാ ഭായി സുഖിതോ ഭവാ"തി.

തത്ഥ **മാ ഭായീ**തി താത താപസ, അഹം അലമ്പായനോ നാമ, മാ ഭായി, തവ പടിജഗ്ഗനം നാമ മമ ഭാരോതി.

സുദസ്സനോ തേന സദ്ധിം കഥേതുകമ്യതായ ഗാഥമാഹ -

വൃ൩ം. "നേവ മയ്ഹം അയം നാഗോ, അലം ദുക്ഖായ കായചി;
യാവതത്ഥി അഹിഗ്ഗാഹോ, മയാ ഭിയ്യോ ന വിജ്ജതീ"തി.

തത്ഥ **കായചീ**തി കസ്സചി അപ്പമത്തകസ്സപി ദുക്ഖസ്സ ഉപ്പാദനേ അയം മമ അസമത്ഥോ. മയാ ഹി സദിസോ അഹിതുണ്ഡികോ നാമ നത്ഥീതി.

അലമ്പായനോ "അസുകോ നാമേസോ"തി അജാനന്തോ കുജ്ഝിത്വാ ആഹ -

വൃ൩൭. "കോ നു ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന, ദിത്തോ പരിസമാഗതോ;
അവ്ഹായന്തു സുയുദ്ധേന, സുണന്തു പരിസാ മമാ"തി.

തത്ഥ **ദിത്തോ**തി ഗബ്ബിതോ ബാലോ അന്ധഞാണോ. **അവ്ഹായന്തൂ**തി അവ്ഹായന്തോ, അയമേവ വാ പാഠോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അയം കോ ബാലോ ഉമ്മത്തകോ വിയ മം സുയുദ്ധേന അവ്ഹായന്തോ അത്തനാ സദ്ധിം സമം കരോന്തോ പരിസമാഗതോ, പരിസാ മമ വചനം സുണന്തു, മയ്ഹം ദോസോ നത്ഥി, മാ ഖോ മേ കുജ്ഝിത്ഥാതി.

അഥ നം സുദസ്സനോ ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

“ത്വം മം നാഗേന ആലമ്പ, അഹം മണ്ഡൂകഛാപിയാ;
ഹോതു നോ അബ്ഭുതം തത്ഥ, ആ സഹസ്സേഹി പഞ്ചഹീ”തി.

തത്ഥ **നാഗേനാ**തി ത്വം നാഗേന മയാ സദ്ധിം യുജ്ഝ, അഹം മണ്ഡൂകഛാപിയാ തയാ സദ്ധിം യുജ്ഝിസ്സാമി. **ആ സഹസ്സേഹി പഞ്ചഹീ**തി തസ്മിം നോ യുദ്ധേ യാവ പഞ്ചഹി സഹസ്സേഹി അബ്ഭുതം ഹോതൂതി.

അലമ്പായനോ ആഹ -

“അഹഞ്ഹി വസുമാ അഡ്ഢോ, ത്വം ദലിദ്ദോസി മാണവ;
കോ നു തേ പാടിഭോഗത്ഥി, ഉപജൂതഞ്ച കിം സിയാ.

“ഉപജൂതഞ്ച മേ അസ്സ, പാടിഭോഗോ ച താദിസോ;
ഹോതു നോ അബ്ഭുതം തത്ഥ, ആ സഹസ്സേഹി പഞ്ചഹീ”തി.

തത്ഥ **കോ നു തേ**തി തവ പബ്ബജിതസ്സ കോ നു പാടിഭോഗോ അത്ഥി. **ഉപജൂതഞ്ചാ**തി ഇമസ്മിം വാ ജൂതേ ഉപനിക്ഖേപഭൂതം കിം നാമ തവ ധനം സിയാ, ദസ്സേഹി മേതി വദതി. **ഉപജൂതഞ്ച മേ**തി മയ്ഹം പന ദാതബ്ബം ഉപനിക്ഖേപധനം വാ ഠപേതബ്ബപാടിഭോഗോ വാ താദിസോ അത്ഥി, തസ്മാ നോ തത്ഥ യാവ പഞ്ചഹി സഹസ്സേഹി അബ്ഭുതം ഹോതൂതി.

സുദസ്സനോ തസ്സ കഥം സുത്വാ “പഞ്ചഹി നോ സഹസ്സേഹി അബ്ഭുതം ഹോതൂ”തി അഭീതോ രാജനിവേസനം ആരുയ്ഹ മാതുലരഞ്ഞോ സന്തികേ ഠിതോ ഗാഥമാഹ -

“സുണോഹി മേ മഹാരാജ, വചനം ഭദ്ദമത്ഥു തേ;
പഞ്ചന്നം മേ സഹസ്സാനം, പാടിഭോഗോ ഹി കിത്തിമാ”തി.

തത്ഥ **കിത്തിമാ**തി ഗുണകിത്തിസമ്പന്ന വിവിധഗുണാചാരകിത്തിസമ്പന്ന.

രാജാ “അയം താപസോ മം അതിബഹും ധനം യാചതി, കിം നു ഖോ”തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

“പേത്തികം വാ ഇണം ഹോതി, യം വാ ഹോതി സയംകതം;
കിം ത്വം ഏവം ബഹും മയ്ഹം, ധനം യാചസി ബ്രാഹ്മണാ”തി.

തത്ഥ **പേത്തികം വാ**തി പിതരാ വാ ഗഹേത്വാ ഖാദിതം, അത്തനാ വാ കതം ഇണം നാമ ഹോതി, കിം മമ പിതരാ തവ ഹത്ഥതോ ഗഹിതം അത്ഥി, ഉദാഹു മയാ, കിംകാരണാ മം ഏവം ബഹും ധനം യാചസീതി?

ഏവം വുത്തേ സുദസ്സനോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

“അലമ്പായനോ ഹി നാഗേന, മമം അഭിജിഗീസതി;
അഹം മണ്ഡൂകഛാപിയാ, ഡംസയിസ്സാമി ബ്രാഹ്മണം.

“ത്വം ദട്ഠും മഹാരാജ, അജ്ജ രട്ഠാഭിവഡ്ഢന;
ഖത്തസങ്ഘപരിബ്യൂള്ഹോ, നിയ്യാഹി അഹിദസ്സന”ന്തി.

തത്ഥ **അഭിജിഗീസതീ**തി യുദ്ധേ ജിനിതും ഇച്ഛതി. തത്ഥ സചേ സോ ജീയിസ്സതി, മയ്ഹം പഞ്ചസഹസ്സാനി ദസ്സതി. സചാഹം ജീയിസ്സാമി, അഹമസ്സ ദസ്സാമി, തസ്മാ തം ബഹും ധനം യാചാമി. **തന്തി** തസ്മാ ത്വം മഹാരാജ, അജ്ജ അഹിദസ്സനം ദട്ഠും നിയ്യാഹീതി.

രാജാ ‘‘തേന ഹി ഗച്ഛാമാ’’തി താപസേന സദ്ധിംയേവ നിക്ഖമി. തം ദിസ്വാ അലമ്പായനോ ‘‘അയം താപസോ ഗന്ത്വാ രാജാനം ഗഹേത്വാ ആഗതോ, രാജകുലൂപകോ ഭവിസ്സതീ’’തി ഭീതോ തം അനുവത്തന്തോ ഗാഥമാഹ -

൮൭൯. ‘‘നേവ തം അതിമഞ്ഞാമി, സിപ്പവാദേന മാണവ;
അതിമത്തോസി സിപ്പേന, ഉരഗം നാപചായസീ’’തി.

തത്ഥ **സിപ്പവാദേനാ**തി മാണവ, അഹം അത്തനോ സിപ്പേന തം നാതിമഞ്ഞാമി, ത്വം പന സിപ്പേന അതിമത്തോ ഇമം ഉരഗം ന പൂജേസി, നാഗസ്സ അപചിതിം ന കരോസീതി.

തതോ സുദസ്സനോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൮൮൦. ‘‘അഹമ്പി നാതിമഞ്ഞാമി, സിപ്പവാദേന ബ്രാഹ്മണ;
അവിസേന ച നാഗേന, ഭുസം വഞ്ചയസേ ജനം.

൮൮൧. ‘‘ഏവഞ്ചേതം ജനോ ജഞ്ഞാ, യഥാ ജാനാമി തം അഹം;
ന ത്വം ലഭസി ആലമ്പ, ഭുസമുട്ഠിം കുതോ ധന’’ന്തി.

അഥസ്സ അലമ്പായനോ കുജ്ഝിത്വാ ആഹ -

൮൮൨. ‘‘ഖരാജിനോ ജടീ ദുമ്മീ, ദിത്തോ പരിസമാഗതോ;
യോ ത്വം ഏവം ഗതം നാഗം, ‘അവിസോ’ അതിമഞ്ഞതി.

൮൮൩. ‘‘ആസജ്ജ ഖോ നം ജഞ്ഞാസി, പുണ്ണം ഉഗ്ഗസ്സ തേജസോ;
മഞ്ഞേ തം ഭസ്മരാസിംവ, ഖിപ്പമേസ കരിസ്സതീ’’തി.

തത്ഥ **ദുമ്മീ**തി അനഞ്ജിതനയനോ. **അവിസോ അതിമഞ്ഞസീ**തി നിബ്ബിസോതി അവജാനാസി. **ആസജ്ജാ**തി ഉപഗന്ത്വാ. **ജഞ്ഞാസീ**തി ജാനേയ്യാസി.

അഥ തേന സദ്ധിം കേളിം കരോന്തോ സുദസ്സനോ ഗാഥമാഹ -

൮൮൪. ‘‘സിയാ വിസം സിലുത്തസ്സ, ദേഡ്ഡുഭസ്സ സിലാഭുനോ;
നേവ ലോഹിതസീസസ്സ, വിസം നാഗസ്സ വിജ്ജതീ’’തി.

തത്ഥ **സിലുത്തസ്സാ**തി ഘരസപ്പസ്സ. **ദേഡ്ഡുഭസ്സാ**തി ഉദകസപ്പസ്സ. **സിലാഭുനോ**തി നീലവണ്ണസപ്പസ്സ. ഇതി നിബ്ബിസേ സപ്പേ ദസ്സേത്വാ ഏതേസം വിസം സിയാ, നേവ ലോഹിതസീസസ്സ സപ്പസ്സാതി ആഹ.

അഥ നം അലമ്പായനോ ദ്വീഹി ഗാഥാഹി അജ്ഝഭാസി -

൮൮൫. ‘‘സുതമേതം അരഹതം, സഞ്ഞതാനം തപസ്സിനം;
ഇധ ദാനാനി ദത്വാന, സഗ്ഗം ഗച്ഛന്തി ദായകാ;
ജീവന്തോ ദേഹി ദാനാനി, യദി തേ അത്ഥി ദാതവേ.

൮൮൬. ‘‘അയം നാഗോ മഹിദ്ധികോ, തേജസ്സീ ദുരതിക്കമോ;
തേന തം ഡംസയിസ്സാമി, സോ തം ഭസ്മം കരിസ്സതീ’’തി.

തത്ഥ **ദാതവേ**തി യദി തേ കിഞ്ചി ദാതബ്ബം അത്ഥി, തം ദേഹീതി.

൮൮൭. ‘‘മയാപേതം സുതം സമ്മ, സഞ്ഞതാനം തപസ്സിനം;
ഇധ ദാനാനി ദത്വാന, സഗ്ഗം ഗച്ഛന്തി ദായകാ;
ത്വമേവ ദേഹി ജീവന്തോ, യദി തേ അത്ഥി ദാതവേ.

വ്വ്ഝ. ‘‘അയം അജമുഖീ നാമ, പുണ്ണാ ഉഗ്ഗസ്സ തേജസോ;
താય തം ഡംസയിസ്സാമി, സാ തം ഭസ്മം കരിസ്സതി.

വ്വ്ഞ. ‘‘സാ ധീതാ ധതരട്ഠസ്സ, വേമാതാ ഭഗിനീ മമ;
സാ തം ഡംസത്വജമുഖീ, പുണ്ണാ ഉഗ്ഗസ്സ തേജസോ’’തി. -

ഇമാ ഗാഥാ സുദസ്സനസ്സ വചനം. തത്ഥ **പുണ്ണാ ഉഗ്ഗസ്സ തേജസോ**തി ഉഗ്ഗേന വിസേന പുണ്ണാ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ‘‘അമ്മ അജമുഖി, ജടന്തരതോ മേ നിക്ഖമിത്വാ പാണിമ്ഹി പതിട്ഠഹാ’’തി മഹാജനസ്സ മജ്ഝേയേവ ഭഗിനിം പക്കോസിത്വാ ഹത്ഥം പസാരേസി. സാ തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ ജടന്തരേ നിസിന്നാവ തിക്ഖത്തും മണ്ഡൂകവസ്സിതം വസ്സിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ അംസകൂടേ നിസീദിത്വാ ഉപ്പതിത്വാ തസ്സ ഹത്ഥതലേ തീണി വിസബിന്ദൂനി പാതേത്വാ പുന തസ്സ ജടന്തരമേവ പാവിസി. സുദസ്സനോ വിസം ഗഹേത്വാ ഠിതോവ ‘‘നസ്സിസ്സതായം ജനപദോ, നസ്സിസ്സതായം ജനപദോ’’തി തിക്ഖത്തും മഹാസദ്ദം അഭാസി. തസ്സ സോ സദ്ദോ ദ്വാദസയോജനികം ബാരാണസിം ഛാദേത്വാ അട്ഠാസി. അഥ രാജാ തം സദ്ദം സുത്വാ ‘‘കിമത്ഥം ജനപദോ നസ്സിസ്സതീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘മഹാരാജ, ഇമസ്സ വിസസ്സ നിസിഞ്ചനട്ഠാനം ന പസ്സാമീ’’തി. ‘‘താത, മഹന്താ അയം പഥവീ, പഥവിയം നിസിഞ്ചാ’’തി. അഥ നം ‘‘ന സക്കാ പഥവിയം സിഞ്ചിതും, മഹാരാജാ’’തി പടിക്ഖിപന്തോ ഗാഥമാഹ -

വ്ൻഴ. ‘‘ഛമായം ചേ നിസിഞ്ചിസ്സം, ബ്രഹ്മദത്ത വിജാനഹി;
തിണലതാനി ഓസധ്യോ, ഉസ്സുസ്സേയ്യും അസംസയ’’ന്തി.

തത്ഥ **തിണലതാനീ**തി പഥവിനിസ്സിതാനി തിണാനി ച ലതാ ച സബ്ബോസധിയോ ച ഉസ്സുസ്സേയ്യും, തസ്മാ ന സക്കാ പഥവിയം നിസിഞ്ചിതുന്തി.

തേന ഹി നം, താത, ഉദ്ധം ആകാസം ഖിപാതി. തത്രാപി ന സക്കാതി ദസ്സേന്തോ ഗാഥമാഹ -

വ്ൻള്ള. ‘‘ഉദ്ധം ചേ പാതയിസ്സാമി, ബ്രഹ്മദത്ത വിജാനഹി;
സത്തവസ്സാനിയം ദേവോ, ന വസ്സേ ന ഹിമം പതേ’’തി.

തത്ഥ **ന ഹിമം പതേ**തി സത്തവസ്സാനി ഹിമബിന്ദുമത്തമ്പി ന പതിസ്സതി.

തേന ഹി നം താത ഉദകേ സിഞ്ചാതി. തത്രാപി ന സക്കാതി ദസ്സേതും ഗാഥമാഹ -

വ്ൻല. ‘‘ഉദകേ ചേ നിസിഞ്ചിസ്സം, ബ്രഹ്മദത്ത വിജാനഹി;
യാവന്തോദകജാ പാണാ, മരേയ്യും മച്ഛകച്ഛപാ’’തി.

അഥ നം രാജാ ആഹ - ‘‘താത, മയം ന കിഞ്ചി ജാനാമ, യഥാ അമ്ഹാകം രട്ഠം ന നസ്സതി, തം ഉപായം ത്വമേവ ജാനാഹീ’’തി. ‘‘തേന ഹി, മഹാരാജ, ഇമസ്മിം ഠാനേ പടിപാടിയാ തയോ ആവാടേ ഖണാപേഥാ’’തി. രാജാ ഖണാപേസി. സുദസ്സനോ പഠമം ആവാടം നാനാഭേസജ്ജാനം പൂരാപേസി, ദുതിയം ഗോമയസ്സ, തതിയം ദിബ്ബോസധാനഞ്ഞേവ. തതോ പഠമേ ആവാടേ വിസബിന്ദൂനി പാതേസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ ധൂമായിത്വാ ജാലാ ഉട്ഠഹി. സാ ഗന്ത്വാ ഗോമയേ ആവാടം ഗണ്ഹി. തതോപി ജാലാ ഉട്ഠായ ഇതരം ദിബ്ബോസധസ്സ പുണ്ണം ഗഹേത്വാ ഓസധാനി ഝാപേത്വാ നിബ്ബായി. അലമ്പായനോ തസ്സ ആവാടസ്സ അവിദൂരേ അട്ഠാസി. അഥ നം വിസഉസുമാ പഹരി, സരീരച്ഛവി ഉപ്പാടേത്വാ ഗതാ, സേതകുട്ഠി അഹോസി. സോ ഭയതജ്ജിതോ ‘‘നാഗരാജാനം വിസ്സജ്ജേമീ’’തി തിക്ഖത്തും വാചം നിച്ഛാരേസി. തം

സുത്വാ ബോധിസത്തോ രതനപേളായ നിക്ഖമിത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതം അത്തഭാവം മാപേത്വാ ദേവരാജലീലായ ഠിതോ. സുദസ്സനോപി അജമുഖീപി തഥേവ അട്ഠംസു. തതോ സുദസ്സനോ രാജാനം ആഹ - “ജാനാസി നോ, മഹാരാജ, കസ്സേതേ പുത്താ”തി? “ന ജാനാമീ”തി. “തുമ്ഹേ താവ ന ജാനാസി, കാസിരഞ്ഞോ പന ധീതായ സമുദ്ദജായ ധതരട്ഠസ്സ ദിന്നഭാവം ജാനാസീ”തി? “ആമ, ജാനാമി, മയ്ഹം സാ കനിട്ഠഭഗിനീ”തി. “മയം തസ്സാ പുത്താ, ത്വം നോ മാതുലോ”തി.

തം സുത്വാ രാജാ കമ്പമാനോ തേ ആലിങ്ഗിത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ രോദിത്വാ പാസാദം ആരോപേത്വാ മഹന്തം സക്കാരം കാരേത്വാ ഭൂരിദത്തേന പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ പുച്ഛി “താത, തം ഏവരൂപം ഉഗ്ഗതേജം കഥം അലമ്പായനോ ഗണ്ഹീ”തി? സോ സബ്ബം വിത്ഥാരേന കഥേത്വാ രാജാനം ഓവദന്തോ “മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ ഇമിനാ നിയാമേന രജ്ജം കാരേതും വട്ടതീ”തി മാതുലസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. അഥ നം സുദസ്സനോ ആഹ - “മാതുല, മമ മാതാ ഭൂരിദത്തം അപസ്സന്തീ കിലമതി, ന സക്കാ അമ്ഹേഹി പപഞ്ചം കാതു”ന്തി. “സാധു, താതാ, തുമ്ഹേ താവ ഗച്ഛഥ. അഹം പന മമ ഭഗിനിം ദട്ഠുകാമോമ്ഹി, കഥം പസ്സിസ്സാമീ”തി. “മാതുല, കഹം പന നോ അയ്യകോ കാസിരാജാ”തി? “താത, മമ ഭഗിനിയാ വിനാ വസിതും അസക്കോന്തോ രജ്ജം പഹായ പബ്ബജിത്വാ അസുകേ വനസണ്ഡേ നാമ വസതീ”തി. “മാതുല, മമ മാതാ തുമ്ഹേ ചേവ അയ്യകഞ്ച ദട്ഠുകാമാ, തുമ്ഹേ അസുകദിവസേ മമ അയ്യകസ്സ സന്തികം ഗച്ഛഥ, മയം മാതരം ആദായ അയ്യകസ്സ അസ്സമപദം ആഗച്ഛിസ്സാമ. തത്ഥ നം തുമ്ഹേപി പസ്സിസ്സഥാ”തി. ഇതി തേ മാതുലസ്സ ദിവസം വവത്ഥപേത്വാ രാജനിവേസനാ ഓതരിംസു. രാജാ ഭാഗിനേയ്യേ ഉയ്യോജേത്വാ രോദിത്വാ നിവത്തി. തേപി പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ നാഗഭവനം ഗതാ.

നഗരപവേസനഖണ്ഡം നിട്ഠിതം.

മഹാസത്തസ്സ പരിയേസനഖണ്ഡം

മഹാസത്തേ സമ്പത്തേ സകലനാഗഭവനം ഏകപരിദേവസദ്ദം അഹോസി. സോപി മാസം പേളായ വസിതത്താ കിലന്തോ ഗിലാനസേയ്യം സയി. തസ്സ സന്തികം ആഗച്ഛന്താനം നാഗാനം പമാണം നത്ഥി. സോ തേഹി സദ്ധിം കഥേന്തോ കിലമതി. കാണാരിട്ഠോ ദേവലോകം ഗന്ത്വാ മഹാസത്തം അദിസ്വാ പഠമമേവാഗതോ. അഥ നം “ഏസ ചണ്ഡോ ഫരുസോ, സക്ഖിസ്സതി നാഗപരിസം വാരേതു”ന്തി മഹാസത്തസ്സ നിസിന്നട്ഠാനേ ദോവാരികം കരിംസു. സുഭോഗോപി സകലഹിമവന്തം വിചരിത്വാ തതോ മഹാസമുദ്ദഞ്ച സേസനദിയോ ച ഉപധാരേത്വാ യമുനം ഉപധാരേന്തോ ആഗച്ഛതി. നേസാദബ്രാഹ്മണോപി അലമ്പായനം കുട്ഠിം ദിസ്വാ ചിന്തേസി “അയം ഭൂരിദത്തം കിലമേത്വാ കുട്ഠി ജാതോ, അഹം പന തം മയ്ഹം താവ ബഹൂപകാരം മണിലോഭേന അലമ്പായനസ്സ ദസ്സേസിം, തം പാപം മമ ആഗമിസ്സതി. യാവ തം ന ആഗച്ഛതി, താവദേവ യമുനം ഗന്ത്വാ പയാഗതിത്ഥേ പാപപവാഹനം കരിസ്സാമീ”തി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ “മയാ ഭൂരിദത്തേ മിത്തദുബ്ഭികമ്മം കതം, തം പാപം പവാഹേസ്സാമീ”തി വത്വാ ഉദകോരോഹനകമ്മം കരോതി. തസ്മിം ഖണേ സുഭോഗോ തം ഠാനം പത്തോ. തസ്സ തം വചനം സുത്വാ “ഇമിനാ കിര പാപകേന താവ മഹന്തസ്സ യസസ്സ ദായകോ മമ ഭാതാ മണിരതനസ്സ കാരണാ അലമ്പായനസ്സ ദസ്സിതോ, നാസ്സ ജീവിതം ദസ്സാമീ”തി നങ്ഗുട്ഠേന തസ്സ പാദേസു വേഠേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ ഉദകേ ഓസിദാപേത്വാ നിരസ്സാസകാലേ ഥോകം സിഥിലം അകാസി. സോ സീസം ഉക്ഖിപി. അഥ നം പുനാകഡ്ഢിത്വാ ഓസീദാപേസി. ഏവം ബഹൂ വാരേ തേന കിലമിയമാനോ നേസാദബ്രാഹ്മണോ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ ഗാഥമാഹ -

വ്വന്നേ. “ലോക്യം സജന്തം ഉദകം, പയാഗസ്മിം പതിട്ഠിതം;
കോ മം അജ്ഝോഹരീ ഭൂതോ, ഓഗാള്ഹം യമുനം നദി”ന്തി.

തത്ഥ **ലോക്യ**ന്തി എവം പാപവാഹനസമത്ഥന്തി ലോകസമ്മതം. **സജന്ത**ന്തി എവരൂപം ഉദകം അഭിസിഞ്ചന്തം. **പയാഗസ്മി**ന്തി പയാഗതിത്ഥേ.

അഥ നം സുഭോഗോ ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

൯൪. “യദേസ ലോകാധിപതീ യസസ്സീ, ബാരാണസിം പക്രിയ സമന്തതോ;
തസ്സാഹ പുത്തോ ഉരഗൂസഭസ്സ, സുഭോഗോതി മം ബ്രാഹ്മണ വേദയന്തീ”തി.

തത്ഥ **യദേസാ**തി യോ എസോ. **പക്രിയ സമന്തതോ**തി പച്ചത്ഥികാനം ദുപ്പഹരണസമത്ഥതായ പരിസമന്തതോ പകിരിയ സബ്ബം പരിക്ഖിപിത്വാ ഉപരി ഫണേന ഛാദേസി.

അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ “അയം ഭൂരിദത്തഭാതാ, ന മേ ജീവിതം ദസ്സതി, യംനൂനാഹം എതസ്സ ചേവ മാതാപിതൂനഞ്ചസ്സ വണ്ണകിത്തനേന മുദുചിത്തതം കത്വാ അത്തനോ ജീവിതം യാചേയ്യ”ന്തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൯൫. “സചേ ഹി പുത്തോ ഉരഗൂസഭസ്സ, കാസിസ്സ രഞ്ഞോ അമരാധിപസ്സ;
മഹേസക്ഖോ അഞ്ഞതരോ പിതാ തേ, മച്ചേസു മാതാ പന തേ അതുല്യാ;
ന താദിസോ അരഹതി ബ്രാഹ്മണസ്സ, ദാസമ്പി ഓഹാരിതും മഹാനുഭാവോ”തി.

തത്ഥ **കാസിസ്സാ**തി അപരേന നാമേന എവംനാമകസ്സ. “കാസികരഞ്ഞോ”തിപി പഠന്തിയേവ. കാസിരാജധീതായ ഗഹിതത്താ കാസിരജ്ജമ്പി തസ്സേവ സന്തകം കത്വാ വണ്ണേതി. **അമരാധിപസ്സാ**തി ദീഘായുകതായ അമരസങ്ഖാതാനം നാഗാനം അധിപസ്സ. **മഹേസക്ഖോ**തി മഹാനുഭാവോ. **അഞ്ഞതരോ**തി മഹേസക്ഖാനം അഞ്ഞതരോ. **ദാസമ്പീ**തി താദിസോ ഹി മഹാനുഭാവോ ആനുഭാവരഹിതം ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാസമ്പി ഉദകേ ഓഹരിതും നാരഹതി, പഗേവ മഹാനുഭാവം ബ്രാഹ്മണന്തി.

അഥ നം സുഭോഗോ “അരേ ദുട്ഠബ്രാഹ്മണ, ത്വം മം വഞ്ചേത്വാ ‘മുഞ്ചിസ്സാമീ’തി മഞ്ഞസി, ന തേ ജീവിതം ദസ്സാമീ”തി തേന കതകമ്മം പകാസേന്തോ ആഹ -

൯൬. “രുക്ഖം നിസ്സായ വിജ്ഝിത്ഥോ, എണേയ്യം പാതുമാഗതം;
സോ വിദ്ധോ ദൂരമചരി, സരവേഗേന സീഘവാ.

൯൭. “തം ത്വം പതിതമദ്ദക്ഖി, അരഞ്ഞസ്മിം ബ്രഹാവനേ;
സ മംസകാജമാദായ, സായം നിഗ്രോധുപാഗമി.

൯൮. “സുകസാളികസങ്ഘുട്ഠം , പിങ്ഗലം സന്ഥതായുതം;
കോകിലാഭിരുദം രമ്മം, ധുവം ഹരിതസദ്ദലം.

൯൯. “അഥ തേ സോ പാതുരഹു, ഇദ്ധിയാ യസസാ ജലം;
മഹാനുഭാവോ ഭാതാ മേ, കഞ്ഞാഹി പരിവാരിതോ.

൧൦൦. “സോ തേന പരിചിണ്ണോ ത്വം, സബ്ബകാമേഹി തപ്പിതോ;
അദുട്ഠസ്സ തുവം ദുബ്ഭി, തം തേ വേരം ഇധാഗതം.

൧൦൧. “ഖിപ്പം ഗീവം പസാരേഹി, ന തേ ദസ്സാമി ജീവിതം;
ഭാതു പരിസരം വേരം, ഛേദയിസ്സാമി തേ സിര”ന്തി.

തത്ഥ **സായം നിഗ്രോധുപാഗമീ**തി വികാലേ നിഗ്രോധം ഉപഗതോ അസി. **പിങ്ഗല**ന്തി പക്കാനം വണ്ണേന പിങ്ഗലം. **സന്ഥതായുത**ന്തി പാരോഹപരികിണ്ണം. **കോകിലാഭിരുദ**ന്തി കോകിലാഹി അഭിരുദം. **ധുവം ഹരിതസദ്ദല**ന്തി ഉദകഭൂമിയം ജാതത്താ നിച്ചം ഹരിതസദ്ദലം ഭൂമിഭാഗം. **പാതുരഹൂ**തി തസ്മിം തേ നിഗ്രോധേ ഠിതസ്സ സോ മമ ഭാതാ പാകടോ അഹോസി. **ഇദ്ധിയാ**തി പുഞ്ഞതേജേന. **സോ**

തേനാതി സോ തുവം തേന അത്തനോ നാഗഭവനം നേത്വാ പരിചിണ്ണോ. **പരിസരന്തി** തയാ മമ ഭാതു കതം വേരം പാപകമ്മം പരിസരന്തോ അനുസ്സരന്തോ. **ഛേദയിസ്സാമി തേ സിര**ന്തി തവ സീസം ഛിന്ദിസ്സാമീതി.

അഥ ബ്രാഹ്മണോ "ന മേസ ജീവിതം ദസ്സതി, യം കിഞ്ചി പന വത്വാ മോക്ഖത്ഥായ വായമിതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

ൻംറ്. "അജ്ഝായകോ യാചയോഗീ, ആഹുതഗ്ഗി ച ബ്രാഹ്മണോ;
ഏതേഹി തീഹി ഠാനേഹി, അവജ്ഝോ ഹോതി ബ്രാഹ്മണോ"തി.

തത്ഥ **ഏതേഹീ**തി ഏതേഹി അജ്ഝായകതാദീഹി തീഹി കാരണേഹി ബ്രാഹ്മണോ അവജ്ഝോ, ന ലബ്ഭാ ബ്രാഹ്മണം വധിതും, കിം ത്വം വദേസി, യോ ഹി ബ്രാഹ്മണം വധേതി, സോ നിരയേ നിബ്ബത്തതീതി.

തം സുത്വാ സുഭോഗോ സംസയപക്ഖന്ദോ ഹുത്വാ "ഇമം നാഗഭവനം നേത്വാ ഭാതരോ പടിപുച്ഛിത്വാ ജാനിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ൻംന്. "യം പുരം ധതരട്ഠസ്സ, ഓഗാള്ഹം യമുനം നദിം;
ജോതതേ സബ്ബസോവണ്ണം, ഗിരിമാഹച്ച യാമുനം.

ൻംർ. "തത്ഥ തേ പുരിസബ്യഗ്ഘാ, സോദരിയാ മമ ഭാതരോ;
യഥാ തേ തത്ഥ വക്ഖന്തി, തഥാ ഹേസ്സസി ബ്രാഹ്മണാ"തി.

തത്ഥ **പുര**ന്തി നാഗപുരം. **ഓഗാള്ഹ**ന്തി അനുപവിട്ഠം. **ഗിരിമാഹച്ച യാമുന**ന്തി യമുനാതോ അവിദൂരേ ഠിതം ഹിമവന്തം ആഹച്ച ജോതതി. **തത്ഥ തേ**തി തസ്മിം നഗരേ തേ മമ ഭാതരോ വസന്തി, തത്ഥ നീതേ തയി യഥാ തേ വക്ഖന്തി, തഥാ ഭവിസ്സസി. സചേ ഹി സച്ചം കഥേസി, ജീവിതം തേ അത്ഥി. നോ ചേ, തത്ഥേവ സീസം ഛിന്ദിസ്സാമീതി.

ഇതി നം വത്വാ സുഭോഗോ ഗീവായം ഗഹേത്വാ ഖിപന്തോ അക്കോസന്തോ പരിഭാസന്തോ മഹാസത്തസ്സ പാസാദദ്വാരം അഗമാസി.

മഹാസത്തസ്സ പരിയേസനയകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

മിച്ഛാകഥാ

അഥ നം ദോവാരികോ ഹുത്വാ നിസിന്നോ കാണാരിട്ഠോ തഥാ കിലമേത്വാ ആനീയമാനം ദിസ്വാ പടിമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ "സുഭോഗ, മാ വിഹേഠയി, ബ്രാഹ്മണാ നാമ മഹാബ്രഹ്മുനോ പുത്താ. സചേ ഹി മഹാബ്രഹ്മാ ജാനിസ്സതി, 'മമ പുത്തം വിഹേഠേന്തീ'തി കുജ്ഝിത്വാ അമ്ഹാകം സകലം നാഗഭവനം വിനാസേസ്സതി. ലോകസ്മിഞ്ഹി ബ്രാഹ്മണാ നാമ സേട്ഠാ മഹാനുഭാവാ, ത്വം തേസം ആനുഭാവം ന ജാനാസി, അഹം പന ജാനാമീ"തി ആഹ. കാണാരിട്ഠോ കിര അതീതാനന്തരഭവേ യഞ്ഞകാരബ്രാഹ്മണോ അഹോസി, തസ്മാ ഏവമാഹ. വത്വാ ച പന അനുഭൂതപുബ്ബവസേന യജനസീലോ ഹുത്വാ സുഭോഗഞ്ച നാഗപരിസഞ്ച ആമന്തേത്വാ "ഏഥ, ഭോ, യഞ്ഞകാരകാനം വോ ഗുണേ വണ്ണേസ്സാമീ"തി വത്വാ യഞ്ഞവണ്ണനം ആരഭന്തോ ആഹ -

ൻംദ്. "അനിത്തരാ ഇത്തരസമ്പയുത്താ, യഞ്ഞാ ച വേദാ ച സുഭോഗ ലോകേ;
തദഗ്ഗരയ്ഹഞ്ഹി വിനിന്ദമാനോ, ജഹാതി വിത്തഞ്ച സതഞ്ച ധമ്മ"ന്തി.

തത്ഥ **അനിത്തരാ**തി സുഭോഗ ഇമസ്മിം ലോകേ യഞ്ഞാ ച വേദാ ച അനിത്തരാ ന ലാമകാ മഹാനുഭാവാ, തേ ഇത്തരേഹി ബ്രാഹ്മണേഹി സമ്പയുത്താ,

തസ്മാ ബ്രാഹ്മണാപി അനിത്ഥരാവ ജാതാ. **തദഗ്ഗരയ്ഹ**ന്തി തസ്മാ അഗാരയ്ഹം ബ്രാഹ്മണം വിനിന്ദമാനോ ധനഞ്ച പണ്ഡിതാനം ധമ്മഞ്ച ജഹാതി. ഇദം കിര സോ "ഇമിനാ ഭൂരിദത്തേ മിത്തദുബ്ഭികമ്മം കതന്തി വത്ഥും നാഗപരിസാ മാ ലഭന്തൂ"തി അവോച.

അഥ നം കാണാരിട്ഠോ "സുഭോഗ ജാനാസി പന അയം ലോകോ കേന നിമ്മിതോ"തി വത്വാ "ന ജാനാമീ"തി വുത്തേ "ബ്രാഹ്മണാനം പിതാമഹേന മഹാബ്രഹ്മുനാ നിമ്മിതോ"തി ദസ്സേതും ഇതരം ഗാഥമാഹ -

ൻംന്ന്. "അജ്ഝേനമരിയാ പഥവിം ജനിന്ദാ, വേസ്സാ കസിം പാരിചരിയഞ്ച സുദ്ദാ;
ഉപാഗു പച്ചേകം യഥാപദേസം, കതാഹു ഏതേ വസിനാതി ആഹൂ"തി.

തത്ഥ **ഉപാഗൂ**തി ഉപഗതാ. ബ്രഹ്മാ കിര ബ്രാഹ്മണാദയോ ചത്താരോ വണ്ണേ നിമ്മിനിത്വാ അരിയേ താവ ബ്രാഹ്മണേ ആഹ - "തുമ്ഹേ അജ്ഝേനമേവ ഉപഗച്ഛഥ , മാ അഞ്ഞം കിഞ്ചി കരിത്ഥാ"തി, ജനിന്ദേ ആഹ "തുമ്ഹേ പഥവിംയേവ വിജിനഥ", വേസ്സേ ആഹ - "തുമ്ഹേ കസിംയേവ ഉപേഥ", സുദ്ദേ ആഹ "തുമ്ഹേ തിണ്ണം വണ്ണാനം പാരിചരിയംയേവ ഉപേഥാ"തി. തതോ പട്ഠായ അരിയാ അജ്ഝേനം, ജനിന്ദാ പഥവിം, വേസ്സാ കസിം, സുദ്ദാ പാരിചരിയം ഉപാഗതാതി വദന്തി. **പച്ചേകം യഥാപദേസ**ന്തി ഉപഗച്ഛന്താ ച പാടിയേക്കം അത്തനോ കുലപദേസാനുരൂപേന ബ്രഹ്മുനാ വുത്തനിയാമേനേവ ഉപഗതാ. **കതാഹു ഏതേ വസിനാതി ആഹൂ**തി ഏവം കിര ഏതേ വസിനാ മഹാബ്രഹ്മുനാ കതാ അഹേസുന്തി കഥേന്തി.

ഏവം മഹാഗുണാ ഏതേ ബ്രാഹ്മണാ നാമ. യോ ഹി ഏതേസു ചിത്തം പസാദേത്വാ ദാനം ദേതി, തസ്സ അഞ്ഞത്ഥ പടിസന്ധി നത്ഥി, ദേവലോകമേവ ഗച്ഛതീതി വത്വാ ആഹ -

ൻംൾ്. "ധാതാ വിധാതാ വരുണോ കുവേരോ, സോമോ യമോ ചന്ദിമാ വായു സൂരിയോ;
ഏതേപി യഞ്ഞം പുഥുസോ യജിത്വാ, അജ്ഝായകാനം അഥോ സബ്ബകാമേ.

ൻംവ്വ്. "വികാസിതാ ചാപസതാനി പഞ്ച, യോ അജ്ജുനോ ബലവാ ഭീമസേനോ;
സഹസ്സബാഹു അസമോ പഥബ്യാ, സോപി തദാ ആദഹി ജാതവേദ"ന്തി.

തത്ഥ **ഏതേപീ**തി ഏതേ ധാതാദയോ ദേവരാജാനോ. **പുഥുസോ**തി അനേകപ്പകാരം യഞ്ഞം യജിത്വാ. **അഥോ സബ്ബകാമേ**തി അഥ അജ്ഝായകാനം ബ്രാഹ്മണാനം സബ്ബകാമേ ദത്വാ ഏതാനി ഠാനാനി പത്താതി ദസ്സേതി. **വികാസിതാ**തി ആകഡ്ഢിതാ. **ചാപസതാനി പഞ്ചാ**തി ന ധനുപഞ്ചസതാനി, പഞ്ചചാപസതപ്പമാണം പന മഹാധനും സയമേവ ആകഡ്ഢതി. **ഭീമസേനോ**തി ഭയാനകസേനോ. **സഹസ്സബാഹൂ**തി ന തസ്സ ബാഹൂനം സഹസ്സം, പഞ്ചന്നം പന ധനുഗ്ഗഹസതാനം ബാഹുസഹസ്സേന ആകഡ്ഢിതബ്ബസ്സ ധനുനോ ആകഡ്ഢനേനേവം വുത്തം. **ആദഹി ജാതവേദ**ന്തി സോപി രാജാ തസ്മിം കാലേ ബ്രാഹ്മണേ സബ്ബകാമേഹി സന്തപ്പേത്വാ അഗ്ഗിം ആദഹി പതിട്ഠാപേത്വാ പരിചരി, തേനേവ കാരണേന ദേവലോകേ നിബ്ബത്തോ. തസ്മാ ബ്രാഹ്മണാ നാമ ഇമസ്മിം ലോകേ ജേട്ഠകാതി ആഹ.

സോ ഉത്തരിപി ബ്രാഹ്മണേ വണ്ണേന്തോ ഗാഥമാഹ -

ൻംൻ്. "യോ ബ്രാഹ്മണേ ഭോജയി ദീഘരത്തം, അന്നേന പാനേന യഥാനുഭാവം;
പസന്നചിത്തോ അനുമോദമാനോ, സുഭോഗ ദേവഞ്ഞതരോ അഹോസീ"തി.

തത്ഥ **യോ**തി യോ സോ പോരാണകോ ബാരാണസിരാജാതി ദസ്സേതി. **യഥാനുഭാവ**ന്തി യഥാബലം യം തസ്സ അത്ഥി, തം സബ്ബം പരിച്ചജിത്വാ ഭോജേസി.

ദേവഞ്ഞതരോതി സോ അഞ്ഞതരോ മഹേസക്ഖദേവരാജാ അഹോസി. ഏവം ബ്രാഹ്മണാ നാമ അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യാതി ദസ്സേതി.

അഥസ്സ അപരമ്പി കാരണം ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൯൫൦. ''മഹാസനം ദേവമനോമവണ്ണം, യോ സപ്പിനാ അസക്ഖി ഭോജേതുമഗ്ഗിം;
സ യഞ്ഞതന്തം വരതോ യജിത്വാ, ദിബ്ബം ഗതിം മുചലിന്ദജ്ഝഗച്ഛീ''തി.

തത്ഥ **മഹാസന**ന്തി മഹാഭക്ഖം. **ഭോജേതു**ന്തി സന്തപ്പേതും. **യഞ്ഞതന്ത**ന്തി യഞ്ഞവിധാനം. **വരതോ**തി വരസ്സ അഗ്ഗിദേവസ്സ യജിത്വാ. **മുചലിന്ദജ്ഝഗച്ഛീ**തി മുചലിന്ദോ അധിഗതോതി.

ഏകോ കിര പുബ്ബേ ബാരാണസിയം മുചലിന്ദോ നാമ രാജാ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ സഗ്ഗമഗ്ഗം പുച്ഛി. അഥ നം തേ ''ബ്രാഹ്മണാനഞ്ച ബ്രാഹ്മണദേവതായ ച സക്കാരം കരോഹീ''തി വത്വാ ''കാ ബ്രാഹ്മണദേവതാ''തി വുത്തേ '''അഗ്ഗിദേവോതി തം നവനീതസപ്പിനാ സന്തപ്പേഹീ'''തി ആഹംസു. സോ തഥാ അകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ ഏസ ഇമം ഗാഥമാഹ.

അപരമ്പി കാരണം ദസ്സേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൯൫൧. ''മഹാനുഭാവോ വസ്സസഹസ്സജീവീ, യോ പബ്ബജീ ദസ്സനേയ്യോ ഉളാരോ;
ഹിത്വാ അപരിയന്ത രട്ഠം സസേനം, രാജാ ദുദീപോപി ജഗാമ സഗ്ഗ''ന്തി.

തത്ഥ **പബ്ബജീ**തി പഞ്ചവസ്സസതാനി രജ്ജം കാരേന്തോ ബ്രാഹ്മണാനം സക്കാരം കത്വാ അപരിയന്തം രട്ഠം സസേനം ഹിത്വാ പബ്ബജി. **ദുദീപോപീ**തി സോ ദുദീപോ നാമ രാജാ ബ്രാഹ്മണേ പൂജേത്വാവ സഗ്ഗം ഗതോതി വദതി. ''ദുജീപോ''തിപി പാഠോ.

അപരാനിപിസ്സ ഉദാഹരണാനി ദസ്സേന്തോ ആഹ -

൯൫൨. ''യോ സാഗരന്തം സാഗരോ വിജിത്വാ, യൂപം സുഭം സോണ്ണമയം ഉളാരം;
ഉസ്സേസി വേസ്സാനരമാദഹാനോ, സുഭോഗ ദേവഞ്ഞതരോ അഹോസി.

൯൫൩. ''യസ്സാനുഭാവേന സുഭോഗ ഗങ്ഗാ, പവത്തഥ ദധിസന്നിസിന്നം സമുദ്ദം;
സ ലോമപാദോ പരിചരിയ മഗ്ഗിം, അങ്ഗോ സഹസ്സക്ഖപുരജ്ഝഗച്ഛീ''തി.

തത്ഥ **സാഗരന്ത**ന്തി സാഗരപരിയന്തം പഥവിം. **ഉസ്സേസീ**തി ബ്രാഹ്മണേ സഗ്ഗമഗ്ഗം പുച്ഛിത്വാ ''സോവണ്ണയൂപം ഉസ്സാപേഹീ''തി വുത്തോ പസുഘാതനത്ഥായ ഉസ്സാപേസി. **വേസ്സാനരമാദഹാനോ**തി വേസ്സാനരം അഗ്ഗിം ആദഹന്തോ. ''വേസാനരി''ന്തിപി പാഠോ. **ദേവഞ്ഞതരോ**തി സുഭോഗ, സോ ഹി രാജാ അഗ്ഗിം ജുഹിത്വാ അഞ്ഞതരോ മഹേസക്ഖദേവോ അഹോസീതി വദതി. **യസ്സാനുഭാവേനാ**തി ഭോ സുഭോഗ, ഗങ്ഗാ ച മഹാസമുദ്ദോ ച കേന കതോതി ജാനാസീതി. ന ജാനാമീതി. കിം ത്വം ജാനിസ്സസി, ബ്രാഹ്മണേയേവ പോഥേതും ജാനാസീതി. അതീതസ്മിഞ്ഹി അങ്ഗോ നാമ ലോമപാദോ ബാരാണസിരാജാ ബ്രാഹ്മണേ സഗ്ഗമഗ്ഗം പുച്ഛിത്വാ തേഹി ''ഭോ, മഹാരാജ, ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ബ്രാഹ്മണാനം സക്കാരം കത്വാ അഗ്ഗിം പരിചരാഹീ''തി വുത്തേ അപരിമാണാ ഗാവിയോ ച മഹിംസിയോ ച ആദായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ തഥാ അകാസി. ''ബ്രാഹ്മണേഹി ഭുത്താതിരിത്തം ഖീരദധിം കിം കാതബ്ബ''ന്തി ച വുത്തേ ''ഛഡ്ഡേഥാ''തി ആഹ. തത്ഥ ഥോകസ്സ ഖീരസ്സ ഛഡ്ഡിതട്ഠാനേ കുന്നദിയോ അഹേസും, ബഹുകസ്സ ഛഡ്ഡിതട്ഠാനേ ഗങ്ഗാ പവത്തഥ. തം പന ഖീരം യത്ഥ ദധി ഹുത്വാ സന്നിസിന്നം ഠിതം, തം സമുദ്ദം നാമ ജാതം. ഇതി സോ ഏവരൂപം സക്കാരം കത്വാ ബ്രാഹ്മണേഹി വുത്തവിധാനേന അഗ്ഗിം പരിചരിയ സഹസ്സക്ഖസ്സ പുരം അജ്ഝഗച്ഛി.

ഇതിസ്സ ഇദം അതീതം ആഹരിത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"മഹിദ്ധികോ ദേവവരോ യസസ്സീ, സേനാപതി തിദിവേ വാസവസ്സ;
സോ സോമയാഗേന മലം വിഹന്ത്വാ, സുഭോഗ ദേവഞ്ഞതരോ അഹോസീ"തി.

തത്ഥ **സോ സോമയാഗേന മലം വിഹന്ത്വാ**തി ഭോ സുഭോഗ, യോ ഇദാനി സക്കസ്സ സേനാപതി മഹായസോ ദേവപുത്തോ, സോപി പുബ്ബേ ഏകോ ബാരാണസിരാജാ ബ്രാഹ്മണേ സഗ്ഗമഗ്ഗം പുച്ഛിത്വാ തേഹി "സോമയാഗേന അത്തനോ മലം പവാഹേത്വാ ദേവലോകം ഗച്ഛാഹീ"തി വുത്തേ ബ്രാഹ്മണാനം മഹന്തം സക്കാരം കത്വാ തേഹി വുത്തവിധാനേന സോമയാഗം കത്വാ തേന അത്തനോ മലം വിഹന്ത്വാ ദേവഞ്ഞതരോ ജാതോതി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ ഏവമാഹ.

അപരാനിപിസ്സ ഉദാഹരണാനി ദസ്സേന്തോ ആഹ -

"അകാരയി ലോകമിമം പരഞ്ച, ഭാഗീരഥിം ഹിമവന്തഞ്ച ഗിജ്ഝം;
യോ ഇദ്ധിമാ ദേവവരോ യസസ്സീ, സോപി തദാ ആദഹി ജാതവേദം.

"മാലാഗിരീ ഹിമവാ യോ ച ഗിജ്ഝോ, സുദസ്സനോ നിസഭോ കുവേരു;
ഏതേ ച അഞ്ഞേ ച നഗാ മഹന്താ, ചിത്യാ കതാ യഞ്ഞകരേഹി മാഹൂ"തി.

തത്ഥ **സോപി തദാ ആദഹി ജാതവേദ**ന്തി ഭാതിക സുഭോഗ, യേന മഹാബ്രഹ്മുനാ അയഞ്ച ലോകോ പരോ ച ലോകോ ഭാഗീരഥിഗങ്ഗാ ച ഹിമവന്തപബ്ബതോ ച ഗിജ്ഝപബ്ബതോ ച കതോ, സോപി യദാ ബ്രഹ്മുപപത്തിതോ പുബ്ബേ മാണവകോ അഹോസി, തദാ അഗ്ഗിമേവ ആദഹി, അഗ്ഗിം ജുഹിത്വാ മഹാബ്രഹ്മാ ഹുത്വാ ഇദം സബ്ബമകാസി. ഏവംമഹിദ്ധികാ ബ്രാഹ്മണാതി ദസ്സേതി.

ചിത്യാ കതാതി പുബ്ബേ കിരേകോ ബാരാണസിരാജാ ബ്രാഹ്മണേ സഗ്ഗമഗ്ഗം പുച്ഛിത്വാ "ബ്രാഹ്മണാനം സക്കാരം കരോഹീ"തി വുത്തേ തേസം മഹാദാനം പട്ഠപേത്വാ "മയ്ഹം ദാനേ കിം നത്ഥീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സബ്ബം, ദേവ, അത്ഥി, ബ്രാഹ്മണാനം പന ആസനാനി നപ്പഹോന്തീ"തി വുത്തേ ഇട്ഠകാഹി ചിനാപേത്വാ ആസനാനി കാരേസി. തദാ ചിത്യാ ആസനപീഠികാ ബ്രാഹ്മണാനം ആനുഭാവേന വഡ്ഢിത്വാ മാലാഗിരിആദയോ പബ്ബതാ ജാതാ. ഏവമേതേ യഞ്ഞകാരേഹി ബ്രാഹ്മണേഹി കതാതി കഥേന്തീതി.

അഥ നം പുന ആഹ "ഭാതിക, ജാനാസി പനായം സമുദ്ദോ കേന കാരണേന അപേയ്യോ ലോണോദകോ ജാതോ"തി? "ന ജാനാമി, അരിട്ഠാ"തി. അഥ നം "ത്വം ബ്രാഹ്മണേയേവ വിഹിംസിതും ജാനാസി, സുണോഹീ"തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

"അജ്ഝായകം മന്തഗുണൂപപന്നം, തപസ്സിനം 'യാചയോഗോ'തിധാഹു;
തീരേ സമുദ്ദസ്സുദകം സജന്തം, തം സാഗരോജ്ഝോഹരി തേനാപേയ്യോ"തി.

തത്ഥ **'യാചയോഗോതിധാഹൂ**തി തം ബ്രാഹ്മണം യാചയോഗോതി ഇധ ലോകേ ആഹു. **ഉദകം സജന്ത**ന്തി സോ കിരേകദിവസം പാപപവാഹനകമ്മം കരോന്തോ തീരേ ഠത്വാ സമുദ്ദതോ ഉദകം ഗഹേത്വാ അത്തനോ ഉപരി സീസേ സജന്തം അബ്ഭുകിരതി. അഥ നം ഏവം കരോന്തം വഡ്ഢിത്വാ സാഗരോ അജ്ഝോഹരി. തം കാരണം മഹാബ്രഹ്മാ ഞത്വാ "ഇമിനാ കിര മേ പുത്തോ ഹതോ"തി കുജ്ഝിത്വാ "സമുദ്ദോ അപേയ്യോ ലോണോദകോ ഭവതൂ"തി വത്വാ അഭിസപി, തേന കാരണേന അപേയ്യോ ജാതോ. ഏവരൂപാ ഏതേ ബ്രാഹ്മണാ നാമ മഹാനുഭാവാതി.

പുനപി ആഹ -

"ആയാഗവത്ഥൂനി പുഥൂ പഥബ്യാ, സംവിജ്ജന്തി ബ്രാഹ്മണാ വാസവസ്സ;

പുരിമം ദിസം പച്ഛിമം ദക്ഖിണുത്തരം, സംവിജ്ജമാനാ ജനയന്തി വേദ”ന്തി.

തത്ഥ **വാസവസ്സാ**തി പുബ്ബേ ബ്രാഹ്മണാനം ദാനം ദത്വാ വാസവത്തം പത്തസ്സ വാസവസ്സ. **ആയാഗവത്ഥൂനീ**തി പുഞ്ഞക്ഖേത്തഭൂതാ അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യാ പഥബ്യാ പുഥൂ ബ്രാഹ്മണാ സംവിജ്ജന്തി. **പുരിമം ദിസ**ന്തി തേ ഇദാനിപി ചതൂസു ദിസാസു സംവിജ്ജമാനാ തസ്സ വാസവസ്സ മഹന്തം വേദം ജനയന്തി, പീതിസോമനസ്സം ആവഹന്തി.

ഏവം അരിട്ഠോ ചുദ്ദസഹി ഗാഥാഹി ബ്രാഹ്മണേ ച യഞ്ഞേ ച വേദേ ച വണ്ണേസി.

മിച്ഛാകഥാ നിട്ഠിതാ.

തസ്സ തം കഥം സുത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഗിലാനുപട്ഠാനം ആഗതാ ബഹൂ നാഗാ “അയം ഭൂതമേവ കഥേതീ”തി മിച്ഛാഗാഹം ഗണ്ഹനാകാരപ്പത്താ ജാതാ. മഹാസത്തോ ഗിലാനസേയ്യായ നിപന്നോവ തം സബ്ബം അസ്സോസി . നാഗാപിസ്സ ആരോചേസും. തതോ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി “അരിട്ഠോ മിച്ഛാമഗ്ഗം വണ്ണേതി, വാദമസ്സ ഭിന്ദിത്വാ പരിസം സമ്മാദിട്ഠികം കരിസ്സാമീ”തി. സോ ഉട്ഠായ ന്ഹത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതോ ധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ സബ്ബം നാഗപരിസം സന്നിപാതാപേത്വാ അരിട്ഠം പക്കോസാപേത്വാ “അരിട്ഠ, ത്വം അഭൂതം വത്വാ വേദേ ച യഞ്ഞേ ച ബ്രാഹ്മണേ ച വണ്ണേസി, ബ്രാഹ്മണാനഞ്ഹി വേദവിധാനേന യഞ്ഞയജനം നാമ അനരിയസമ്മതം ന സഗ്ഗാവഹം, തവ വാദേ അഭൂതം പസ്സാഹീ”തി വത്വാ യഞ്ഞഭേദവാദം നാമ ആരഭന്തോ ആഹ -

൯൧൯. “കലീ ഹി ധീരാന കടം മഗാനം, ഭവന്തി വേദജ്ഝഗതാനരിട്ഠ;
മരീചിധമ്മം അസമേക്ഖിതത്താ, മായാഗുണാ നാതിവഹന്തി പഞ്ഞം.

൯൨൦. “വേദാ ന താണായ ഭവന്തി ദസ്സ, മിത്തദ്ദുനോ ഭൂനഹുനോ നരസ്സ;
ന തായതേ പരിചിണ്ണോ ച അഗ്ഗി, ദോസന്തരം മച്ചമനരിയകമ്മം.

൯൨൧. “സബ്ബഞ്ച മച്ചാ സധനം സഭോഗം, ആദീപിതം ദാരു തിണേന മിസ്സം;
ദഹം ന തപ്പേ അസമത്ഥതേജോ, കോ തം സുഭിക്ഖം ദ്വിരസഞ്ഞു കയിരാ.

൯൨൨. “യഥാപി ഖീരം വിപരിണാമധമ്മം, ദധി ഭവിത്വാ നവനീതമ്പി ഹോതി;
ഏവമ്പി അഗ്ഗി വിപരിണാമധമ്മോ, തേജോ സമോരോഹതീ യോഗയുത്തോ.

൯൨൩. “ന ദിസ്സതീ അഗ്ഗി മനുപ്പവിട്ഠോ, സുക്ഖേസു കട്ഠേസു നവേസു ചാപി;
നാമത്ഥമാനോ അരണീനരേന, നാകമ്മുനാ ജായതി ജാതവേദോ.

൯൨൪. “സചേ ഹി അഗ്ഗി അന്തരതോ വസേയ്യ, സുക്ഖേസു കട്ഠേസു നവേസു ചാപി;
സബ്ബാനി സുസ്സേയ്യു വനാനി ലോകേ, സുക്ഖാനി കട്ഠാനി ച പജ്ജലേയ്യും.

൯൨൫. “കരോതി ചേ ദാരുതിണേന പുഞ്ഞം, ഭോജം നരോ ധൂമസിഖിം പതാപവം;
അങ്ഗാരികാ ലോണകരാ ച സൂദാ, സരീരദാഹാപി കരേയ്യു പുഞ്ഞം.

൯൨൬. “അഥ ചേ ഹി ഏതേ ന കരോന്തി പുഞ്ഞം, അജ്ഝേനമഗ്ഗിം ഇധ തപ്പയിത്വാ;
ന കോചി ലോകസ്മിം കരോതി പുഞ്ഞം, ഭോജം നരോ ധൂമസിഖിം പതാപവം.

൯൨൭. “കഥഞ്ഹി ലോകാപചിതോ സമാനോ, അമനുഞ്ഞഗന്ധം ബഹൂനം അകന്തം;
യദേവ മച്ചാ പരിവജ്ജയന്തി, തദപ്പസത്ഥം ദ്വിരസഞ്ഞു ഭുഞ്ജേ.

ൻവ്. “ഭിഖിമ്പി ദേവേസു വദന്തി ഹേകേ, ആപം മിലക്ഖൂ പന ദേവമാഹു;
സബ്ബേവ ഏതേ വിതഥം ഭണന്തി, അഗ്ഗീ ന ദേവഞ്ഞതരോ ന ചാപോ.

ൻവ്. “അനിന്ദ്രിയബദ്ധമസഞ്ഞകായം, വേസ്സാനരം കമ്മകരം പജാനം;
പരിചരിയ മഗ്ഗിം സുഗതിം കഥം വജേ, പാപാനി കമ്മാനി പകുബ്ബമാനോ.

ൻന്. “സബ്ബാഭിഭൂ താഹുധ ജീവികത്ഥാ, അഗ്ഗിസ്സ ബ്രഹ്മാ പരിചാരികോതി;
സബ്ബാനുഭാവീ ച വസീ കിമത്ഥം, അനിമ്മിതോ നിമ്മിതം വന്ദിതസ്സ.

ൻന്. “ഹസ്സം അനിജ്ഝാനക്ഖമം അതച്ഛം, സക്കാരഹേതു പകിരിംസു പുബ്ബേ;
തേ ലാഭസക്കാരേ അപാതുഭോന്തേ, സന്ധാപിതാ ജന്തുഭി സന്തിധമ്മം.

ൻന്. “അജ്ഝേനമരിയാ പഥവിം ജനിന്ദാ, വേസ്സാ കസിം പാരിചരിയഞ്ച സുദ്ദാ;
ഉപാഗു പച്ചേകം യഥാപദേസം, കതാഹു ഏതേ വസിനാതി ആഹു.

ൻന്. “ഏതഞ്ച സച്ചം വചനം ഭവേയ്യ, യഥാ ഇദം ഭാസിതം ബ്രാഹ്മണേഹി;
നാഖത്തിയോ ജാതു ലഭേഥ രജ്ജം, നാബ്രാഹ്മണോ മന്തപദാനി സിക്ഖേ;
നാഞ്ഞത്ര വേസ്സേഹി കസിം കരേയ്യ, സുദ്ദോ ന മുച്ചേ പരപേസനായ.

ൻന്. “യസ്മാ ച ഏതം വചനം അഭൂതം, മുസാവിമേ ഓദരിയാ ഭണന്തി;
തദപ്പപഞ്ഞാ അഭിസദ്ദഹന്തി, പസ്സന്തി തം പണ്ഡിതാ അത്തനാവ.

ൻന്. “ഖത്യാ ഹി വേസ്സാനം ബലിം ഹരന്തി, ആദായ സത്ഥാനി ചരന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
തം താദിസം സങ്ഖുഭിതം പഭിന്നം, കസ്മാ ബ്രഹ്മാ നുജ്ജു കരോതി ലോകം.

ൻന്. “സചേ ഹി സോ ഇസ്സരോ സബ്ബലോകേ, ബ്രഹ്മാ ബഹൂഭൂതപതീ പജാനം;
കിം സബ്ബലോകം വിദഹീ അലക്ഖിം, കിം സബ്ബലോകം ന സുഖിം അകാസി.

ൻന്. “സചേ ഹി സോ ഇസ്സരോ സബ്ബലോകേ, ബ്രഹ്മാ ബഹൂഭൂതപതീ പജാനം;
മായാ മുസാവജ്ജമദേന ചാപി, ലോകം അധമ്മേന കിമത്ഥമകാരി.

ൻന്. “സചേ ഹി സോ ഇസ്സരോ സബ്ബലോകേ, ബ്രഹ്മാ ബഹൂഭൂതപതീ പജാനം;
അധമ്മികോ ഭൂതപതീ അരിട്ഠ, ധമ്മേ സതി യോ വിദഹീ അധമ്മം.

ൻന്. “കീടാ പടങ്ഗാ ഉരഗാ ച ഭേകാ, ഗന്ത്വാ കിമീ സുജ്ഝതി മക്ഖികാ ച;
ഏതേപി ധമ്മാ അനരിയരൂപാ, കമ്ബോജകാനം വിതഥാ ബഹൂന”ന്തി.

തത്ഥ **വേദജ്ഝഗതാനരിട്ഠാ**തി അരിട്ഠ, ഇമാനി വേദാധിഗമനാനി നാമ ധീരാനം പരാജയസങ്ഖാതോ കലിഗ്ഗാഹോ, മഗാനം ബാലാനം ജയസങ്ഖാതോ കടഗ്ഗാഹോ. **മരീചിധമ്മ**ന്തി ഇദഞ്ഹി വേദത്തയം മരീചിധമ്മം. തയിദം അസമേക്ഖിതത്താ യുത്തായുത്തം അജാനന്താ ബാലാ ഉദകസഞ്ഞായ മഗാ മരീചിം വിയ ഭൂതസഞ്ഞായ അനവജ്ജസഞ്ഞായ അത്തനോ വിനാസം ഉപഗച്ഛന്തി. **പഞ്ഞ**ന്തി ഏവരൂപാ പന മായാകോട്ഠാസാ പഞ്ഞം ഞാണസമ്പന്നം പുരിസം നാതിവഹന്തി ന വഞ്ചേന്തി. **ഭവന്തി ദസ്സാ**തി ദ-കാരോ ബ്യഞ്ജനസന്ധിമത്തം, അസ്സ **ഭൂനഹുനോ** വുഡ്ഢിഘാതകസ്സ മിത്തദുബ്ഭിനോ നരസ്സ വേദാ ന താണത്ഥായ ഭവന്തി, പതിട്ഠാ ഹോതും ന സക്കോന്തീതി അത്ഥോ. **പരിചിണ്ണോ ച അഗ്ഗീ**തി അഗ്ഗി ച പരിചിണ്ണോ തിവിധേന ദുച്ചരിതദോസേന സദോസചിത്തം പാപകമ്മം പുരിസം ന തായതി ന രക്ഖതി.

സബ്ബഞ്ച മച്ചാതി സചേപി ഹി മച്ചാ യത്തകം ലോകേ ദാരു അത്ഥി, തം സബ്ബം സധനം സഭോഗം അത്തനോ ധനേന ച ഭോഗേഹി ച സദ്ധിം തിണേന മിസ്സം കത്വാ ആദീപേയ്യും. ഏവം സബ്ബമ്പി തം തേഹി ആദീപിതം ദഹന്തോ അയം അസമത്ഥതേജോ അസദിസതേജോ തവ അഗ്ഗി ന തപ്പേയ്യ. ഏവം അതപ്പനീയം, ഭാതിക, ദ്വിരസഞ്ഞു ദ്വീഹി ജിവ്ഹാഹി രസജാനനസമത്ഥോ കോ തം സപ്പിആദീഹി

സുഭിക്ഖം സുഹീതം കയിരാ, കോ സക്കുണേയ്യ കാതും. ഏവം അതിത്തം പനേതം മഹഗ്ഘസം സന്തപ്പേത്വാ കോ നാമ ദേവലോകം ഗമിസ്സതി, പസ്സ യാവഞ്ചേതം ദുക്ഖിതന്തി. **യോഗയുത്തോ**തി അരണിമഥനയോഗേന യുത്തോ ഹുത്വാ തം പച്ചയം ലഭിത്വാവ അഗ്ഗി സമോരോഹതി നിബ്ബത്തതി. ഏവം പരവായാമേന ഉപ്പജ്ജമാനം അചേതനം തം ത്വം "ദേവോ"തി വദേസി. ഇദമ്പി അഭൂതമേവ കഥേസീതി.

അഗ്ഗി മനുപ്പവിട്ഠോതി അഗ്ഗി അനുപവിട്ഠോ. **നാമത്ഥമാനോ**തി നാപി അരണിഹത്ഥേന നരേന അമത്ഥിയമാനോ നിബ്ബത്തതി. **നാകമ്മുനാ ജായതി ജാതവേദോ**തി ഏകസ്സ കിരിയം വിനാ അത്തനോ ധമ്മതായ ഏവ ന ജായതി. **സുസ്സേയ്യു**ന്തി അന്തോ അഗ്ഗിനാ സോസിയമാനാനി വനാനി സുക്ഖേയ്യും, അല്ലാനേവ ന സിയും. **ഭോജന്തി** ഭോജേന്തോ. **ധൂമസിഖിം പതാപവ**ന്തി ധൂമസിഖായ യുത്തം പതാപവന്തം. **അങ്ഗാരികാ**തി അങ്ഗാരകമ്മകരാ. **ലോണകരാ**തി ലോണോദകം പചിത്വാ ലോണകാരകാ. **സൂദാ**തി ഭത്തകാരകാ. **സരീരദാഹാ**തി മതസരീരജ്ഝാപകാ. **പുഞ്ഞ**ന്തി ഏതേപി സബ്ബേ പുഞ്ഞമേവ കരേയ്യും.

അജ്ഝേനമഗ്ഗിന്തി അജ്ഝേനഅഗ്ഗിം. **ന കോചീ**തി മന്തജ്ഝായകാ ബ്രാഹ്മണാപി ഹോന്തു, കോചി നരോ ധൂമസിഖിം പതാപവന്തം അഗ്ഗിം ഭോജേന്തോ തപ്പയിത്വാപി പുഞ്ഞം ന കരോതി നാമ. **ലോകാപചിതോ സമാനോ**തി തവ ദേവോലോകസ്സ അപചിതോ പൂജിതോ സമാനോ. **യദേവാ**തി യം അഹികുണപാദിം പടികുലം ജേഗുച്ഛം മച്ചാ ദൂരതോ പരിവജ്ജേന്തി. **തദപ്പസത്ഥ**ന്തി തം അപ്പസത്ഥം, സമ്മ, ദ്വിരസഞ്ഞു കഥം കേന കാരണേന പരിഭുഞ്ജേയ്യ. **ദേവേസൂ**തി ഏകേ മനുസ്സാ സിഖിമ്പി ദേവേസു അഞ്ഞതരം ദേവം വദന്തി. **മിലക്ഖൂ പനാ**തി അഞ്ഞാണാ പന മിലക്ഖൂ ഉദകം "ദേവോ"തി വദന്തി. **അസഞ്ഞകായ**ന്തി അനിന്ദ്രിയബദ്ധം അചിത്തകായഞ്ച സമാനം ഏതം അചേതനം പജാനം പചനാദികമ്മകരം വേസ്സാനരം അഗ്ഗിം പരിചരിത്വാ പാപാനി കമ്മാനി കരോന്തോ ലോകോ കഥം സുഗതിം ഗമിസ്സതി. ഇദം തേ അതിവിയ ദുക്ഖിതം.

സബ്ബാഭി ഭൂതാഹുധ ജീവികത്ഥാതി ഇമേ ബ്രാഹ്മണാ അത്തനോ ജീവികത്ഥം മഹാബ്രഹ്മാ സബ്ബാഭിഭൂതി ആഹംസു, സബ്ബോ ലോകോ തേനേവ നിമ്മിതോതി വദന്തി. പുന അഗ്ഗിസ്സ ബ്രഹ്മാ പരിചാരകോതിപി വദന്തി. സോപി കിര അഗ്ഗിം ജുഹതേവ. **സബ്ബാനുഭാവീ ച വസീ**തി സോ പന യദി സബ്ബാനുഭാവീ ച വസീ ച, അഥ കിമത്ഥം സയം അനിമ്മിതോ ഹുത്വാ അത്തനാവ നിമ്മിതം വന്ദിതാ ഭവേയ്യ. ഇദമ്പി തേ **ദുക്ഖിത**മേവ. **ഹസ്സ**ന്തി അരിട്ഠ ബ്രാഹ്മണാനം വചനം നാമ ഹസിതബ്ബയുത്തകം പണ്ഡിതാനം ന നിജ്ഝാനക്ഖമം. **പകിരിംസൂ**തി ഇമേ ബ്രാഹ്മണാ ഏവരൂപം മുസാവാദം അത്തനോ സക്കാരഹേതു പുബ്ബേ പത്ഥരിംസു. **സന്ധാപിതാ ജന്തുഭി സന്തിധമ്മ**ന്തി തേ ഏത്തകേന ലാഭസക്കാരേ അപാതുഭൂതേ ജന്തൂഹി സദ്ധിം യോജേത്വാ പാണവധപടിസംയുത്തം അത്തനോ ലദ്ധിധമ്മസങ്ഖാതം സന്തിധമ്മം സന്ധാപിതാ, യഞ്ഞസുത്തം നാമ ഗന്ഥയിംസൂതി അത്ഥോ.

ഏതഞ്ച സച്ചന്തി യദേതം തയാ "അജ്ഝേനമരിയാ"തിആദി വുത്തം, ഏതഞ്ച സച്ചം ഭവേയ്യ. **നാഖത്തിയോ**തി ഏവം സന്തേ അഖത്തിയോ രജ്ജം നാമ ന ലഭേയ്യ, അബ്രാഹ്മണോപി മന്തപദാനി ന സിക്ഖേയ്യ. **മുസാവിമേ**തി മുസാവ ഇമേ. **ഓദരിയാ**തി ഉദരനിസ്സിതജീവികാ, ഉദരപൂരണഹേതു വാ. **തദപ്പപഞ്ഞാ**തി തം തേസം വചനം അപ്പപഞ്ഞാ. **അത്തനാവാ**തി പണ്ഡിതാ പന തേസം വചനം "സദോസ"ന്തി അത്തനാവ പസ്സന്തി. **താദിസ**ന്തി തഥാരൂപം. **സങ്ഖുഭിത**ന്തി സങ്ഖുഭിത്വാ ബ്രഹ്മുനാ ഠപിതമരിയാദം ഭിന്ദിത്വാ ഠിതം സങ്ഖുഭിതം വിഭിന്ദം ലോകം സോ തവബ്രഹ്മാ കസ്മാ ഉജ്ജും ന കരോതി . **അലക്ഖി**ന്തി കിംകാരണാ സബ്ബലോകേ ദുക്ഖം വിദഹി. **സുഖി**ന്തി കിം നു ഏകന്തസുഖിമേവ സബ്ബലോകം ന അകാസി, ലോകവിനാസകോ ചോരോ മഞ്ഞേ തവ ബ്രഹ്മാതി. **മായാ**തി മായായ. **അധമ്മേന കിമത്ഥമകാരീ**തി

ഇമിനാ മായാദിനാ അധമ്മേന കിംകാരണാ ലോകം അനത്ഥകിരിയായം സംയോജേസീതി അത്ഥോ. **അരിട്ഠാ**തി അരിട്ഠ, തവ ഭൂതപതി അധമ്മികോ, യോ ദസവിധേ കുസലധമ്മേ സതി ധമ്മമേവ അവിദഹിത്വാ അധമ്മം വിദഹി. **കീടാ**തിആദി ഉപയോഗത്ഥേ പച്ചത്തം. ഏതേ കീടാദയോ പാണേ ഹന്ത്വാ മച്ചോ സുജ്ഝതീതി ഏതേപി കമ്ബോജരട്ഠവാസീനം ബഹൂനം അനരിയാനം ധമ്മാ, തേ പന വിതഥാ, അധമ്മാവ ധമ്മാതി വുത്താ. തേഹിപി തവ ബ്രഹ്മുനാവ നിമ്മിതേഹി ഭവിതബ്ബന്തി.

ഇദാനി തേസം വിതഥഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ -

൯൪൦. ‘‘സചേ ഹി സോ സുജ്ഝതി യോ ഹനാതി, ഹതോപി സോ സഗ്ഗമുപേതി ഠാനം;
ഭോവാദി ഭോവാദിന മാരയേയ്യും, യേ ചാപി തേസം അഭിസദ്ദഹേയ്യും.

൯൪൧. ‘‘നേവ മിഗാ ന പസൂ നോപി ഗാവോ, ആയാചന്തി അത്തവധായ കേചി;
വിപ്ഫന്ദമാനേ ഇധ ജീവികത്ഥാ, യഞ്ഞേസു പാണേ പസുമാരഭന്തി.

൯൪൨. ‘‘യൂപുസ്സനേ പസുബന്ധേ ച ബാലാ, ചിത്തേഹി വണ്ണേഹി മുഖം നയന്തി;
അയം തേ യൂപോ കാമദുഹോ പരത്ഥ, ഭവിസ്സതി സസ്സതോ സമ്പരായേ.

൯൪൩. ‘‘സചേ ച യൂപേ മണിസങ്ഖമുത്തം, ധഞ്ഞം ധനം രജതം ജാതരൂപം;
സുക്ഖേസു കട്ഠേസു നവേസു ചാപി, സചേ ദുഹേ തിദിവേ സബ്ബകാമേ;
തേവിജ്ജസങ്ഘാവ പുഥൂ യജേയ്യും, അബ്രാഹ്മണം കഞ്ചി ന യാജയേയ്യും.

൯൪൪. ‘‘കുതോ ച യൂപേ മണിസങ്ഖമുത്തം, ധഞ്ഞം ധനം രജതം ജാതരൂപം;
സുക്ഖേസു കട്ഠേസു നവേസു ചാപി, കുതോ ദുഹേ തിദിവേ സബ്ബകാമേ.

൯൪൫. ‘‘സഠാ ച ലുദ്ദാ ച പലുദ്ധബാലാ, ചിത്തേഹി വണ്ണേഹി മുഖം നയന്തി;
ആദായ അഗ്ഗിം മമ ദേഹി വിത്തം, തതോ സുഖീ ഹോഹിസി സബ്ബകാമേ.

൯൪൬. ‘‘തമഗ്ഗിഹുത്തം സരണം പവിസ്സ, ചിത്തേഹി വണ്ണേഹി മുഖം നയന്തി;
ഓരോപയിത്വാ കേസമസ്സും നഖഞ്ച, വേദേഹി വിത്തം അതിഗാള്ഹയന്തി.

൯൪൭. ‘‘കാകാ ഉലൂകംവ രഹോ ലഭിത്വാ, ഏകം സമാനം ബഹുകാ സമേച്ച;
അന്നാനി ഭുത്വാ കുഹകാ കുഹിത്വാ, മുണ്ഡം കരിത്വാ യഞ്ഞപഥോസ്സജന്തി.

൯൪൮. ‘‘ഏവഞ്ഹി സോ വഞ്ചിതോ ബ്രാഹ്മണേഹി, ഏകോ സമാനോ ബഹുകാ സമേച്ച;
തേ യോഗയോഗേന വിലുമ്പമാനാ, ദിട്ഠം അദിട്ഠേന ധനം ഹരന്തി.

൯൪൯. ‘‘അകാസിയാ രാജൂഹിവാനുസിട്ഠാ, തദസ്സ ആദായ ധനം ഹരന്തി;
തേ താദിസാ ചോരസമാ അസന്താ, വജ്ഝാ ന ഹഞ്ഞന്തി അരിട്ഠ ലോകേ.

൯൫൦. ‘‘ഇന്ദസ്സ ബാഹാരസി ദക്ഖിണാതി, യഞ്ഞേസു ഛിന്ദന്തി പലാസയട്ഠിം;
തം ചേപി സച്ചം മഘവാ ഛിന്നബാഹു, കേനസ്സ ഇന്ദോ അസുരേ ജിനാതി.

൯൫൧. ‘‘തഞ്ചേവ തുച്ഛം മഘവാ സമങ്ഗീ, ഹന്താ അവജ്ഝോ പരമോ സ ദേവോ;
മന്താ ഇമേ ബ്രാഹ്മണാ തുച്ഛരൂപാ, സന്ദിട്ഠികാ വഞ്ചനാ ഏസ ലോകേ.

൯൫൨. ‘‘മാലാഗിരി ഹിമവാ യോ ച ഗിജ്ഝോ, സുദസ്സനോ നിസഭോ കുവേരു;
ഏതേ ച അഞ്ഞേ ച നഗാ മഹന്താ, ചിത്യാ കതാ യഞ്ഞകരേഹി മാഹു.

൯൫൩. ‘‘യഥാപകാരാനി ഹി ഇട്ഠകാനി, ചിത്യാ കതാ യഞ്ഞകരേഹി മാഹു;
ന പബ്ബതാ ഹോന്തി തഥാപകാരാ, അഞ്ഞാ ദിസാ അചലാ തിട്ഠസേലാ.

ൻരൻ. ന ഇട്ഠകാ ഹോന്തി സിലാ ചിരേന, ന തത്ഥ സഞ്ജായതി അയോ ന ലോഹം;
യഞ്ഞഞ്ച ഏതം പരിവണ്ണയന്താ, ചിത്യാ കതാ യഞ്ഞകരേഹി മാഹു.

ൻരൗ. “അജ്ഝായകം മന്തഗുണൂപപന്നം, തപസ്സിനം ‘യാചയോഗോ’തിധാഹു;
തീരേ സമുദ്ദസ്സുദകം സജന്തം, തം സാഗരജ്ഝോഹരി തേനാപേയ്യോ.

ൻര. “പുരോസഹസ്സമ്പി സമന്തവേദേ, മന്തൂപപന്നേ നദിയോ വഹന്തി;
ന തേന ബ്യാപന്നരസൂദകാ ന, കസ്മാ സമുദ്ദോ അതുലോ അപേയ്യോ.

ൻര. “യേ കേചി കൂപാ ഇധ ജീവലോകേ, ലോണൂദകാ കൂപഖണേഹി ഖാതാ;
ന ബ്രാഹ്മണജ്ഝോഹരണേന തേസു, ആപോ അപേയ്യോ ദ്വിരസഞ്ഞു മാഹു.

ൻര. “പുരേ പുരത്ഥാ കാ കസ്സ ഭരിയാ, മനോ മനുസ്സം അജനേസി പുബ്ബേ;
തേനാപി ധമ്മേന ന കോചി ഹീനോ, ഏവമ്പി വോസ്സഗ്ഗവിഭങ്ഗമാഹു.

ൻര. “ചണ്ഡാലപുത്തോപി അധിച്ച വേദേ, ഭാസേയ്യ മന്തേ കുസലോ മതീമാ;
ന തസ്സ മുദ്ധാപി ഫലേയ്യ സത്തധാ, മന്താ ഇമേ അത്തവധായ കതാ.

ൻന്ന. “വാചാകതാ ഗിദ്ധികതാ ഗഹീതാ, ദുമ്മോചയാ കബ്യപഥാനുപന്നാ;
ബാലാന ചിത്തം വിസമേ നിവിട്ഠം, തദപ്പപഞ്ഞാ അഭിസദ്ദഹന്തി.

ൻന്ന. “സീഹസ്സ ബ്യഗ്ഘസ്സ ച ദീപിനോ ച, ന വിജ്ജതീ പോരിസിയം ബലേന;
മനുസ്സഭാവോ ച ഗവംവ പേക്ഖോ, ജാതീ ഹി തേസം അസമാ സമാനാ.

ൻന്ന. “സചേ ച രാജാ പഥവിം വിജിത്വാ, സജീവവാ അസ്സവപാരിസജ്ജോ;
സയമേവ സോ സത്തുസങ്ഘം വിജേയ്യ, തസ്സപ്പജാ നിച്ചസുഖീ ഭവേയ്യ.

ൻന്ന. “ഖത്തിയമന്താ ച തയോ ച വേദാ, അത്ഥേന ഏതേ സമകാ ഭവന്തി;
തേസഞ്ച അത്ഥം അവിനിച്ഛിനിത്വാ, ന ബുജ്ഝതീ ഓഘപഥംവ ഛന്നം.

ൻന്ന. “ഖത്തിയമന്താ ച തയോ ച വേദാ, അത്ഥേന ഏതേ സമകാ ഭവന്തി;
ലാഭോ അലാഭോ അയസോ യസോ ച, സബ്ബേവ തേസം ചതുന്നഞ്ച ധമ്മാ.

ൻന്ന. “യഥാപി ഇബ്ഭാ ധനധഞ്ഞഹേതു, കമ്മാനി കരോന്തി പുഥൂ പഥബ്യാ;
തേവിജ്ജസങ്ഘാ ച തഥേവ അജ്ജ, കമ്മാനി കരോന്തി പുഥൂ പഥബ്യാ.

ൻന്ന. “ഇബ്ഭേഹി യേ തേ സമകാ ഭവന്തി, നിച്ചുസ്സുകാ കാമഗുണേസു യുത്താ;
കമ്മാനി കരോന്തി പുഥൂ പഥബ്യാ, തദപ്പപഞ്ഞാ ദ്വിരസഞ്ഞുരാ തേ”തി.

തത്ഥ **ഭോവാദീ**തി ബ്രാഹ്മണാ. **ഭോവാദിന മാരയേയ്യു**ന്തി ബ്രാഹ്മണമേവ മാരേയ്യും. **യേ ചാപീ**തി യേപി ബ്രാഹ്മണാനം തം വചനം സദ്ദഹേയ്യും, തേ അത്തനോ ഉപട്ഠാകേയേവ ച ബ്രാഹ്മണേ ച മാരേയ്യും. ബ്രാഹ്മണാ പന ബ്രാഹ്മണേ ച ഉപട്ഠാകേ ച അമാരേത്വാ നാനപ്പകാരേ തിരച്ഛാനേയേവ മാരേന്തി. ഇതി തേസം വചനം മിച്ഛാ. **കേചീ**തി യഞ്ഞേസു നോ മാരേഥ, മയം സഗ്ഗം ഗമിസ്സാമാതി ആയാചന്താ കേചി നത്ഥി. **പാണേ പസുമാരഭന്തീ**തി മിഗാദയോ പാണേ ച പസൂ ച വിപ്ഫന്ദമാനേ ജീവികത്ഥായ മാരേന്തി. **മുഖം നയന്തീ**തി ഏതേസു യൂപുസ്സനേസു പസുബന്ധേസു ഇമസ്മിം തേ യൂപേ സബ്ബം മണിസങ്ഖമുത്തം ധഞ്ഞം ധനം രജതം ജാതരൂപം സന്നിഹിതം, അയം തേ യൂപോ പരത്ഥ പരലോകേ കാമദുഹോ ഭവിസ്സതി, സസ്സതഭാവം ആവഹിസ്സതീതി ചിത്രേഹി കാരണേഹി മുഖം പസാദേന്തി, തം തം വത്വാ മിച്ഛാഗാഹം ഗാഹേന്തീതി അത്ഥോ.

സചേ ചാതി സചേ ച യൂപേ വാ സേസകട്ഠേസു വാ ഏതം മണിആദികം ഭവേയ്യ, തിദിവേ വാ സബ്ബകാമദുഹോ അസ്സ, തേവിജ്ജസങ്ഘാവ പുഥൂ ഹുത്വാ

യഞ്ഞം യജേയ്യും ബഹുധനതായ ചേവ സഗ്ഗകാമതായ ച, അഞ്ഞം അബ്രാഹ്മണം ന യാജേയ്യും. യസ്മാ പന അത്തനോ ധനം പച്ചാസീസന്താ അഞ്ഞമ്പി യജാപേന്തി, തസ്മാ അഭൂതവാദിനോതി വേദിതബ്ബാ. **കുതോ ചാ**തി ഏതസ്മിഞ്ച യൂപേ വാ സേസകട്ഠേസു വാ കുതോ ഏതം മണിആദികം അവിജ്ജമാനമേവ, കുതോ തിദിവേ സബ്ബകാമേ ദുഹിസ്സതി. സബ്ബഥാപി അഭൂതമേവ തേസം വചനം.

സഠാ ച ലുദ്ദാ ച പലുദ്ധബാലാതി അരിട്ഠ, ഇമേ ബ്രാഹ്മണാ നാമ കേരാടികാ ചേവ നിക്കരുണാ ച, തേ ബാലാ ലോകം പലോഭേത്വാ ഉപലോഭേത്വാ ചിത്രേഹി കാരണേഹി മുഖം പസാദേന്തി. സബ്ബകാമേതി അഗ്ഗിം ആദായ ത്വഞ്ച ജുഹ, അമ്ഹാകഞ്ച വിത്തം ദേഹി, തതോ സബ്ബകാമേ ലഭിത്വാ സുഖീ ഹോഹിസി.

തമഗ്ഗിഹുത്തം സരണം പവിസ്സാതി തം രാജാനം വാ രാജമഹാമത്തം വാ ആദായ അഗ്ഗിജുഹനട്ഠാനം ഗേഹം പവിസിത്വാ. **ഓരോപയിത്വാ**തി ചിത്രാനി കാരണാനി വദന്താ കേസമസ്സും നഖേ ച ഓരോപയിത്വാ. **അതിഗാള്ഹയന്തീ**തി വുത്തതായ തയോ വേദേ നിസ്സായ “ഇദം ദാതബ്ബം, ഇദം കത്തബ്ബ”ന്തി വദന്താ വേദേഹി തസ്സ സന്തകം വിത്തം അതിഗാള്ഹയന്തി വിനാസേന്തി വിദ്ധംസേന്തി.

അന്നാനി ഭുത്വാ കുഹകാ കുഹിത്വാതി തേ കുഹകാ നാനപ്പകാരം കുഹകകമ്മം കത്വാ **സമേച്ച** സമാഗന്ത്വാ യഞ്ഞം വണ്ണേത്വാ വഞ്ചേത്വാ തസ്സ സന്തകം നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ അഥ നം മുണ്ഡകം കത്വാ യഞ്ഞപഥേ ഓസ്സജന്തി, തം ഗഹേത്വാ ബഹിയഞ്ഞാവാടം ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ.

യോഗയോഗേനാതി തേ ബ്രാഹ്മണാ തം ഏകം ബഹുകാ സമേച്ച തേന തേന യോഗേന തായ തായ യുത്തിയാ വിലുമ്പമാനാ ദിട്ഠം പച്ചക്ഖം തസ്സ ധനം അദിട്ഠേന ദേവലോകേന അദിട്ഠം ദേവലോകം വണ്ണേത്വാ ആഹരണട്ഠാനം കത്വാ ഹരന്തി. **അകാസിയാ രാജൂഹിവാനുസിട്ഠാ**തി “ഇദഞ്ചിദഞ്ച ബലിം ഗണ്ഹഥാ”തി രാജൂഹി അനുസിട്ഠാ അകാസിയസങ്ഖാതാ രാജപുരിസാ വിയ. **തദസ്സാ**തി തം അസ്സ ധനം ആദായ ഹരന്തി. **ചോരസമാ**തി അഭൂതബലിഗ്ഗാഹകാ സന്ധിച്ഛേദകചോരസദിസാ അസപ്പുരിസാ. **വജ്ഝാ**തി വധാരഹാ ഏവരൂപാ പാപധമ്മാ ഉദാനി ലോകേ ന ഹഞ്ഞന്തി.

ബാഹാരസീതി ബാഹാ അസി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഇദമ്പി അരിട്ഠ, ബ്രാഹ്മണാനം മുസാവാദം പസ്സ. തേ കിര യഞ്ഞേസു മഹതിം പലാസയട്ഠിം “ഇന്ദസ്സ ബാഹാ അസി ദക്ഖിണാ”തി വത്വാ ഛിന്ദന്തി. തഞ്ചേ ഏതേസം വചനം സച്ചം, അഥ ഛിന്നബാഹു സമാനോ കേനസ്സ ബാഹുബലേന ഇന്ദോ അസുരേ ജിനാതീതി. **സമങ്ഗീ**തി ബാഹുസമങ്ഗീ അച്ഛിന്നബാഹു അരോഗോയേവ. **ഹന്താ**തി അസുരാനം ഹന്താ. **പരമോ**തി ഉത്തമോ പുഞ്ഞിദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ അഞ്ഞേസം അവജ്ഝോ. **ബ്രാഹ്മണാ**തി ബ്രാഹ്മണാനം. **തുച്ഛരൂപാ**തി തുച്ഛസഭാവാ നിപ്ഫലാ . **വഞ്ചനാ**തി യേ ച തേ ബ്രാഹ്മണാനം മന്താ നാമ, ഏസാ ലോകേ സന്ദിട്ഠികാ വഞ്ചനാ.

യഥാപകാരാനീതി യാദിസാനി ഇട്ഠകാനി ഗഹേത്വാ യഞ്ഞകരേഹി ചിത്യാ കതാതി വദന്തി. **തിട്ഠസേലാ**തി പബ്ബതാ ഹി അചലാ തിട്ഠാ ന ഉപചിതാ ഏകഗ്ഘനാ സിലാമയാ ച. ഇട്ഠകാനി ചലാനി ന ഏകഗ്ഘനാനി ന സിലാമയാനി. **പരിവണ്ണയന്താ**തി ഏതം യഞ്ഞം വണ്ണേന്താ ബ്രാഹ്മണാ.

സമന്തവേദേതി പരിപുണ്ണവേദേ ബ്രാഹ്മണേ. **വഹന്തീ**തി സോതേസുപി ആവട്ടേസുപി പതിതേ വഹന്തി, നിമുജ്ജാപേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേന്തി. **ന തേന ബ്യാപന്നരസൂദകാ നാ**തി ഏത്ഥ ഏകോ **ന**-കാരോ പുച്ഛനത്ഥോ ഹോതി. നനു തേന ബ്യാപന്നരസൂദകാ നദിയോതി തം പുച്ഛന്തോ ഏവമാഹ. **കസ്മാ**തി കേന കാരണേന താവ മഹാസമുദ്ദോവ അപേയ്യോ കതോ, കിം മഹാബ്രഹ്മാ യമുനാദീസു നദീസു

ഉദകം അപേയ്യം കാതും ന സക്കോതി, സമുദ്ദേയേവ സക്കോതീതി. **ദ്വിരസഞ്ഞു മാഹൂ**തി ദ്വിരസഞ്ഞൂ അഹു, ജാതോതി അത്ഥോ.

പുരേ പുരത്ഥാതി ഇതോ പുരേ പുബ്ബേ പുരത്ഥാ പഠമകപ്പികകാലേ. **കാ കസ്സ ഭരിയാ**തി കാ കസ്സ ഭരിയാ നാമ. തദാ ഹി ഇത്ഥിലിങ്ഗമേവ നത്ഥി, പച്ഛാ മേഥുനധമ്മവസേന മാതാപിതരോ നാമ ജാതാ. **മനോ മനുസ്സ**ന്തി തദാ ഹി മനോയേവ മനുസ്സം ജനേസി, മനോമയാവ സത്താ നിബ്ബത്തിംസൂതി അത്ഥോ. **തേനാപി ധമ്മേനാ**തി തേനാപി കാരണേന തേന സഭാവേന ന കോചി ജാതിയാ ഹീനോ. ന ഹി തദാ ഖത്തിയാദിഭേദോ അത്ഥി, തസ്മാ യം ബ്രാഹ്മണാ വദന്തി "ബ്രാഹ്മണാവ ജാതിയാ സേട്ഠാ, ഇതരേ ഹീനാ"തി, തം മിച്ഛാ. **ഏവമ്പീ**തി ഏവം വത്തമാനേ ലോകേ പോരാണകവത്തം ജഹിത്വാ പച്ഛാ അത്തനാ സമ്മന്നിത്വാ കതാനം വസേന ഖത്തിയാദയോ ചത്താരോ കോട്ഠാസാ ജാതാ, ഏവമ്പി **വോസ്സഗ്ഗവിഭങ്ഗമാഹു,** അത്തനാ കതേഹി കമ്മവോസ്സഗ്ഗേഹി തേസം സത്താനം ഏകച്ചേ ഖത്തിയാ ജാതാ, ഏകച്ചേ ബ്രാഹ്മണാദയോതി ഇമം വിഭാഗം കഥേന്തി, തസ്മാ "ബ്രാഹ്മണാവ സേട്ഠാ"തി വചനം മിച്ഛാ.

സത്തധാതി യദി മഹാബ്രഹ്മുനാ ബ്രാഹ്മണാനഞ്ഞേവ തയോ വേദാ ദിന്നാ, ന അഞ്ഞേസം, ചണ്ഡാലസ്സ മന്തേ ഭാസന്തസ്സ മുദ്ധാ സത്തധാ ഫലേയ്യ, ന ച ഫലതി, തസ്മാ ഇമേഹി ബ്രാഹ്മണേഹി അത്തവധായ മന്താ കതാ, അത്തനോയേവ നേസം മുസാവാദിതം പകാസേന്താ ഗുണവധം കരോന്തി. **വാചാകതാ**തി ഏതേ മന്താ നാമ മുസാവാദേന ചിന്തേത്വാ കതാ. **ഗിദ്ധികതാ ഗഹീതാ**തി ലാഭഗിദ്ധികതായ ബ്രാഹ്മണേഹി ഗഹിതാ. **ദുമ്മോചയാ**തി മച്ഛേന ഗിലിതബലിസോ വിയ ദുമ്മോചയാ. **കബ്യപഥാനുപന്നാ**തി കബ്യാകാരകബ്രാഹ്മണാനം വചനപഥം അനുപന്നാ അനുഗതാ. തേ ഹി യഥാ ഇച്ഛന്തി, തഥാ മുസാ വത്വാ ബന്ധന്തി. **ബാലാനന്തി** തേസഞ്ഹി ബാലാനം ചിത്തം വിസമേ നിവിട്ഠം, തം അഞ്ഞേ അപ്പപഞ്ഞാവ അഭിസദ്ദഹന്തി.

പോരിസിയംബലേനാതി പോരിസിയസങ്ഖാതേന ബലേന. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യം ഏതേസം സീഹാദീനം പുരിസഥാമസങ്ഖാതം പോരിസിയബലം, തേന ബലേന സമന്നാഗതോ ബ്രാഹ്മണോ നാമ നത്ഥി, സബ്ബേ ഇമേഹി തിരച്ഛാനേഹിപി ഹീനായേവാതി. **മനുസ്സഭാവോ ച ഗവംവ പേക്ഖോ**തി അപിച യോ ഏതേസം മനുസ്സഭാവോ, സോ ഗുന്നം വിയ പേക്ഖിതബ്ബോ. കിംകാരണാ? ജാതി ഹി തേസം അസമാ സമാനാ. തേസഞ്ഹി ബ്രാഹ്മണാനം ദുപ്പഞ്ഞതായ ഗോഹി സദ്ധിം സമാനജാതിയേവ അസമാ. അഞ്ഞമേവ ഹി ഗുന്നം സണ്ഠാനം, അഞ്ഞം തേസന്തി. ഏതേന ബ്രാഹ്മണേ തിരച്ഛാനേസു സീഹാദീഹി സമേപി അകത്വാ ഗോരൂപസമേവ കരോതി.

സചേ ച രാജാതി അരിട്ഠ, യദി മഹാബ്രഹ്മുനാ ദിന്നഭാവേന ഖത്തിയോവ പഥവിം വിജിത്വാ. **സജീവവാ**തി സഹജീവീഹി അമച്ചേഹി സമന്നാഗതോ. **അസ്സവപാരിസജ്ജോ**തി അത്തനോ ഓവാദകരപരിസാവചരോവ സിയാ, അഥസ്സ പരിസായ യുജ്ഝിത്വാ രജ്ജം കാതബ്ബം നാമ ന ഭവേയ്യ . സയമേവ സോ ഏകകോവ സത്തുസങ്ഘം വിജേയ്യ, ഏവം സതി യുദ്ധേ ദുക്ഖാഭാവേന തസ്സ പജാ നിച്ചസുഖീ ഭവേയ്യ, ഏതഞ്ച നത്ഥി. തസ്മാ തേസം വചനം മിച്ഛാ.

ഖത്തിയമന്താതി രാജസത്ഥഞ്ച തയോ ച വേദാ അത്തനോ ആണായ രുചിയാ "ഇദമേവ കത്തബ്ബ"ന്തി പവത്തത്താ അത്ഥേന ഏതേ സമകാ ഭവന്തി. **അവിനിച്ഛിനിത്വാ**തി തേസം ഖത്തിയമന്താനം ഖത്തിയോപി വേദാനം ബ്രാഹ്മണോപി അത്ഥം അവിനിച്ഛിനിത്വാ ആണാവസേനേവ ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ തം അത്ഥം ഉദകോഘേന ഛന്നമഗ്ഗം വിയ ന ബുജ്ഝതി.

അത്ഥേന ഏതേതി വഞ്ചനത്ഥേന ഏതേ സമകാ ഭവന്തി. കിംകാരണാ? ബ്രാഹ്മണാവ സേട്ഠാ, അഞ്ഞേ വണ്ണാ ഹീനാതി വദന്തി. യേ ച തേ ലാഭാദയോ ലോകധമ്മാ, സബ്ബേവ തേസം ചതുന്നമ്പി വണ്ണാനം ധമ്മാ. ഏകസത്തോപി ഏതേഹി മുത്തകോ നാമ നത്ഥി. ഇതി ബ്രാഹ്മണാ ലോകധമ്മേഹി അപരിമുത്താവ സമാനാ ''സേട്ഠാ മയ''ന്തി മുസാ കഥേന്തി.

ഇബ്ഭാതി ഗഹപതികാ. **തേവിജ്ജസങ്ഘാ ചാ**തി ബ്രാഹ്മണാപി തഥേവ പുഥൂനി കസിഗോരക്ഖാദീനി കമ്മാനി കരോന്തി. **നിച്ചുസ്സുകാ**തി നിച്ചം ഉസ്സുക്കജാതാ ഛന്ദജാതാ. **തദപ്പപഞ്ഞാ ദ്വിരസഞ്ഞുരാ തേ**തി തസ്മാ ഭാതിക, ദ്വിരസഞ്ഞു നിപ്പഞ്ഞാ ബ്രാഹ്മണാ, ആരാ തേ ധമ്മതോ. പോരാണകാ ഹി ബ്രാഹ്മണധമ്മാ ഏതരഹി സുനഖേസു സന്ദിസ്സന്തീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ തസ്സ വാദം ഭിന്ദിത്വാ അത്തനോ വാദം പതിട്ഠാപേസി. തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ സബ്ബാ നാഗപരിസാ സോമനസ്സജാതാ അഹേസും. മഹാസത്തോ നേസാദബ്രാഹ്മണം നാഗഭവനാ നീഹരാപേസി, പരിഭാസമത്തമ്പിസ്സ നാകാസി. സാഗരബ്രഹ്മദത്തോപി ഠപിതദിവസം അനതിക്കമിത്വാ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ സഹ പിതു വസനട്ഠാനം അഗമാസി. മഹാസത്തോപി ''മാതുലഞ്ച അയ്യകഞ്ച പസ്സിസ്സാമീ''തി ഭേരിം ചരാപേത്വാ മഹന്തേന സിരിസോഭഗ്ഗേന യമുനാതോ ഉത്തരിത്വാ തമേവ അസ്സമപദം ആരബ്ഭ പായാസി. അവസേസാ ഭാതരോ ചസ്സ മാതാപിതരോ ച പച്ഛതോ പായിംസു. തസ്മിം ഖണേ സാഗരബ്രഹ്മദത്തോ മഹാസത്തം മഹതിയാ പരിസായ ആഗച്ഛന്തം അസഞ്ജാനിത്വാ പിതരം പുച്ഛന്തോ ആഹ -

൯൩൭. ''കസ്സ ഭേരീ മുദിങ്ഗാ ച, സങ്ഖാ പണവദിന്ദിമാ;
പുരതോ പടിപന്നാനി, ഹാസയന്താ രഥേസഭം.

൯൩൮. ''കസ്സ കഞ്ചനപട്ടേന, പുഥുനാ വിജ്ജുവണ്ണിനാ;
യുവാ കലാപസന്നദ്ധോ, കോ ഏതി സിരിയാ ജലം.

൯൩൯. ''ഉക്കാമുഖപഹട്ഠംവ, ഖദിരങ്ഗാരസന്നിഭം;
മുഖഞ്ച രുചിരാ ഭാതി, കോ ഏതി സിരിയാ ജലം.

൯൪൦. ''കസ്സ ജമ്ബോനദം ഛത്തം, സസലാകം മനോരമം;
ആദിച്ചരംസാവരണം, കോ ഏതി സിരിയാ ജലം.

൯൪൧. ''കസ്സ അങ്ഗം പരിഗ്ഗയ്ഹ, വാലബീജനിമുത്തമം;
ഉഭതോ വരപുഞ്ഞസ്സ, മുദ്ധനി ഉപരൂപരി.

൯൪൨. ''കസ്സ പേഖുണഹത്ഥാനി, ചിത്രാനി ച മുദൂനി ച;
കഞ്ചനമണിദണ്ഡാനി, ചരന്തി ദുഭതോ മുഖം.

൯൪൩. ''ഖദിരങ്ഗാരവണ്ണാഭാ, ഉക്കാമുഖപഹംസിതാ;
കസ്സേതേ കുണ്ഡലാ വഗ്ഗൂ, സോഭന്തി ദുഭതോ മുഖം.

൯൪൪. ''കസ്സ വാതേന ഛുപിതാ, നിദ്ധന്താ മുദുകാളകാ;
സോഭയന്തി നലാടന്തം, നഭാ വിജ്ജുരിവുഗ്ഗതാ.

൯൪൫. ''കസ്സ ഏതാനി അക്ഖീനി, ആയതാനി പുഥൂനി ച;
കോ സോഭതി വിസാലക്ഖോ, കസ്സേതം ഉണ്ണജം മുഖം.

൯൪൬. ''കസ്സേതേ ലപനജാതാ, സുദ്ധാ സങ്ഖവരൂപമാ;
ഭാസമാനസ്സ സോഭന്തി, ദന്താ കുപ്പിലസാദിസാ.

൯൪൭. ''കസ്സ ലാഖാരസസമാ, ഹത്ഥപാദാ സുഖേധിതാ;

കോ സോ ബിമ്ബോട്ഠസമ്പന്നോ, ദിവാ സൂരിയോവ ഭാസതി.

൯൩൮. “ഹിമച്ചയേ ഹിമവതി, മഹാസാലോവ പുപ്ഫിതോ;
കോ സോ ഓദാതപാവാരോ, ജയം ഇന്ദോവ സോഭതി.

൯൩൯. “സുവണ്ണപീളകാകിണ്ണം, മണിദണ്ഡവിചിത്തകം;
കോ സോ പരിസമോഗയ്ഹ, ഈസം ഖഗ്ഗം പമുഞ്ചതി.

൯൪൦. “സുവണ്ണവികതാ ചിത്താ, സുകതാ ചിത്തസിബ്ബനാ;
കോ സോ ഓമുഞ്ചതേ പാദാ, നമോ കത്വാ മഹേസിനോ”തി.

തത്ഥ **പടിപന്നാനീ**തി കസ്സേതാനി തൂരിയാനി പുരതോ പടിപന്നാനി. **ഹാസയന്താ**തി ഏതം രാജാനം ഹാസയന്താ. **കസ്സ കഞ്ചനപട്ടേനാ**തി കസ്സ നലാടന്തേ ബന്ധേന ഉണ്ഹീസപട്ടേന വിജ്ജുയാ മേഘമുഖം വിയ മുഖം പജ്ജോതതീതി പുച്ഛതി. **യുവാ കലാപസന്നദ്ധോ**തി തരുണോ സന്നദ്ധകലാപോ. **ഉക്കാമുഖപഹട്ഠംവാ**തി കമ്മാരുദ്ധനേ പഹട്ഠസുവണ്ണം വിയ. **ഖദിരങ്ഗാരസന്നിഭ**ന്തി ആദിത്തഖദിരങ്ഗാരസന്നിഭം. **ജമ്ബോനദ**ന്തി രത്തസുവണ്ണമയം. **അങ്ഗം പരിഗ്ഗയ്ഹാ**തി ചാമരിഗാഹകേന അങ്ഗേന പരിഗ്ഗഹിതാ ഹുത്വാ. **വാലബീജനിമുത്തമ**ന്തി ഉത്തമം വാലബീജനിം. **പേഖുണഹത്ഥാനീ**തി മോരപിഞ്ഛഹത്ഥകാനി. **ചിത്രാനീ**തി സത്തരതനചിത്രാനി. **കഞ്ചനമണിദണ്ഡാനീ**തി തപനീയസുവണ്ണേന ച മണീഹി ച ഖണിതദണ്ഡാനി. **ദുഭതോ മുഖ**ന്തി മുഖസ്സ ഉഭയപസ്സേസു ചരന്തി.

വാതേന ഫുപിതാതി വാതപഹടാ. **നിദ്ധന്താ**തി സിനിദ്ധഅന്താ. **നലാടന്ത**ന്തി കസ്സേതേ ഏവരൂപാ കേസാ നലാടന്തം ഉപസോഭേന്തി. **നഭാ വിജ്ജുരിവുഗ്ഗതാ**തി നഭതോ ഉഗ്ഗതാ വിജ്ജു വിയ. **ഉണ്ണജ**ന്തി കഞ്ചനാദാസോ വിയ പരിപുണ്ണം. **ലപനജാതാ**തി മുഖജാതാ. **കുപ്പിലസാദിസാ**തി മന്ദാലകമകുലസദിസാ. **സുഖേധിതാ**തി സുഖപരിഹടാ. **ജയം ഇന്ദോവാ**തി ജയം പത്തോ ഇന്ദോ വിയ. **സുവണ്ണപീളകാകിണ്ണ**ന്തി സുവണ്ണപീളകാഹി ആകിണ്ണം. **മണിദണ്ഡവിചിത്തക**ന്തി മണീഹി ഥരുമ്ഹി വിചിത്തകം. **സുവണ്ണവികതാ**തി സുവണ്ണഖചിതാ. **ചിത്താ**തി സത്തരതനവിചിത്താ. **സുകതാ**തി സുട്ഠു നിട്ഠിതാ. **ചിത്തസിബ്ബനാ**തി ചിത്രസിബ്ബിനിയോ. **കോ സോ ഓമുഞ്ചതേ പാദാ**തി കോ ഏസ പാദതോ ഏവരൂപാ പാദുകാ ഓമുഞ്ചതീതി.

ഏവം പുത്തേന സാഗരബ്രഹ്മദത്തേന പുട്ഠോ ഇദ്ധിമാ അഭിഞ്ഞാലാഭീ താപസോ “താത, ഏതേ ധതരട്ഠരഞ്ഞോ പുത്താ തവ ഭാഗിനേയ്യനാഗാ”തി ആചിക്ഖന്തോ ഗാഥമാഹ -

൯൪൧. “ധതരട്ഠാ ഹി തേ നാഗാ, ഇദ്ധിമന്തോ യസസ്സിനോ;
സമുദ്ദജായ ഉപ്പന്നാ, നാഗാ ഏതേ മഹിദ്ധികാ”തി.

ഏവം തേസം കഥേന്താനഞ്ഞേവ നാഗപരിസാ പത്വാ താപസസ്സ പാദേ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സമുദ്ദജാപി പിതരം വന്ദിത്വാ രോദിത്വാ നാഗപരിസായ സദ്ധിം നാഗഭവനമേവ ഗതാ. സാഗരബ്രഹ്മദത്തോപി തത്ഥേവ കതിപാഹം വസിത്വാ ബാരാണസിമേവ ഗതോ. സമുദ്ദജാ നാഗഭവനേയേവ കാലമകാസി. ബോധിസത്തോ യാവജീവം സീലം രക്ഖിത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ സദ്ധിം പരിസായ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഏവം ഉപാസകാ പോരാണകപണ്ഡിതാ അനുപ്പന്നേപി ബുദ്ധേ ഏവരൂപം നാമ സമ്പത്തിം പഹായ ഉപോസഥകമ്മം കരിംസുയേവാ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ ഉപാസകാ

സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, നേസാദബ്രാഹ്മണോ ദേവദത്തോ, സോമദത്തോ ആനന്ദോ, അജമുഖീ ഉപ്പലവണ്ണാ, സുദസ്സനോ സാരിപുത്തോ, സുഭോഗോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, കാണാരിട്ഠോ സുനക്ഖത്തോ, ഭൂരിദത്തോ പന അഹമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഹോസിന്തി.

ഭൂരിദത്തജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാനിട്ഠിതാ.

[൫൪൨] ൭. ചന്ദകുമാരജാതകവണ്ണനാ

രാജാസി ലുദ്ദകമ്മോതി ഇദം സത്ഥാ ഗിജ്ഝകൂടേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ വത്ഥു സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകേ ആഗതമേവ. തം തസ്സ പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ യാവ ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ മരണാ തഥാഗതനയേനേവ വേദിതബ്ബം. തം പന മാരാപേത്വാ ദേവദത്തോ അജാതസത്തും ഉപസങ്കമിത്വാ "മഹാരാജ, തവ മനോരഥോ മത്ഥകം പത്തോ, മമ മനോരഥോ താവ ന പാപുണാതീ"തി ആഹ. "കോ പന തേ, ഭന്തേ, മനോരഥോ"തി? "നനു ദസബലം മാരേത്വാ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീ"തി. "അമ്ഹേഹേത്ഥ കിം കാതബ്ബ"ന്തി? "മഹാരാജ, ധനുഗ്ഗഹേ സന്നിപാതാപേതും വട്ടതീ"തി. "സാധു, ഭന്തേ"തി രാജാ അക്ഖണവേധീനം ധനുഗ്ഗഹാനം പഞ്ചസതാനി സന്നിപാതാപേത്വാ തതോ ഏകതിംസ ജനേ ഉച്ചിനിത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികം പാഹേസി. സോ തേസം ജേട്ഠകം ആമന്തേത്വാ "ആവുസോ സമണോ ഗോതമോ ഗിജ്ഝകൂടേ വിഹരതി, അസുകസ്മിം നാമ ദിവാട്ഠാനേ ചങ്കമതി. ത്വം തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം വിസപീതേന സല്ലേന വിജ്ഝിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ അസുകേന നാമ മഗ്ഗേന ഏഹീ"തി വത്വാ പേസേത്വാ തസ്മിം മഗ്ഗേ ദ്വേ ധനുഗ്ഗഹേഠപേസി "തുമ്ഹാകം ഠിതമഗ്ഗേന ഏകോ പുരിസോ ആഗമിസ്സതി, തം തുമ്ഹേ ജീവിതാ വോരോപേത്വാ അസുകേന നാമ മഗ്ഗേന ഏഥാ"തി, തസ്മിം മഗ്ഗേ ചത്താരോ പുരിസേ ഠപേസി "തുമ്ഹാകം ഠിതമഗ്ഗേന ദ്വേ പുരിസാ ആഗമിസ്സന്തി, തുമ്ഹേ തേ ജീവിതാ വോരോപേത്വാ അസുകേന നാമ മഗ്ഗേന ഏഥാ"തി, തസ്മിം മഗ്ഗേ അട്ഠ ജനേ ഠപേസി "തുമ്ഹാകം ഠിതമഗ്ഗേന ചത്താരോ പുരിസോ ആഗമിസ്സന്തി, തുമ്ഹേ തേ ജീവിതാ വോരോപേത്വാ അസുകേന നാമ മഗ്ഗേന ഏഥാ"തി, തസ്മിം മഗ്ഗേ സോളസ പുരിസേ ഠപേസി "തുമ്ഹാകം ഠിതമഗ്ഗേന അട്ഠ പുരിസാ ആഗമിസ്സന്തി, തുമ്ഹേ തേ ജീവിതാ വോരോപേത്വാ അസുകേന നാമ മഗ്ഗേന ഏഥാ"തി.

കസ്മാ പനേസ ഏവമകാസീതി? അത്തനോ കമ്മസ്സ പടിച്ഛാദനത്ഥം. അഥ സോ ജേട്ഠകധനുഗ്ഗഹോ വാമതോ ഖഗ്ഗം ലഗ്ഗേത്വാ പിട്ഠിയാ തുണീരം ബന്ധിത്വാ മേണ്ഡസിങ്ഗമഹാധനും ഗഹേത്വാ തഥാഗതസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "വിജ്ഝിസ്സാമി ന"ന്തി സഞ്ഞായ ധനും ആരോപേത്വാ സരം സന്നയ്ഹിത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ വിസ്സജ്ജേതും നാസക്ഖി. സോ സരം ഓരോപേതുമ്പി അസക്കോന്തോ ഫാസുകാ ഭിജ്ജന്തിയോ വിയ മുഖതോ ഖേളേന പഗ്ഘരന്തേന കിലന്തരൂപോ അഹോസി, സകലസരീരം ഥദ്ധം ജാതം, യന്തേന പീളിതാകാരപ്പത്തം വിയ അഹോസി. സോ മരണഭയതജ്ജിതോ അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ ദിസ്വാ മധുരസ്സരം നിച്ഛാരേത്വാ ഏതദവോച "മാ ഭായി ഭോ, പുരിസ, ഇതോ ഏഹീ"തി. സോ തസ്മിം ഖണേ ആവുധാനി ഛഡ്ഡേത്വാ ഭഗവതോ പാദേസു സിരസാ നിപതിത്വാ "അച്ചയോ മം, ഭന്തേ, അച്ചഗമാ യഥാബാലം യഥാമൂള്ഹം യഥാഅകുസലം, സ്വാഹം തുമ്ഹാകം ഗുണേ അജാനന്തോ അന്ധബാലസ്സ ദേവദത്തസ്സ വചനേന തുമ്ഹേ ജീവിതാ വോരോപേതും ആഗതോമ്ഹി, ഖമഥ മേ, ഭന്തേ"തി ഖമാപേത്വാ ഏകമന്തേ നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേന്തോ സച്ചാനി പകാസേത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേത്വാ "ആവുസോ, ദേവദത്തേന ആചിക്ഖിതമഗ്ഗം അപ്പടിപജ്ജിത്വാ അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന യാഹീ"തി ഉയ്യോജേസി. ഉയ്യോജേത്വാ ച പന ചങ്കമാ ഓരുയ്ഹ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദി.

അഥ തസ്മിം ധനുഗ്ഗഹേ അനാഗച്ഛന്തേ ഇതരേ ദ്വേ ജനാ "കിം നു ഖോ സോ ചിരായതീ"തി പടിമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്താ ദസബലം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ

ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേസമ്പി ധമ്മം ദേസേത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേത്വാ "ആവുസോ, ദേവദത്തേന കഥിതമഗ്ഗം അപ്പടിപജ്ജിത്വാ ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛഥാ"തി ഉയ്യോജേസി. ഇമിനാ ഉപായേന ഇതരേസുപി ആഗന്ത്വാ നിസിന്നേസു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേത്വാ അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന ഉയ്യോജേസി. അഥ സോ പഠമമാഗതോ ജേട്ഠകധനുഗ്ഗഹോ ദേവദത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ "ഭന്തേ, ദേവദത്ത അഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ജീവിതാ വോരോപേതും നാസക്ഖിം, മഹിദ്ധികോ സോ ഭഗവാ മഹാനുഭാവോ"തി ആരോചേസി. തേ സബ്ബേപി "സമ്മാസമ്ബുദ്ധം നിസ്സായ അമ്ഹേഹി ജീവിതം ലദ്ധ"ന്തി സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണിംസു. അയം പവത്തി ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടാ അഹോസി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ ദേവദത്തോ കിര ഏകസ്മിം തഥാഗതേ വേരചിത്തേന ബഹൂ ജനേ ജീവിതാ വോരോപേതും വായാമമകാസി, തേ സബ്ബേപി സത്ഥാരം നിസ്സായ ജീവിതം ലഭിംസൂ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ മം ഏകകം നിസ്സായ മയി വേരചിത്തേന ബഹൂ ജനേ ജീവിതാ വോരോപേതും വായാമം അകാസിയേവാ"തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ അയം ബാരാണസീ പുപ്ഫവതീ നാമ അഹോസി. തത്ഥ വസവത്തിരഞ്ഞോ പുത്തോ ഏകരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി, തസ്സ പുത്തോ ചന്ദകുമാരോ നാമ ഓപരജ്ജം കാരേസി. ഖണ്ഡഹാലോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ പുരോഹിതോ അഹോസി. സോ രഞ്ഞോ അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസി. തം കിര രാജാ "പണ്ഡിതോ"തി വിനിച്ഛയേ നിസീദാപേസി. സോ ലഞ്ജവിത്തകോ ഹുത്വാ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ അസാമികേ സാമികേ കരോതി, സാമികേ ച അസാമികേ. അഥേകദിവസം ഏകോ അഡ്ഡപരാജിതോ പുരിസോ വിനിച്ഛയട്ഠാനാ ഉപക്കോസേന്തോ നിക്ഖമിത്വാ രാജുപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തം ചന്ദകുമാരം ദിസ്വാ ധാവിത്വാ തസ്സ പാദേസു നിപതിത്വാ രോദി. സോ "കിം, ഭോ പുരിസ, രോദസീ"തി ആഹ. "സാമി, ഖണ്ഡഹാലോ വിനിച്ഛയേ വിലോപം ഖാദതി, അഹം തേന ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ പരാജയം പാപിതോ"തി. ചന്ദകുമാരോ "മാ ഭായീ"തി തം അസ്സാസേത്വാ വിനിച്ഛയം നേത്വാ സാമികമേവ സാമികം, അസാമികമേവ അസാമികം അകാസി. മഹാജനോ മഹാസദ്ദേന സാധുകാരമദാസി. രാജാ തം സുത്വാ "കിംസദ്ദോ ഏസോ"തി പുച്ഛി. "ചന്ദകുമാരേന കിര അഡ്ഡോ സുവിനിച്ഛിതോ, തത്ഥേസോ സാധുകാരസദ്ദോ"തി. തം സുത്വാ രാജാ തുസ്സി. കുമാരോ ആഗന്ത്വാ തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം രാജാ "താത, ഏകോ കിര തേ അഡ്ഡോ വിനിച്ഛിതോ"തി ആഹ. "ആമ, ദേവാ"തി. "തേന ഹി, താത, ഇതോ പട്ഠായ ത്വമേവ വിനിച്ഛയം പട്ഠപേഹീ"തി വിനിച്ഛയം കുമാരസ്സ അദാസി.

തതോ പട്ഠായ ഖണ്ഡഹാലസ്സ ആയോ പച്ഛിജ്ജി. സോ തതോ പട്ഠായ കുമാരേ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ ഓകാസം ഗവേസന്തോ അന്തരാപേക്ഖോ വിചരി. സോ പന രാജാ മന്ദപഞ്ഞോ. സോ ഏകദിവസം രത്തിഭാഗേ സുപിത്വാ പച്ചൂസസമയേ സുപിനന്തേ അലങ്കതദ്വാരകോട്ഠകം, സത്തരതനമയപാകാരം, സട്ഠിയോജനികസുവണ്ണമയവാലുകമഹാവീഥിം, യോജനസഹസ്സുബ്ബേധവേജയന്തപാസാദപടിമണ്ഡിതം നന്ദനവനാദിവനരാമണേയ്യകനന്ദാപോക്ഖരണിആദിപോക്ഖരണിരാമണേയ്യകസമന്നാഗതം ആകിണ്ണദേവഗണം താവതിംസഭവനം ദിസ്വാ പബുജ്ഝിത്വാ തത്ഥ ഗന്തുകാമോ ചിന്തേസി - "സ്വേ ആചരിയഖണ്ഡഹാലസ്സാഗമനവേലായ ദേവലോകഗാമിമഗ്ഗം പുച്ഛിത്വാ തേന ദേസിതമഗ്ഗേന ദേവലോകം ഗമിസ്സാമീ"തി ഖണ്ഡഹാലോപി പാതോവ ന്ഹത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ രാജുപട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ രാജനിവേസനം പവിസിത്വാ രഞ്ഞോ സുഖസേയ്യം പുച്ഛി. അഥസ്സ രാജാ ആസനം ദാപേത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ൻവ്വ് ‘‘രാജാസി ലുദ്ദകമ്മോ, ഏകരാജാ പുപ്ഫവതീയാ;
സോ പുച്ഛി ബ്രഹ്മബന്ധും, ഖണ്ഡഹാലം പുരോഹിതം മൂള്ഹം.

ൻവ്വ് ‘‘സഗ്ഗാന മഗ്ഗമാചിക്ഖ, ത്വംസി ബ്രാഹ്മണ ധമ്മവിനയകുസലോ;
യഥാ ഇതോ വജന്തി സുഗതിം, നരാ പുഞ്ഞാനി കത്വാനാ’’തി.

തത്ഥ **രാജാസീ**തി രാജാ ആസി. **ലുദ്ദകമ്മോ**തി കക്ഖളഫരുസകമ്മോ. **സഗ്ഗാന മഗ്ഗ**ന്തി സഗ്ഗാനം ഗമനമഗ്ഗം. **ധമ്മവിനയകുസലോ**തി സുചരിതധമ്മേ ച ആചാരവിനയേ ച കുസലോ. **യഥാ**തി യഥാ നരാ പുഞ്ഞാനി കത്വാ ഇതോ സുഗതിം ഗച്ഛന്തി, തം മേ സുഗതിമഗ്ഗം ആചിക്ഖാഹീതി പുച്ഛി.

ഇമം പന പഞ്ഹം സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധം വാ തസ്സ സാവകേ വാ തേസം അലാഭേന ബോധിസത്തം വാ പുച്ഛിതും വട്ടതി. രാജാ പന യഥാ നാമ സത്താഹം മഗ്ഗമൂള്ഹോ പുരിസോ അഞ്ഞം മാസമത്തം മഗ്ഗമൂള്ഹം മഗ്ഗം പുച്ഛേയ്യ, ഏവം ഖണ്ഡഹാലം പുച്ഛി. സോ ചിന്തേസി ‘‘അയം മേ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്ഠിദസ്സനകാലോ, ഇദാനി ചന്ദകുമാരം ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ മമ മനോരഥം പൂരേസ്സാമീ’’തി. അഥ രാജാനം ആമന്തേത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

ൻവ്വ് ‘‘അതിദാനം ദദിത്വാന, അവജ്ഝേ ദേവ ഘാതേത്വാ;
ഏവം വജന്തി സുഗതിം, നരാ പുഞ്ഞാനി കത്വാനാ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ സഗ്ഗം ഗച്ഛന്താ നാമ അതിദാനം ദദന്തി, അവജ്ഝേ ഘാതേന്തി. സചേപി സഗ്ഗം ഗന്തുകാമോസി, ത്വമ്പി തഥേവ കരോഹീതി.

അഥ നം രാജാ പഞ്ഹസ്സ അത്ഥം പുച്ഛി -

ൻവ്വ് ‘‘കിം പന തം അതിദാനം, കേ ച അവജ്ഝാ ഇമസ്മി ലോകസ്മിം;
ഏതഞ്ച ഖോ നോ അക്ഖാഹി, യജിസ്സാമി ദദാമി ദാനാനീ’’തി.

സോപിസ്സ ബ്യാകാസി -

ൻവ്വ് ‘‘പുത്തേഹി ദേവ യജിതബ്ബം, മഹേസീഹി നേഗമേഹി ച;
ഉസഭേഹി ആജാനിയേഹി ചതൂഹി, സബ്ബചതുക്കേന ദേവ യജിതബ്ബ’’ന്തി.

രഞ്ഞോ പഞ്ഹം ബ്യാകരോന്തോ ച ദേവലോകമഗ്ഗം പുട്ഠോ നിരയമഗ്ഗം ബ്യാകാസി.

തത്ഥ **പുത്തേഹീ**തി അത്തനാ ജാതേഹി പിയപുത്തേഹി ചേവ പിയധീതാഹി ച. **മഹേസീഹീ**തി പിയഭരിയാഹി. **നേഗമേഹീ**തി സേട്ഠീഹി. **ഉസഭേഹീ**തി സബ്ബസേതേഹി ഉസഭരാജൂഹി. **ആജാനിയേഹീ**തി മങ്ഗലഅസ്സേഹി. **ചതൂഹീ**തി ഏതേഹി സബ്ബേഹേവ അഞ്ഞേഹി ച ഹത്ഥിആദീഹി ചതൂഹി ചതൂഹീതി ഏവം സബ്ബചതുക്കേന, ദേവ, യജിതബ്ബം. ഏതേസഞ്ഹി ഖഗ്ഗേന സീസം ഛിന്ദിത്വാ സുവണ്ണപാതിയാ ഗലലോഹിതം ഗഹേത്വാ ആവാടേ പക്ഖിപിത്വാ യഞ്ഞസ്സ യജനകരാജാനോ സരീരേന സഹ ദേവലോകം ഗച്ഛന്തി. മഹാരാജ, സമണബ്രാഹ്മണകപണദ്ധികവനിബ്ബകയാചകാനം ഘാസച്ഛാദനാദിസമ്പദാനം ദാനമേവ പവത്തതി. ഇമേ പന പുത്തധീതാദയോ മാരേത്വാ തേസം ഗലലോഹിതേന യഞ്ഞസ്സ യജനം അതിദാനം നാമാതി രാജാനം സഞ്ഞാപേസി.

ഇതി സോ ‘‘സചേ ചന്ദകുമാരം ഏകഞ്ഞേവ ഗണ്ഹിസ്സാമി, വേരചിത്തേന കരണം മഞ്ഞിസ്സന്തീ’’തി തം മഹാജനസ്സ അന്തരേ പക്ഖിപി. ഇദം പന തേസം കഥേന്താനം കഥം സുത്വാ സബ്ബേ അന്തേപുരജനാ ഭീതതസിതാ സംവിഗ്ഗമാനഹദയാ ഏകപ്പഹാരേനേവ മഹാരവം രവിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ൻവ്യ്. “ഏതം സുത്വാ അന്തേപുരേ, കുമാരാ മഹേസിയോ ച ഹഞ്ഞന്തു;
ഏകോ അഹോസി നിഗ്ഘോസോ, ഭിക്ഖാ അച്ചുഗ്ഗതോ സദ്ദോ”തി.

തത്ഥ **തന്തി** “കുമാരാ ച മഹേസിയോ ച ഹഞ്ഞന്തൂ”തി തം സദ്ദം സുത്വാ **ഏകോ**തി സകലരാജനിവേസനേ ഏകോവ നിഗ്ഘോസോ അഹോസി. **ഭിസ്മാ**തി ഭയാനകോ. **അച്ചുഗ്ഗതോ**തി അതിഉഗ്ഗതോ അഹോസി, സകലരാജകുലം യുഗന്തവാതപ്പഹടം വിയ സാലവനം അഹോസി.

ബ്രാഹ്മണോ രാജാനം ആഹ - “കിം പന, മഹാരാജ, യഞ്ഞം യജിതും സക്കോസി, ന സക്കോസീ”തി? “കിം കഥേസി, ആചരിയ, യഞ്ഞം യജിത്വാ ദേവലോകം ഗമിസ്സാമീ”തി. “മഹാരാജ, ഭീരുകാ ദുബ്ബലജ്ഝാസയാ യഞ്ഞം യജിതും സമത്ഥാ നാമ ന ഹോന്തി, തുമ്ഹേ ഇധ സബ്ബേ സന്നിപാതേഥ, അഹം യഞ്ഞാവാടേ കമ്മം കരിസ്സാമീ”തി അത്തനോ പഹോനകം ബലകായം ഗഹേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമ്മ യഞ്ഞാവാടം സമതലം കാരേത്വാ വതിയാ പരിക്ഖിപി. കസ്മാ? ധമ്മികോ ഹി സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ആഗന്ത്വാ നിവാരേയ്യാതി യഞ്ഞാവാടേ വതിയാ പരിക്ഖേപനം നാമ ചാരിത്തന്തി കത്വാ പോരാണകബ്രാഹ്മണേഹി ഠപിതം. രാജാപി പുരിസേ പക്കോസാപേത്വാ “താതാ, അഹം അത്തനോ പുത്തധീതരോ ച ഭരിയായോ ച മാരേത്വാ യഞ്ഞം യജിത്വാ ദേവലോകം ഗമിസ്സാമി, ഗച്ഛഥ നേസം ആചിക്ഖിത്വാ സബ്ബേ ഇധാനേഥാ”തി പുത്താനം താവ ആനയനത്ഥായ ആഹ -

ൻവ്യ്. “ഗച്ഛഥ വദേഥ കുമാരേ, ചന്ദം സൂരിയഞ്ച ഭദ്ദസേനഞ്ച;
സൂരഞ്ച വാമഗോത്തഞ്ച, പചുരാ കിര ഹോഥ യഞ്ഞത്ഥായാ”തി.

തത്ഥ **ഗച്ഛഥ വദേഥ കുമാരേ**തി ചന്ദകുമാരോ ച സൂരിയകുമാരോ ചാതി ദ്വേ ഗോതമിദേവിയാ അഗ്ഗമഹേസിയാ പുത്താ, ഭദ്ദസേനോ ച സൂരോ ച വാമഗോത്തോ ച തേസം വേമാതികഭാതരോ. **പചുരാ കിര ഹോഥാ**തി ഏകസ്മിം ഠാനേ രാസീ ഹോഥാതി ആചിക്ഖഥാതി അത്ഥോ.

തേ പഠമം ചന്ദകുമാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ആഹംസു “കുമാര, തുമ്ഹേ കിര മാരേത്വാ തുമ്ഹാകം പിതാ ദേവലോകം ഗന്തുകാമോ, തുമ്ഹാകം ഗണ്ഹനത്ഥായ അമ്ഹേ പേസേസീ”തി. “കസ്സ വചനേന മം ഗണ്ഹാപേസീ”തി? “ഖണ്ഡഹാലസ്സ, ദേവാ”തി. “കിം സോ മഞ്ഞേവ ഗണ്ഹാപേതി, ഉദാഹു അഞ്ഞേപീ”തി. “രാജപുത്ത, അഞ്ഞേപി ഗണ്ഹാപേതി, സബ്ബചതുക്കം കിര യഞ്ഞം യജിതുകാമോ”തി. സോ ചിന്തേസി “തസ്സ അഞ്ഞേഹി സദ്ധിം വേരം നത്ഥി, ‘വിനിച്ഛയേ വിലോപം കാതും ന ലഭാമീ’തി പന മയി ഏകസ്മിം വേരചിത്തേന ബഹൂ മാരാപേതി, പിതരം ദട്ഠും ലഭന്തസ്സ സബ്ബേസം തേസം മോചാപനം നാമ മമ ഭാരോ”തി. അഥ നേ രാജപുരിസേ ആഹ “തേന ഹി മേ പിതു വചനം കരോഥാ”തി. തേ തം നേത്വാ രാജങ്ഗണേ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ ഇതരേപി തയോ ആമന്തേത്വാ തസ്സേവ സന്തികേ കത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു “ആനീതാ തേ, ദേവ, പുത്താ”തി. സോ തേസം വചനം സുത്വാ “താതാ, ഇദാനി മേ ധീതരോ ആനേത്വാ തേസഞ്ഞേവ ഭാതികാനം സന്തികേ കരോഥാ”തി ചതസ്സോ ധീതരോ ആഹരാപേതും ഇതരം ഗാഥമാഹ -

ൻവ്യ്. “കുമാരിയോപി വദേഥ, ഉപസേനം കോകിലഞ്ച മുദിതഞ്ച;
നന്ദഞ്ചാപി കുമാരിം, പചുരാ കിര ഹോഥ യഞ്ഞത്ഥായാ”തി.

തേ “ഏവം കരിസ്സാമാ”തി താസം സന്തികം ഗന്ത്വാ താ രോദമാനാ പരിദേവമാനാ ആനേത്വാ ഭാതികാനഞ്ഞേവ സന്തികേ കരിംസു. തതോ രാജാ അത്തനോ ഭരിയാനം ഗഹണത്ഥായ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

ൻൻ. “വിജയമ്പി മയ്ഹം മഹേസിം, ഏരാവതിം കേസിനിംസുനന്ദഞ്ച;
ലക്ഖണവരൂപപന്നാ, പചുരാ കിര ഹോഥ യഞ്ഞത്ഥായാ”തി.

തത്ഥ **ലക്ഖണവരൂപപന്നാ**തി ഉത്തമേഹി ചതുസട്ഠിയാ ഇത്ഥിലക്ഖണേഹി ഉപപന്നാ ഏതാപി വധേഥാതി അത്ഥോ.

തേ താപി പരിദേവമാനാ ആനേത്വാ കുമാരാനം സന്തികേ കരിംസു. അഥ രാജാ ചത്താരോ സേട്ഠിനോ ഗഹണത്ഥായ ആണാപേന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

ൻൻ൭. ‘‘ഗഹപതയോ ച വധേഥ, പുണ്ണമുഖം ഭദ്ദിയം സിങ്ഗാലഞ്ച;
വഡ്ഢഞ്ചാപി ഗഹപതിം, പചുരാ കിര ഹോഥ യഞ്ഞത്ഥായാ’’തി.

രാജപുരിസാ ഗന്ത്വാ തേപി ആനയിംസു. രഞ്ഞോ പുത്തദാരേ ഗയ്ഹമാനേ സകലനഗരം ന കിഞ്ചി അവോച. സേട്ഠികുലാനി പന മഹാസമ്ബന്ധാനി, തസ്മാ തേസം ഗഹിതകാലേ സകലനഗരം സങ്ഖുഭിത്വാ ‘‘രഞ്ഞോ സേട്ഠിനോ മാരേത്വാ യഞ്ഞം യജിതും ന ദസ്സാമാ’’തി സേട്ഠിനോ പരിവാരേത്വാവ തേസം ഞാതിവഗ്ഗേന സദ്ധിം രാജകുലം അഗമി. അഥ തേ സേട്ഠിനോ ഞാതിഗണപരിവുതാ രാജാനം വന്ദിത്വാ അത്തനോ ജീവിതം യാചിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ൻൻ൮. ‘‘തേ തത്ഥ ഗഹപതയോ, അവോചിസും സമാഗതാ പുത്തദാരപരികിണ്ണാ;
സബ്ബേവ സിഖിനോ ദേവ കരോഹി, അഥ വാ നോ ദാസേ സാവേഹീ’’തി.

തത്ഥ **സബ്ബേവ സിഖിനോ**തി സബ്ബേ അമ്ഹേ മത്ഥകേ ചൂളം ബന്ധിത്വാ അത്തനോ ചേടകേ കരോഹി, മയം തേ ചേടകകിച്ചം കരിസ്സാമ. **അഥ വാ നോ ദാസേ സാവേഹീ**തി അഥ വാ നോ അസദ്ദഹന്തോ സബ്ബസേനിയോ സന്നിപാതേത്വാ രാസിമജ്ഝേ അമ്ഹേ ദാസേ സാവേഹി, മയം തേ ദാസത്തം പടിസ്സുണിസ്സാമാതി.

തേ ഏവം യാചന്താപി ജീവിതം ലദ്ധും നാസക്ഖിംസു. രാജപുരിസാ സേസേ പടിക്കമാപേത്വാ തേ ഗഹേത്വാ കുമാരാനഞ്ഞേവ സന്തികേ നിസീദാപേസും. തതോ പന രാജാ ഹത്ഥിആദീനം ഗഹണത്ഥായ ആണാപേന്തോ ആഹ -

ൻൻ൯. ‘‘അഭയങ്കരമ്പി മേ ഹത്ഥിം, നാളാഗിരിം അച്ചുഗ്ഗതം വരുണദന്തം;
ആനേഥ ഖോ നേ ഖിപ്പം, യഞ്ഞത്ഥായ ഭവിസ്സന്തി.

ൻ൦൦. ‘‘അസ്സരതനമ്പി കേസിം, സുരാമുഖം പുണ്ണകം വിനതകഞ്ച;
ആനേഥ ഖോ നേ ഖിപ്പം, യഞ്ഞത്ഥായ ഭവിസ്സന്തി.

ൻ൦൧. ‘‘ഉസഭമ്പി യൂഥപതിം അനോജം, നിസഭം ഗവമ്പതിം തേപി മയ്ഹം ആനേഥ;
സമൂഹ കരോന്തു സബ്ബം, യജിസ്സാമി ദദാമി ദാനാനി.

ൻ൦൨. ‘‘സബ്ബം പടിയാദേഥ, യഞ്ഞം പന ഉഗ്ഗതമ്ഹി സൂരിയമ്ഹി;
ആണാപേഥ ച കുമാരേ, അഭിരമന്തു ഇമം രത്തിം.

ൻ൦൩. ‘‘സബ്ബം ഉപട്ഠപേഥ, യഞ്ഞം പന ഉഗ്ഗതമ്ഹി സൂരിയമ്ഹി;
വദേഥ ദാനി കുമാരേ, അജ്ജ ഖോ പച്ഛിമാ രത്തീ’’തി.

തത്ഥ **സമൂഹ കരോന്തു സബ്ബ**ന്തി ന കേവലം ഏത്തകമേവ, അവസേസമ്പി ചതുപ്പദഗണഞ്ചേവ പക്ഖിഗണഞ്ച സബ്ബം ചതുക്കം കത്വാ രാസിം കരോന്തു, സബ്ബചതുക്കം യഞ്ഞം യജിസ്സാമി, യാചകബ്രാഹ്മണാനഞ്ച ദാനം ദസ്സാമീതി. **സബ്ബം പടിയാദേഥാ**തി ഏവം മയാ വുത്തം അനവസേസം ഉപട്ഠപേഥ. **ഉഗ്ഗതമ്ഹീ**തി അഹം പന യഞ്ഞം ഉഗ്ഗതേ സൂരിയേ സ്വേ പാതോവ യജിസ്സാമി. **സബ്ബം ഉപട്ഠപേഥാ**തി സേസമ്പി സബ്ബം യഞ്ഞഉപകരണം ഉപട്ഠപേഥാതി.

രഞ്ഞോ പന മാതാപിതരോ ധരന്തിയേവ. അഥസ്സ അമച്ചാ ഗന്ത്വാ മാതുയാ ആരോചേസും ‘‘അയ്യേ, പുത്തോ വോ പുത്തദാരം മാരേത്വാ യഞ്ഞം

യജിതുകാമോ”തി. സാ “കിം കഥേഥ, താതാ”തി ഹത്ഥേന ഹദയം പഹരിത്വാ രോദമാനാ ആഗന്ത്വാ “സച്ചം കിര ഏവരൂപോ തേ യഞ്ഞോ ഭവിസ്സതീ”തി പുച്ഛി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൯൯൮. “തം തം മാതാ അവച, രോദന്തീ ആഗന്ത്വാ വിമാനതോ;
യഞ്ഞോ കിര തേ പുത്ത, ഭവിസ്സതി ചതൂഹി പുത്തേഹീ”തി.

തത്ഥ **തംതന്തി** തം ഏതം രാജാനം. **വിമാനതോ**തി അത്തനോ വസനട്ഠാനതോ.

രാജാ ആഹ -

൯൯൯. “സബ്ബേപി മയ്ഹം പുത്താ ചത്താ, ചന്ദസ്മിം ഹഞ്ഞമാനസ്മിം;
പുത്തേഹി യഞ്ഞം യജിത്വാന, സുഗതിം സഗ്ഗം ഗമിസ്സാമീ”തി.

തത്ഥ **ചത്താ**തി ചന്ദകുമാരേ ഹഞ്ഞമാനേയേവ സബ്ബേപി യഞ്ഞത്ഥായ മയാ പരിച്ചത്താ.

അഥ നം മാതാ ആഹ -

൧൦൦൦. “മാ തം പുത്ത സദ്ദഹേസി, സുഗതി കിര ഹോതി പുത്തയഞ്ഞേന;
നിരയാനേസോ മഗ്ഗോ, നേസോ മഗ്ഗോ ഹി സഗ്ഗാനം.

൧൦൦൧. “ദാനാനി ദേഹി കോണ്ഡഞ്ഞ, അഹിംസാ സബ്ബഭൂതഭബ്യാനം;
ഏസ മഗ്ഗോ സുഗതിയാ, ന ച മഗ്ഗോ പുത്തയഞ്ഞേനാ”തി.

തത്ഥ **നിരയാനേസോ**തി നിരസ്സാദത്ഥേന നിരയാനം ചതുന്നം അപായാനം ഏസ മഗ്ഗോ. **കോണ്ഡഞ്ഞാ**തി രാജാനം ഗോത്തേനാലപതി. **ഭൂതഭബ്യാന**ന്തി ഭൂതാനഞ്ച ഭവിതബ്ബസത്താനഞ്ച. **പുത്തയഞ്ഞേനാ**തി ഏവരൂപേന പുത്തധീതരോ മാരേത്വാ യജകയഞ്ഞേന സഗ്ഗമഗ്ഗോ നാമ നത്ഥീതി.

രാജാ ആഹ -

൧൦൦൨. “ആചരിയാനം വചനാ, ഘാതേസ്സം ചന്ദഞ്ച സൂരിയഞ്ച;
പുത്തേഹി യഞ്ഞം യജിത്വാന ദുച്ചജേഹി, സുഗതിം സഗ്ഗം ഗമിസ്സാമീ”തി.

തത്ഥ **ആചരിയാനം വചന**ന്തി അമ്മ, നേസാ മമ അത്തനോ മതി, ആചാരസിക്ഖാപനകസ്സ പന മേ ഖണ്ഡഹാലാചരിയസ്സ ഏതം വചനം, ഏസാ അനുസിട്ഠി. തസ്മാ അഹം ഏതേ ഘാതേസ്സം, ദുച്ചജേഹി പുത്തേഹി യഞ്ഞം യജിത്വാ സഗ്ഗം ഗമിസ്സാമീതി.

അഥസ്സ മാതാ അത്തനോ വചനം ഗാഹാപേതും അസക്കോന്തീ അപഗതാ. പിതാ തം പവത്തിം പുച്ഛി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൦൦൩. “തം തം പിതാപി അവച, വസവത്തീ ഓരസം സകം പുത്തം;
യഞ്ഞോ കിര തേ പുത്ത, ഭവിസ്സതി ചതൂഹി പുത്തേഹീ”തി.

തത്ഥ **വസവത്തീ**തി തസ്സ നാമം.

രാജാ ആഹ -

൧൦൦൪. “സബ്ബേപി മയ്ഹം പുത്താ ചത്താ, ചന്ദസ്മിം ഹഞ്ഞമാനസ്മിം;
പുത്തേഹി യഞ്ഞം യജിത്വാന, സുഗതിം സഗ്ഗം ഗമിസ്സാമീ”തി.

അഥ നം പിതാ ആഹ -

൧൦൦൫. “മാ തം പുത്ത സദ്ദഹേസി, സുഗതി കിര ഹോതി പുത്തയഞ്ഞേന;
നിരയാനേസോ മഗ്ഗോ, നേസോ മഗ്ഗോ ഹി സഗ്ഗാനം.

൧൦൦൬. “ദാനാനി ദേഹി കോണ്ഡഞ്ഞ, അഹിംസാ സബ്ബഭൂതഭബ്യാനം;
ഏസ മഗ്ഗോ സുഗതിയാ, ന ച മഗ്ഗോ പുത്തയഞ്ഞേനാ”തി.

രാജാ ആഹ -

൧൦൦൭. “ആചരിയാനം വചനാ, ഘാതേസ്സം ചന്ദഞ്ച സൂരിയഞ്ച;
പുത്തേഹി യഞ്ഞം യജിത്വാന ദുച്ചജേഹി, സുഗതിം സഗ്ഗം ഗമിസ്സാമീ”തി.

അഥ നം പിതാ ആഹ -

൧൦൦൮. “ദാനാനി ദേഹി കോണ്ഡഞ്ഞ, അഹിംസാ സബ്ബഭൂതഭബ്യാനം;
പുത്തപരിവുതോ തുവം, രട്ഠം ജനപദഞ്ച പാലേഹീ”തി.

തത്ഥ **പുത്തപരിവുതോ**തി പുത്തേഹി പരിവുതോ. **രട്ഠം ജനപദഞ്ചാ**തി സകലകാസിരട്ഠഞ്ച തസ്സേവ തം തം കോട്ഠാസഭൂതം ജനപദഞ്ച.

സോപി തം അത്തനോ വചനം ഗാഹാപേതും നാസക്ഖി. തതോ ചന്ദകുമാരോ ചിന്തേസി “ഇമസ്സ ഏത്തകസ്സ ജനസ്സ ദുക്ഖം മം ഏകം നിസ്സായ ഉപ്പന്നം, മമ പിതരം യാചിത്വാ ഏത്തകം ജനം മരണദുക്ഖതോ മോചേസ്സാമീ”തി. സോ പിതരാ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ആഹ -

൧൦൦൯. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
അപി നിഗളബന്ധകാപി, ഹത്ഥീ അസ്സേ ച പാലേമ.

൧൦൧൦. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
അപി നിഗളബന്ധകാപി, ഹത്ഥിഛകണാനി ഉജ്ഝേമ.

൧൦൧൧. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
അപി നിഗളബന്ധകാപി, അസ്സഛകണാനി ഉജ്ഝേമ.

൧൦൧൨. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
യസ്സ ഹോന്തി തവ കാമാ, അപി രട്ഠാ പബ്ബാജിതാ;
ഭിക്ഖാചരിയം ചരിസ്സാമാ”തി.

തത്ഥ **അപി നിഗളബന്ധകാപീ**തി അപി നാമ മയം മഹാനിഗളേഹി ബന്ധകാപി ഹുത്വാ. **യസ്സ ഹോന്തി തവ കാമാ**തി സചേപി ഖണ്ഡഹാലസ്സ ദാതുകാമോസി, തസ്സ നോ ദാസേ കത്വാ ദേഹി, കരിസ്സാമസ്സ ദാസകമ്മന്തി വദതി. **അപി രട്ഠാ**തി സചേ അമ്ഹാകം കോചി ദോസോ അത്ഥി, രട്ഠാ നോ പബ്ബാജേഹി. അപി നാമ രട്ഠാ പബ്ബാജിതാപി കപണാ വിയ കപാലം ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖാചരിയം ചരിസ്സാമ, മാ നോ അവധി, ദേഹി നോ ജീവിതന്തി വിലപി.

തസ്സ തം നാനപ്പകാരം വിലാപം സുത്വാ രാജാ ഹദയഫലിതപ്പത്തോ വിയ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി രോദമാനോ “ന മേ കോചി പുത്തേ മാരേതും ലച്ഛതി, ന മമത്ഥോ ദേവലോകേനാ”തി സബ്ബേ തേ മോചേതും ആഹ -

൧൦൧൩. “ദുക്ഖം ഖോ മേ ജനയഥ, വിലപന്താ ജീവിതസ്സ കാമാ ഹി;
മുഞ്ചേഥ ദാനി കുമാരേ, അലമ്പി മേ ഹോതു പുത്തയഞ്ഞേനാ”തി.

തം രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ രാജപുത്തേ ആദിം കത്വാ സബ്ബം തം പക്ഖിപരിയോസാനം പാണഗണം വിസ്സജ്ജേസും. ഖണ്ഡഹാലോപി യഞ്ഞാവാടേ കമ്മം സംവിദഹതി. അഥ നം ഏകോ പുരിസോ “അരേ ദുട്ഠ, ഖണ്ഡഹാല, രഞ്ഞാ പുത്താ വിസ്സജ്ജിതാ, ത്വം അത്തനോ പുത്തേ മാരേത്വാ തേസം ഗലലോഹിതേന യഞ്ഞം യജസ്സൂ”തി ആഹ. സോ “കിം നാമ രഞ്ഞാ കത”ന്തി കപ്പുട്ഠാനഗ്ഗി വിയ അവത്ഥരന്തോ ഉട്ഠായ തുരിതോ ധാവിത്വാ ആഹ -

൧൦൧൪. “പുബ്ബേവ ഖോസി മേ വുത്തോ, ദുക്കരം ദുരഭിസമ്ഭവഞ്ചേതം;
അഥ നോ ഉപക്ഖടസ്സ യഞ്ഞസ്സ, കസ്മാ കരോസി വിക്ഖേപം.

൧൦൧൫. “സബ്ബേ വജന്തി സുഗതിം, യേ യജന്തി യേപി യാജേന്തി;
യേ ചാപി അനുമോദന്തി, യജന്താനം ഏദിസം മഹായഞ്ഞ”ന്തി.

തത്ഥ **പുബ്ബേവാ**തി മയാ ത്വം പുബ്ബേവ വുത്തോ “ന തുമ്ഹാദിസേന ഭീരുകജാതികേന സക്കാ യഞ്ഞം യജിതും, യഞ്ഞയജനം നാമേതം ദുക്കരം ദുരഭിസമ്ഭവ”ന്തി, അഥ നോ ഇദാനി ഉപക്ഖടസ്സ പടിയത്തസ്സ യഞ്ഞസ്സ വിക്ഖേപം കരോസി. “വിക്ഖമ്ഭ”ന്തിപി പാഠോ, പടിസേധന്തി അത്ഥോ. മഹാരാജ, കസ്മാ ഏവം കരോസി. യത്തകാ ഹി യഞ്ഞം യജന്തി വാ യാജേന്തി വാ അനുമോദന്തി വാ, സബ്ബേ സുഗതിമേവ വജന്തീതി ദസ്സേതി.

സോ അന്ധബാലോ രാജാ തസ്സ കോധവസികസ്സ കഥം ഗഹേത്വാ ധമ്മസഞ്ഞീ ഹുത്വാ പുന പുത്തേ ഗണ്ഹാപേസി. തതോ ചന്ദകുമാരോ പിതരം അനുബോധയമാനോ ആഹ -

൧൦൧൬. “അഥ കിസ്സ ജനോ പുബ്ബേ, സോത്ഥാനം ബ്രാഹ്മണേ അവാചേസി;
അഥ നോ അകാരണസ്മാ, യഞ്ഞത്ഥായ ദേവ ഘാതേസി.

൧൦൧൭. “പുബ്ബേവ നോ ദഹരകാലേ, ന ഹനേസി ന ഘാതേസി;
ദഹരമ്ഹാ യോബ്ബനം പത്താ, അദൂസകാ താത ഹഞ്ഞാമ.

൧൦൧൮. “ഹത്ഥിഗതേ അസ്സഗതേ, സന്നദ്ധേ പസ്സ നോ മഹാരാജ;
യുദ്ധേ വാ യുജ്ഝമാനേ വാ, ന ഹി മാദിസാ സൂരാ ഹോന്തി യഞ്ഞത്ഥായ.

൧൦൧൯. “പച്ചന്തേ വാപി കുപിതേ, അടവീസു വാ മാദിസേ നിയോജേന്തി;
അഥ നോ അകാരണസ്മാ, അഭൂമിയം താത ഹഞ്ഞാമ.

൧൦൨൦. “യാപി ഹി താ സകുണിയോ, വസന്തി തിണഘരാനി കത്വാന;
താസമ്പി പിയാ പുത്താ, അഥ നോ ത്വം ദേവ ഘാതേസി.

൧൦൨൧. “മാ തസ്സ സദ്ദഹേസി, ന മം ഖണ്ഡഹാലോ ഘാതേയ്യ;
മമഞ്ഹി സോ ഘാതേത്വാന, അനന്തരാ തമ്പി ദേവ ഘാതേയ്യ.

൧൦൨൨. “ഗാമവരം നിഗമവരം ദദന്തി, ഭോഗമ്പിസ്സ മഹാരാജ;
അഥഗ്ഗപിണ്ഡികാപി, കുലേ കുലേ ഹേതേ ഭുഞ്ജന്തി.

൧൦൨൩. “തേസമ്പി താദിസാനം, ഇച്ഛന്തി ദുബ്ഭിതും മഹാരാജ;
യേഭുയ്യേന ഏതേ, അകതഞ്ഞുനോ ബ്രാഹ്മണാ ദേവ.

൧൦൨൪. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
അപി നിഗളബന്ധകാപി, ഹത്ഥീ അസ്സേ ച പാലേമ.

൧൦൨൫. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
അപി നിഗളബന്ധകാപി, ഹത്ഥിഛകണാനി ഉജ്ഝേമ.

ഫംറ്ര. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
അപി നിഗളബന്ധകാപി, അസ്സഛകണാനി ഉജ്ഝേമ.

ഫംറ്ള. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
യസ്സ ഹോന്തി തവ കാമാ, അപി രട്ഠാ പബ്ബാജിതാ;
ഭിക്ഖാചരിയം ചരിസ്സാമാ”തി.

തത്ഥ **പുബ്ബേ**തി താത, യദി അഹം മാരേതബ്ബോ, അഥ കസ്മാ അമ്ഹാകം ഞാതിജനോ പുബ്ബേ മമ ജാതകാലേ ബ്രാഹ്മണേ സോത്ഥാനം അവാചേസി. തദാ കിര ഖണ്ഡഹാലോവ മമ ലക്ഖണാനി ഉപധാരേത്വാ “ഇമസ്സ കുമാരസ്സ ന കോചി അന്തരായോ ഭവിസ്സതി, തുമ്ഹാകം അച്ചയേന രജ്ജം കാരേസ്സതീ”തി ആഹ. ഇച്ചസ്സ പുരിമേന പച്ഛിമം ന സമേതി, മുസാവാദീ ഏസ. അഥ നോ ഏതസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ അകാരണസ്മാ നിക്കാരണായേവ യഞ്ഞത്ഥായ, ദേവ, ഘാതേസി. മാ അമ്ഹേ ഘാതേസി. അയഞ്ഹി മയി ഏകസ്മിം വേരേന മഹാജനം മാരേതുകാമോ, സാധുകം സല്ലക്ഖേഹി നരിന്ദാതി. **പുബ്ബേവ നോ**തി മഹാരാജ, സചേപി അമ്ഹേ മാരേതുകാമോ, പുബ്ബേവ നോ കസ്മാ സയം വാ ന ഹനേസി, അഞ്ഞേഹി വാ ന ഘാതാപേസി. ഇദാനി പന മയം ദഹരമ്ഹാ തരുണാ, പഠമവയേ ഠിതാ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢാമ, ഏവംഭൂതാ തവ അദൂസകാവ കിംകാരണാ ഹഞ്ഞാമാതി?

പസ്സ നോതി അമ്ഹേവ ചത്താരോ ഭാതികേ പസ്സ. **യുജ്ഝമാനേ**തി പച്ചത്ഥികാനം നഗരം പരിവാരേത്വാ ഠിതകാലേ അമ്ഹാദിസേ പുത്തേ തേഹി സദ്ധിം യുജ്ഝമാനേ പസ്സ. അപുത്തകാ ഹി രാജാനോ അനാഥാ നാമ ഹോന്തി. **മാദിസാ**തി അമ്ഹാദിസാ സൂരാ ബലവന്തോ ന യഞ്ഞത്ഥായ മാരേതബ്ബാ ഹോന്തി. **നിയോജേന്തീ**തി തേസം പച്ചാമിത്താനം ഗണ്ഹനത്ഥായ പയോജേന്തി. **അഥ നോ**തി അഥ അമ്ഹേ അകാരണസ്മാ അകാരണേന അഭൂമിയം അനോകാസേയേവ കസ്മാ, താത, ഹഞ്ഞാമാതി അത്ഥോ. **മാ തസ്സ സദ്ദഹേസീ**തി മഹാരാജ, ന മം ഖണ്ഡഹാലോ ഘാതയേ, മാ തസ്സ സദ്ദഹേയ്യാസി. **ഭോഗമ്പിസ്സാ**തി ഭോഗമ്പി അസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ രാജാനോ ദേന്തി. **അഥഗ്ഗപിണ്ഡികാപീ**തി അഥ തേ അഗ്ഗോദകം അഗ്ഗപിണ്ഡം ലഭന്താ അഗ്ഗപിണ്ഡികാപി ഹോന്തി. **തേസമ്പീ**തി യേസം കുലേ ഭുഞ്ജന്തി, തേസമ്പി ഏവരൂപാനം പിണ്ഡദായകാനം ദുബ്ഭിതും ഇച്ഛന്തി.

രാജാ കുമാരസ്സ വിലാപം സുത്വാ -

ഫംറ്ള. “ദുക്ഖം ഖോ മേ ജനയഥ, വിലപന്താ ജീവിതസ്സ കാമാ ഹി;
മുഞ്ചേഥ ദാനി കുമാരേ, അലമ്പി മേ ഹോതു പുത്തയഞ്ഞേനാ”തി. -

ഇമം ഗാഥം വത്വാ പുനപി മോചേസി. ഖണ്ഡഹാലോ ആഗന്ത്വാ പുനപി -

ഫംറ്ൺ. “പുബ്ബേവ ഖോസി മേ വുത്തോ, ദുക്കരം ദുരഭിസമ്ഭവഞ്ചേതം;
അഥ നോ ഉപക്ഖടസ്സ യഞ്ഞസ്സ, കസ്മാ കരോസി വിക്ഖേപം.

ഫംസ്ഠ. “സബ്ബേ വജന്തി സുഗതിം, യേ യജന്തി യേപി യാജേന്തി;
യേ ചാപി അനുമോദന്തി, യജന്താനം ഏദിസം മഹായഞ്ഞ”ന്തി. -

ഏവം വത്വാ പുന ഗണ്ഹാപേസി. അഥസ്സ അനുനയനത്ഥം കുമാരോ ആഹ -

ഫംസ്ഥ. “യദി കിര യജിത്വാ പുത്തേഹി, ദേവലോകം ഇതോ ചുതാ യന്തി;
ബ്രാഹ്മണോ താവ യജതു, പച്ഛാപി യജസി തുവം രാജ.

ഫംസ്വ. “യദി കിര യജിത്വാ പുത്തേഹി, ദേവലോകം ഇതോ ചുതാ യന്തി;
ഏസ്വേവ ഖണ്ഡഹാലോ, യജതം സകേഹി പുത്തേഹി.

൧൦൩൩. ഏവം ജാനന്തോ ഖണ്ഡഹാലോ, കിം പുത്തകേ ന ഘാതേസി;
സബ്ബഞ്ച ഞാതിജനം, അത്താനഞ്ച ന ഘാതേസി.

൧൦൩൪. ‘‘സബ്ബേ വജന്തി നിരയം, യേ യജന്തി യേപി യാജേന്തി;
യേ ചാപി അനുമോദന്തി, യജന്താനം ഏദിസം മഹായഞ്ഞം.

൧൦൩൫. ‘‘സചേ ഹി സോ സുജ്ഝതി യോ ഹനാതി, ഹതോപി സോ സഗ്ഗമുപേതി ഠാനം;
ഭോവാദി ഭോവാദിന മാരയേയ്യും, യേ ചാപി തേസം അഭിസദ്ദഹേയ്യു’’ന്തി.

തത്ഥ **ബ്രാഹ്മണോ താവാ**തി പഠമം താവ ഖണ്ഡഹാലോ യജതു സകേഹി പുത്തേഹി, അഥ തസ്മിം ഏവം യജിത്വാ ദേവലോകം ഗതേ പച്ഛാ ത്വം യജിസ്സസി. ദേവ, സാദുരസഭോജനമ്പി ഹി ത്വം അഞ്ഞേഹി വീമംസാപേത്വാ ഭുഞ്ജസി, പുത്തദാരമാരണംയേവ കസ്മാ അവീമംസിത്വാ കരോസീതി ദീപേന്തോ ഏവമാഹ. **ഏവം ജാനന്തോ**തി ‘‘പുത്തധീതരോ മാരേത്വാ ദേവലോകം ഗച്ഛതീ’’തി ഏവം ജാനന്തോ കിംകാരണാ അത്തനോ പുത്തേ ച ഞാതീ ച അത്താനഞ്ച ന ഘാതേസി. സചേ ഹി പരം മാരേത്വാ ദേവലോകം ഗച്ഛന്തി, അത്താനം മാരേത്വാ ബ്രഹ്മലോകം ഗന്തബ്ബോ ഭവിസ്സതി. ഏവം യഞ്ഞഗുണം ജാനന്തേന പരം അമാരേത്വാ അത്താവ മാരേതബ്ബോ സിയാ. അയം പന തഥാ അകത്വാ മം മാരാപേതി. ഇമിനാപി കാരണേന ജാനാഹി, മഹാരാജ ‘‘യഥാ ഏസ വിനിച്ഛയേ വിലോപം കാതും അലഭന്തോ ഏവം കരോതീ’’തി. **ഏദിസ**ന്തി ഏവരൂപം പുത്തഘാതയഞ്ഞം.

കുമാരോ ഏത്തകം കഥേന്തോപി പിതരം അത്തനോ വചനം ഗാഹാപേതും അസക്കോന്തോ രാജാനം പരിവാരേത്വാ ഠിതം പരിസം ആരബ്ഭ ആഹ -

൧൦൩൬. ‘‘കഥഞ്ച കിര പുത്തകാമായോ, ഗഹപതയോ ഘരണിയോ ച;
നഗരമ്ഹി ന ഉപരവന്തി രാജാനം, മാ ഘാതയി ഓരസം പുത്തം.

൧൦൩൭. ‘‘കഥഞ്ച കിര പുത്തകാമായോ, ഗഹപതയോ ഘരണിയോ ച;
നഗരമ്ഹി ന ഉപരവന്തി രാജാനം, മാ ഘാതയി അത്രജം പുത്തം.

൧൦൩൮. ‘‘രഞ്ഞോ ചമ്ഹി അത്ഥകാമോ, ഹിതോ ച സബ്ബജനപദസ്സ;
ന കോചി അസ്സ പടിഘം, മയാ ജാനപദോ ന പവേദേതീ’’തി.

തത്ഥ **പുത്തകാമായോ**തി ഘരണിയോ സന്ധായ വുത്തം. ഗഹപതയോ പന പുത്തകാമാ നാമ ഹോന്തി. **ന ഉപരവന്തീ**തി ന ഉപക്കോസന്തി ന വദന്തി. **അത്രജ**ന്തി അത്തതോ ജാതം. ഏവം വുത്തേപി കോചി രഞ്ഞോ സദ്ധിം കഥേതും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി. **ന കോചി അസ്സ പടിഘം മയാ**തി ഇമിനാ നോ ലഞ്ജോ വാ ഗഹിതോ, ഇസ്സരിയമദേന വാ ഇദം നാമ ദുക്ഖം കതന്തി കോചി ഏകോപി മയാ സദ്ധിം പടിഘം കത്താ നാമ നാഹോസി. **ജാനപദോ ന പവേദേതീ**തി ഏവം രഞ്ഞോ ച ജനപദസ്സ ച അത്ഥകാമസ്സ മമ പിതരം അയം ജാനപദോ ‘‘ഗുണസമ്പന്നോ തേ പുത്തോ’’തി ന പവേദേതി, ന ജാനാപേതീതി അത്ഥോ.

ഏവം വുത്തേപി കോചി കിഞ്ചി ന കഥേസി. തതോ ചന്ദകുമാരോ അത്തനോ ഭരിയായോ തം യാചനത്ഥായ ഉയ്യോജേന്തോ ആഹ -

൧൦൩൯. ‘‘ഗച്ഛഥ വോ ഘരണിയോ, താതഞ്ച വദേഥ ഖണ്ഡഹാലഞ്ച;
മാ ഘാതേഥ കുമാരേ, അദൂസകേ സീഹസങ്കാസേ.

൧൦൪൦. ‘‘ഗച്ഛഥ വോ ഘരണിയോ, താതഞ്ച വദേഥ ഖണ്ഡഹാലഞ്ച;
മാ ഘാതേഥ കുമാരേ, അപേക്ഖിതേ സബ്ബലോകസ്സാ’’തി.

താ ഗന്ത്വാ യാചിംസു. താപി രാജാ ന ഓലോകേസി. തതോ കുമാരോ അനാഥോ ഹുത്വാ വിലപന്തോ -

൧൦൪൩. ‘‘യംനൂനാഹം ജായേയ്യം, രഥകാരകുലേസു വാ,
പുക്കുസകുലേസു വാ വേസ്സേസു വാ ജായേയ്യം,
ന ഹജ്ജ മം രാജ യഞ്ഞേ ഘാതേയ്യാ’’തി. -

വത്വാ പുന താ ഭരിയായോ ഉയ്യോജേന്തോ ആഹ -

൧൦൪൪. ‘‘സബ്ബാ സീമന്തിനിയോ ഗച്ഛഥ, അയ്യസ്സ ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
പാദേസു നിപതഥ, അപരാധാഹം ന പസ്സാമി.

൧൦൪൫. ‘‘സബ്ബാ സീമന്തിനിയോ ഗച്ഛഥ, അയ്യസ്സ ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
പാദേസു നിപതഥ, കിന്തേ ഭന്തേ മയം അദൂസേമാ’’തി.

തത്ഥ **അപരാധാഹം ന പസ്സാമീ**തി അഹം ആചരിയഖണ്ഡഹാലേ അത്തനോ അപരാധം ന പസ്സാമി. **കിന്തേ ഭന്തേ**തി അയ്യ ഖണ്ഡഹാല, മയം തുയ്ഹം കിം ദൂസയിമ്ഹാ, അഥ ചന്ദകുമാരസ്സ ദോസോ അത്ഥി, തം ഖമഥാതി വദേഥാതി.

അഥ ചന്ദകുമാരസ്സ കനിട്ഠഭഗിനീ സേലകുമാരീ നാമ സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ പിതു പാദമൂലേ പതിത്വാ പരിദേവി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൦൪൬. ‘‘കപണാ വിലപതി സേലാ, ദിസ്വാന ഭാതരേ ഉപനീതത്തേ;
യഞ്ഞോ കിര മേ ഉക്ഖിപിതോ, താതേന സഗ്ഗകാമേനാ’’തി.

തത്ഥ **ഉപനീതത്തേ**തി ഉപനീതസഭാവേ. **ഉക്ഖിപിതോ**തി ഉക്ഖിത്തോ. **സഗ്ഗകാമേനോ**തി മമ ഭാതരോ മാരേത്വാ സഗ്ഗം ഇച്ഛന്തേന. താത, ഇമേ മാരേത്വാ കിം സഗ്ഗേന കരിസ്സസീതി വിലപതി.

രാജാ തസ്സാപി കഥം ന ഗണ്ഹി. തതോ ചന്ദകുമാരസ്സ പുത്തോ വസുലോ നാമ പിതരം ദുക്ഖിതം ദിസ്വാ ‘‘അഹം അയ്യകം യാചിത്വാ മമ പിതു ജീവിതം ദാപേസ്സാമീ’’തി രഞ്ഞോ പാദമൂലേ പരിദേവി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൦൪൭. ‘‘ആവത്തി പരിവത്തി ച, വസുലോ സമ്മുഖാ രഞ്ഞോ;
മാ നോ പിതരം അവധി, ദഹരമ്ഹായോബ്ബനം പത്താ’’തി.

തത്ഥ **ദഹരമ്ഹായോബ്ബനം പത്താ**തി ദേവ, മയം തരുണദാരകാ, ന താവ യോബ്ബനപ്പത്താ, അമ്ഹേസുപി താവ അനുകമ്പായ അമ്ഹാകം പിതരം മാ അവധീതി.

രാജാ തസ്സ പരിദേവിതം സുത്വാ ഭിജ്ജമാനഹദയോ വിയ ഹുത്വാ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി കുമാരം ആലിങ്ഗിത്വാ ‘‘താത, അസ്സാസം പടിലഭ, വിസ്സജ്ജേമി തേ പിതര’’ന്തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൦൪൮. ‘‘ഏസോ തേ വസുല പിതാ, സമേഹി പിതരാ സഹ;
ദുക്ഖം ഖോ മേ ജനയസി, വിലപന്തോ അന്തേപുരസ്മിം;
മുഞ്ചേഥ ദാനി കുമാരേ, അലമ്പി മേ ഹോതു പുത്തയഞ്ഞേനാ’’തി.

തത്ഥ **അന്തേപുരസ്മി**ന്തി രാജനിവേസനസ്സ അന്തരേ.

പുന ഖണ്ഡഹാലോ ആഗന്ത്വാ ആഹ -

൧൦൪൭. “പുബ്ബേവ ഖോസി മേ വുത്തോ, ദുക്കരം ദുരഭിസമ്ഭവഞ്ചേതം;
അഥ നോ ഉപക്ഖടസ്സ യഞ്ഞസ്സ, കസ്മാ കരോസി വിക്ഖേപം.

൧൦൪൮. “സബ്ബേ വജന്തി സുഗതിം, യേ യജന്തി യേപി യാജേന്തി;
യേ ചാപി അനുമോദന്തി, യജന്താനം ഏദിസം മഹായഞ്ഞ”ന്തി.

രാജാ പന അന്ധബാലോ പുന തസ്സ വചനേന പുത്തേ ഗണ്ഹാപേസി. തതോ ഖണ്ഡഹാലോ ചിന്തേസി - “അയം രാജാ മുദുചിത്തോ കാലേന ഗണ്ഹാപേതി, കാലേന വിസ്സജ്ജേതി, പുനപി ദാരകാനം വചനേന പുത്തേ വിസ്സജ്ജേയ്യ, യഞ്ഞാവാടഞ്ഞേവ നം നേമീ”തി. അഥസ്സ തത്ഥ ഗമനത്ഥായ ഗാഥമാഹ -

൧൦൪൯. “സബ്ബരതനസ്സ യഞ്ഞോ ഉപക്ഖടോ, ഏകരാജ തവ പടിയത്തോ;
അഭിനിക്ഖമസ്സു ദേവ, സഗ്ഗം ഗതോ ത്വം പമോദിസ്സസീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, തവ യഞ്ഞോ സബ്ബരതനേഹി ഉപക്ഖടോ പടിയത്തോ, ഇദാനി തേ അഭിനിക്ഖമനകാലോ, തസ്മാ അഭിനിക്ഖമ, യഞ്ഞം യജിത്വാ സഗ്ഗം ഗതോ പമോദിസ്സസീതി.

തതോ ബോധിസത്തം ആദായ യഞ്ഞാവാടഗമനകാലേ തസ്സ ഓരോധാ ഏകതോവ നിക്ഖമിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൦൫൦. “ദഹരാ സത്തസതാ ഏതാ, ചന്ദകുമാരസ്സ ഭരിയായോ;
കേസേ പകിരിത്വാന, രോദന്തിയോ മഗ്ഗമനുയായിംസു.

൧൦൫൧. “അപരാ പന സോകേന, നിക്ഖന്താ നന്ദനേ വിയ ദേവാ;
കേസേ പകിരിത്വാന, രോദന്തിയോ മഗ്ഗമനുയായിസു”ന്തി.

തത്ഥ **നന്ദനേ വിയ ദേവാ**തി നന്ദനവനേ ചവനദേവപുത്തം പരിവാരേത്വാ നിക്ഖന്തദേവതാ വിയ ഗതാ.

ഇതോ പരം താസം വിലാപഗാഥാ ഹോന്തി -

൧൦൫൨. “കാസികസുചിവത്ഥധരാ, കുണ്ഡലിനോ അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നീയന്തി ചന്ദസൂരിയാ, യഞ്ഞത്ഥായ ഏകരാജസ്സ.

൧൦൫൩. “കാസികസുചിവത്ഥധരാ, കുണ്ഡലിനോ അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നീയന്തി ചന്ദസൂരിയാ, മാതു കത്വാ ഹദയസോകം.

൧൦൫൪. “കാസികസുചിവത്ഥധരാ, കുണ്ഡലിനോ അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നീയന്തി ചന്ദസൂരിയാ, ജനസ്സ കത്വാ ഹദയസോകം.

൧൦൫൫. “മംസരസഭോജനാ ന്ഹാപകസുന്ഹാപിതാ, കുണ്ഡലിനോ അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നീയന്തി ചന്ദസൂരിയാ, യഞ്ഞത്ഥായ ഏകരാജസ്സ.

൧൦൫൬. “മംസരസഭോജനാ ന്ഹാപകസുന്ഹാപിതാ, കുണ്ഡലിനോ അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നീയന്തി ചന്ദസൂരിയാ, മാതു കത്വാ ഹദയസോകം.

൧൦൫൭. “മംസരസഭോജനാ ന്ഹാപകസുന്ഹാപിതാ, കുണ്ഡലിനോ അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നീയന്തി ചന്ദസൂരിയാ, ജനസ്സ കത്വാ ഹദയസോകം.

൧൦൫൮. “യസ്സു പുബ്ബേ ഹത്ഥിവരധുരഗതേ, ഹത്ഥീഹി അനുവജന്തി;

തൃജ്ജ ചന്ദസൂരിയാ, ഉഭോവ പത്തികാ യന്തി.

൨൲൱൬. “അസ്സു പുബ്ബേ അസ്സവരധുരഗതേ, അസ്സേഹി അനുവജന്തി;
തൃജ്ജ ചന്ദസൂരിയാ, ഉഭോവ പത്തികാ യന്തി.

൨൲൱൭. “യസ്സു പുബ്ബേ രഥവരധുരഗതേ, രഥേഹി അനുവജന്തി;
തൃജ്ജ ചന്ദസൂരിയാ, ഉഭോവ പത്തികാ യന്തി.

൨൲൱൮. “യേഹിസ്സു പുബ്ബേ നിയ്യംസു, തപനീയകപ്പനേഹി തുരങ്ഗേഹി;
തൃജ്ജ ചന്ദസൂരിയാ, ഉഭോവ പത്തികാ യന്തീ”തി.

തത്ഥ **കാസികസുചിവത്ഥധരാ**തി കാസികാനി സുചിവത്ഥാനി ധാരയമാനാ. **ചന്ദസൂരിയാ**തി ചന്ദകുമാരോ ച സൂരിയകുമാരോ ച. **ന്ഹാപകസുന്ഹാപിതാ**തി ചന്ദനചുണ്ണേന ഉബ്ബട്ടേത്വാ ന്ഹാപകേഹി കതപരികമ്മതായ സുന്ഹാപിതാ. **യസ്സൂ**തി യേ അസ്സു. **അസ്സൂ**തി നിപാതമത്തം, യേ കുമാരേതി അത്ഥോ. **പുബ്ബേ**തി ഇതോ പുബ്ബേ. **ഹത്ഥിവരധുരഗതേ**തി ഹത്ഥിവരാനം ധുരഗതേ, അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതേതി അത്ഥോ. **അസ്സവരധുരഗതേ**തി അസ്സവരപിട്ഠിഗതേ. **രഥവരധുരഗതേ**തി രഥവരമജ്ഝഗതേ. **നിയ്യംസൂ**തി നിക്ഖമിംസു.

ഏവം താസു പരിദേവന്തീസുയേവ ബോധിസത്തം നഗരാ നീഹരിംസു. സകലനഗരം സങ്ഖുഭിത്വാ നിക്ഖമിതും ആരഭി. മഹാജനേ നിക്ഖന്തേ ദ്വാരാനി നപ്പഹോന്തി. ബ്രാഹ്മണോ അതിബഹും ജനം ദിസ്വാ “കോ ജാനാതി, കിം ഭവിസ്സതീ”തി നഗരദ്വാരാനി ഥകാപേസി. മഹാജനോ നിക്ഖമിതും അലഭന്തോ നഗരദ്വാരസ്സ ആസന്നട്ഠാനേ ഉയ്യാനം അത്ഥി, തസ്സ സന്തികേ മഹാവിരവം രവി. തേന രവേന സകുണസങ്ഘോ സങ്ഖുഭിതോ ആകാസം പക്ഖന്ദി. മഹാജനോ തം തം സകുണിം ആമന്തേത്വാ വിലപന്തോ ആഹ -

൨൲൱൯. “സദ്ദി സകുണി മംസമിച്ഛസി, ഡയസ്സു പുബ്ബേന പുപ്ഫവതിയാ;
യജതേത്ഥ ഏകരാജാ, സമ്മൂള്ഹോ ചതൂഹി പുത്തേഹി.

൨൲൱൰. “സദ്ദി സകുണി മംസമിച്ഛസി, ഡയസ്സു പുബ്ബേന പുപ്ഫവതിയാ;
യജതേത്ഥ ഏകരാജാ, സമ്മൂള്ഹോ ചതൂഹി കഞ്ഞാഹി.

൨൲൱൰൧. “സദ്ദി സകുണി മംസമിച്ഛസി, ഡയസ്സു പുബ്ബേന പുപ്ഫവതിയാ;
യജതേത്ഥ ഏകരാജാ, സമ്മൂള്ഹോ ചതൂഹി മഹേസീതി.

൨൲൱൰൨. “സദ്ദി സകുണി മംസമിച്ഛസി, ഡയസ്സു പുബ്ബേന പുപ്ഫവതിയാ;
യജതേത്ഥ ഏകരാജാ, സമ്മൂള്ഹോ ചതൂഹി ഗഹപതീഹി.

൨൲൱൰൩. “സദ്ദി സകുണി മംസമിച്ഛസി, ഡയസ്സു പുബ്ബേന പുപ്ഫവതിയാ;
യജതേത്ഥ ഏകരാജാ, സമ്മൂള്ഹോ ചതൂഹി ഹത്ഥീഹി.

൨൲൱൰൪. “സദ്ദി സകുണി മംസമിച്ഛസി, ഡയസ്സു പുബ്ബേന പുപ്ഫവതിയാ;
യജതേത്ഥ ഏകരാജാ, സമ്മൂള്ഹോ ചതൂഹി അസ്സേഹി.

൨൲൱൰൫. “സദ്ദി സകുണി മംസമിച്ഛസി, ഡയസ്സു പുബ്ബേന പുപ്ഫവതിയാ;
യജതേത്ഥ ഏകരാജാ, സമ്മൂള്ഹോ ചതൂഹി ഉസഭേഹി.

൨൲൱൰൬. “സദ്ദി സകുണി മംസമിച്ഛസി, ഡയസ്സു പുബ്ബേന പുപ്ഫവതിയാ;
യജതേത്ഥ ഏകരാജാ, സമ്മൂള്ഹോ സബ്ബചതുക്കേനാ”തി.

തത്ഥ **മംസമിച്ഛസീ**തി അമ്ഭോ സകുണി, സചേ മംസം ഇച്ഛസി, പുപ്ഫവതിയാ പുബ്ബേന പുരത്ഥിമദിസായം യഞ്ഞാവാടോ അത്ഥി, തത്ഥ ഗച്ഛ. **യജതേത്ഥാ**തി ഏത്ഥ

ഖണ്ഡഹാലസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ സമ്മൂള്ഹോ ഏകരാജാ ചതൂഹി പുത്തേഹി യഞ്ഞം യജതി. സേസഗാഥാസുപി ഏസേവ നയോ.

ഏവം മഹാജനോ തസ്മിം ഠാനേ പരിദേവിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പാസാദം പദക്ഖിണം കരോന്തോ അന്തേപുരേ കൂടാഗാരഉയ്യാനാദീനി പസ്സന്തോ ഗാഥാഹി പരിദേവി -

൧൦൩൦. ‘‘അയമസ്സ പാസാദോ, ഇദം അന്തേപുരം സുരമണീയം;
തേദാനി അയ്യപുത്താ, ചത്താരോ വധായ നിന്നീതാ.

൧൦൩൧. ‘‘ഇദമസ്സ കൂടാഗാരം, സോവണ്ണം പുപ്ഫമല്യവികിണ്ണം;
തേദാനി അയ്യപുത്താ, ചത്താരോ വധായ നിന്നീതാ.

൧൦൩൨. ‘‘ഇദമസ്സ ഉയ്യാനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
തേദാനി അയ്യപുത്താ, ചത്താരോ വധായ നിന്നീതാ.

൧൦൩൩. ‘‘ഇദമസ്സ അസോകവനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
തേദാനി അയ്യപുത്താ, ചത്താരോ വധായ നിന്നീതാ.

൧൦൩൪. ‘‘ഇദമസ്സ കണികാരവനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
തേദാനി അയ്യപുത്താ, ചത്താരോ വധായ നിന്നീതാ.

൧൦൩൫. ‘‘ഇദമസ്സ പാടലിവനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
തേദാനി അയ്യപുത്താ, ചത്താരോ വധായ നിന്നീതാ.

൧൦൩൬. ‘‘ഇദമസ്സ അമ്ബവനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
തേദാനി അയ്യപുത്താ, ചത്താരോ വധായ നിന്നീതാ.

൧൦൩൭. ‘‘അയമസ്സ പോക്ഖരണീ, സഞ്ഛന്നാ പദുമപുണ്ഡരീകേഹി;
നാവാ ച സോവണ്ണവികതാ, പുപ്ഫവല്ലിയാ ചിത്താ സുരമണീയാ;
തേദാനി അയ്യപുത്താ, ചത്താരോ വധായ നിന്നീതാ’’തി.

തത്ഥ **തേദാനീ**തി ഇദാനി തേ ചന്ദകുമാരപ്പമുഖാ അമ്ഹാകം അയ്യപുത്താ ഏവരൂപം പാസാദം ഛഡ്ഡേത്വാ വധായ നീയന്തി. **സോവണ്ണവികതാ**തി സുവണ്ണഖചിതാ.

ഏത്തകേസു ഠാനേസു വിലപന്താ പുന ഹത്ഥിസാലാദീനി ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹംസു -

൧൦൩൮. ‘‘ഇദമസ്സ ഹത്ഥിരതനം, ഏരാവണോ ഗജോ ബലീ ദന്തീ;
തേദാനി അയ്യപുത്താ, ചത്താരോ വധായ നിന്നീതാ.

൧൦൩൯. ‘‘ഇദമസ്സ അസ്സരതനം, ഏകഖുരോ അസ്സോ;
തേദാനി അയ്യപുത്താ, ചത്താരോ വധായ നിന്നീതാ.

൧൦൪൦. ‘‘അയമസ്സ അസ്സരഥോ, സാളിയനിഗ്ഘോസോ സുഭോ രതനവിചിത്തോ;
യത്ഥസ്സു അയ്യപുത്താ, സോഭിംസു നന്ദനേ വിയ ദേവാ;
തേദാനി അയ്യപുത്താ, ചത്താരോ വധായ നിന്നീതാ.

൧൦൪൧. ‘‘കഥം നാമ സാമസമസുന്ദരേഹി, ചന്ദനമുദുകഗത്തേഹി;
രാജാ യജിസ്സതേ യഞ്ഞം, സമ്മൂള്ഹോ ചതൂഹി പുത്തേഹി.

൧൦൪൨. ‘‘കഥം നാമ സാമസമസുന്ദരാഹി, ചന്ദനമുദുകഗത്താഹി;
രാജാ യജിസ്സതേ യഞ്ഞം, സമ്മൂള്ഹോ ചതൂഹി കഞ്ഞാഹി.

“കഥം നാമ സാമസമസുന്ദരാഹി, ചന്ദനമുദുകഗത്താഹി;
രാജാ യജിസ്സതേ യഞ്ഞം, സമ്മൂള്ഹോ ചതൂഹി മഹേസീഹി.

“കഥം നാമ സാമസമസുന്ദരേഹി, ചന്ദനമുദുകഗത്തേഹി;
രാജാ യജിസ്സതേ യഞ്ഞം, സമ്മൂള്ഹോ ചതൂഹി ഗഹപതീഹി.

“യഥാ ഹോന്തി ഗാമനിഗമാ, സുഞ്ഞാ അമനുസ്സകാ ബ്രഹാരഞ്ഞാ;
തഥാ ഹേസ്സതി പുപ്ഫവതിയാ, യിട്ഠേസു ചന്ദസൂരിയേസൂ”തി.

തത്ഥ **ഏരാവണോ**തി തസ്സ ഹത്ഥിനോ നാമം. **ഏകഖുരോ**തി അഭിന്നഖുരോ. **സാളിയനിഗ്ഘോസോ**തി ഗമനകാലേ സാളികാനം വിയ മധുരേന നിഗ്ഘോസേന സമന്നാഗതോ. **കഥം നാമാ**തി കേന നാമ കാരണേന. **സാമസമസുന്ദരേഹീ**തി സുവണ്ണസാമേഹി ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ജാതിയാ സമേഹി ച നിദ്ദോസതായ സുന്ദരേഹി. **ചന്ദനമുദുകഗത്തേഹീ**തി ലോഹിതചന്ദനലിത്തഗത്തേഹി. **ബ്രഹാരഞ്ഞാ**തി യഥാ തേ ഗാമനിഗമാ സുഞ്ഞാ നിമ്മനുസ്സാ ബ്രഹാരഞ്ഞാ ഹോന്തി, തഥാ പുപ്ഫവതിയാപി യഞ്ഞേ യിട്ഠേസു രാജപുത്തേസു സുഞ്ഞാ അരഞ്ഞസദിസാ ഭവിസ്സതീതി.

അഥ മഹാജനോ ബഹി നിക്ഖമിതും അലഭന്തോ അന്തോനഗരേയേവ വിചരന്തോ പരിദേവി. ബോധിസത്തോപി യഞ്ഞാവാടം നീതോ. അഥസ്സ മാതാ ഗോതമീ നാമ ദേവീ “പുത്താനം മേ ജീവിതം ദേഹി, ദേവാ”തി രഞ്ഞോ പാദമൂലേ പരിവത്തിത്വാ പരിദേവമാനാ ആഹ -

“ഉമ്മത്തികാ ഭവിസ്സാമി, ഭൂനഹതാ പംസുനാ ച പരികിണ്ണാ;
സചേ ചന്ദവരം ഹന്തി, പാണാ മേ ദേവ രുജ്ഝന്തി.

“ഉമ്മത്തികാ ഭവിസ്സാമി, ഭൂനഹതാ പംസുനാ ച പരികിണ്ണാ;
സചേ സൂരിയവരം ഹന്തി, പാണാ മേ ദേവ രുജ്ഝന്തീ”തി.

തത്ഥ **ഭൂനഹതാ**തി ഹതവുഡ്ഢി. **പംസുനാ ച പരികിണ്ണാ**തി പംസുപരികിണ്ണസരീരാ ഉമ്മത്തികാ ഹുത്വാ വിചരിസ്സാമി.

സാ ഏവം പരിദേവന്തീപി രഞ്ഞോ സന്തികാ കിഞ്ചി കഥം അലഭിത്വാ “മമ പുത്തോ തുമ്ഹാകം കുജ്ഝിത്വാ ഗതോ ഭവിസ്സതി, കിസ്സ നം തുമ്ഹേ ന നിവത്തേഥാ”തി കുമാരസ്സ ചതസ്സോ ഭരിയായോ ആലിങ്ഗിത്വാ പരിദേവന്തീ ആഹ -

“കിന്നുമാ ന രമാപേയ്യും, അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയംവദാ;
ഘട്ടികാ ഉപരിക്ഖീ ച, പോക്ഖരണീ ച ഭാരികാ;
ചന്ദസൂരിയേസു നച്ചന്തിയോ, സമാ താസം ന വിജ്ജതീ”തി.

തത്ഥ **കിന്നുമാ ന രമാപേയ്യു**ന്തി കേന കാരണേന ഇമാ ഘട്ടികാതിആദികാ ചതസ്സോ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയംവദാ ചന്ദസൂരിയകുമാരാനം സന്തികേ നച്ചന്തിയോ മമ പുത്തേ ന രമാപയിംസു, ഉക്കണ്ഠാപയിംസു. സകലജമ്ബുദീപസ്മിഞ്ഹി നച്ചേ വാ ഗീതേ വാ സമാ അഞ്ഞാ കാചി താസം ന വിജ്ജതീതി അത്ഥോ.

ഇതി സാ സുണ്ഹാഹി സദ്ധിം പരിദേവിത്വാ അഞ്ഞം ഗഹേതബ്ബഗ്ഗഹണം അപസ്സന്തീ ഖണ്ഡഹാലം അക്കോസമാനാ അട്ഠ ഗാഥാ അഭാസി -

“ഇമം മയ്ഹം ഹദയസോകം, പടിമുഞ്ചതു ഖണ്ഡഹാല തവ മാതാ;
യോ മയ്ഹം ഹദയസോകോ, ചന്ദമ്ഹി വധായ നിന്നീതേ.

“ഇമം മയ്ഹം ഹദയസോകം, പടിമുഞ്ചതു ഖണ്ഡഹാല തവ മാതാ;
യോ മയ്ഹം ഹദയസോകോ, സൂരിയമ്ഹി വധായ നിന്നീതേ.

൧൦൯൧. ഇമം മയ്ഹം ഹദയസോകം, പടിമുഞ്ചതു ഖണ്ഡഹാല തവ ജായാ;
യോ മയ്ഹം ഹദയസോകോ, ചന്ദമ്ഹി വധായ നിന്നീതേ.

൧൦൯൨. “ഇമം മയ്ഹം ഹദയസോകം, പടിമുഞ്ചതു ഖണ്ഡഹാല തവ ജായാ;
യോ മയ്ഹം ഹദയസോകോ, സൂരിയമ്ഹി വധായ നിന്നീതേ.

൧൦൯൩. “മാ ച പുത്തേ മാ ച പതിം, അദ്ദക്ഖി ഖണ്ഡഹാല തവ മാതാ;
യോ ഘാതേസി കുമാരേ, അദൂസകേ സീഹസങ്കാസേ.

൧൦൯൪. “മാ ച പുത്തേ മാ ച പതിം, അദ്ദക്ഖി ഖണ്ഡഹാല തവ മാതാ;
യോ ഘാതേസി കുമാരേ, അപേക്ഖിതേ സബ്ബലോകസ്സ.

൧൦൯൫. “മാ ച പുത്തേ മാ ച പതിം, അദ്ദക്ഖി ഖണ്ഡഹാല തവ ജായാ;
യോ ഘാതേസി കുമാരേ, അദൂസകേ സീഹസങ്കാസേ.

൧൦൯൬. “മാ ച പുത്തേ മാ ച പതിം, അദ്ദക്ഖി ഖണ്ഡഹാല തവ ജായാ;
യോ ഘാതേസി കുമാരേ, അപേക്ഖിതേ സബ്ബലോകസ്സാ”തി.

തത്ഥ **ഇമം മയ്ഹ**ന്തി മയ്ഹം ഇമം ഹദയസോകം ദുക്ഖം. **പടിമുഞ്ചതൂ**തി പവിസതു പാപുണാതു. **യോ ഘാതേസീ**തി യോ ത്വം ഘാതേസി. **അപേക്ഖിതേ**തി സബ്ബലോകേന ഓലോകിതേ ദിസ്സമാനേ മാരേസീതി അത്ഥോ.

ബോധിസത്തോ യഞ്ഞാവാടേപി പിതരം യാചന്തോ ആഹ -

൧൦൯൭. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
അപി നിഗളബന്ധകാപി, ഹത്ഥീ അസ്സേ ച പാലേമ.

൧൦൯൮. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
അപി നിഗളബന്ധകാപി, ഹത്ഥിഛകണാനി ഉജ്ഝേമ.

൧൦൯൯. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
അപി നിഗളബന്ധകാപി, അസ്സഛകണാനി ഉജ്ഝേമ.

൧൧൦൦. “മാ നോ ദേവ അവധി, ദാസേ നോ ദേഹി ഖണ്ഡഹാലസ്സ;
യസ്സ ഹോന്തി തവ കാമാ, അപി രട്ഠാ പബ്ബാജിതാ;
ഭിക്ഖാചരിയം ചരിസ്സാമ.

൧൧൦൧. “ദിബ്ബം ദേവ ഉപയാചന്തി, പുത്തത്ഥികാപി ദലിദ്ദാ;
പടിഭാനാനിപി ഹിത്വാ, പുത്തേ ന ലഭന്തി ഏകച്ചാ.

൧൧൦൨. “ആസീസികാനി കരോന്തി, പുത്താ നോ ജായന്തു തതോ പപുത്താ;
അഥ നോ അകാരണസ്മാ, യഞ്ഞത്ഥായ ദേവ ഘാതേസി.

൧൧൦൩. “ഉപയാചിതകേന പുത്തം ലഭന്തി, മാ താത നോ അഘാതേസി;
മാ കിച്ഛാലദ്ധകേഹി പുത്തേഹി, യജിത്ഥോ ഇമം യഞ്ഞം.

൧൧൦൪. “ഉപയാചിതകേന പുത്തം ലഭന്തി, മാ താത നോ അഘാതേസി;
മാ കപണലദ്ധകേഹി പുത്തേഹി, അമ്മായ നോ വിപ്പവാസേഹീ”തി.

തത്ഥ **ദിബ്ബ**ന്തി ദേവ, അപുത്തികാ ദലിദ്ദാപി നാരിയോ പുത്തത്ഥികാ ഹുത്വാ ബഹും പണ്ണാകാരം കരിത്വാ പുത്തം വാ ധീതരം വാ ലഭാമാതി ദിബ്ബ്യം ഉപയാചന്തി. **പടിഭാനാനിപി ഹിത്വാ**തി ദോഹളാനി ഛഡ്ഡേത്വാപി, അലഭിത്വാപീതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, നാരീനഞ്ഹി ഉപ്പന്നം ദോഹളം അലഭിത്വാ ഗബ്ഭോ സുസ്സിത്വാ നസ്സതി. തത്ഥ ഏകച്ചാ യാചന്താപി പുത്തേ

അലഭമാനാ, കാചി ലദ്ധമ്പി ദോഹളം പഹായ അപരിഭുഞ്ജിത്വാ ന ലഭന്തി, കാചി ദോഹളം അലഭമാനാ ന ലഭന്തി. മയ്ഹം പന മാതാ ഉപ്പന്നം ദോഹളം ലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ ഉപ്പന്നം ഗബ്ഭം അനാസേത്വാ പുത്തേ പടിലഭി. ഏവം പടിലദ്ധേ മാ നോ അവധീതി യാചതി.

ആസീസികാനീതി മഹാരാജ, ഇമേ സത്താ ആസീസം കരോന്തി. കിന്തി? പുത്താ നോ ജായന്തൂതി. **തതോ പപുത്താ**തി പുത്താനമ്പി നോ പുത്താ ജായന്തൂതി. **അഥ നോ അകാരണസ്മാ**തി അഥ ത്വം അമ്ഹേ അകാരണേന യഞ്ഞത്ഥായ ഘാതേസി. **ഉപയാചിതകേനാ**തി ദേവതാനം ആയാചനേന. **കപണലദ്ധകേഹീ**തി കപണാ വിയ ഹുത്വാ ലദ്ധകേഹി. **പുത്തേഹീ**തി അമ്ഹേഹി സദ്ധിം അമ്ഹാകം അമ്മായ മാ വിപ്പവാസേഹി, മാ നോ മാതരാ സദ്ധിം വിപ്പവാസം കരീതി വദതി.

സോ ഏവം വദന്തോപി പിതു സന്തികാ കിഞ്ചി കഥം അലഭിത്വാ മാതു പാദമൂലേ നിപതിത്വാ പരിദേവമാനോ ആഹ -

൧൧൦൩. “ബഹുദുക്ഖാ പോസിയ ചന്ദം, അമ്മ തുവം ജീയസേ പുത്തം;
വന്ദാമി ഖോ തേ പാദേ, ലഭതം താതോ പരലോകം.

൧൧൦൪. “ഹന്ദ ച മം ഉപഗൂഹ, പാദേ തേ അമ്മ വന്ദിതും ദേഹി;
ഗച്ഛാമി ദാനി പവാസം, യഞ്ഞത്ഥായ ഏകരാജസ്സ.

൧൧൦൫. “ഹന്ദ ച മം ഉപഗൂഹ, പാദേ തേ അമ്മ വന്ദിതും ദേഹി;
ഗച്ഛാമി ദാനി പവാസം, മാതു കത്വാ ഹദയസോകം.

൧൧൦൬. “ഹന്ദ ച മം ഉപഗൂഹ, പാദേ തേ അമ്മ വന്ദിതും ദേഹി;
ഗച്ഛാമി ദാനി പവാസം, ജനസ്സ കത്വാ ഹദയസോക”ന്തി.

തത്ഥ **ബഹുദുക്ഖാ പോസിയാ**തി ബഹൂഹി ദുക്ഖേഹി പോസിയ. **ചന്ദ**ന്തി മം ചന്ദകുമാരം ഏവം പോസേത്വാ ഇദാനി, അമ്മ, ത്വം ജീയസേ പുത്തം. **ലഭതം താതോ പരലോക**ന്തി പിതാ മേ ഭോഗസമ്പന്നം പരലോകം ലഭതു. **ഉപഗൂഹാ**തി ആലിങ്ഗ പരിസ്സജ. **പവാസ**ന്തി പുന അനാഗമനായ അച്ചന്തം വിപ്പവാസം ഗച്ഛാമി.

അഥസ്സ മാതാ പരിദേവന്തീ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൧൦൭. “ഹന്ദ ച പദുമപത്താനം, മോളിം ബന്ധസ്സു ഗോതമിപുത്ത;
ചമ്പകദലമിസ്സായോ, ഏസാ തേ പോരാണികാ പകതി.

൧൧൦൮. “ഹന്ദ ച വിലേപനം തേ, പച്ഛിമകം ചന്ദനം വിലിമ്പസ്സു;
യേഹി ച സുവിലിത്തോ, സോഭസി രാജപരിസായം.

൧൧൦൯. “ഹന്ദ ച മുദുകാനി വത്ഥാനി, പച്ഛിമകം കാസികം നിവാസേഹി;
യേഹി ച സുനിവത്ഥോ, സോഭസി രാജപരിസായം.

൧൧൧൦. “മുത്താമണികനകവിഭൂസിതാനി , ഗണ്ഹസ്സു ഹത്ഥാഭരണാനി;
യേഹി ച ഹത്ഥാഭരണേഹി, സോഭസി രാജപരിസായ”ന്തി.

തത്ഥ **പദുമപത്താന**ന്തി പദുമപത്തവേഠനം നാമേകം പസാധനം, തം സന്ധായേവമാഹ. തവ വിപ്പകിണ്ണം മോളിം ഉക്ഖിപിത്വാ പദുമപത്തവേഠനേന യോജേത്വാ ബന്ധാതി അത്ഥോ. **ഗോതമിപുത്താ**തി ചന്ദകുമാരം ആലപതി. **ചമ്പകദലമിസ്സായോ**തി അബ്ഭന്തരിമേഹി ചമ്പകദലേഹി മിസ്സിതാ വണ്ണഗന്ധസമ്പന്നാ നാനാപുപ്ഫമാലാ പിലന്ധസ്സു. **ഏസാ തേ**തി ഏസാ തവ പോരാണികാ പകതി, തമേവ ഗണ്ഹസ്സു പുത്താതി പരിദേവതി. **യേഹി ചാ**തി യേഹി ലോഹിതചന്ദനവിലേപനേഹി വിലിത്തോ രാജപരിസായ സോഭസി, താനി

വിലിമ്പസ്സൂതി അത്ഥോ. **കാസികന്തി** സതസഹസ്സഗ്ഘനകം കാസികവത്ഥം. **ഗണ്ഹസ്സൂ**തി പിലന്ധസ്സു.

ഇദാനിസ്സ ചന്ദാ നാമ അഗ്ഗമഹേസീ തസ്സ പാദമൂലേ നിപതിത്വാ പരിദേവമാനാ ആഹ -

“ന ഹി നൂനായം രട്ഠപാലോ, ഭൂമിപതി ജനപദസ്സ ദായാദോ;
ലോകിസ്സരോ മഹന്തോ, പുത്തേ സ്നേഹം ജനയതീ”തി.

തം സുത്വാ രാജാ ഗാഥമാഹ -

“മയ്ഹമ്പി പിയാ പുത്താ, അത്താ ച പിയോ തുമ്ഹേ ച ഭരിയായോ;
സഗ്ഗഞ്ച പത്ഥയാനോ, തേനാഹം ഘാതയിസ്സാമീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - കിംകാരണാ പുത്തസിനേഹം ന ജനേമി? ന കേവലം ഗോതമിയാ ഏവ, അഥ ഖോ മയ്ഹമ്പി പിയാ പുത്താ, തഥാ അത്താ ച തുമ്ഹേ ച സുണ്ഹായോ ഭരിയായോ ച പിയായേവ. ഏവം സന്തേപി സഗ്ഗഞ്ച പത്ഥയാനോ അഹം സഗ്ഗം പത്ഥേന്തോ, തേന കാരണേന ഏതേ ഘാതയിസ്സാമി, മാ ചിന്തയിത്ഥ, സബ്ബേപേതേ മയാ സദ്ധിം ദേവലോകം ഏകതോ ഗമിസ്സന്തീതി.

ചന്ദാ ആഹ -

“മം പഠമം ഘാതേഹി, മാ മേ ഹദയം ദുക്ഖം ഫാലേസി;
അലങ്കതോ സുന്ദരകോ, പുത്തോ ദേവ തവ സുഖുമാലോ.

“ഹന്ദയ്യ മം ഹനസ്സു, പരലോകേ ചന്ദകേന ഹേസ്സാമി;
പുഞ്ഞം കരസ്സു വിപുലം, വിചരാമ ഉഭോപി പരലോകേ”തി.

തത്ഥ **പഠമ**ന്തി ദേവ, മമ സാമികതോ പഠമതരം മം ഘാതേഹി. **ദുക്ഖ**ന്തി ചന്ദസ്സ മരണദുക്ഖം മമ ഹദയം മാ ഫാലേസി. **അലങ്കതോ**തി അയം മമ ഏകോവ അലം പരിയത്തോതി ഏവം അലങ്കതോ. ഏവരൂപം നാമ പുത്തം മാ ഘാതയി, മഹാരാജാതി ദീപേതി. **ഹന്ദയ്യാ**തി ഹന്ദ, അയ്യ, രാജാനം ആലപന്തീ ഏവമാഹ. **പരലോകേ ചന്ദകേനാ**തി ചന്ദേന സദ്ധിം പരലോകേ ഭവിസ്സാമി. **വിചരാമ ഉഭോപി പരലോകേ**തി തയാ ഏകതോ ഘാതിതാ ഉഭോപി പരലോകേ സുഖം അനുഭവന്താ വിചരാമ, മാ നോ സഗ്ഗന്തരായമകാസീതി.

രാജാ ആഹ -

“മാ ത്വം ചന്ദേ രുച്ഛി മരണം, ബഹുകാ തവ ദേവരാ വിസാലക്ഖി;
തേ തം രമയിസ്സന്തി, യിട്ഠസ്മിം ഗോതമിപുത്തേ”തി.

തത്ഥ **മാ ത്വം ചന്ദേ രുച്ഛീ**തി മാ ത്വം അത്തനോ മരണം രോചേസി. “മാ രുദ്ദീ”തിപി പാഠോ, മാ രോദീതി അത്ഥോ. **ദേവരാ**തി പതിഭാതുകാ.

തതോ പരം സത്ഥാ -

“ഏവം വുത്തേ ചന്ദാ അത്താനം, ഹന്തി ഹത്ഥതലകേഹീ”തി. -
ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ;
തതോ പരം തസ്സായേവ വിലാപോ ഹോതി -

“അലമേത്ഥ ജീവിതേന, പിസ്സാമി വിസം മരിസ്സാമി.

“ന ഹി നൂനിമസ്സ രഞ്ഞോ, മിത്താമച്ചാ ച വിജ്ജരേ സുഹദാ;

യേ ന വദന്തി രാജാനം, ‘മാ ഘാതയി ഓരസേ പുത്തേ’.

൧൧൨൦. “ഏവഞ്ഹി നൂനിമസ്സ രഞ്ഞോ, ഞാതീ മിത്താ ച വിജ്ജരേ സുഹദാ;
യേ ന വദന്തി രാജാനം, ‘മാ ഘാതയി അത്രജേ പുത്തേ’.

൧൧൨൧. “ഇമേ തേപി മയ്ഹം പുത്താ, ഗുണിനോ കായൂരധാരിനോ രാജ;
തേഹിപി യജസ്സു യഞ്ഞം, അഥ മുഞ്ചതു ഗോതമിപുത്തേ.

൧൧൨൨. “ബിലസതം മം കത്വാന, യജസ്സു സത്തധാ മഹാരാജ;
മാ ജേട്ഠപുത്തമവധി, അദൂസകം സീഹസങ്കാസം.

൧൧൨൩. “ബിലസതം മം കത്വാന, യജസ്സു സത്തധാ മഹാരാജ;
മാ ജേട്ഠപുത്തമവധി, അപേക്ഖിതം സബ്ബലോകസ്സാ”തി.

തത്ഥ **ഏവ**ന്തി ഏവം അന്ധബാലേന ഏകരാജേന വുത്തേ. **ഹന്തീ**തി “കിം നാമേതം കഥേസീ”തി വത്വാ ഹത്ഥതലേഹി അത്താനം ഹന്തി. **പിസ്സാമീ**തി പിവിസ്സാമി. **ഇമേ തേപീ**തി വസുലകുമാരം ആദിം കത്വാ സേസദാരകേ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ പാദമൂലേ ഠിതാ ഏവമാഹ. **ഗുണിനോ**തി മാലാഗുണആഭരണേഹി സമന്നാഗതാ. **കായൂരധാരിനോ**തി കായൂരപസാധനധരാ. **ബിലസത**ന്തി മഹാരാജ, മം ഘാതേത്വാ കോട്ഠാസസതം കത്വാ സത്തധാ സത്തസു ഠാനേസു യഞ്ഞം യജസ്സു.

ഇതി സാ രഞ്ഞോ സന്തികേ ഇമാഹി ഗാഥാഹി പരിദേവിത്വാ അസ്സാസം അലഭമാനാ ബോധിസത്തസ്സേവ സന്തികം ഗന്ത്വാ പരിദേവമാനാ അട്ഠാസി. അഥ നം സോ ആഹ - “ചന്ദേ, മയാ ജീവമാനേന തുയ്ഹം തസ്മിം തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം സുഭണിതേ സുകഥിതേ ഉച്ചാവചാനി മണിമുത്താദീനി ബഹൂനി ആഭരണാനി ദിന്നാനി, അജ്ജ പന തേ ഇദം പച്ഛിമദാനം, സരീരാരുള്ഹം ആഭരണം ദമ്മി, ഗണ്ഹാഹി ന”ന്തി. ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൧൨൪. “ബഹുകാ തവ ദിന്നാഭരണാ, ഉച്ചാവചാ സുഭണിതമ്ഹി;
മുത്താമണിവേളുരിയാ, ഏതം തേ പച്ഛിമകം ദാന”ന്തി.

ചന്ദാദേവീപി തം സുത്വാ തതോ പരാഹി നവഹി ഗാഥാഹി വിലപി -

൧൧൨൫. “യേസം പുബ്ബേ ഖന്ധേസു, ഫുല്ലാ മാലാഗുണാ വിവത്തിംസു;
തേസജ്ജപി സുനിസിതോ, നേത്തിംസോ വിവത്തിസ്സതി ഖന്ധേസു.

൧൧൨൬. “യേസം പുബ്ബേ ഖന്ധേസു, ചിത്താ മാലാഗുണാ വിവത്തിംസു;
തേസജ്ജപി സുനിസിതോ, നേത്തിംസോ വിവത്തിസ്സതി ഖന്ധേസു.

൧൧൨൭. “അചിരം വത നേത്തിംസോ, വിവത്തിസ്സതി രാജപുത്താനം ഖന്ധേസു;
അഥ മമ ഹദയം ന ഫലതി, താവ ദള്ഹബന്ധഞ്ച മേ ആസി.

൧൧൨൮. “കാസികസുചിവത്ഥധരാ, കുണ്ഡലിനോ അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നിയ്യാഥ ചന്ദസൂരിയാ, യഞ്ഞത്ഥായ ഏകരാജസ്സ.

൧൧൨൯. “കാസികസുചിവത്ഥധരാ, കുണ്ഡലിനോ അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നിയ്യാഥ ചന്ദസൂരിയാ, മാതു കത്വാ ഹദയസോകം.

൧൧൩൦. “കാസികസുചിവത്ഥധരാ, കുണ്ഡലിനോ അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നിയ്യാഥ ചന്ദസൂരിയാ, ജനസ്സ കത്വാ ഹദയസോകം.

൧൧൩൧. “മംസരസഭോജനാ ന്ഹാപകസുന്ഹാപിതാ, കുണ്ഡലിനോ
അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നിയ്യാഥ ചന്ദസൂരിയാ, യഞ്ഞത്ഥായ ഏകരാജസ്സ.

൧൧൮൨. “മംസരസഭോജനാ ന്ഹാപകസുന്ഹാപിതാ, കുണ്ഡലിനോ
അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നിയ്യാഥ ചന്ദസൂരിയാ, മാതു കത്വാ ഹദയസോകം.

൧൧൮൩. “മംസരസഭോജനാ ന്ഹാപകസുന്ഹാപിതാ, കുണ്ഡലിനോ
അഗലുചന്ദനവിലിത്താ;
നിയ്യാഥ ചന്ദസൂരിയാ, ജനസ്സ കത്വാ ഹദയസോക”ന്തി.

തത്ഥ **മാലാഗുണാ**തി പുപ്ഫദാമാനി. **തേസജ്ജാ**തി തേസം അജ്ജ. **നേത്തിംസോ**തി അസി. **വിവത്തിസ്സതീ**തി പതിസ്സതി. **അചിരം വതാ**തി അചിരേന വത. **ന ഫലതീ**തി ന ഭിജ്ജതി. **താവ ദള്ഹബന്ധഞ്ച മേ ആസീ**തി അതിവിയ ഥിരബന്ധനം മേ ഹദയം ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ. **നിയ്യാഥാ**തി ഗച്ഛഥ.

ഏവം തസ്സാ പരിദേവന്തിയാവ യഞ്ഞാവാടേ സബ്ബകമ്മം നിട്ഠാസി. രാജപുത്തം നേത്വാ ഗീവം ഓനാമേത്വാ നിസീദാപേസും. ഖണ്ഡഹാലോ സുവണ്ണപാതിം ഉപനാമേത്വാ ഖഗ്ഗം ആദായ “തസ്സ ഗീവം ഛിന്ദിസ്സാമീ”തി അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ ചന്ദാദേവീ “അഞ്ഞം മേ പടിസരണം നത്ഥി, അത്തനോ സച്ചബലേന സാമികസ്സ സോത്ഥിം കരിസ്സാമീ”തി അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ പരിസായ അന്തരേ വിചരന്തീ സച്ചകിരിയം അകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൧൮൪. “സബ്ബസ്മിം ഉപക്ഖടസ്മിം, നിസീദിതേ ചന്ദസ്മിം യഞ്ഞത്ഥായ;
പഞ്ചാലരാജധീതാ പഞ്ജലികാ, സബ്ബപരിസായ സമനുപരിയായി.

൧൧൮൫. “യേന സച്ചേന ഖണ്ഡഹാലോ, പാപകമ്മം കരോതി ദുമ്മേധോ;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, സമങ്ഗിനീ സാമികേന ഹോമി.

൧൧൮൬. “യേ ഇധത്ഥി അമനുസ്സാ, യാനി ച യക്ഖഭൂതഭബ്യാനി;
കരോന്തു മേ വേയ്യാവടികം, സമങ്ഗിനീ സാമികേന ഹോമി.

൧൧൮൭. “യാ ദേവതാ ഇധാഗതാ, യാനി ച യക്ഖഭൂതഭബ്യാനി;
സരണേസിനിം അനാഥം തായഥ മം, യാചാമഹം പതി മാഹം അജേയ്യ”ന്തി.

തത്ഥ **ഉപക്ഖടസ്മി**ന്തി സബ്ബസ്മിം യഞ്ഞസമ്ഭാരേ സജ്ജിതേ പടിയത്തേ. **സമങ്ഗിനീ**തി സമ്പയുത്താ ഏകസംവാസാ. **യേ ഇധത്ഥീ**തി യേ ഇധ അത്ഥി. **യക്ഖഭൂതഭബ്യാനീ**തി ദേവസങ്ഖാതാ യക്ഖാ ച വഡ്ഢിത്വാ ഠിതസത്തസങ്ഖാതാ ഭൂതാ ച ഇദാനി വഡ്ഢനകസത്തസങ്ഖാതാനി ഭബ്യാനി ച. **വേയ്യാവടിക**ന്തി മയ്ഹം വേയ്യാവച്ചം കരോന്തു. **തായഥ മ**ന്തി രക്ഖഥ മം. **യാചാമഹ**ന്തി അഹം വോ യാചാമി. **പതി മാഹ**ന്തി പതിം അഹം മാ അജേയ്യം.

അഥ സക്കോ ദേവരാജാ തസ്സാ പരിദേവസദ്ദം സുത്വാ തം പവത്തിം ഞത്വാ ജലിതം അയകൂടം ആദായ ഗന്ത്വാ രാജാനം താസേത്വാ സബ്ബേ വിസ്സജ്ജാപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൧൮൮. “തം സുത്വാ അമനുസ്സോ, അയോകൂടം പരിബ്ഭമേത്വാന;
ഭയമസ്സ ജനയന്തോ, രാജാനം ഇദമവോച.

൧൧൮൯. “ബുജ്ഝസ്സു ഖോ രാജകലി, മാ താഹം മത്ഥകം നിതാളേസിം;
മാ ജേട്ഠപുത്തമവധി, അദൂസകം സീഹസങ്കാസം.

൧൧൯൦. “കോ തേ ദിട്ഠോ രാജകലി, പുത്തഭരിയായോ ഹഞ്ഞമാനായോ;
സേട്ഠി ച ഗഹപതയോ, അദൂസകാ സഗ്ഗകാമാ ഹി.

൧൧൯൧. “ഇദം സുത്വാ ഖണ്ഡഹാലോ, രാജാ ച അബ്ഭുതമിദം ദിസ്വാന;

സബ്ബേസം ബന്ധനാനി മോചേസും, യഥാ തം അനുപഘാതം.

“സബ്ബേസു വിപ്പമുത്തേസു, യേ തത്ഥ സമാഗതാ തദാ ആസും;
സബ്ബേ ഏകേകലേഡ്ഡുകമദംസു, ഏസ വധോ ഖണ്ഡഹാലസ്സാ”തി.

തത്ഥ **അമനുസ്സോ**തി സക്കോ ദേവരാജാ. **ബുജ്ഝസ്സൂ**തി ജാനസ്സു സല്ലക്ഖേഹി. **രാജകലീ**തി രാജകാളകണ്ണി രാജലാമക. **മാ താഹ**ന്തി പാപരാജ, ബുജ്ഝ, മാ തേ അഹം മത്ഥകം നിതാളേസിം. **കോ തേ ദിട്ഠോ**തി കുഹിം തയാ ദിട്ഠംപുബ്ബോ. **സഗ്ഗകാമാ ഹീ**തി ഏത്ഥ **ഹീ**തി നിപാതമത്തം, സഗ്ഗകാമാ സഗ്ഗം പത്ഥയമാനാതി അത്ഥോ. **തം സുത്വാ**തി, ഭിക്ഖവേ, തം സക്കസ്സ വചനം ഖണ്ഡഹാലോ സുത്വാ. **അബ്ഭുതമിദ**ന്തി രാജാ ച ഇദം സക്കസ്സ ദസ്സനം പുബ്ബേ അഭൂതം ദിസ്വാ. **യഥാ ത**ന്തി യഥാ അനുപഘാതം പാണം മോചേന്തി, ഏവമേവ മോചേസും. **ഏകേകലേഡ്ഡുകമദംസൂ**തി ഭിക്ഖവേ, യത്തകാ തസ്മിം യഞ്ഞാവാടേ സമാഗതാ, സബ്ബേ ഏകകോലാഹലം കത്വാ ഖണ്ഡഹാലസ്സ ഏകേകലേഡ്ഡുപഹാരം അദംസു. **ഏസ വധോ**തി ഏസോവ ഖണ്ഡഹാലസ്സ വധോ അഹോസി, തത്ഥേവ നം ജീവിതക്ഖയം പാപേസുന്തി അത്ഥോ.

തം പന മാരേത്വാ മഹാജനോ രാജാനം മാരേതും ആരഭി. ബോധിസത്തോ പിതരം പരിസ്സജിത്വാ മാരേതും ന അദാസി. മഹാജനോ “ജീവിതം ഏതസ്സ പാപരഞ്ഞോ ദേമ, ഛത്തം പനസ്സ നഗരേ ച വാസം ന ദസ്സാമ, ചണ്ഡാലം കത്വാ ബഹിനഗരേ വസാപേസ്സാമാ”തി വത്വാ രാജവേസം ഹാരേത്വാ കാസാവം നിവാസാപേത്വാ ഹലിദ്ദിപിലോതികായ സീസം വേഠേത്വാ ചണ്ഡാലം കത്വാ ചണ്ഡാലവസനട്ഠാനം തം പഹിണി. യേ പനേതം പസുഘാതയഞ്ഞം യജിംസു ചേവ യജാപേസുഞ്ച അനുമോദിംസു ച, സബ്ബേ നിരയപരായണാവ അഹേസും. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“സബ്ബേ പവിട്ഠാ നിരയം, യഥാ തം പാപകം കരിത്വാന;
ന ഹി പാപകമ്മം കത്വാ, ലബ്ഭാ സുഗതിം ഇതോ ഗന്തു”ന്തി.

സോപി ഖോ മഹാജനോ ദ്വേ കാളകണ്ണിയോ ഹാരേത്വാ തത്ഥേവ അഭിസേകസമ്ഭാരേ ആഹരിത്വാ ചന്ദകുമാരം അഭിസിഞ്ചി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“സബ്ബേസു വിപ്പമുത്തേസു, യേ തത്ഥ സമാഗതാ തദാ ആസും;
ചന്ദം അഭിസിഞ്ചിംസു, സമാഗതാ രാജപരിസാ ച.

“സബ്ബേസു വിപ്പമുത്തേസു, യേ തത്ഥ സമാഗതാ തദാ ആസും;
ചന്ദം അഭിസിഞ്ചിംസു, സമാഗതാ രാജകഞ്ഞായോ ച.

“സബ്ബേസു വിപ്പമുത്തേസു, യേ തത്ഥ സമാഗതാ തദാ ആസും;
ചന്ദം അഭിസിഞ്ചിംസു, സമാഗതാ ദേവപരിസാ ച.

“സബ്ബേസു വിപ്പമുത്തേസു, യേ തത്ഥ സമാഗതാ തദാ ആസും;
ചന്ദം അഭിസിഞ്ചിംസു, സമാഗതാ ദേവകഞ്ഞായോ ച.

“സബ്ബേസു വിപ്പമുത്തേസു, യേ തത്ഥ സമാഗതാ തദാ ആസും;
ചേലുക്ഖേപമകരും, സമാഗതാ രാജപരിസാ ച.

“സബ്ബേസു വിപ്പമുത്തേസു, യേ തത്ഥ സമാഗതാ തദാ ആസും;
ചേലുക്ഖേപമകരും, സമാഗതാ രാജകഞ്ഞായോ ച.

“സബ്ബേസു വിപ്പമുത്തേസു, യേ തത്ഥ സമാഗതാ തദാ ആസും;
ചേലുക്ഖേപമകരും, സമാഗതാ ദേവപരിസാ ച.

൧൧൫൩. ‘‘സബ്ബേസു വിപ്പമുത്തേസു, യേ തത്ഥ സമാഗതാ തദാ ആസും;
ചേലുക്ഖേപമകരും, സമാഗതാ ദേവകഞ്ഞായോ ച.

൧൧൫൪. ‘‘സബ്ബേസു വിപ്പമുത്തേസു, ബഹൂ ആനന്ദിതാ അഹും;
നന്ദിം പവേസി നഗരം, ബന്ധനാ മോക്ഖോ അഘോസിത്ഥാ’’തി.

തത്ഥ **രാജപരിസാ ചാ**തി രാജപരിസാപി തീഹി സങ്ഖേഹി അഭിസിഞ്ചിംസു. **രാജകഞ്ഞായോ ചാ**തി ഖത്തിയധീതരോപി നം അഭിസിഞ്ചിംസു. **ദേവപരിസാ ചാ**തി സക്കോ ദേവരാജാ വിജയുത്തരസങ്ഖം ഗഹേത്വാ ദേവപരിസായ സദ്ധിം അഭിസിഞ്ചി. **ദേവകഞ്ഞായോ ചാ**തി സുജാപി ദേവധീതരാഹി സദ്ധിം അഭിസിഞ്ചി. **ചേലുക്ഖേപമകരു**ന്തി നാനാവണ്ണേഹി വത്ഥേഹി ധജേ ഉസ്സാപേത്വാ ഉത്തരിസാടകാനി ആകാസേ ഖിപന്താ ചേലുക്ഖേപം കരിംസു. രാജപരിസാ ച ഇതരേ തയോ കോട്ഠാസാ ചാതി അഭിസേകകാരകാ ചത്താരോപി കോട്ഠാസാ കരിംസുയേവ. **ആനന്ദിതാ അഹു**ന്തി ആമോദിതാ അഹേസും. **നന്ദിം പവേസി നഗര**ന്തി ചന്ദകുമാരസ്സ ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ നഗരം പവിട്ഠകാലേ നഗരേ ആനന്ദഭേരി ചരി. ‘‘കിം വത്വാ’’തി? യഥാ ‘‘അമ്ഹാകം ചന്ദകുമാരോ ബന്ധനാ മുത്തോ, ഏവമേവ സബ്ബേ ബന്ധനാ മുച്ചന്തൂ’’തി. തേന വുത്തം ‘‘ബന്ധനാ മോക്ഖോ അഘോസിത്ഥാ’’തി.

ബോധിസത്തോ പിതു വത്തം പട്ഠപേസി. അന്തോനഗരം പന പവിസിതും ന ലഭതി. പരിബ്ബയസ്സ ഖീണകാലേ ബോധിസത്തോ ഉയ്യാനകീളാദീനം അത്ഥായ ഗച്ഛന്തോ തം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘പതിമ്ഹീ’’തി ന വന്ദതി, അഞ്ജലിം പന കത്വാ ‘‘ചിരം ജീവ സാമീ’’തി വദതി. ‘‘കേനത്ഥോ’’തി വുത്തേ ആരോചേസി. അഥസ്സ പരിബ്ബയം ദാപേസി. സോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ദേവലോകം പൂരയമാനോ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ മം ഏകം നിസ്സായ ബഹൂ മാരേതും വായാമമകാസീ’’തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. തദാ ഖണ്ഡഹാലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ഗോതമീദേവീ മഹാമായാ, ചന്ദാദേവീ രാഹുലമാതാ, വസുലോ രാഹുലോ, സേലാ ഉപ്പലവണ്ണാ, സൂരോ വാമഗോത്തോ കസ്സപോ, ഭദ്ദസേനോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, സൂരിയകുമാരോ സാരിപുത്തോ, ചന്ദരാജാ പന അഹമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഹോസിന്തി.

ചന്ദകുമാരജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൫൪൪] ൮. മഹാനാരദകസ്സപജാതകവണ്ണനാ

അഹു രാജാ വിദേഹാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ലട്ഠിവനുയ്യാനേ വിഹരന്തോ ഉരുവേലകസ്സപദമനം ആരബ്ഭ കഥേസി. യദാ ഹി സത്ഥാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ ഉരുവേലകസ്സപാദയോ ജടിലേ ദമേത്വാ മഗധരാജസ്സ പടിസ്സവം ലോചേതും പുരാണജടിലസഹസ്സപരിവുതോ ലട്ഠിവനുയ്യാനം അഗമാസി. തദാ ദ്വാദസനഹുതായ പരിസായ സദ്ധിം ആഗന്ത്വാ ദസബലം വന്ദിത്വാ നിസിന്നസ്സ മഗധരഞ്ഞോ പരിസന്തരേ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനം വിതക്കോ ഉപ്പജ്ജി ‘‘കിം നു ഖോ ഉരുവേലകസ്സപോ മഹാസമണേ ബ്രഹ്മചരിയം ചരതി, ഉദാഹു മഹാസമണോ ഉരുവേലകസ്സപേ’’തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ തേസം ദ്വാദസനഹുതാനം ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ ‘‘കസ്സപസ്സ മമ സന്തികേ പബ്ബജിതഭാവം ജാനാപേസ്സാമീ’’തി ഇമം ഗാഥമാഹ -

‘‘കിമേവ ദിസ്വാ ഉരുവേലവാസി, പഹാസി അഗ്ഗിം കിസകോവദാനോ;
പുച്ഛാമി തം കസ്സപ ഏതമത്ഥം, കഥം പഹീനം തവ അഗ്ഗിഹുത്ത’’ന്തി.
(മഹാവ॰ ൫൫);

ഥേരോപി ഭഗവതോ അധിപ്പായം വിദിത്വാ -

“രൂപേ ച സദ്ദേ ച അഥോ രസേ ച, കാമിത്ഥിയോ ചാഭിവദന്തി യഞ്ഞാ;
ഏതം മലന്തി ഉപധീസു ഞത്വാ, തസ്മാ ന യിട്ഠേ ന ഹുതേ അരഞ്ജി”ന്തി.
(മഹാവ॰ ൩൭); -

ഇമം ഗാഥം വത്വാ അത്തനോ സാവകഭാവം പകാസനത്ഥം തഥാഗതസ്സ പാദപിട്ഠേ സീസം ഠപേത്വാ “സത്ഥാ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ, സാവകോഹമസ്മീ”തി വത്വാ ഏകതാലം ദ്വിതാലം തിതാലന്തി യാവ സത്തതാലപ്പമാണം സത്തക്ഖത്തും വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ഓരുയ്ഹ തഥാഗതം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. തം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ മഹാജനോ “അഹോ മഹാനുഭാവോ ബുദ്ധോ, ഏവം ഥാമഗതദിട്ഠികോ നാമ അത്താനം ‘അരഹാ’തി മഞ്ഞമാനോ ഉരുവേലകസ്സപോപി ദിട്ഠിജാലം ഭിന്ദിത്വാ തഥാഗതേന ദമിതോ”തി സത്ഥു ഗുണകഥഞ്ഞേവ കഥേസി. തം സുത്വാ സത്ഥാ “അനച്ഛരിയം ഇദാനി സബ്ബഞ്ഞുതപ്പത്തേന മയാ ഇമസ്സ ദമനം, സ്വാഹം പുബ്ബേ സരാഗകാലേപി നാരദോ നാമ ബ്രഹ്മാ ഹുത്വാ ഇമസ്സ ദിട്ഠിജാലം ഭിന്ദിത്വാ ഇമം നിബ്ബിസേവനമകാസി”ന്തി വത്വാ തായ പരിസായ യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലായം അങ്ഗതി നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ. തസ്സ രുചാ നാമ ധീതാ അഹോസി അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ കപ്പസതസഹസ്സം പത്ഥിതപത്ഥനാ മഹാപുഞ്ഞാ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്താ. സേസാ പനസ്സ സോളസസഹസ്സാ ഇത്ഥിയോ വഞ്ഝാ അഹേസും. തസ്സ സാ ധീതാ പിയാ അഹോസി മനാപാ. സോ തസ്സാ നാനാപുപ്ഫപൂരേ പഞ്ചവീസതിപുപ്ഫസമുഗ്ഗേ അനഗ്ഘാനി സുഖുമാനി വത്ഥാനി ച “ഇമേഹി അത്താനം അലങ്കരോതൂ”തി ദേവസികം പഹിണി. ഖാദനീയഭോജനീയസ്സ പന പമാണം നത്ഥി. അന്വഡ്ഢമാസം “ദാനം ദേതൂ”തി സഹസ്സം സഹസ്സം പേസേസി. തസ്സ ഖോ പന വിജയോ ച സുനാമോ ച അലാതോ ചാതി തയോ അമച്ചാ അഹേസും. സോ കോമുദിയാ ചാതുമാസിനിയാ ഛണേ പവത്തമാനേ ദേവനഗരം വിയ നഗരേ ച അന്തേപുരേ ച അലങ്കതേ സുന്ഹാതോ സുവിലിത്തോ സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതോ ഭുത്തസായമാസോ വിവടസീഹപഞ്ജരേ മഹാതലേ അമച്ചഗണപരിവുതോ വിസുദ്ധം ഗഗനതലം അഭിലങ്ഘമാനം ചന്ദമണ്ഡലം ദിസ്വാ “രമണീയാ വത ഭോ ദോസിനാ രത്തി, കായ നു ഖോ അജ്ജ രതിയാ അഭിരമേയ്യാമാ”തി അമച്ചേ പുച്ഛി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൧൫൩. “അഹു രാജാ വിദേഹാനം, അങ്ഗതി നാമ ഖത്തിയോ;
പഹൂതയോഗ്ഗോ ധനിമാ, അനന്തബലപോരിസോ.

൧൧൫൪. “സോ ച പന്നരസിം രത്തിം, പുരിമയാമേ അനാഗതേ;
ചാതുമാസാ കോമുദിയാ, അമച്ചേ സന്നിപാതയി.

൧൧൫൫. “പണ്ഡിതേ സുതസമ്പന്നേ, മ്ഹിതപുബ്ബേ വിചക്ഖണേ;
വിജയഞ്ച സുനാമഞ്ച, സേനാപതിം അലാതകം.

൧൧൫൬. “തമനുപുച്ഛി വേദേഹോ, പച്ചേകം ബ്രൂഥ സം രുചിം;
ചാതുമാസാ കോമുദജ്ജ, ജുണ്ഹം ബ്യപഹതം തമം;
കായജ്ജ രതിയാ രത്തിം, വിഹരേമു ഇമം ഉതു”ന്തി.

തത്ഥ **പഹൂതയോഗ്ഗോതി** ബഹുകേന ഹത്ഥിയോഗ്ഗാദിനാ സമന്നാഗതോ. **അനന്തബലപോരിസോതി** അനന്തബലകായോ. **അനാഗതേതി** പരിയോസാനം അപ്പത്തേ, അനതിക്കന്തേതി അത്ഥോ. **ചാതുമാസാതി** ചതുന്നം വസ്സികമാസാനം പച്ഛിമദിവസഭൂതായ രത്തിയാ. **കോമുദിയാതി** ഫുല്ലകുമുദായ. **മ്ഹിതപുബ്ബേതി** പഠമം സിതം കത്വാ പച്ഛാ കഥനസീലേ. **തമനുപുച്ഛീ**തി തം തേസു അമച്ചേസു ഏകേകം അമച്ചം അനുപുച്ഛി. **പച്ചേകം ബ്രൂഥ സം രുചി**ന്തി സബ്ബേപി തുമ്ഹേ അത്തനോ അത്തനോ അജ്ഝാസയാനുരൂപം രുചിം പച്ചേകം മയ്ഹം കഥേഥ.

കോമുദജ്ജാതി കോമുദീ അജ്ജ. **ജുണ്ഹ**ന്തി ജുണ്ഹായ നിസ്സയഭൂതം ചന്ദമണ്ഡലം അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി. **ബ്യപഹതം തമ**ന്തി തേന സബ്ബം അന്ധകാരം വിഹതം. **ഉതു**ന്തി അജ്ജ രത്തിം ഇമം ഏവരൂപം ഉതും കായരതിയാ വിഹരേയ്യാമാതി.

ഇതി രാജാ അമച്ചേ പുച്ഛി. തേന തേ പുച്ഛിതാ അത്തനോ അത്തനോ അജ്ഝാസയാനുരൂപം കഥം കഥയിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

‘‘അലാതോ സേനാപതി രഞ്ഞോ, അലാതോ ഏതദബ്രവി;
‘ഹട്ഠം യോഗ്ഗം ബലം സബ്ബം, സേനം സന്നാഹയാമസേ.

‘നിയ്യാമ ദേവ യുദ്ധായ, അനന്തബലപോരിസാ;
യേ തേ വസം ന ആയന്തി, വസം ഉപനയാമസേ;
ഏസാ മയ്ഹം സകാ ദിട്ഠി, അജിതം ഓജിനാമസേ’.

അലാതസ്സ വചോ സുത്വാ, സുനാമോ ഏതദബ്രവി;
‘സബ്ബേ തുയ്ഹം മഹാരാജ, അമിത്താ വസമാഗതാ.

‘നിക്ഖിത്തസത്ഥാ പച്ചത്ഥാ, നിവാതമനുവത്തരേ;
ഉത്തമോ ഉസ്സവോ അജ്ജ, ന യുദ്ധം മമ രുച്ചതി.

‘അന്നപാനഞ്ച ഖജ്ജഞ്ച, ഖിപ്പം അഭിഹരന്തു തേ;
രമസ്സു ദേവ കാമേഹി, നച്ചഗീതേ സുവാദിതേ’.

സുനാമസ്സ വചോ സുത്വാ, വിജയോ ഏതദബ്രവി;
‘സബ്ബേ കാമാ മഹാരാജ, നിച്ചം തവ മുപട്ഠിതാ.

‘ന ഹേതേ ദുല്ലഭാ ദേവ, തവ കാമേഹി മോദിതും;
സദാപി കാമാ സുലഭാ, നേതം ചിത്തമതം മമ.

‘സമണം ബ്രാഹ്മണം വാപി, ഉപാസേമു ബഹുസ്സുതം;
യോ നജ്ജ വിനയേ കങ്ഖം, അത്ഥധമ്മവിദൂ ഇസേ’.

വിജയസ്സ വചോ സുത്വാ, രാജാ അങ്ഗതി മബ്രവി;
‘യഥാ വിജയോ ഭണതി, മയ്ഹമ്പേതംവ രുച്ചതി;

‘സമണം ബ്രാഹ്മണം വാപി, ഉപാസേമു ബഹുസ്സുതം;
യോ നജ്ജ വിനയേ കങ്ഖം, അത്ഥധമ്മവിദൂ ഇസേ.

‘സബ്ബേവ സന്താ കരോഥ മതിം, കം ഉപാസേമു പണ്ഡിതം;
യോ നജ്ജ വിനയേ കങ്ഖം, അത്ഥധമ്മവിദൂ ഇസേ’.

വേദേഹസ്സ വചോ സുത്വാ, അലാതോ ഏതദബ്രവി;
‘അത്ഥായം മിഗദായസ്മിം, അചേലോ ധീരസമ്മതോ.

‘ഗുണോ കസ്സപഗോത്തായം, സുതോ ചിത്രകഥീ ഗണീ;
തം ദേവ പയിരുപാസേമു, സോ നോ കങ്ഖം വിനേസ്സതി’.

‘‘അലാതസ്സ വചോ സുത്വാ, രാജാ ചോദേസി സാരഥിം;
മിഗദായം ഗമിസ്സാമ, യുത്തം യാനം ഇധാ നയാ’’തി.

തത്ഥ **ഹട്ഠ**ന്തി തുട്ഠപഹട്ഠം. **ഓജിനാമസേ**തി യം നോ അജിതം, തം ജിനാമ. ഏസോ മമ അജ്ഝാസയോതി. രാജാ തസ്സ കഥം നേവ പടിക്കോസി, നാഭിനന്ദി. **ഏതദബ്രവീ**തി രാജാനം അലാതസ്സ വചനം അനഭിനന്ദന്തം അപ്പടിക്കോസന്തം ദിസ്വാ ‘‘നായം യുദ്ധജ്ഝാസയോ, അഹമസ്സ ചിത്തം ഗണ്ഹന്തോ കാമഗുണാഭിരതിം വണ്ണയിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ ഏതം ‘‘സബ്ബേ തുയ്ഹ’’ന്തിആദിവചനം അബ്രവി.

വിജയോ ഏതദബ്രവീതി രാജാ സുനാമസ്സപി വചനം നാഭിനന്ദി, ന പടിക്കോസി. തതോ വിജയോ “അയം രാജാ ഇമേസം ദ്വിന്നമ്പി വചനം സുത്വാ തുണ്ഹീയേവ ഠിതോ, പണ്ഡിതാ നാമ ധമ്മസ്സവനസോണ്ഡാ ഹോന്തി, ധമ്മസ്സവനമസ്സ വണ്ണയിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഏതം “സബ്ബേ കാമാ”തിആദിവചനം അബ്രവി. തത്ഥ **തവ മുപട്ഠിതാ**തി തവ ഉപട്ഠിതാ. **മോദിതു**ന്തി തവ കാമേഹി മോദിതും അഭിരമിതും ഇച്ഛായ സതി ന ഹി ഏതേ കാമാ ദുല്ലഭാ. **നേതം ചിത്തമതം മമാ**തി ഏതം തവ കാമേഹി അഭിരമണം മമ ചിത്തമതം ന ഹോതി, ന മേ ഏത്ഥ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി. **യോ നജ്ജാ**തി യോ നോ അജ്ജ. **അത്ഥധമ്മവിദൂ**തി പാളിഅത്ഥഞ്ചേവ പാളിധമ്മഞ്ച ജാനന്തോ. **ഇസേ**തി ഇസി ഏസിതഗുണോ.

അങ്ഗതി മബ്രവീതി അങ്ഗതി അബ്രവി. **മയ്ഹമ്പേതംവ രുച്ചതീ**തി മയ്ഹമ്പി ഏതഞ്ഞേവ രുച്ചതി. **സബ്ബേവ സന്താ**തി സബ്ബേവ തുമ്ഹേ ഇധ വിജ്ജമാനാ മതിം കരോഥ ചിന്തേഥ. **അലാതോ ഏതദബ്രവീ**തി രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ അലാതോ “അയം മമ കുലൂപകോ ഗുണോ നാമ ആജീവകോ രാജുയ്യാനേ വസതി, തം പസംസിത്വാ രാജകുലൂപകം കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഏതം “അത്ഥായ”ന്തിആദിവചനം അബ്രവി. തത്ഥ **ധീരസമ്മതോ**തി പണ്ഡിതോതി സമ്മതോ. **കസ്സപഗോത്തായ**ന്തി കസ്സപഗോത്തോ അയം. **സുതോ**തി ബഹുസ്സുതോ. **ഗണീ**തി ഗണസത്ഥാ. **ചോദേസീ**തി ആണാപേസി.

രഞ്ഞോ തം കഥം സുത്വാ സാരഥിനോ തഥാ കരിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“തസ്സ യാനം അയോജേസും, ദന്തം രൂപിയപക്ഖരം;
സുക്കമട്ഠംപരിവാരം, പണ്ഡരം ദോസിനാ മുഖം.

“തത്രാസും കുമുദായുത്താ, ചത്താരോ സിന്ധവാ ഹയാ;
അനിലൂപമസമുപ്പാതാ, സുദന്താ സോണ്ണമാലിനോ.

“സേതച്ഛത്തം സേതരഥോ, സേതസ്സാ സേതബീജനീ;
വേദേഹോ സഹമച്ചേഹി, നിയ്യം ചന്ദോവ സോഭതി.

“തമനുയായിംസു ബഹവോ, ഇന്ദിഖഗ്ഗധരാ ബലീ;
അസ്സപിട്ഠിഗതാ വീരാ, നരാ നരവരാധിപം.

“സോ മുഹുത്തംവ യായിത്വാ, യാനാ ഓരുയ്ഹ ഖത്തിയോ;
വേദേഹോ സഹമച്ചേഹി, പത്തീ ഗുണമുപാഗമി.

“യേപി തത്ഥ തദാ ആസും, ബ്രാഹ്മണിബ്ഭാ സമാഗതാ;
ന തേ അപനയീ രാജാ, അകതം ഭൂമിമാഗതേ”തി.

തത്ഥ **തസ്സ യാന**ന്തി തസ്സ രഞ്ഞോ രഥം യോജയിംസു. **ദന്ത**ന്തി ദന്തമയം. **രൂപിയപക്ഖര**ന്തി രജതമയഉപക്ഖരം. **സുക്കമട്ഠംപരിവാര**ന്തി പരിസുദ്ധാഫരുസപരിവാരം. **ദോസിനാ മുഖ**ന്തി വിഗതദോസായ രത്തിയാ മുഖം വിയ, ചന്ദസദിസന്തി അത്ഥോ. **തത്രാസു**ന്തി തത്ര അഹേസും. **കുമുദാ**തി കുമുദവണ്ണാ. **സിന്ധവാ**തി സിന്ധവജാതികാ. **അനിലൂപമസമുപ്പാതാ**തി വാതസദിസവേഗാ. **സേതച്ഛത്ത**ന്തി തസ്മിം രഥേ സമുസ്സാപിതം ഛത്തമ്പി സേതം അഹോസി. **സേതരഥോ**തി സോപി രഥോ സേതോയേവ. **സേതസ്സാ**തി അസ്സാപി സേതാ. **സേതബീജനീ**തി ബീജനീപി സേതാ. **നിയ്യ**ന്തി തേന രഥേന നിഗ്ഗച്ഛന്തോ അമച്ചഗണപരിവുതോ വേദേഹരാജാ ചന്ദോ വിയ സോഭതി.

നരവരാധിപന്തി നരവരാനം അധിപതിം രാജാധിരാജാനം. **സോ മുഹുത്തംവ യായിത്വാ**തി സോ രാജാ മുഹുത്തേനേവ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ. **പത്തീ ഗുണമുപാഗമീ**തി പത്തികോവ ഗുണം ആജീവകം ഉപാഗമി. **യേപി തത്ഥ തദാ ആസു**ന്തി യേപി തസ്മിം

ഉയ്യാനേ തദാ പുരേതരം ഗന്ത്വാ തം ആജീവകം പയിരുപാസമാനാ നിസിന്നാ അഹേസും. **ന തേ അപനയീ**തി അമ്ഹാകമേവ ദോസോ, യേ മയം പച്ഛാ അഗമിമ്ഹാ, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥാതി തേ ബ്രാഹ്മണേ ച ഇബ്ഭേ ച രഞ്ഞോയേവ അത്ഥായ അകതം അകതോകാസം ഭൂമിം സമാഗതേ ന ഉസ്സാരണം കാരേത്വാ അപനയീതി.

തായ പന ഓമിസ്സകപരിസായ പരിവുതോവ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ പടിസന്ഥാരമകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൨൦൫. ''ആഗതോ സോ മുദുകാ ഭിസിയാ, മുദുചിത്തകസന്ഥതേ;
മുദുപച്ചത്ഥതേ രാജാ, ഏകമന്തം ഉപാവിസി.

൨൨൦൬. ''നിസജ്ജ രാജാ സമ്മോദി, കഥം സാരണിയം തതോ;
'കച്ചി യാപനിയം ഭന്തേ, വാതാനമവിയഗ്ഗതാ.

൨൨൦൭. 'കച്ചി അകസിരാ വുത്തി, ലഭസി പിണ്ഡയാപനം;
അപ്പാബാധോ ചസി കച്ചി, ചക്ഖും ന പരിഹായതി'.

൨൨൦൮. 'തം ഗുണോ പടിസമ്മോദി, വേദേഹം വിനയേ രതം;
'യാപനീയം മഹാരാജ, സബ്ബമേതം തദൂഭയം.

൨൨൦൯. 'കച്ചി തുയ്ഹമ്പി വേദേഹ, പച്ചന്താ ന ബലീയരേ;
കച്ചി അരോഗം യോഗ്ഗം തേ, കച്ചി വഹതി വാഹനം;
കച്ചി തേ ബ്യാധയോ നത്ഥി, സരീരസ്സുപതാപിയാ'.

൨൨൧൦. ''പടിസമ്മോദിതോ രാജാ, തതോ പുച്ഛി അനന്തരാ;
അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ഞായഞ്ച, ധമ്മകാമോ രഥേസഭോ.

൨൨൧൧. 'കഥം ധമ്മം ചരേ മച്ചോ, മാതാപിതൂസു കസ്സപ;
കഥം ചരേ ആചരിയേ, പുത്തദാരേ കഥം ചരേ.

൨൨൧൨. 'കഥം ചരേയ്യ വുഡ്ഢേസു, കഥം സമണബ്രാഹ്മണേ;
കഥഞ്ച ബലകായസ്മിം, കഥം ജനപദേ ചരേ.

൨൨൧൩. 'കഥം ധമ്മം ചരിത്വാന, മച്ചാ ഗച്ഛന്തി സുഗ്ഗതിം;
കഥഞ്ചേകേ അധമ്മട്ഠാ, പതന്തി നിരയം അഥോ'''തി.

തത്ഥ **മുദുകാ ഭിസിയാ**തി മുദുകായ സുഖസമ്ഫസ്സായ ഭിസിയാ. **മുദുചിത്തകസന്ഥതേ**തി സുഖസമ്ഫസ്സേ ചിത്തത്ഥരണേ. **മുദുപച്ചത്ഥതേ**തി മുദുനാ പച്ചത്ഥരണേന പച്ചത്ഥതേ. **സമ്മോദീ**തി ആജീവകേന സദ്ധിം സമ്മോദനീയം കഥം കഥേസി. **തതോ**തി തതോ നിസജ്ജനതോ അനന്തരമേവ സാരണീയം കഥം കഥേസീതി അത്ഥോ. തത്ഥ **കച്ചി യാപനിയ**ന്തി കച്ചി തേ, ഭന്തേ, സരീരം പച്ചയേഹി യാപേതും സക്കാ. **വാതാനമവിയഗ്ഗതാ**തി കച്ചി തേ സരീരേ ധാതുയോ സമപ്പവത്താ, വാതാനം ബ്യഗ്ഗതാ നത്ഥി, തത്ഥ തത്ഥ വഗ്ഗവഗ്ഗാ ഹുത്വാ വാതാ ന ബാധയന്തീതി അത്ഥോ.

അകസിരാതി നിദ്ദുക്ഖാ. **വുത്തീ**തി ജീവിതവുത്തി. **അപ്പാബാധോ**തി ഇരിയാപഥഭഞ്ജകേനാബാധേന വിരഹിതോ . **ചക്ഖു**ന്തി കച്ചി തേ ചക്ഖുആദീനി ഇന്ദ്രിയാനി ന പരിഹായന്തീതി പുച്ഛതി. **പടിസമ്മോദീ**തി സമ്മോദനീയകഥായ പടികഥേസി. തത്ഥ **സബ്ബമേത**ന്തി യം തയാ വുത്തം വാതാനമവിയഗ്ഗതാദി, തം സബ്ബം തഥേവ. **തദുഭയ**ന്തി യമ്പി തയാ ''അപ്പാബാധോ ചസി കച്ചി, ചക്ഖും ന പരിഹായതീ''തി വുത്തം, തമ്പി ഉഭയം തഥേവ.

ന ബലീയരേതി നാഭിഭവന്തി ന കുപ്പന്തി. **അനന്തരാ**തി പടിസന്ഥാരതോ അനന്തരാ പഞ്ഹം പുച്ഛി. തത്ഥ **അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ഞായഞ്ചാ**തി പാളിഅത്ഥഞ്ച പാളിഞ്ച കാരണയുത്തിഞ്ച . സോ ഹി ''കഥം ധമ്മം ചരേ''തി പുച്ഛന്തോ മാതാപിതുആദീസു പടിപത്തിദീപകം പാളിഞ്ച പാളിഅത്ഥഞ്ച കാരണയുത്തിഞ്ച മേ കഥേഥാതി ഇമം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച ഞായഞ്ച പുച്ഛതി. തത്ഥ **കഥഞ്ചേകേ അധമ്മട്ഠാ**തി ഏകച്ചേ അധമ്മേ ഠിതാ കഥം നിരയഞ്ചേവ അഥോ സേസഅപായേ ച പതന്തീതി സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധബുദ്ധസാവകമഹാബോധിസത്തേസു പുരിമസ്സ പുരിമസ്സ അലാഭേന പച്ഛിമം പച്ഛിമം പുച്ഛിതബ്ബകം മഹേസക്ഖപഞ്ഹം രാജാ കിഞ്ചി അജാനന്തം നഗ്ഗഭോഗ്ഗം നിസ്സിരികം അന്ധബാലം ആജീവകം പുച്ഛി.

സോപി ഏവം പുച്ഛിതോ പുച്ഛാനുരൂപം ബ്യാകരണം അദിസ്വാ ചരന്തം ഗോണം ദണ്ഡേന പഹരന്തോ വിയ ഭത്തപാതിയം കചവരം ഖിപന്തോ വിയ ച ''സുണ, മഹാരാജാ''തി ഓകാസം കാരേത്വാ അത്തനോ മിച്ഛാവാദം പട്ഠപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ''വേദേഹസ്സ വചോ സുത്വാ, കസ്സപോ ഏതദബ്രവി;
'സുണോഹി മേ മഹാരാജ, സച്ചം അവിതഥം പദം.

[illegible] 'നത്ഥി ധമ്മചരിതസ്സ, ഫലം കല്യാണപാപകം;
നത്ഥി ദേവ പരോ ലോകോ, കോ തതോ ഹി ഇധാഗതോ.

[illegible] 'നത്ഥി ദേവ പിതരോ വാ, കുതോ മാതാ കുതോ പിതാ;
നത്ഥി ആചരിയോ നാമ, അദന്തം കോ ദമേസ്സതി.

[illegible] 'സമതുല്യാനി ഭൂതാനി, നത്ഥി ജേട്ഠാപചായികാ;
നത്ഥി ബലം വീരിയം വാ, കുതോ ഉട്ഠാനപോരിസം;
നിയതാനി ഹി ഭൂതാനി, യഥാ ഗോടവിസോ തഥാ.

[illegible] 'ലദ്ധേയ്യം ലഭതേ മച്ചോ, തത്ഥ ദാനഫലം കുതോ;
നത്ഥി ദാനഫലം ദേവ, അവസോ ദേവവീരിയോ.

[illegible] 'ബാലേഹി ദാനം പഞ്ഞത്തം, പണ്ഡിതേഹി പടിച്ഛിതം;
അവസാ ദേന്തി ധീരാനം, ബാലാ പണ്ഡിതമാനിനോ'''തി.

തത്ഥ **ഇധാഗതോ**തി തതോ പരലോകതോ ഇധാഗതോ നാമ നത്ഥി. **നത്ഥി ദേവ പിതരോ വാ**തി ദേവ, അയ്യകപേയ്യകാദയോ വാ നത്ഥി, തേസു അസന്തേസു കുതോ മാതാ കുതോ പിതാ. **യഥാ ഗോടവിസോ തഥാ**തി ഗോടവിസോ വുച്ചതി പച്ഛാബന്ധോ, യഥാ നാവായ പച്ഛാബന്ധോ നാവമേവ അനുഗച്ഛതി, തഥാ ഇമേ സത്താ നിയതമേവ അനുഗച്ഛന്തീതി വദതി. **അവസോ ദേവവീരിയോ**തി ഏവം ദാനഫലേ അസതി യോ കോചി ബാലോ ദാനം ദേതി, സോ അവസോ അവീരിയോ ന അത്തനോ വസേന ബലേന ദേതി, ദാനഫലം പന അത്ഥീതി സഞ്ഞായ അഞ്ഞേസം അന്ധബാലാനം സദ്ദഹിത്വാ ദേതീതി ദീപേതി. **ബാലേഹി ദാനം പഞ്ഞത്ത**ന്തി ''ദാനം ദാതബ്ബ''ന്തി അന്ധബാലേഹി പഞ്ഞത്തം അനുഞ്ഞാതം, തം ദാനം ബാലായേവ ദേന്തി, പണ്ഡിതാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി.

ഏവം ദാനസ്സ നിപ്ഫലതം വണ്ണേത്വാ ഇദാനി പാപസ്സ നിപ്ഫലഭാവം വണ്ണേതും ആഹ -

[illegible] ''സന്തിമേ സസ്സതാ കായാ, അച്ഛേജ്ജാ അവികോപിനോ;
തേജോ പഥവീ ആപോ ച, വായോ സുഖം ദുഖഞ്ചിമേ;
ജീവേ ച സന്തിമേ കായാ, യേസം ഛേത്താ ന വിജ്ജതി.

൧൧൩. “നത്ഥി ഹന്താ വ ഛേത്താ വാ, ഹഞ്ഞേ യേവാപി കോചി നം;
അന്തരേനേവ കായാനം, സത്ഥാനി വീതിവത്തരേ.

൧൧൪. “യോ ചാപി സിരമാദായ, പരേസം നിസിതാസിനാ;
ന സോ ഛിന്ദതി തേ കായേ, തത്ഥ പാപഫലം കുതോ.

൧൧൫. “ചുല്ലാസീതിമഹാകപ്പേ, സബ്ബേ സുജ്ഝന്തി സംസരം;
അനാഗതേ തമ്ഹി കാലേ, സഞ്ഞതോപി ന സുജ്ഝതി.

൧൧൬. “ചരിത്വാപി ബഹും ഭദ്രം, നേവ സുജ്ഝന്തിനാഗതേ;
പാപഞ്ചേപി ബഹും കത്വാ, തം ഖണം നാതിവത്തരേ.

൧൧൭. “അനുപുബ്ബേന നോ സുദ്ധി, കപ്പാനം ചുല്ലസീതിയാ;
നിയതിം നാതിവത്താമ, വേലന്തമിവ സാഗരോ”തി.

തത്ഥ **കായാ**തി സമൂഹാ. **അവികോപിനോ**തി വികോപേതും ന സക്കാ. **ജീവേ**തി ജീവോ. “ജീവോ”തിപി പാഠോ, അയമേവ അത്ഥോ. **സത്തിമേ കായാ**തി ഇമേ സത്ത കായാ. **ഹഞ്ഞേ യേവാപി കോചി ന**ന്തി യോ ഹഞ്ഞേയ്യ, സോപി നത്ഥേവ. **വീതിവത്തരേ**തി ഇമേസം സത്തന്നം കായാനം അന്തരേയേവ ചരന്തി , ഛിന്ദിതും ന സക്കോന്തി. **സിരമാദായാ**തി പരേസം സീസം ഗഹേത്വാ. **നിസിതാസിനാ**തി നിസിതേന അസിനാ ഛിന്ദതി, **ന സോ ഛിന്ദതീ**തി സോപി തേ കായേ ന ഛിന്ദതി, പഥവീ പഥവിമേവ ഉപേതി, ആപാദയോ ആപാദികേ, സുഖദുക്ഖജീവാ ആകാസം പക്ഖന്ദന്തീതി ദസ്സേതി.

സംസരന്തി മഹാരാജ, ഇമേ സത്താ ഇമം പഥവിം ഏകമംസഖലം കത്വാപി ഏത്തകേ കപ്പേ സംസരന്താ സുജ്ഝന്തി. അഞ്ഞത്ര ഹി സംസാരാ സത്തേ സോധേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, സബ്ബേ സംസാരേനേവ സുജ്ഝന്തി. **അനാഗതേ തമ്ഹി കാലേ**തി യഥാവുത്തേ പന ഏതസ്മിം കാലേ അനാഗതേ അപ്പത്തേ അന്തരാ സഞ്ഞതോപി പരിസുദ്ധസീലോപി ന സുജ്ഝതി. **തം ഖണ**ന്തി തം വുത്തപ്പകാരം കാലം. **അനുപുബ്ബേന നോ സുദ്ധീ**തി അമ്ഹാകം വാദേ അനുപുബ്ബേന സുദ്ധി, സബ്ബേസം അമ്ഹാകം അനുപുബ്ബേന സുദ്ധി ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ. ഇതി സോ ഉച്ഛേദവാദോ അത്തനോ ഥാമേന സകവാദം നിപ്പദേസതോ കഥേസീതി.

൧൧൮. “കസ്സപസ്സ വചോ സുത്വാ, അലാതോ ഏതദബ്രവി;
“യഥാ ഭദന്തോ ഭണതി, മയ്ഹമ്പേതംവ രുച്ചതി.

൧൧൯. ‘അഹമ്പി പുരിമം ജാതിം, സരേ സംസരിതത്തനോ;
പിങ്ഗലോ നാമഹം ആസിം, ലുദ്ദോ ഗോഘാതകോ പുരേ.

൧൨൦. ‘ബാരാണസിയം ഫീതായം, ബഹും പാപം മയാ കതം;
ബഹൂ മയാ ഹതാ പാണാ, മഹിംസാ സൂകരാ അജാ.

൧൨൧. ‘തതോ ചുതോ ഇധ ജാതോ, ഇദ്ധേ സേനാപതീകുലേ;
നത്ഥി നൂന ഫലം പാപം, യോഹം ന നിരയം ഗതോ’”തി.

തത്ഥ **അലാതോ ഏതദബ്രവീ**തി സോ കിര കസ്സപദസബലസ്സ ചേതിയേ അനോജപുപ്ഫദാമേന പൂജം കത്വാ മരണസമയേ അഞ്ഞേന കമ്മേന യഥാനുഭാവം ഖിത്തോ സംസാരേ സംസരന്തോ ഏകസ്സ പാപകമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന ഗോഘാതകകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ ബഹും പാപമകാസി. അഥസ്സ മരണകാലേ ഭസ്മപടിച്ഛന്നോ വിയ അഗ്ഗി ഏത്തകം കാലം ഠിതം തം പുഞ്ഞകമ്മം ഓകാസമകാസി. സോ തസ്സാനുഭാവേന ഇധ നിബ്ബത്തിത്വാ തം വിഭൂതിം പത്തോ, ജാതിം സരന്തോ പന അതീതാനന്തരതോ പരം പരിസരിതും അസക്കോന്തോ “ഗോഘാതകകമ്മം കത്വാ ഇധ നിബ്ബത്തോസ്മീ”തി

സഞ്ഞായ തസ്സ വാദം ഉപത്ഥമ്ഭേന്തോ ഇദം ‘‘യഥാ ഭദന്തോ ഭണതീ’’തിആദിവചനം അബ്രവി. തത്ഥ **സരേ സംസരിതത്തനോ**തി അത്തനോ സംസരിതം സരാമി. **സേനാപതീകുലേ**തി സേനാപതികുലമ്ഹി.

‘‘അഥേത്ഥ ബീജകോ നാമ, ദാസോ ആസി പടച്ചരീ;
ഉപോസഥം ഉപവസന്തോ, ഗുണസന്തികുപാഗമി.

‘‘കസ്സപസ്സ വചോ സുത്വാ, അലാതസ്സ ച ഭാസിതം;
പസ്സസന്തോ മുഹും ഉണ്ഹം, രുദം അസ്സൂനി വത്തയീ’’തി.

തത്ഥ **അഥേത്ഥാ**തി അഥ ഏത്ഥ ഏതിസ്സം മിഥിലായം. **പടച്ചരീ**തി ദലിദ്ദോ കപണോ അഹോസി. **ഗുണസന്തികുപാഗമീ**തി ഗുണസ്സ സന്തികം കിഞ്ചിദേവ കാരണം സോസ്സാമീതി ഉപഗതോതി വേദിതബ്ബോ.

‘‘തമനുപുച്ഛി വേദേഹോ, ‘കിമത്ഥം സമ്മ രോദസി;
കിം തേ സുതം വാ ദിട്ഠം വാ, കിം മം വേദേസി വേദന’’’ന്തി.

തത്ഥ **കിം മം വേദേസി വേദന**ന്തി കിം നാമ ത്വം കായികം വാ ചേതസികം വാ വേദനം പത്തോയം, ഏവം രോദന്തോ മം വേദേസി ജാനാപേസി, ഉത്താനമേവ നം കത്വാ മയ്ഹം ആചിക്ഖാഹീതി.

‘‘വേദേഹസ്സ വചോ സുത്വാ, ബീജകോ ഏതദബ്രവി;
‘നത്ഥി മേ വേദനാ ദുക്ഖാ, മഹാരാജ സുണോഹി മേ.

‘അഹമ്പി പുരിമം ജാതിം, സരാമി സുഖമത്തനോ;
സാകേതാഹം പുരേ ആസിം, ഭാവസേട്ഠി ഗുണേ രതോ.

‘സമ്മതോ ബ്രാഹ്മണിബ്ഭാനം, സംവിഭാഗരതോ സുചി;
ന ചാപി പാപകം കമ്മം, സരാമി കതമത്തനോ.

‘തതോ ചുതാഹം വേദേഹ, ഇധ ജാതോ ദുരിത്ഥിയാ;
ഗബ്ഭമ്ഹി കുമ്ഭദാസിയാ, യതോ ജാതോ സുദുഗ്ഗതോ.

‘ഏവമ്പി ദുഗ്ഗതോ സന്തോ, സമചരിയം അധിട്ഠിതോ;
ഉപഡ്ഢഭാഗം ഭത്തസ്സ, ദദാമി യോ മേ ഇച്ഛതി.

‘ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം, സദാ ഉപവസാമഹം;
ന ചാപി ഭൂതേ ഹിംസാമി, ഥേയ്യം ചാപി വിവജ്ജയിം.

‘സബ്ബമേവ ഹി നൂനേതം, സുചിണ്ണം ഭവതി നിപ്ഫലം;
നിരത്ഥം മഞ്ഞിദം സീലം, അലാതോ ഭാസതീ യഥാ.

‘കലിമേവ നൂന ഗണ്ഹാമി, അസിപ്പോ ധുത്തകോ യഥാ;
കടം അലാതോ ഗണ്ഹാതി, കിതവോസിക്ഖിതോ യഥാ.

‘ദ്വാരം നപ്പടിപസ്സാമി, യേന ഗച്ഛാമി സുഗ്ഗതിം;
തസ്മാ രാജ പരോദാമി, സുത്വാ കസ്സപഭാസിത’’’ന്തി.

തത്ഥ **ഭാവസേട്ഠീ**തി ഏവംനാമകോ അസീതികോടിവിഭവോ സേട്ഠി. **ഗുണേ രതോ**തി ഗുണമ്ഹി രതോ. **സമ്മതോ**തി സമ്ഭാവിതോ സംവണ്ണിതോ. **സുചീ**തി സുചികമ്മോ. **ഇധ ജാതോ ദുരിത്ഥിയാ**തി ഇമസ്മിം മിഥിലനഗരേ ദലിദ്ദിയാ കപണായ കുമ്ഭദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി ജാതോസ്മീതി. സോ കിര പുബ്ബേ കസ്സപബുദ്ധകാലേ അരഞ്ഞേ നട്ഠം ബലിബദ്ദം ഗവേസമാനോ ഏകേന മഗ്ഗമൂള്ഹേന ഭിക്ഖുനാ മഗ്ഗം പുട്ഠോ തുണ്ഹീ ഹുത്വാ പുന തേന പുച്ഛിതോ കുജ്ഝിത്വാ ‘‘സമണ, ദാസാ നാമ

മുഖരാ ഹോന്തി, ദാസേന തയാ ഭവിതബ്ബം, അതിമുഖരോസീ''തി ആഹ. തം കമ്മം തദാ വിപാകം അദത്വാ ഭസ്മച്ഛന്നോ വിയ പാവകോ ഠിതം. മരണസമയേ അഞ്ഞം കമ്മം ഉപട്ഠാസി. സോ യഥാകമ്മം സംസാരേ സംസരന്തോ ഏകസ്സ കുസലകമ്മസ്സ ബലേന സാകേതേ വുത്തപ്പകാരോ സേട്ഠി ഹുത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി അകാസി. തം പനസ്സ കമ്മം പഥവിയം നിഹിതനിധി വിയ ഠിതം ഓകാസം ലഭിത്വാ വിപാകം ദസ്സതി. യം പന തേന തം ഭിക്ഖും അക്കോസന്തേന കതം പാപകമ്മം, തമസ്സ തസ്മിം അത്തഭാവേ വിപാകം അദാസി. സോ അജാനന്തോ ''ഇതരസ്സ കല്യാണകമ്മസ്സ ബലേന കുമ്ഭദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തോസ്മീ''തി സഞ്ഞായ ഏവമാഹ. **യതോ ജാതോ സുദുഗ്ഗതോ**തി സോഹം ജാതകാലതോ പട്ഠായ അതിദുഗ്ഗതോതി ദീപേതി.

സമചരിയമധിട്ഠിതോതി സമചരിയായമേവ പതിട്ഠിതോമ്ഹി. **നൂനേത**ന്തി ഏകംസേന ഏതം. **മഞ്ഞിദം സീല**ന്തി ദേവ, ഇദം സീലം നാമ നിരത്ഥകം മഞ്ഞേ. **അലാതോ**തി യഥാ അയം അലാതസേനാപതി ''മയാ പുരിമഭവേ ബഹും പാണാതിപാതകമ്മം കത്വാ സേനാപതിട്ഠാനം ലദ്ധ''ന്തി ഭാസതി, തേന കാരണേനാഹം നിരത്ഥകം സീലന്തി മഞ്ഞാമി. **കലിമേവാ**തി യഥാ അസിപ്പോ അസിക്ഖിതോ അക്ഖധുത്തോ പരാജയഗ്ഗാഹം ഗണ്ഹാതി, തഥാ നൂന ഗണ്ഹാമി, പുരിമഭവേ അത്തനോ സാപതേയ്യം നാസേത്വാ ഇദാനി ദുക്ഖം അനുഭവാമി. **കസ്സപഭാസിത**ന്തി കസ്സപഗോത്തസ്സ അചേലകസ്സ ഭാസിതം സുത്വാതി വദതി.

''ബീജകസ്സ വചോ സുത്വാ, രാജാ അങ്ഗതി മബ്രവി;
'നത്ഥി ദ്വാരം സുഗതിയാ, നിയതിം കങ്ഖ ബീജക.

'സുഖം വാ യദി വാ ദുക്ഖം, നിയതിയാ കിര ലബ്ഭതി;
സംസാരസുദ്ധി സബ്ബേസം, മാ തുരിത്ഥോ അനാഗതേ.

'അഹമ്പി പുബ്ബേ കല്യാണോ, ബ്രാഹ്മണിബ്ഭേസു ബ്യാവടോ;
വോഹാരമനുസാസന്തോ, രതിഹീനോ തദന്തരാ'''തി.

തത്ഥ **അങ്ഗതി മബ്രവീ**തി പഠമമേവ ഇതരേസം ദ്വിന്നം, പച്ഛാ ബീജകസ്സാതി തിണ്ണം വചനം സുത്വാ ദള്ഹം മിച്ഛാദിട്ഠിം ഗഹേത്വാ ഏതം ''നത്ഥി ദ്വാര''ന്തിആദിവചനമബ്രവി. **നിയതിം കങ്ഖാ**തി സമ്മ ബീജക, നിയതിമേവ ഓലോകേഹി. ചുല്ലാസീതിമഹാകപ്പപ്പമാണോ കാലോയേവ ഹി സത്തേ സോധേതി, ത്വം അതിതുരിതോതി അധിപ്പായേനേവമാഹ. **അനാഗതേ**തി തസ്മിം കാലേ അസമ്പത്തേ അന്തരാവ ദേവലോകം ഗച്ഛാമീതി മാ തുരിത്ഥോ. **ബ്യാവടോ**തി ബ്രാഹ്മണേസു ച ഗഹപതികേസു ച തേസംയേവ കായവേയ്യാവച്ചദാനാദികമ്മകരണേന ബ്യാവടോ അഹോസിം. **വോഹാര**ന്തി വിനിച്ഛയട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ രാജകിച്ചം വോഹാരം അനുസാസന്തോവ. **രതിഹീനോ തദന്തരാ**തി ഏത്തകം കാലം കാമഗുണരതിയാ പരിഹീനോതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''ഭന്തേ കസ്സപ, മയം ഏത്തകം കാലം പമജ്ജിമ്ഹാ, ഇദാനി പന അമ്ഹേഹി ആചരിയോ ലദ്ധോ, ഇതോ പട്ഠായ കാമരതിമേവ അനുഭവിസ്സാമ, തുമ്ഹാകം സന്തികേ ഇതോ ഉത്തരി ധമ്മസ്സവനമ്പി നോ പപഞ്ചോ ഭവിസ്സതി, തിട്ഠഥ തുമ്ഹേ, മയം ഗമിസ്സാമാ''തി ആപുച്ഛന്തോ ആഹ -

''പുനപി ഭന്തേ ദക്ഖേമു, സങ്ഗതി ചേ ഭവിസ്സതീ''തി.
തത്ഥ **സങ്ഗതി ചേ**തി ഏകസ്മിം ഠാനേ ചേ നോ സമാഗമോ ഭവിസ്സതി,നോ ചേ, അസതി പുഞ്ഞഫലേ കിം തയാ ദിട്ഠേനാതി.

''ഇദം വത്വാന വേദേഹോ, പച്ചഗാ സനിവേസന''ന്തി;

തത്ഥ **സനിവേസന**ന്തി ഭിക്ഖവേ, ഇദം വചനം വേദേഹരാജാ വത്വാ രഥം അഭിരുയ്ഹ അത്തനോ നിവേസനം ചന്ദകപാസാദതലമേവ പടിഗതോ.

രാജാ പഠമം ഗുണസന്തികം ഗന്ത്വാ തം വന്ദിത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛി. ആഗച്ഛന്തോ പന അവന്ദിത്വാവ ആഗതോ. ഗുണോ അത്തനോ അഗുണതായ വന്ദനമ്പി നാലത്ഥ, പിണ്ഡാദികം സക്കാരം കിമേവ ലച്ഛതി. രാജാപി തം രത്തിം വീതിനാമേത്വാ പുനദിവസേ അമച്ചേ സന്നിപാതേത്വാ "കാമഗുണേ മേ ഉപട്ഠാപേഥ, അഹം ഇതോ പട്ഠായ കാമഗുണസുഖമേവ അനുഭവിസ്സാമി, ന മേ അഞ്ഞാനി കിച്ചാനി ആരോചേതബ്ബാനി, വിനിച്ഛയകിച്ചം അസുകോ ച അസുകോ ച കരോതൂ"തി വത്വാ കാമരതിമത്തോ അഹോസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

"തതോ രത്യാ വിവസാനേ, ഉപട്ഠാനമ്ഹി അങ്ഗതി;
അമച്ചേ സന്നിപാതേത്വാ, ഇദം വചനമബ്രവി.

'ചന്ദകേ മേ വിമാനസ്മിം, സദാ കാമേ വിധേന്തു മേ;
മാ ഉപഗച്ഛും അത്ഥേസു, ഗുയ്ഹപ്പകാസിയേസു ച.

'വിജയോ ച സുനാമോ ച, സേനാപതി അലാതകോ;
ഏതേ അത്ഥേ നിസീദന്തു, വോഹാരകുസലാ തയോ'.

"ഇദം വത്വാന വേദേഹോ, കാമേവ ബഹുമഞ്ഞഥ;
ന ചാപി ബ്രാഹ്മണിബ്ഭേസു, അത്ഥേ കിസ്മിഞ്ചി ബ്യാവടോ"തി.

തത്ഥ **ഉപട്ഠാനമ്ഹീ**തി അത്തനോ ഉപട്ഠാനട്ഠാനേ. **ചന്ദകേ മേ**തി മമ സന്തകേ ചന്ദകപാസാദേ. **വിധേന്തു മേ**തി നിച്ചം മയ്ഹം കാമേ സംവിദഹന്തു ഉപട്ഠപേന്തു. **ഗുയ്ഹപ്പകാസിയേസൂ**തി ഗുയ്ഹേസുപി പകാസിയേസുപി അത്ഥേസു ഉപ്പന്നേസു മം കേചി മാ ഉപഗച്ഛും. **അത്ഥേ**തി അത്ഥകരണേ വിനിച്ഛയട്ഠാനേ. **നിസീദന്തൂ**തി മയാ കത്തബ്ബകിച്ചസ്സ കരണത്ഥം സേസഅമച്ചേഹി സദ്ധിം നിസീദന്തൂതി.

"തതോ ദ്വേസത്തരത്തസ്സ, വേദേഹസ്സത്രജാ പിയാ;
രാജധീതാ രുചാ നാമ, ധാതിമാതരമബ്രവി.

"അലങ്കരോഥ മം ഖിപ്പം, സഖിയോ ചാലങ്കരോന്തു മേ;
സുവേ പന്നരസോ ദിബ്യോ, ഗച്ഛം ഇസ്സരസന്തികേ.

"തസ്സാ മാല്യം അഭിഹരിംസു, ചന്ദനഞ്ച മഹാരഹം;
മണിസങ്ഖമുത്താരതനം, നാനാരത്തേ ച അമ്ബരേ.

"തഞ്ച സോണ്ണമയേ പീഠേ, നിസിന്നം ബഹുകിത്ഥിയോ;
പരികിരിയ അസോഭിംസു, രുചം രുചിരവണ്ണിനി"ന്തി.

തത്ഥ **തതോ**തി തതോ രഞ്ഞോ കാമപങ്കേ ലഗ്ഗിതദിവസതോ പട്ഠായ. **ദ്വേസത്തരത്തസ്സാ**തി ചുദ്ദസമേ ദിവസേ. **ധാതിമാതരമബ്രവീ**തി പിതു സന്തികം ഗന്തുകാമാ ഹുത്വാ ധാതിമാതരമാഹ. സാ കിര ചാതുദ്ദസേ ചാതുദ്ദസേ പഞ്ചസതകുമാരികാഹി പരിവുതാ ധാതിഗണം ആദായ മഹന്തേന സിരിവിലാസേന അത്തനോ സത്തഭൂമികാ രതിവഡ്ഢനപാസാദാ ഓരുയ്ഹ പിതു ദസ്സനത്ഥം ചന്ദകപാസാദം ഗച്ഛതി. അഥ നം പിതാ ദിസ്വാ തുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ മഹാസക്കാരം കാരേത്വാ ഉയ്യോജേന്തോ "അമ്മ, ദാനം ദേഹീ"തി സഹസ്സം ദത്വാ ഉയ്യോജേതി. സാ അത്തനോ നിവേസനം ആഗന്ത്വാ പുനദിവസേ ഉപോസഥികാ ഹുത്വാ കപണദ്ധികവണിബ്ബകയാചകാനം മഹാദാനം ദേതി. രഞ്ഞാ കിരസ്സാ ഏകോ ജനപദോപി ദിന്നോ. തതോ ആയേന സബ്ബകിച്ചാനി കരോതി. തദാ പന "രഞ്ഞാ കിര ഗുണം ആജീവകം നിസ്സായ മിച്ഛാദസ്സനം ഗഹിത"ന്തി സകലനഗരേ ഏകകോലാഹലം

അഹോസി. തം പവത്തിം രുചായ ധാതിയോ സുത്വാ രാജധീതായ ആരോചയിംസു “അയ്യേ, പിതരാ കിര തേ ആജീവകസ്സ കഥം സുത്വാ മിച്ഛാദസ്സനം ഗഹിതം, സോ കിര ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു ദാനസാലായോ വിദ്ധംസാപേത്വാ പരപരിഗ്ഗഹിതാ ഇത്ഥിയോ ച കുമാരികായോ ച പസയ്ഹകാരേന ഗണ്ഹിതും ആണാപേതി, രജ്ജം ന വിചാരേതി, കാമമത്തോയേവ കിര ജാതോ”തി. സാ തം കഥം സുത്വാ അനത്തമനാ ഹുത്വാ “കഥഞ്ഹി നാമ മേ താതോ അപഗതസുക്കധമ്മം നില്ലജ്ജം നഗ്ഗഭോഗ്ഗം ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സതി, നനു ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണേ കമ്മവാദിനോ ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛിതബ്ബോ സിയാ, ഠപേത്വാ ഖോ പന മം അഞ്ഞോ മയ്ഹം പിതരം മിച്ഛാദസ്സനാ അപനേത്വാ സമ്മാദസ്സനേ പതിട്ഠാപേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. അഹഞ്ഹി അതീതാ സത്ത, അനാഗതാ സത്താതി ചുദ്ദസ ജാതിയോ അനുസ്സരാമി, തസ്മാ പുബ്ബേ മയാ കതം പാപകമ്മം കഥേത്വാ പാപകമ്മസ്സ ഫലം ദസ്സേന്തീ മമ പിതരം മിച്ഛാദസ്സനാ മോചേസ്സാമി. സചേ പന അജ്ജേവ ഗമിസ്സാമി, അഥ മം പിതാ ‘അമ്മ, ത്വം പുബ്ബേ അഡ്ഢമാസേ ആഗച്ഛസി, അജ്ജ കസ്മാ ഏവം ലഹു ആഗതാസീ’തി വക്ഖതി. തത്ര സചേ അഹം ‘തുമ്ഹേഹി കിര മിച്ഛാദസ്സനം ഗഹിത’ന്തി സുത്വാ ‘ആഗതമ്ഹീ’തി വക്ഖാമി, ന മേ വചനം ഗരും കത്വാ ഗണ്ഹിസ്സതി, തസ്മാ അജ്ജ അഗന്ത്വാ ഇതോ ചുദ്ദസമേ ദിവസേ കാളപക്ഖേയേവ കിഞ്ചി അജാനന്തീ വിയ പുബ്ബേ ഗമനാകാരേനേവ ഗന്ത്വാ ആഗമനകാലേ ദാനവത്തത്ഥായ സഹസ്സം യാചിസ്സാമി, തദാ മേ പിതാ ദിട്ഠിയാ ഗഹിതഭാവം കഥേസ്സതി. അഥ നം അഹം അത്തനോ ബലേന മിച്ഛാദിട്ഠിം ഛഡ്ഡാപേസ്സാമീ”തി ചിന്തേസി. തസ്മാ ചുദ്ദസമേ ദിവസേ പിതു സന്തികം ഗന്തുകാമാ ഹുത്വാ ഏവമാഹ.

തത്ഥ **സഖിയോ ചാ**തി സഹായികായോപി മേ പഞ്ചസതാ കുമാരികായോ ഏകായേകം അസദിസം കത്വാ നാനാലങ്കാരേഹി നാനാവണ്ണേഹി പുപ്ഫഗന്ധവിലേപനേഹി അലങ്കരോന്തൂതി. **ദിബ്യോ**തി ദിബ്ബസദിസോ, ദേവതാസന്നിപാതപടിമണ്ഡിതോതിപി ദിബ്ബോ. **ഗച്ഛ**ന്തി മമ ദാനവത്തം ആഹരാപേതും വിദേഹിസ്സരസ്സ പിതു സന്തികം ഗമിസ്സാമീതി. **അഭിഹരിംസൂ**തി സോളസഹി ഗന്ധോദകഘടേഹി ന്ഹാപേത്വാ മണ്ഡനത്ഥായ അഭിഹരിംസു. **പരികിരിയാ**തി പരിവാരേത്വാ. **അസോഭിംസൂ**തി സുജം പരിവാരേത്വാ ഠിതാ ദേവകഞ്ഞാ വിയ തം ദിവസം അതിവിയ അസോഭിംസൂതി.

“സാ ച സഖിമജ്ഝഗതാ, സബ്ബാഭരണഭൂസിതാ;
സതേരതാ അബ്ഭമിവ, ചന്ദകം പാവിസീ രുചാ.

“ഉപസങ്കമിത്വാ വേദേഹം, വന്ദിത്വാ വിനയേ രതം;
സുവണ്ണഖചിതേ പീഠേ, ഏകമന്തം ഉപാവിസീ”തി.

തത്ഥ **ഉപാവിസീ**തി പിതു വസനട്ഠാനം ചന്ദകപാസാദം പാവിസി. **സുവണ്ണഖചിതേ**തി സത്തരതനഖചിതേ സുവണ്ണമയേ പീഠേ.

“തഞ്ച ദിസ്വാന വേദേഹോ, അച്ഛരാനംവ സങ്ഗമം;
രുചം സഖിമജ്ഝഗതം, ഇദം വചനമബ്രവി.

“‘കച്ചി രമസി പാസാദേ, അന്തോപോക്ഖരണിം പതി;
കച്ചി ബഹുവിധം ഖജ്ജം, സദാ അഭിഹരന്തി തേ.

‘കച്ചി ബഹുവിധം മാല്യം, ഓചിനിത്വാ കുമാരിയോ;
ഘരകേ കരോഥ പച്ചേകം, ഖിഡ്ഡാരതിരതാ മുഹും.

‘കേന വാ വികലം തുയ്ഹം, കിം ഖിപ്പം ആഹരന്തി തേ;
മനോ കരസ്സു കുഡ്ഡമുഖീ, അപി ചന്ദസമമ്ഹിപീ’”തി.

തത്ഥ **സങ്ഗമ**ന്തി അച്ഛരാനം സങ്ഗമം വിയ സമാഗമം ദിസ്വാ. **പാസാദേ**തി അമ്മ മയാ തുയ്ഹം വേജയന്തസദിസോ രതിവഡ്ഢനപാസാദോ കാരിതോ, കച്ചി തത്ഥ രമസി. **അന്തോപോക്ഖരണിം പതീ**തി അന്തോവത്ഥുസ്മിഞ്ഞേവ തേ മയാ നന്ദാപോക്ഖരണീപടിഭാഗാപോക്ഖരണീ കാരിതാ, കച്ചി തം പോക്ഖരണിം പടിച്ച ഉദകകീളം കീളന്തീ രമസി. **മാല്യ**ന്തി അമ്മ, അഹം തുയ്ഹം ദേവസികം പഞ്ചവീസതി പുപ്ഫസമുഗ്ഗേ പഹിണാമി, കച്ചി തുമ്ഹേ സബ്ബാപി കുമാരികായോ തം മാല്യം ഓചിനിത്വാ ഗന്ഥിത്വാ അഭിണ്ഹം ഖിഡ്ഡാരതിരതാ ഹുത്വാ പച്ചേകം ഘരകേ കരോഥ, "ഇദം സുന്ദരം, ഇദം സുന്ദരതര"ന്തി പാടിയേക്കം സാരമ്ഭേന വായപുപ്ഫഘരകാനി പുപ്ഫഗബ്ഭേ ച പുപ്ഫാസനപുപ്ഫസയനാനി ച കച്ചി കരോഥാതി പുച്ഛതി.

വികലന്തി വേകല്ലം. **മനോ കരസ്സൂ**തി ചിത്തം ഉപ്പാദേഹി. **കുഡ്ഡമുഖീ**തി സാസപകക്കേഹി പസാദിതമുഖതായ തം ഏവമാഹ. ഇത്ഥിയോ ഹി മുഖവണ്ണം പസാദേന്തിയോ ദുട്ഠലോഹിതമുഖദൂസിതപീളകാഹരണത്ഥം പഠമം സാസപകക്കേന മുഖം വിലിമ്പന്തി, തതോ ലോഹിതസ്സ സമകരണത്ഥം മത്തികാകക്കേന, തതോ ഛവിപസാദനത്ഥം തിലകക്കേന. **ചന്ദസമമ്ഹിപീ**തി ചന്ദതോ ദുല്ലഭതരോ നാമ നത്ഥി, താദിസേപി രുചിം കത്വാ മമാചിക്ഖ, സമ്പാദേസ്സാമി തേതി.

൧൨൩൫. "വേദേഹസ്സ വചോ സുത്വാ, രുചാ പിതര മബ്രവി;
'സബ്ബമേതം മഹാരാജ, ലബ്ഭതിസ്സരസന്തികേ.

൧൨൩൬. 'സുവേ പന്നരസോ ദിബ്യോ, സഹസ്സം ആഹരന്തു മേ;
യഥാദിന്നഞ്ച ദസ്സാമി, ദാനം സബ്ബവണീസ്വഹ'"ന്തി.

തത്ഥ **സബ്ബവണീസ്വഹ**ന്തി സബ്ബവണിബ്ബകേസു അഹം ദസ്സാമി.

൧൨൩൭. "രുചായ വചനം സുത്വാ, രാജാ അങ്ഗതി മബ്രവി;
'ബഹും വിനാസിതം വിത്തം, നിരത്ഥം അഫലം തയാ.

൧൨൩൮. 'ഉപോസഥേ വസം നിച്ചം, അന്നപാനം ന ഭുഞ്ജസി;
നിയതേതം അഭുത്തബ്ബം, നത്ഥി പുഞ്ഞം അഭുഞ്ജതോ'"തി.

തത്ഥ **അങ്ഗതി മബ്രവീ**തി ഭിക്ഖവേ, സോ അങ്ഗതിരാജാ പുബ്ബേ അയാചിതോപി "അമ്മ, ദാനം ദേഹീ"തി സഹസ്സം ദത്വാ തം ദിവസം യാചിതോപി മിച്ഛാദസ്സനസ്സ ഗഹിതത്താ അദത്വാ ഇദം "ബഹും വിനാസിത"ന്തിആദിവചനം അബ്രവി. **നിയതേതം അഭുത്തബ്ബ**ന്തി ഏതം നിയതിവസേന തയാ അഭുഞ്ജിതബ്ബം ഭവിസ്സതി, ഭുഞ്ജന്താനമ്പി അഭുഞ്ജന്താനമ്പി പുഞ്ഞം നത്ഥി. സബ്ബേ ഹി ചുല്ലാസീതിമഹാകപ്പേ അതിക്കമിത്വാവ സുജ്ഝന്തി.

൧൨൩൯. "ബീജകോപി ഹി സുത്വാന, തദാ കസ്സപഭാസിതം;
'പസ്സസന്തോ മുഹും ഉണ്ഹം, രുദം അസ്സൂനി വത്തയി.

൧൨൪൦. 'യാവ രുചേ ജീവമാനാ, മാ ഭത്തമപനാമയി;
നത്ഥി ഭദ്ദേ പരോ ലോകോ, കിം നിരത്ഥം വിഹഞ്ഞസീ'"തി.

തത്ഥ **ബീജകോപീ**തി ബീജകോപി പുബ്ബേ കല്യാണകമ്മം കത്വാ തസ്സ നിസ്സന്ദേന ദാസികുച്ഛിയം നിബ്ബത്തോതി ബീജകവത്ഥുമ്പിസ്സാ ഉദാഹരണത്ഥം ആഹരി. **നത്ഥി ഭദ്ദേ**തി ഭദ്ദേ, ഗുണാചരിയോ ഏവമാഹ "നത്ഥി അയം ലോകോ, നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി മാതാ, നത്ഥി പിതാ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ"തി. പരലോകേ ഹി സതി ഇധലോകോപി നാമ ഭവേയ്യ, സോയേവ ച നത്ഥി. മാതാപിതൂസു സന്തേസു പുത്തധീതരോ നാമ ഭവേയ്യൂം, തേയേവ ച നത്ഥി. ധമ്മേ സതി

ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാ ഭവേയ്യും, തേയേവ ച നത്ഥി. കിം ദാനം ദേന്തി സീലം രക്ഖന്തി നിരത്ഥം വിഹഞ്ഞസീതി.

“വേദേഹസ്സ വചോ സുത്വാ, രുചാ രുചിരവണ്ണിനീ;
ജാനം പുബ്ബാപരം ധമ്മം, പിതരം ഏതദബ്രവി.

‘സുതമേവ പുരേ ആസി, സക്ഖി ദിട്ഠമിദം മയാ;
ബാലൂപസേവീ യോ ഹോതി, ബാലോവ സമപജ്ജഥ.

‘മൂള്ഹോ ഹി മൂള്ഹമാഗമ്മ, ഭിയ്യോ മോഹം നിഗച്ഛതി;
പതിരൂപം അലാതേന, ബീജകേന ച മുയ്ഹിതു’’’ന്തി.

തത്ഥ **പുബ്ബാപരം ധമ്മ**ന്തി ഭിക്ഖവേ, പിതു വചനം സുത്വാ രുചാ രാജധീതാ അതീതേ സത്തജാതിവസേന പുബ്ബധമ്മം, അനാഗതേ സത്തജാതിവസേന അനാഗതധമ്മഞ്ച ജാനന്തീ പിതരം മിച്ഛാദിട്ഠിതോ മോചേതുകാമാ ഏതം ‘‘സുതമേവാ’’തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സമപജ്ജഥാ**തി യോ പുഗ്ഗലോ ബാലൂപസേവീ ഹോതി, സോ ബാലോവ സമപജ്ജതീതി ഏതം മയാ പുബ്ബേ സുതമേവ, അജ്ജ പന പച്ചക്ഖതോ ദിട്ഠം. **മൂള്ഹോ**തി മഗ്ഗമൂള്ഹം ആഗമ്മ മഗ്ഗമൂള്ഹോ വിയ ദിട്ഠിമൂള്ഹം ആഗമ്മ ദിട്ഠിമൂള്ഹോപി ഉത്തരി മോഹം നിഗച്ഛതി, മൂള്ഹതരോ ഹോതി. **അലാതേനാ**തി ദേവ, തുമ്ഹേഹി ജാതിഗോത്തകുലപദേസഇസ്സരിയപുഞ്ഞപഞ്ഞാഹീനേന അലാതസേനാപതിനാ അച്ചന്തഹീനേന ദുപ്പഞ്ഞേന ബീജകദാസേന ച ഗാമദാരകസദിസം അഹിരികം ബാലം ഗുണം ആജീവകം ആഗമ്മ മുയ്ഹിതും പതിരൂപം അനുച്ഛവികം. കിം തേ ന മുയ്ഹിസ്സന്തീതി?

ഏവം തേ ഉഭോപി ഗരഹിത്വാ ദിട്ഠിതോ മോചേതുകാമതായ പിതരം വണ്ണേന്തീ ആഹ -

“ത്വഞ്ച ദേവാസി സപ്പഞ്ഞോ, ധീരോ അത്ഥസ്സ കോവിദോ;
കഥം ബാലേഭി സദിസം, ഹീനദിട്ഠിം ഉപാഗമി.

“സചേപി സംസാരപഥേന സുജ്ഝതി, നിരത്ഥിയാ പബ്ബജ്ജാ ഗുണസ്സ;
കീടോവ അഗ്ഗിം ജലിതം അപാപതം, ഉപപജ്ജതി മോഹമൂള്ഹോ നഗ്ഗഭാവം.

“സംസാരസുദ്ധീതി പുരേ നിവിട്ഠാ, കമ്മം വിദൂസേന്തി ബഹൂ അജാനം;
പുബ്ബേ കലീ ദുഗ്ഗഹിതോവനത്ഥാ, ദുമ്മോചയാ ബലിസാ അമ്ബുജോവാ’’തി.

തത്ഥ **സപ്പഞ്ഞോ**തി യസവയപുഞ്ഞതിത്ഥാവാസയോനിസോമനസികാരസാകച്ഛാവസേന ലദ്ധായ പഞ്ഞായ സപ്പഞ്ഞോ, തേനേവ കാരണേന **ധീരോ,** ധീരതായ അത്ഥാനത്ഥസ്സ കാരണാകാരണസ്സ **കോവിദോ. ബാലേഭി സദിസ**ന്തി യഥാ തേ ബാലാ ഉപഗതാ, തഥാ കഥം ത്വം ഹീനദിട്ഠിം ഉപഗതോ. **അപാപത**ന്തി അപി ആപതം, പതന്തോതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത, സംസാരേന സുദ്ധീതി ലദ്ധിയാ സതി യഥാ പടങ്ഗകീടോ രത്തിഭാഗേ ജലിതം അഗ്ഗിം ദിസ്വാ തപ്പച്ചയം ദുക്ഖം അജാനിത്വാ മോഹേന തത്ഥ പതന്തോ മഹാദുക്ഖം ആപജ്ജതി, തഥാ ഗുണോപി പഞ്ച കാമഗുണേ പഹായ മോഹമൂള്ഹോ നിരസ്സാദം നഗ്ഗഭാവം ഉപപജ്ജതി.

പുരേ നിവിട്ഠാതി താത, സംസാരേന സുദ്ധീതി കസ്സചി വചനം അസുത്വാ പഠമമേവ നിവിട്ഠോ നത്ഥി, സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലന്തി ഗഹിതത്താ ബഹൂ ജനാ അജാനന്താ കമ്മം വിദൂസേന്താ കമ്മഫലമ്പി വിദൂസേന്തിയേവ, ഏവം തേസം പുബ്ബേ ഗഹിതോ കലി പരാജയഗാഹോ ദുഗ്ഗഹിതോവ ഹോതീതി അത്ഥോ. **ദുമ്മോചയാ ബലിസാ അമ്ബുജോവാ**തി തേ പന ഏവം അജാനന്താ മിച്ഛാദസ്സനേന

അനത്ഥം ഗഹേത്വാ ഠിതാ ബാലാ യഥാ നാമ ബലിസം ഗിലിത്വാ ഠിതോ മച്ഛോ ബലിസാ ദുമ്മോചയോ ഹോതി, ഏവം തമ്ഹാ അനത്ഥാ ദുമ്മോചയാ ഹോന്തി.

ഉത്തരിപി ഉദാഹരണം ആഹരന്തീ ആഹ -

"ഉപമം തേ കരിസ്സാമി, മഹാരാജ തവത്ഥിയാ;
ഉപമായ മിധേകച്ചേ, അത്ഥം ജാനന്തി പണ്ഡിതാ.

"വാണിജാനം യഥാ നാവാ, അപ്പമാണഭരാ ഗരു;
അതിഭാരം സമാദായ, അണ്ണവേ അവസീദതി.

"ഏവമേവ നരോ പാപം, ഥോകം ഥോകമ്പി ആചിനം;
അതിഭാരം സമാദായ, നിരയേ അവസീദതി.

"ന താവ ഭാരോ പരിപൂരോ, അലാതസ്സ മഹീപതി;
ആചിനാതി ച തം പാപം, യേന ഗച്ഛതി ദുഗ്ഗതിം.

"പുബ്ബേവസ്സ കതം പുഞ്ഞം, അലാതസ്സ മഹീപതി;
തസ്സേവ ദേവ നിസ്സന്ദോ, യഞ്ചേസോ ലഭതേ സുഖം.

"ഖീയതേ ചസ്സ തം പുഞ്ഞം, തഥാ ഹി അഗുണേ രതോ;
ഉജുമഗ്ഗം അവഹായ, കുമ്മഗ്ഗമനുധാവതി.

"തുലാ യഥാ പഗ്ഗഹിതാ, ഓഹിതേ തുലമണ്ഡലേ;
ഉന്നമേതി തുലാസീസം, ഭാരേ ഓരോപിതേ സതി.

"ഏവമേവ നരോ പുഞ്ഞം, ഥോകം ഥോകമ്പി ആചിനം;
സഗ്ഗാതിമാനോ ദാസോവ, ബീജകോ സാതവേ രതോ"തി.

തത്ഥ **നിരയേ**തി അട്ഠവിധേ മഹാനിരയേ, സോളസവിധേ ഉസ്സദനിരയേ, ലോകന്തരനിരയേ ച. **ഭാരോ**തി താത, ന താവ അലാതസ്സ അകുസലഭാരോ പൂരതി. **തസ്സേവാ**തി തസ്സ പുബ്ബേ കതസ്സ പുഞ്ഞസ്സേവ നിസ്സന്ദോ, യം സോ അലാതസേനാപതി അജ്ജ സുഖം ലഭതി. ന ഹി താത, ഏതം ഗോഘാതകകമ്മസ്സ ഫലം. പാപകമ്മസ്സ ഹി നാമ വിപാകോ ഇട്ഠോ കന്തോ ഭവിസ്സതീതി അട്ഠാനമേതം. **അഗുണേ രതോ**തി തഥാഹേസ ഇദാനി അകുസലകമ്മേ രതോ. **ഉജുമഗ്ഗ**ന്തി ദസകുസലകമ്മപഥമഗ്ഗം. **കുമ്മഗ്ഗ**ന്തി നിരയഗാമിഅകുസലമഗ്ഗം.

ഓഹിതേ തുലമണ്ഡലേതി ഭണ്ഡപടിച്ഛനത്ഥായ തുലമണ്ഡലേ ലഗ്ഗേത്വാ ഠപിതേ. **ഉന്നമേതീ**തി ഉദ്ധം ഉക്ഖിപതി. **ആചിന**ന്തി ഥോകം ഥോകമ്പി പുഞ്ഞം ആചിനന്തോ പാപഭാരം ഓതാരേത്വാ നരോ കല്യാണകമ്മസ്സ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ ദേവലോകം ഗച്ഛതി. **സഗ്ഗാതിമാനോ**തി സഗ്ഗേ അതിമാനോ സഗ്ഗസമ്പാപകേ സാതഫലേ കല്യാണകമ്മേ അഭിരതോ. "സഗ്ഗാധിമാനോ"തിപി പാഠോ, സഗ്ഗം അധികാരം കത്വാ ഠിതചിത്തോതി അത്ഥോ. **സാതവേ രതോ**തി ഏസ ബീജകദാസോ സാതവേ മധുരവിപാകേ കുസലധമ്മേയേവ രതോ. സോ ഇമസ്സ പാപകമ്മസ്സ ഖീണകാലേ, കല്യാണകമ്മസ്സ ഫലേന ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിസ്സതി.

യഞ്ചേസ ഇദാനി ദാസത്തം ഉപഗതോ, ന തം കല്യാണകമ്മസ്സ ഫലേന. ദാസത്തസംവത്തനികഞ്ഹിസ്സ പുബ്ബേ കതം പാപം ഭവിസ്സതീതി നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബന്തി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തീ ആഹ -

"സ്വാജ്ജ ബീജകോ ദാസോ, ദുക്ഖം പസ്സതി അത്തനി;
പുബ്ബേവസ്സ കതം പാപം, തമേസോ പടിസേവതി.

“ഹീയതേ ചസ്സ തം പാപം, തഥാ ഹി വിനയേ രതോ;
കസ്സപഞ്ച സമാപജ്ജ, മാ ഹേവുപ്പഥമാഗമാ”തി.

തത്ഥ **മാ ഹേവുപ്പഥമാഗമാ**തി താത, ത്വം ഇമം നഗ്ഗം കസ്സപാജീവകം ഉപഗന്ത്വാ മാ ഹേവ നിരയഗാമിം ഉപ്പഥം അഗമാ, മാ പാപമകാസീതി പിതരം ഓവദതി.

ഇദാനിസ്സ പാപൂപസേവനായ ദോസം കല്യാണമിത്തൂപസേവനായ ച ഗുണം ദസ്സേന്തീ ആഹ -

“യം യഞ്ഹി രാജ ഭജതി, സന്തം വാ യദി വാ അസം;
സീലവന്തം വിസീലം വാ, വസം തസ്സേവ ഗച്ഛതി.

“യാദിസം കുരുതേ മിത്തം, യാദിസം ചൂപസേവതി;
സോപി താദിസകോ ഹോതി, സഹവാസോ ഹി താദിസോ.

“സേവമാനോ സേവമാനം, സമ്ഫുട്ഠോ സമ്ഫുസം പരം;
സരോ ദിദ്ധോ കലാപംവ, അലിത്തമുപലിമ്പതി;
ഉപലേപഭയാ ധീരോ, നേവ പാപസഖാ സിയാ.

“പൂതിമച്ഛം കുസഗ്ഗേന, യോ നരോ ഉപനയ്ഹതി;
കുസാപി പൂതി വായന്തി, ഏവം ബാലൂപസേവനാ.

“തഗരഞ്ച പലാസേന, യോ നരോ ഉപനയ്ഹതി;
പത്താപി സുരഭി വായന്തി, ഏവം ധീരൂപസേവനാ.

“തസ്മാ പത്തപുടസ്സേവ, ഞത്വാ സമ്പാകമത്തനോ
അസന്തേ നോപസേവേയ്യ, സന്തേ സേവേയ്യ പണ്ഡിതോ;
അസന്തോ നിരയം നേന്തി, സന്തോ പാപേന്തി സുഗ്ഗതി”ന്തി.

തത്ഥ **സന്തം വാ**തി സപ്പുരിസം വാ. **യദി വാ അസ**ന്തി അസപ്പുരിസം വാ. **സരോ ദിദ്ധോ കലാപംവാ**തി മഹാരാജ, യഥാ നാമ ഹലാഹലവിസലിത്തോ സരോ സരകലാപേ ഖിത്തോ സബ്ബം തം വിസേന അലിത്തമ്പി സരകലാപം ലിമ്പതി, വിസദിദ്ധമേവ കരോതി, ഏവമേവ പാപമിത്തോ പാപം സേവമാനോ അത്താനം സേവമാനം പരം, തേന സമ്ഫുട്ഠോ തം സമ്ഫുസം അലിത്തം പാപേന പുരിസം അത്തനാ ഏകജ്ഝാസയം കരോന്തോ ഉപലിമ്പതി. **പൂതി വായന്തീ**തി തസ്സ തേ കുസാപി ദുഗ്ഗന്ധാ വായന്തി. **തഗരഞ്ചാ**തി തഗരഞ്ച അഞ്ഞഞ്ച ഗന്ധസമ്പന്നം ഗന്ധജാതം. **ഏവ**ന്തി ഏവരൂപാ ധീരൂപസേവനാ. ധീരോ ഹി അത്താനം സേവമാനം ധീരമേവ കരോതി.

തസ്മാ പത്തപുടസ്സേവാതി യസ്മാ തഗരാദിപലിവേഠമാനാനി പണ്ണാനിപി സുഗന്ധാനി ഹോന്തി, തസ്മാ പലാസപത്തപുടസ്സേവ പണ്ഡിതൂപസേവനേന അഹമ്പി പണ്ഡിതോ ഭവിസ്സാമീതി ഏവം. **ഞത്വാ സമ്പാകമത്തനോ**തി അത്തനോ പരിപാകം പണ്ഡിതഭാവം പരിമാണം ഞത്വാ അസന്തേ പഹായ പണ്ഡിതേ സന്തേ സേവേയ്യ. “**നിരയം നേന്തീ**”തി ഏത്ഥ ദേവദത്താദീഹി നിരയം, “**പാപേന്തി സുഗ്ഗതി**”ന്തി ഏത്ഥ സാരിപുത്തത്ഥേരാദീഹി സുഗതിം നീതാനം വസേന ഉദാഹരണാനി ആഹരിതബ്ബാനി.

ഏവം രാജധീതാ ഛഹി ഗാഥാഹി പിതു ധമ്മം കഥേത്വാ ഇദാനി അതീതേ അത്തനാ അനുഭൂതം ദുക്ഖം ദസ്സേന്തീ ആഹ -

“അഹമ്പി ജാതിയോ സത്ത, സരേ സംസരിതത്തനോ;
അനാഗതാപി സത്തേവ, യാ ഗമിസ്സം ഇതോ ചുതാ.

“യാ മേ സാ സത്തമീ ജാതി, അഹു പുബ്ബേ ജനാധിപ;
കമ്മാരപുത്തോ മഗധേസു, അഹും രാജഗഹേ പുരേ.

“പാപം സഹായമാഗമ്മ, ബഹും പാപം കതം മയാ;
പരദാരസ്സ ഹേഠേന്തോ, ചരിമ്ഹാ അമരാ വിയ.

“തം കമ്മം നിഹിതം അട്ഠാ, ഭസ്മച്ഛന്നോവ പാവകോ;
അഥ അഞ്ഞേഹി കമ്മേഹി, അജായിം വംസഭൂമിയം.

“കോസമ്ബിയം സേട്ഠികുലേ, ഇദ്ധേ ഫീതേ മഹദ്ധനേ;
ഏകപുത്തോ മഹാരാജ, നിച്ചം സക്കതപൂജിതോ.

“തത്ഥ മിത്തം അസേവിസ്സം, സഹായം സാതവേ രതം;
പണ്ഡിതം സുതസമ്പന്നം, സോ മം അത്ഥേ നിവേസയി.

“ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം, ബഹും രത്തിം ഉപാവസിം;
തം കമ്മം നിഹിതം അട്ഠാ, നിധീവ ഉദകന്തികേ.

“അഥ പാപാന കമ്മാനം, യമേതം മഗധേ കതം;
ഫലം പരിയാഗ മം പച്ഛാ, ഭുത്വാ ദുട്ഠവിസം യഥാ.

“തതോ ചുതാഹം വേദേഹ, രോരുവേ നിരയേ ചിരം;
സകമ്മുനാ അപച്ചിസ്സം, തം സരം ന സുഖം ലഭേ.

“ബഹുവസ്സഗണേ തത്ഥ, ഖേപയിത്വാ ബഹും ദുഖം;
ഭിന്നാഗതേ അഹും രാജ, ഛഗലോ ഉദ്ധതപ്ഫലോ”തി.

തത്ഥ **സത്താ**തി മഹാരാജ, ഇധലോകപരലോകാ നാമ സുകതദുക്കടാനഞ്ച ഫലം നാമ അത്ഥി. ന ഹി സംസാരോ സത്തേ സോധേതും സക്കോതി, സകമ്മുനാ ഏവ സത്താ സുജ്ഝന്തി. അലാതസേനാപതി ച ബീജകദാസോ ച ഏകമേവ ജാതിം അനുസ്സരന്തി. ന കേവലം ഏതേവ ജാതിം സരന്തി, അഹമ്പി അതീതേ സത്ത ജാതിയോ അത്തനോ സംസരിതം സരാമി, അനാഗതേപി ഇതോ ഗന്ത്വാ സത്തേവ ജാനാമി. **യാ മേ സാ**തി യാ സാ മമ അതീതേ സത്തമീ ജാതി ആസി. **കമ്മാരപുത്തോ**തി തായ ജാതിയാ അഹം മഗധേസു രാജഗഹനഗരേ സുവണ്ണകാരപുത്തോ അഹോസിം.

പരദാരസ്സ ഹേഠേന്തോതി പരദാരം ഹേഠേന്തോ പരേസം രക്ഖിതഗോപിതേ വരഭണ്ഡേ അപരജ്ഝന്താ. **അട്ഠാ**തി തം തദാ മയാ കതം പാപകമ്മം ഓകാസം അലഭിത്വാ ഓകാസേ സതി വിപാകദായകം ഹുത്വാ ഭസ്മപടിച്ഛന്നോ അഗ്ഗി വിയ നിഹിതം അട്ഠാസി. **വംസഭൂമിയ**ന്തി വംസരട്ഠേ. **ഏകപുത്തോ**തി അസീതികോടിവിഭവേ സേട്ഠികുലേ അഹം ഏകപുത്തകോവ അഹോസിം. **സാതവേ രത**ന്തി കല്യാണകമ്മേ അഭിരതം. **സോ മ**ന്തി സോ സഹായകോ മം അത്ഥേ കുസലകമ്മേ പതിട്ഠാപേസി.

തം കമ്മന്തി തമ്പി മേ കതം കല്യാണകമ്മം തദാ ഓകാസം അലഭിത്വാ ഓകാസേ സതി വിപാകദായകം ഹുത്വാ ഉദകന്തികേ നിധി വിയ നിഹിതം അട്ഠാസി. **യമേത**ന്തി അഥ മമ സന്തകേസു പാപകമ്മേസു യം ഏതം മയാ മഗധേസു പരദാരികകമ്മം കതം, തസ്സ ഫലം പച്ഛാ മം പരിയാഗം ഉപഗതന്തി അത്ഥോ. യഥാ കിം? **ഭുത്വാ ദുട്ഠവിസം യഥാ,** യഥാ സവിസം ഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ ഠിതസ്സ തം ദുട്ഠം കക്ഖളം ഹലാഹലം വിസം കുപ്പതി, തഥാ മം പരിയാഗതന്തി അത്ഥോ. **തതോ**തി തതോ കോസമ്ബിയം സേട്ഠികുലതോ. **തം സര**ന്തി തം തസ്മിം നിരയേ

അനുഭൂതദുക്ഖം സരന്തീ ചിത്തസുഖം നാമ ന ലഭാമി, ഭയമേവ മേ ഉപ്പജ്ജതി. **ഭിന്നാഗതേ**തി ഭിന്നാഗതേ നാമ രട്ഠേ. **ഉദ്ധതപ്ഫലോ**തി ഉദ്ധതബീജോ.

സോ പന ഛഗലകോ ബലസമ്പന്നോ അഹോസി. പിട്ഠിയം അഭിരുയ്ഹപി നം വാഹയിംസു, യാനകേപി യോജയിംസു. ഇമമത്ഥം പകാസേന്തീ ആഹ -

൧൨൩൦. “സാതപുത്താ മയാ വൂള്ഹാ, പിട്ഠിയാ ച രഥേന ച;
തസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദോ, പരദാരഗമനസ്സ മേ”തി.

തത്ഥ **സാതപുത്താ**തി അമച്ചപുത്താ. **തസ്സ കമ്മസ്സാ**തി ദേവ, രോരുവേ മഹാനിരയേ പച്ചനഞ്ച ഛഗലകകാലേ ബീജുപ്പാടനഞ്ച പിട്ഠിവാഹനയാനകയോജനാനി ച സബ്ബോപേസ തസ്സ നിസ്സന്ദോ പരദാരഗമനസ്സ മേതി.

തതോ പന ചവിത്വാ അരഞ്ഞേ കപിയോനിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. അഥ നം ജാതദിവസേ യൂഥപതിനോ ദസ്സേസും. സോ “ആനേഥ മേ, പുത്ത”ന്തി ദള്ഹം ഗഹേത്വാ തസ്സ വിരവന്തസ്സ ദന്തേഹി ഫലാനി ഉപ്പാടേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തീ ആഹ -

൧൨൩൧. “ഇതോ ചുതാഹം വേദേഹ, കപി ആസിം ബ്രഹാവനേ;
നിലുഞ്ചിതഫലോയേവ, യൂഥപേന പഗബ്ഭിനാ;
തസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദോ, പരദാരഗമനസ്സ മേ”തി.

തത്ഥ **നിലുഞ്ചിതഫലോയേവാ**തി തത്രപാഹം പഗബ്ഭേന യൂഥപതിനാ ലുഞ്ചിത്വാ ഉപ്പാടിതഫലോയേവ അഹോസിന്തി അത്ഥോ.

അഥ അപരാപി ജാതിയോ ദസ്സേന്തീ ആഹ -

൧൨൩൨. “ഇതോ ചുതാഹം വേദേഹ, ദസ്സനേസു പസൂ അഹും;
നിലുഞ്ചിതോ ജവോ ഭദ്രോ, യോഗ്ഗം വൂള്ഹം ചിരം മയാ;
തസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദോ, പരദാരഗമനസ്സ മേ.

൧൨൩൩. “ഇതോ ചുതാഹം വേദേഹ, വജ്ജീസു കുലമാഗമാ;
നേവിത്ഥീ ന പുമാ ആസിം, മനുസ്സത്തേ സുദുല്ലഭേ;
തസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദോ, പരദാരഗമനസ്സ മേ.

൧൨൩൪. “ഇതോ ചുതാഹം വേദേഹ, അജായിം നന്ദനേ വനേ;
ഭവനേ താവതിംസാഹം, അച്ഛരാ കാമവണ്ണിനീ.

൧൨൩൫. “വിചിത്രവത്ഥാഭരണാ, ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ;
കുസലാ നച്ചഗീതസ്സ, സക്കസ്സ പരിചാരികാ.

൧൨൩൬. “ഇധ ഠിതാഹം വേദേഹ, സരാമി ജാതിയോ ഇമാ;
അനാഗതാപി സത്തേവ, യാ ഗമിസ്സം ഇതോ ചുതാ.

൧൨൩൭. “പച്ഛിയാഗതം തം കുസലം, യം മേ കോസമ്ബിയം കതം;
ദേവേ ചേവ മനുസ്സേ ച, സന്ധാവിസ്സം ഇതോ ചുതാ.

൧൨൩൮. “സത്ത ജച്ചോ മഹാരാജ, നിച്ചം സക്കതപൂജിതാ;
ഥീഭാവാപി ന മുച്ചിസ്സം, ഛട്ഠാ നിഗതിയോ ഇമാ.

൧൨൩൯. “സത്തമീ ച ഗതി ദേവ, ദേവപുത്തോ മഹിദ്ധികോ;
പുമാ ദേവോ ഭവിസ്സാമി, ദേവകായസ്മിമുത്തമോ.

“അജ്ജാപി സന്താനമയം, മാലം ഗന്ധേന്തി നന്ദനേ;
ദേവപുത്തോ ജവോ നാമ, യോ മേ മാലം പടിച്ഛതി.

“മുഹുത്തോ വിയ സോ ദിബ്യോ, ഇധ വസ്സാനി സോളസ;
രത്തിന്ദിവോ ച സോ ദിബ്യോ, മാനുസിം സരദോസതം.

“ഇതി കമ്മാനി അന്വേന്തി, അസങ്ഖേയ്യാപി ജാതിയോ;
കല്യാണം യദി വാ പാപം, ന ഹി കമ്മം വിനസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **ദസ്സനേസൂ**തി ദസ്സനരട്ഠേസു. **പസൂ**തി ഗോണോ അഹോസിം. **നിലുഞ്ചിതോ**തി വച്ഛകാലേയേവ മം ഏവം മനാപോ ഭവിസ്സതീതി നിബ്ബീജകമകംസു. സോഹം നിലുഞ്ചിതോ ഉദ്ധതബീജോ ജവോ ഭദ്രോ അഹോസിം. **വജ്ജീസു കുലമാഗമാ**തി ഗോയോനിതോ ചവിത്വാ വജ്ജിരട്ഠേ ഏകസ്മിം മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തിന്തി ദസ്സേതി. **നേവിത്ഥീ ന പുമാ**തി നപുംസകത്തം സന്ധായ ആഹ. **ഭവനേ താവതിംസാഹ**ന്തി താവതിംസഭവനേ അഹം.

തത്ഥ ഠിതാഹം, വേദേഹ, സരാമി ജാതിയോ ഇമാതി സാ കിര തസ്മിം ദേവലോകേ ഠിതാ “അഹം ഏവരൂപം ദേവലോകം ആഗച്ഛന്തീ കുതോ നു ഖോ ആഗതാ”തി ഓലോകേന്തീ വജ്ജിരട്ഠേ മഹാഭോഗകുലേ നപുംസകത്തഭാവതോ ചവിത്വാ തത്ഥ നിബ്ബത്തഭാവം പസ്സി. തതോ “കേന നു ഖോ കമ്മേന ഏവരൂപേ രമണീയേ ഠാനേ നിബ്ബത്താമ്ഹീ”തി ഓലോകേന്തീ കോസമ്ബിയം സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ കതം ദാനാദികുസലം ദിസ്വാ “ഏതസ്സ ഫലേന നിബ്ബത്താമ്ഹീ”തി ഞത്വാ “അനന്തരാതീതേ നപുംസകത്തഭാവേ നിബ്ബത്തമാനാ കുതോ ആഗതാമ്ഹീ”തി ഓലോകേന്തീ ദസ്സനരട്ഠേസു ഗോയോനിയം മഹാദുക്ഖസ്സ അനുഭൂതഭാവം അഞ്ഞാസി. തതോ അനന്തരം ജാതിം അനുസ്സരമാനാ വാനരയോനിയം ഉദ്ധതഫലഭാവം അദ്ദസ. തതോ അനന്തരം അനുസ്സരന്തീ ഭിന്നാഗതേ ഛഗലകയോനിയം ഉദ്ധതബീജഭാവം അനുസ്സരി. തതോ പരം അനുസ്സരമാനാ രോരുവേ നിബ്ബത്തഭാവം അനുസ്സരി.

അഥസ്സാ നിരയേ തിരച്ഛാനയോനിയഞ്ച അനുഭൂതം ദുക്ഖം അനുസ്സരന്തിയാ ഭയം ഉപ്പജ്ജി. തതോ “കേന നു ഖോ കമ്മേന ഏവരൂപം ദുക്ഖം അനുഭൂതം മയാ”തി ഛട്ഠം ജാതിം ഓലോകേന്തീ തായ ജാതിയാ കോസമ്ബിനഗരേ കതം കല്യാണകമ്മം ദിസ്വാ സത്തമം ഓലോകേന്തീ മഗധരട്ഠേ പാപസഹായം നിസ്സായ കതം പരദാരികകമ്മം ദിസ്വാ “ഏതസ്സ ഫലേന മേ തം മഹാദുക്ഖം അനുഭൂത”ന്തി അഞ്ഞാസി. അഥ “ഇതോ ചവിത്വാ അനാഗതേ കുഹിം നിബ്ബത്തിസ്സാമീ”തി ഓലോകേന്തീ “യാവതായുകം ഠത്വാ പുന സക്കസ്സേവ പരിചാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിസ്സാമീ”തി അഞ്ഞാസി. ഏവം പുനപ്പുനം ഓലോകയമാനാ “തതിയേപി അത്തഭാവേ സക്കസ്സേവ പരിചാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിസ്സാമി, തഥാ ചതുത്ഥേ, പഞ്ചമേ പന തസ്മിംയേവ ദേവലോകേ ജവനദേവപുത്തസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിസ്സാമീ”തി ഞത്വാ തതോ അനന്തരം ഓലോകേന്തീ “ഛട്ഠേ അത്തഭാവേ ഇതോ താവതിംസഭവനതോ ചവിത്വാ അങ്ഗതിരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിസ്സാമി, ‘രുചാ’തി മേ നാമം ഭവിസ്സതീ”തി ഞത്വാ “തതോ അനന്തരാ കുഹിം നിബ്ബത്തിസ്സാമീ”തി ഓലോകേന്തീ “സത്തമായ ജാതിയാ തതോ ചവിത്വാ താവതിംസഭവനേ മഹിദ്ധികോ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിസ്സാമി, ഇത്ഥിഭാവതോ മുച്ചിസ്സാമീ”തി അഞ്ഞാസി. തസ്മാ -

“തത്ഥ ഠിതാഹം വേദേഹ, സരാമി സത്ത ജാതിയോ;
അനാഗതാപി സത്തേവ, യാ ഗമിസ്സം ഇതോ ചുതാ”തി. - ആദിമാഹ;

തത്ഥ **പരിയാഗത**ന്തി പരിയായേന അത്തനോ വാരേന ആഗതം. **സത്ത ജച്ചോ**തി വജ്ജിരട്ഠേ നപുംസകജാതിയാ സദ്ധിം ദേവലോകേ പഞ്ച, അയഞ്ച ഛട്ഠാതി സത്ത

ജാതിയോതി വുച്ചന്തി. ഏതാ സത്ത ജാതിയോ നിച്ചം സക്കതപൂജിതാ അഹോസിന്തി ദസ്സേതി. **ഛട്ഠാ നിഗതിയോ**തി ദേവലോകേ പന പഞ്ച, അയഞ്ച ഏകാതി ഇമാ ഛ ഗതിയോ ഇത്ഥിഭാവാന മുച്ചിസ്സന്തി വദതി. **സത്തമീ ചാ**തി ഇതോ ചവിത്വാ അനന്തരം. **സന്താനമയ**ന്തി ഏകതോവണ്ടകാദിവസേന കതസന്താനം. **ഗന്ഥേന്തീ**തി യഥാ സന്താനമയാ ഹോന്തി, ഏവം അജ്ജപി മമ പരിചാരികാ നന്ദനവനേ മാലം ഗന്ഥേന്തിയേവ. **യോ മേ മാലം പടിച്ഛതീ**തി മഹാരാജ, അനന്തരജാതിയം മമ സാമികോ ജവോ നാമ ദേവപുത്തോ യോ രുക്ഖതോ പതിതപതിതം മാലം പടിച്ഛതി.

സോളസാതി മഹാരാജ, മമ ജാതിയാ ഇമാനി സോളസ വസ്സാനി, ഏത്തകോ പന കാലോ ദേവാനം ഏകോ മുഹുത്തോ, തേന താ മമ ചുതഭാവമ്പി അജാനന്താ മമത്ഥായ മാലം ഗന്ഥേന്തിയേവ. **മാനുസി**ന്തി മനുസ്സാനം വസ്സഗണനം ആഗമ്മ ഏസ സരദോസതം വസ്സസതം ഹോതി, ഏവം ദീഘായുകാ ദേവാ . ഇമിനാ പന കാരണേന പരലോകസ്സ ച കല്യാണപാപകാനഞ്ച കമ്മാനം അത്ഥിതം ജാനാഹി, ദേവാതി.

അന്വേന്തീതി യഥാ മം അനുബന്ധിംസു, ഏവം അനുബന്ധന്തി. **ന ഹി കമ്മം വിനസ്സതീ**തി ദിട്ഠധമ്മവേദനീയം തസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ, ഉപപജ്ജവേദനീയം അനന്തരഭവേ വിപാകം ദേതി, അപരാപരിയവേദനീയം പന വിപാകം അദത്വാ ന നസ്സതി. തം സന്ധായ "ന ഹി കമ്മം വിനസ്സതീ"തി വത്വാ "ദേവ, അഹം പരദാരികകമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന നിരയേ ച തിരച്ഛാനയോനിയഞ്ച മഹന്തം ദുക്ഖം അനുഭവിം. സചേ പന തുമ്ഹേപി ഇദാനി ഗുണസ്സ കഥം ഗഹേത്വാ ഏവം കരിസ്സഥ, മയാ അനുഭൂതസദിസമേവ ദുക്ഖം അനുഭവിസ്സഥ, തസ്മാ ഏവം മാ കരിത്ഥാ"തി ആഹ.

അഥസ്സ ഉത്തരി ധമ്മം ദേസേന്തീ ആഹ -

[illegible]. "യോ ഇച്ഛേ പുരിസോ ഹോതും, ജാതിം ജാതിം പുനപ്പുനം;
പരദാരം വിവജ്ജേയ്യ, ധോതപാദോവ കദ്ദമം.

[illegible]. "യാ ഇച്ഛേ പുരിസോ ഹോതും, ജാതിം ജാതിം പുനപ്പുനം;
സാമികം അപചായേയ്യ, ഇന്ദംവ പരിചാരികാ.

[illegible]. "യോ ഇച്ഛേ ദിബ്യഭോഗഞ്ച, ദിബ്ബമായും യസം സുഖം;
പാപാനി പരിവജ്ജേത്വാ, തിവിധം ധമ്മമാചരേ.

[illegible]. "കായേന വാചാ മനസാ, അപ്പമത്തോ വിചക്ഖണോ;
അത്തനോ ഹോതി അത്ഥായ, ഇത്ഥീ വാ യദി വാ പുമാ.

[illegible]. "യേ കേചിമേ മാനുജാ ജീവലോകേ, യസസ്സിനോ സബ്ബസമന്തഭോഗാ;
അസംസയം തേഹി പുരേ സുചിണ്ണം, കമ്മസ്സകാസേ പുഥു സബ്ബസത്താ.

[illegible]. "ഇങ്ഘാനുചിന്തേസി സയമ്പി ദേവ, കുതോനിദാനാ തേ ഇമാ ജനിന്ദ;
യാ തേ ഇമാ അച്ഛരാസന്നികാസാ, അലങ്കതാ കഞ്ചനജാലഛന്നാ"തി.

തത്ഥ **ഹോതു**ന്തി ഭവിതും. **സബ്ബസമന്തഭോഗാ**തി പരിപുണ്ണസബ്ബഭോഗാ. **സുചിണ്ണ**ന്തി സുട്ഠു ചിണ്ണം കല്യാണകമ്മം കതം. **കമ്മസ്സകാസേ**തി കമ്മസ്സകാ അത്തനാ കതകമ്മസ്സേവ വിപാകപടിസംവേദിനോ. ന ഹി മാതാപിതൂഹി കതം കമ്മം പുത്തധീതാനം വിപാകം ദേതി, ന താഹി പുത്തധീതാഹി കതം കമ്മം മാതാപിതൂനം വിപാകം ദേതി. സേസേഹി കതം സേസാനം കിമേവ ദസ്സതി? **ഇങ്ഘാ**തി ചോദനത്ഥേ നിപാതോ. **അനുചിന്തേസീ**തി പുനപ്പുനം ചിന്തേയ്യാസി. **യാ തേ ഇമാ**തി യാ ഇമാ സോളസസഹസ്സാ ഇത്ഥിയോ തം ഉപട്ഠഹന്തി, ഇമാ തേ കുതോനിദാനാ, കിം നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായന്തേന ലദ്ധാ, ഉദാഹു

പന്ഥദൂസനസന്ധിച്ഛേദാദീനി പാപാനി കത്വാ, അദു കല്യാണകമ്മം നിസ്സായ ലദ്ധാതി ഇദം താവ അത്തനാപി ചിന്തേയ്യാസി, ദേവാതി.

ഏവം സാ പിതരം അനുസാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“ഇച്ചേവം പിതരം കഞ്ഞാ, രുചാ തോസേസി അങ്ഗതിം;
മൂള്ഹസ്സ മഗ്ഗമാചിക്ഖി, ധമ്മമക്ഖാസി സുബ്ബതാ”തി.

തത്ഥ **ഇച്ചേവ**ന്തി ഭിക്ഖവേ, ഇതി ഇമേഹി ഏവരൂപേഹി മധുരേഹി വചനേഹി രുചാകഞ്ഞാ പിതരം തോസേസി, മൂള്ഹസ്സ മഗ്ഗം വിയ തസ്സ സുഗതിമഗ്ഗം ആചിക്ഖി, നാനാനയേഹി സുചരിതധമ്മം അക്ഖാസി. ധമ്മം കഥേന്തീയേവ സാ സുബ്ബതാ സുന്ദരവതാ അത്തനോ അതീതജാതിയോപി കഥേസി.

ഏവം പുബ്ബണ്ഹതോ പട്ഠായ സബ്ബരത്തിം പിതു ധമ്മം ദേസേത്വാ “മാ, ദേവ, നഗ്ഗസ്സ മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ വചനം ഗണ്ഹി, ‘അത്ഥി അയം ലോകോ, അത്ഥി പരലോകോ , അത്ഥി സുകടദുക്കടകമ്മാനം ഫല’ന്തി വദന്തസ്സ മാദിസസ്സ കല്യാണമിത്തസ്സ വചനം ഗണ്ഹ, മാ അതിത്ഥേന പക്ഖന്ദീ”തി ആഹ. ഏവം സന്തേപി പിതരം മിച്ഛാദസ്സനാ മോചേതും നാസക്ഖി. സോ ഹി കേവലം തസ്സാ മധുരവചനം സുത്വാ തുസ്സി. മാതാപിതരോ ഹി പിയപുത്താനം വചനം പിയായന്തി, ന പന തം മിച്ഛാദസ്സനം വിസ്സജ്ജേസി. നഗരേപി “രുചാ കിര രാജധീതാ പിതു ധമ്മം ദേസേത്വാ മിച്ഛാദസ്സനം വിസ്സജ്ജാപേസീ”തി ഏകകോലാഹലം അഹോസി. “പണ്ഡിതാ രാജധീതാ അജ്ജ പിതരം മിച്ഛാദസ്സനാ മോചേത്വാ നഗരവാസീനം സോത്ഥിഭാവം കരിസ്സതീ”തി മഹാജനോ തുസ്സി. സാ പിതരം ബോധേതും അസക്കോന്തീ വീരിയം അവിസ്സജ്ജേത്വാവ “യേന കേനചി ഉപായേന പിതു സോത്ഥിഭാവം കരിസ്സാമീ”തി സിരസ്മിം അഞ്ജലിം പതിട്ഠപേത്വാ ദസദിസാ നമസ്സിത്വാ “ഇമസ്മിം ലോകേ ലോകസന്ധാരകാ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാ നാമ ലോകപാലദേവതാ നാമ മഹാബ്രഹ്മാനോ നാമ അത്ഥി, തേ ഇധാഗന്ത്വാ അത്തനോ ബലേന മമ പിതരം മിച്ഛാദസ്സനം വിസ്സജ്ജാപേന്തു , ഏതസ്സ ഗുണേ അസതിപി മമ ഗുണേന മമ സീലേന മമ സച്ചേന ഇധാഗന്ത്വാ ഇമം മിച്ഛാദസ്സനം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ സകലലോകസ്സ സോത്ഥിം കരോന്തൂ”തി അധിട്ഠഹിത്വാ നമസ്സി.

തദാ ബോധിസത്തോ നാരദോ നാമ മഹാബ്രഹ്മാ അഹോസി. ബോധിസത്താ ച നാമ അത്തനോ മേത്താഭാവനായ അനുദ്ദയായ മഹന്തഭാവേന സുപ്പടിപന്നദുപ്പടിപന്നേ സത്തേ ദസ്സനത്ഥം കാലാനുകാലം ലോകം ഓലോകേന്തി. സോ തം ദിവസം ലോകം ഓലോകേന്തോ തം രാജധീതരം പിതു മിച്ഛാദിട്ഠിമോചനത്ഥം ലോകസന്ധാരകദേവതായോ നമസ്സമാനം ദിസ്വാ, “ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ ഏതം രാജാനം മിച്ഛാദസ്സനം വിസ്സജ്ജാപേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, അജ്ജ മയാ രാജധീതു സങ്ഗഹം, രഞ്ഞോ ച സപരിജനസ്സ സോത്ഥിഭാവം കത്വാ ആഗന്തും വട്ടതി, കേന നു ഖോ വേസേന ഗമിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “മനുസ്സാനം പബ്ബജിതാ പിയാ ചേവ ഗരുനോ ച ആദേയ്യവചനാ ച, തസ്മാ പബ്ബജിതവേസേന ഗമിസ്സാമീ”തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ പാസാദികം സുവണ്ണവണ്ണം മനുസ്സത്തഭാവം മാപേത്വാ മനുഞ്ഞം ജടാമണ്ഡലം ബന്ധിത്വാ ജടന്തരേ കഞ്ചനസൂചിം ഓദഹിത്വാ അന്തോ രത്തപടം ഉപരി രത്തവാകചീരം നിവാസേത്വാ പാരുപിത്വാ സുവണ്ണതാരാഖചിതം രജതമയം അജിനചമ്മം ഏകംസേ കത്വാ മുത്താസിക്കായ പക്ഖിത്തം സുവണ്ണമയം ഭിക്ഖാഭാജനം ആദായ തീസു ഠാനേസു ഓനതം സുവണ്ണകാജം ഖന്ധേ കത്വാ മുത്താസിക്കായ ഏവ പവാളകമണ്ഡലും ആദായ ഇമിനാ ഇസിവേസേന ഗഗനതലേ ചന്ദോ വിയ വിരോചമാനോ ആകാസേന ആഗന്ത്വാ അലങ്കതചന്ദകപാസാദമഹാതലം പവിസിത്വാ രഞ്ഞോ പുരതോ ആകാസേ അട്ഠാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“അഥാഗമാ ബ്രഹ്മലോകാ, നാരദോ മാനുസിം പജം;
ജമ്ബുദീപം അവേക്ഖന്തോ, അദ്ദാ രാജാനമങ്ഗതിം.

“അഥോ പതിട്ഠാ പാസാദേ, വേദേഹസ്സ പുരത്ഥതോ;
തഞ്ച ദിസ്വാനാനുപ്പത്തം, രുചാ ഇസിമവന്ദഥാ”തി.

തത്ഥ **അദ്ദാ**തി ബ്രഹ്മലോകേ ഠിതോവ ജമ്ബുദീപം അവേക്ഖന്തോ ഗുണാജീവകസ്സ സന്തികേ ഗഹിതമിച്ഛാദസ്സനം രാജാനം അങ്ഗതിം അദ്ദസ, തസ്മാ ആഗതോതി അത്ഥോ. **തതോ പതിട്ഠാ**തി തതോ സോ ബ്രഹ്മാ തസ്സ രഞ്ഞോ അമച്ചഗണപരിവുതസ്സ നിസിന്നസ്സ പുരതോ തസ്മിം പാസാദേ അപദേ പദം ദസ്സേന്തോ ആകാസേ പതിട്ഠഹി. **അനുപ്പത്ത**ന്തി ആഗതം. **ഇസി**ന്തി ഇസിവേസേന ആഗതത്താ സത്ഥാ “ഇസി”ന്തി ആഹ. **അവന്ദഥാ**തി “മമാനുഗ്ഗഹേന മമ പിതരി കാരുഞ്ഞം കത്വാ ഏകോ ദേവരാജാ ആഗതോ ഭവിസ്സതീ”തി ഹട്ഠപഹട്ഠാ വാതാഭിഹടാ സുവണ്ണകദലീ വിയ ഓനമിത്വാ നാരദബ്രഹ്മാനം അവന്ദി.

രാജാപി തം ദിസ്വാവ ബ്രഹ്മതേജേന തജ്ജിതോ അത്തനോ ആസനേ സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ ആസനാ ഓരുയ്ഹ ഭൂമിയം ഠത്വാ ആഗതട്ഠാനഞ്ച നാമഗോത്തഞ്ച പുച്ഛി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“അഥാസനമ്ഹാ ഓരുയ്ഹ, രാജാ ബ്യഥിതമാനസോ;
നാരദം പരിപുച്ഛന്തോ, ഇദം വചനമബ്രവി.

‘കുതോ നു ആഗച്ഛസി ദേവവണ്ണി, ഓഭാസയം സബ്ബദിസാ ചന്ദിമാവ;
അക്ഖാഹി മേ പുച്ഛിതോ നാമഗോത്തം, കഥം തം ജാനന്തി മനുസ്സലോകേ’”തി.

തത്ഥ **ബ്യഥിതമാനസോ**തി ഭീതചിത്തോ. **കുതോ നൂ**തി കച്ചി നു ഖോ വിജ്ജാധരോ ഭവേയ്യാതി മഞ്ഞമാനോ അവന്ദിത്വാവ ഏവം പുച്ഛി.

അഥ സോ “അയം രാജാ ‘പരലോകോ നത്ഥീ’തി മഞ്ഞതി, പരലോകമേവസ്സ താവ ആചിക്ഖിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

“അഹഞ്ഹി ദേവതോ ഇദാനി ഏമി, ഓഭാസയം സബ്ബദിസാ ചന്ദിമാവ;
അക്ഖാമി തേ പുച്ഛിതോ നാമഗോത്തം, ജാനന്തി മം നാരദോ കസ്സപോ ചാ”തി.

തത്ഥ **ദേവതോ**തി ദേവലോകതോ. **നാരദോ കസ്സപോ ചാ**തി മം നാമേന നാരദോ, ഗോത്തേന കസ്സപോതി ജാനന്തി.

അഥ രാജാ “ഇമം പച്ഛാപി പരലോകം പുച്ഛിസ്സാമി, ഇദ്ധിയാ ലദ്ധകാരണം താവ പുച്ഛിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

“അച്ഛേരരൂപം തവ യാദിസഞ്ച, വേഹായസം ഗച്ഛസി തിട്ഠസീ ച;
പുച്ഛാമി തം നാരദ ഏതമത്ഥം, അഥ കേന വണ്ണേന തവായമിദ്ധീ”തി.

തത്ഥ **യാദിസഞ്ചാ**തി യാദിസഞ്ച തവ സണ്ഠാനം, യഞ്ച ത്വം ആകാസേ ഗച്ഛസി തിട്ഠസി ച, ഇദം അച്ഛരിയജാതം.

നാരദോ ആഹ -

“സച്ചഞ്ച ധമ്മോ ച ദമോ ച ചാഗോ, ഗുണാ മമേതേ പകതാ പുരാണാ;
തേഹേവ ധമ്മേഹി സുസേവിതേഹി, മനോജവോ യേന കാമം ഗതോസ്മീ”തി.

തത്ഥ **സച്ച**ന്തി മുസാവാദവിരഹിതം വചീസച്ചം. **ധമ്മോ**തി തിവിധസുചരിതധമ്മോ ചേവ കസിണപരികമ്മഝാനധമ്മോ ച. **ദമോ**തി ഇന്ദ്രിയദമനം. **ചാഗോ**തി കിലേസപരിച്ചാഗോ ച ദേയ്യധമ്മപരിച്ചാഗോ ച. **മമേതേ ഗുണാ**തി മമ ഏതേ ഗുണസമ്പയുത്താ ഗുണസഹഗതാ. **പകതാ പുരാണാ**തി മയാ പുരിമഭവേ കതാതി ദസ്സേതി. **"തേഹേവ ധമ്മേഹി സുസേവിതേഹീ"**തി തേ സബ്ബേ ഗുണേ സുസേവിതേ പരിചാരിതേ ദസ്സേതി. **മനോജവോ**തി ഇദ്ധിയാ കാരണേന പടിലദ്ധോ. **യേന കാമം ഗതോസ്മീ**തി യേന ദേവട്ഠാനേ ച മനുസ്സട്ഠാനേ ച ഗന്തും ഇച്ഛനം, തേന ഗതോസ്മീതി അത്ഥോ.

രാജാ ഏവം തസ്മിം കഥേന്തേപി മിച്ഛാദസ്സനസ്സ ഗഹിതത്താ പരലോകം അസദ്ദഹന്തോ "അത്ഥി നു ഖോ പുഞ്ഞവിപാകോ"തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൨൯൭. "അച്ഛേരമാചിക്ഖസി പുഞ്ഞസിദ്ധിം, സചേ ഹി ഏതേഹി യഥാ വദേസി;
പുച്ഛാമി തം നാരദ ഏതമത്ഥം, പുട്ഠോ ച മേ സാധു വിയാകരോഹീ"തി.

തത്ഥ **പുഞ്ഞസിദ്ധി**ന്തി പുഞ്ഞാനം സിദ്ധിം ഫലദായകത്തം ആചിക്ഖന്തോ അച്ഛരിയം ആചിക്ഖസി.

നാരദോ ആഹ -

൧൨൯൮. "പുച്ഛസ്സു മം രാജ തവേസ അത്ഥോ, യം സംസയം കുരുസേ ഭൂമിപാല;
അഹം തം നിസ്സംസയതം ഗമേമി, നയേഹി ഞായേഹി ച ഹേതുഭീ ചാ"തി.

തത്ഥ **തവേസ അത്ഥോ**തി പുച്ഛിതബ്ബകോ നാമ തവ ഏസ അത്ഥോ. **യം സംസയ**ന്തി യം കിസ്മിഞ്ചിദേവ അത്ഥേ സംസയം കരോസി, തം മം പുച്ഛ. **നിസ്സംസയത**ന്തി അഹം തം നിസ്സംസയഭാവം ഗമേമി. **നയേഹീ**തി കാരണവചനേഹി. **ഞായേഹീ**തി ഞാണേഹി. **ഹേതുഭീ**തി പച്ചയേഹി, പടിഞ്ഞാമത്തേനേവ അവത്വാ ഞാണേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ കാരണവചനേന ച തേസം ധമ്മാനം സമുട്ഠാപകപച്ചയേഹി ച തം നിസ്സംസയം കരിസ്സാമീതി അത്ഥോ.

രാജാ ആഹ -

൧൨൯൯. "പുച്ഛാമി തം നാരദ ഏതമത്ഥം, പുട്ഠോ ച മേ നാരദ മാ മുസാ ഭണി;
അത്ഥി നു ദേവാ പിതരോ നു അത്ഥി, ലോകോ പരോ അത്ഥി ജനോ
യമാഹൂ"തി.

തത്ഥ **ജനോ യമാഹൂ**തി യം ജനോ ഏവമാഹ - "അത്ഥി ദേവാ, അത്ഥി പിതരോ, അത്ഥി പരോ ലോകോ"തി, തം സബ്ബം അത്ഥി നു ഖോതി പുച്ഛതി.

നാരദോ ആഹ -

൧൩൦൦. "അത്ഥേവ ദേവാ പിതരോ ച അത്ഥി, ലോകോ പരോ അത്ഥി ജനോ
യമാഹു;
കാമേസു ഗിദ്ധാ ച നരാ പമൂള്ഹാ, ലോകം പരം ന വിദൂ
മോഹയുത്താ"തി.

തത്ഥ **അത്ഥേവ ദേവാ**തി മഹാരാജ, ദേവാ ച പിതരോ ച അത്ഥി, യമ്പി ജനോ പരലോകമാഹ, സോപി അത്ഥേവ. **ന വിദൂ**തി കാമഗിദ്ധാ പന മോഹമൂള്ഹാ ജനാ പരലോകം ന വിദന്തി ന ജാനന്തീതി.

തം സുത്വാ രാജാ പരിഹാസം കരോന്തോ ഏവമാഹ -

ഗാ. ൯൧. “അത്ഥീതി ചേ നാരദ സദ്ദഹാസി, നിവേസനം പരലോകേ മതാനം;
ഇധേവ മേ പഞ്ച സതാനി ദേഹി, ദസ്സാമി തേ പരലോകേ സഹസ്സ”ന്തി.

തത്ഥ **നിവേസന**ന്തി നിവാസട്ഠാനം. **പഞ്ച സതാനീ**തി പഞ്ച കഹാപണസതാനി.

അഥ നം മഹാസത്തോ പരിസമജ്ഝേയേവ ഗരഹന്തോ ആഹ -

ഗാ. ൯൨. “ദജ്ജേമു ഖോ പഞ്ച സതാനി ഭോതോ, ജഞ്ഞാമു ചേ സീലവന്തം വദഞ്ഞും;
ലുദ്ദം തം ഭോന്തം നിരയേ വസന്തം, കോ ചോദയേ പരലോകേ സഹസ്സം.

ഗാ. ൯൩. “ഇധേവ യോ ഹോതി അധമ്മസീലോ, പാപാചാരോ അലസോ ലുദ്ദകമ്മോ;
ന പണ്ഡിതാ തസ്മിം ഇണം ദദന്തി, ന ഹി ആഗമോ ഹോതി തഥാവിധമ്ഹാ.

ഗാ. ൯൪. “ദക്ഖഞ്ച പോസം മനുജാ വിദിത്വാ, ഉട്ഠാനകം സീലവന്തം വദഞ്ഞും;
സയമേവ ഭോഗേഹി നിമന്തയന്തി, കമ്മം കരിത്വാ പുന മാഹരേസീ”തി.

തത്ഥ **ജഞ്ഞാമു ചേ**തി യദി മയം ഭവന്തം “സീലവാ ഏസ വദഞ്ഞൂ, ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാനം ഇമസ്മിം കാലേ ഇമിനാ നാമത്ഥോതി ജാനിത്വാ തസ്സ തസ്സ കിച്ചസ്സ കാരകോ വദഞ്ഞൂ”തി ജാനേയ്യാമ. അഥ തേ വഡ്ഢിയാ പഞ്ച സതാനി ദദേയ്യാമ, ത്വം പന ലുദ്ദോ സാഹസികോ മിച്ഛാദസ്സനം ഗഹേത്വാ ദാനസാലം വിദ്ധംസേത്വാ പരദാരേസു അപരജ്ഝസി, ഇതോ ചുതോ നിരയേ ഉപ്പജ്ജിസ്സസി, ഏവം ലുദ്ദം തം നിരയേ വസന്തം ഭോന്തം തത്ഥ ഗന്ത്വാ കോ “സഹസ്സം മേ ദേഹീ”തി ചോദേസ്സതി. **തഥാവിധമ്ഹാ**തി താദിസാ പുരിസാ ദിന്നസ്സ ഇണസ്സ പുന ആഗമോ നാമ ന ഹോതി. **ദക്ഖ**ന്തി ധനുപ്പാദനകുസലം. **പുന മാഹരേസീ**തി അത്തനോ കമ്മം കരിത്വാ ധനം ഉപ്പാദേത്വാ പുന അമ്ഹാകം സന്തകം ആഹരേയ്യാസി, മാ നിക്കമ്മോ വസീതി സയമേവ ഭോഗേഹി നിമന്തയന്തീതി.

ഇതി രാജാ തേന നിഗ്ഗയ്ഹമാനോ അപ്പടിഭാനോ അഹോസി. മഹാജനോ ഹട്ഠതുട്ഠോ ഹുത്വാ “മഹിദ്ധികോ ദേവോപി അജ്ജ രാജാനം മിച്ഛാദസ്സനം വിസ്സജ്ജാപേസ്സതീ”തി സകലനഗരം ഏകകോലാഹലം അഹോസി. മഹാസത്തസ്സാനുഭാവേന തദാ സത്തയോജനികായ മിഥിലായ തസ്സ ധമ്മദേസനം അസ്സുണന്തോ നാമ നാഹോസി. അഥ മഹാസത്തോ “അയം രാജാ അതിവിയ ദള്ഹം മിച്ഛാദസ്സനം ഗണ്ഹി, നിരയഭയേന നം സന്തജ്ജേത്വാ മിച്ഛാദിട്ഠിം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ പുന ദേവലോകേന അസ്സാസേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “മഹാരാജ, സചേ ദിട്ഠിം ന വിസ്സജ്ജേസ്സസി, ഏവം അനന്തദുക്ഖം നിരയം ഗമിസ്സസീ”തി വത്വാ നിരയകഥം പട്ഠപേസി -

ഗാ. ൯൫. “ഇതോ ചുതോ ദക്ഖസി തത്ഥ രാജ, കാകോലസങ്ഘേഹി വികസ്സമാനം;
തം ഖജ്ജമാനം നിരയേ വസന്തം, കാകേഹി ഗിജ്ഝേഹി ച സേനകേഹി;
സഞ്ഛരിന്നഗത്തം രുഹിരം സവന്തം, കോ ചോദയേ പരലോകേ സഹസ്സ”ന്തി.

തത്ഥ **കാകോലസങ്ഘേഹീ**തി ലോഹതുണ്ഡേഹി കാകസങ്ഘേഹി. **വികസ്സമാന**ന്തി അത്താനം ആകഡ്ഢിയമാനം തത്ഥ നിരയേ പസ്സിസ്സസി. **ത**ന്തി തം ഭവന്തം.

തം പന കാകോലനിരയം വണ്ണേത്വാ “സചേപി ഏത്ഥ ന നിബ്ബത്തിസ്സസി, ലോകന്തരനിരയേ നിബ്ബത്തിസ്സസീ”തി വത്വാ തം നിരയം ദസ്സേതും ഗാഥമാഹ -

ഗാ. ൯൬. “അന്ധംതമം തത്ഥ ന ചന്ദസൂരിയാ, നിരയോ സദാ തുമുലോ ഘോരരൂപോ;
സാ നേവ രത്തീ ന ദിവാ പഞ്ഞായതി, തഥാവിധേ കോ വിചരേ ധനത്ഥികോ”തി.

തത്ഥ **അന്ധം തമ**ന്തി മഹാരാജ, യമ്ഹി ലോകന്തരനിരയേ മിച്ഛാദിട്ഠികാ നിബ്ബത്തന്തി, തത്ഥ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണസ്സ ഉപ്പത്തിനിവാരണം അന്ധതമം. **സദാ തുമുലോ**തി സോ നിരയോ നിച്ചം ബഹലന്ധകാരോ. **ഘോരരൂപോ**തി ഭീസനകജാതികോ. **സാ നേവ രത്തീ**തി യാ ഇധ രത്തി ദിവാ ച, സാ നേവ തത്ഥ പഞ്ഞായതി. **കോ വിചരേ**തി കോ ഉദ്ധാരം സോധേന്തോ വിചരിസ്സതി.

തമ്പിസ്സ ലോകന്തരനിരയം വിത്ഥാരേന വണ്ണേത്വാ ''മഹാരാജ, മിച്ഛാദിട്ഠിം അവിസ്സജ്ജേന്തോ ന കേവലം ഏതദേവ, അഞ്ഞമ്പി ദുക്ഖം അനുഭവിസ്സസീ''തി ദസ്സേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൧൦൭. ''സബലോ ച സാമോ ച ദുവേ സുവാനാ, പവദ്ധകായാ ബലിനോ മഹന്താ;
ഖാദന്തി ദന്തേഹി അയോമയേഹി, ഇതോ പണുന്നം പരലോകപത്ത''ന്തി.

തത്ഥ **ഇതോ പണുന്ന**ന്തി ഇമമ്ഹാ മനുസ്സലോകാ ചുതം. പരതോ നിരയേസുപി ഏസേവ നയോ. തസ്മാ സബ്ബാനി താനി നിരയട്ഠാനാനി നിരയപാലാനം ഉപക്കമേഹി സദ്ധിം ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വിത്ഥാരേത്വാ താസം താസം ഗാഥാനം അനുത്താനാനി പദാനി വണ്ണേതബ്ബാനി.

൧൧൦൮. ''ഖജ്ജമാനം നിരയേ വസന്തം, ലുദ്ദേഹി വാളേഹി അഘമ്മിഗേഹി ച;
സഞ്ഛിന്നഗത്തം രുഹിരം സവന്തം, കോ ചോദയേ പരലോകേ സഹസ്സ''ന്തി.

തത്ഥ **ലുദ്ദേഹീ**തി ദാരുണേഹി. **വാളേഹീ**തി ദുട്ഠേഹി. **അഘമ്മിഗേഹീ**തി അഘാവഹേഹി മിഗേഹി, ദുക്ഖാവഹേഹി സുനഖേഹീതി അത്ഥോ.

൧൧൦൯. ''ഉസൂഹി സത്തീഹി ച സുനിസിതാഹി, ഹനന്തി വിജ്ഝന്തി ച പച്ചമിത്താ;
കാളൂപകാളാ നിരയമ്ഹി ഘോരേ, പുബ്ബേ നരം ദുക്കടകമ്മകാരി''ന്തി.

തത്ഥ **ഹനന്തി വിജ്ഝന്തി ചാ**തി ജലിതായ അയപഥവിയം പാതേത്വാ സകലസരീരം ഛിദ്ദാവഛിദ്ദം കരോന്താ പഹരന്തി ചേവ വിജ്ഝന്തി ച. **കാളൂപകാളാ**തി ഏവംനാമകാ നിരയപാലാ. **നിരയമ്ഹീ**തി തസ്മിം തേസഞ്ഞേവ വസേന കാളൂപകാളസങ്ഖാതേ നിരയേ. **ദുക്കടകമ്മകാരി**ന്തി മിച്ഛാദിട്ഠിവസേന ദുക്കടാനം കമ്മാനം കാരകം.

൧൧൧൦. ''തം ഹഞ്ഞമാനം നിരയേ വജന്തം, കുച്ഛിസ്മിം പസ്സസ്മിം വിപ്ഫാലിതൂദരം;
സഞ്ഛിന്നഗത്തം രുഹിരം സവന്തം, കോ ചോദയേ പരലോകേ സഹസ്സ''ന്തി.

തത്ഥ **ത**ന്തി തം ഭവന്തം തത്ഥ നിരയേ തഥാ ഹഞ്ഞമാനം. **വജന്ത**ന്തി ഇതോ ചിതോ ച ധാവന്തം. **കുച്ഛിസ്മി**ന്തി കുച്ഛിയഞ്ച പസ്സേ ച ഹഞ്ഞമാനം വിജ്ഝിയമാനന്തി അത്ഥോ.

൧൧൧൧. ''സത്തീ ഉസൂ തോമരഭിണ്ഡിവാലാ, വിവിധാവുധാ വസ്സന്തി തത്ഥ ദേവാ;
പതന്തി അങ്ഗാരമിവച്ചിമന്തോ, സിലാസനീ വസ്സതി ലുദ്ദകമ്മേ''തി.

തത്ഥ **അങ്ഗാരമിവച്ചിമന്തോ**തി ജലിതഅങ്ഗാരാ വിയ അച്ചിമന്താ ആവുധവിസേസാ പതന്തി. **സിലാസനീ**തി ജലിതസിലാസനി. **വസ്സതി ലുദ്ദകമ്മേ**തി യഥാ നാമ ദേവേ വസ്സന്തേ അസനി പതതി, ഏവമേവ ആകാസേ സമുട്ഠായ ചിച്ചിടായമാനം ജലിതസിലാവസ്സം തേസം ലുദ്ദകമ്മാനം ഉപരി പതതി.

൧൧൧൨. ''ഉണ്ഹോ ച വാതോ നിരയമ്ഹി ദുസ്സഹോ, ന തമ്ഹി സുഖം ലബ്ഭതി ഇത്തരമ്പി;
തം തം വിധാവന്തമലേനമാതുരം, കോ ചോദയേ പരലോകേ സഹസ്സ''ന്തി.

തത്ഥ **ഇത്തരമ്പീ**തി പരിത്തകമ്പി. **വിധാവന്ത**ന്തി വിവിധാ ധാവന്തം.

൧൱൧[illegible]. “സന്ധാവമാനമ്പി രഥേസു യുത്തം, സജോതിഭൂതം പഥവിം കമന്തം;
പതോദലട്ഠീഹി സുചോദയന്തം, കോ ചോദയേ പരലോകേ സഹസ്സ”ന്തി.

തത്ഥ **രഥേസു യുത്ത**ന്തി വാരേന വാരം തേസു ജലിതലോഹരഥേസു യുത്തം. **കമന്ത**ന്തി അക്കമമാനം. **സുചോദയന്ത**ന്തി സുട്ഠു ചോദയന്തം.

൧൱൧[illegible]. “തമാരുഹന്തം ഖുരസഞ്ചിതം ഗിരിം, വിഭിംസനം പജ്ജലിതം ഭയാനകം;
സഞ്ഛിന്നഗത്തം രുഹിരം സവന്തം, കോ ചോദയേ പരലോകേ സഹസ്സ”ന്തി.

തത്ഥ **തമാരുഹന്ത**ന്തി തം ഭവന്തം ജലിതാവുധപഹാരേ അസഹിത്വാ ജലിതഖുരേഹി സഞ്ചിതം ജലിതലോഹപബ്ബതം ആരുഹന്തം.

൧൱൧[illegible]. “തമാരുഹന്തം പബ്ബതസന്നികാസം, അങ്ഗാരരാസിം ജലിതം ഭയാനകം;
സുദഡ്ഢഗത്തം കപണം രുദന്തം, കോ ചോദയേ പരലോകേ സഹസ്സ”ന്തി.

തത്ഥ **സുദഡ്ഢഗത്ത**ന്തി സുട്ഠു ദഡ്ഢസരീരം.

൧൱൧[illegible]. “അബ്ഭകൂടസമാ ഉച്ചാ, കണ്ടകനിചിതാ ദുമാ;
അയോമയേഹി തിക്ഖേഹി, നരലോഹിതപായിഭീ”തി.

തത്ഥ **കണ്ടകനിചിതാ**തി ജലിതകണ്ടകേഹി ചിതാ. **“അയോമയേഹീ”**തി ഇദം യേഹി കണ്ടകേഹി ആചിതാ, തേ ദസ്സേതും വുത്തം.

൧൱൧[illegible]. “തമാരുഹന്തി നാരിയോ, നരാ ച പരദാരഗൂ;
ചോദിതാ സത്തിഹത്ഥേഹി, യമനിദ്ദേസകാരിഭീ”തി.

തത്ഥ **തമാരുഹന്തീ**തി തം ഏവരൂപം സിമ്ബലിരുക്ഖം ആരുഹന്തി. **യമനിദ്ദേസകാരിഭീ**തി യമസ്സ വചനകരേഹി, നിരയപാലേഹീതി അത്ഥോ.

൧൱൧[illegible]. “തമാരുഹന്തം നിരയം, സിമ്ബലിം രുഹിരമക്ഖിതം;
വിദഡ്ഢകായം വിതചം, ആതുരം ഗാള്ഹവേദനം.

൧൱൧[illegible]. “പസ്സസന്തം മുഹും ഉണ്ഹം, പുബ്ബകമ്മാപരാധികം;
ദുമഗ്ഗേ വിതചം ഗത്തം, കോ തം യാചേയ്യ തം ധന”ന്തി.

തത്ഥ **വിദഡ്ഢകായ**ന്തി വിഹിംസിതകായം. **വിതച**ന്തി ചമ്മമംസാനം ഛിദ്ദാവഛിദ്ദം ഛിന്നതായ കോവിളാരപുപ്ഫം വിയ കിംസുകപുപ്ഫം വിയ ച.

൧൱൧[illegible]. “അബ്ഭകൂടസമാ ഉച്ചാ, അസിപത്താചിതാ ദുമാ;
അയോമയേഹി തിക്ഖേഹി, നരലോഹിതപായിഭീ”തി.

തത്ഥ **അസിപത്താചിതാ**തി അസിമയേഹി പത്തേഹി ചിതാ.

൧൱൧[illegible]. “തമാരുഹന്തം അസിപത്തപാദപം, അസീഹി തിക്ഖേഹി ച ഛിജ്ജമാനം;
സഞ്ഛിന്നഗത്തം രുഹിരം സവന്തം, കോ ചോദയേ പരലോകേ സഹസ്സ”ന്തി.

തത്ഥ **തമാരുഹന്ത**ന്തി തം ഭവന്തം നിരയപാലാനം ആവുധപഹാരേ അസഹിത്വാ ആരുഹന്തം.

൧൱൧[illegible]. “തതോ നിക്ഖന്തമത്തം തം, അസിപത്താചിതാ ദുമാ;
സമ്പതിതം വേതരണിം, കോ തം യാചേയ്യ തം ധന”ന്തി.

തത്ഥ **സമ്പതിതന്തി** പതിതം.

“ഖുരാ ഖാരോദികാ തത്താ, ദുഗ്ഗാ വേതരണീ നദീ;
അയോപോക്ഖരസഞ്ഛന്നാ, തിക്ഖാ പത്തേഹി സന്ദതി”.

തത്ഥ **ഖരാതി** ഫരുസാ. **അയോപോക്ഖരസഞ്ഛന്നാതി** അയോമയേഹി തിഖിണപരിയന്തേഹി പോക്ഖരപത്തേഹി സഞ്ഛന്നാ. **പത്തേഹീതി** തേഹി പത്തേഹി സാ നദീ തിക്ഖാ ഹുത്വാ സന്ദതി.

“തത്ഥ സഞ്ഛിന്നഗത്തം തം, വുയ്ഹന്തം രുഹിരമക്ഖിതം;
വേതരഞ്ഞേ അനാലമ്ബേ, കോ തം യാചേയ്യ തം ധന”ന്തി.

തത്ഥ **വേതരഞ്ഞേതി** വേതരണിഉദകേ.

ഇമം പന മഹാസത്തസ്സ നിരയകഥം സുത്വാ രാജാ സംവിഗ്ഗഹദയോ മഹാസത്തഞ്ഞേവ താണഗവേസീ ഹുത്വാ ആഹ -

“വേധാമി രുക്ഖോ വിയ ഛിജ്ജമാനോ, ദിസം ന ജാനാമി പമൂള്ഹസഞ്ഞോ;
ഭയാനുതപ്പാമി മഹാ ച മേ ഭയാ, സുത്വാന കഥാ തവ ഭാസിതാ ഇസേ.

“ആദിത്തേ വാരിമജ്ഝംവ, ദീപംവോഘേ മഹണ്ണവേ;
അന്ധകാരേവ പജ്ജോതോ, ത്വം നോസി സരണം ഇസേ.

“അത്ഥഞ്ച ധമ്മം അനുസാസ മം ഇസേ, അതീതമദ്ധാ അപരാധിതം മയാ;
ആചിക്ഖ മേ നാരദ സുദ്ധിമഗ്ഗം, യഥാ അഹം നോ നിരയം പതേയ്യ”ന്തി.

തത്ഥ **ഭയാനുതപ്പാമീതി** അത്തനാ കതസ്സ പാപസ്സ ഭയേന അനുതപ്പാമി. **മഹാ ച മേ ഭയാതി** മഹന്തഞ്ച മേ നിരയഭയം ഉപ്പന്നം. **ദീപംവോഘേതി** ദീപംവ ഓഘേ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ആദിത്തേ കാലേ വാരിമജ്ഝം വിയ ഭിന്നനാവാനം ഓഘേ അണ്ണവേ പതിട്ഠം അലഭമാനാനം ദീപം വിയ അന്ധകാരഗതാനം പജ്ജോതോ വിയ ച ത്വം നോ ഇസേ സരണം ഭവ. **അതീതമദ്ധാ അപരാധിതം മയാതി** ഏകംസേന മയാ അതീതം കമ്മം അപരാധിതം വിരാധിതം, കുസലം അതിക്കമിത്വാ അകുസലമേവ കതന്തി.

അഥസ്സ മഹാസത്തോ വിസുദ്ധിമഗ്ഗം ആചിക്ഖിതും സമ്മാപടിപന്നേ പോരാണകരാജാനോ ഉദാഹരണവസേന ദസ്സേന്തോ ആഹ -

“യഥാ അഹൂ ധതരട്ഠോ, വേസ്സാമിത്തോ അട്ഠകോ യാമതഗ്ഗി;
ഉസിന്ദരോ ചാപി സിവീ ച രാജാ, പരിചാരകാ സമണബ്രാഹ്മണാനം.

“ഏതേ ചഞ്ഞേ ച രാജാനോ, യേ സഗ്ഗവിസയം ഗതാ;
അധമ്മം പരിവജ്ജേത്വാ, ധമ്മം ചര മഹീപതി.

“അന്നഹത്ഥാ ച തേ ബ്യമ്ഹേ, ഘോസയന്തു പുരേ തവ;
‘കോ ഛാതോ കോ ച തസിതോ, കോ മാലം കോ വിലേപനം;
നാനാരത്താനം വത്ഥാനം, കോ നഗ്ഗോ പരിദഹിസ്സതി.

‘കോ പന്ഥേ ഛത്തമാനേതി, പാദുകാ ച മുദൂ സുഭാ’;
ഇതി സായഞ്ച പാതോ ച, ഘോസയന്തു പുരേ തവ.

“ജിണ്ണം പോസം ഗവാസ്സഞ്ച, മാസ്സു യുഞ്ജ യഥാ പുരേ;
പരിഹാരഞ്ച ദജ്ജാസി, അധികാരകതോ ബലീ”തി.

തത്ഥ **ഏതേ ചാ**തി യഥാ ഏതേ ച ധതരട്ഠോ വേസ്സാമിത്തോ അട്ഠകോ യാമതഗ്ഗി ഉസിന്ദരോ സിവീതി ഛ രാജാനോ അഞ്ഞേ ച ധമ്മം ചരിത്വാ സഗ്ഗവിസയം ഗതാ, ഏവം ത്വമ്പി അധമ്മം പരിവജ്ജേത്വാ ധമ്മം ചര. **കോ ഛാതോ**തി മഹാരാജ, തവ ബ്യമ്ഹേ പുരേ രാജനിവേസനേ ചേവ നഗരേ ച അന്നഹത്ഥാ പുരിസാ ‘‘കോ ഛാതോ, കോ തസിതോ’’തി തേസം ദാതുകാമതായ ഘോസേന്തു. **കോ മാല**ന്തി കോ മാലം ഇച്ഛതി, കോ വിലേപനം ഇച്ഛതി, നാനാരത്താനം വത്ഥാനം യം യം ഇച്ഛതി, തം തം കോ നഗ്ഗോ പരിദഹിസ്സതീതി ഘോസേന്തു. **കോ പന്ഥേ ഛത്തമാനേതീ**തി കോ പന്ഥേ ഛത്തം ധാരയിസ്സതി. **പാദുകാ ചാ**തി ഉപാഹനാ ച മുദൂ സുഭാ കോ ഇച്ഛതി.

ജിണ്ണം പോസന്തി യോ തേ ഉപട്ഠാകേസു അമച്ചോ വാ അഞ്ഞോ വാ പുബ്ബേ കതൂപകാരോ ജരാജിണ്ണകാലേ യഥാ പോരാണകാലേ കമ്മം കാതും ന സക്കോതി, യേപി തേ ഗവാസ്സാദയോ ജിണ്ണതായ കമ്മം കാതും ന സക്കോന്തി, തേസു ഏകമ്പി പുബ്ബേ വിയ കമ്മേസു മാ യോജയി. ജിണ്ണകാലസ്മിഞ്ഹി തേ താനി കമ്മാനി കാതും ന സക്കോന്തി. **പരിഹാരഞ്ചാ**തി ഇധ പരിവാരോ ‘‘പരിഹാരോ’’തി വുത്തോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യോ ച തേ ബലീ ഹുത്വാ അധികാരകതോ പുബ്ബേ കതൂപകാരോ ഹോതി, തസ്സ ജരാജിണ്ണകാലേ യഥാപോരാണപരിവാരം ദദേയ്യാസി. അസപ്പുരിസാ ഹി അത്തനോ ഉപകാരകാനം ഉപകാരം കാതും സമത്ഥകാലേയേവ സമ്മാനം കരോന്തി, സമത്ഥകാലേ പന ന ഓലോകേന്തി. സപ്പുരിസാ പന അസമത്ഥകാലേപി തേസം തഥേവ സക്കാരം കരോന്തി, തസ്മാ തുവമ്പി ഏവം കരേയ്യാസീതി.

ഇതി മഹാസത്തോ രഞ്ഞോ ദാനകഥഞ്ച സീലകഥഞ്ച കഥേത്വാ ഇദാനി യസ്മാ അയം രാജാ അത്തനോ അത്തഭാവേ രഥേന ഉപമേത്വാ വണ്ണിയമാനേ തുസ്സിസ്സതി, തസ്മാസ്സ സബ്ബകാമദുഹരഥോപമായ ധമ്മം ദേസേന്തോ ആഹ -

[illegible] ‘‘കായോ തേ രഥസഞ്ഞാതോ, മനോസാരഥികോ ലഹു;
അവിഹിംസാസാരിതക്ഖോ, സംവിഭാഗപടിച്ഛദോ.

[illegible] ‘‘പാദസഞ്ഞമനേമിയോ, ഹത്ഥസഞ്ഞമപക്ഖരോ;
കുച്ഛിസഞ്ഞമനബ്ഭന്തോ, വാചാസഞ്ഞമകൂജനോ.

[illegible] ‘‘സച്ചവാക്യസമത്തങ്ഗോ, അപേസുഞ്ഞസുസഞ്ഞതോ;
ഗിരാസഖിലനേലങ്ഗോ, മിതഭാണിസിലേസിതോ.

[illegible] ‘‘സദ്ധാലോഭസുസങ്ഖാരോ, നിവാതഞ്ജലികുബ്ബരോ;
അഥദ്ധതാനതീസാകോ, സീലസംവരനന്ധനോ.

[illegible] ‘‘അക്കോധനമനുഗ്ഘാതീ, ധമ്മപണ്ഡരഛത്തകോ;
ബാഹുസച്ചമപാലമ്ബോ, ഠിതചിത്തമുപാധിയോ.

[illegible] ‘‘കാലഞ്ഞുതാചിത്തസാരോ, വേസാരജ്ജതിദണ്ഡകോ;
നിവാതവുത്തിയോത്തകോ, അനതിമാനയുഗോ ലഹു.

[illegible] ‘‘അലീനചിത്തസന്ഥാരോ, വുദ്ധിസേവീ രജോഹതോ;
സതിപതോദോ ധീരസ്സ, ധിതി യോഗോ ച രസ്മിയോ.

[illegible] ‘‘മനോ ദന്തം പഥം നേതി, സമദന്തേഹി വാഹിഭി;
ഇച്ഛാ ലോഭോ ച കുമ്മഗ്ഗോ, ഉജുമഗ്ഗോ ച സംയമോ.

[illegible] ‘‘രൂപേ സദ്ദേ രസേ ഗന്ധേ, വാഹനസ്സ പധാവതോ;
പഞ്ഞാ ആകോടനീ രാജ, തത്ഥ അത്താവ സാരഥി.

[illegible] ‘‘സചേ ഏതേന യാനേന, സമചരിയാ ദള്ഹാ ധിതി;

സബ്ബകാമദുഹോ രാജ, ന ജാതു നിരയം വജേ”തി.

തത്ഥ **രഥസഞ്ഞാതോ**തി മഹാരാജ, തവ കായോ രഥോതി സഞ്ഞാതോ ഹോതു. **മനോസാരഥികോ**തി മനസങ്ഖാതേന കുസലചിത്തേന സാരഥിനാ സമന്നാഗതോ. **ലഹൂ**തി വിഗതഥിനമിദ്ധതായ സല്ലഹുകോ. **അവിഹിംസാസാരിതക്ഖോ**തി അവിഹിംസാമയേന സാരിതേന സുട്ഠു പരിനിട്ഠിതേന അക്ഖേന സമന്നാഗതോ. **സംവിഭാഗപടിച്ഛദോ**തി ദാനസംവിഭാഗമയേന പടിച്ഛദേന സമന്നാഗതോ. **പാദസഞ്ഞമനേമിയോ**തി പാദസംയമമയായ നേമിയാ സമന്നാഗതോ. **ഹത്ഥസഞ്ഞമപക്ഖരോ**തി ഹത്ഥസംയമമയേന പക്ഖരേന സമന്നാഗതോ. **കുച്ഛിസഞ്ഞമനബ്ഭന്തോ**തി കുച്ഛിസംയമസങ്ഖാതേന മിതഭോജനമയേന തേലേന അബ്ഭന്തോ. “അബ്ഭഞ്ജിതബ്ബോ നാഭി ഹോതൂ”തിപി പാഠോ. **വാചാസഞ്ഞമകൂജനോ**തി വാചാസംയമേന അകൂജനോ.

സച്ചവാക്യസമത്തങ്ഗോതി സച്ചവാക്യേന പരിപുണ്ണഅങ്ഗോ അഖണ്ഡരഥങ്ഗോ. **അപേസുഞ്ഞസുസഞ്ഞതോ**തി അപേസുഞ്ഞേന സുട്ഠു സഞ്ഞതോ സമുസ്സിതോ. **ഗിരാസഖിലനേലങ്ഗോ**തി സഖിലായ സണ്ഹവാചായ നിദ്ദോസങ്ഗോ മട്ഠരഥങ്ഗോ. **മിതഭാണിസിലേസിതോ** മിതഭാണസങ്ഖാതേന സിലേസേന സുട്ഠു സമ്ബന്ധോ. **സദ്ധാലോഭസുസങ്ഖാരോ**തി കമ്മഫലസദ്ദഹനസദ്ധാമയേന ച അലോഭമയേന ച സുന്ദരേന അലങ്കാരേന സമന്നാഗതോ. **നിവാതഞ്ജലികുബ്ബരോ**തി സീലവന്താനം നിവാതമയേന ചേവ അഞ്ജലികമ്മമയേന ച കുബ്ബരേന സമന്നാഗതോ. **അഥദ്ധതാനതീസാകോ**തി സഖിലസമ്മോദഭാവസങ്ഖാതായ അഥദ്ധതായ അനതഈസോ, ഥോകനതഈസോതി അത്ഥോ. **സീലസംവരനന്ധനോ**തി അഖണ്ഡപഞ്ചസീലചക്ഖുന്ദ്രിയാദിസംവരസങ്ഖാതായ നന്ധനരജ്ജുയാ സമന്നാഗതോ.

അക്കോധനമനുഗ്ഘാതീതി അക്കോധനഭാവസങ്ഖാതേന അനുഗ്ഘാതേന സമന്നാഗതോ. **ധമ്മപണ്ഡര-ഛത്തകോ**തി ദസകുസലധമ്മസങ്ഖാതേന പണ്ഡരച്ഛത്തേന സമന്നാഗതോ. **ബാഹുസച്ചമപാലമ്ബോ**തി അത്ഥസന്നിസ്സിതബഹുസ്സുതഭാവമയേന അപാലമ്ബേന സമന്നാഗതോ. **ഠിതചിത്തമുപാധിയോ**തി ലോകധമ്മേഹി അവികമ്പനഭാവേന സുട്ഠു ഠിതഏകഗ്ഗഭാവപ്പത്തചിത്തസങ്ഖാതേന ഉപാധിനാ ഉത്തരത്ഥരണേന വാ രാജാസനേന സമന്നാഗതോ. **കാലഞ്ഞുതാചിത്തസാരോ**തി “അയം ദാനസ്സ ദിന്നകാലോ, അയം സീലസ്സ രക്ഖനകാലോ”തി ഏവം കാലഞ്ഞുതാസങ്ഖാതേന കാലം ജാനിത്വാ കതേന ചിത്തേന കുസലസാരേന സമന്നാഗതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ, മഹാരാജ, രഥസ്സ നാമ ആണിം ആദിം കത്വാ ദബ്ബസമ്ഭാരജാതം പരിസുദ്ധം സാരമയഞ്ച ഇച്ഛിതബ്ബം, ഏവഞ്ഹി സോ രഥോ അദ്ധാനക്ഖമോ ഹോതി, ഏവം തവപി കായരഥോ കാലം ജാനിത്വാ കതേന ചിത്തേന പരിസുദ്ധേന ദാനാദികുസലസാരേന സമന്നാഗതോ ഹോതൂതി. **വേസാരജ്ജതിദണ്ഡകോ**തി പരിസമജ്ഝേ കഥേന്തസ്സപി വിസാരദഭാവസങ്ഖാതേന തിദണ്ഡേന സമന്നാഗതോ. **നിവാതവുത്തിയോത്തകോ**തി ഓവാദേ പവത്തനസങ്ഖാതേന മുദുനാ ധുരയോത്തേന സമന്നാഗതോ . മുദുനാ ഹി ധുരയോത്തേന ബദ്ധരഥം സിന്ധവാ സുഖം വഹന്തി, ഏവം തവ കായരഥോപി പണ്ഡിതാനം ഓവാദപ്പവത്തിതായ ആബദ്ധോ സുഖം യാതൂതി അത്ഥോ. **അനതിമാനയുഗോ ലഹൂ**തി അനതിമാനസങ്ഖാതേന ലഹുകേന യുഗേന സമന്നാഗതോ.

അലീനചിത്തസന്ഥാരോതി യഥാ രഥോ നാമ ദന്തമയേന ഉളാരേന സന്ഥാരേന സോഭതി, ഏവം തവ കായരഥോപി ദാനാദിനാ അലീനഅസങ്കുടിതചിത്തസന്ഥാരോ ഹോതു. **വുദ്ധിസേവീ രജോഹതോ**തി യഥാ രഥോ നാമ വിസമേന രജുട്ഠാനമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തോ രജോകിണ്ണോ ന സോഭതി, സമേന വിരജേന മഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തോ സോഭതി, ഏവം തവ കായരഥോപി പഞ്ഞാവുദ്ധിസേവിതായ സമതലം ഉജുമഗ്ഗം പടിപജ്ജിത്വാ ഹതരജോ ഹോതു. **സതിപതോദോ ധീരസ്സാ**തി പണ്ഡിതസ്സ തവ തസ്മിം കായരഥേ

സുപതിട്ഠിതസതിപതോദോ ഹോതു. **ധിതി യോഗോ ച രസ്മിയോതി** അബ്ബോച്ഛിന്നവീരിയസങ്ഖാതാ ധിതി ച ഹിതപ്പടിപത്തിയം യുഞ്ജനഭാവസങ്ഖാതോ യോഗോ ച തവ തസ്മിം കായരഥേ വട്ടിതാ ഥിരാ രസ്മിയോ ഹോന്തു. **മനോ ദന്തം പഥം നേതി, സമദന്തേഹി വാഹിഭീ**തി യഥാ രഥോ നാമ വിസമദന്തേഹി സിന്ധവേഹി ഉപ്പഥം യാതി, സമദന്തേഹി സമസിക്ഖിതേഹി യുത്തോ ഉജുപഥമേവ അന്വേതി, ഏവം മനോപി ദന്തം നിബ്ബിസേവനം കുമ്മഗ്ഗം പഹായ ഉജുമഗ്ഗം ഗണ്ഹാതി. തസ്മാ സുദന്തം ആചാരസമ്പന്നം ചിത്തം തവ കായരഥസ്സ സിന്ധവകിച്ചം സാധേതു. **ഇച്ഛാലോഭോ ചാ**തി അപ്പത്തേസു വത്ഥൂസു ഇച്ഛാ, പത്തേസു ലോഭോതി അയം ഇച്ഛാ ച ലോഭോ ച കുമ്മഗ്ഗോ നാമ. കുടിലോ അനുജുമഗ്ഗോ അപായമേവ നേതി. ദസകുസലകമ്മപഥവസേന പന അട്ഠങ്ഗികമഗ്ഗവസേന വാ പവത്തോ സീലസംയമോ ഉജുമഗ്ഗോ നാമ. സോ തവ കായരഥസ്സ മഗ്ഗോ ഹോതു.

രൂപേതി ഏതേസു മനാപിയേസു രൂപാദീസു കാമഗുണേസു നിമിത്തം ഗഹേത്വാ ധാവന്തസ്സ തവ കായരഥസ്സ ഉപ്പഥം പടിപന്നസ്സ രാജരഥസ്സ സിന്ധവേ ആകോടേത്വാ നിവാരണപതോദയട്ഠി വിയ പഞ്ഞാ ആകോടനീ ഹോതു. സാ ഹി തം ഉപ്പഥഗമനതോ നിവാരേത്വാ ഉജും സുചരിതമഗ്ഗം ആരോപേസ്സതി. **തത്ഥ അത്താവ സാരഥീ**തി തസ്മിം പന തേ കായരഥേ അഞ്ഞോ സാരഥി നാമ നത്ഥി, തവ അത്താവ സാരഥി ഹോതു. **സചേ ഏതേന യാനേനാ**തി മഹാരാജ, യസ്സേതം ഏവരൂപം യാനം സചേ അത്ഥി, ഏതേന യാനേന. **സമചരിയാ ദള്ഹാ ധിതീ**തി യസ്സ സമചരിയാ ച ധിതി ച ദള്ഹാ ഹോതി ഥിരാ, സോ ഏതേന യാനേന യസ്മാ ഏസ രഥോ സബ്ബകാമദുഹോ രാജ, യഥാധിപ്പേതേ സബ്ബകാമേ ദേതി, തസ്മാ ന ജാതു നിരയം വജേ, ഏകംസേനേതം ധാരേഹി, ഏവരൂപേന യാനേന നിരയം ന ഗച്ഛസീതി അത്ഥോ. ഇതി ഖോ, മഹാരാജ, യം മം അവച "ആചിക്ഖ മേ, നാരദ, സുദ്ധിമഗ്ഗം, യഥാ അഹം നോ നിരയേ പതേയ്യ"ന്തി, അയം തേ സോ മയാ അനേകപരിയായേന അക്ഖാതോതി.

ഏവമസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ മിച്ഛാദിട്ഠിം ജഹാപേത്വാ സീലേ പതിട്ഠാപേത്വാ "ഇതോ പട്ഠായ പാപമിത്തേ പഹായ കല്യാണമിത്തേ ഉപസങ്കമ, നിച്ചം അപ്പമത്തോ ഹോഹീ"തി ഓവാദം ദത്വാ രാജധീതു ഗുണം വണ്ണേത്വാ രാജപരിസായ ച രാജോരോധാനഞ്ച ഓവാദം ദത്വാ മഹന്തേനാനുഭാവേന തേസം പസ്സന്താനഞ്ഞേവ ബ്രഹ്മലോകം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി മയാ ദിട്ഠിജാലം ഭിന്ദിത്വാ ഉരുവേലകസ്സപോ ദമിതോയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൪൨. "അലാതോ ദേവദത്തോസി, സുനാമോ ആസി ഭദ്ദജി;
വിജയോ സാരിപുത്തോസി, മോഗ്ഗല്ലാനോസി ബീജകോ.

൧൨൪൩. "സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ, ഗുണോ ആസി അചേലകോ;
ആനന്ദോ സാ രുചാ ആസി, യാ രാജാനം പസാദയി.

൧൨൪൪. "ഉരുവേലകസ്സപോ രാജാ, പാപദിട്ഠി തദാ അഹു;
മഹാബ്രഹ്മാ ബോധിസത്തോ, ഏവം ധാരേഥ ജാതക"ന്തി.

മഹാനാരദകസ്സപജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൫൪൬] ൯. വിധുരജാതകവണ്ണനാ

ചതുപോസഥകണ്ഡം

പണ്ഡു കിസിയാസി ദുബ്ബലാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അത്തനോ പഞ്ഞാപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, സത്ഥാ മഹാപഞ്ഞോ പുഥുപഞ്ഞോ ഗമ്ഭീരപഞ്ഞോ ജവനപഞ്ഞോ ഹാസപഞ്ഞോ തിക്ഖപഞ്ഞോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ പരപ്പവാദമദ്ദനോ, അത്തനോ പഞ്ഞാനുഭാവേന ഖത്തിയപണ്ഡിതാദീഹി അഭിസങ്ഖതേ സുഖുമപഞ്ഹേ ഭിന്ദിത്വാ തേ ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനേ കത്വാ തീസു സരണേസു ചേവ സീലേസു ച പതിട്ഠാപേത്വാ അമതഗാമിമഗ്ഗം പടിപാദേസീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, യം തഥാഗതോ പരമാഭിസമ്ബോധിപ്പത്തോ പരപ്പവാദം ഭിന്ദിത്വാ ഖത്തിയാദയോ ദമേയ്യ. പുരിമഭവസ്മിഞ്ഹി ബോധിഞാണം പരിയേസന്തോപി തഥാഗതോ പഞ്ഞവാ പരപ്പവാദമദ്ദനോയേവ. തഥാ ഹി അഹം വിധുരകാലേ സട്ഠിയോജനുബ്ബേധേ കാളപബ്ബതമുദ്ധനി പുണ്ണകം നാമ യക്ഖസേനാപതിം അത്തനോ ഞാണബലേനേവ ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ പഞ്ചസീലേസു പതിട്ഠാപേന്തോ അത്തനോ ജീവിതം ദാപേസി"ന്തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കുരുരട്ഠേ ഇന്ദപത്ഥനഗരേ ധനഞ്ചയകോരബ്യോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. വിധുരപണ്ഡിതോ നാമ അമച്ചോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അഹോസി. സോ മധുരകഥോ മഹാധമ്മകഥികോ സകലജമ്ബുദീപേ രാജാനോ ഹത്ഥികന്തവീണാസരേന പലുദ്ധഹത്ഥിനോ വിയ അത്തനോ മധുരധമ്മദേസനായ പലോഭേത്വാ തേസം സകസകരജ്ജാനി ഗന്തും അദദമാനോ ബുദ്ധലീലായ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ മഹന്തേന യസേന തസ്മിം നഗരേ പടിവസി.

തദാ ഹി ബാരാണസിയമ്പി ഗിഹിസഹായകാ ചത്താരോ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ മഹല്ലകകാലേ കാമേസു ആദീനവം ദിസ്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ വനമൂലഫലാഹാരാ തത്ഥേവ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ചാരികം ചരമാനാ അങ്ഗരട്ഠേ കാലചമ്പാനഗരം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖായ നഗരം പവിസിംസു. തത്ഥ ചത്താരോ സഹായകാ കുടുമ്ബികാ തേസം ഇരിയാപഥേസു പസീദിത്വാ വന്ദിത്വാ ഭിക്ഖാഭാജനം ഗഹേത്വാ ഏകേകം അത്തനോ നിവേസനേ നിസീദാപേത്വാ പണീതേന ആഹാരേന പരിവിസിത്വാ പടിഞ്ഞം ഗാഹാപേത്വാ ഉയ്യാനേയേവ വാസാപേസും. തേ ചത്താരോ താപസാ ചതുന്നം കുടുമ്ബികാനം ഗേഹേസു നിബദ്ധം ഭുഞ്ജിത്വാ ദിവാവിഹാരത്ഥായ ഏകോ താപസോ താവതിംസഭവനം ഗച്ഛതി, ഏകോ നാഗഭവനം, ഏകോ സുപണ്ണഭവനം, ഏകോ കോരബ്യരഞ്ഞോ മിഗാജിനഉയ്യാനം ഗച്ഛതി. തേസു യോ ദേവലോകം ഗന്ത്വാ ദിവാവിഹാരം കരോതി, സോ സക്കസ്സ യസം ഓലോകേത്വാ അത്തനോ ഉപട്ഠാകസ്സ തമേവ വണ്ണേതി. യോ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ ദിവാവിഹാരം കരോതി, സോ നാഗരാജസ്സ സമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ അത്തനോ ഉപട്ഠാകസ്സ തമേവ വണ്ണേതി. യോ സുപണ്ണഭവനം ഗന്ത്വാ ദിവാവിഹാരം കരോതി, സോ സുപണ്ണരാജസ്സ വിഭൂതിം ഓലോകേത്വാ അത്തനോ ഉപട്ഠാകസ്സ തമേവ വണ്ണേതി. യോ ധനഞ്ചയകോരബ്യരാജസ്സ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ദിവാവിഹാരം കരോതി, സോ ധനഞ്ചയകോരബ്യരഞ്ഞോ സിരിസോഭഗ്ഗം ഓലോകേത്വാ അത്തനോ ഉപട്ഠാകസ്സ തമേവ വണ്ണേതി.

തേ ചത്താരോപി ജനാ തം തദേവ ഠാനം പത്ഥേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ഏകോ സക്കോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ഏകോ സപുത്തദാരോ നാഗഭവനേ നാഗരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ഏകോ സുപണ്ണഭവനേ സിമ്ബലിവിമാനേ സുപണ്ണരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ഏകോ ധനഞ്ചയകോരബ്യരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. തേപി താപസാ അപരിഹീനജ്ഝാനാ കാലം കത്വാ

ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിംസു. കോരബ്യകുമാരോ വുഡ്ഢിമന്വായ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠഹിത്വാ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേസി. സോ പന ജൂതവിത്തകോ അഹോസി. സോ വിധുരപണ്ഡിതസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനം ദേതി, സീലം രക്ഖതി, ഉപോസഥം ഉപവസതി.

സോ ഏകദിവസം സമാദിന്നുപോസഥോ "വിവേകമനുബ്രൂഹിസ്സാമീ"തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ മനുഞ്ഞട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ സമണധമ്മം അകാസി. സക്കോപി സമാദിന്നുപോസഥോ "ദേവലോകേ പലിബോധോ ഹോതീ"തി മനുസ്സലോകേ തമേവ ഉയ്യാനം ആഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം മനുഞ്ഞട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ സമണധമ്മം അകാസി. വരുണനാഗരാജാപി സമാദിന്നുപോസഥോ "നാഗഭവനേ പലിബോധോ ഹോതീ"തി തത്ഥേവാഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം മനുഞ്ഞട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ സമണധമ്മം അകാസി. സുപണ്ണരാജാപി സമാദിന്നുപോസഥോ "സുപണ്ണഭവനേ പലിബോധോ ഹോതീ"തി തത്ഥേവാഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം മനുഞ്ഞട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ സമണധമ്മം അകാസി. തേപി ചത്താരോ ജനാ സായന്ഹസമയേ സകട്ഠാനേഹി നിക്ഖമിത്വാ മങ്ഗലപോക്ഖരണിതീരേ സമാഗന്ത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഓലോകേത്വാ പുബ്ബസിനേഹവസേന സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ ഹുത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം മേത്തചിത്തം ഉപട്ഠപേത്വാ മധുരപടിസന്ഥാരം കരിംസു. തേസു സക്കോ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ നിസീദി, ഇതരേപി അത്തനോ അത്തനോ യുത്താസനം ഞത്വാ നിസീദിംസു. അഥ നേ സക്കോ ആഹ "മയം ചത്താരോപി രാജാനോവ , അമ്ഹേസു പന കസ്സ സീലം മഹന്ത"ന്തി? അഥ നം വരുണനാഗരാജാ ആഹ "തുമ്ഹാകം തിണ്ണം ജനാനം സീലതോ മയ്ഹം സീലം മഹന്ത"ന്തി. "കിമേത്ഥ കാരണ"ന്തി? "അയം സുപണ്ണരാജാ അമ്ഹാകം ജാതാനമ്പി അജാതാനമ്പി പച്ചാമിത്തോവ, അഹം ഏവരൂപം അമ്ഹാകം ജീവിതക്ഖയകരം പച്ചാമിത്തം ദിസ്വാപി കോധം ന കരോമി, ഇമിനാ കാരണേന മമ സീലം മഹന്ത"ന്തി വത്വാ ഇദം ദസകനിപാതേ ചതുപോസഥജാതകേ പഠമം ഗാഥമാഹ -

> "യോ കോപനേയ്യേ ന കരോതി കോപം, ന കുജ്ഝതി സപ്പുരിസോ കദാചി;
> കുദ്ധോപി സോ നാവികരോതി കോപം, തം വേ നരം സമണമാഹു ലോകേ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൨൪);

തത്ഥ **യോ**തി ഖത്തിയാദീസു യോ കോചി. **കോപനേയ്യേ**തി കുജ്ഝിതബ്ബയുത്തകേ പുഗ്ഗലേ ഖന്തീവാദീതാപസോ വിയ കോപം ന കരോതി. **കദാചീ**തി യോ കിസ്മിഞ്ചി കാലേ ന കുജ്ഝതേവ. **കുദ്ധോപീ**തി സചേ പന സോ സപ്പുരിസോ കുജ്ഝതി, അഥ കുദ്ധോപി തം കോപം നാവികരോതി ചൂളബോധിതാപസോ വിയ. **തം വേ നര**ന്തി മഹാരാജാനോ തം വേ പുരിസം സമിതപാപതായ ലോകേ പണ്ഡിതാ "സമണ"ന്തി കഥേന്തി. ഇമേ പന ഗുണാ മയി സന്തി, തസ്മാ മമേവ സീലം മഹന്തന്തി.

തം സുത്വാ സുപണ്ണരാജാ "അയം നാഗോ മമ അഗ്ഗഭക്ഖോ, യസ്മാ പനാഹം ഏവരൂപം അഗ്ഗഭക്ഖം ദിസ്വാപി ഖുദം അധിവാസേത്വാ ആഹാരഹേതു പാപം ന കരോമി, തസ്മാ മമേവ സീലം മഹന്ത"ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "ഊനൂദരോ യോ സഹതേ ജിഘച്ഛം, ദന്തോ തപസ്സീ മിതപാനഭോജനോ;
> ആഹാരഹേതു ന കരോതി പാപം, തം വേ നരം സമണമാഹു ലോകേ"തി.
> (ജാ॰ ൧.൧൦.൨൫);

തത്ഥ **ദന്തോ**തി ഇന്ദ്രിയദമനേന സമന്നാഗതോ. **തപസ്സീ**തി തപനിസ്സിതകോ. **ആഹാരഹേതൂ**തി അതിജിഘച്ഛപിളിതോപി യോ പാപം ലാമകകമ്മം ന കരോതി ധമ്മസേനാപതിസാരിപുത്തത്ഥേരോ വിയ. അഹം പനജ്ജ ആഹാരഹേതു പാപം ന കരോമി, തസ്മാ മമേവ സീലം മഹന്തന്തി.

തതോ സക്കോ ദേവരാജാ "അഹം നാനപ്പകാരം സുഖപദട്ഠാനം ദേവലോകസമ്പത്തിം പഹായ സീലരക്ഖണത്ഥായ മനുസ്സലോകം ആഗതോ, തസ്മാ മമേവ സീലം മഹന്ത"ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"ഖിഡ്ഡം രതിം വിപ്പജഹിത്വാന സബ്ബം, ന ചാലികം ഭാസതി കിഞ്ചി ലോകേ;
വിഭൂസട്ഠാനാ വിരതോ മേഥുനസ്മാ, തം വേ നരം സമണമാഹു ലോകേ"തി.
(ജാ॰ ൧.൧൬.൨൬൫);

തത്ഥ **ഖിഡ്ഡ**ന്തി കായികവാചസികഖിഡ്ഡം. **രതി**ന്തി ദിബ്ബകാമഗുണരതിം. **കിഞ്ചീ**തി അപ്പമത്തകമ്പി. **വിഭൂസട്ഠാനാ**തി മംസവിഭൂസാ ഛവിവിഭൂസാതി ദ്വേ വിഭൂസാ. തത്ഥ അജ്ഝോഹരണീയാഹാരോ മംസവിഭൂസാ നാമ, മാലാഗന്ധാദീനി ഛവിവിഭൂസാ നാമ, യേന അകുസലചിത്തേന ധാരീയതി, തം തസ്സ ഠാനം, തതോ വിരതോ മേഥുനസേവനതോ ച യോ പടിവിരതോ. **തം വേ നരം സമണമാഹു ലോകേ**തി അഹം അജ്ജ ദേവച്ഛരായോ പഹായ ഇധാഗന്ത്വാ സമണധമ്മം കരോമി, തസ്മാ മമേവ സീലം മഹന്തന്തി. ഏവം സക്കോപി അത്തനോ സീലമേവ വണ്ണേതി.

തം സുത്വാ ധനഞ്ചയരാജാ "അഹം അജ്ജ മഹന്തം പരിഗ്ഗഹം സോളസസഹസ്സനാടകിത്ഥിപരിപുണ്ണം അന്തേപുരം ചജിത്വാ ഉയ്യാനേ സമണധമ്മം കരോമി, തസ്മാ മമേവ സീലം മഹന്ത"ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"പരിഗ്ഗഹം ലോഭധമ്മഞ്ച സബ്ബം, യോ വേ പരിഞ്ഞായ പരിച്ചജേതി;
ദന്തം ഠിതത്തം അമമം നിരാസം, തം വേ നരം സമണമാഹു ലോകേ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൨൬൬);

തത്ഥ **പരിഗ്ഗഹ**ന്തി നാനപ്പകാരം വത്ഥുകാമം. **ലോഭധമ്മ**ന്തി തസ്മിം ഉപ്പജ്ജനതണ്ഹം. **പരിഞ്ഞായാ**തി ഞാതപരിഞ്ഞാ, തീരണപരിഞ്ഞാ, പഹാനപരിഞ്ഞാതി ഇമാഹി തീഹി പരിഞ്ഞാഹി പരിജാനിത്വാ. തത്ഥ ഖന്ധാദീനം ദുക്ഖാദിസഭാവജാനനം ഞാതപരിഞ്ഞാ, തേസു അഗുണം ഉപധാരേത്വാ തീരണം തീരണപരിഞ്ഞാ, തേസു ദോസം ദിസ്വാ ഛന്ദരാഗസ്സാപകഡ്ഢനം പഹാനപരിഞ്ഞാ. യോ ഇമാഹി തീഹി പരിഞ്ഞാഹി ജാനിത്വാ വത്ഥുകാമകിലേസകാമേ പരിച്ചജതി, ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛതി. **ദന്ത**ന്തി നിബ്ബിസേവനം. **ഠിതത്ത**ന്തി മിച്ഛാവിതക്കാഭാവേന ഠിതസഭാവം. **അമമ**ന്തി അഹന്തി മമായനതണ്ഹാരഹിതം. **നിരാസ**ന്തി പുത്തദാരാദീസു നിച്ഛന്ദരാഗം. **തം വേ നര**ന്തി തം ഏവരൂപം പുഗ്ഗലം "സമണ"ന്തി വദന്തി.

ഇതി തേ സബ്ബേപി അത്തനോ അത്തനോ സീലമേവ മഹന്തന്തി വണ്ണേത്വാ സക്കാദയോ ധനഞ്ചയം പുച്ഛിംസു "അത്ഥി പന, മഹാരാജ, കോചി തുമ്ഹാകം സന്തികേ പണ്ഡിതോ, യോ നോ ഇമം കങ്ഖം വിനോദേയ്യാ"തി . "ആമ, മഹാരാജാനോ മമ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ മഹാപഞ്ഞോ അസമധുരോ വിധുരപണ്ഡിതോ നാമ അത്ഥി, സോ നോ ഇമം കങ്ഖം വിനോദേസ്സതി, തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാമാ"തി. അഥ തേ സബ്ബേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിംസു. അഥ സബ്ബേപി ഉയ്യാനാ നിക്ഖമിത്വാ ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ പല്ലങ്കം അലങ്കാരാപേത്വാ ബോധിസത്തം പല്ലങ്കവരമജ്ഝേ നിസീദാപേത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ "പണ്ഡിത, അമ്ഹാകം കങ്ഖാ ഉപ്പന്നാ, തം നോ വിനോദേഹീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹംസു -

"പുച്ഛാമ കത്താരമനോമപഞ്ഞം, കഥാസു നോ വിഗ്ഗഹോ അത്ഥി ജാതോ;
ഛിന്ദജ്ജ കങ്ഖം വിചികിച്ഛിതാനി, തദജ്ജ കങ്ഖം വിതരേമു സബ്ബേ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൨൬൭);

തത്ഥ **കത്താരന്തി** കത്തബ്ബയുത്തകകാരകം. **വിഗ്ഗഹോ അത്ഥി ജാതോതി** ഏകോ സീലവിഗ്ഗഹോ സീലവിവാദോ ഉപ്പന്നോ അത്ഥി. **ഛിന്ദജ്ജാതി** അമ്ഹാകം തം കങ്ഖം താനി ച വിചികിച്ഛിതാനി വജിരേന സിനേരും പഹരന്തോ വിയ അജ്ജ ഛിന്ദ. **വിതരേമൂ**തി വിതരേയ്യാമ.

പണ്ഡിതോ തേസം കഥം സുത്വാ "മഹാരാജാനോ തുമ്ഹാകം സീലം നിസ്സായ ഉപ്പന്നം വിവാദകഥം സുകഥിതദുക്കഥിതം ജാനിസ്സാമീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "യേ പണ്ഡിതാ അത്ഥദസാ ഭവന്തി, ഭാസന്തി തേ യോനിസോ തത്ഥ കാലേ;
> കഥം നു കഥാനം അഭാസിതാനം, അത്ഥം നയേയ്യും കുസലാ ജനിന്ദാ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൧൩൫);

തത്ഥ **അത്ഥദസാതി** അത്ഥദസ്സനസമത്ഥാ. **തത്ഥ കാലേതി** തസ്മിം വിഗ്ഗഹേ ആരോചിതേ യുത്തപ്പയുത്തകാലേ തേ പണ്ഡിതാ തമത്ഥം ആചിക്ഖന്താ യോനിസോ ഭാസന്തി. **അത്ഥം നയേയ്യും കുസലാതി** കുസലാ ഛേകാപി സമാനാ അഭാസിതാനം കഥാനം കഥം നു അത്ഥം ഞാണേന നയേയ്യും ഉപപരിക്ഖേയ്യും. **ജനിന്ദാതി** രാജാനോ ആലപതി. തസ്മാ ഇദം താവ മേ വദേഥ.

> "കഥം ഹവേ ഭാസതി നാഗരാജാ, ഗരുളോ പന വേനതേയ്യോ കിമാഹ;
> ഗന്ധബ്ബരാജാ പന കിം വദേതി, കഥം പന കുരൂനം രാജസേട്ഠോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൧൩൬);

തത്ഥ **ഗന്ധബ്ബരാജാതി** സക്കം സന്ധായാഹ.

അഥസ്സ തേ ഇമം ഗാഥമാഹംസു -

> "ഖന്തിം ഹവേ ഭാസതി നാഗരാജാ, അപ്പാഹാരം ഗരുളോ വേനതേയ്യോ;
> ഗന്ധബ്ബരാജാ രതിവിപ്പഹാനം, അകിഞ്ചനം കുരൂനം രാജസേട്ഠോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൧൩൭);

തസ്സത്ഥോ - പണ്ഡിത, നാഗരാജാ താവ കോപനേയ്യേപി പുഗ്ഗലേ അകുപ്പനസങ്ഖാതം അധിവാസനഖന്തിം വണ്ണേതി, ഗരുളോ അപ്പാഹാരതാസങ്ഖാതം ആഹാരഹേതു പാപസ്സ അകരണം, സക്കോ പഞ്ചകാമഗുണരതീനം വിപ്പഹാനം, കുരുരാജാ നിപ്പലിബോധഭാവം വണ്ണേതീതി.

അഥ തേസം കഥം സുത്വാ മഹാസത്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "സബ്ബാനി ഏതാനി സുഭാസിതാനി, ന ഹേത്ഥ ദുബ്ഭാസിതമത്ഥി കിഞ്ചി;
> യസ്മിഞ്ച ഏതാനി പതിട്ഠിതാനി, അരാവ നാഭ്യാ സുസമോഹിതാനി;
> ചതുബ്ഭി ധമ്മേഹി സമങ്ഗിഭൂതം, തം വേ നരം സമണമാഹു ലോകേ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൧൩൮);

തത്ഥ **ഏതാനീ**തി ഏതാനി ചത്താരിപി ഗുണജാതാനി യസ്മിം പുഗ്ഗലേ സകടനാഭിയം സുട്ഠു സമോഹിതാനി അരാ വിയ പതിട്ഠിതാനി, ചതൂഹിപേതേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതം പുഗ്ഗലം പണ്ഡിതാ "സമണ"ന്തി ആഹു ലോകേതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ചതുന്നമ്പി സീലം ഏകസമമേവ അകാസി. തം സുത്വാ ചത്താരോപി രാജാനോ തസ്സ തുട്ഠാ ഥുതിം കരോന്താ ഇമം ഗാഥമാഹംസു -

> "തുവഞ്ഹി സേട്ഠോ ത്വമനുത്തരോസി, ത്വം ധമ്മഗൂ ധമ്മവിദൂ സുമേധോ;
> പഞ്ഞായ പഞ്ഹം സമധിഗ്ഗഹേത്വാ, അച്ഛേച്ഛി ധീരോ വിചികിച്ഛിതാനി;

അച്ഛേച്ഛി കങ്ഖം വിചികിച്ഛിതാനി, ചുന്ദോ യഥാ നാഗദന്തം ഖരേനാ''തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൩).

തത്ഥ **ത്വമനുത്തരോസീ**തി ത്വം അനുത്തരോ അസി, നത്ഥി തയാ ഉത്തരിതരോ നാമ. **ധമ്മഗൂ**തി ധമ്മസ്സ ഗോപകോ ചേവ ധമ്മഞ്ഞൂ ച. **ധമ്മവിദൂ**തി പാകടധമ്മോ. **സുമേധോ**തി സുന്ദരപഞ്ഞോ **പഞ്ഞായാ**തി അത്തനോ പഞ്ഞായ അമ്ഹാകം പഞ്ഹം സുട്ഠു അധിഗണ്ഹിത്വാ ''ഇദമേത്ഥ കാരണ''ന്തി യഥാഭൂതം ഞത്വാ. **അച്ഛേച്ഛീ**തി ത്വം ധീരോ അമ്ഹാകം വിചികിച്ഛിതാനി ഛിന്ദി, ഏവം ഛിന്ദന്തോ ച ''ഛിന്ദജ്ജ കങ്ഖം വിചികിച്ഛിതാനീ''തി ഇദം അമ്ഹാകം ആയാചനം സമ്പാദേന്തോ അച്ഛേച്ഛി കങ്ഖം വിചികിച്ഛിതാനി . **ചുന്ദോ യഥാ നാഗദന്തം ഖരേനാ**തി യഥാ ദന്തകാരോ കകചേന ഹത്ഥിദന്തം ഛിന്ദേയ്യ, ഏവം ഛിന്ദീതി അത്ഥോ.

ഏവം തേ ചത്താരോപി രാജാനോ തസ്സ പഞ്ഹബ്യാകരണേന തുട്ഠമാനസാ അഹേസും. അഥ നം സക്കോ ദിബ്ബദുകൂലേന പൂജേസി, ഗരുളോ സുവണ്ണമാലായ, വരുണോ നാഗരാജാ മണിനാ, ധനഞ്ചയരാജാ ഗവസഹസ്സാദീഹി പൂജേസി. തേനേവാഹ -

''നീലുപ്പലാഭം വിമലം അനഗ്ഘം, വത്ഥം ഇദം ധൂമസമാനവണ്ണം;
പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണേന തുട്ഠോ, ദദാമി തേ ധമ്മപൂജായ ധീര.

''സുവണ്ണമാലം സതപത്തഫുല്ലിതം, സകേസരം രത്നസഹസ്സമണ്ഡിതം;
പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണേന തുട്ഠോ, ദദാമി തേ ധമ്മപൂജായ ധീര.

''മണിം അനഗ്ഘം രുചിരം പഭസ്സരം, കണ്ഠാവസത്തം മണിഭൂസിതം മേ;
പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണേന തുട്ഠോ, ദദാമി തേ ധമ്മപൂജായ ധീര.

''ഗവം സഹസ്സം ഉസഭഞ്ച നാഗം, ആജഞ്ഞയുത്തേ ച രഥേ ദസ ഇമേ;
പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണേന തുട്ഠോ, ദദാമി തേ ഗാമവരാനി സോളസാ''തി.
(ജാ॰ ൧.൧൬.൩൪-൩൭);

ഏവം സക്കാദയോ മഹാസത്തം പൂജേത്വാ സകട്ഠാനമേവ അഗമിംസു.

ചതുപോസഥകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

ദോഹളകണ്ഡം

തേസു നാഗരാജസ്സ ഭരിയാ വിമലാദേവീ നാമ. സാ തസ്സ ഗീവായ പിളന്ധനമണിം അപസ്സന്തീ പുച്ഛി ''ദേവ, കഹം പന തേ മണീ''തി? ''ഭദ്ദേ, ചന്ദബ്രാഹ്മണപുത്തസ്സ വിധുരപണ്ഡിതസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ അഹം തേന മണിനാ തം പൂജേസിം. ന കേവലഞ്ച അഹമേവ, സക്കോപി തം ദിബ്ബദുകൂലേന പൂജേസി, സുപണ്ണരാജാ സുവണ്ണമാലായ, ധനഞ്ചയരാജാ ഗവസ്സസഹസ്സാദീഹി പൂജേസീ''തി. ''ധമ്മകഥികോ സോ, ദേവാ''തി. ''ഭദ്ദേ, കിം വദേസി, ജമ്ബുദീപതലേ ബുദ്ധുപ്പാദോ വിയ പവത്തതി, സകലജമ്ബുദീപേ ഏകസതരാജാനോ തസ്സ മധുരധമ്മകഥായ ബജ്ഝിത്വാ ഹത്ഥികന്തവീണാസരേന പലുദ്ധമത്തവാരണാ വിയ അത്തനോ അത്തനോ രജ്ജാനി ഗന്തും ന ഇച്ഛന്തി, ഏവരൂപോ സോ മധുരധമ്മകഥികോ''തി തസ്സ ഗുണം വണ്ണേസി. സാ വിധുരപണ്ഡിതസ്സ ഗുണകഥം സുത്വാ തസ്സ ധമ്മകഥം സോതുകാമാ ഹുത്വാ ചിന്തേസി ''സചാഹം വക്ഖാമി 'ദേവ, തസ്സ ധമ്മകഥം സോതുകാമാ, ഇധ നം ആനേഹീ'തി, ന മേതം ആനേസ്സതി. യംനൂനാഹം 'തസ്സ മേ ഹദയേ ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ'തി ഗിലാനാലയം കരേയ്യ''ന്തി. സാ തഥാ കത്വാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ അത്തനോ പരിചാരികാനം സഞ്ഞം ദത്വാ സിരിസയനേ നിപജ്ജി. നാഗരാജാ

ഉപട്ഠാനവേലായ തം അപസ്സന്തോ ‘‘കഹം വിമലാ’’തി പരിചാരികായോ പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഗിലാനാ, ദേവാ’’തി വുത്തേ ഉട്ഠായാസനാ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ സയനപസ്സേ നിസീദിത്വാ സരീരം പരിമജ്ജന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൪. ‘‘പണ്ഡു കിസിയാസി ദുബ്ബലാ, വണ്ണരൂപം ന തവേദിസം പുരേ;
വിമലേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതാ, കീദിസീ തുയ്ഹം സരീരവേദനാ’’തി.

തത്ഥ **പണ്ഡൂ**തി പണ്ഡുപലാസവണ്ണാ. **കിസിയാ**തി കിസാ. **ദുബ്ബലാ**തി അപ്പഥാമാ. **വണ്ണരൂപം ന തവേദിസം പുരേ**തി തവ വണ്ണസങ്ഖാതം രൂപം പുരേ ഏദിസം ന ഹോതി, നിദ്ദോസം അനവജ്ജം, തം ഇദാനി പരിവത്തിത്വാ അമനുഞ്ഞസഭാവം ജാതം. **വിമലേ**തി തം ആലപതി.

അഥസ്സ സാ ആചിക്ഖന്തീ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൫. ‘‘ധമ്മോ മനുജേസു മാതീനം, ദോഹളോ നാമ ജനിന്ദ വുച്ചതി;
ധമ്മാഹടം നാഗകുഞ്ജര, വിധുരസ്സ ഹദയാഭിപത്ഥയേ’’തി.

തത്ഥ **ധമ്മോ**തി സഭാവോ. **മാതീന**ന്തി ഇത്ഥീനം. **ജനിന്ദാ**തി നാഗജനസ്സ ഇന്ദ. **ധമ്മാഹടം നാഗകുഞ്ജര, വിധുരസ്സ ഹദയാഭിപത്ഥയേ**തി നാഗസേട്ഠ, അഹം ധമ്മേന സമേന അസാഹസികകമ്മേന ആഹടം വിധുരസ്സ ഹദയം അഭിപത്ഥയാമി, തം മേ ലഭമാനായ ജീവിതം അത്ഥി, അലഭമാനായ ഇധേവ മരണന്തി തസ്സ പഞ്ഞം സന്ധായേവമാഹ -

തം സുത്വാ നാഗരാജാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൬. ‘‘ചന്ദം ഖോ ത്വം ദോഹളായസി, സൂരിയം വാ അഥ വാപി മാലുതം;
ദുല്ലഭഞ്ഹി വിധുരസ്സ ദസ്സനം, കോ വിധുരമിധ മാനയിസ്സതീ’’തി.

തത്ഥ **ദുല്ലഭഞ്ഹി വിധുരസ്സ ദസ്സന**ന്തി അസമധുരസ്സ വിധുരസ്സ ദസ്സനമേവ ദുല്ലഭം. തസ്സ ഹി സകലജമ്ബുദീപേ രാജാനോ ധമ്മികം രക്ഖാവരണഗുത്തിം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ വിചരന്തി, പസ്സിതുമ്പി നം കോചി ന ലഭതി, തം കോ ഇധ ആനയിസ്സതീതി വദതി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ‘‘അലഭമാനായ മേ ഇധേവ മരണ’’ന്തി പരിവത്തിത്വാ പിട്ഠിം ദത്വാ സാളകകണ്ണേന മുഖം പിദഹിത്വാ നിപജ്ജി. നാഗരാജാ അനത്തമനോ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ സയനപിട്ഠേ നിസിന്നോ ‘‘വിമലാ വിധുരപണ്ഡിതസ്സ ഹദയമംസം ആഹരാപേതീ’’തി സഞ്ഞീ ഹുത്വാ ‘‘പണ്ഡിതസ്സ ഹദയം അലഭന്തിയാ വിമലായ ജീവിതം നത്ഥി, കഥം നു ഖോ തസ്സ ഹദയമംസം ലഭിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേസി. അഥസ്സ ധീതാ ഇരന്ധതീ നാമ നാഗകഞ്ഞാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ മഹന്തേന സിരിവിലാസേന പിതു ഉപട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ പിതരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ, സാ തസ്സ ഇന്ദ്രിയവികാരം ദിസ്വാ ‘‘താത, അതിവിയ ദോമനസ്സപ്പത്തോസി, കിം നു ഖോ കാരണ’’ന്തി പുച്ഛന്തീ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. ‘‘കിം നു താത തുവം പജ്ഝായസി, പദുമം ഹത്ഥഗതംവ തേ മുഖം;
കിം നു ദുമ്മനരൂപോസി ഇസ്സര, മാ ത്വം സോചി അമിത്തതാപനാ’’തി.

തത്ഥ **പജ്ഝായസീ**തി പുനപ്പുനം ചിന്തേസി. **ഹത്ഥഗത**ന്തി ഹത്ഥേന പരിമദ്ദിതം പദുമം വിയ തേ മുഖം ജാതം. **ഇസ്സരാ**തി പഞ്ചയോജനസതികസ്സ മന്ദിരനാഗഭവനസ്സ, സാമീതി.

ധീതു വചനം സുത്വാ നാഗരാജാ തമത്ഥം ആരോചേന്തോ ആഹ -

“അക്ഖാതാ ഹി തവ ഇരന്ധതി, വിധുരസ്സ ഹദയം ധനിയതി;
ദുല്ലഭഞ്ഹി വിധുരസ്സ ദസ്സനം, കോ വിധുരമിധ മാനയിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **ധനിയതീ**തി പത്ഥേതി ഇച്ഛതി.

അഥ നം നാഗരാജാ “അമ്മ, മമ സന്തികേ വിധുരം ആനേതും സമത്ഥോ നത്ഥി, ത്വം മാതു ജീവിതം ദേഹി, വിധുരം ആനേതും സമത്ഥം ഭത്താരം പരിയേസാഹീ”തി ഉയ്യോജേന്തോ ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ -

“തസ്സ ഭത്തുപരിയേസനം ചര, യോ വിധുരമിധ മാനയിസ്സതീ”തി.
തത്ഥ **ചരാ**തി വിചര.

ഇതി സോ കിലേസാഭിരതഭാവേന ധീതു അനനുച്ഛവികം കഥം കഥേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“പിതുനോ ച സാ സുത്വാന വാക്യം, രത്തിം നിക്ഖമ്മ അവസ്സുതിം ചരീ”തി.

തത്ഥ **അവസ്സുതി**ന്തി ഭിക്ഖവേ, സാ നാഗമാണവികാ പിതു വചനം സുത്വാ പിതരം അസ്സാസേത്വാ മാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ തമ്പി അസ്സാസേത്വാ അത്തനോ സിരിഗബ്ഭം ഗന്ത്വാ സബ്ബാലങ്കാരേഹി അത്താനം അലങ്കരിത്വാ ഏകം കുസുമ്ഭരത്തവത്ഥം നിവാസേത്വാ ഏകം ഏകംസേ കത്വാ തമേവ രത്തിം ഉദകം ദ്വിധാ കത്വാ നാഗഭവനതോ നിക്ഖമ്മ ഹിമവന്തപ്പദേസേ സമുദ്ദതീരേ ഠിതം സട്ഠിയോജനുബ്ബേധം ഏകഗ്ഘനം കാളപബ്ബതം നാമ അഞ്ജനഗിരിം ഗന്ത്വാ അവസ്സുതിം ചരി കിലേസഅവസ്സുതിം ഭത്തുപരിയേസനം ചരീതി അത്ഥോ.

ചരന്തീ ച യാനി ഹിമവന്തേ വണ്ണഗന്ധസമ്പന്നാനി പുപ്ഫാനി, താനി ആഹരിത്വാ സകലപബ്ബതം മണിഅഗ്ഘിയം വിയ അലങ്കരിത്വാ ഉപരിതലേ പുപ്ഫസന്ഥാരം കത്വാ മനോരമേനാകാരേന നച്ചിത്വാ മധുരഗീതം ഗായന്തീ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

“കേ ഗന്ധബ്ബേ രക്ഖസേ ച നാഗേ, കേ കിമ്പുരിസേ ചാപി മാനുസേ;
കേ പണ്ഡിതേ സബ്ബകാമദദേ, ദീഘരത്തം ഭത്താ മേ ഭവിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **കേ ഗന്ധബ്ബേ രക്ഖസേ ച നാഗേ**തി കോ ഗന്ധബ്ബോ വാ രക്ഖസോ വാ നാഗോ വാ. **കേ പണ്ഡിതേ സബ്ബകാമദദേ**തി കോ ഏതേസു ഗന്ധബ്ബാദീസു പണ്ഡിതോ സബ്ബകാമം ദാതും സമത്ഥോ, സോ വിധുരസ്സ ഹദയമംസദോഹളിനിയാ മമ മാതു മനോരഥം മത്ഥകം പാപേത്വാ മയ്ഹം ദീഘരത്തം ഭത്താ ഭവിസ്സതീതി.

തസ്മിം ഖണേ വേസ്സവണമഹാരാജസ്സ ഭാഗിനേയ്യോ പുണ്ണകോ നാമ യക്ഖസേനാപതി തിഗാവുതപ്പമാണം മനോമയസിന്ധവം അഭിരുയ്ഹ കാളപബ്ബതമത്ഥകേന യക്ഖസമാഗമം ഗച്ഛന്തോ തം തായ ഗീതസദ്ദം അസ്സോസി. അനന്തരേ അത്തഭാവേ അനുഭൂതപുബ്ബായ ഇത്ഥിയാ ഗീതസദ്ദോ തസ്സ ഛവിആദീനി ഛിന്ദിത്വാ അട്ഠിമിഞ്ജം ആഹച്ച അട്ഠാസി. സോ തായ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ നിവത്തിത്വാ സിന്ധവപിട്ഠേ നിസിന്നോവ “ഭദ്ദേ, അഹം മമ പഞ്ഞായ ധമ്മേന സമേന വിധുരസ്സ ഹദയം ആനേതും സമത്ഥോമ്ഹി, ത്വം മാ ചിന്തയീ”തി തം അസ്സാസേന്തോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

“അസ്സാസ ഹേസ്സാമി തേ പതി, ഭത്താ തേ ഹേസ്സാമി അനിന്ദലോചനേ;
പഞ്ഞാ ഹി മമം തഥാവിധാ, അസ്സാസ ഹേസ്സസി ഭരിയാ മമാ”തി.

തത്ഥ **അനിന്ദലോചനേ**തി അനിന്ദിതബ്ബലോചനേ. **തഥാവിധാ**തി വിധുരസ്സ ഹദയമംസം ആഹരണസമത്ഥാ.

അഥ നം ഇരന്ധതീ "തേന ഹി ഏഹി, ഗച്ഛാമ മേ പിതു സന്തിക"ന്തി ആനേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൩൮൪. "അവചാസി പുണ്ണകം ഇരന്ധതീ, പുബ്ബപഥാനുഗതേന ചേതസാ;
ഏഹി ഗച്ഛാമ പിതു മമന്തികേ, ഏസോവ തേ ഏതമത്ഥം പവക്ഖതീ"തി.

തത്ഥ **പുബ്ബപഥാനുഗതേന**ാതി അനന്തരേ അത്തഭാവേ ഭൂതപുബ്ബസാമികേ തസ്മിം പുബ്ബപഥേനേവ അനുഗതേന. **ഏഹി ഗച്ഛാമ**ാതി ഭിക്ഖവേ, സോ യക്ഖസേനാപതി ഏവം വത്വാ "ഇമം അസ്സപിട്ഠിം ആരോപേത്വാ നേസ്സാമീ"തി പബ്ബതമത്ഥകാ ഓതരിത്വാ തസ്സാ ഗഹണത്ഥം ഹത്ഥം പസാരേസി. സാ അത്തനോ ഹത്ഥം ഗണ്ഹിതും അദത്വാ തേന പസാരിതഹത്ഥം സയം ഗഹേത്വാ "സാമി, നാഹം അനാഥാ, മയ്ഹം പിതാ വരുണോ നാമ നാഗരാജാ, മാതാ വിമലാ നാമ ദേവീ, ഏഹി മമ പിതു സന്തികം ഗച്ഛാമ, ഏസോ ഏവ തേ യഥാ അമ്ഹാകം മങ്ഗലകിരിയായ ഭവിതബ്ബം, ഏവം ഏതമത്ഥം പവക്ഖതീ"തി അവചാസി.

ഏവം വത്വാ സാ യക്ഖം ഗഹേത്വാ പിതു സന്തികം അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൩൮൫. "അലങ്കതാ സുവസനാ, മാലിനീ ചന്ദനുസ്സദാ;
യക്ഖം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാന, പിതുസന്തികുപാഗമീ"തി.

തത്ഥ **പിതുസന്തികുപാഗമീ**തി അത്തനോ പിതുനോ നാഗരഞ്ഞോ സന്തികം ഉപാഗമി.

പുണ്ണകോപി യക്ഖോ പടിഹരിത്വാ നാഗരാജസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഇരന്ധതിം യാചന്തോ ആഹ -

൧൩൮൬. "നാഗവര വചോ സുണോഹി മേ, പതിരൂപം പടിപജ്ജ സുങ്കിയം;
പത്ഥേമി അഹം ഇരന്ധതിം, തായ സമങ്ഗിം കരോഹി മം തുവം.

൧൩൮൭. "സതം ഹത്ഥീ സതം അസ്സാ, സതം അസ്സതരീരഥാ;
സതം വലഭിയോ പുണ്ണാ, നാനാരത്നസ്സ കേവലാ;
തേ നാഗ പടിപജ്ജസ്സു, ധീതരം ദേഹിരന്ധതി"ന്തി.

തത്ഥ **സുങ്കിയ**ന്തി അത്തനോ കുലപദേസാനുരൂപം ധിതു സുങ്കം ധനം പടിപജ്ജ ഗണ്ഹ. **സമങ്ഗിം കരോഹീ**തി മം തായ സദ്ധിം സമങ്ഗിഭൂതം കരോഹി. **വലഭിയോ**തി ഭണ്ഡസകടിയോ. **നാനാരത്നസ്സ കേവലാ**തി നാനാരതനസ്സ സകലപരിപുണ്ണാ.

അഥ നം നാഗരാജാ ആഹ -

൧൩൮൮. "യാവ ആമന്തയേ ഞാതീ, മിത്തേ ച സുഹദജ്ജനേ;
അനാമന്ത കതം കമ്മം, തം പച്ഛാ അനുതപ്പതീ"തി.

തത്ഥ **യാവ ആമന്തയേ ഞാതീ**തി ഭോ യക്ഖസേനാപതി, അഹം തുയ്ഹം ധീതരം ദേമി, നോ ന ദേമി, ഥോകം പന ആഗമേഹി, യാവ ഞാതകേപി ജാനാപേമി. **തം പച്ഛാ അനുതപ്പതീ**തി ഇത്ഥിയോ ഹി ഗതഗതട്ഠാനേ അഭിരമന്തിപി അനഭിരമന്തിപി, അനഭിരതികാലേ ഞാതകാദയോ അമ്ഹേഹി സദ്ധിം അനാമന്തേത്വാ കതം കമ്മം നാമ ഏവരൂപം ഹോതീതി ഉസ്സുക്കം ന കരോന്തി, ഏവം തം കമ്മം പച്ഛാ അനുതാപം ആവഹതീതി.

ഏവം വത്വാ സോ ഭരിയായ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തായ സദ്ധിം സല്ലപി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൲൱൰൬. ‘‘അഥ സോ വരുണോ നാഗോ, പവിസിത്വാ നിവേസനം;
ഭരിയം ആമന്തയിത്വാന, ഇദം വചനമബ്രവി.

൲൱൰൭. ‘‘‘അയം സോ പുണ്ണകോ യക്ഖോ, യാചതീ മം ഇരന്ധതിം;
ബഹുനാ വിത്തലാഭേന, തസ്സ ദേമ പിയം മമ’’’ന്തി.

തത്ഥ **പവിസിത്വാ**തി വരുണോ പുണ്ണകം തത്ഥേവ ഠപേത്വാ സയം ഉട്ഠായ യത്ഥസ്സ ഭരിയാ നിപന്നാ, തം നിവേസനം പവിസിത്വാ. **പിയം മമ**ന്തി മമ പിയം ധീതരം തസ്സ ബഹുനാ വിത്തലാഭേന ദേമാതി പുച്ഛതി.

വിമലാ ആഹ -

൲൱൰൮. ‘‘ന ധനേന ന വിത്തേന, ലബ്ഭാ അമ്ഹം ഇരന്ധതീ;
സചേ ച ഖോ ഹദയം പണ്ഡിതസ്സ, ധമ്മേന ലദ്ധാ ഇധ മാഹരേയ്യ;
ഏതേന വിത്തേന കുമാരി ലബ്ഭാ, നാഞ്ഞം ധനം ഉത്തരി പത്ഥയാമാ’’തി.

തത്ഥ **അമ്ഹം ഇരന്ധതീ**തി അമ്ഹാകം ധീതാ ഇരന്ധതീ. **ഏതേന വിത്തേനാ**തി ഏതേന തുട്ഠികാരണേന.

സോ തായ സദ്ധിം മന്തേത്വാ പുനദേവ പുണ്ണകേന സദ്ധിം മന്തേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൲൱൰൯. ‘‘അഥ സോ വരുണോ നാഗോ, നിക്ഖമിത്വാ നിവേസനാ;
പുണ്ണകാമന്തയിത്വാന, ഇദം വചനമബ്രവി.

൲൱൰൰. ‘‘‘ന ധനേന ന വിത്തേന, ലബ്ഭാ അമ്ഹം ഇരന്ധതീ;
സചേ തുവം ഹദയം പണ്ഡിതസ, ധമ്മേന ലദ്ധാ ഇധ മാഹരേസി;
ഏതേന വിത്തേന കുമാരി ലബ്ഭാ, നാഞ്ഞം ധനം ഉത്തരി പത്ഥയാമാ’’’തി.

തത്ഥ **പുണ്ണകാമന്തയിത്വാനാ**തി പുണ്ണകം ആമന്തയിത്വാ.

പുണ്ണകോ ആഹ -

൲൱൰൱. ‘‘യം പണ്ഡിതോത്യേകേ വദന്തി ലോകേ, തമേവ ബാലോതി പുനാഹു അഞ്ഞേ;
അക്ഖാഹി മേ വിപ്പവദന്തി ഏത്ഥ, കം പണ്ഡിതം നാഗ തുവം വദേസീ’’തി.

തത്ഥ **യം പണ്ഡിതോത്യേകേ**തി സോ കിര ‘‘ഹദയം പണ്ഡിതസ്സാ’’തി സുത്വാ ചിന്തേസി ‘‘യം ഏകേ പണ്ഡിതോതി വദന്തി, തമേവ അഞ്ഞേ ബാലോതി കഥേന്തി. കിഞ്ചാപി മേ ഇരന്ധതിയാ വിധുരോതി അക്ഖാതം, തഥാപി തഥതോ ജാനിതും പുച്ഛിസ്സാമി ന’’ന്തി. തസ്മാ ഏവമാഹ.

നാഗരാജാ ആഹ -

൲൱൰൲. ‘‘കോരബ്യരാജസ്സ ധനഞ്ചയസ്സ, യദി തേ സുതോ വിധുരോ നാമ കത്താ;
ആനേഹി തം പണ്ഡിതം ധമ്മലദ്ധാ, ഇരന്ധതീ പദചരാ തേ ഹോതൂ’’തി.

തത്ഥ **ധമ്മലദ്ധാ**തി ധമ്മേന ലഭിത്വാ. **പദചരാ**തി പാദപരിചാരികാ.

തം സുത്വാ പുണ്ണകോ സോമനസ്സപ്പത്തോ സിന്ധവം നയനത്ഥായ ഉപട്ഠാകം ആണാപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“ഇച്ചേവ സുത്വാ വരുണസ്സ വാക്യം, ഉട്ഠായ യക്ഖോ പരമപ്പതീതോ;
തത്ഥേവ സന്തോ പുരിസം അസംസി, ആനേഹി ആജഞ്ഞമിധേവ യുത്ത”ന്തി.

തത്ഥ **പുരിസം അസംസീ**തി അത്തനോ ഉപട്ഠാകം ആണാപേസി. **ആജഞ്ഞ**ന്തി കാരണാകാരണജാനനകസിന്ധവം. **യുത്ത**ന്തി കപ്പിതം.

“ജാതരൂപമയാ കണ്ണാ, കാചമ്ഹിചമയാ ഖുരാ;
ജമ്ബോനദസ്സ പാകസ്സ, സുവണ്ണസ്സ ഉരച്ഛദോ”തി.

തത്ഥ **ജാതരൂപമയാ കണ്ണാ**തി തമേവ സിന്ധവം വണ്ണേന്തോ ആഹ. തസ്സ ഹി മനോമയസ്സ സിന്ധവസ്സ ജാതരൂപമയാ കണ്ണാ, കാചമ്ഹിചമയാ ഖുരാ, തസ്സ ഖുരാ രത്തമണിമയാതി അത്ഥോ. **ജമ്ബോനദസ്സ പാകസ്സാ**തി ജമ്ബോനദസ്സ പക്കസ്സ രത്തസുവണ്ണസ്സ ഉരച്ഛദോ.

സോ പുരിസോ താവദേവ തം സിന്ധവം ആനേസി. പുണ്ണകോ തം അഭിരുയ്ഹ ആകാസേന വേസ്സവണസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ നാഗഭവനം വണ്ണേത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസി. തസ്സത്ഥസ്സ പകാസനത്ഥം ഇദം വുത്തം -

“ദേവവാഹവഹം യാനം, അസ്സമാരുയ്ഹ പുണ്ണകോ;
അലങ്കതോ കപ്പിതകേസമസ്സു, പക്കാമി വേഹായസമന്തലിക്ഖേ.

“സോ പുണ്ണകോ കാമരാഗേന ഗിദ്ധോ, ഇരന്ധതിം നാഗകഞ്ഞം ജിഗീസം;
ഗന്ത്വാന തം ഭൂതപതിം യസസ്സിം, ഇച്ചബ്രവീ വേസ്സവണം കുവേരം.

“ഭോഗവതീ നാമ മന്ദിരേ, വാസാ ഹിരഞ്ഞവതീതി വുച്ചതി;
നഗരേ നിമ്മിതേ കഞ്ചനമയേ, മണ്ഡലസ്സ ഉരഗസ്സ നിട്ഠിതം.

“അട്ടാലകാ ഓട്ഠംഗീവിയോ, ലോഹിതങ്കസ്സ മസാരഗല്ലിനോ;
പാസാദേത്ഥ സിലാമയാ, സോവണ്ണരതനേഹി ഛാദിതാ.

“അമ്ബാ തിലകാ ച ജമ്ബുയോ, സത്തപണ്ണാ മുചലിന്ദകേതകാ;
പിയങ്ഗു ഉദ്ദാലകാ സഹാ, ഉപരിഭദ്ദകാ സിന്ദുവാരകാ.

“ചമ്പേയ്യകാ നാഗമല്ലികാ, ഭഗിനീമാലാ അഥ മേത്ഥ കോലിയാ;
ഏതേ ദുമാ പരിണാമിതാ, സോഭയന്തി ഉരഗസ്സ മന്ദിരം.

“ഖജ്ജുരേത്ഥ സിലാമയാ, സോവണ്ണധുവപുപ്ഫിതാ ബഹൂ;
യത്ഥ വസതോപപാതികോ, നാഗരാജാ വരുണോ മഹിദ്ധികോ.

“തസ്സ കോമാരികാ ഭരിയാ, വിമലാ കഞ്ചനവേല്ലിവിഗ്ഗഹാ;
കാലാ തരുണാവ ഉഗ്ഗതാ, പുചിമന്ദത്ഥനീ ചാരുദസ്സനാ.

“ലാഖാരസരത്തസുച്ഛവീ , കണികാരാവ നിവാതപുപ്ഫിതാ;
തിദിവോകചരാവ അച്ഛരാ, വിജ്ജുവബ്ഭഘനാ വിനിസ്സടാ.

“സാ ദോഹളിനീ സുവിമ്ഹിതാ, വിധുരസ്സ ഹദയം ധനിയതി;
തം തേസം ദേമി ഇസ്സര, തേന തേ ദേന്തി ഇരന്ധതിം മമ”ന്തി.

തത്ഥ **ദേവവാഹവഹം യാന**ന്തി വഹിതബ്ബോതി വാഹോ, ദേവസങ്ഖാതം വാഹം വഹതീതി ദേവവാഹവഹം. യന്തി ഏതേനാതി യാനം. **കപ്പിതകേസമസ്സൂ**തി മണ്ഡനവസേന സുസംവിഹിതകേസമസ്സു. ദേവാനം പന കേസമസ്സുകരണകമ്മം നാമ നത്ഥി, വിചിത്തകഥികേന പന കഥിതം. **ജിഗീസ**ന്തി പത്ഥയന്തോ. **വേസ്സവണ**ന്തി വിസാണായ രാജധാനിയാ ഇസ്സരരാജാനം. **കുവേര**ന്തി ഏവംനാമകം. **ഭോഗവതീ നാമാ**തി സമ്പന്നഭോഗതായ ഏവംലദ്ധനാമം. **മന്ദിരേ**തി മന്ദിരം, ഭവനന്തി അത്ഥോ.

വാസാ ഹിരഞ്ഞവതീതി നാഗരാജസ്സ വസനട്ഠാനത്താ വാസാതി ച, കഞ്ചനവതിയാ സുവണ്ണപാകാരേന പരിക്ഖിത്തത്താ ഹിരഞ്ഞവതീതി ച വുച്ചതി. **നഗരേ നിമ്മിതേ**തി നഗരം നിമ്മിതം. **കഞ്ചനമയേ**തി സുവണ്ണമയം. **മണ്ഡലസ്സാ**തി ഭോഗമണ്ഡലേന സമന്നാഗതസ്സ. **നിട്ഠിത**ന്തി കരണപരിനിട്ഠിതം. **ഓട്ഠംഗീവിയോ**തി ഓട്ഠംഗീവാസണ്ഠാനേന കതാ രത്തമണിമസാരഗല്ലമയാ അട്ടാലകാ. **പാസാദേത്ഥാ**തി ഏത്ഥ നാഗഭവനേ പാസാദാ. **സിലാമയാ**തി മണിമയാ. **സോവണ്ണരതനേഹീ**തി സുവണ്ണസങ്ഖാതേഹി രതനേഹി, സുവണ്ണിട്ഠകാഹി ഛാദിതാതി അത്ഥോ. **സഹാ**തി സഹകാരാ. **ഉപരിഭദ്ദകാ**തി ഉദ്ദാലകജാതികായേവ രുക്ഖാ. **ചമ്പേയ്യകാ നാഗമല്ലികാ**തി ചമ്പകാ ച നാഗാ ച മല്ലികാ ച. **ഭഗിനീമാലാ അഥ മേത്ഥ കോലിയാ**തി ഭഗിനീമാലാ ചേവ അഥ ഏത്ഥ നാഗഭവനേ കോലിയാ നാമ രുക്ഖാ ച. **ഏതേ ദുമാ പരിണാമിതാ**തി ഏതേ പുപ്ഫൂപഗഫലൂപഗരുക്ഖാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്ഘട്ടസാഖതായ പരിണാമിതാ ആകുലസമാകുലാ. **ഖജ്ജുരേത്ഥാ**തി ഖജ്ജുരിരുക്ഖാ ഏത്ഥ. **സിലാമയാ**തി ഇന്ദനീലമണിമയാ. **സോവണ്ണധുവപുപ്ഫിതാ**തി തേ പന സുവണ്ണപുപ്ഫേഹി നിച്ചപുപ്ഫിതാ. **യത്ഥ വസതോപപാതികോ**തി യത്ഥ നാഗഭവനേ ഓപപാതികോ നാഗരാജാ വസതി. **കഞ്ചനവേല്ലിവിഗ്ഗഹാ**തി സുവണ്ണരാസിസസ്സിരികസരീരാ. **കാലാ തരുണാവ ഉഗ്ഗതാ**തി വിലാസയുത്തതായ മന്ദവാതേരിതാ കാലവല്ലിപല്ലവാ വിയ ഉഗ്ഗതാ. **പുചിമന്ദത്ഥനീ**തി നിമ്ബഫലസണ്ഠാനചൂചുകാ . **ലാഖാരസരത്തസുച്ഛവീ**തി ഹത്ഥപാദതലഛവിം സന്ധായ വുത്തം. **തിദിവോകചരാ**തി തിദസഭവനചരാ. **വിജ്ജുവബ്ഭഘനാ**തി അബ്ഭഘനവലാഹകന്തരതോ നിസ്സടാ വിജ്ജുലതാ വിയ. **തം തേസം ദേമീ**തി തം തസ്സ ഹദയം അഹം തേസം ദേമി, ഏവം ജാനസ്സു. **ഇസ്സരാ**തി മാതുലം ആലപതി.

ഇതി സോ വേസ്സവണേന അനനുഞ്ഞാതോ ഗന്തും അവിസഹിത്വാ തം അനുജാനാപേതും ഏതാ ഏത്തകാ ഗാഥാ കഥേസി. വേസ്സവണോ പന തസ്സ കഥം ന സുണാതി. കിംകാരണാ? ദ്വിന്നം ദേവപുത്താനം വിമാനഅഡ്ഡം പരിച്ഛിന്ദതീതി. പുണ്ണകോ അത്തനോ വചനസ്സ അസ്സുതഭാവം ഞത്വാ ജിനകദേവപുത്തസ്സ സന്തികേ അട്ഠാസി. വേസ്സവണോ അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനിത്വാ പരാജിതം അനുട്ഠാപേത്വാ ഇതരം “ഗച്ഛ ത്വം, തവ വിമാനേ വസാഹീ”തി ആഹ. പുണ്ണകോ “ഗച്ഛ ത്വ”ന്തി വുത്തക്ഖണേയേവ “മയ്ഹം മാതുലേന മമ പേസിതഭാവം ജാനാഥാ”തി കതിപയദേവപുത്തേ സക്ഖിം കത്വാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സിന്ധവം ആഹരാപേത്വാ അഭിരുയ്ഹ പക്കാമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൩൪൭. “ഏസോ പുണ്ണകോ ഭൂതപതിം യസസ്സിം, ആമന്തയ വേസ്സവണം കുവേരം;
തത്ഥേവ സന്തോ പുരിസം അസംസി, ആനേഹി ആജഞ്ഞമിധേവ യുത്തം.

൧൩൪൮. “ജാതരൂപമയാ കണ്ണാ, കാചമ്ഹിചമയാ ഖുരാ;
ജമ്ബോനദസ്സ പാകസ്സ, സുവണ്ണസ്സ ഉരച്ഛദോ.

൧൩൪൯. “ദേവവാഹവഹം യാനം, അസ്സമാരുയ്ഹ പുണ്ണകോ;
അലങ്കതോ കപ്പിതകേസമസ്സു, പക്കാമി വേഹായസമന്തലിക്ഖേ”തി.

തത്ഥ **ആമന്തയാ**തി ആമന്തയിത്വാ.

സോ ആകാസേന ഗച്ഛന്തോയേവ ചിന്തേസി “വിധുരപണ്ഡിതോ മഹാപരിവാരോ, ന സക്കാ തം ഗണ്ഹിതും, ധനഞ്ചയകോരബ്യോ പന ജൂതവിത്തകോ, തം ജൂതേന ജിനിത്വാ വിധുരം ഗണ്ഹിസ്സാമി, ഘരേ പനസ്സ ബഹൂനി രതനാനി, അപ്പഗ്ഘേന ലക്ഖേന ജൂതം ന കീളിസ്സതി, മഹഗ്ഘരതനം ഹരിതും വട്ടതി, അഞ്ഞം രതനം രാജാ ന ഗണ്ഹിസ്സതി, രാജഗഹസ്സ സാമന്താ വേപുല്ലപബ്ബതബ്ഭന്തരേ ചക്കവത്തിരഞ്ഞോ പരിഭോഗമണിരതനം അത്ഥി മഹാനുഭാവം, തം ഗഹേത്വാ തേന

രാജാനം പലോഭേത്വാ ജിനിസ്സാമീ''തി. സോ തഥാ അകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

"ഏസോ അഗ്ഗമാ രാജഗഹം സുരമ്മം, അങ്ഗസ്സ രഞ്ഞോ നഗരം ദുരായുതം;
പഹൂതഭക്ഖം ബഹുഅന്നപാനം, മസക്കസാരം വിയ വാസവസ്സ.

"മയൂരകോഞ്ചാഗണസമ്പഘുട്ഠം , ദിജാഭിഘുട്ഠം ദിജസങ്ഘസേവിതം;
നാനാസകുന്താഭിരുദം സുവങ്ഗണം, പുപ്ഫാഭികിണ്ണം ഹിമവംവ പബ്ബതം.

"ഏസോ പുണ്ണകോ വേപുലമാഭിരൂഹി, സിലുച്ചയം കിമ്പുരിസാനുചിണ്ണം;
അന്വേസമാനോ മണിരതനം ഉളാരം, തമദ്ദസാ പബ്ബതകൂടമജ്ഝേ''തി.

തത്ഥ **അങ്ഗസ്സ രഞ്ഞോ**തി തദാ അങ്ഗസ്സ രഞ്ഞോവ മഗധരജ്ജം അഹോസി. തേന വുത്തം - "അങ്ഗസ്സ രഞ്ഞോ നഗര''ന്തി. **ദുരായുത**ന്തി പച്ചത്ഥികേഹി ദുരായുത്തം. **മസക്കസാരം വിയ വാസവസ്സാ**തി മസക്കസാരസങ്ഖാതേ സിനേരുപബ്ബതമത്ഥകേ മാപിതത്താ "മസക്കസാര''ന്തി ലദ്ധനാമം വാസവസ്സ ഭവനം വിയ. **ദിജാഭിഘുട്ഠ**ന്തി അഞ്ഞേഹി ച പക്ഖീഹി അഭിസങ്ഘുട്ഠം നിന്നാദിതം. **നാനാസകുന്താഭിരുദ**ന്തി മധുരസ്സരേന ഗായന്തേഹി വിയ നാനാവിധേഹി സകുണേഹി അഭിരുദം, അഭിഗീതന്തി അത്ഥോ. **സുവങ്ഗണ**ന്തി സുന്ദരഅങ്ഗണം മനുഞ്ഞതലം. **ഹിമവംവ പബ്ബത**ന്തി ഹിമവന്തപബ്ബതം വിയ. **വേപുലമാഭിരൂഹീ**തി ഭിക്ഖവേ, സോ പുണ്ണകോ ഏവരൂപം വേപുല്ലപബ്ബതം അഭിരുഹി. **പബ്ബതകൂടമജ്ഝേ**തി പബ്ബതകൂടഅന്തരേ തം മണിം അദ്ദസ.

"ദിസ്വാ മണിം പഭസ്സരം ജാതിമന്തം, മനോഹരം മണിരതനം ഉളാരം;
ദദ്ദല്ലമാനം യസസാ യസസ്സിനം, ഓഭാസതീ വിജ്ജുരിവന്തലിക്ഖേ.

"തമഗ്ഗഹീ വേളുരിയം മഹഗ്ഘം, മനോഹരം നാമ മഹാനുഭാവം;
ആജഞ്ഞമാരുയ്ഹ മനോമവണ്ണോ, പക്കാമി വേഹായസമന്തലിക്ഖേ''തി.

തത്ഥ **മനോഹര**ന്തി മനസാഭിപത്ഥിതസ്സ ധനസ്സ ആഹരണസമത്ഥം. **ദദ്ദല്ലമാന**ന്തി ഉജ്ജലമാനം. **യസസാ**തി പരിവാരമണിഗണേന. **ഓഭാസതീ**തി തം മണിരതനം ആകാസേ വിജ്ജുരിവ ഓഭാസതി. **തമഗ്ഗഹീ**തി തം മണിരതനം അഗ്ഗഹേസി. തം പന മണിരതനം കുമ്ഭിരോ നാമ യക്ഖോ കുമ്ഭണ്ഡസഹസ്സപരിവാരോ രക്ഖതി. സോ പന തേന കുജ്ഝിത്വാ ഓലോകിതമത്തേനേവ ഭീതതസിതോ പലായിത്വാ ചക്കവാളപബ്ബതം പത്വാ കമ്പമാനോ ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. ഇതി തം പലാപേത്വാ പുണ്ണകോ മണിരതനം അഗ്ഗഹേസി. **മനോഹരം നാമാ**തി മനസാ ചിന്തിതം ധനം ആഹരിതും സക്കോതീതി ഏവംലദ്ധനാമം.

ഇതി സോ തം ഗഹേത്വാ ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ തം നഗരം പത്തോ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

"ഏസോ അഗ്ഗമാ നഗരമിന്ദപത്ഥം, ഓരുയ്ഹുപാഗച്ഛി സഭം കുരൂനം;
സമാഗതേ ഏകസതം സമഗ്ഗേ, അവ്ഹേത്ഥ യക്ഖോ അവികമ്പമാനോ.

"കോ നീധ രഞ്ഞം വരമാഭിജേതി, കമാഭിജേയ്യാമ വരദ്ധനേന;
കമനുത്തരം രതനവരം ജിനാമ, കോ വാപി നോ ജേതി വരദ്ധനേനാ''തി.

തത്ഥ **ഓരുയ്ഹുപാഗച്ഛി സഭം കുരൂന**ന്തി ഭിക്ഖവേ, സോ പുണ്ണകോ അസ്സപിട്ഠിതോ ഓരുയ്ഹ അസ്സം അദിസ്സമാനരൂപം ഠപേത്വാ മാണവകവണ്ണേന കുരൂനം സഭം ഉപഗതോ. **ഏകസത**ന്തി ഏകസതരാജാനോ അച്ഛമ്ഭീതോ ഹുത്വാ "കോ നീധാ''തിആദീനി വദന്തോ ജൂതേന അവ്ഹേത്ഥ. **കോ നീധാ**തി കോ നു ഇമസ്മിം രാജസമാഗമേ. **രഞ്ഞ**ന്തി രാജൂനം അന്തരേ. **വരമാഭിജേതീ**തി അമ്ഹാകം

സന്തകം സേട്ഠരതനം അഭിജേതി, “അഹം ജിനാമീ”തി വത്തും ഉസ്സഹതി. **കമാഭിജേയ്യാമാ**തി കം വാ മയം ജിനേയ്യാമ. **വരദ്ധനേനാ**തി ഉത്തമധനേന. **കമനുത്തര**ന്തി ജിനന്തോ ച കതരം രാജാനം അനുത്തരം രതനവരം ജിനാമ. **കോ വാപി നോ ജേതീ**തി അഥ വാ കോ നാമ രാജാ അമ്ഹേ വരധനേന ജേതി. ഇതി സോ ചതൂഹി പദേഹി കോരബ്യമേവ ഘട്ടേതി.

അഥ രാജാ “മയാ ഇതോ പുബ്ബേ ഏവം സൂരോ ഹുത്വാ കഥേന്തോ നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, കോ നു ഖോ ഏസോ”തി ചിന്തേത്വാ പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

“കുഹിം നു രട്ഠേ തവ ജാതിഭൂമി, ന കോരബ്യസ്സേവ വചോ തവേദം;
അഭീതോസി നോ വണ്ണനിഭായ സബ്ബേ, അക്ഖാഹി മേ നാമഞ്ച ബന്ധവേ ചാ”തി.

തത്ഥ **ന കോരബ്യസ്സേവാ**തി കുരുരട്ഠവാസികസ്സേവ തവ വചനം ന ഹോതി.

തം സുത്വാ ഇതരോ “അയം രാജാ മമ നാമം പുച്ഛതി, പുണ്ണകോ ച നാമ ദാസോ ഹോതി. സചാഹം ‘പുണ്ണകോസ്മീ’തി വക്ഖാമി, ‘ഏസ ദാസോ, തസ്മാ മം പഗബ്ഭതായ ഏവം വദേതീ’തി അവമഞ്ഞിസ്സതി, അനന്തരാതീതേ അത്തഭാവേ നാമമസ്സ കഥേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

“കച്ചായനോ മാണവകോസ്മി രാജ, അനൂനനാമോ ഇതി മവ്ഹയന്തി;
അങ്ഗേസു മേ ഞാതയോ ബന്ധവാ ച, അക്ഖേന ദേവസ്മി
ഇധാനുപത്തോ”തി.

തത്ഥ **അനൂനനാമോ**തി ന ഊനനാമോ. ഇമിനാ അത്തനോ പുണ്ണകനാമമേവ പടിച്ഛന്നം കത്വാ കഥേതി. **ഇതി മവ്ഹയന്തീ**തി ഇതി മം അവ്ഹയന്തി പക്കോസന്തി . **അങ്ഗേസൂ**തി അങ്ഗരട്ഠേ കാലചമ്പാനഗരേ വസന്തി. **അക്ഖേന ദേവസ്മീ**തി ദേവ, ജൂതകീളനത്ഥേന ഇധ അനുപ്പത്തോസ്മി.

അഥ രാജാ “മാണവ, ത്വം ജൂതേന ജിതോ കിം ദസ്സസി, കിം തേ അത്ഥീ”തി പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

“കിം മാണവസ്സ രതനാനി അത്ഥി, യേ തം ജിനന്തോ ഹരേ അക്ഖധുത്തോ;
ബഹൂനി രഞ്ഞോ രതനാനി അത്ഥി, തേ ത്വം ദലിദ്ദോ കഥമവ്ഹയേസീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - കിത്തകാനി ഭോതോ മാണവസ്സ രതനാനി അത്ഥി, യേ തം ജിനന്തോ അക്ഖധുത്തോ “ആഹരാ”തി വത്വാ ഹരേയ്യ. രഞ്ഞോ പന നിവേസനേ ബഹൂനി രതനാനി അത്ഥി, തേ രാജാനോ ഏവം ബഹുധനേ ത്വം ദലിദ്ദോ സമാനോ കഥം ജൂതേന അവ്ഹയസീതി.

തതോ പുണ്ണകോ ഗാഥമാഹ -

“മനോഹരോ നാമ മണീ മമായം, മനോഹരം മണിരതനം ഉളാരം;
ഇമഞ്ച ആജഞ്ഞമമിത്തതാപനം, ഏതം മേ ജിനിത്വാ ഹരേ അക്ഖധുത്തോ”തി.

പാളിപോത്ഥകേസു പന “മണി മമ വിജ്ജതി ലോഹിതങ്കോ”തി ലിഖിതം. സോ പന മണി വേളുരിയോ, തസ്മാ ഇദമേവ സമേതി.

തത്ഥ **ആജഞ്ഞ**ന്തി ഇമം ആജാനീയസ്സഞ്ച മണിഞ്ചാതി ഏതം മേ ഉഭയം ഹരേയ്യ അക്ഖധുത്തോതി അസ്സം ദസ്സേത്വാ ഏവമാഹ.

തം സുത്വാ രാജാ ഗാഥമാഹ -

[illegible] ‘‘ഏകോ മണീ മാണവ കിം കരിസ്സതി, ആജാനിയേകോ പന കിം കരിസ്സതി;
ബഹൂനി രഞ്ഞോ മണിരതനാനി അത്ഥി, ആജാനിയാ വാതജവാ അനപ്പകാ’’തി.

ദോഹളകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

മണികണ്ഡം

സോ രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ ‘‘മഹാരാജ, കിം നാമ ഏതം വദേഥ, ഏകോ അസ്സോ അസ്സസഹസ്സം ലക്ഖം ഹോതി, ഏകോ മണി മണിസഹസ്സം ലക്ഖം ഹോതി. ന ഹി സബ്ബേ അസ്സാ ഏകസദിസാ, ഇമസ്സ താവ ജവം പസ്സഥാ’’തി വത്വാ അസ്സം അഭിരുഹിത്വാ പാകാരമത്ഥകേന പേസേസി. സത്തയോജനികം നഗരം അസ്സേഹി ഗീവായ ഗീവം പഹരന്തേഹി പരിക്ഖിത്തം വിയ അഹോസി. അഥാനുക്കമേന അസ്സോപി ന പഞ്ഞായി, യക്ഖോപി ന പഞ്ഞായി, ഉദരേ ബദ്ധരത്തപടോവ പഞ്ഞായി. സോ അസ്സതോ ഓരുയ്ഹ ‘‘ദിട്ഠോ, മഹാരാജ, അസ്സസ്സ വേഗോ’’തി വത്വാ ‘‘ആമ, ദിട്ഠോ’’തി വുത്തേ ‘‘ഇദാനി പുന പസ്സ, മഹാരാജാ’’തി വത്വാ അസ്സം അന്തോനഗരേ ഉയ്യാനേ പോക്ഖരണിയാ ഉദകപിട്ഠേ പേസേസി, ഖുരഗ്ഗാനി അതേമേന്തോവ പക്ഖന്ദി. അഥ നം പദുമപത്തേസു വിചരാപേത്വാ പാണിം പഹരിത്വാ ഹത്ഥം പസാരേസി, അസ്സോ ആഗന്ത്വാ പാണിതലേ പതിട്ഠാസി. തതോ ‘‘വട്ടതേ ഏവരൂപം അസ്സരതനം നരിന്ദാ’’തി വത്വാ ‘‘വട്ടതീ’’തി വുത്തേ ‘‘മഹാരാജ, അസ്സരതനം താവ തിട്ഠതു, മണിരതനസ്സ മഹാനുഭാവം പസ്സാ’’തി വത്വാ തസ്സാനുഭാവം പകാസേന്തോ ആഹ –

[illegible] ‘‘ഇദഞ്ച മേ മണിരതനം, പസ്സ ത്വം ദ്വിപദുത്തമ;
ഇത്ഥീനം വിഗ്ഗഹാ ചേത്ഥ, പുരിസാനഞ്ച വിഗ്ഗഹാ.

[illegible] ‘‘മിഗാനം വിഗ്ഗഹാ ചേത്ഥ, സകുണാനഞ്ച വിഗ്ഗഹാ;
നാഗരാജാ സുപണ്ണാ ച, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത’’ന്തി.

തത്ഥ **ഇത്ഥീന**ന്തി ഏതസ്മിഞ്ഹി മണിരതനേ അലങ്കതപടിയത്താ അനേകാ ഇത്ഥിവിഗ്ഗഹാ പുരിസവിഗ്ഗഹാ നാനപ്പകാരാ മിഗപക്ഖിസങ്ഘാ സേനങ്ഗാദീനി ച പഞ്ഞായന്തി, താനി ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ. **നിമ്മിത**ന്തി ഇദം ഏവരൂപം അച്ഛേരകം മണിമ്ഹി നിമ്മിതം പസ്സ.

‘‘അപരമ്പി പസ്സാഹീ’’തി വത്വാ ഗാഥാ ആഹ –

[illegible] ‘‘ഹത്ഥാനീകം രഥാനീകം, അസ്സേ പത്തീ ച വമ്മിനേ;
ചതുരങ്ഗിനിമം സേനം, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

[illegible] ‘‘ഹത്ഥാരോഹേ അനീകട്ഠേ, രഥികേ പത്തികാരകേ;
ബലഗ്ഗാനി വിയൂള്ഹാനി, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത’’ന്തി.

തത്ഥ **ബലഗ്ഗാനീ**തി ബലാനേവ. **വിയൂള്ഹാനീ**തി ബ്യൂഹവസേന ഠിതാനി.

[illegible] ‘‘പുരം ഉദ്ധാപസമ്പന്നം, ബഹുപാകാരതോരണം;
സിങ്ഘാടകേ സുഭൂമിയോ, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

[illegible] ‘‘എസികാ പരിഖായോ ച, പലിഖം അഗ്ഗളാനി ച;
അട്ടാലകേ ച ദ്വാരേ ച, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത’’ന്തി.

തത്ഥ **പുര**ന്തി നഗരം. **ഉദ്ധാപസമ്പന്ന**ന്തി പാകാരവത്ഥുനാ സമ്പന്നം. **ബഹുപാകാരതോരണ**ന്തി ഉച്ചപാകാരതോരണനഗരദ്വാരേന സമ്പന്നം. **സിങ്ഘാടകേ**തി വീഥിചതുക്കാനി. **സുഭൂമിയോ**തി നഗരൂപചാരേ വിചിത്താ രമണീയഭൂമിയോ.

ഏസികാതി നഗരദ്വാരേസു ഉട്ഠാപിതേ ഏസികത്ഥമ്ഭേ. **പലിഖ**ന്തി പലിഘം, അയമേവ വാ പാഠോ. **അഗ്ഗളാനീ**തി നഗരദ്വാരകവാടാനി. **ദ്വാരേ ചാ**തി ഗോപുരാനി ച.

൧൮൯. ''തസ്സ തോരണമഗ്ഗേസു, നാനാദിജഗണാ ബഹൂ;
ഹംസാ കോഞ്ചാ മയൂരാ ച, ചക്കവാകാ ച കുക്കുഹാ.

൧൯൦. ''കുണാലകാ ബഹൂ ചിത്രാ, സിഖണ്ഡീ ജീവജീവകാ;
നാനാദിജഗണാകിണ്ണം, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത''ന്തി.

തത്ഥ **തോരണമഗ്ഗേസൂ**തി ഏതസ്മിം നഗരേ തോരണഗ്ഗേസു. **കുണാലകാ**തി കാളകോകിലാ. **ചിത്രാ**തി ചിത്രപത്തകോകിലാ.

൧൯൧. ''തസ്സ നഗരം സുപാകാരം, അബ്ഭുതം ലോമഹംസനം;
സമുസ്സിതധജം രമ്മം, സോണ്ണവാലുകസന്ഥതം.

൧൯൨. ''പസ്സേത്ഥ പണ്ണസാലായോ, വിഭത്താ ഭാഗസോ മിതാ;
നിവേസനേ നിവേസേ ച, സന്ധിബ്യൂഹേ പഥദ്ധിയോ''തി.

തത്ഥ **സുപാകാര**ന്തി കഞ്ചനപാകാരപരിക്ഖിത്തം. **പണ്ണസാലായോ**തി നാനാഭണ്ഡപുണ്ണേ ആപണേ. **നിവേസനേ നിവേസേ ചാ**തി ഗേഹാനി ചേവ ഗേഹവത്ഥൂനി ച. **സന്ധിബ്യൂഹേ**തി ഘരസന്ധിയോ ച അനിബ്ബിദ്ധരച്ഛാ ച. **പഥദ്ധിയോ**തി നിബ്ബിദ്ധവീഥിയോ.

൧൯൩. ''പാനാഗാരേ ച സോണ്ഡേ ച, സൂനാ ഓദനിയാ ഘരാ;
വേസീ ച ഗണികായോ ച, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

൧൯൪. ''മാലാകാരേ ച രജകേ, ഗന്ധികേ അഥ ദുസ്സികേ;
സുവണ്ണകാരേ മണികാരേ, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

൧൯൫. ''ആളാരികേ ച സൂദേ ച, നടനാടകഗായിനോ;
പാണിസ്സരേ കുമ്ഭഥൂനികേ, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത''ന്തി.

തത്ഥ **സോണ്ഡേ ചാ**തി അത്തനോ അനുരൂപേഹി കണ്ഠകണ്ണപിലന്ധനേഹി സമന്നാഗതേ ആപാനഭൂമിം സജ്ജേത്വാ നിസിന്നേ സുരാസോണ്ഡേ ച. **ആളാരികേ**തി പൂവപാകേ. **സൂദേ**തി ഭത്തകാരകേ. **പാണിസ്സരേ**തി പാണിപ്പഹാരേന ഗായന്തേ. **കുമ്ഭഥൂനികേ**തി ഘടദദ്ദരിവാദകേ.

൧൯൬. ''പസ്സ ഭേരീ മുദിങ്ഗാ ച, സങ്ഖാ പണവദിന്ദിമാ;
സബ്ബഞ്ച താളാവചരം, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

൧൯൭. ''സമ്മതാലഞ്ച വീണഞ്ച, നച്ചഗീതം സുവാദിതം;
തൂരിയതാളിതസങ്ഘുട്ഠം, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

൧൯൮. ''ലങ്ഘികാ മുട്ഠികാ ചേത്ഥ, മായാകാരാ ച സോഭിയാ;
വേതാലികേ ച ജല്ലേ ച, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത''ന്തി.

തത്ഥ **സമ്മതാലഞ്ചാ**തി ഖദിരാദിസമ്മഞ്ചേവ കംസതാലഞ്ച. **തൂരിയതാളിതസങ്ഘുട്ഠ**ന്തി നാനാതൂരിയാനം താളിതേഹി സങ്ഘുട്ഠം. **മുട്ഠികാ**തി മുട്ഠികമല്ലാ. **സോഭിയാ**തി നഗരസോഭനാ ഇത്ഥീ ച സമ്പന്നരൂപാ പുരിസാ ച. **വേതാലികേ**തി വേതാലഉട്ഠാപകേ. **ജല്ലേ**തി മസ്സൂനി കരോന്തേ ന്ഹാപിതേ.

൧൯൯. ''സമജ്ജാ ചേത്ഥ വത്തന്തി, ആകിണ്ണാ നരനാരിഭി;
മഞ്ചാതിമഞ്ചേ ഭൂമിയോ, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത''ന്തി.

തത്ഥ **മഞ്ചാതിമഞ്ചേ**തി മഞ്ചാനം ഉപരി ബദ്ധമഞ്ചേ. **ഭൂമിയോ**തി രമണീയാ സമജ്ജഭൂമിയോ.

“പസ്സ മല്ലേ സമജ്ജസ്മിം, ഫോടേന്തേ ദിഗുണം ഭുജം;
നിഹതേ നിഹതമാനേ ച, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത”ന്തി.

തത്ഥ **സമജ്ജസ്മി**ന്തി മല്ലരങ്ഗേ. **നിഹതേ**തി നിഹനിത്വാ ജിനിത്വാ ഠിതേ. **നിഹതമാനേ**തി പരാജിതേ.

“പസ്സ പബ്ബതപാദേസു, നാനാമിഗഗണാ ബഹൂ;
സീഹാ ബ്യഗ്ഘാ വരാഹാ ച, അച്ഛകോകതരച്ഛയോ.

“പലാസാദാ ഗവജാ ച, മഹിംസാ രോഹിതാ രുരൂ;
ഏണേയ്യാ ച വരാഹാ ച, ഗണിനോ നീകസൂകരാ.

“കദലിമിഗാ ബഹൂ ചിത്രാ, ബിളാരാ സസകണ്ടകാ;
നാനാമിഗഗണാകിണ്ണം, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത”ന്തി.

തത്ഥ **പലാസാദാ**തി ഖഗ്ഗമിഗാ. “പലതാ”തിപി പാഠോ. **ഗവജാ**തി ഗവയാ. **വരാഹാ**തി ഏകാ മിഗജാതികാ. തഥാ ഗണിനോ ചേവ നീകസൂകരാ ച. **ബഹൂ ചിത്രാ**തി നാനപ്പകാരാ ചിത്രാ മിഗാ. **ബിളാരാ**തി അരഞ്ഞബിളാരാ. **സസകണ്ടകാ**തി സസാ ച കണ്ടകാ ച.

“നജ്ജായോ സുപ്പതിത്ഥായോ, സോണ്ണവാലുകസന്ഥതാ;
അച്ഛാ സവന്തി അമ്ബൂനി, മച്ഛഗുമ്ബനിസേവിതാ.

“കുമ്ഭീലാ മകരാ ചേത്ഥ, സുസുമാരാ ച കച്ഛപാ;
പാഠീനാ പാവുസാ മച്ഛാ, ബലജാ മുഞ്ചരോഹിതാ”തി.

തത്ഥ **നജ്ജായോ**തി നദിയോ. **സോണ്ണവാലുകസന്ഥതാ**തി സുവണ്ണവാലുകായ സന്ഥതതലാ. **കുമ്ഭീലാ**തി ഇമേ ഏവരൂപാ ജലചരാ അന്തോനദിയം വിചരന്തി, തേപി മണിമ്ഹി പസ്സാഹീതി.

“നാനാദിജഗണാകിണ്ണാ, നാനാദുമഗണായുതാ;
വേളുരിയകരോദായോ, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത”ന്തി.

തത്ഥ **വേളുരിയകരോദായോ**തി വേളുരിയപാസാണേ പഹരിത്വാ സദ്ദം കരോന്തിയോ ഏവരൂപാ നജ്ജായോതി.

“പസ്സേത്ഥ പോക്ഖരണിയോ, സുവിഭത്താ ചതുദ്ദിസാ;
നാനാദിജഗണാകിണ്ണാ, പുഥുലോമനിസേവിതാ.

“സമന്തോദകസമ്പന്നം, മഹിം സാഗരകുണ്ഡലം;
ഉപേതം വനരാജേഹി, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത”ന്തി.

തത്ഥ **പുഥുലോമനിസേവിതാ**തി മഹാമച്ഛേഹി നിസേവിതാ. **വനരാജേഹീ**തി വനരാജീഹി, അയമേവ വാ പാഠോ.

“പുരതോ വിദേഹേ പസ്സ, ഗോയാനിയേ ച പച്ഛതോ;
കുരുയോ ജമ്ബുദീപഞ്ച, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

“പസ്സ ചന്ദം സൂരിയഞ്ച, ഓഭാസന്തേ ചതുദ്ദിസാ;
സിനേരും അനുപരിയന്തേ, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

ഫര്‍ഷ. ‘‘സിനേരും ഹിമവന്തഞ്ച, സാഗരഞ്ച മഹീതലം;
ചത്താരോ ച മഹാരാജേ, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

ഫര്‍ഷ. ‘‘ആരാമേ വനഗുമ്ബേ ച, പാടിയേ ച സിലുച്ചയേ;
രമ്മേ കിമ്പുരിസാകിണ്ണേ, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

ഫര്‍ഷ. ‘‘ഫാരുസകം ചിത്തലതം, മിസ്സകം നന്ദനം വനം;
വേജയന്തഞ്ച പാസാദം, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

ഫര്‍ഷ. ‘‘സുധമ്മം താവതിംസഞ്ച, പാരിഛത്തഞ്ച പുപ്ഫിതം;
ഏരാവണം നാഗരാജം, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

ഫര്‍ഷ. ‘‘പസ്സേത്ഥ ദേവകഞ്ഞായോ, നഭാ വിജ്ജുരിവുഗ്ഗതാ;
നന്ദനേ വിചരന്തിയോ, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

ഫര്‍ഷ. ‘‘പസ്സേത്ഥ ദേവകഞ്ഞായോ, ദേവപുത്തപലോഭിനീ;
ദേവപുത്തേ രമമാനേ, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിത’’ന്തി.

തത്ഥ **വിദേഹേ**തി പുബ്ബവിദേഹദീപം. **ഗോയാനിയേ**തി അപരഗോയാനദീപം. **കുരുയോ**തി ഉത്തരകുരു ച ദക്ഖിണതോ ജമ്ബുദീപഞ്ച. **അനുപരിയന്തേ**തി ഏതേ ചന്ദിമസൂരിയേ സിനേരും അനുപരിയായന്തേ. **പാടിയേ**തി പത്ഥരിത്വാ ഠപിതേ വിയ പിട്ഠിപാസാണേ.

ഫര്‍ഷ. ‘‘പരോസഹസ്സപാസാദേ, വേളുരിയഫലസന്ഥതേ;
പജ്ജലന്തേ ച വണ്ണേന, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

ഫര്‍ഷ. ‘‘താവതിംസേ ച യാമേ ച, തുസിതേ ചാപി നിമ്മിതേ;
പരനിമ്മിതവസവത്തിനോ, മണിമ്ഹി പസ്സ നിമ്മിതം.

ഫര്‍ഷ. ‘‘പസ്സേത്ഥ പോക്ഖരണിയോ, വിപ്പസന്നോദികാ സുചീ;
മന്ദാലകേഹി സഞ്ഛന്നാ, പദുമുപ്പലകേഹി ചാ’’തി.

തത്ഥ **പരോസഹസ്സ**ന്തി താവതിംസഭവനേ അതിരേകസഹസ്സപാസാദേ.

ഫര്‍ഷ. ‘‘ദസേത്ഥ രാജിയോ സേതാ, ദസ നീലാ മനോരമാ;
ഛ പിങ്ഗലാ പന്നരസ, ഹലിദ്ദാ ച ചതുദ്ദസ.

ഫര്‍ഷ. ‘‘വീസതി തത്ഥ സോവണ്ണാ, വീസതി രജതാമയാ;
ഇന്ദഗോപകവണ്ണാഭാ, താവ ദിസ്സന്തി തിംസതി.

ഫര്‍ഷ. ‘‘ദസേത്ഥ കാളിയോ ഛച്ച, മഞ്ജേട്ഠാ പന്നവീസതി;
മിസ്സാ ബന്ധുകപുപ്ഫേഹി, നീലുപ്പലവിചിത്തികാ.

ഫര്‍ഷ. ‘‘ഏവം സബ്ബങ്ഗസമ്പന്നം, അച്ചിമന്തം പഭസ്സരം;
ഓധിസുങ്കം മഹാരാജ, പസ്സ ത്വം ദ്വിപദുത്തമാ’’തി.

തത്ഥ **ദസേത്ഥ രാജിയോ സേതാ**തി ഏതസ്മിം മണിക്ഖന്ധേ ദസ സേതരാജിയോ. **ഛ പിങ്ഗലാ പന്നരസാ**തി ഛ ച പന്നരസ ചാതി ഏകവീസതി പിങ്ഗലരാജിയോ . **ഹലിദ്ദാ**തി ഹലിദ്ദവണ്ണാ ചതുദ്ദസ. **തിംസതീ**തി ഇന്ദഗോപകവണ്ണാഭാ തിംസ രാജിയോ. **ദസ ഛച്ചാ**തി ദസ ച ഛ ച സോളസ കാളരാജിയോ. **പന്നവീസതീ**തി പഞ്ചവീസതി മഞ്ജേട്ഠവണ്ണാ പഭസ്സരാ. **മിസ്സാ ബന്ധുകപുപ്ഫേഹീ**തി കാളമഞ്ജേട്ഠവണ്ണരാജിയോ ഏതേഹി മിസ്സാ വിചിത്തികാ പസ്സ. ഏത്ഥ ഹി കാളരാജിയോ ബന്ധുജീവകപുപ്ഫേഹി മിസ്സാ, മഞ്ജേട്ഠരാജിയോ നീലുപ്പലേഹി വിചിത്തികാ. **ഓധിസുങ്ക**ന്തി സുങ്കകോട്ഠാസം. യോ മം ജൂതേ ജിനിസ്സതി, തസ്സിമം സുങ്കകോട്ഠാസം

പസ്സാതി വദതി. അട്ഠകഥായം പന “ഹോതു സുങ്കം, മഹാരാജാ”തിപി പാഠോ. തസ്സത്ഥോ - ദിപദുത്തമ പസ്സ ത്വം ഇമം ഏവരൂപം മണിക്ഖന്ധം, ഇദമേവ, മഹാരാജ, സുങ്കം ഹോതു. യോ മം ജൂതേ ജിനിസ്സതി, തസ്സിദം ഭവിസ്സതീതി.

മണികണ്ഡം നിട്ഠിതം.

അക്ഖകണ്ഡം

ഏവം വത്വാ പുണ്ണകോ “മഹാരാജ, അഹം താവ ജൂതേ പരാജിതോ ഇമം മണിരതനം ദസ്സാമി, ത്വം പന കിം ദസ്സസീ”തി ആഹ. “താത, മമ സരീരഞ്ച ദേവിഞ്ച സേതച്ഛത്തഞ്ച ഠപേത്വാ സേസം മമ സന്തകം സുങ്കം ഹോതൂ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, മാ ചിരായി, അഹം ദൂരാഗതോ, ഖിപ്പം ജൂതമണ്ഡലം സജ്ജാപേഹീ”തി. രാജാ അമച്ചേ ആണാപേസി. തേ ഖിപ്പം ജൂതമണ്ഡലം സജ്ജേത്വാ രഞ്ഞോ വരപോത്ഥകത്ഥരണം സന്ഥരിത്വാ സേസരാജൂനഞ്ചാപി ആസനാനി പഞ്ഞപേത്വാ പുണ്ണകസ്സപി പതിരൂപം ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ രഞ്ഞോ കാലം ആരോചയിംസു. തതോ പുണ്ണകോ രാജാനം ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

“ഉപാഗതം രാജ മുപേഹി ലക്ഖം, നേതാദിസം മണിരതനം തവത്ഥി;
ധമ്മേന ജിസ്സാമ അസാഹസേന, ജിതോ ച നോ ഖിപ്പമവാകരോഹീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, ജൂതസാലായ കമ്മം ഉപാഗതം നിട്ഠിതം, ഏതാദിസം മണിരതനം തവ നത്ഥി, മാ പപഞ്ചം കരോഹി, ഉപേഹി ലക്ഖം അക്ഖേഹി കീളനട്ഠാനം ഉപഗച്ഛ. കീളന്താ ച മയം ധമ്മേന ജിസ്സാമ, ധമ്മേനേവ നോ അസാഹസേന ജയോ ഹോതു. സചേ പന ത്വം ജിതോ ഭവിസ്സസി, അഥ നോ ഖിപ്പമവാകരോഹി, പപഞ്ചം അകത്വാവ ജിതോ ധനം ദദേയ്യാസീതി വുത്തം ഹോതി.

അഥ നം രാജാ “മാണവ, ത്വം മം ‘രാജാ’തി മാ ഭായി, ധമ്മേനേവ നോ അസാഹസേന ജയപരാജയോ ഭവിസ്സതീ”തി ആഹ. തം സുത്വാ പുണ്ണകോ “അമ്ഹാകം ധമ്മേനേവ ജയപരാജയഭാവം ജാനാഥാ”തി തേപി രാജാനോ സക്ഖിം കരോന്തോ ഗാഥമാഹ -

“പഞ്ചാല പച്ചുഗ്ഗത സൂരസേന, മച്ഛാ ച മദ്ദാ സഹ കേകകേഭി;
പസ്സന്തു നോതേ അസഠേന യുദ്ധം, ന നോ സഭായം ന കരോന്തി കിഞ്ചീ”തി.

തത്ഥ **പച്ചുഗ്ഗതാ**തി ഉഗ്ഗതത്താ പഞ്ഞാതത്താ പാകടത്താ പഞ്ചാലരാജാനമേവാലപതി. **മച്ഛാ ചാ**തി ത്വഞ്ച, സമ്മ മച്ഛരാജ. **മദ്ദാ**തി മദ്ദരാജ. **സഹ കേകകേഭീ**തി കേകകേഭിനാമേന ജനപദേന സഹ വത്തമാനകേകകേഭിരാജ, ത്വഞ്ച. അഥ വാ സഹസദ്ദം “കേകകേഭീ”തി പദസ്സ പച്ഛതോ ഠപേത്വാ പച്ചുഗ്ഗതസദ്ദഞ്ച സൂരസേനവിസേസനം കത്വാ പഞ്ചാലപച്ചുഗ്ഗതസൂരസേന മച്ഛാ ച മദ്ദാ ച കേകകേഭി സഹ സേസരാജാനോ ചാതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **പസ്സന്തു നോതേ**തി അമ്ഹാകം ദ്വിന്നം ഏതേ രാജാനോ അസഠേന അക്ഖയുദ്ധം പസ്സന്തു. **ന നോ സഭായം ന കരോന്തി കിഞ്ചീ**തി ഏത്ഥ **നോ**തി നിപാതമത്തം, സഭായം കിഞ്ചി സക്ഖിം ന ന കരോന്തി, ഖത്തിയേപി ബ്രാഹ്മണേപി കരോന്തിയേവ, തസ്മാ സചേ കിഞ്ചി അകാരണം ഉപ്പജ്ജതി, “ന നോ സുതം, ന നോ ദിട്ഠ”ന്തി വത്തും ന ലഭിസ്സഥ, അപ്പമത്താ ഹോഥാതി.

ഏവം യക്ഖസേനാപതി രാജാനോ സക്ഖിം അകാസി. രാജാപി ഏകസതരാജപരിവുതോ പുണ്ണകം ഗഹേത്വാ ജൂതസാലം പാവിസി. സബ്ബേപി പതിരൂപാസനേസു നിസീദിംസു, രജതഫലകേ സുവണ്ണപാസകേ ഠപയിംസു. പുണ്ണകോ തുരിതതുരിതോ ആഹ “മഹാരാജ, പാസകേസു ആയാ നാമ മാലികം സാവട്ടം ബഹുലം സന്തിഭദ്രാദയോ ചതുവീസതി, തേസു തുമ്ഹേ അത്തനോ രുച്ചനകം ആയം

ഗണ്ഹഥാ''തി. രാജാ ''സാധൂ''തി ബഹുലം ഗണ്ഹി. പുണ്ണകോ സാവട്ടം ഗണ്ഹി. അഥ നം രാജാ ആഹ ''തേന ഹി താവ മാണവ, പാസകേ പാതേഹീ''തി. ''മഹാരാജ, പഠമം മമ വാരോ ന പാപുണാതി, തുമ്ഹേ പാതേഥാ''തി വുത്തേ രാജാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി. തസ്സ പന തതിയേ അത്തഭാവേ മാതുഭൂതപുബ്ബാ ആരക്ഖദേവതാ, തസ്സാ ആനുഭാവേന രാജാ ജൂതേ ജിനാതി. സാ തസ്സ അവിദൂരേ ഠിതാ അഹോസി. രാജാ ദേവധീതരം അനുസ്സരിത്വാ ജൂതഗീതം ഗായന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

''സബ്ബാ നദീ വങ്കഗതീ, സബ്ബേ കട്ഠമയാ വനാ;
സബ്ബിത്ഥിയോ കരേ പാപം, ലഭമാനേ നിവാതകേ. (ജാ॰ ൨.൨൧.൩൦൮);

''അഥ പസ്സതു മം അമ്മ, വിജയം മേ പദിസ്സതു;
അനുകമ്പാഹി മേ അമ്മ, മഹന്തം ജയമേസ്സതു.

''ദേവതേ ത്വജ്ജ രക്ഖ ദേവി, പസ്സ മാ മം വിഭാവേയ്യ;
അനുകമ്പകാ പതിട്ഠാ ച, പസ്സ ഭദ്രാനി രക്ഖിതും.

''ജമ്ബോനദമയം പാസം, ചതുരംസമട്ഠങ്ഗുലി;
വിഭാതി പരിസമജ്ഝേ, സബ്ബകാമദദോ ഭവ.

''ദേവതേ മേ ജയം ദേഹി, പസ്സ മം അപ്പഭാഗിനം;
മാതാനുകമ്പകോ പോസോ, സദാ ഭദ്രാനി പസ്സതി.

''അട്ഠകം മാലികം വുത്തം, സാവട്ടഞ്ച ഛകം മതം;
ചതുക്കം ബഹുലം ഞേയ്യം, ദ്വിബിന്ദുസന്തിഭദ്രകം;
ചതുവീസതി ആയാ ച, മുനിന്ദേന പകാസിതാ''തി.

രാജാ ഏവം ജൂതഗീതം ഗായിത്വാ പാസകേ ഹത്ഥേന പരിവത്തേത്വാ ആകാസേ ഖിപി. പുണ്ണകസ്സ ആനുഭാവേന പാസകാ രഞ്ഞോ പരാജയായ ഭസ്സന്തി. രാജാ ജൂതസിപ്പമ്ഹി അതികുസലതായ പാസകേ അത്തനോ പരാജയായ ഭസ്സന്തേ ഞത്വാ ആകാസേയേവ സങ്കഡ്ഢന്തോ ഗഹേത്വാ പുന ആകാസേ ഖിപി. ദുതിയമ്പി അത്തനോ പരാജയായ ഭസ്സന്തേ ഞത്വാ തഥേവ അഗ്ഗഹേസി. തതോ പുണ്ണകോ ചിന്തേസി ''അയം രാജാ മാദിസേന യക്ഖേന സദ്ധിം ജൂതം കീളന്തോ ഭസ്സമാനേ പാസകേ സങ്കഡ്ഢിത്വാ ഗണ്ഹാതി, കിം നു ഖോ കാരണ''ന്തി. സോ ഓലോകേന്തോ തസ്സ ആരക്ഖദേവതായ ആനുഭാവം ഞത്വാ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ കുദ്ധോ വിയ നം ഓലോകേസി. സാ ഭീതതസിതാ പലായിത്വാ ചക്കവാളപബ്ബതമത്ഥകം പത്വാ കമ്പമാനാ ഓലോകേത്വാ അട്ഠാസി. രാജാ തതിയമ്പി പാസകേ ഖിപിത്വാ അത്തനോ പരാജയായ ഭസ്സന്തേ ഞത്വാപി പുണ്ണകസ്സാനുഭാവേന ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ഗണ്ഹിതും നാസക്ഖി. തേ രഞ്ഞോ പരാജയായ പതിംസു. അഥസ്സ പരാജിതഭാവം ഞത്വാ പുണ്ണകോ അപ്ഫോടേത്വാ മഹന്തേന സദ്ദേന ''ജിതം മേ''തി തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദി. സോ സദ്ദോ സകലജമ്ബുദീപം ഫരി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

''തേ പാവിസും അക്ഖമദേന മത്താ, രാജാ കുരൂനം പുണ്ണകോ ചാപി യക്ഖോ;
രാജാ കലിം വിച്ചിനമഗ്ഗഹേസി, കടം അഗ്ഗഹീ പുണ്ണകോ നാമ യക്ഖോ.

''തേ തത്ഥ ജൂതേ ഉഭയേ സമാഗതേ, രഞ്ഞം സകാസേ സഖീനഞ്ച മജ്ഝേ;
അജേസി യക്ഖോ നരവീരസേട്ഠം, തത്ഥപ്പനാദോ തുമുലോ ബഭൂവാ''തി.

തത്ഥ **പാവിസു**ന്തി ജൂതസാലം പവിസിംസു. **വിച്ചിന**ന്തി രാജാ ചതുവീസതിയാ ആയേസു വിചിനന്തോ കലിം പരാജയഗ്ഗാഹം അഗ്ഗഹേസി. **കടം അഗ്ഗഹീ**തി പുണ്ണകോ നാമ യക്ഖോ ജയഗ്ഗാഹം ഗണ്ഹി. **തേ തത്ഥ ജൂതേ ഉഭയേ സമാഗതേ**തി തേ തത്ഥ

ജൂതേ സമാഗതാ ഉഭോ ജൂതം കീളിംസൂതി അത്ഥോ. **രഞ്ഞ**ന്തി അഥ തേസം ഏകസതരാജൂനം സകാസേ അവസേസാനഞ്ച സഖീനം മജ്ഝേ സോ യക്ഖോ നരവീരസേട്ഠം രാജാനം അജേസി. **തത്ഥപ്പനാദോ തുമുലോ ബഭൂവാ**തി തസ്മിം ജൂതമണ്ഡലേ ''രഞ്ഞോ പരാജിതഭാവം ജാനാഥ, ജിതം മേ, ജിതം മേ''തി മഹന്തോ സദ്ദോ അഹോസി.

രാജാ പരാജിതോ അനത്തമനോ അഹോസി. അഥ നം സമസ്സാസേന്തോ പുണ്ണകോ ഗാഥമാഹ -

ഫർസ്ന്ദ്. ''ജയോ മഹാരാജ പരാജയോ ച, ആയൂഹതം അഞ്ഞതരസ്സ ഹോതി;
ജനിന്ദ ജീനോസി വരദ്ധനേന, ജിതോ ച മേ ഖിപ്പമവാകരോഹീ''തി.

തത്ഥ **ആയൂഹത**ന്തി ദ്വിന്നം വായാമമാനാനം അഞ്ഞതരസ്സ ഏവ ഹോതി, തസ്മാ ''പരാജിതോമ്ഹീ''തി മാ ചിന്തയി. **ജീനോസീ**തി പരിഹീനോസി. **വരദ്ധനേനാ**തി പരമധനേന. **ഖിപ്പമവാകരോഹീ**തി ഖിപ്പം മേ ജയം ധനം ദേഹീതി.

അഥ നം രാജാ ''ഗണ്ഹ, താതാ''തി വദന്തോ ഗാഥമാഹ -

ഫർസ്ന. ''ഹത്ഥീ ഗവാസ്സാ മണികുണ്ഡലാ ച, യഞ്ചാപി മയ്ഹം രതനം പഥബ്യാ;
ഗണ്ഹാഹി കച്ചാന വരം ധനാനം, ആദായ യേനിച്ഛസി തേന ഗച്ഛാ''തി.

പുണ്ണകോ ആഹ -

ഫർ൦. ''ഹത്ഥീ ഗവാസ്സാ മണികുണ്ഡലാ ച, യഞ്ചാപി തുയ്ഹം രതനം പഥബ്യാ;
തേസം വരോ വിധുരോ നാമ കത്താ, സോ മേ ജിതോ തം മേ
അവാകരോഹീ''തി.

തത്ഥ **സോ മേ ജിതോ തം മേ**തി മയാ ഹി തവ വിജിതേ ഉത്തമം രതനം ജിതം, സോ ച സബ്ബരതനാനം വരോ വിധുരോ, തസ്മാ, ദേവ, സോ മയാ ജിതോ നാമ ഹോതി, തം മേ ദേഹീതി.

രാജാ ആഹ -

ഫർഋ. ''അത്താ ച മേ സോ സരണം ഗതീ ച, ദീപോ ച ലേണോ ച പരായണോ ച;
അസന്തുലേയ്യോ മമ സോ ധനേന, പാണേന മേ സാദിസോ ഏസ കത്താ''തി.

തത്ഥ **അത്താ ച മേ സോ**തി സോ മയ്ഹം അത്താ ച, മയാ ച ''അത്താനം ഠപേത്വാ സേസം ദസ്സാമീ''തി വുത്തം, തസ്മാ തം മാ ഗണ്ഹി. ന കേവലഞ്ച അത്താവ , അഥ ഖോ മേ സോ സരണഞ്ച ഗതി ച ദീപോ ച ലേണോ ച പരായണോ ച. **അസന്തുലേയ്യോ മമ സോ ധനേനാ**തി സത്തവിധേന രതനേന സദ്ധിം ന തുലേതബ്ബോതി.

പുണ്ണകോ ആഹ -

ഫർഛ. ''ചിരം വിവാദോ മമ തുയ്ഹഞ്ചസ്സ, കാമഞ്ച പുച്ഛാമ തമേവ ഗന്ത്വാ;
ഏസോവ നോ വിവരതു ഏതമത്ഥം, യം വക്ഖതീ ഹോതു കഥാ ഉഭിന്ന''ന്തി.

തത്ഥ **വിവരതു ഏതമത്ഥ**ന്തി ''സോ തവ അത്താ വാ ന വാ''തി ഏതമത്ഥം ഏസോവ പകാസേതു. **ഹോതു കഥാ ഉഭിന്ന**ന്തി യം സോ വക്ഖതി, സായേവ നോ ഉഭിന്നം കഥാ ഹോതു, തം പമാണം ഹോതൂതി അത്ഥോ.

രാജാ ആഹ -

൧൪൪൧. “അദ്ധാ ഹി സച്ചം ഭണസി, ന ച മാണവ സാഹസം;
തമേവ ഗന്ത്വാ പുച്ഛാമ, തേന തുസ്സാമുഭോ ജനാ”തി.

തത്ഥ **ന ച മാണവ സാഹസ**ന്തി മയ്ഹം പസയ്ഹ സാഹസികവചനം ന ച ഭണസി.

ഏവം വത്വാ രാജാ ഏകസതരാജാനോ പുണ്ണകഞ്ച ഗഹേത്വാ തുട്ഠമാനസോ വേഗേന ധമ്മസഭം അഗമാസി. പണ്ഡിതോപി ആസനാ ഓരുയ്ഹ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ പുണ്ണകോ മഹാസത്തം ആമന്തേത്വാ “പണ്ഡിത, ‘ത്വം ധമ്മേ ഠിതോ ജീവിതഹേതുപി മുസാവാദം ന ഭണസീ’തി കിത്തിസദ്ദോ തേ സകലലോകേ ഫുടോ, അഹം പന തേ അജ്ജ ധമ്മേ ഠിതഭാവം ജാനിസ്സാമീ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൪൪൨. “സച്ചം നു ദേവാ വിദഹൂ കുരൂനം, ധമ്മേ ഠിതം വിധുരം നാമമച്ചം;
ദാസോസി രഞ്ഞോ ഉദ വാസി ഞാതി, വിധുരോതി സങ്ഖാ കതമാസി ലോകേ”തി.

തത്ഥ **സച്ചം നു ദേവാ വിദഹൂ കുരൂനം, ധമ്മേ ഠിതം വിധുരം നാമമച്ച**ന്തി “കുരൂനം രട്ഠേ വിധുരോ നാമ അമച്ചോ ധമ്മേ ഠിതോ ജീവിതഹേതുപി മുസാവാദം ന ഭണതീ”തി ഏവം ദേവാ വിദഹൂ വിദഹന്തി കഥേന്തി പകാസേന്തി, ഏവം വിദഹമാനാ തേ ദേവാ സച്ചം നു വിദഹന്തി, ഉദാഹു അഭൂതവാദായേവേതേതി. **വിധുരോതി സങ്ഖാ കതമാസി ലോകേ**തി യാ ഏസാ തവ “വിധുരോ”തി ലോകേ സങ്ഖാ പഞ്ഞത്തി, സാ കതമാ ആസി, ത്വം പകാസേഹി, കിം നു രഞ്ഞോ ദാസോ നീചതരജാതികോ, ഉദാഹു സമോ വാ ഉത്തരിതരോ വാ ഞാതീതി ഇദം താവ മേ ആചിക്ഖ, ദാസോസി രഞ്ഞോ, ഉദ വാസി ഞാതീതി.

അഥ മഹാസത്തോ “അയം മം ഏവം പുച്ഛതി, അഹം ഖോ പനേതം ‘രഞ്ഞോ ഞാതീ’തിപി ‘രഞ്ഞോ ഉത്തരിതരോ’തിപി ‘രഞ്ഞോ ന കിഞ്ചി ഹോമീ’തിപി സഞ്ഞാപേതും സക്കോമി, ഏവം സന്തേപി ഇമസ്മിം ലോകേ സച്ചസമോ അവസ്സയോ നാമ നത്ഥി, സച്ചമേവ കഥേതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ “മാണവ, നേവാഹം രഞ്ഞോ ഞാതി, ന ഉത്തരിതരോ, ചതുന്നം പന ദാസാനം അഞ്ഞതരോ”തി ദസ്സേതും ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൪൪൩. “ആമായദാസാപി ഭവന്തി ഹേകേ, ധനേന കീതാപി ഭവന്തി ദാസാ;
സയമ്പി ഹേകേ ഉപയന്തി ദാസാ, ഭയാ പണുന്നാപി ഭവന്തി ദാസാ.

൧൪൪൪. “ഏതേ നരാനം ചതുരോവ ദാസാ, അദ്ധാ ഹി യോനിതോ അഹമ്പി ജാതോ;
ഭവോ ച രഞ്ഞോ അഭവോ ച രഞ്ഞോ, ദാസാഹം ദേവസ്സ പരമ്പി ഗന്ത്വാ;
ധമ്മേന മം മാണവ തുയ്ഹ ദജ്ജാ”തി.

തത്ഥ **ആമായദാസാ**തി ദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി ജാതദാസാ. **സയമ്പി ഹേകേ ഉപയന്തി ദാസാ**തി യേ കേചി ഉപട്ഠാകജാതികാ, സബ്ബേ തേ സയം ദാസഭാവം ഉപഗതാ ദാസാ നാമ. **ഭയാ പണുന്നാ**തി രാജഭയേന വാ ചോരഭയേന വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനതോ പണുന്നാ കരമരാ ഹുത്വാ പരവിസയം ഗതാപി ദാസായേവ നാമ. **അദ്ധാ ഹി യോനിതോ അഹമ്പി ജാതോ**തി മാണവ, ഏകംസേനേവ അഹമ്പി ചതൂസു ദാസയോനീസു ഏകതോ സയം ദാസയോനിതോ നിബ്ബത്തദാസോ. **ഭവോ ച രഞ്ഞോ അഭവോ ച രഞ്ഞോ**തി രഞ്ഞോ വുഡ്ഢി വാ ഹോതു അവുഡ്ഢി വാ, ന സക്കാ മയാ മുസാ ഭാസിതും. **പരമ്പീ**തി ദൂരം ഗന്ത്വാപി അഹം ദേവസ്സ ദാസോയേവ.

ദജ്ജാതി മം രാജാ ജയധനേന ഖണ്ഡേത്വാ തുയ്ഹം ദേന്തോ ധമ്മേന സഭാവേന ദദേയ്യാതി.

തം സുത്വാ പുണ്ണകോ ഹട്ഠതുട്ഠോ പുന അപ്ഫോടേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൮൬. “അയം ദുതീയോ വിജയോ മമജ്ജ, പുട്ഠോ ഹി കത്താ വിവരേത്ഥ പഞ്ഹം;
അധമ്മരൂപോ വത രാജസേട്ഠോ, സുഭാസിതം നാനുജാനാസി മയ്ഹ”ന്തി.

തത്ഥ **രാജസേട്ഠോ**തി അയം രാജസേട്ഠോ അധമ്മരൂപോ വത. **സുഭാസിത**ന്തി വിധുരപണ്ഡിതേന സുകഥിതം സുവിനിച്ഛിതം. **നാനുജാനാസി മയ്ഹ**ന്തി ഇദാനേതം വിധുരപണ്ഡിതം മയ്ഹം കസ്മാ നാനുജാനാസി, കിമത്ഥം ന ദേസീതി വദതി.

തം സുത്വാ രാജാ അനത്തമനോ ഹുത്വാ “പണ്ഡിതോ മാദിസം യസദായകം അനോലോകേത്വാ ഇദാനി ദിട്ഠം മാണവകം ഓലോകേതീ”തി മഹാസത്തസ്സ കുജ്ഝിത്വാ “മാണവ, സചേ സോ ദാസോ മേ ഭവേയ്യ, തം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൮൭. “ഏവം ചേ നോ സോ വിവരേത്ഥ പഞ്ഹം, ദാസോഹമസ്മി ന ച ഖോസ്മി ഞാതി;
ഗണ്ഹാഹി കച്ചാന വരം ധനാനം, ആദായ യേനിച്ഛസി തേന ഗച്ഛാ”തി.

തത്ഥ **ഏവം ചേ നോ സോ വിവരേത്ഥ പഞ്ഹ**ന്തി സചേ സോ അമ്ഹാകം പഞ്ഹം “ദാസോഹമസ്മി, ന ച ഖോസ്മി ഞാതീ”തി ഏവം വിവരി ഏത്ഥ പരിസമണ്ഡലേ, അഥ കിം അച്ഛസി, സകലലോകേ ധനാനം വരം ഏതം ഗണ്ഹ, ഗഹേത്വാ ച പന യേന ഇച്ഛസി, തേന ഗച്ഛാതി.

അക്ഖകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

ഘരാവാസപഞ്ഹാ

ഏവഞ്ച പന വത്വാ രാജാ ചിന്തേസി “പണ്ഡിതം ഗഹേത്വാ മാണവോ യഥാരുചി ഗമിസ്സതി, തസ്സ ഗതകാലതോ പട്ഠായ മയ്ഹം മധുരധമ്മകഥാ ദുല്ലഭാ ഭവിസ്സതി, യംനൂനാഹം ഇമം അത്തനോ ഠാനേ ഠപേത്വാ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദപേത്വാ ഘരാവാസപഞ്ഹം പുച്ഛേയ്യ”ന്തി. അഥ നം രാജാ ഏവമാഹ “പണ്ഡിത, തുമ്ഹാകം ഗതകാലേ മമ മധുരധമ്മകഥാ ദുല്ലഭാ ഭവിസ്സതി, അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദാപേത്വാ അത്തനോ ഠാനേ ഠത്വാ മയ്ഹം ഘരാവാസപഞ്ഹം കഥേഥാ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ രഞ്ഞാ പഞ്ഹം പുട്ഠോ വിസ്സജ്ജേസി. തത്രായം പഞ്ഹോ -

൧൮൮. “വിധുര വസമാനസ്സ, ഗഹട്ഠസ്സ സകം ഘരം;
ഖേമാ വുത്തി കഥം അസ്സ, കഥം നു അസ്സ സങ്ഗഹോ.

൧൮൯. “അബ്യാബജ്ഝം കഥം അസ്സ, സച്ചവാദീ ച മാണവോ;
അസ്മാ ലോകാ പരം ലോകം, കഥം പേച്ച ന സോചതീ”തി.

തത്ഥ **ഖേമാ വുത്തി കഥം അസ്സാ**തി കഥം ഘരാവാസം വസന്തസ്സ ഗഹട്ഠസ്സ ഖേമാ നിബ്ഭയാ വുത്തി ഭവേയ്യ. **കഥം നു അസ്സ സങ്ഗഹോ**തി ചതുബ്ബിധോ സങ്ഗഹവത്ഥുസങ്ഖാതോ സങ്ഗഹോ തസ്സ കഥം ഭവേയ്യ . **അബ്യാബജ്ഝ**ന്തി നിദ്ദുക്ഖതാ. **സച്ചവാദീ ചാ**തി കഥം നു മാണവോ സച്ചവാദീ നാമ ഭവേയ്യ. **പേച്ചാ**തി പരലോകം ഗന്ത്വാ.

തം സുത്വാ പണ്ഡിതോ രഞ്ഞോ പഞ്ഹം കഥേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“തം തത്ഥ ഗതിമാ ധിതിമാ, മതിമാ അത്ഥദസ്സിമാ;
സങ്ഖാതാ സബ്ബധമ്മാനം, വിധുരോ ഏതദബ്രവി.

“ന സാധാരണദാരസ്സ, ന ഭുഞ്ജേ സാദുമേകകോ;
ന സേവേ ലോകായതികം, നേതം പഞ്ഞായ വഡ്ഢനം.

“സീലവാ വത്തസമ്പന്നോ, അപ്പമത്തോ വിചക്ഖണോ;
നിവാതവുത്തി അത്ഥദ്ധോ, സുരതോ സഖിലോ മുദു.

“സങ്ഗഹേതാ ച മിത്താനം, സംവിഭാഗീ വിധാനവാ;
തപ്പേയ്യ അന്നപാനേന, സദാ സമണബ്രാഹ്മണേ.

“ധമ്മകാമോ സുതാധാരോ, ഭവേയ്യ പരിപുച്ഛകോ;
സക്കച്ചം പയിരുപാസേയ്യ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

“ഘരമാവസമാനസ്സ, ഗഹട്ഠസ്സ സകം ഘരം;
ഖേമാ വുത്തി സിയാ ഏവം, ഏവം നു അസ്സ സങ്ഗഹോ.

“അബ്യാബജ്ഝം സിയാ ഏവം, സച്ചവാദീ ച മാണവോ;
അസ്മാ ലോകാ പരം ലോകം, ഏവം പേച്ച ന സോചതീ”തി.

തത്ഥ **തം തത്ഥാ**തി ഭിക്ഖവേ, തം രാജാനം തത്ഥ ധമ്മസഭായം ഞാണഗതിയാ **ഗതിമാ,** അബ്ബോച്ഛിന്നവീരിയേന **ധിതിമാ,** ഭൂരിസമായ വിപുലായ പഞ്ഞായ **മതിമാ,** സണ്ഹസുഖുമത്ഥദസ്സിനാ ഞാണേന **അത്ഥദസ്സിമാ,** പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ജാനനഞാണസങ്ഖാതായ പഞ്ഞായ സബ്ബധമ്മാനം **സങ്ഖാതാ,** വിധുരപണ്ഡിതോ ഏതം “ന സാധാരണദാരസ്സാ”തിആദിവചനം അബ്രവി. തത്ഥ യോ പരേസം ദാരേസു അപരജ്ഝതി , സോ സാധാരണദാരോ നാമ, താദിസോ ന അസ്സ ഭവേയ്യ. **ന ഭുഞ്ജേ സാദുമേകകോ**തി സാദുരസം പണീതഭോജനം അഞ്ഞേസം അദത്വാ ഏകകോവ ന ഭുഞ്ജേയ്യ. **ലോകായതിക**ന്തി അനത്ഥനിസ്സിതം സഗ്ഗമഗ്ഗാനം അദായകം അനിയ്യാനികം വിതണ്ഡസല്ലാപം ലോകായതികവാദം ന സേവേയ്യ. **നേതം പഞ്ഞായ വഡ്ഢന**ന്തി ന ഹി ഏതം ലോകായതികം പഞ്ഞായ വഡ്ഢനം. **സീലവാ**തി അഖണ്ഡേഹി പഞ്ചഹി സീലേഹി സമന്നാഗതോ. **വത്തസമ്പന്നോ**തി ഘരാവാസവത്തേന വാ രാജവത്തേന വാ സമന്നാഗതോ. **അപ്പമത്തോ**തി കുസലധമ്മേസു അപ്പമത്തോ. **നിവാതവുത്തീ**തി അതിമാനം അകത്വാ നീചവുത്തി ഓവാദാനുസാസനിപടിച്ഛകോ. **അത്ഥദ്ധോ**തി ഥദ്ധമച്ഛരിയവിരഹിതോ. **സുരതോ**തി സോരച്ചേന സമന്നാഗതോ. **സഖിലോ**തി പേമനീയവചനോ. **മുദൂ**തി കായവാചാചിത്തേഹി അഫരുസോ.

സങ്ഗഹേതാ ച മിത്താനന്തി കല്യാണമിത്താനം സങ്ഗഹകരോ. ദാനാദീസു യോ യേന സങ്ഗഹം ഇച്ഛതി, തസ്സ തേനേവ സങ്ഗാഹകോ. **സംവിഭാഗീ**തി ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാനഞ്ചേവ കപണദ്ധികവണിബ്ബകയാചകാദീനഞ്ച സംവിഭാഗകരോ. **വിധാനവാ**തി “ഇമസ്മിം കാലേ കസിതും വട്ടതി, ഇമസ്മിം കാലേ വപിതും വട്ടതീ”തി ഏവം സബ്ബകിച്ചേസു വിധാനസമ്പന്നോ. **തപ്പേയ്യാ**തി ഗഹിതഗഹിതഭാജനാനി പൂരേത്വാ ദദമാനോ തപ്പേയ്യ. **ധമ്മകാമോ**തി പവേണിധമ്മമ്പി സുചരിതധമ്മമ്പി കാമയമാനോ പത്ഥയമാനോ. **സുതാധാരോ**തി സുതസ്സ ആധാരഭൂതോ. **പരിപുച്ഛകോ**തി ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണേ ഉപസങ്കമിത്വാ “കിം, ഭന്തേ, കുസല”ന്തിആദിവചനേഹി പരിപുച്ഛനസീലോ. **സക്കച്ച**ന്തി ഗാരവേന. **ഏവം നു അസ്സ സങ്ഗഹോ**തി സങ്ഗഹോപിസ്സ ഏവം കതോ നാമ ഭവേയ്യ. **സച്ചവാദീ**തി ഏവം പടിപന്നോയേവ സഭാവവാദീ നാമ സിയാ.

ഏവം മഹാസത്തോ രഞ്ഞോ ഘരാവാസപഞ്ഹം കഥേത്വാ പല്ലങ്കാ ഓരുയ്ഹ രാജാനം വന്ദി. രാജാപിസ്സ മഹാസക്കാരം കത്വാ ഏകസതരാജൂഹി പരിവുതോ അത്തനോ നിവേസനമേവ ഗതോ.

ഘരാവാസപഞ്ഹാ നിട്ഠിതാ.

ലക്ഖണകണ്ഡം

മഹാസത്തോ പന പടിനിവത്തോ. അഥ നം പുണ്ണകോ ആഹ -

൧൮൫൮. ''ഏഹി ദാനി ഗമിസ്സാമ, ദിന്നോ നോ ഇസ്സരേന മേ;
മമേവത്ഥം പടിപജ്ജ, ഏസ ധമ്മോ സനന്തനോ''തി.

തത്ഥ **ദിന്നോ നോ**തി ഏത്ഥ **നോ**തി നിപാതമത്തം, ത്വം ഇസ്സരേന മയ്ഹം ദിന്നോതി അത്ഥോ. **സനന്തനോ**തി മമ അത്ഥം പടിപജ്ജന്തേന ഹി തയാ അത്തനോ സാമികസ്സ അത്ഥോ പടിപന്നോ ഹോതി. യഞ്ചേതം സാമികസ്സ അത്ഥകരണം നാമ, ഏസ ധമ്മോ സനന്തനോ പോരാണകപണ്ഡിതാനം സഭാവോതി.

വിധുരപണ്ഡിതോ ആഹ -

൧൮൫൯. ''ജാനാമി മാണവ തയാഹമസ്മി, ദിന്നോഹമസ്മി തവ ഇസ്സരേന;
തീഹഞ്ച തം വാസയേമു അഗാരേ, യേനദ്ധുനാ അനുസാസേമു പുത്തേ''തി.

തത്ഥ **തയാഹമസ്മീ**തി തയാ ലദ്ധോഹമസ്മീതി ജാനാമി, ലഭന്തേന ച ന അഞ്ഞഥാ ലദ്ധോ. **ദിന്നോഹമസ്മി തവ ഇസ്സരേനാ**തി മമ ഇസ്സരേന രഞ്ഞാ അഹം തവ ദിന്നോ. **തീഹം ചാ**തി മാണവ, അഹം തവ ബഹൂപകാരോ, രാജാനം അനോലോകേത്വാ സച്ചമേവ കഥേസിം, തേനാഹം തയാ ലദ്ധോ, ത്വം മേ മഹന്തഗുണഭാവം ജാനാഹി, മയം തീണിപി ദിവസാനി അത്തനോ അഗാരേ വാസേമു, തസ്മാ യേനദ്ധുനാ യത്തകേന കാലേന മയം പുത്താദാരേ അനുസാസേമു, തം കാലം അധിവാസേഹീതി.

തം സുത്വാ പുണ്ണകോ ''സച്ചം പണ്ഡിതോ ആഹ, ബഹൂപകാരോ ഏസ മമ, 'സത്താഹമ്പി അഡ്ഢമാസമ്പി നിസീദാഹീ'തി വുത്തേ അധിവാസേതബ്ബമേവാ''തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൮൬൦. ''തം മേ തഥാ ഹോതു വസേമു തീഹം, കുരുതം ഭവജ്ജ ഘരേസു കിച്ചം;
അനുസാസതം പുത്തദാരേ ഭവജ്ജ, യഥാ തയീ പേച്ച സുഖീ ഭവേയ്യാ''തി.

തത്ഥ **തം മേ**തി യം ത്വം വദേസി, സബ്ബം തം മമ തഥാ ഹോതു. **ഭവജ്ജാ**തി ഭവം അജ്ജ പട്ഠായ തീഹം അനുസാസതു. **തയീ പേച്ചാ**തി യഥാ തയി ഗതേ പച്ഛാ തവ പുത്തദാരോ സുഖീ ഭവേയ്യ, ഏവം അനുസാസതു.

ഏവം വത്വാ പുണ്ണകോ മഹാസത്തേന സദ്ധിംയേവ തസ്സ നിവേസനം പാവിസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൮൬൧. ''സാധൂതി വത്വാന പഹൂതകാമോ, പക്കാമി യക്ഖോ വിധുരേന സദ്ധിം;
തം കുഞ്ജരാജഞ്ഞഹയാനുചിണ്ണം, പാവേക്ഖി അന്തേപുരമരിയസേട്ഠോ''തി.

തത്ഥ **പഹൂതകാമോ**തി മഹാഭോഗോ. **കുഞ്ജരാജഞ്ഞഹയാനുചിണ്ണ**ന്തി കുഞ്ജരേഹി ച ആജഞ്ഞഹയേഹി ച അനുചിണ്ണം പരിപുണ്ണം. **അരിയസേട്ഠോ**തി ആചാരഅരിയേസു ഉത്തമോ പുണ്ണകോ യക്ഖോ പണ്ഡിതസ്സ അന്തേപുരം പാവിസി.

മഹാസത്തസ്സ പന തിണ്ണം ഉതൂനം അത്ഥായ തയോ പാസാദാ അഹേസും. തേസു ഏകോ കോഞ്ചോ നാമ, ഏകോ മയൂരോ നാമ, ഏകോ പിയകേതോ നാമ. തേ സന്ധായ അയം ഗാഥാ വുത്താ -

[illegible]. ''കോഞ്ചം മയൂരഞ്ച പിയഞ്ച കേതം, ഉപാഗമീ തത്ഥ സുരമ്മരൂപം;
പഹൂതഭക്ഖം ബഹുഅന്നപാനം, മസക്കസാരം വിയ വാസവസ്സാ''തി.

തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തേസു തീസു പാസാദേസു യത്ഥ തസ്മിം സമയേ അത്തനാ വസതി, തം സുരമ്മരൂപം പാസാദം പുണ്ണകം ആദായ ഉപാഗമി.

സോ ഉപഗന്ത്വാ ച പന അലങ്കതപാസാദസ്സ സത്തമായ ഭൂമിയാ സയനഗബ്ഭഞ്ചേവ മഹാതലഞ്ച സജ്ജാപേത്വാ സിരിസയനം പഞ്ഞാപേത്വാ സബ്ബം അന്നപാനാദിവിധിം ഉപട്ഠപേത്വാ ദേവകഞ്ഞായോ വിയ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ ''ഇമാ തേ പാദപരിചാരികാ ഹോന്തു, അനുക്കണ്ഠന്തോ ഇധ വസാഹീ''തി തസ്സ നിയ്യാദേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗതോ. തസ്സ ഗതകാലേ താ ഇത്ഥിയോ നാനാതൂരിയാനി ഗഹേത്വാ പുണ്ണകസ്സ പരിചരിയായ നച്ചാദീനി പട്ഠപേസും. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible]. ''തത്ഥ നച്ചന്തി ഗായന്തി, അവ്ഹയന്തി വരാവരം;
അച്ഛരാ വിയ ദേവേസു, നാരിയോ സമലങ്കതാ''തി.

തത്ഥ **അവ്ഹയന്തി വരാവര**ന്തി വരതോ വരം നച്ചഞ്ച ഗീതഞ്ച കരോന്തിയോ പക്കോസന്തി.

[illegible]. ''സമങ്ഗികത്വാ പമദാഹി യക്ഖം, അന്നേന പാനേന ച ധമ്മപാലോ;
അത്ഥത്ഥമേവാനുവിചിന്തയന്തോ , പാവേക്ഖി ഭരിയായ തദാ സകാസേ''തി.

തത്ഥ **പമദാഹീ**തി പമദാഹി ചേവ അന്നപാനേഹി ച സമങ്ഗികത്വാ. **ധമ്മപാലോ**തി ധമ്മസ്സ പാലകോ ഗോപകോ. **അത്ഥത്ഥമേവാ**തി അത്ഥഭൂതമേവ അത്ഥം. **ഭരിയായാ**തി സബ്ബജേട്ഠികായ ഭരിയായ.

[illegible]. ''തം ചന്ദനഗന്ധരസാനുലിത്തം, സുവണ്ണജമ്ബോനദനിക്ഖസാദിസം;
ഭരിയംവചാ 'ഏഹി സുണോഹി ഭോതി, പുത്താനി ആമന്തയ തമ്ബനേത്തേ'''തി.

തത്ഥ **ഭരിയംവചാ**തി ജേട്ഠഭരിയം അവച. **ആമന്തയാ**തി പക്കോസ.

[illegible]. ''സുത്വാന വാക്യം പതിനോ അനുജ്ജാ, സുണിസം വച തമ്ബനഖിം സുനേത്തം;
'ആമന്തയ വമ്മധരാനി ചേതേ, പുത്താനി ഇന്ദീവരപുപ്ഫസാമേ'''തി.

തത്ഥ **അനുജ്ജാ**തി ഏവംനാമികാ. **സുണിസംവച തമ്ബനഖിം സുനേത്ത**ന്തി സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ അസ്സുമുഖീ രോദമാനാ ''സയം ഗന്ത്വാ പുത്തേ പക്കോസിതും അയുത്തം, സുണിസം പേസേസ്സാമീ''തി തസ്സാ നിവാസട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തമ്ബനഖിം സുനേത്തം സുണിസം അവച. **വമ്മധരാനീ**തി വമ്മധരേ സൂരേ, സമത്ഥേതി അത്ഥോ, ആഭരണഭണ്ഡമേവ വാ ഇധ ''വമ്മ''ന്തി അധിപ്പേതം, തസ്മാ ആഭരണധരേതിപി അത്ഥോ. **ചേതേ**തി തം നാമേനാലപതി, **പുത്താനീ**തി മമ പുത്തേ ച ധീതരോ ച. **ഇന്ദീവരപുപ്ഫസാമേ**തി തം ആലപതി.

സാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ അനുവിചരിത്വാ ''പിതാ വോ ഓവാദം ദാതുകാമോ പക്കോസതി, ഇദം കിര വോ തസ്സ പച്ഛിമദസ്സന''ന്തി സബ്ബമേവസ്സ സുഹദജനഞ്ച പുത്തധീതരോ ച സന്നിപാതേസി. ധമ്മപാലകുമാരോ പന

തം വചനം സുത്വാവ രോദന്തോ കനിട്ഠഭാതികഗണപരിവുതോ പിതു സന്തികം അഗമാസി. പണ്ഡിതോ തേ ദിസ്വാവ സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി ആലിങ്ഗിത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ ജേട്ഠപുത്തം മുഹുത്തം ഹദയേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഹദയാ ഓതാരേത്വാ സിരിഗബ്ഭതോ നിക്ഖമ്മ മഹാതലേ പല്ലങ്കമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ പുത്തസഹസ്സസ്സ ഓവാദം അദാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“തേ ആഗതേ മുദ്ധനി ധമ്മപാലോ, ചുമ്ബിത്വാ പുത്തേ അവികമ്പമാനോ;
ആമന്തയിത്വാന അവോച വാക്യം, ദിന്നാഹം രഞ്ഞാ ഇധ മാണവസ്സ.

“തസ്സജ്ജഹം അത്തസുഖീ വിധേയ്യോ, ആദായ യേനിച്ഛതി തേന ഗച്ഛതി;
അഹഞ്ച വോ സാസിതുമാഗതോസ്മി, കഥം അഹം അപരിത്തായ ഗച്ഛേ.

“സചേ ച വോ രാജാ കുരുരട്ഠവാസീ, ജനസന്ധോ പുച്ഛേയ്യ പഹൂതകാമോ;
കിമാഭിജാനാഥ പുരേ പുരാണം, കിം വോ പിതാ പുരത്ഥാ.

“സമാസനാ ഹോഥ മയാവ സബ്ബേ, കോനീധ രഞ്ഞോ അബ്ഭതികോ മനുസ്സോ;
തമഞ്ജലിം കരിയ വദേഥ ഏവം, മാ ഹേവം ദേവ ന ഹി ഏസ ധമ്മോ;
വിയഗ്ഘരാജസ്സ നിഹീനജച്ചോ, സമാസനോ ദേവ കഥം ഭവേയ്യാ”തി.

തത്ഥ **ധമ്മപാലോ**തി മഹാസത്തോ. **ദിന്നാഹ**ന്തി അഹം ജയധനേന ഖണ്ഡേത്വാ രഞ്ഞാ ദിന്നോ. **തസ്സജ്ജഹം അത്തസുഖീ വിധേയ്യോ**തി അജ്ജ പട്ഠായ തീഹമത്തം അഹം ഇമിനാ അത്തനോ സുഖേന അത്തസുഖീ, തതോ പരം പന തസ്സ മാണവസ്സാഹം വിധേയ്യോ ഹോമി. സോ ഹി ഇതോ ചതുത്ഥേ ദിവസേ ഏകംസേന മം ആദായ യത്ഥിച്ഛതി, തത്ഥ ഗച്ഛതി. **അപരിത്തായാ**തി തുമ്ഹാകം പരിത്തം അകത്വാ കഥം ഗച്ഛേയ്യന്തി അനുസാസിതും ആഗതോസ്മി. **ജനസന്ധോ**തി മിത്തബന്ധനേന മിത്തജനസ്സ സന്ധാനകരോ. **പുരേ പുരാണ**ന്തി ഇതോ പുബ്ബേ തുമ്ഹേ കിം പുരാണകാരണം അഭിജാനാഥ. **അനുസാസേ**തി അനുസാസി. ഏവം തുമ്ഹേ രഞ്ഞാ പുട്ഠാ “അമ്ഹാകം പിതാ ഇമഞ്ചിമഞ്ച ഓവാദം അദാസീ”തി കഥേയ്യാഥ. **സമാസനാ ഹോഥാ**തി സചേ വോ രാജാ മയാ ദിന്നസ്സ ഓവാദസ്സ കഥിതകാലേ “ഏഥ തുമ്ഹേ, അജ്ജ മയാ സദ്ധിം സമാസനാ ഹോഥ, ഇധ രാജകുലേ തുമ്ഹേഹി അഞ്ഞോ കോ നു രഞ്ഞോ അബ്ഭതികോ മനുസ്സോ”തി അത്തനോ ആസനേ നിസീദാപേയ്യ, അഥ തുമ്ഹേ അഞ്ജലിം കത്വാ തം രാജാനം ഏവം വദേയ്യാഥ “ദേവ, ഏവം മാ അവച. ന ഹി അമ്ഹാകം ഏസപവേണിധമ്മോ. **വിയഗ്ഘരാജസ്സ** കേസരസീഹസ്സ നിഹീനജച്ചോ ജരസിങ്ഗാലോ , ദേവ, കഥം സമാസനോ ഭവേയ്യ. യഥാ സിങ്ഗാലോ സീഹസ്സ സമാസനോ ന ഹോതി, തഥേവ മയം തുമ്ഹാക”ന്തി.

ഇമം പനസ്സ കഥം സുത്വാ പുത്തധീതരോ ച ഞാതിസുഹജ്ജാദയോ ച ദാസകമ്മകരപോരിസാ ച തേ സബ്ബേ സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്താ മഹാവിരവം വിരവിംസു. തേസം മഹാസത്തോ സഞ്ഞാപേസി.

ലക്ഖണകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

രാജവസതികണ്ഡ

അഥ നേ പണ്ഡിതോ പുത്തധീതരോ ച ഞാതയോ ച ഉപസങ്കമിത്വാ തുണ്ഹീഭൂതേ ദിസ്വാ “താതാ, മാ ചിന്തയിത്ഥ, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ, യസോ നാമ വിപത്തിപരിയോസാനോ, അപിച തുമ്ഹാകം രാജവസതിം നാമ യസപടിലാഭകാരണം കഥേസ്സാമി, തം ഏകഗ്ഗചിത്താ സുണാഥാ”തി ബുദ്ധലീലായ രാജവസതിം നാമ പട്ഠപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൪൫൨. സോ ച പുത്തേ അമച്ചേ ച, ഞാതയോ സുഹദജ്ജനേ;
അലീനമനസങ്കപ്പോ, വിധുരോ ഏതദബ്രവി.

൧൪൫൩. “ഏഥയ്യോ രാജവസതിം, നിസീദിത്വാ സുണാഥ മേ;
യഥാ രാജകുലം പത്തോ, യസം പോസോ നിഗച്ഛതീ”തി.

തത്ഥ **സുഹദജ്ജനേ**തി സുഹദയജനേ. **ഏഥയ്യോ**തി ഏഥ, അയ്യോ. പിയസമുദാചാരേന പുത്തേ ആലപതി. **രാജവസതി**ന്തി മയാ വുച്ചമാനം രാജപാരിചരിയം സുണാഥ. **യഥാ**തി യേന കാരണേന രാജകുലം പത്തോ ഉപസങ്കമന്തോ രഞ്ഞോ സന്തികേ ചരന്തോ പോസോ യസം നിഗച്ഛതി ലഭതി, തം കാരണം സുണാഥാതി അത്ഥോ.

൧൪൫൪. “ന ഹി രാജകുലം പത്തോ, അഞ്ഞാതോ ലഭതേ യസം;
നാസൂരോ നാപി ദുമ്മേധോ, നപ്പമത്തോ കുദാചനം.

൧൪൫൫. “യദാസ്സ സീലം പഞ്ഞഞ്ച, സോചേയ്യം ചാധിഗച്ഛതി;
അഥ വിസ്സസതേ ത്യമ്ഹി, ഗുയ്ഹഞ്ചസ്സ ന രക്ഖതീ”തി.

തത്ഥ **അഞ്ഞാതോ**തി അപാകടഗുണോ അവിദിതകമ്മാവദാനോ. **നാസൂരോ**തി ന അസൂരോ ഭീരുകജാതികോ. **യദാസ്സ സീല**ന്തി യദാ അസ്സ സേവകസ്സ രാജാ സീലഞ്ച പഞ്ഞഞ്ച സോചേയ്യഞ്ച അധിഗച്ഛതി, ആചാരസമ്പത്തിഞ്ച ഞാണബലഞ്ച സുചിഭാവഞ്ച ജാനാതി. **അഥ വിസ്സസതേ ത്യമ്ഹീ**തി അഥ രാജാ തമ്ഹി വിസ്സസതേ വിസ്സാസം കരോതി, അത്തനോ ഗുയ്ഹഞ്ചസ്സ ന രക്ഖതി ന ഗൂഹതി.

൧൪൫൬. “തുലാ യഥാ പഗ്ഗഹിതാ, സമദണ്ഡാ സുധാരിതാ;
അജ്ഝിട്ഠോ ന വികമ്പേയ്യ, സ രാജവസതിം വസേ.

൧൪൫൭. “തുലാ യഥാ പഗ്ഗഹിതാ, സമദണ്ഡാ സുധാരിതാ;
സബ്ബാനി അഭിസമ്ഭോന്തോ, സ രാജവസതിം വസേ”തി.

തത്ഥ **തുലാ യഥാ**തി യഥാ ഏസാ വുത്തപ്പകാരാ തുലാ ന ഓനമതി ന ഉന്നമതി, ഏവമേവ രാജസേവകോ കിസ്മിഞ്ചിദേവ കമ്മേ രഞ്ഞാ “ഇദം നാമ കരോഹീ”തി അജ്ഝിട്ഠോ ആണത്തോ ഛന്ദാദിഅഗതിവസേന ന വികമ്പേയ്യ, സബ്ബകിച്ചേസു പഗ്ഗഹിതതുലാ വിയ സമോ ഭവേയ്യ. **സ രാജവസതി**ന്തി സോ ഏവരൂപോ സേവകോ രാജകുലേ വാസം വസേയ്യ, രാജാനം പരിചരേയ്യ, ഏവം പരിചരന്തോ പന യസം ലഭേയ്യാതി അത്ഥോ. **സബ്ബാനി അഭിസമ്ഭോന്തോ**തി സബ്ബാനി രാജകിച്ചാനി കരോന്തോ.

൧൪൫൮. “ദിവാ വാ യദി വാ രത്തിം, രാജകിച്ചേസു പണ്ഡിതോ;
അജ്ഝിട്ഠോ ന വികമ്പേയ്യ, സ രാജവസതിം വസേ.

൧൪൫൯. “ദിവാ വാ യദി വാ രത്തിം, രാജകിച്ചേസു പണ്ഡിതോ;
സബ്ബാനി അഭിസമ്ഭോന്തോ, സ രാജവസതിം വസേ.

൧൪൬൦. “യോ ചസ്സ സുകതോ മഗ്ഗോ, രഞ്ഞോ സുപ്പടിയാദിതോ;
ന തേന വുത്തോ ഗച്ഛേയ്യ, സ രാജവസതിം വസേ”തി.

തത്ഥ **ന വികമ്പേയ്യാ**തി അവികമ്പമാനോ താനി കിച്ചാനി കരേയ്യ. **യോ ചസ്സാ**തി യോ ച രഞ്ഞോ ഗമനമഗ്ഗോ സുകതോ അസ്സ **സുപ്പടിയാദിതോ** സുമണ്ഡിതോ, “ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛാ”തി വുത്തോപി തേന ന ഗച്ഛേയ്യ.

൧൪൬൧. “ന രഞ്ഞോ സദിസം ഭുഞ്ജേ, കാമഭോഗേ കുദാചനം;
സബ്ബത്ഥ പച്ഛതോ ഗച്ഛേ, സ രാജവസതിം വസേ.

[illegible] “ന രഞ്ഞോ സദിസം വത്ഥം, ന മാലം ന വിലേപനം;
ആകപ്പം സരകുത്തിം വാ, ന രഞ്ഞോ സദിസമാചരേ;
അഞ്ഞം കരേയ്യ ആകപ്പം, സ രാജവസതിം വസേ”തി.

തത്ഥ **ന രഞ്ഞോ**തി രഞ്ഞോ കാമഭോഗേന സമം കാമഭോഗം ന ഭുഞ്ജേയ്യ. താദിസസ്സ ഹി രാജാ കുജ്ഝതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു രൂപാദീസു കാമഗുണേസു രഞ്ഞോ പച്ഛതോവ ഗച്ഛേയ്യ, ഹീനതരമേവ സേവേയ്യാതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞം കരേയ്യാ**തി രഞ്ഞോ ആകപ്പതോ സരകുത്തിതോ ച അഞ്ഞമേവ ആകപ്പം കരേയ്യ.

[illegible] “കീളേ രാജാ അമച്ചേഹി, ഭരിയാഹി പരിവാരിതോ;
നാമച്ചോ രാജഭരിയാസു, ഭാവം കുബ്ബേഥ പണ്ഡിതോ.

[illegible] “അനുദ്ധതോ അചപലോ, നിപകോ സംവുതിന്ദ്രിയോ;
മനോപണിധിസമ്പന്നോ, സ രാജവസതിം വസേ”തി.

തത്ഥ **ഭാവ**ന്തി വിസ്സാസവസേന അധിപ്പായം. **അചപലോ**തി അമണ്ഡനസീലോ. **നിപകോ**തി പരിപക്കഞ്ഞാണോ. **സംവുതിന്ദ്രിയോ**തി പിഹിതഛളിന്ദ്രിയോ രഞ്ഞോ വാ അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനി ഓരോധേ വാസ്സ ന ഓലോകേയ്യ. **മനോപണിധിസമ്പന്നോ**തി അചപലേന സുട്ഠു ഠപിതേന ചിത്തേന സമന്നാഗതോ.

[illegible] “നാസ്സ ഭരിയാഹി കീളേയ്യ, ന മന്തേയ്യ രഹോഗതോ;
നാസ്സ കോസാ ധനം ഗണ്ഹേ, സ രാജവസതിം വസേ.

[illegible] “ന നിദ്ദം ബഹു മഞ്ഞേയ്യ, ന മദായ സുരം പിവേ;
നാസ്സ ദായേ മിഗേ ഹഞ്ഞേ, സ രാജവസതിം വസേ.

[illegible] “നാസ്സ പീഠം ന പല്ലങ്കം, ന കോച്ഛം ന നാവം രഥം;
സമ്മതോമ്ഹീതി ആരൂഹേ, സ രാജവസതിം വസേ.

[illegible] “നാതിദൂരേ ഭജേ രഞ്ഞോ, നച്ചാസന്നേ വിചക്ഖണോ;
സമ്മുഖഞ്ചസ്സ തിട്ഠേയ്യ, സന്ദിസ്സന്തോ സഭത്തുനോ.

[illegible] “ന വേ രാജാ സഖാ ഹോതി, ന രാജാ ഹോതി മേഥുനോ;
ഖിപ്പം കുജ്ഝന്തി രാജാനോ, സൂകേനക്ഖീവ ഘട്ടിതം.

[illegible] “ന പൂജിതോ മഞ്ഞമാനോ, മേധാവീ പണ്ഡിതോ നരോ;
ഫരുസം പതിമന്തേയ്യ, രാജാനം പരിസംഗത”ന്തി.

തത്ഥ **ന മന്തേയ്യാ**തി തസ്സ രഞ്ഞോ ഭരിയാഹി സദ്ധിം നേവ കീളേയ്യ, ന രഹോ മന്തേയ്യ. **കോസാ ധന**ന്തി രഞ്ഞോ കോസാ ധനം ഥേനേത്വാ ന ഗണ്ഹേയ്യ. **ന മദായാ**തി താതാ, രാജസേവകോ നാമ മദത്ഥായ സുരം ന പിവേയ്യ. **നാസ്സ ദായേ മിഗേ**തി അസ്സ രഞ്ഞോ ദിന്നാഭയേ മിഗേ ന ഹഞ്ഞേയ്യ. **കോച്ഛ**ന്തി ഭദ്ദപീഠം. **സമ്മതോമ്ഹീ**തി അഹം സമ്മതോ ഹുത്വാ ഏവം കരോമീതി ന ആരുഹേയ്യ. **സമ്മുഖഞ്ചസ്സ തിട്ഠേയ്യാ**തി അസ്സ രഞ്ഞോ പുരതോ ഖുദ്ദകമഹന്തകഥാസവനട്ഠാനേ തിട്ഠേയ്യ. **സന്ദിസ്സന്തോ സഭത്തുനോ**തി യോ രാജസേവകോ തസ്സ ഭത്തുനോ ദസ്സനട്ഠാനേ തിട്ഠേയ്യ. **സൂകേനാ**തി അക്ഖിമ്ഹി പതിതേന വീഹിസൂകാദിനാ ഘട്ടിതം അക്ഖി പകതിസഭാവം ജഹന്തം യഥാ കുജ്ഝതി നാമ, ഏവം കുജ്ഝന്തി, ന തേസു വിസ്സാസോ കാതബ്ബോ. **പൂജിതോ മഞ്ഞമാനോ**തി അഹം രാജപൂജിതോമ്ഹീതി മഞ്ഞമാനോ. **ഫരുസം പതിമന്തേയ്യാ**തി യേന സോ കുജ്ഝതി, തഥാരൂപം ന മന്തേയ്യ.

[illegible] “ലദ്ധദ്വാരോ ലഭേ ദ്വാരം, നേവ രാജൂസു വിസ്സസേ;
അഗ്ഗീവ സംയതോ തിട്ഠേ, സ രാജവസതിം വസേ.

[illegible]ത്തം വാ ഭാതരം വാ സം, സമ്പഗ്ഗണ്ഹാതി ഖത്തിയോ;
ഗാമേഹി നിഗമേഹി വാ, രട്ഠേഹി ജനപദേഹി വാ;
തുണ്ഹീഭൂതോ ഉപേക്ഖേയ്യ, ന ഭണേ ഛേകപാപക”ന്തി.

തത്ഥ **ലദ്ധദ്വാരോ ലഭേ ദ്വാര**ന്തി അഹം നിപ്പടിഹാരോ ലദ്ധദ്വാരോതി അപ്പടിഹാരേത്വാ ന പവിസേയ്യ, പുനപി ദ്വാരം ലഭേയ്യ, പടിഹാരേത്വാവ പവിസേയ്യാതി അത്ഥോ. **സംയതോ**തി അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ. **ഭാതരം വാ സ**ന്തി സകം ഭാതരം വാ. **സമ്പഗ്ഗണ്ഹാതീ**തി “അസുകഗാമം വാ അസുകനിഗമം വാ അസ്സ ദേമാ”തി യദാ സേവകേഹി സദ്ധിം കഥേതി. **ന ഭണേ ഛേകപാപക**ന്തി തദാ ഗുണം വാ അഗുണം വാ ന ഭണേയ്യ.

[illegible] “[illegible]ത്ഥാരോഹേ അനീകട്ഠേ, രഥികേ പത്തികാരകേ;
തേസം കമ്മാവദാനേന, രാജാ വഡ്ഢേതി വേതനം;
ന തേസം അന്തരാ ഗച്ഛേ, സ രാജവസതിം വസേ.

[illegible] “[illegible]പോവൂനുദരോ ധീരോ, വംസോവാപി പകമ്പയേ;
പടിലോമം ന വത്തേയ്യ, സ രാജവസതിം വസേ.

[illegible] “[illegible]പോവൂനുദരോ അസ്സ, മച്ഛോവസ്സ അജിവ്ഹവാ;
അപ്പാസീ നിപകോ സൂരോ, സ രാജവസതിം വസേ”തി.

തത്ഥ **ന തേസം അന്തരാ ഗച്ഛേ**തി തേസം ലാഭസ്സ അന്തരാ ന ഗച്ഛേ, അന്തരായം ന കരേയ്യ. **വംസോവാപീ**തി യഥാ വംസഗുമ്ബതോ ഉഗ്ഗതവംസോ വാതേന പഹടകാലേ പകമ്പതി, ഏവം രഞ്ഞാ കഥിതകാലേ പകമ്പേയ്യ. **ചാപോവൂനുദരോ**തി യഥാ ചാപോ മഹോദരോ ന ഹോതി, ഏവം മഹോദരോ ന സിയാ. **അജിവ്ഹവാ**തി യഥാ മച്ഛോ അജിവ്ഹതായ ന കഥേതി, തഥാ സേവകോ മന്ദകഥതായ അജിവ്ഹവാ ഭവേയ്യ. **അപ്പാസീ**തി ഭോജനമത്തഞ്ഞൂ.

[illegible] “[illegible] ബാള്ഹം ഇത്ഥിം ഗച്ഛേയ്യ, സമ്പസ്സം തേജസങ്ഖയം;
കാസം സാസം ദരം ബാല്യം, ഖീണമേധോ നിഗച്ഛതി.

[illegible] “[illegible]തിവേലം പഭാസേയ്യ, ന തുണ്ഹീ സബ്ബദാ സിയാ;
അവികിണ്ണം മിതം വാചം, പത്തേ കാലേ ഉദീരയേ.

[illegible] “[illegible]ക്കോധനോ അസങ്ഘട്ടോ, സച്ചോ സണ്ഹോ അപേസുണോ;
സമ്ഫം ഗിരം ന ഭാസേയ്യ, സ രാജവസതിം വസേ.

[illegible] “[illegible]താപേത്തിഭരോ അസ്സ, കുലേ ജേട്ഠാപചായികോ;
സണ്ഹോ സഖിലസമ്ഭാസോ, സ രാജവസതിം വസേ”തി.

തത്ഥ **ന ബാള്ഹ**ന്തി പുനപ്പുനം കിലേസവസേന ന ഗച്ഛേയ്യ. **തേജസങ്ഖയ**ന്തി ഏവം ഗച്ഛന്തോ ഹി പുരിസോ തേജസങ്ഖയം ഗച്ഛതി പാപുണാതി, തം സമ്പസ്സന്തോ ബാള്ഹം ന ഗച്ഛേയ്യ. **ദര**ന്തി കായദരഥം. **ബാല്യ**ന്തി ദുബ്ബലഭാവം. **ഖീണമേധോ**തി പുനപ്പുനം കിലേസരതിവസേന ഖീണപഞ്ഞോ പുരിസോ ഏതേ കാസാദയോ നിഗച്ഛതി. **നാതിവേല**ന്തി താതാ രാജൂനം സന്തികേ പമാണാതിക്കന്തം ന ഭാസേയ്യ . **പത്തേ കാലേ**തി അത്തനോ വചനകാലേ സമ്പത്തേ. **അസങ്ഘട്ടോ**തി പരം അസങ്ഘട്ടേന്തോ. **സമ്ഫ**ന്തി നിരത്ഥകം. **ഗിര**ന്തി വചനം.

[illegible] “[illegible]നീതോ സിപ്പവാ ദന്തോ, കതത്തോ നിയതോ മുദു;
അപ്പമത്തോ സുചി ദക്ഖോ, സ രാജവസതിം വസേ.

[illegible] “നിവാതവുത്തി വുദ്ധേസു, സപ്പതിസ്സോ സഗാരവോ;
സുരതോ സുഖസംവാസോ, സ രാജവസതിം വസേ.

൧൫൦൧. “ആരകാ പരിവജ്ജേയ്യ, സഹിതും പഹിതം ജനം;
ഭത്താരഞ്ഞേവുദിക്ഖേയ്യ, ന ച അഞ്ഞസ്സ രാജിനോ”തി.

തത്ഥ **വിനീതോ**തി ആചാരസമ്പന്നോ. **സിപ്പവാ**തി അത്തനോ കുലേ സിക്ഖിതബ്ബസിപ്പേന സമന്നാഗതോ. **ദന്തോ**തി ഛസു ദ്വാരേസു നിബ്ബിസേവനോ. **കതത്തോ**തി സമ്പാദിതത്തോ. **നിയതോ**തി യസാദീനി നിസ്സായ അചലസഭാവോ. **മുദൂ**തി അനതിമാനീ. **അപ്പമത്തോ**തി കത്തബ്ബകിച്ചേസു പമാദരഹിതോ. **ദക്ഖോ**തി ഉപട്ഠാനേ ഛേകോ. **നിവാതവുത്തീ**തി നീചവുത്തി. **സുഖസംവാസോ**തി ഗരുസംവാസസീലോ. **സഹിതും പതിത**ന്തി പരരാജൂഹി സകരഞ്ഞോ സന്തികം ഗുയ്ഹരക്ഖണവസേന വാ പടിച്ഛന്നപാകടകരണവസേനവാ പേസിതം. തഥാരൂപേന ഹി സദ്ധിം കഥേന്തോപി രഞ്ഞോ സമ്മുഖാവ കഥേയ്യ. **ഭത്താരഞ്ഞേവുദിക്ഖേയ്യാ**തി അത്തനോ സാമികമേവ ഓലോകേയ്യ. **ന ച അഞ്ഞസ്സ രാജിനോ**തി അഞ്ഞസ്സ രഞ്ഞോ സന്തകോ ന ഭവേയ്യ.

൧൫൦൨. “സമണേ ബ്രാഹ്മണേ ചാപി, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ;
സക്കച്ചം പയിരുപാസേയ്യ, സ രാജവസതിം വസേ.

൧൫൦൩. “സമണേ ബ്രാഹ്മണേ ചാപി, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ;
സക്കച്ചം അനുവാസേയ്യ, സ രാജവസതിം വസേ.

൧൫൦൪. “സമണേ ബ്രാഹ്മണേ ചാപി, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ;
തപ്പേയ്യ അന്നപാനേന, സ രാജവസതിം വസേ.

൧൫൦൫. “സമണേ ബ്രാഹ്മണേ ചാപി, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ;
ആസജ്ജ പഞ്ഞേ സേവേഥ, ആകങ്ഖം വുദ്ധിമത്തനോ”തി.

തത്ഥ **സക്കച്ചം പയിരുപാസേയ്യാ**തി ഗാരവേന പുനപ്പുനം ഉപസങ്കമേയ്യ. **അനുവാസേയ്യാ**തി ഉപോസഥവാസം വസന്തോ അനുവത്തേയ്യ. **തപ്പേയ്യാ**തി യാവദത്ഥം ദാനേന തപ്പേയ്യ. **ആസജ്ജാ**തി ഉപസങ്കമിത്വാ. **പഞ്ഞേ**തി പണ്ഡിതേ, ആസജ്ജപഞ്ഞേ വാ, അസജ്ജമാനപഞ്ഞേതി അത്ഥോ.

൧൫൦൬. “ദിന്നപുബ്ബം ന ഹാപേയ്യ, ദാനം സമണബ്രാഹ്മണേ;
ന ച കിഞ്ചി നിവാരേയ്യ, ദാനകാലേ വണിബ്ബകേ.

൧൫൦൭. “പഞ്ഞവാ ബുദ്ധിസമ്പന്നോ, വിധാനവിധികോവിദോ;
കാലഞ്ഞൂ സമയഞ്ഞൂ ച, സ രാജവസതിം വസേ.

൧൫൦൮. “ഉട്ഠാതാ കമ്മധേയ്യേസു, അപ്പമത്തോ വിചക്ഖണോ;
സുസംവിഹിതകമ്മന്തോ, സ രാജവസതിം വസേ”തി.

തത്ഥ **ദിന്നപുബ്ബ**ന്തി പകതിപടിയത്തം ദാനവത്തം. **സമണബ്രാഹ്മണേ**തി സമണേ വാ ബ്രാഹ്മണേ വാ. **വണിബ്ബകേ**തി ദാനകാലേ വണിബ്ബകേ ആഗതേ ദിസ്വാ കിഞ്ചി ന നിവാരേയ്യ. **പഞ്ഞവാ**തി വിചാരണപഞ്ഞായ യുത്തോ. **ബുദ്ധിസമ്പന്നോ**തി അവേകല്ലബുദ്ധിസമ്പന്നോ. **വിധാനവിധികോവിദോ**തി നാനപ്പകാരേസു ദാസകമ്മകരപോരിസാദീനം സംവിദഹനകോട്ഠാസേസു ഛേകോ. **കാലഞ്ഞൂ**തി “അയം ദാനം ദാതും, അയം സീലം രക്ഖിതും, അയം ഉപോസഥകമ്മം കാതും കാലോ”തി ജാനേയ്യ. **സമയഞ്ഞൂ**തി “അയം കസനസമയോ, അയം വപനസമയോ, അയം വോഹാരസമയോ, അയം ഉപട്ഠാനസമയോ”തി ജാനേയ്യ. **കമ്മധേയ്യേസൂ**തി അത്തനോ കത്തബ്ബകമ്മേസു.

൧൫൦൯. “ഖലം സാലം പസും ഖേത്തം, ഗന്താ ചസ്സ അഭിക്ഖണം;
മിതം ധഞ്ഞം നിധാപേയ്യ, മിതംവ പാചയേ ഘരേ.

[illegible] ‘‘പുത്തം വാ ഭാതരം വാ സം, സീലേസു അസമാഹിതം;
അനങ്ഗവാ ഹി തേ ബാലാ, യഥാ പേതാ തഥേവ തേ;
ചോളഞ്ച നേസം പിണ്ഡഞ്ച, ആസീനാനം പദാപയേ.

[illegible] ‘‘ദാസേ കമ്മകരേ പേസ്സേ, സീലേസു സുസമാഹിതേ;
ദക്ഖേ ഉട്ഠാനസമ്പന്നേ, ആധിപച്ചമ്ഹി ഠാപയേ’’തി.

തത്ഥ **പസും ഖേത്ത**ന്തി ഗോകുലഞ്ചേവ സസ്സട്ഠാനഞ്ച. **ഗന്താ**തി ഗമനസീലോ. **മിത**ന്തി മിനിത്വാ എത്തകന്തി ഞത്വാ കോട്ഠേസു നിധാപേയ്യ. **ഘരേ**തി ഘരേപി പരിജനം ഗണേത്വാ മിതമേവ പചാപേയ്യ. **സീലേസു അസമാഹിത**ന്തി എവരൂപം ദുസ്സീലം അനാചാരം കിസ്മിഞ്ചി ആധിപച്ചട്ഠാനേ ന ഠപേയ്യാതി അത്ഥോ. **അനങ്ഗവാ ഹി തേ ബാലാ**തി ‘‘അങ്ഗമേതം മനുസ്സാനം, ഭാതാ ലോകേ പവുച്ചതീ’’തി (ജാ॰ ൧.൪.൭൪) കിഞ്ചാപി ജേട്ഠകനിട്ഠഭാതരോ അങ്ഗസമാനതായ ‘‘അങ്ഗ’’ന്തി വുത്താ, ഇമേ പന ദുസ്സീലാ, തസ്മാ അങ്ഗസമാനാ ന ഹോന്തി. യഥാ പന സുസാനേ ഛഡ്ഡിതാ പേതാ മതാ, തഥേവ തേ. തസ്മാ താദിസാ ആധിപച്ചട്ഠാനേ ന ഠപേതബ്ബാ. കുടുമ്ബഞ്ഹി തേ വിനാസേന്തി, വിനട്ഠകുടുമ്ബസ്സ ച ദലിദ്ദസ്സ രാജവസതി നാമ ന സമ്പജ്ജതി. **ആസീനാന**ന്തി ആഗന്ത്വാ നിസിന്നാനം പുത്തഭാതാനം മതസത്താനം മതകഭത്തം വിയ ദേന്തോ ഘാസച്ഛാദനമത്തമേവ പദാപേയ്യ. **ഉട്ഠാനസമ്പന്നേ**തി ഉട്ഠാനവീരിയേന സമന്നാഗതേ.

[illegible] ‘‘സീലവാ ച അലോലോ ച, അനുരക്ഖോ ച രാജിനോ;
ആവീ രഹോ ഹിതോ തസ്സ, സ രാജവസതിം വസേ.

[illegible] ‘‘ഛന്ദഞ്ഞൂ രാജിനോ ചസ്സ, ചിത്തട്ഠോ അസ്സ രാജിനോ;
അസങ്കുസകവുത്തിംസ്സ, സ രാജവസതിം വസേ.

[illegible] ‘‘ഉച്ഛാദയേ ച ന്ഹാപയേ, ധോവേ പാദേ അധോസിരം;
ആഹതോപി ന കുപ്പേയ്യ, സ രാജവസതിം വസേ’’തി.

തത്ഥ **അലോലോ**തി അലുദ്ധോ. **ചിത്തട്ഠോ**തി ചിത്തേ ഠിതോ, രാജചിത്തവസികോതി അത്ഥോ. **അസങ്കുസകവുത്തിസ്സാ**തി അപ്പടിലോമവുത്തി അസ്സ. **അധോസിര**ന്തി പാദേ ധോവന്തോപി അധോസിരം കത്വാ ഹേട്ഠാമുഖോവ ധോവേയ്യ, ന രഞ്ഞോ മുഖം ഉല്ലോകേയ്യാതി അത്ഥോ.

[illegible] ‘‘കുമ്ഭമ്പഞ്ജലിം കരിയാ, ചാടഞ്ചാപി പദക്ഖിണം;
കിമേവ സബ്ബകാമാനം, ദാതാരം ധീരമുത്തമം.

[illegible] ‘‘യോ ദേതി സയനം വത്ഥം, യാനം ആവസഥം ഘരം;
പജ്ജുന്നോരിവ ഭൂതാനി, ഭോഗേഹി അഭിവസ്സതി.

[illegible] ‘‘ഏസയ്യോ രാജവസതി, വത്തമാനോ യഥാ നരോ;
ആരാധയതി രാജാനം, പൂജം ലഭതി ഭത്തുസൂ’’തി.

തത്ഥ **കുമ്ഭമ്പഞ്ജലിം കരിയാ, ചാടഞ്ചാപി പദക്ഖിണ**ന്തി വുദ്ധിം പച്ചാസീസന്തോ പുരിസോ ഉദകപൂരിതം കുമ്ഭം ദിസ്വാ തസ്സ അഞ്ജലിം കരേയ്യ, ചാടഞ്ച സകുണം പദക്ഖിണം കരേയ്യ. അഞ്ജലിം വാ പദക്ഖിണം വാ കരോന്തസ്സ തേ കിഞ്ചി ദാതും ന സക്കോന്തി. **കിമേവാ**തി യോ പന സബ്ബകാമാനം ദാതാ ധീരോ ച, തം രാജാനം കിംകാരണാ ന നമസ്സേയ്യ. രാജായേവ ഹി നമസ്സിതബ്ബോ ച ആരാധേതബ്ബോ ച. **പജ്ജുന്നോരിവാ**തി മേഘോ വിയ. **ഏസയ്യോ രാജവസതീ**തി അയ്യോ യാ അയം മയാ കഥിതാ, ഏസാ രാജവസതി നാമ രാജസേവകാനം അനുസാസനീ. **യഥാ**തി യായ രാജവസതിയാ വത്തമാനോ നരോ രാജാനം ആരാധേതി, രാജൂനഞ്ച സന്തികാ പൂജം ലഭതി, സാ ഏസാതി.

ഏവം അസമധുരോ വിധുരപണ്ഡിതോ ബുദ്ധലീലായ രാജവസതിം കഥേസി;

രാജവസതികണ്ഡം നിട്ഠിതം.

അന്തരപേയ്യാലം

ഏവം പുത്തദാരഞാതിമിത്തസുഹജ്ജാദയോ അനുസാസന്തസ്സേവ തസ്സ തയോ ദിവസാ ജാതാ. സോ ദിവസസ്സ പാരിപൂരിം ഞത്വാ പാതോവ ന്ഹത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ ‘‘രാജാനം അപലോകേത്വാ മാണവേന സദ്ധിം ഗമിസ്സാമീ’’തി ഞാതിഗണപരിവുതോ രാജനിവേസനം ഗന്ത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ വത്തബ്ബയുത്തകം വചനം അവോച. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൬൧൮. ‘‘ഏവം സമനുസാസിത്വാ, ഞാതിസങ്ഘം വിചക്ഖണോ;
പരികിണ്ണോ സുഹദേഹി, രാജാനമുപസങ്കമി.

൧൬൧൯. ‘‘വന്ദിത്വാ സിരസാ പാദേ, കത്വാ ച നം പദക്ഖിണം;
വിധുരോ അവച രാജാനം, പഗ്ഗഹേത്വാന അഞ്ജലിം.

൧൬൨൦. ‘‘അയം മം മാണവോ നേതി, കത്തുകാമോ യഥാമതി;
ഞാതീനത്ഥം പവക്ഖാമി, തം സുണോഹി അരിന്ദമ.

൧൬൨൧. ‘‘പുത്തേ ച മേ ഉദിക്ഖേസി, യഞ്ച മഞ്ഞം ഘരേ ധനം;
യഥാ പേച്ച ന ഹായേഥ, ഞാതിസങ്ഘോ മയീ ഗതേ.

൧൬൨൨. ‘‘യഥേവ ഖലതീ ഭൂമ്യാ, ഭൂമ്യായേവ പതിട്ഠതി;
ഏവേതം ഖലിതം മയ്ഹം, ഏതം പസ്സാമി അച്ചയ’’ന്തി.

തത്ഥ **സുഹദേഹീ**തി സുഹദയേഹി ഞാതിമിത്താദീഹി. **യഞ്ച മഞ്ഞ**ന്തി യഞ്ച മേ അഞ്ഞം തയാ ചേവ അഞ്ഞേഹി ച രാജൂഹി ദിന്നം ഘരേ അപരിമാണം ധനം, തം സബ്ബം ത്വമേവ ഓലോകേയ്യാസി. **പേച്ചാ**തി പച്ഛാകാലേ. **ഖലതീ**തി പക്ഖലതി. **ഏവേത**ന്തി ഏവം ഏതം. അഹഞ്ഹി ഭൂമിയം ഖലിത്വാ തത്ഥേവ പതിട്ഠിതപുരിസോ വിയ തുമ്ഹേസു ഖലിത്വാ തുമ്ഹേസുയേവ പതിട്ഠഹാമി. **ഏതം പസ്സാമീ**തി യോ ഏസ ‘‘കിം തേ രാജാ ഹോതീ’’തി മാണവേന പുട്ഠസ്സ മമ തുമ്ഹേ അനോലോകേത്വാ സച്ചം അപേക്ഖിത്വാ ‘‘ദാസോഹമസ്മീ’’തി വദന്തസ്സ അച്ചയോ, ഏതം അച്ചയം പസ്സാമി, അഞ്ഞോ പന മേ ദോസോ നത്ഥി, തം മേ അച്ചയം തുമ്ഹേ ഖമഥ, ഏതം ഹദയേ കത്വാ പച്ഛാ മമ പുത്തദാരേസു മാ അപരജ്ഝിത്ഥാതി.

തം സുത്വാ രാജാ ‘‘പണ്ഡിത, തവ ഗമനം മയ്ഹം ന രുച്ചതി, മാണവം ഉപായേന പക്കോസാപേത്വാ ഘാതേത്വാ കിലഞ്ജേന പടിച്ഛാദേതും മയ്ഹം രുച്ചതീ’’തി ദീപേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൬൨൩. ‘‘സക്കാ ന ഗന്തും ഇതി മയ്ഹ ഹോതി, ഛേത്വാ വധിത്വാ ഇധ കാതിയാനം;
ഇധേവ ഹോഹീ ഇതി മയ്ഹ രുച്ചതി, മാ ത്വം അഗാ ഉത്തമഭൂരിപഞ്ഞാ’’തി.

തത്ഥ **ഛേത്വാ**തി ഇധേവ രാജഗേഹേ തം പോഥേത്വാ മാരേത്വാ പടിച്ഛാദേസ്സാമീതി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ‘‘ദേവ, തുമ്ഹാകം അജ്ഝാസയോ ഏവരൂപോ ഹോതി, സോ തുമ്ഹേസു അയുത്തോ’’തി വത്വാ ആഹ -

൧൩൨൪. ഹേവധമ്മേസു മനം പണിദഹി, അത്ഥേ ച ധമ്മേ ച യുത്തോ ഭവസ്സു;
ധിരത്ഥു കമ്മം അകുസലം അനരിയം, യം കത്വാ പച്ഛാ നിരയം വജേയ്യ.

൧൩൨൫. ‘‘നേവേസ ധമ്മോ ന പുനേത കിച്ചം, അയിരോ ഹി ദാസസ്സ ജനിന്ദ ഇസ്സരോ;
ഘാതേതും ഝാപേതും അഥോപി ഹന്തും, ന ച മയ്ഹ കോധത്ഥി വജാമി ചാഹ’’ന്തി.

തത്ഥ **മാ ഹേവധമ്മേസു മനം പണിദഹീ**തി അധമ്മേസു അനത്ഥേസു അയുത്തേസു തവ ചിത്തം മാ ഹേവ പണിദഹീതി അത്ഥോ. **പച്ഛാ**തി യം കമ്മം കത്വാപി അജരാമരോ ന ഹോതി, അഥ ഖോ പച്ഛാ നിരയമേവ ഉപപജ്ജേയ്യ. **ധിരത്ഥു കമ്മ**ന്തി തം കമ്മം ഗരഹിതം അത്ഥു അസ്സ ഭവേയ്യ. **നേവേസാ**തി നേവ ഏസ. **അയിരോ**തി സാമികോ. **ഘാതേതു**ന്തി ഏതാനി ഘാതാദീനി കാതും അയിരോ ദാസസ്സ ഇസ്സരോ, സബ്ബാനേതാനി കാതും ലഭതി, മയ്ഹം മാണവേ അപ്പമത്തകോപി കോധോ നത്ഥി, ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ തവ ചിത്തം സന്ധാരേതും വട്ടതി, വജാമി അഹം നരിന്ദാതി ആഹ -

ഏവം വത്വാ മഹാസത്തോ രാജാനം വന്ദിത്വാ രഞ്ഞോ ഓരോധേ ച പുത്തദാരേ ച രാജപരിസഞ്ച ഓവദിത്വാ തേസു സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കുണിത്വാ മഹാവിരവം വിരവന്തേസുയേവ രാജനിവേസനാ നിക്ഖമി. സകലനഗരവാസിനോപി ‘‘പണ്ഡിതോ കിര മാണവേന സദ്ധിം ഗമിസ്സതി, ഏഥ, പസ്സിസ്സാമ ന’’ന്തി മന്തയിത്വാ രാജങ്ഗണേയേവ നം പസ്സിംസു. അഥ നേ മഹാസത്തോ അസ്സാസേത്വാ ‘‘തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥ, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ, സരീരം അദ്ധുവം, യസോ നാമ വിപത്തിപരിയോസാനോ, അപിച തുമ്ഹേ ദാനാദീസു പുഞ്ഞേസു അപ്പമത്താ ഹോഥാ’’തി തേസം ഓവാദം ദത്വാ നിവത്താപേത്വാ അത്തനോ ഗേഹാഭിമുഖോ പായാസി. തസ്മിം ഖണേ ധമ്മപാലകുമാരോ ഭാതികഗണപരിവുതോ ‘‘പിതു പച്ചുഗ്ഗമനം കരിസ്സാമീ’’തി നിക്ഖന്തോ നിവേസനദ്വാരേയേവ പിതു സമ്മുഖോ അഹോസി. മഹാസത്തോ തം ദിസ്വാ സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ ഉപഗുയ്ഹ ഉരേ നിപജ്ജാപേത്വാ നിവേസനം പാവിസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൩൨൬. ‘‘ജേട്ഠപുത്തം ഉപഗുയ്ഹ, വിനേയ്യ ഹദയേ ദരം;
അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി, പാവിസീ സോ മഹാഘര’’ന്തി.

ഘരേ പനസ്സ സഹസ്സപുത്താ, സഹസ്സധീതരോ, സഹസ്സഭരിയായോ, ച സത്തവണ്ണദാസിസതാനി ച സന്തി, തേഹി ചേവ അവസേസദാസിദാസകമ്മകരഞാതിമിത്തസുഹജ്ജാദീഹി ച സകലനിവേസനം യുഗന്തവാതാഭിഘാതപതിതേഹി സാലേഹി സാലവനം വിയ നിരന്തരം അഹോസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൩൨൭. ‘‘സാലാവ സമ്മപതിതാ, മാലുതേന പമദ്ദിതാ;
സേന്തി പുത്താ ച ദാരാ ച, വിധുരസ്സ നിവേസനേ.

൧൩൨൮. ‘‘ഇത്ഥിസഹസ്സം ഭരിയാനം, ദാസിസത്തസതാനി ച;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, വിധുരസ്സ നിവേസനേ.

൧൩൨൯. ‘‘ഓരോധാ ച കുമാരാ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, വിധുരസ്സ നിവേസനേ.

൧൩൩൦. ‘‘ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, വിധുരസ്സ നിവേസനേ.

൧൩൩൧. ‘‘സമാഗതാ ജാനപദാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ;

ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, വിധുരസ്സ നിവേസനേ.

൧൪൫൨. ‘‘ഇത്ഥിസഹസ്സം ഭരിയാനം, ദാസിസത്തസതാനി ച;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്തും, കസ്മാ നോ വിജഹിസ്സസി.

൧൪൫൩. ‘‘ഓരോധാ ച കുമാരാ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, കസ്മാ നോ വിജഹിസ്സസി.

൧൪൫൪. ‘‘ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, കസ്മാ നോ വിജഹിസ്സസി.

൧൪൫൫. ‘‘സമാഗതാ ജാനപദാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, കസ്മാ നോ വിജഹിസ്സസീ’’തി.

തത്ഥ **സേന്തീ**തി മഹാതലേ ഛിന്നപാദാ വിയ പതിതാ ആവത്തന്താ പരിവത്തന്താ സയന്തി. **ഇത്ഥിസഹസ്സം ഭരിയാന**ന്തി ഭരിയാനമേവ ഇത്ഥീനം സഹസ്സം. **കസ്മാ നോ വിജഹിസ്സസീ**തി കേന കാരണേന അമ്ഹേ വിജഹിസ്സസീതി പരിദേവിംസു.

മഹാസത്തോ സബ്ബം തം മഹാജനം അസ്സാസേത്വാ ഘരേ അവസേസകിച്ചാനി കത്വാ അന്തോജനഞ്ച ബഹിജനഞ്ച ഓവദിത്വാ ആചിക്ഖിതബ്ബയുത്തകം സബ്ബം ആചിക്ഖിത്വാ പുണ്ണകസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അത്തനോ നിട്ഠിതകിച്ചതം ആരോചേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൪൫൬. ‘‘കത്വാ ഘരേസു കിച്ചാനി, അനുസാസിത്വാ സകം ജനം;
മിത്താമച്ചേ ച ഭച്ചേ ച, പുത്തദാരേ ച ബന്ധവേ.

൧൪൫൭. ‘‘കമ്മന്തം സംവിധേത്വാന, ആചിക്ഖിത്വാ ഘരേ ധനം;
നിധിഞ്ച ഇണദാനഞ്ച, പുണ്ണകം ഏതദബ്രവി.

൧൪൫൮. ‘‘ആവസീ തുവം മയ്ഹ തീഹം അഗാരേ, കതാനി കിച്ചാനി ഘരേസു മയ്ഹം;
അനുസാസിതാ പുത്തദാരാ മയാ ച, കരോമ കച്ചാന യഥാമതിം തേ’’തി.

തത്ഥ **കമ്മന്തം സംവിധേത്വാനാ**തി ‘‘ഏവഞ്ച കാതും വട്ടതീ’’തി ഘരേ കത്തബ്ബയുത്തകം കമ്മം സംവിദഹിത്വാ. **നിധി**ന്തി നിദഹിത്വാ ഠപിതധനം. **ഇണദാന**ന്തി ഇണവസേന സംയോജിതധനം. **യഥാമതിം തേ**തി ഇദാനി തവ അജ്ഝാസയാനുരൂപം കരോമാതി വദതി.

പുണ്ണകോ ആഹ -

൧൪൫൯. ‘‘സചേ ഹി കത്തേ അനുസാസിതാ തേ, പുത്താ ച ദാരാ അനുജീവിനോ ച;
ഹന്ദേഹി ദാനീ തരമാനരൂപോ, ദീഘോ ഹി അദ്ധാപി അയം പുരത്ഥാ.

൧൪൬൦. ‘‘അഛമ്ഭിതോവ ഗണ്ഹാഹി, ആജാനേയ്യസ്സ വാലധിം;
ഇദം പച്ഛിമകം തുയ്ഹം, ജീവലോകസ്സ ദസ്സന’’ന്തി.

തത്ഥ **കത്തേ**തി സോമനസ്സപ്പത്തോ യക്ഖോ മഹാസത്തം ആലപതി. **ദീഘോ ഹി അദ്ധാപീ**തി ഗന്തബ്ബമഗ്ഗോപി ദീഘോ. **‘‘അഛമ്ഭിതോവാ’’**തി ഇദം സോ ഹേട്ഠാപാസാദം അനോതരിത്വാ തതോവ ഗന്തുകാമോ ഹുത്വാ അവച.

അഥ നം മഹാസത്തോ ആഹ -

൧൪൬൧. ‘‘സ്വേസോഹം കിസ്സ നു ഭായിസ്സം, യസ്സ മേ നത്ഥി ദുക്കടം;
കായേന വാചാ മനസാ, യേന ഗച്ഛേയ്യ ദുഗ്ഗതി’’ന്തി.

തത്ഥ **സോഹം കിസ്സ നു ഭായിസ്സന്തി** ഇദം മഹാസത്തോ “അഛമ്ഭിതോവ ഗണ്ഹാഹീ”തി വുത്തത്താ ഏവമാഹ.

ഏവം മഹാസത്തോ സീഹനാദം നദിത്വാ അഛമ്ഭിതോ കേസരസീഹോ വിയ നിബ്ഭയോ ഹുത്വാ “അയം സാടകോ മമ അരുചിയാ മാ മുച്ചതൂ”തി അധിട്ഠാനപാരമിം പുരേചാരികം കത്വാ ദള്ഹം നിവാസേത്വാ അസ്സസ്സ വാലധിം വിയൂഹിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ദള്ഹം വാലധിം ഗഹേത്വാ ദ്വീഹി പാദേഹി അസ്സസ്സ ഊരൂസു പലിവേഠേത്വാ “മാണവ, ഗഹിതോ മേ വാലധി, യഥാരുചി യാഹീ”തി ആഹ. തസ്മിം ഖണേ പുണ്ണകോ മനോമയസിന്ധവസ്സ സഞ്ഞം അദാസി. സോ പണ്ഡിതം ആദായ ആകാസേ പക്ഖന്ദി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ഫരർ. “സോ അസ്സരാജാ വിധുരം വഹന്തോ, പക്കാമി വേഹായസമന്തലിക്ഖേ;
സാഖാസു സേലേസു അസജ്ജമാനോ, കാളാഗിരിം ഖിപ്പമുപാഗമാസീ”തി.

തത്ഥ **സാഖാസു സേലേസു അസജ്ജമാനോ**തി പുണ്ണകോ കിര ചിന്തേസി “ദൂരം അഗന്ത്വാവ ഇമം ഹിമവന്തപ്പദേസേ രുക്ഖേസു പബ്ബതേസു ച പോഥേത്വാ മാരേത്വാ ഹദയമംസം ആദായ കളേവരം പബ്ബതന്തരേ ഛഡ്ഡേത്വാ നാഗഭവനമേവ ഗമിസ്സാമീ”തി. സോ രുക്ഖേ ച പബ്ബതേ ച അപരിഹരിത്വാ തേസം മജ്ഝേനേവ അസ്സം പേസേസി. മഹാസത്തസ്സാനുഭാവേന രുക്ഖാപി പബ്ബതാപി സരീരതോ ഉഭോസു പസ്സേസു രതനമത്തം പടിക്കമന്തി. സോ “മതോ വാ, നോ വാ”തി പരിവത്തിത്വാ മഹാസത്തസ്സ മുഖം ഓലോകേന്തോ കഞ്ചനാദാസമിവ വിപ്പസന്നം ദിസ്വാ “അയം ഏവം ന മരതീ”തി പുനപി സകലഹിമവന്തപ്പദേസേ രുക്ഖേ ച പബ്ബതേ ച തിക്ഖത്തും പോഥേന്തോ പേസേസി . ഏവം പോഥേന്തോപി തഥേവ രുക്ഖപബ്ബതാ ദൂരമേവ പടിക്കമന്തിയേവ. മഹാസത്തോ പന കിലന്തകായോ അഹോസി. അഥ പുണ്ണകോ “അയം നേവ മരതി, ഇദാനി വാതക്ഖന്ധേ ചുണ്ണവിചുണ്ണം കരിസ്സാമീ”തി കോധാഭിഭൂതോ സത്തമം വാതക്ഖന്ധം പക്ഖന്ദി. ബോധിസത്തസ്സാനുഭാവേന വാതക്ഖന്ധോ ദ്വിധാ ഹുത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഓകാസം അകാസി. തതോ വേരമ്ഭവാതേഹി പഹരാപേസി, വേരമ്ഭവാതാപി സതസഹസ്സഅസനിസദ്ദോ വിയ ഹുത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഓകാസം അദംസു. സോ പുണ്ണകോ തസ്സ അന്തരായാഭാവം പസ്സന്തോ തം ആദായ കാളപബ്ബതം അഗമാസി. തേന വുത്തം -

“സോ അസ്സരാജാ വിധുരം വഹന്തോ, പക്കാമി വേഹായസമന്തലിക്ഖേ;
സാഖാസു സേലേസു അസജ്ജമാനോ, കാളാഗിരിം ഖിപ്പമുപാഗമാസീ”തി.

തത്ഥ **അസജ്ജമാനോ**തി അലഗ്ഗമാനോ അപ്പടിഹഞ്ഞമാനോ വിധുരപണ്ഡിതം വഹന്തോ കാളപബ്ബതമത്ഥകം ഉപാഗതോ.

ഏവം പുണ്ണകസ്സ മഹാസത്തം ഗഹേത്വാ ഗതകാലേ പണ്ഡിതസ്സ പുത്തദാരാദയോ പുണ്ണകസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ മഹാസത്തം അദിസ്വാ ഛിന്നപാദാ വിയ പതിത്വാ അപരാപരം പരിവത്തമാനാ മഹാസദ്ദേന പരിദേവിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ഫരർ. “ഇത്ഥിസഹസ്സം ഭരിയാനം, ദാസിസത്തസതാനി ച;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ‘യക്ഖോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന;
വിധുരം ആദായ ഗച്ഛതി’.

“ഓരോധാ ച കുമാരാ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ‘യക്ഖോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന;
വിധുരം ആദായ ഗച്ഛതി’.

“ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;

ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ‘യക്ഖോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന;
വിധുരം ആദായ ഗച്ഛതി’.

ഫർൽ. “സമാഗതാ ജാനപദാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ‘യക്ഖോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന;
വിധുരം ആദായ ഗച്ഛതി’.

ഫർള. “ഇത്ഥിസഹസ്സം ഭരിയാനം, ദാസിസത്തസതാനി ച;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ‘പണ്ഡിതോ സോ കുഹിം ഗതോ’.

“ഓരോധാ ച കുമാരാ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ‘പണ്ഡിതോ സോ കുഹിം ഗതോ’.

“ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ‘പണ്ഡിതോ സോ കുഹിം ഗതോ’.

ഫർന്ന. സമാഗതാ ജാനപദാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ‘പണ്ഡിതോ സോ കുഹിം ഗതോ’”തി.

ഏവം പക്കന്ദിത്വാ ച പന തേ സബ്ബേപി സകലനഗരവാസീഹി സദ്ധിം രോദിത്വാ രാജദ്വാരം അഗമംസു. രാജാ മഹന്തം പരിദേവസദ്ദം സുത്വാ സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ “തുമ്ഹേ കസ്മാ പരിദേവഥാ”തി പുച്ഛി. അഥസ്സ തേ “ദേവ, സോ കിര മാണവോ ന ബ്രാഹ്മണോ, യക്ഖോ പന ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന ആഗന്ത്വാ പണ്ഡിതം ആദായ ഗതോ, തേന വിനാ അമ്ഹാകം ജീവിതം നത്ഥി. സചേ സോ ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ നാഗമിസ്സതി, സകടസതേഹി സകടസഹസ്സേഹി ച ദാരൂനി സങ്കഡ്ഢിത്വാ സബ്ബേ മയം അഗ്ഗിം ഉജ്ജാലേത്വാ പവിസിസ്സാമാ”തി ഇമമത്ഥം ആരോചേന്താ ഇമം ഗാഥമാഹംസു -

ഫർല. “സചേ സോ സത്തരത്തേന, നാഗച്ഛിസ്സതി പണ്ഡിതോ;
സബ്ബേ അഗ്ഗിം പവേക്ഖാമ, നത്ഥത്ഥോ ജീവിതേന നോ”തി.

സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പരിനിബ്ബുതകാലേപി “മയം അഗ്ഗിം പവിസിത്വാ മരിസ്സാമാ”തി വത്താരോ നാമ നാഹേസും. അഹോ സുഭാസിതം മഹാസത്തേ നാഗരേഹീതി. രാജാ തേസം കഥം സുത്വാ “തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥ, മാ സോചിത്ഥ, മാ പരിദേവിത്ഥ, മധുരകഥോ പണ്ഡിതോ മാണവം ധമ്മകഥായ പലോഭേത്വാ അത്തനോ പാദേസു പാതേത്വാ സകലനഗരവാസീനം അസ്സുമുഖം ഹാസയന്തോ ന ചിരസ്സേവ ആഗമിസ്സതീ”തി അസ്സാസേന്തോ ഗാഥമാഹ -

ഫർപ്പ. “പണ്ഡിതോ ച വിയത്തോ ച, വിഭാവീ ച വിചക്ഖണോ;
ഖിപ്പം മോചിയ അത്താനം, മാ ഭായിത്ഥാഗമിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **വിയത്തോ**തി വേയ്യത്തിയാ വിചാരണപഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ. **വിഭാവീ**തി അത്ഥാനത്ഥം കാരണാകാരണം വിഭാവേത്വാ ദസ്സേത്വാ കഥേതും സമത്ഥോ. **വിചക്ഖണോ**തി തങ്ഖണേയേവ ഠാനുപ്പത്തികായ കാരണചിന്തനപഞ്ഞായ യുത്തോ. **മാ ഭായിത്ഥാ**തി മാ ഭായഥ, അത്താനം മോചേത്വാ ഖിപ്പം ആഗമിസ്സതീതി അസ്സാസേതി.

നാഗരാപി “പണ്ഡിതോ കിര രഞ്ഞോ കഥേത്വാ ഗതോ ഭവിസ്സതീ”തി അസ്സാസം പടിലഭിത്വാ അത്തനോ ഗേഹാനി പക്കമിംസു.

അന്തരപേയ്യാലോ നിട്ഠിതോ.

പുണ്ണകോപി മഹാസത്തം കാളാഗിരിമത്ഥകേ ഠപേത്വാ "ഇമസ്മിം ജീവമാനേ മയ്ഹം വുഡ്ഢി നാമ നത്ഥി, ഇമം മാരേത്വാ ഹദയമംസം ഗഹേത്വാ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ വിമലായ ദത്വാ ഇരന്ധതിം ഗഹേത്വാ ദേവലോകം ഗമിസ്സാമീ"തി ചിന്തേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൬൮. "സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാന വിചിന്തയന്തോ, ഉച്ചാവചാ ചേതനകാ ഭവന്തി;
നയിമസ്സ ജീവേന മമത്ഥി കിഞ്ചി, ഹന്ത്വാനിമം ഹദയമാനയിസ്സ"ന്തി.

തത്ഥ **സോതി** സോ പുണ്ണകോ. **തത്ഥ ഗന്ത്വാനാ**തി ഗന്ത്വാ തത്ഥ കാളാഗിരിമത്ഥകേ ഠിതോ. **ഉച്ചാവചാ ചേതനകാ ഭവന്തീ**തി ഖണേ ഖണേ ഉപ്പജ്ജമാനാ ചേതനാ ഉച്ചാപി അവചാപി ഉപ്പജ്ജന്തി. ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം മമേതസ്സ ജീവിതദാനചേതനാപി ഉപ്പജ്ജേയ്യാതി. ഇമസ്സ പന ജീവിതേന തഹിം നാഗഭവനേ മമ അപ്പമത്തകമ്പി കിഞ്ചി കിച്ചം നത്ഥി, ഇധേവിമം മാരേത്വാ അസ്സ ഹദയം ആനയിസ്സാമീതി സന്നിട്ഠാനമകാസീതി അത്ഥോ.

തതോ പുന ചിന്തേസി "യംനൂനാഹം ഇമം സഹത്ഥേന അമാരേത്വാ ഭേരവരൂപദസ്സനേന ജീവിതക്ഖയം പാപേയ്യ"ന്തി. സോ ഭേരവയക്ഖരൂപം നിമ്മിനിത്വാ മഹാസത്തം തജ്ജേന്തോ ആഗന്ത്വാ തം പാതേത്വാ ദാഠാനം അന്തരേ കത്വാ ഖാദിതുകാമോ വിയ അഹോസി, മഹാസത്തസ്സ ലോമഹംസനമത്തമ്പി നാഹോസി. തതോ സീഹരൂപേന മത്തമഹാഹത്ഥിരൂപേന ച ആഗന്ത്വാ ദാഠാഹി ചേവ ദന്തേഹി ച വിജ്ഝിതുകാമോ വിയ അഹോസി. തഥാപി അഭായന്തസ്സ ഏകദോണികനാവപ്പമാണം മഹന്തം സപ്പവണ്ണം നിമ്മിനിത്വാ അസ്സസന്തോ പസ്സസന്തോ "സുസൂ"തി സദ്ദം കരോന്തോ ആഗന്ത്വാ മഹാസത്തസ്സ സകലസരീരം വേഠേത്വാ മത്ഥകേ ഫണം കത്വാ അട്ഠാസി, തസ്സ സാരജ്ജമത്തമ്പി നാഹോസി. അഥ "നം പബ്ബതമത്ഥകേ ഠപേത്വാ പാതേത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം കരിസ്സാമീ"തി മഹാവാതം സമുട്ഠാപേസി. സോ തസ്സ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ചാലേതും നാസക്ഖി. അഥ നം തത്ഥേവ പബ്ബതമത്ഥകേ ഠപേത്വാ ഹത്ഥീ വിയ ഖജ്ജൂരിരുക്ഖം പബ്ബതം അപരാപരം ചാലേസി, തഥാപി നം ഠിതട്ഠാനതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ചാലേതും നാസക്ഖി.

തതോ "സദ്ദസന്താസേനസ്സ ഹദയഫാലനം കത്വാ മാരേസ്സാമീ"തി അന്തോപബ്ബതം പവിസിത്വാ പഥവിഞ്ച നഭഞ്ച ഏകനിന്നാദം കരോന്തോ മഹാനാദം നദി, ഏവമ്പിസ്സ സാരജ്ജമത്തമ്പി നാഹോസി. ജാനാതി ഹി മഹാസത്തോ "യക്ഖസീഹഹത്ഥിനാഗരാജവേസേഹി ആഗതോപി മഹാവാതവുട്ഠിം സമുട്ഠാപകോപി പബ്ബതചലനം കരോന്തോപി അന്തോപബ്ബതം പവിസിത്വാ നാദം വിസ്സജ്ജേന്തോപി മാണവോയേവ, ന അഞ്ഞോ"തി. തതോ പുണ്ണകോ ചിന്തേസി "നാഹം ഇമം ബാഹിരുപക്കമേന മാരേതും സക്കോമി, സഹത്ഥേനേവ നം മാരേസ്സാമീ"തി. തതോ യക്ഖോ മഹാസത്തം പബ്ബതമുദ്ധനി ഠപേത്വാ പബ്ബതപാദം ഗന്ത്വാ മണിക്ഖന്ധേ പണ്ഡുസുത്തം പവേസേന്തോ വിയ പബ്ബതം പവിസിത്വാ താസേന്തോ വഗ്ഗന്തോ അന്തോപബ്ബതേന ഉഗ്ഗന്ത്വാ മഹാസത്തം പാദേ ദള്ഹം ഗഹേത്വാ പരിവത്തേത്വാ അധോസിരം കത്വാ അനാലമ്ബേ ആകാസേ വിസ്സജ്ജേസി. തേന വുത്തം -

൧൬൯. "സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പബ്ബതന്തരസ്മിം, അന്തോ പവിസിത്വാന പദുട്ഠചിത്തോ;
അസംവുതസ്മിം ജഗതിപ്പദേസേ, അധോസിരം ധാരയി കാതിയാനോ"തി.

തത്ഥ **സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ**തി സോ പുണ്ണകോ പബ്ബതമത്ഥകാ പബ്ബതപാദം ഗന്ത്വാ തത്ഥ പബ്ബതന്തരേ ഠത്വാ തസ്സ അന്തോ പവിസിത്വാ പബ്ബതമത്ഥകേ ഠിതസ്സ ഹേട്ഠാ പഞ്ഞായമാനോ അസംവുതേ ഭൂമിപദേസേ ധാരേസീതി. ന ആദിതോവ ധാരേസി,

തത്ഥ പന തം ഖിപിത്വാ പന്നരസയോജനമത്തം ഭട്ഠകാലേ പബ്ബതമുദ്ധനി ഠിതോവ ഹത്ഥം വഡ്ഢേത്വാ അധോസിരം ഭസ്സന്തം പാദേസു ഗഹേത്വാ അധോസിരമേവ ഉക്ഖിപിത്വാ മുഖം ഓലോകേന്തോ “ന മരതീ”തി ഞത്വാ ദുതിയമ്പി ഖിപിത്വാ തിംസയോജനമത്തം ഭട്ഠകാലേ തഥേവ ഉക്ഖിപിത്വാ പുന തസ്സ മുഖം ഓലോകേന്തോ ജീവന്തമേവ ദിസ്വാ ചിന്തേസി “സചേ ഇദാനി സട്ഠിയോജനമത്തം ഭസ്സിത്വാ ന മരിസ്സതി, പാദേസു നം ഗഹേത്വാ പബ്ബതമുദ്ധനി പോഥേത്വാ മാരേസ്സാമീ”തി അഥ നം തതിയമ്പി ഖിപിത്വാ സട്ഠിയോജനമത്തം ഭട്ഠകാലേ ഹത്ഥം വഡ്ഢേത്വാ പാദേസു ഗഹേത്വാ ഉക്ഖിപി. തതോ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി “അയം മം പഠമം പന്നരസയോജനട്ഠാനം ഖിപി, ദുതിയമ്പി തിംസയോജനം, തതിയമ്പി സട്ഠിയോജനം, ഇദാനി പുന മം ന ഖിപിസ്സതി, ഉക്ഖിപന്തോയേവ പബ്ബതമുദ്ധനി പഹരിത്വാ മാരേസ്സതി, യാവ മം ഉക്ഖിപിത്വാ പബ്ബതമുദ്ധനി ന പോഥേതി, താവ നം അധോസിരോ ഹുത്വാ ഓലമ്ബന്തോവ മാരണകാരണം പുച്ഛിസ്സാമീ”തി. ഏവം ചിന്തേത്വാ ച പന സോ അഛമ്ഭിതോ അസന്തസന്തോ തഥാ അകാസി. തേന വുത്തം “ധാരയി കാതിയാനോ”തി, തിക്ഖത്തും ഖിപിത്വാ ധാരയീതി അത്ഥോ.

“ഏസോ ലമ്ബമാനോ നരകേ പപാതേ, മഹബ്ഭയേ ലോമഹംസേ വിദുഗ്ഗേ;
അസന്തസന്തോ കുരൂനം കത്തുസേട്ഠോ, ഇച്ചബ്രവി പുണ്ണകം നാമ യക്ഖം.

“അരിയാവകാസോസി അനരിയരൂപോ, അസഞ്ഞതോ സഞ്ഞതസന്നികാസോ;
അച്ചാഹിതം കമ്മം കരോസി ലുദ്രം, ഭാവേ ച തേ കുസലം നത്ഥി കിഞ്ചി.

“ഇമം മം പപാതസ്മിം പപാതുമിച്ഛസി, കോ നു തവത്ഥോ മരണേന മയ്ഹം;
അമാനുസസ്സേവ തവജ്ജ വണ്ണോ, ആചിക്ഖ മേ ത്വം കതമാസി ദേവതാ”തി.

തത്ഥ **സോ ലമ്ബമാനോ**തി സോ കുരൂനം കത്തുസേട്ഠോ തതിയവാരേ ലമ്ബമാനോ. **അരിയാവകാസോ**തി രൂപേന അരിയസദിസോ ദേവവണ്ണോ ഹുത്വാ ചരസി. **അസഞ്ഞതോ**തി കായാദീഹി അസഞ്ഞതോ ദുസ്സീലോ. **അച്ചാഹിത**ന്തി ഹിതാതിക്കന്തം, അതിഅഹിതം വാ. **ഭാവേ ച തേ**തി തവ ചിത്തേ അപ്പമത്തകമ്പി കുസലം നത്ഥി. **അമാനുസസ്സേവ തവജ്ജ വണ്ണോ**തി അജ്ജ തവ ഇദം കാരണം അമാനുസസ്സേവ. **കതമാസി ദേവതാ**തി യക്ഖാനം അന്തരേ കതരയക്ഖോ നാമ ത്വം.

പുണ്ണകോ ആഹ -

“യദി തേ സുതോ പുണ്ണകോ നാമ യക്ഖോ, രഞ്ഞോ കുവേരസ്സ ഹി സോ സജിബ്ബോ;
ഭൂമിന്ധരോ വരുണോ നാമ നാഗോ, ബ്രഹാ സുചീ വണ്ണബലൂപപന്നോ.

“തസ്സാനുജം ധീതരം കാമയാമി, ഇരന്ധതീ നാമ സാ നാഗകഞ്ഞാ;
തസ്സാ സുമജ്ഝായ പിയായ ഹേതു, പതാരയിം തുയ്ഹ വധായ ധീരാ”തി.

തത്ഥ **സജിബ്ബോ**തി സജീവോ അമച്ചോ. **ബ്രഹാ**തി ആരോഹപരിണാഹസമ്പന്നോ ഉട്ഠാപിതകഞ്ചനരൂപസദിസോ. **വണ്ണബലൂപപന്നോ**തി സരീരവണ്ണേന ച കായബലേന ച ഉപഗതോ. **തസ്സാനുജ**ന്തി തസ്സ അനുജാതം ധീതരം. **പതാരയി**ന്തി ചിത്തം പവത്തേസിം, സന്നിട്ഠാനമകാസിന്തി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ “അയം ലോകോ ദുഗ്ഗഹിതേന നസ്സതി, നാഗമാണവികം പത്ഥേന്തസ്സ മമ മരണേന കിം പയോജനം, തഥതോ കാരണം ജാനിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

“മാ ഹേവ ത്വം യക്ഖ അഹോസി മൂള്ഹോ, നട്ഠാ ബഹൂ ദുഗ്ഗഹീതേന ലോകേ;

കിം തേ സുമജ്ഝായ പിയായ കിച്ചം, മരണേന മേ ഇങ്ഘ സുണോമി സബ്ബ''ന്തി.

തം സുത്വാ തസ്സ ആചിക്ഖന്തോ പുണ്ണകോ ആഹ -

൧൬൬൭. ''മഹാനുഭാവസ്സ മഹോരഗസ്സ, ധീതുകാമോ ഞാതിഭതോഹമസ്മി;
തം യാചമാനം സസുരോ അവോച, യഥാ മമഞ്ഞിംസു സുകാമനീതം.

൧൬൬൮. ''ദജ്ജേമു ഖോ തേ സുതനും സുനേത്തം, സുചിമ്ഹിതം ചന്ദനലിത്തഗത്തം;
സചേ തുവം ഹദയം പണ്ഡിതസ്സ, ധമ്മേന ലദ്ധാ ഇധ മാഹരേസി;
ഏതേന വിത്തേന കുമാരി ലബ്ഭാ, നഞ്ഞം ധനം ഉത്തരി പത്ഥയാമ.

൧൬൬൯. ''ഏവം ന മൂള്ഹോസ്മി സുണോഹി കത്തേ, ന ചാപി മേ ദുഗ്ഗഹിതത്ഥി കിഞ്ചി;
ഹദയേന തേ ധമ്മലദ്ധേന നാഗാ, ഇരന്ധതിം നാഗകഞ്ഞം ദദന്തി.

൧൬൭൦. ''തസ്മാ അഹം തുയ്ഹം വധായ യുത്തോ, ഏവം മമത്ഥോ മരണേന തുയ്ഹം;
ഇധേവ തം നരകേ പാതയിത്വാ, ഹന്ത്വാന തം ഹദയമാനയിസ്സ''ന്തി.

തത്ഥ **ധീതുകാമോ**തി ധീതരം കാമേമി പത്ഥേമി, ധീതു അത്ഥായ വിചരാമി. **ഞാതിഭതോഹമസ്മീ**തി തസ്മാ തസ്സ ഞാതിഭതകോ നാമ അഹം അമ്ഹി. **ത**ന്തി തം നാഗകഞ്ഞം. **യാചമാന**ന്തി യാചന്തം മം. **യഥാ മ**ന്തി യസ്മാ മം. **അഞ്ഞിംസൂ**തി ജാനിംസു. **സുകാമനീത**ന്തി സുട്ഠു ഏസ കാമേന നീതോതി സുകാമനീതോ, തം സുകാമനീതം. തസ്മാ സസുരോ **'ദജ്ജേമു ഖോ തേ''**തിആദിമവോച. തത്ഥ **ദജ്ജേമൂ**തി ദദേയ്യാമ. **സുതനു**ന്തി സുന്ദരസരീരം. **ഇധ മാഹരേസീ**തി ഇധ നാഗഭവനേ ധമ്മേന ലദ്ധാ ആഹരേയ്യാസീതി.

തസ്സ തം കഥം സുത്വാ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി ''വിമലായ മമ ഹദയേന കിച്ചം നത്ഥി, വരുണനാഗരാജേന മമ ധമ്മകഥം സുത്വാ മണിനാ മം പൂജേത്വാ തത്ഥ ഗതേന മമ ധമ്മകഥികഭാവോ വണ്ണിതോ ഭവിസ്സതി, തതോ വിമലായ മമ ധമ്മകഥായ ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ ഭവിസ്സതി, വരുണേന ദുഗ്ഗഹിതം ഗഹേത്വാ പുണ്ണകോ ആണത്തോ ഭവിസ്സതി, സ്വായം അത്തനാ ദുഗ്ഗഹിതേന മം മാരേതും ഏവരൂപം ദുക്ഖം പാപേസി, മമ പണ്ഡിതഭാവോ ഠാനുപ്പത്തികാരണചിന്തനസമത്ഥതാ ഇമസ്മിം മം മാരേന്തേ കിം കരിസ്സതി, ഹന്ദാഹം സഞ്ഞാപേസ്സാമി ന''ന്തി. ചിന്തേത്വാ ച പന ''മാണവ, സാധുനരധമ്മം നാമ ജാനാമി, യാവാഹം ന മരാമി, താവ മം പബ്ബതമുദ്ധനി നിസീദാപേത്വാ സാധുനരധമ്മം നാമ സുണോഹി, പച്ഛാ യം ഇച്ഛസി, തം കരേയ്യാസീ''തി വത്വാ സാധുനരധമ്മം വണ്ണേത്വാ അത്തനോ ജീവിതം ആഹരാപേന്തോ സോ അധോസിരോ ഓലമ്ബന്തോവ ഗാഥമാഹ -

൧൬൭൧. ''ഖിപ്പം മമം ഉദ്ധര കാതിയാന, ഹദയേന മേ യദി തേ അത്ഥി കിച്ചം;
യേ കേചിമേ സാധുനരസ്സ ധമ്മാ, സബ്ബേവ തേ പാതുകരോമി അജ്ജാ''തി.

തം സുത്വാ പുണ്ണകോ ''അയം പണ്ഡിതേന ദേവമനുസ്സാനം അകഥിതപുബ്ബോ ധമ്മോ ഭവിസ്സതി, ഖിപ്പമേവ നം ഉദ്ധരിത്വാ സാധുനരധമ്മം സുണിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ മഹാസത്തം ഉക്ഖിപിത്വാ പബ്ബതമുദ്ധനി നിസീദാപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൬൭൨. ''സോ പുണ്ണകോ കുരൂനം കത്തുസേട്ഠം, നഗമുദ്ധനി ഖിപ്പം പതിട്ഠപേത്വാ;
അസ്സത്ഥമാസീനം സമേക്ഖിയാന, പരിപുച്ഛി കത്താരമനോമപഞ്ഞം.

൧൬൭൩. ''സമുദ്ധടോ മേസി തുവം പപാതാ, ഹദയേന തേ അജ്ജ മമത്ഥി കിച്ചം;

യേ കേചിമേ സാധുനരസ്സ ധമ്മാ, സബ്ബേവ മേ പാതുകരോഹി അജ്ജാ’’തി.

തത്ഥ **അസ്സത്ഥമാസീന**ന്തി ലദ്ധസ്സാസം ഹുത്വാ നിസിന്നം. **സമേക്ഖിയാനാ**തി ദിസ്വാ. **സാധുനരസ്സ ധമ്മാ**തി നരസ്സ സാധുധമ്മാ, സുന്ദരധമ്മാതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ആഹ -

൧൪൫൪. ‘‘സമുദ്ധടോ ത്യസ്മി അഹം പപാതാ, ഹദയേന മേ യദി തേ അത്ഥി കിച്ചം;
യേ കേചിമേ സാധുനരസ്സ ധമ്മാ, സബ്ബേവ തേ പാതുകരോമി അജ്ജാ’’തി.

തത്ഥ **ത്യസ്മീ**തി തയാ അസ്മി.

അഥ നം മഹാസത്തോ ‘‘കിലിട്ഠഗത്തോമ്ഹി, ന്ഹായാമി താവാ’’തി ആഹ. യക്ഖോപി ‘‘സാധൂ’’തി ന്ഹാനോദകം ആഹരിത്വാ ന്ഹാതകാലേ മഹാസത്തസ്സ ദിബ്ബദുസ്സഗന്ധമാലാദീനി ദത്വാ അലങ്കതപ്പടിയത്തകാലേ ദിബ്ബഭോജനം അദാസി. അഥ മഹാസത്തോ ഭുത്തഭോജനോ കാളാഗിരിമത്ഥകം അലങ്കാരാപേത്വാ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ ബുദ്ധലീലായ സാധുനരധമ്മം ദേസേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൪൫൫. ‘‘യാതാനുയായീ ച ഭവാഹി മാണവ, അല്ലഞ്ച പാണിം പരിവജ്ജയസ്സു;
മാ ചസ്സു മിത്തേസു കദാചി ദുബ്ഭീ, മാ ച വസം അസതീനം നിഗച്ഛേ’’തി.

തത്ഥ **അല്ലഞ്ച പാണിം പരിവജ്ജയസ്സൂ**തി അല്ലം തിന്തം പാണിം മാ ദഹി മാ ഝാപേഹി.

യക്ഖോ സംഖിത്തേന ഭാസിതേ ചത്താരോ സാധുനരധമ്മേ ബുജ്ഝിതും അസക്കോന്തോ വിത്ഥാരേന പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൪൫൬. ‘‘കഥം നു യാതം അനുയായി ഹോതി, അല്ലഞ്ച പാണിം ദഹതേ കഥം സോ;
അസതീ ച കാ കോ പന മിത്തദുബ്ഭോ, അക്ഖാഹി മേ പുച്ഛിതോ
ഏതമത്ഥ’’ന്തി.

മഹാസത്തോപിസ്സ കഥേസി -

൧൪൫൭. ‘‘അസന്ഥുതം നോപി ച ദിട്ഠപുബ്ബം, യോ ആസനേനാപി നിമന്തയേയ്യ;
തസ്സേവ അത്ഥം പുരിസോ കരേയ്യ, യാതാനുയായീതി തമാഹു പണ്ഡിതാ.

൧൪൫൮. ‘‘യസ്സേകരത്തമ്പി ഘരേ വസേയ്യ, യത്ഥന്നപാനം പുരിസോ ലഭേയ്യ;
ന തസ്സ പാപം മനസാപി ചിന്തയേ, അദുബ്ഭപാണിം ദഹതേ മിത്തദുബ്ഭോ.

൧൪൫൯. ‘‘യസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായായ, നിസീദേയ്യ സയേയ്യ വാ;
ന തസ്സ സാഖം ഭഞ്ജേയ്യ, മിത്തദുബ്ഭോ ഹി പാപകോ.

൧൪൬൦. ‘‘പുണ്ണമ്പി ചേമം പഥവിം ധനേന, ദജ്ജിത്ഥിയാ പുരിസോ സമ്മതായ;
ലദ്ധാ ഖണം അതിമഞ്ഞേയ്യ തമ്പി, താസം വസം അസതീനം ന ഗച്ഛേ.

൧൪൬൧. ‘‘ഏവം ഖോ യാതം അനുയായി ഹോതി,
അല്ലഞ്ച പാണിം ദഹതേ പുനേവം;
അസതീ ച സാ സോ പന മിത്തദുബ്ഭോ,
സോ ധമ്മികോ ഹോഹി ജഹസ്സു അധമ്മ’’ന്തി.

തത്ഥ **അസന്ഥുത**ന്തി ഏകാഹദ്വീഹമ്പി ഏകതോ അവുത്ഥപുബ്ബം. **യോ ആസനേനാപീ**തി യോ ഏവരൂപം പുഗ്ഗലം ആസനമത്തേനപി നിമന്തയേയ്യ, പഗേവ

അന്നപാനാദീഹി. **തസ്സേവാ**തി തസ്സ പുബ്ബകാരിസ്സ അത്ഥം പുരിസോ കരോതേവ. **യാതാനുയായീ**തി പുബ്ബകാരിതായ യാതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അനുയായീ . പഠമം കരോന്തോ ഹി യായീ നാമ, പച്ഛാ കരോന്തോ അനുയായീ നാമാതി ഏവം പണ്ഡിതാ കഥേന്തി. അയം ദേവരാജ, പഠമോ സാധുനരധമ്മോ. **അദുബ്ഭപാണി**ന്തി അദുബ്ഭകം അത്തനോ ഭുഞ്ജനഹത്ഥമേവ ദഹന്തോ ഹി മിത്തദുബ്ഭീ നാമ ഹോതി. ഇതി അല്ലഹത്ഥസ്സ അജ്ഝാപനം നാമ അയം ദുതിയോ സാധുനരധമ്മോ. **ന തസ്സാ**തി തസ്സ സാഖം വാ പത്തം വാ ന ഭഞ്ജേയ്യ. കിംകാരണാ? മിത്തദുബ്ഭോ ഹി പാപകോ. ഇതി പരിഭുത്തച്ഛായസ്സ അചേതനസ്സ രുക്ഖസ്സപി പാപം കരോന്തോ മിത്തദുബ്ഭീ നാമ ഹോതി, കിമങ്ഗം പന മനുസ്സഭൂതസ്സാതി. ഏവം മിത്തേസു അദുബ്ഭനം നാമ അയം തതിയോ സാധുനരധമ്മോ. **ദജ്ജിത്ഥിയാ**തി ദദേയ്യ ഇത്ഥിയാ. **സമ്മതായാ**തി "അഹമേവ തസ്സാ പിയോ, ന അഞ്ഞോ, മഞ്ഞേവ സാ ഇച്ഛതീ"തി ഏവം സുട്ഠു മതായ. **ലദ്ധാ ഖണ**ന്തി അതിചാരസ്സ ഓകാസം ലഭിത്വാ. **അസതീന**ന്തി അസദ്ധമ്മസമന്നാഗതാനം ഇത്ഥീനം. ഇതി മാതുഗാമം നിസ്സായ പാപസ്സ അകരണം നാമ അയം ചതുത്ഥോ സാധുനരധമ്മോ. **സോ ധമ്മികോ ഹോഹീ**തി ദേവരാജ, സോ ത്വം ഇമേഹി ചതൂഹി സാധുനരധമ്മേഹി യുത്തോ ഹോഹീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ യക്ഖസ്സ ചത്താരോ സാധുനരധമ്മേ ബുദ്ധലീലായ കഥേസി.

സാധുനരധമ്മകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

കാളാഗിരികണ്ഡം

തേ ധമ്മേ സുണന്തോയേവ പുണ്ണകോ സല്ലക്ഖേസി "ചതൂസുപി ഠാനേസു പണ്ഡിതോ അത്തനോ ജീവിതമേവ യാചതി, അയം ഖോ മയ്ഹം പുബ്ബേ അസന്ഥുതസ്സേവ സക്കാരമകാസി, അഹമസ്സ നിവേസനേ തീഹം മഹന്തം യസം അനുഭവന്തോ വസിം, അഹഞ്ചിമം പാപകമ്മം കരോന്തോ മാതുഗാമം നിസ്സായ കരോമി, സബ്ബഥാപി അഹമേവ മിത്തദുബ്ഭീ. സചേ പണ്ഡിതം അപരജ്ഝാമി, ന സാധുനരധമ്മേ വത്തിസ്സാമി നാമ, തസ്മാ കിം മേ നാഗമാണവികായ, ഇന്ദപത്ഥനഗരവാസീനം അസ്സുമുഖാനി ഹാസേന്തോ ഇമം വേഗേന തത്ഥ നേത്വാ ധമ്മസഭായം ഓതാരേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൫൭. "അവസിം അഹം തുയ്ഹ തീഹം അഗാരേ, അന്നേന പാനേന ഉപട്ഠിതോസ്മി;
മിത്തോ മമാസീ വിസജ്ജാമഹം തം, കാമം ഘരം ഉത്തമപഞ്ഞ ഗച്ഛ.

൧൫൮. അപി ഹായതു നാഗകുലാ അത്ഥോ, അലമ്പി മേ നാഗകഞ്ഞായ ഹോതു;
സോ ത്വം സകേനേവ സുഭാസിതേന, മുത്തോസി മേ അജ്ജ വധായ പഞ്ഞാ"തി.

തത്ഥ **ഉപട്ഠിതോസ്മീ**തി തയാ ഉപട്ഠിതോസ്മി. **വിസജ്ജാമഹം ത**ന്തി വിസ്സജ്ജേമി അഹം തം. **കാമ**ന്തി ഏകംസേന. **വധായാ**തി വധതോ. **പഞ്ഞാ**തി പഞ്ഞവന്ത.

അഥ നം മഹാസത്തോ "മാണവ, ത്വം താവ മം അത്തനോ ഘരം മാ പേസേഹി, നാഗഭവനമേവ മം നേഹീ"തി വദന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൫൯. "ഹന്ദ തുവം യക്ഖ മമമ്പി നേഹി, സസുരം തേ അത്ഥം മയി ചരസ്സു;
മയഞ്ച നാഗാധിപതിം വിമാനം, ദക്ഖേമു നാഗസ്സ അദിട്ഠപുബ്ബ"ന്തി.

തത്ഥ **ഹന്ദാ**തി വവസ്സഗ്ഗത്ഥേ നിപാതോ. **സസുരം തേ അത്ഥം മയി ചരസ്സൂ**തി തവ സസുരസ്സ സന്തകം അത്ഥം മയി ചര മാ നാസേഹി. **നാഗാധിപതിം വിമാന**ന്തി അഹമ്പി നാഗാധിപതിഞ്ച വിമാനഞ്ചസ്സ അദിട്ഠപുബ്ബം പസ്സേയ്യം.

തം സുത്വാ പുണ്ണകോ ആഹ -

“ദുബ്ഭം വേ നരസ്സ അഹിതായ അസ്സ, ന തം പഞ്ഞോ അരഹതി ദസ്സനായ;
അഥ കേന വണ്ണേന അമിത്തഗാമം, തുവമിച്ഛസി ഉത്തമപഞ്ഞ ഗന്തു”ന്തി.

തത്ഥ **അമിത്തഗാമ**ന്തി അമിത്തസ്സ വസനട്ഠാനം, അമിത്തസമാഗമന്തി അത്ഥോ.

അഥ നം മഹാസത്തോ ആഹ -

“അദ്ധാ പജാനാമി അഹമ്പി ഏതം, ന തം പഞ്ഞോ അരഹതി ദസ്സനായ;
പാപഞ്ച മേ നത്ഥി കതം കുഹിഞ്ചി, തസ്മാ ന സങ്കേ മരണാഗമായാ”തി.

തത്ഥ **മരണാഗമായാ**തി മരണസ്സ ആഗമായ.

അപിച , ദേവരാജ, താദിസോ യക്ഖോ കക്ഖളോ മയാ ധമ്മകഥായ പലോഭേത്വാ മുദുകതോ, ഇദാനേവ മം “അലം മേ നാഗമാണവികായ, അത്തനോ ഘരം യാഹീ”തി വദേസി, നാഗരാജസ്സ മുദുകരണം മമ ഭാരോ, നേഹിയേവ മം തത്ഥാതി. തസ്സ തം വചനം സുത്വാ പുണ്ണകോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തുട്ഠചിത്തോ ആഹ -

“ഹന്ദ ച ഠാനം അതുലാനുഭാവം, മയാ സഹ ദക്ഖസി ഏഹി കത്തേ;
യത്ഥച്ഛതി നച്ചഗീതേഹി നാഗോ, രാജാ യഥാ വേസ്സവണോ നളിഞ്ഞം.

“തം നാഗകഞ്ഞാ ചരിതം ഗണേന, നികീളിതം നിച്ചമഹോ ച രത്തിം;
പഹൂതമാല്യം ബഹുപുപ്ഫഛന്നം, ഓഭാസതീ വിജ്ജുരിവന്തലിക്ഖേ.

“അന്നേന പാനേന ഉപേതരൂപം, നച്ചേഹി ഗീതേഹി ച വാദിതേഹി;
പരിപൂരം കഞ്ഞാഹി അലങ്കതാഹി, ഉപസോഭതി വത്ഥപിലന്ധനേനാ”തി.

തത്ഥ **ഹന്ദ ചാ**തി നിപാതമത്തമേവ. **ഠാന**ന്തി നാഗരാജസ്സ വസനട്ഠാനം. **നളിഞ്ഞ**ന്തി നളിനിയം നാമ രാജധാനിയം. **ചരിതം ഗണേനാ**തി തം നാഗകഞ്ഞാനം ഗണേന ചരിതം. **നികീളിത**ന്തി നിച്ചം അഹോ ച രത്തിഞ്ച നാഗകഞ്ഞാഹി കീളിതാനുകീളിതം.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പുണ്ണകോ മഹാസത്തം അസ്സപിട്ഠം ആരോപേത്വാ തത്ഥ നേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“സോ പുണ്ണകോ കുരൂനം കത്തുസേട്ഠം, നിസീദയീ പച്ഛതോ ആസനസ്മിം;
ആദായ കത്താരമനോമപഞ്ഞം, ഉപാനയീ ഭവനം നാഗരഞ്ഞോ.

“പത്വാന ഠാനം അതുലാനുഭാവം, അട്ഠാസി കത്താ പച്ഛതോ പുണ്ണകസ്സ;
സാമഗ്ഗിപേക്ഖമാനോ നാഗരാജാ, പുബ്ബേവ ജാമാതരമജ്ഝഭാസഥാ”തി.

തത്ഥ **സോ പുണ്ണകോ**തി ഭിക്ഖവേ, സോ ഏവം നാഗഭവനം വണ്ണേത്വാ പണ്ഡിതം അത്തനോ ആജഞ്ഞം ആരോപേത്വാ നാഗഭവനം നേസി. **ഠാന**ന്തി നാഗരാജസ്സ വസനട്ഠാനം. **പച്ഛതോ പുണ്ണകസ്സാ**തി പുണ്ണകസ്സ കിര ഏതദഹോസി “സചേ നാഗരാജാ പണ്ഡിതം ദിസ്വാ മുദുചിത്തോ ഭവിസ്സതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ, തസ്സ തം അപസ്സന്തസ്സേവ സിന്ധവം ആരോപേത്വാ ആദായ ഗമിസ്സാമീ”തി. അഥ നം പച്ഛതോ ഠപേസി. തേന വുത്തം “പച്ഛതോ പുണ്ണകസ്സാ”തി. **സാമഗ്ഗിപേക്ഖമാനോ**തി സാമഗ്ഗിം അപേക്ഖമാനോ. “സാമം അപേക്ഖീ”തിപി പാഠോ, അത്തനോ ജാമാതരം പസ്സിത്വാ പഠമതരം സയമേവ അജ്ഝഭാസഥാതി അത്ഥോ.

നാഗരാജാ ആഹ -

“അയം നു തുവം അഗമാ മച്ചലോകം, അന്വേസമാനോ ഹദയം പണ്ഡിതസ്സ;
കച്ചി സമിദ്ധേന ഇധാനുപത്തോ, ആദായ കത്താരമനോമപഞ്ഞ”ന്തി.

തത്ഥ **കച്ചി സമിദ്ധേനാ**തി കച്ചി തേ മനോരഥേന സമിദ്ധേന നിപ്ഫന്നേന ഇധാഗതോസീതി പുച്ഛതി.

പുണ്ണകോ ആഹ -

“അയഞ്ഹി സോ ആഗതോ യം ത്വമിച്ഛസി, ധമ്മേന ലദ്ധോ മമ ധമ്മപാലോ;
തം പസ്സഥ സമ്മുഖാ ഭാസമാനം, സുഖോ ഹവേ സപ്പുരിസേഹി സങ്ഗമോ”തി.

തത്ഥ **യം ത്വമിച്ഛസീ**തി യം ത്വം ഇച്ഛസി. “യന്തു മിച്ഛസീ”തിപി പാഠോ. **സമ്മുഖാ ഭാസമാന**ന്തി തം ലോകസക്കതം ധമ്മപാലം ഇദാനി മധുരേന സരേന ധമ്മം ഭാസമാനം സമ്മുഖാവ പസ്സഥ, സപ്പുരിസേഹി ഏകട്ഠാനേ സമാഗമോ ഹി നാമ സുഖോ ഹോതീതി.

കാളാഗിരികണ്ഡം നിട്ഠിതം.

തതോ നാഗരാജാ മഹാസത്തം ദിസ്വാ ഗാഥമാഹ -

“അദിട്ഠപുബ്ബം ദിസ്വാന, മച്ചോ മച്ചുഭയട്ടിതോ;
ബ്യമ്ഹിതോ നാഭിവാദേസി, നയിദം പഞ്ഞവതാമിവാ”തി.

തത്ഥ **ബ്യമ്ഹിതോ**തി ഭീതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - പണ്ഡിത, ത്വം അദിട്ഠപുബ്ബം നാഗഭവനം ദിസ്വാ മരണഭയേന അട്ടിതോ ഭീതോ ഹുത്വാ യം മം നാഭിവാദേസി, ഇദം കാരണം പഞ്ഞവന്താനം ന ഹോതീതി.

ഏവം വന്ദനം പച്ചാസീസന്തം നാഗരാജാനം മഹാസത്തോ “ന ത്വം മയാ വന്ദിതബ്ബോ”തി അവത്വാവ അത്തനോ ഞാണവന്തതായ ഉപായകോസല്ലേന “അഹം വജ്ഝപ്പത്തഭാവേന നം തം വന്ദാമീ”തി വദന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

“ന ചമ്ഹി ബ്യമ്ഹിതോ നാഗ, ന ച മച്ചുഭയട്ടിതോ;
ന വജ്ഝോ അഭിവാദേയ്യ, വജ്ഝം വാ നാഭിവാദയേ.

“കഥം നോ അഭിവാദേയ്യ, അഭിവാദാപയേഥ വേ;
യം നരോ ഹന്തുമിച്ഛേയ്യ, തം കമ്മം നുപപജ്ജതീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - നേവാഹം, നാഗരാജ, അദിട്ഠപുബ്ബം നാഗഭവനം ദിസ്വാ ഭീതോ, ന മരണഭയട്ടിതോ. മാദിസസ്സ ഹി മരണഭയം നാമ നത്ഥി, വജ്ഝോ പന അഭിവാദേതും, വജ്ഝം വാ അവജ്ഝോപി അഭിവാദാപേതും ന ലഭതി. യഞ്ഹി നരോ ഹന്തുമിച്ഛേയ്യ, സോ തം കഥം നു അഭിവാദേയ്യ, കഥം വാ തേന അത്താനം അഭിവാദാപയേഥ വേ. തസ്സ ഹി തം കമ്മം ന ഉപപജ്ജതി. ത്വഞ്ച കിര മം മാരാപേതും ഇമം ആണാപേസി, കഥാഹം തം വന്ദാമീതി.

തം സുത്വാ നാഗരാജാ മഹാസത്തസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

“ഏവമേതം യഥാ ബ്രൂസി, സച്ചം ഭാസസി പണ്ഡിത;
ന വജ്ഝോ അഭിവാദേയ്യ, വജ്ഝം വാ നാഭിവാദയേ.

“കഥം നോ അഭിവാദേയ്യ, അഭിവാദാപയേഥ വേ;
യം നരോ ഹന്തുമിച്ഛേയ്യ, തം കമ്മം നുപപജ്ജതീ”തി.

ഇദാനി മഹാസത്തോ നാഗരാജേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ആഹ -

൧൬൯൨. “അസസ്സതം സസ്സതം നു തവയിദം, ഇദ്ധീ ജുതീ ബലവീരിയൂപപത്തി;
പുച്ഛാമി തം നാഗരാജേതമത്ഥം, കഥം നു തേ ലദ്ധമിദം വിമാനം.

൧൬൯൩. “അധിച്ചലദ്ധം പരിണാമജം തേ, സയംകതം ഉദാഹു ദേവേഹി ദിന്നം;
അക്ഖാഹി മേ നാഗരാജേതമത്ഥം, യഥേവ തേ ലദ്ധമിദം വിമാന”ന്തി.

തത്ഥ **തവയിദ**ന്തി ഇദം തവ യസജാതം, വിമാനം വാ അസസ്സതം സസ്സതസദിസം, “മാ ഖോ യസം നിസ്സായ പാപമകാസീ”തി ഇമിനാ പദേന അത്തനോ ജീവിതം യാചതി. **ഇദ്ധീ**തി നാഗഇദ്ധി ച നാഗജുതി ച കായബലഞ്ച ചേതസികവീരിയഞ്ച നാഗഭവനേ ഉപപത്തി ച യഞ്ച തേ ഇദം വിമാനം, പുച്ഛാമി തം നാഗരാജ, ഏതമത്ഥം, കഥം നു തേ ഇദം സബ്ബം ലദ്ധന്തി. **അധിച്ചലദ്ധ**ന്തി കിം നു തയാ ഇദം വിമാനം ഏവം സമ്പന്നം അധിച്ച അകാരണേന ലദ്ധം, ഉദാഹു ഉതുപരിണാമജം തേ ഇദം, ഉദാഹു സയം സഹത്ഥേനേവ കതം, ഉദാഹു ദേവേഹി തേ ദിന്നം, യഥേവ തേ ഇദം ലദ്ധം, ഏതം മേ അത്ഥം അക്ഖാഹീതി.

തം സുത്വാ നാഗരാജാ ആഹ -

൧൬൯൪. “നാധിച്ചലദ്ധം ന പരിണാമജം മേ, ന സയംകതം നാപി ദേവേഹി ദിന്നം;
സകേഹി കമ്മേഹി അപാപകേഹി, പുഞ്ഞേഹി മേ ലദ്ധമിദം വിമാന”ന്തി.

തത്ഥ **അപാപകേഹീ**തി അലാമകേഹി.

തതോ മഹാസത്തോ ആഹ -

൧൬൯൫. “കിം തേ വതം കിം പന ബ്രഹ്മചരിയം, കിസ്സ സുചിണ്ണസ്സ അയം വിപാകോ;
ഇദ്ധീ ജുതീ ബലവീരിയൂപപത്തി, ഇദഞ്ച തേ നാഗ മഹാവിമാന”ന്തി.

തത്ഥ **കിം തേ വത**ന്തി നാഗരാജ, പുരിമഭവേ തവ കിം വതം അഹോസി, കോ പന ബ്രഹ്മചരിയവാസോ, കതരസ്സ സുചരിതസ്സേവേസ ഇദ്ധിആദികോ വിപാകോതി.

തം സുത്വാ നാഗരാജാ ആഹ -

൧൬൯൬. “അഹഞ്ച ഭരിയാ ച മനുസ്സലോകേ, സദ്ധാ ഉഭോ ദാനപതീ അഹുമ്ഹാ;
ഓപാനഭൂതം മേ ഘരം തദാസി, സന്തപ്പിതാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച.

൧൬൯൭. “മാലഞ്ച ഗന്ധഞ്ച വിലേപനഞ്ച, പദീപിയം സേയ്യമുപസ്സയഞ്ച;
അച്ഛാദനം സായനമന്നപാനം, സക്കച്ച ദാനാനി അദമ്ഹ തത്ഥ.

൧൬൯൮. “തം മേ വതം തം പന ബ്രഹ്മചരിയം, തസ്സ സുചിണ്ണസ്സ അയം വിപാകോ;
ഇദ്ധീ ജുതീ ബലവീരിയൂപപത്തി, ഇദഞ്ച മേ ധീര മഹാവിമാന”ന്തി.

തത്ഥ **മനുസ്സലോകേ**തി അങ്ഗരട്ഠേ കാലചമ്പാനഗരേ. **തം മേ വത**ന്തി തം സക്കച്ചം ദിന്നദാനമേവ മയ്ഹം വത്തസമാദാനഞ്ച ബ്രഹ്മചരിയഞ്ച അഹോസി, തസ്സേവ സുചരിതസ്സ അയം ഇദ്ധാദികോ വിപാകോതി.

മഹാസത്തോ ആഹ -

൧൬൯൯. “ഏവം ചേ തേ ലദ്ധമിദം വിമാനം, ജാനാസി പുഞ്ഞാനം ഫലൂപപത്തിം;
തസ്മാ ഹി ധമ്മം ചര അപ്പമത്തോ, യഥാ വിമാനം പുന മാവസേസീ”തി.

തത്ഥ **ജാനാസീ**തി സചേ തയാ ദാനാനുഭാവേന തം ലദ്ധം, ഏവം സന്തേ ജാനാസി നാമ പുഞ്ഞാനം ഫലഞ്ച പുഞ്ഞഫലേന നിബ്ബത്തം ഉപപത്തിഞ്ച. **തസ്മാ ഹീ**തി

യസ്മാ പുഞ്ഞേഹി തയാ ഇദം ലദ്ധം, തസ്മാ. **പുന മാവസേസീ**തി പുനപി യഥാ ഇമം നാഗഭവനം അജ്ഝാവസസി, ഏവം ധമ്മം ചര.

തം സുത്വാ നാഗരാജാ ആഹ -

൧൪൬൭. ''സന്തീധ സന്തി സമണബ്രാഹ്മണാ ച, യേസന്നപാനാനി ദദേമു കത്തേ;
അക്ഖാഹി മേ പുച്ഛിതോ ഏതമത്ഥം, യഥാ വിമാനം പുന മാവസേമാ''തി.

മഹാസത്തോ ആഹ -

൧൪൬൮. ''ഭോഗീ ഹി തേ സന്തി ഇധൂപപന്നാ, പുത്താ ച ദാരാ അനുജീവിനോ ച;
തേസു തുവം വചസാ കമ്മുനാ ച, അസമ്പദുട്ഠോ ച ഭവാഹി നിച്ചം.

൧൪൬൯. ''ഏവം തുവം നാഗ അസമ്പദോസം, അനുപാലയ വചസാ കമ്മുനാ ച;
ഠത്വാ ഇധ യാവതായുകം വിമാനേ, ഉദ്ധം ഇതോ ഗച്ഛസി ദേവലോക''ന്തി.

തത്ഥ **ഭോഗീ**തി ഭോഗിനോ, നാഗാതി അത്ഥോ. **തേസൂ**തി തേസു പുത്തദാരാദീസു ഭോഗീസു വാചായ കമ്മേന ച നിച്ചം അസമ്പദുട്ഠോ ഭവ. **അനുപാലയാ**തി ഏവം പുത്താദീസു ചേവ സേസസത്തേസു ച മേത്തചിത്തസങ്ഖാതം അസമ്പദോസം അനുരക്ഖ. **ഉദ്ധം ഇതോ**തി ഇതോ നാഗഭവനതോ ചുതോ ഉപരിദേവലോകം ഗമിസ്സതി. മേത്തചിത്തഞ്ഹി ദാനതോ അതിരേകതരം പുഞ്ഞന്തി.

തതോ നാഗരാജാ മഹാസത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ ''ന സക്കാ പണ്ഡിതേന ബഹി പപഞ്ചം കാതും, വിമലായ ദസ്സേത്വാ സുഭാസിതം സാവേത്വാ ദോഹളം പടിപ്പസ്സമ്ഭേത്വാ ധനഞ്ചയരാജാനം ഹാസേന്തോ പണ്ഡിതം പേസേതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൪൭൦. ''അദ്ധാ ഹി സോ സോചതി രാജസേട്ഠോ, തയാ വിനാ യസ്സ തുവം സജിബ്ബോ;
ദുക്ഖൂപനീതോപി തയാ സമേച്ച, വിന്ദേയ്യ പോസോ സുഖമാതുരോപീ''തി.

തത്ഥ **സജിബ്ബോ**തി സജീവോ അമച്ചോ. **സമേച്ചാ**തി തയാ സഹ സമാഗന്ത്വാ. **ആതുരോപീ**തി ബാള്ഹഗിലാനോപി സമാനോ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ നാഗരാജസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൪൭൧. ''അദ്ധാ സതം ഭാസസി നാഗ ധമ്മം, അനുത്തരം അത്ഥപദം സുചിണ്ണം;
ഏതാദിസിയാസു ഹി ആപദാസു, പഞ്ഞായതേ മാദിസാനം വിസേസോ''തി.

തത്ഥ **അദ്ധാ സത**ന്തി ഏകംസേന സന്താനം പണ്ഡിതാനം ധമ്മം ഭാസസി. **അത്ഥപദ**ന്തി ഹിതകോട്ഠാസം. **ഏതാദിസിയാസൂ**തി ഏവരൂപാസു ആപദാസു ഏതാദിസേ ഭയേ ഉപട്ഠിതേ മാദിസാനം പഞ്ഞവന്താനം വിസേസോ പഞ്ഞായതി.

തം സുത്വാ നാഗരാജാ അതിരേകതരം തുട്ഠോ തമേവ പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൪൭൨. ''അക്ഖാഹി നോ തായം മുധാ നു ലദ്ധോ, അക്ഖേഹി നോ തായം അജേസി ജൂതേ;
ധമ്മേന ലദ്ധോ ഇതി തായമാഹ, കഥം നു ത്വം ഹത്ഥമിമസ്സ മാഗതോ''തി.

തത്ഥ **അക്ഖാഹി നോ**തി ആചിക്ഖ അമ്ഹാകം. **തായ**ന്തി തം അയം. **മുധാ നു ലദ്ധോ**തി കിം നു ഖോ മുധാ അമൂലകേനേവ ലഭി, ഉദാഹു ജൂതേ അജേസി. **ഇതി തായമാഹാ**തി അയം പുണ്ണകോ ''ധമ്മേന മേ പണ്ഡിതോ ലദ്ധോ''തി വദതി. **കഥം നു ത്വം ഹത്ഥമിമസ്സ മാഗതോ**തി ത്വം കഥം ഇമസ്സ ഹത്ഥം ആഗതോസി.

മഹാസത്തോ ആഹ -

[illegible] ‘‘യോ മിസ്സരോ തത്ഥ അഹോസി രാജാ, തമായമക്ഖേഹി അജേസി ജൂതേ;
സോ മം ജിതോ രാജാ ഇമസ്സദാസി, ധമ്മേന ലദ്ധോസ്മി അസാഹസേനാ’’തി.

തത്ഥ **യോ മിസ്സരോ**തി യോ മം ഇസ്സരോ. **ഇമസ്സദാസീ**തി ഇമസ്സ പുണ്ണകസ്സ അദാസി.

തം സുത്വാ നാഗരാജാ തുട്ഠോ അഹോസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ‘‘മഹോരഗോ അത്തമനോ ഉദഗ്ഗോ, സുത്വാന ധീരസ്സ സുഭാസിതാനി;
ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാന അനോമപഞ്ഞം, പാവേക്ഖി ഭരിയായ തദാ സകാസേ.

[illegible] ‘‘യേന ത്വം വിമലേ പണ്ഡു, യേന ഭത്തം ന രുച്ചതി;
ന ച മേതാദിസോ വണ്ണോ, അയമേസോ തമോനുദോ.

[illegible] ‘‘യസ്സ തേ ഹദയേനത്ഥോ, ആഗതായം പഭങ്കരോ;
തസ്സ വാക്യം നിസാമേഹി, ദുല്ലഭം ദസ്സനം പുനാ’’തി.

തത്ഥ **പാവേക്ഖീ**തി പവിട്ഠോ. **യേനാ**തി ഭദ്ദേ വിമലേ, യേന കാരണേന ത്വം പണ്ഡു ചേവ, ന ച തേ ഭത്തം രുച്ചതി. **ന ച മേതാദിസോ വണ്ണോ**തി പഥവിതലേ വാ ദേവലോകേ വാ ന ച താദിസോ വണ്ണോ അഞ്ഞസ്സ കസ്സചി അത്ഥി, യാദിസോ ഏതസ്സ ഗുണവണ്ണോ പത്ഥടോ. **അയമേസോ തമോനുദോ**തി യം നിസ്സായ തവ ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ, അയമേവ സോ സബ്ബലോകസ്സ തമോനുദോ. **പുനാ**തി പുന ഏതസ്സ ദസ്സനം നാമ ദുല്ലഭന്തി വദതി.

വിമലാപി തം ദിസ്വാ പടിസന്ഥാരം അകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ‘‘ദിസ്വാന തം വിമലാ ഭൂരിപഞ്ഞം, ദസങ്ഗുലീ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ;
ഹട്ഠേന ഭാവേന പതീതരൂപാ, ഇച്ചബ്രവി കുരൂനം കത്തുസേട്ഠ’’ന്തി.

തത്ഥ **ഹട്ഠേന ഭാവേനാ**തി പഹട്ഠേന ചിത്തേന. **പതീതരൂപാ**തി സോമനസ്സജാതാ.

ഇതോ പരം വിമലായ ച മഹാസത്തസ്സ ച വചനപ്പടിവചനഗാഥാ -

[illegible] ‘‘അദിട്ഠപുബ്ബം ദിസ്വാന, മച്ചോ മച്ചുഭയട്ടിതോ;
ബ്യമ്ഹിതോ നാഭിവാദേസി, നയിദം പഞ്ഞവതാമിവ.

[illegible] ‘‘ന ചമ്ഹി ബ്യമ്ഹിതോ നാഗി, ന ച മച്ചുഭയട്ടിതോ;
ന വജ്ഝോ അഭിവാദേയ്യ, വജ്ഝം വാ നാഭിവാദയേ.

[illegible] ‘‘കഥം നോ അഭിവാദേയ്യ, അഭിവാദാപയേഥ വേ;
യം നരോ ഹന്തുമിച്ഛേയ്യ, തം കമ്മം നുപപജ്ജതി.

[illegible] ‘‘ഏവമേതം യഥാ ബ്രൂസി, സച്ചം ഭാസസി പണ്ഡിത;
ന വജ്ഝോ അഭിവാദേയ്യ, വജ്ഝം വാ നാഭിവാദയേ.

[illegible] ‘‘കഥം നോ അഭിവാദേയ്യ, അഭിവാദാപയേഥ വേ;
യം നരോ ഹന്തുമിച്ഛേയ്യ, തം കമ്മം നുപപജ്ജതി.

[illegible] ‘‘അസസ്സതം സസ്സതം നു തവയിദം, ഇദ്ധീ ജുതീ ബലവീരിയൂപപത്തി;
പുച്ഛാമി തം നാഗകഞ്ഞേതമത്ഥം, കഥം നു തേ ലദ്ധമിദം വിമാനം.

ഫന്ന്. “അധിച്ചലദ്ധം പരിണാമജം തേ, സയംകതം ഉദാഹു ദേവേഹി ദിന്നം;
അക്ഖാഹി മേ നാഗകഞ്ഞേതമത്ഥം, യഥേവ തേ ലദ്ധമിദം വിമാനം.

ഫന്ന്. “നാധിച്ചലദ്ധം ന പരിണാമജം മേ, ന സയംകഥം നാപി ദേവേഹി ദിന്നം;
സകേഹി കമ്മേഹി അപാപകേഹി, പുഞ്ഞേഹി മേ ലദ്ധമിദം വിമാനം.

ഫന്ന്. “കിം തേ വതം കിം പന ബ്രഹ്മചരിയം, കിസ്സ സുചിണ്ണസ്സ അയം വിപാകോ;
ഇദ്ധീ ജുതീ ബലവീരിയൂപപത്തി, ഇദഞ്ച തേ നാഗി മഹാവിമാനം.

ഫന്ന്. “അഹഞ്ച ഖോ സാമികോ ചാപി മയ്ഹം, സദ്ധാ ഉഭോ ദാനപതീ അഹുമ്ഹാ;
ഓപാനഭൂതം മേ ഘരം തദാസി, സന്തപ്പിതാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച.

ഫന്ന്. “മാലഞ്ച ഗന്ധഞ്ച വിലേപനഞ്ച, പദീപിയം സേയ്യമുപസ്സയഞ്ച;
അച്ഛാദനം സായനമന്നപാനം, സക്കച്ച ദാനാനി അദമ്ഹ തത്ഥ.

ഫന്ന്. “തം മേ വതം തം പന ബ്രഹ്മചരിയം, തസ്സ സുചിണ്ണസ്സ അയം വിപാകോ;
ഇദ്ധീ ജുതീ ബലവീരിയൂപപത്തി, ഇദഞ്ച മേ ധീര മഹാവിമാനം.

ഫന്ന്. “ഏവം ചേ തേ ലദ്ധമിദം വിമാനം, ജാനാസി പുഞ്ഞാനം ഫലൂപപത്തിം;
തസ്മാ ഹി ധമ്മം ചര അപ്പമത്താ, യഥാ വിമാനം പുന മാവസേസി.

ഫന്ന്. “നയിധ സന്തി സമണബ്രാഹ്മണാ ച, യേസന്നപാനാനി ദദേമു കത്തേ;
അക്ഖാഹി മേ പുച്ഛിതോ ഏതമത്ഥം, യഥാ വിമാനം പുന മാവസേമ.

ഫന്ന്. “ഭോഗീ ഹി തേ സന്തി ഇധൂപപന്നാ, പുത്താ ച ദാരാ അനുജീവിനോ ച;
തേസു തുവം വചസാ കമ്മുനാ ച, അസമ്പദുട്ഠാ ച ഭവാഹി നിച്ചം.

ഫന്ന്. “ഏവം തുവം നാഗി അസമ്പദോസം, അനുപാലയ വചസാ കമ്മുനാ ച;
ഠത്വാ ഇധ യാവതായുകം വിമാനേ, ഉദ്ധം ഇതോ ഗച്ഛസി ദേവലോകം.

ഫന്ന്. “അദ്ധാ ഹി സോ സോചതി രാജസേട്ഠോ, തയാ വിനാ യസ്സ തുവം സജിബ്ബോ;
ദുക്ഖൂപനീതോപി തയാ സമേച്ച, വിന്ദേയ്യ പോസോ സുഖമാതുരോപി.

ഫന്ന്. “അദ്ധാ സതം ഭാസസി നാഗി ധമ്മം, അനുത്തരം അത്ഥപദം സുചിണ്ണം;
ഏതാദിസിയാസു ഹി ആപദാസു, പഞ്ഞായതേ മാദിസാനം വിസേസോ.

ഫന്ന്. “അക്ഖാഹി നോ തായം മുധാ നു ലദ്ധോ, അക്ഖേഹി നോ തായം അജേസി ജൂതേ;
ധമ്മേന ലദ്ധോ ഇതി തായമാഹ, കഥം നു ത്വം ഹത്ഥമിമസ്സ മാഗതോ.

ഫന്ന്. “യോ മിസ്സരോ തത്ഥ അഹോസി രാജാ, തമായമക്ഖേഹി അജേസി ജൂതേ;
സോ മം ജിതോ രാജാ ഇമസ്സദാസി, ധമ്മേന ലദ്ധോസ്മി അസാഹസേനാ”തി.

ഇമാസം ഗാഥാനം അത്ഥോ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

മഹാസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ അതിരേകതരം തുട്ഠാ വിമലാ മഹാസത്തം ഗഹേത്വാ സഹസ്സഗന്ധോദകഘടേഹി ന്ഹാപേത്വാ ന്ഹാനകാലേ മഹാസത്തസ്സ ദിബ്ബദുസ്സദിബ്ബഗന്ധമാലാദീനി ദത്വാ അലങ്കതപ്പടിയത്തകാലേ ദിബ്ബഭോജനം ഭോജേസി. മഹാസത്തോ ഭുത്തഭോജനോ അലങ്കതാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ ബുദ്ധലീലായ ധമ്മം ദേസേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ഫന്ന്. “യഥേവ വരുണോ നാഗോ, പഞ്ഹം പുച്ഛിത്ഥ പണ്ഡിതം;
തഥേവ നാഗകഞ്ഞാപി, പഞ്ഹം പുച്ഛിത്ഥ പണ്ഡിതം.

[illegible]. “യഥേവ വരുണം നാഗം, ധീരോ തോസേസി പുച്ഛിതോ;
തഥേവ നാഗകഞ്ഞമ്പി, ധീരോ തോസേസി പുച്ഛിതോ.

[illegible]. “ഉഭോപി തേ അത്തമനേ വിദിത്വാ, മഹോരഗം നാഗകഞ്ഞഞ്ച ധീരോ;
അഛമ്ഭീ അഭീതോ അലോമഹട്ഠോ, ഇച്ചബ്രവി വരുണം നാഗരാജാനം.

[illegible]. “മാ രോധയി നാഗ ആയാഹമസ്മി, യേന തവത്ഥോ ഇദം സരീരം;
ഹദയേന മംസേന കരോഹി കിച്ചം, സയം കരിസ്സാമി യഥാമതി തേ”തി.

തത്ഥ **അഛമ്ഭീ**തി നിക്കമ്പോ. **അലോമഹട്ഠോ**തി ഭയേന അഹട്ഠലോമോ. **ഇച്ചബ്രവീ**തി വീമംസനവസേന ഇതി അബ്രവി. **മാ രോധയീ**തി “മിത്തദുബ്ഭികമ്മം കരോമീ”തി മാ ഭായി, “കഥം നു ഖോ ഇമം ഇദാനി മാരേസ്സാമീ”തി വാ മാ ചിന്തയി. **നാഗാ**തി വരുണം ആലപതി. **ആയാഹമസ്മീ**തി ആയോ അഹം അസ്മി, അയമേവ വാ പാഠോ. **സയം കരിസ്സാമീ**തി സചേ ത്വം “ഇമസ്സ സന്തികേ ഇദാനി ധമ്മോ മേ സുതോ”തി മം മാരേതും ന വിസഹസി, അഹമേവ യഥാ തവ അജ്ഝാസയോ, തഥാ സയം കരിസ്സാമീതി.

നാഗരാജാ ആഹ -

[illegible]. “പഞ്ഞാ ഹവേ ഹദയം പണ്ഡിതാനം, തേ ത്യമ്ഹ പഞ്ഞായ മയം സുതുട്ഠാ;
അനൂനനാമോ ലഭതജ്ജ ദാരം, അജ്ജേവ തം കുരുയോ പാപയാതൂ”തി.

തത്ഥ **തേ ത്യമ്ഹാ**തി തേ മയം തവ പഞ്ഞായ സുതുട്ഠാ. **അനൂനനാമോ**തി സമ്പുണ്ണനാമോ പുണ്ണകോ യക്ഖസേനാപതി. **ലഭതജ്ജ ദാര**ന്തി ലഭതു അജ്ജ ദാരം, ദദാമി അസ്സ ധീതരം ഇരന്ധതിം. **പാപയാതൂ**തി അജ്ജേവ തം കുരുരട്ഠം പുണ്ണകോ പാപേതു.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ വരുണോ നാഗരാജാ ഇരന്ധതിം പുണ്ണകസ്സ അദാസി. സോ തം ലഭിത്വാ തുട്ഠചിത്തോ മഹാസത്തേന സദ്ധിം സല്ലപി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible]. “സ പുണ്ണകോ അത്തമനോ ഉദഗ്ഗോ, ഇരന്ധതിം നാഗകഞ്ഞം ലഭിത്വാ;
ഹട്ഠേന ഭാവേന പതീതരൂപോ, ഇച്ചബ്രവി കുരൂനം കത്തുസേട്ഠം.

[illegible]. “ഭരിയായ മം ത്വം അകരി സമങ്ഗിം, അഹഞ്ച തേ വിധുര കരോമി കിച്ചം;
ഇദഞ്ച തേ മണിരതനം ദദാമി, അജ്ജേവ തം കുരുയോ പാപയാമീ”തി.

തത്ഥ **മണിരതന**ന്തി പണ്ഡിത, അഹം തവ ഗുണേസു പസന്നോ അരഹാമി തവ അനുച്ഛവികം കിച്ചം കാതും, തസ്മാ ഇമഞ്ച തേ ചക്കവത്തിപരിഭോഗം മണിരതനം ദേമി, അജ്ജേവ തം ഇന്ദപത്ഥം പാപേമീതി.

അഥ മഹാസത്തോ തസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

[illegible]. “അജേയ്യമേസാ തവ ഹോതു മേത്തി, ഭരിയായ കച്ചാന പിയായ സദ്ധിം;
ആനന്ദി വിത്തോ സുമനോ പതീതോ, ദത്വാ മണിം മഞ്ച നയിന്ദപത്ഥ”ന്തി.

തത്ഥ **അജേയ്യമേസാ**തി ഏസാ തവ ഭരിയായ സദ്ധിം പിയസംവാസമേത്തി അജേയ്യാ ഹോതു. “ആനന്ദി വിത്തോ”തിആദീഹി പീതിസമങ്ഗിഭാവമേവസ്സ വദതി. **നയിന്ദപത്ഥ**ന്തി നയ ഇന്ദപത്ഥം.

തം സുത്വാ പുണ്ണകോ തഥാ അകാസി. തേന വുത്തം -

[illegible]. “സ പുണ്ണകോ കുരൂനം കത്തുസേട്ഠം, നിസീദയീ പുരതോ ആസനസ്മിം;

ആദായ കത്താരമനോമപഞ്ഞം, ഉപാനയീ നഗരം ഇന്ദപത്ഥം.

“മനോ മനുസ്സസ്സ യഥാപി ഗച്ഛേ, തതോപിസ്സ ഖിപ്പതരം അഹോസി;
സ പുണ്ണകോ കുരൂനം കത്തുസേട്ഠം, ഉപാനയീ നഗരം ഇന്ദപത്ഥം.

“ഏതിന്ദപത്ഥം നഗരം പദിസ്സതി, രമ്മാനി ച അമ്ബവനാനി ഭാഗസോ;
അഹഞ്ച ഭരിയായ സമങ്ഗിഭൂതോ, തുവഞ്ച പത്തോസി സകം നികേത”ന്തി.

തത്ഥ **യഥാപി ഗച്ഛേ**തി മനോ നാമ കിഞ്ചാപി ന ഗച്ഛതി, ദൂരേ ആരമ്മണം ഗണ്ഹന്തോ പന ഗതോതി വുച്ചതി, തസ്മാ മനസ്സ ആരമ്മണഗ്ഗഹണതോപി ഖിപ്പതരം തസ്സ മനോമയസിന്ധവസ്സ ഗമനം അഹോസീതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ഏതിന്ദപത്ഥ**ന്തി അസ്സപിട്ഠേ നിസിന്നോയേവസ്സ ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ. **സകം നികേത**ന്തി തഞ്ച അത്തനോ നിവേസനം സമ്പത്തോതി ആഹ.

തസ്മിം പന ദിവസേ പച്ചൂസകാലേ രാജാ സുപിനം അദ്ദസ. ഏവരൂപോ സുപിനോ അഹോസി - രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരേ പഞ്ഞാക്ഖന്ധോ സീലമയസാഖോ പഞ്ചഗോരസഫലോ അലങ്കതഹത്ഥിഗവാസ്സപടിച്ഛന്നോ മഹാരുക്ഖോ ഠിതോ. മഹാജനോ തസ്സ സക്കാരം കത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ നമസ്സമാനോ അട്ഠാസി. അഥേകോ കണ്ഹപുരിസോ ഫരുസോ രത്തസാടകനിവത്ഥോ രത്തപുപ്ഫകണ്ണധരോ ആവുധഹത്ഥോ ആഗന്ത്വാ മഹാജനസ്സ പരിദേവന്തസ്സേവ തം രുക്ഖം സമൂലം ഛിന്ദിത്വാ ആകഡ്ഢന്തോ ആദായ ഗന്ത്വാ പുന തം ആഹരിത്വാ പകതിട്ഠാനേയേവ ഠപേത്വാ പക്കാമീതി. രാജാ തം സുപിനം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ “മഹാരുക്ഖോ വിയ ന അഞ്ഞോ കോചി, വിധുരപണ്ഡിതോ. മഹാജനസ്സ പരിദേവന്തസ്സേവ തം സമൂലം ഛിന്ദിത്വാ ആദായ ഗതപുരിസോ വിയ ന അഞ്ഞോ കോചി, പണ്ഡിതം ഗഹേത്വാ ഗതമാണവോ. പുന തം ആഹരിത്വാ പകതിട്ഠാനേയേവ ഠപേത്വാ ഗതോ വിയ സോ മാണവോ പുന തം പണ്ഡിതം ആനേത്വാ ധമ്മസഭായ ദ്വാരേ ഠപേത്വാ പക്കമിസ്സതി. അദ്ധാ അജ്ജ മയം പണ്ഡിതം പസ്സിസ്സാമാ”തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ സോമനസ്സപത്തോ സകലനഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ ധമ്മസഭം സജ്ജാപേത്വാ അലങ്കതരതനമണ്ഡപേ ധമ്മാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ ഏകസതരാജഅമച്ചഗണനഗരവാസിജാനപദപരിവുതോ “അജ്ജ തുമ്ഹേ പണ്ഡിതം പസ്സിസ്സഥ, മാ സോചിത്ഥാ”തി മഹാജനം അസ്സാസേത്വാ പണ്ഡിതസ്സ ആഗമനം ഓലോകേന്തോ ധമ്മസഭായം നിസീദി. അമച്ചാദയോപി നിസീദിംസു. തസ്മിം ഖണേ പുണ്ണകോപി പണ്ഡിതം ഓതാരേത്വാ ധമ്മസഭായ ദ്വാരേ പരിസമജ്ഝേയേവ ഠപേത്വാ ഇരന്ധതിം ആദായ ദേവനഗരമേവ ഗതോ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“സ പുണ്ണകോ കുരൂനം കത്തുസേട്ഠം, ഓരോപിയ ധമ്മസഭായ മജ്ഝേ;
ആജഞ്ഞമാരുയ്ഹ അനോമവണ്ണോ, പക്കാമി വേഹായസമന്തലിക്ഖേ.

“തം ദിസ്വാ രാജാ പരമപ്പതീതോ, ഉട്ഠായ ബാഹാഹി പലിസ്സജിത്വാ;
അവികമ്പയം ധമ്മസഭായ മജ്ഝേ, നിസീദയീ പമുഖമാസനസ്മി”ന്തി.

തത്ഥ **അനോമവണ്ണോ**തി അഹീനവണ്ണോ ഉത്തമവണ്ണോ. **അവികമ്പയ**ന്തി ഭിക്ഖവേ, സോ രാജാ പണ്ഡിതം പലിസ്സജിത്വാ മഹാജനമജ്ഝേ അവികമ്പന്തോ അനോലീയന്തോയേവ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ അത്തനോ അഭിമുഖം കത്വാ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദാപേസി.

അഥ രാജാ തേന സദ്ധിം സമ്മോദിത്വാ മധുരപടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ഗാഥമാഹ -

“ത്വം നോ വിനേതാസി രഥംവ നദ്ധം, നന്ദന്തി തം കുരുയോ ദസ്സനേന;
അക്ഖാഹി മേ പുച്ഛിതോ ഏതമത്ഥം, കഥം പമോക്ഖോ അഹു മാണവസ്സാ”തി.

തത്ഥ **നദ്ധന്തി** യഥാ നദ്ധം രഥം സാരഥി വിനേതി, ഏവം ത്വം അമ്ഹാകം കാരണേന നയേന ഹിതകിരിയാസു വിനേതാ. **നന്ദന്തി തന്തി** തം ദിസ്വാവ ഇമേ കുരുരട്ഠവാസിനോ തവ ദസ്സനേന നന്ദന്തി. **മാണവസ്സാതി** മാണവസ്സ സന്തികാ കഥം തവ പമോക്ഖോ അഹോസി? യോ വാ തം മുഞ്ചന്തസ്സ മാണവസ്സ പമോക്ഖോ, സോ കേന കാരണേന അഹോസീതി അത്ഥോ.

മഹാസത്തോ ആഹ -

[illegible]. “യം മാണവോത്യാഭിവദീ ജനിന്ദ, ന സോ മനുസ്സോ നരവീരസേട്ഠ;
യദി തേ സുതോ പുണ്ണകോ നാമ യക്ഖോ, രഞ്ഞോ കുവേരസ്സ ഹി സോ സജിബ്ബോ.

[illegible]. “ഭൂമിന്ധരോ വരുണോ നാമ നാഗോ, ബ്രഹാ സുചീ വണ്ണബലൂപപന്നോ;
തസ്സാനുജം ധീതരം കാമയാനോ, ഇരന്ധതീ നാമ സാ നാഗകഞ്ഞാ.

[illegible]. “തസ്സാ സുമജ്ഝായ പിയായ ഹേതു, പതാരയിത്ഥ മരണായ മയ്ഹം;
സോ ചേവ ഭരിയായ സമങ്ഗിഭൂതോ, അഹഞ്ച അനുഞ്ഞാതോ മണി ച ലദ്ധോ”തി.

തത്ഥ **യം മാണവോത്യാഭിവദീതി** ജനിന്ദ യം ത്വം “മാണവോ”തി അഭിവദസി. **ഭൂമിന്ധരോതി** ഭൂമിന്ധരനാഗഭവനവാസീ. **സാ നാഗകഞ്ഞാതി** യം നാഗകഞ്ഞം സോ പത്ഥയമാനോ മമ മരണായ പതാരയി ചിത്തം പവത്തേസി, സാ നാഗകഞ്ഞാ ഇരന്ധതീ നാമ. **പിയായ ഹേതൂതി** മഹാരാജ, സോ ഹി നാഗരാജാ ചതുപ്പോസഥികപഞ്ഹവിസ്സജ്ജനേ പസന്നോ മം മണിനാ പൂജേത്വാ നാഗഭവനം ഗതോ വിമലായ നാമ ദേവിയാ തം മണിം അദിസ്വാ “ദേവ, കുഹിം മണീ”തി പുച്ഛിതോ മമ ധമ്മകഥികഭാവം വണ്ണേസി. സാ മയ്ഹം ധമ്മകഥം സോതുകാമാ ഹുത്വാ മമ ഹദയേ ദോഹളം ഉപ്പാദേസി. നാഗരാജാ ദുഗ്ഗഹിതേന പന ധീതരം ഇരന്ധതിം ആഹ - “മാതാ, തേ വിധുരസ്സ ഹദയമംസേ ദോഹളിനീ, തസ്സ ഹദയമംസം ആഹരിതും സമത്ഥം സാമികം പരിയേസാഹീ”തി. സാ പരിയേസന്തീ വേസ്സവണസ്സ ഭാഗിനേയ്യം പുണ്ണകം നാമ യക്ഖം ദിസ്വാ തം അത്തനി പടിബദ്ധചിത്തം ഞത്വാ പിതു സന്തികം നേസി. അഥ നം സോ “വിധുരപണ്ഡിതസ്സ ഹദയമംസം ആഹരിതും സക്കോന്തോ ഇരന്ധതിം ലഭിസ്സസീ”തി ആഹ. പുണ്ണകോ വേപുല്ലപബ്ബതതോ ചക്കവത്തിപരിഭോഗം മണിരതനം ആഹരിത്വാ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ജൂതം കീളിത്വാ മം ജിനിത്വാ ലഭി. അഹഞ്ച മമ നിവേസനേ തീഹം വസാപേത്വാ മഹന്തം സക്കാരം അകാസിം. സോപി മം അസ്സവാലധിം ഗാഹാപേത്വാ ഹിമവന്തേ രുക്ഖേസു ച പബ്ബതേസു ച പോഥേത്വാ മാരേതും അസക്കോന്തോ സത്തമേ വാതക്ഖന്ധേ വേരമ്ഭവാതമുഖേ ച പക്ഖന്ദിത്വാ അനുപുബ്ബേന സട്ഠിയോജനുബ്ബേധേ കാളാഗിരിമത്ഥകേ ഠപേത്വാ സീഹവേസാദിവസേന ഇദഞ്ചിദഞ്ച രൂപം കത്വാപി മാരേതും അസക്കോന്തോ മയാ അത്തനോ മാരണകാരണം പുട്ഠോ ആചിക്ഖി. അഥസ്സാഹം സാധുനരധമ്മേ കഥേസിം. തം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ മം ഇധ ആനേതുകാമോ അഹോസി.

അഥാഹം തം ആദായ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ നാഗരഞ്ഞോ ച വിമലായ ച ധമ്മം ദേസേസിം. തതോ നാഗരാജാ ച വിമലാ ച സബ്ബനാഗപരിസാ ച പസീദിംസു. നാഗരാജാ തത്ഥ മയാ ഛാഹം വുത്ഥകാലേ ഇരന്ധതിം പുണ്ണകസ്സ അദാസി. സോ തം ലഭിത്വാ പസന്നചിത്തോ ഹുത്വാ മം മണിരതനേന പൂജേത്വാ നാഗരാജേന ആണത്തോ മനോമയസിന്ധവം ആരോപേത്വാ സയം മജ്ഝിമാസനേ നിസീദിത്വാ ഇരന്ധതിം പച്ഛിമാസനേ നിസീദാപേത്വാ മം പുരിമാസനേ നിസീദാപേത്വാ ഇധാഗന്ത്വാ പരിസമജ്ഝേ ഓതാരേത്വാ ഇരന്ധതിം ആദായ അത്തനോ നഗരമേവ ഗതോ. ഏവം, മഹാരാജ, സോ പുണ്ണകോ തസ്സാ സുമജ്ഝായ പിയായ ഹേതു പതാരയിത്ഥ

മരണായ മയ്ഹം. അഥേവം മം നിസ്സായ സോ ചേവ ഭരിയായ സമങ്ഗിഭൂതോ, മമ ധമ്മകഥം സുത്വാ പസന്നേന നാഗരാജേന അഹഞ്ച അനുഞ്ഞാതോ, തസ്സ പുണ്ണകസ്സ സന്തികാ അയം സബ്ബകാമദദോ ചക്കവത്തിപരിഭോഗമണി ച ലദ്ധോ, ഗണ്ഹഥ, ദേവ, ഇമം മണിന്തി രഞ്ഞോ രതനം അദാസി.

തതോ രാജാ പച്ചൂസകാലേ അത്തനാ ദിട്ഠസുപിനം നഗരവാസീനം കഥേതുകാമോ ‘‘ഭോന്തോ, നഗരവാസിനോ അജ്ജ മയാ ദിട്ഠസുപിനം സുണാഥാ’’തി വത്വാ ആഹ -

൧൦൫. ‘‘രുക്ഖോ ഹി മയ്ഹം പദ്വാരേ സുജാതോ, പഞ്ചാക്ഖന്ധോ സീലമയസ്സ സാഖാ;
അത്ഥേ ച ധമ്മേ ച ഠിതോ നിപാകോ, ഗവപ്ഫലോ ഹത്ഥിഗവാസ്സഛന്നോ.

൧൦൬. ‘‘നച്ചഗീതതൂരിയാഭിനാദിതേ, ഉച്ഛിജ്ജ സേനം പുരിസോ അഹാസി;
സോ നോ അയം ആഗതോ സന്നികേതം, രുക്ഖസ്സിമസ്സാപചിതിം കരോഥ.

൧൦൭. ‘‘യേ കേചി വിത്താ മമ പച്ചയേന, സബ്ബേവ തേ പാതുകരോന്തു അജ്ജ;
തിബ്ബാനി കത്വാന ഉപായനാനി, രുക്ഖസ്സിമസ്സാപചിതിം കരോഥ.

൧൦൮. ‘‘യേ കേചി ബദ്ധാ മമ അത്ഥി രട്ഠേ, സബ്ബേവ തേ ബന്ധനാ മോചയന്തു;
യഥേവയം ബന്ധനസ്മാ പമുത്തോ, ഏവമേതേ മുഞ്ചരേ ബന്ധനസ്മാ.

൧൦൯. ‘‘ഉന്നങ്ഗലാ മാസമിമം കരോന്തു, മംസോദനം ബ്രാഹ്മണാ ഭക്ഖയന്തു;
അമജ്ജപാ മജ്ജരഹാ പിവന്തു, പുണ്ണാഹി ഥാലാഹി പലിസ്സുതാഹി.

൧൧൦. ‘‘മഹാപഥം നിച്ച സമവ്ഹയന്തു, തിബ്ബഞ്ച രക്ഖം വിദഹന്തു രട്ഠേ;
യഥാഞ്ഞമഞ്ഞം ന വിഹേഠയേയ്യും, രുക്ഖസ്സിമസ്സാപചിതിം കരോഥാ’’തി.

തത്ഥ **സീലമയസ്സ സാഖാ**തി ഏതസ്സ രുക്ഖസ്സ സീലമയാ സാഖാ. **അത്ഥേ ച ധമ്മേ ചാ**തി വഡ്ഢിയഞ്ച സഭാവേ ച. **ഠിതോ നിപാകോ**തി സോ പഞ്ഞാമയരുക്ഖോ പതിട്ഠിതോ. **ഗവപ്ഫലോ**തി പഞ്ചവിധഗോരസഫലോ. **ഹത്ഥിഗവാസ്സഛന്നോ**തി അലങ്കതഹത്ഥിഗവാസ്സേഹി സഞ്ഛന്നോ. **നച്ചഗീതതൂരിയാഭിനാദിതേ**തി അഥ തസ്സ രുക്ഖസ്സ പൂജം കരോന്തേന മഹാജനേന തസ്മിം രുക്ഖേ ഏതേഹി നച്ചാദീഹി അഭിനാദിതേ. **ഉച്ഛിജ്ജ സേനം പുരിസോ അഹാസീ**തി ഏകോ കണ്ഹപുരിസോ ആഗന്ത്വാ തം രുക്ഖം ഉച്ഛിജ്ജ പരിവാരേത്വാ ഠിതം സേനം പലാപേത്വാ അഹാസി ഗഹേത്വാ ഗതോ. പുന സോ രുക്ഖോ ആഗന്ത്വാ അമ്ഹാകം നിവേസനദ്വാരയേവ ഠിതോ. സോ നോ അയം രുക്ഖസദിസോ പണ്ഡിതോ സന്നികേതം ആഗതോ. ഇദാനി സബ്ബേവ തുമ്ഹേ രുക്ഖസ്സ ഇമസ്സ അപചിതിം കരോഥ, മഹാസക്കാരം പവത്തേഥ.

മമ പച്ചയേനാതി അമ്ഭോ, അമച്ചാ യേ കേചി മം നിസ്സായ ലദ്ധേന യസേന **വിത്താ** തുട്ഠചിത്താ, തേ സബ്ബേ അത്തനോ വിത്തം പാതുകരോന്തു. **തിബ്ബാനീ**തി ബഹലാനി മഹന്താനി. **ഉപായനാനീ**തി പണ്ണാകാരേ. **യേ കേചീ**തി അന്തമസോ കീളനത്ഥായ ബദ്ധേ മിഗപക്ഖിനോ ഉപാദായ. **മുഞ്ചരേ**തി മുഞ്ചന്തു. **ഉന്നങ്ഗലാ മാസമിമം കരോന്തൂ**തി ഇമം മാസം കസനനങ്ഗലാനി ഉസ്സാപേത്വാ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ സബ്ബേവ മനുസ്സാ മഹാഛണം കരോന്തു. **ഭക്ഖയന്തൂ**തി ഭുഞ്ജന്തു. **അമജ്ജപാ**തി ഏത്ഥ **അ**-കാരോ നിപാതമത്തം, മജ്ജപാ പുരിസാ മജ്ജരഹാ അത്തനോ അത്തനോ ആപാനട്ഠാനേസു നിസിന്നാ പിവന്തൂതി അത്ഥോ. **പുണ്ണാഹി ഥാലാഹീ**തി പുണ്ണേഹി ഥാലേഹി. **പലിസ്സുതാഹീ**തി അതിപുണ്ണത്താ പഗ്ഘരമാനേഹി. **മഹാപഥം നിച്ച സമവ്ഹയന്തൂ**തി അന്തോനഗരേ അലങ്കതമഹാപഥം രാജമഗ്ഗം നിസ്സായ ഠിതാ വേസിയാ നിച്ചകാലം കിലേസവസേന കിലേസത്ഥികം ജനം അവ്ഹയന്തൂതി അത്ഥോ. **തിബ്ബ**ന്തി ഗാള്ഹം. **യഥാ**തി യഥാ രക്ഖസ്സ സുസംവിഹിതത്താ ഉന്നങ്ഗലാ ഹുത്വാ രുക്ഖസ്സിമസ്സ അപചിതിം കരോന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞം ന വിഹേഠയേയ്യും, ഏവം രക്ഖം സംവിദഹന്തൂതി അത്ഥോ.

ഏവം രഞ്ഞാ വുത്തേ -

൧൬൫൧. ‘‘ഓരോധാ ച കുമാരാ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ബഹും അന്നഞ്ച പാനഞ്ച, പണ്ഡിതസ്സാഭിഹാരയും.

൧൬൫൨. ‘‘ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
ബഹും അന്നഞ്ച പാനഞ്ച, പണ്ഡിതസ്സാഭിഹാരയും.

൧൬൫൩. ‘‘സമാഗതാ ജാനപദാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
ബഹും അന്നഞ്ച പാനഞ്ച, പണ്ഡിതസ്സാഭിഹാരയും.

൧൬൫൪. ‘‘ബഹുജനോ പസന്നോസി, ദിസ്വാ പണ്ഡിതമാഗതേ;
പണ്ഡിതമ്ഹി അനുപ്പത്തേ, ചേലുക്ഖേപോ പവത്തഥാ’’തി.

തത്ഥ **അഭിഹാരയു**ന്തി ഏവം രഞ്ഞാ ആണത്താ മഹാഛണം പടിയാദേത്വാ സബ്ബേ സത്തേ ബന്ധനാ മോചേത്വാ ഏതേ സബ്ബേ ഓരോധാദയോ നാനപ്പകാരം പണ്ണാകാരം സജ്ജിത്വാ തേന സദ്ധിം അന്നഞ്ച പാനഞ്ച പണ്ഡിതസ്സ പേസേസും. **പണ്ഡിതമാഗതേ**തി പണ്ഡിതേ ആഗതേ തം പണ്ഡിതം ദിസ്വാ ബഹുജനോ പസന്നോ അഹോസി.

ഛണോ മാസേന ഓസാനം അഗമാസി. തതോ മഹാസത്തോ ബുദ്ധകിച്ചം സാധേന്തോ വിയ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ രാജാനഞ്ച അനുസാസന്തോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ ആയുപരിയോസാനേ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി. രാജാനം ആദിം കത്വാ സബ്ബേപി നഗരവാസിനോ പണ്ഡിതസ്സോവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ സഗ്ഗപുരം പൂരയിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ പഞ്ഞാസമ്പന്നോ ഉപായകുസലോയേവാ’’തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ പണ്ഡിതസ്സ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, ജേട്ഠഭരിയാ രാഹുലമാതാ, ജേട്ഠപുത്തോ രാഹുലോ, വിമലാ ഉപ്പലവണ്ണാ, വരുണനാഗരാജാ സാരിപുത്തോ, സുപണ്ണരാജാ മോഗ്ഗല്ലാനോ, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, ധനഞ്ചയകോരബ്യരാജാ ആനന്ദോ, പുണ്ണകോ ഛന്നോ, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, വിധുരപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഹോസി’’ന്തി.

വിധുരജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൫൪൭] ൧൦. വേസ്സന്തരജാതകവണ്ണനാ

ദസവരകഥാവണ്ണനാ

ഫുസ്സതീ വരവണ്ണാഭേതി ഇദം സത്ഥാ കപിലവത്ഥും ഉപനിസ്സായ നിഗ്രോധാരാമേ വിഹരന്തോ പോക്ഖരവസ്സം ആരബ്ഭ കഥേസി. യദാ ഹി സത്ഥാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ അനുക്കമേന രാജഗഹം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ഹേമന്തം വീതിനാമേത്വാ ഉദായിത്ഥേരേന മഗ്ഗദേസകേന വീസതിസഹസ്സഖീണാസവപരിവുതോ പഠമഗമനേന കപിലവത്ഥും അഗമാസി, തദാ സക്യരാജാനോ ‘‘മയം അമ്ഹാകം ഞാതിസേട്ഠം പസ്സിസ്സാമാ’’തി സന്നിപതിത്വാ ഭഗവതോ വസനട്ഠാനം വീമംസമാനാ ‘‘നിഗ്രോധസക്കസ്സാരാമോ രമണീയോ’’തി സല്ലക്ഖേത്വാ തത്ഥ സബ്ബം പടിജഗ്ഗനവിധിം കത്വാ ഗന്ധപുപ്ഫാദിഹത്ഥാ പച്ചുഗ്ഗമനം കരോന്താ സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതേ ദഹരദഹരേ നാഗരദാരകേ ച നാഗരദാരികായോ ച പഠമം പഹിണിംസു, തതോ രാജകുമാരേ ച രാജകുമാരികായോ ച. തേസം അന്തരാ സാമം ഗന്ധപുപ്ഫചുണ്ണാദീഹി സത്ഥാരം പൂജേത്വാ ഭഗവന്തം ഗഹേത്വാ നിഗ്രോധാരാമമേവ അഗമിംസു. തത്ഥ ഭഗവാ വീസതിസഹസ്സഖീണാസവപരിവുതോ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദി. തദാ ഹി സാകിയാ മാനജാതികാ മാനത്ഥദ്ധാ. തേ

“അയം സിദ്ധത്ഥകുമാരോ അമ്ഹേഹി ദഹരതരോ, അമ്ഹാകം കനിട്ഠോ ഭാഗിനേയ്യോ പുത്തോ നത്താ”തി ചിന്തേത്വാ ദഹരദഹരേ രാജകുമാരേ ച രാജകുമാരികായോ ച ആഹംസു “തുമ്ഹേ ഭഗവന്തം വന്ദഥ, മയം തുമ്ഹാകം പിട്ഠിതോ നിസീദിസ്സാമാ”തി.

തേസു ഏവം അവന്ദിത്വാ നിസിന്നേസു ഭഗവാ തേസം അജ്ഝാസയം ഓലോകേത്വാ “ന മം ഞാതയോ വന്ദന്തി, ഹന്ദ ഇദാനേവ വന്ദാപേസ്സാമീ”തി അഭിഞ്ഞാപാദകം ചതുത്ഥജ്ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ തതോ വുട്ഠായ ആകാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ തേസം സീസേ പാദപംസും ഓകിരമാനോ വിയ കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ യമകപാടിഹാരിയസദിസം പാടിഹാരിയം അകാസി. രാജാ സുദ്ധോദനോ തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ ആഹ “ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ജാതദിവസേ കാളദേവലസ്സ വന്ദനത്ഥം ഉപനീതാനം വോ പാദേ പരിവത്തിത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ മത്ഥകേ ഠിതേ ദിസ്വാ അഹം തുമ്ഹാകം പാദേ വന്ദിം, അയം മേ പഠമവന്ദനാ. പുനപി വപ്പമങ്ഗലദിവസേ ജമ്ബുച്ഛായായ സിരിസയനേ നിസിന്നാനം വോ ജമ്ബുച്ഛായായ അപരിവത്തനം ദിസ്വാപി അഹം തുമ്ഹാകം പാദേ വന്ദിം, അയം മേ ദുതിയവന്ദനാ. ഇദാനി ഇമം അദിട്ഠപുബ്ബം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാപി തുമ്ഹാകം പാദേ വന്ദാമി, അയം മേ തതിയവന്ദനാ”തി. രഞ്ഞാ പന വന്ദിതേ അവന്ദിത്വാ ഠാതും സമത്ഥോ നാമ ഏകസാകിയോപി നാഹോസി, സബ്ബേ വന്ദിംസുയേവ.

ഇതി ഭഗവാ ഞാതയോ വന്ദാപേത്വാ ആകാസതോ ഓതരിത്വാ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദി. നിസിന്നേ ച ഭഗവതി സിഖാപത്തോ ഞാതിസമാഗമോ അഹോസി, സബ്ബേ ഏകഗ്ഗചിത്താ ഹുത്വാ നിസീദിംസു. തതോ മഹാമേഘോ ഉട്ഠഹിത്വാ പോക്ഖരവസ്സം വസ്സി, തമ്ബവണ്ണം ഉദകം ഹേട്ഠാ വിരവന്തം ഗച്ഛതി. യേ തേമേതുകാമാ, തേ തേമേന്തി. അതേമേതുകാമസ്സ സരീരേ ഏകബിന്ദുമത്തമ്പി ന പതതി. തം ദിസ്വാ സബ്ബേ അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതാ അഹേസും. “അഹോ അച്ഛരിയം അഹോ അബ്ഭുതം അഹോ ബുദ്ധാനം മഹാനുഭാവതാ, യേസം ഞാതിസമാഗമേ ഏവരൂപം പോക്ഖരവസ്സം വസ്സീ”തി ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും. തം സുത്വാ സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി മമ ഞാതിസമാഗമേ മഹാമേഘോ പോക്ഖരവസ്സം വസ്സിയേവാ”തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ സിവിരട്ഠേ ജേതുത്തരനഗരേ സിവിമഹാരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേന്തോ സഞ്ജയം നാമ പുത്തം പടിലഭി. സോ തസ്സ വയപ്പത്തസ്സ മദ്ദരാജധീതരം ഫുസ്സതിം നാമ രാജകഞ്ഞം ആനേത്വാ രജ്ജം നിയ്യാദേത്വാ ഫുസ്സതിം അഗ്ഗമഹേസിം അകാസി. തസ്സാ അയം പുബ്ബയോഗോ - ഇതോ ഏകനവുതികപ്പേ വിപസ്സീ നാമ സത്ഥാ ലോകേ ഉദപാദി. തസ്മിം ബന്ധുമതിനഗരം നിസ്സായ ഖേമേ മിഗദായേ വിഹരന്തേ ഏകോ രാജാ രഞ്ഞോ ബന്ധുമസ്സ അനഗ്ഘേന ചന്ദനസാരേന സദ്ധിം സതസഹസ്സഗ്ഘനികം സുവണ്ണമാലം പേസേസി. രഞ്ഞോ പന ദ്വേ ധീതരോ അഹേസും. സോ തം പണ്ണാകാരം താസം ദാതുകാമോ ഹുത്വാ ചന്ദനസാരം ജേട്ഠികായ അദാസി, സുവണ്ണമാലം കനിട്ഠായ അദാസി. താ ഉഭോപി “ന മയം ഇമം അത്തനോ സരീരേ പിളന്ധിസ്സാമ, സത്ഥാരമേവ പൂജേസ്സാമാ”തി ചിന്തേത്വാ രാജാനം ആഹംസു “താത, ചന്ദനസാരേന ച സുവണ്ണമാലായ ച ദസബലം പൂജേസ്സാമാ”തി. തം സുത്വാ രാജാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. ജേട്ഠികാ സുഖുമചന്ദനചുണ്ണം കാരേത്വാ സുവണ്ണസമുഗ്ഗം പൂരേത്വാ ഗണ്ഹാപേസി. കനിട്ഠഭഗിനീ പന സുവണ്ണമാലം ഉരച്ഛദമാലം കാരാപേത്വാ സുവണ്ണസമുഗ്ഗേന ഗണ്ഹാപേസി. താ ഉഭോപി മിഗദായവിഹാരം ഗന്ത്വാ ജേട്ഠികാ ചന്ദനചുണ്ണേന ദസബലസ്സ സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം പൂജേത്വാ സേസചുണ്ണാനി ഗന്ധകുടിയം വികിരിത്വാ “ഭന്തേ, അനാഗതേ തുമ്ഹാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ മാതാ ഭവേയ്യ”ന്തി പത്ഥനം അകാസി. കനിട്ഠഭഗിനീപി തഥാഗതസ്സ സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം സുവണ്ണമാലായ കതേന ഉരച്ഛദേന പൂജേത്വാ “ഭന്തേ, യാവ അരഹത്തപ്പത്തി,

താവ ഇദം പസാധനം മമ സരീരാ മാ വിഗതം ഹോതൂ''തി പത്ഥനം അകാസി. സത്ഥാപി താസം അനുമോദനം അകാസി.

താ ഉഭോപി യാവതായുകം ഠത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിംസു. താസു ജേട്ഠഭഗിനീ ദേവലോകതോ മനുസ്സലോകം , മനുസ്സലോകതോ ദേവലോകം സംസരന്തീ ഏകനവുതികപ്പാവസാനേ അമ്ഹാകം ബുദ്ധുപ്പാദകാലേ ബുദ്ധമാതാ മഹാമായാദേവീ നാമ അഹോസി. കനിട്ഠഭഗിനീപി തഥേവ സംസരന്തീ കസ്സപദസബലസ്സ കാലേ കികിസ്സ രഞ്ഞോ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സാ ചിത്തകമ്മകതായ വിയ ഉരച്ഛദമാലായ അലങ്കതേന ഉരേന ജാതത്താ ഉരച്ഛദാ നാമ കുമാരികാ ഹുത്വാ സോളസവസ്സികകാലേ സത്ഥു ഭത്താനുമോദനം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ അപരഭാഗേ ഭത്താനുമോദനം സുണന്തേനേവ പിതരാ സോതാപത്തിഫലം പത്തദിവസേയേവ അരഹത്തം പത്വാ പബ്ബജിത്വാ പരിനിബ്ബായി. കികിരാജാപി അഞ്ഞാ സത്ത ധീതരോ ലഭി. താസം നാമാനി -

''സമണീ സമണഗുത്താ ച, ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖദായികാ;
ധമ്മാ ചേവ സുധമ്മാ ച, സങ്ഘദാസീ ച സത്തമീ''തി.

താ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ -

''ഖേമാ ഉപ്പലവണ്ണാ ച, പടാചാരാ ച ഗോതമീ;
ധമ്മദിന്നാ മഹാമായാ, വിസാഖാ ചാപി സത്തമീ''തി.

താസു ഫുസ്സതീ സുധമ്മാ നാമ ഹുത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ വിപസ്സിസമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ കതായ ചന്ദനചുണ്ണപൂജായ ഫലേന രത്തചന്ദനരസപരിപ്ഫോസിതേന വിയ സരീരേന ജാതത്താ ഫുസ്സതീ നാമ കുമാരികാ ഹുത്വാ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരന്തീ അപരഭാഗേ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥസ്സാ യാവതായുകം ഠത്വാ പഞ്ചസു പുബ്ബനിമിത്തേസു ഉപ്പന്നേസു സക്കോ ദേവരാജാ തസ്സാ പരിക്ഖീണായുകതം ഞത്വാ മഹന്തേന യസേന തം ആദായ നന്ദനവനുയ്യാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ തം അലങ്കതസയനപിട്ഠേ നിസിന്നം സയം സയനപസ്സേ നിസീദിത്വാ ഏതദവോച ''ഭദ്ദേ ഫുസ്സതി, തേ ദസ വരേ ദമ്മി, തേ ഗണ്ഹസ്സൂ''തി വദന്തോ ഇമസ്മിം ഗാഥാസഹസ്സപടിമണ്ഡിതേ മഹാവേസ്സന്തരജാതകേ പഠമം ഗാഥമാഹ -

''ഫുസ്സതീ വരവണ്ണാഭേ, വരസ്സു ദസധാ വരേ;
പഥബ്യാ ചാരുപുബ്ബങ്ഗി, യം തുയ്ഹം മനസോ പിയ''ന്തി.

ഏവമേസാ മഹാവേസ്സന്തരധമ്മദേസനാ ദേവലോകേ പതിട്ഠാപിതാ നാമ ഹോതി.

തത്ഥ **ഫുസ്സതീ**തി തം നാമേനാലപതി. **വരവണ്ണാഭേ**തി വരായ വണ്ണാഭായ സമന്നാഗതേ. **ദസധാ**തി ദസവിധേ. **പഥബ്യാ**തി പഥവിയം ഗഹേതബ്ബേ കത്വാ **വരസ്സു** ഗണ്ഹസ്സൂതി വദതി. **ചാരുപുബ്ബങ്ഗീ**തി ചാരുനാ പുബ്ബങ്ഗേന വരലക്ഖണേന സമന്നാഗതേ. **യം തുയ്ഹം മനസോ പിയ**ന്തി യം യം തവ മനസാ പിയം, തം തം ദസഹി കോട്ഠാസേഹി ഗണ്ഹാഹീതി വദതി.

സാ അത്തനോ ചവനധമ്മതം അജാനന്തീ പമത്താ ഹുത്വാ ദുതിയഗാഥമാഹ -

''ദേവരാജ നമോ ത്യത്ഥു, കിം പാപം പകതം മയാ;
രമ്മാ ചാവേസി മം ഠാനാ, വാതോവ ധരണീരുഹ''ന്തി.

തത്ഥ **നമോ ത്യത്ഥൂ**തി നമോ തേ അത്ഥു. **കിം പാപ**ന്തി കിം മയാ തവ സന്തികേ പാപം പകതന്തി പുച്ഛതി. **ധരണീരുഹ**ന്തി രുക്ഖം.

അഥസ്സാ പമത്തഭാവം ഞത്വാ സക്കോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

[illegible] ''ന ചേവ തേ കതം പാപം, ന ച മേ ത്വമസി അപ്പിയാ;
പുഞ്ഞഞ്ച തേ പരിക്ഖീണം, യേന തേവം വദാമഹം.

[illegible] ''സന്തികേ മരണം തുയ്ഹം, വിനാഭാവോ ഭവിസ്സതി;
പടിഗ്ഗണ്ഹാഹി മേ ഏതേ, വരേ ദസ പവേച്ഛതോ''തി.

തത്ഥ **യേന തേവ**ന്തി യേന തേ ഏവം വദാമി. **തുയ്ഹം വിനാഭാവോ**തി തവ അമ്ഹേഹി സദ്ധിം വിയോഗോ ഭവിസ്സതി. **പവേച്ഛതോ**തി ദദമാനസ്സ.

സാ സക്കസ്സ വചനം സുത്വാ നിച്ഛയേന അത്തനോ മരണം ഞത്വാ വരം ഗണ്ഹന്തീ ആഹ -

[illegible] ''വരം ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
സിവിരാജസ്സ ഭദ്ദന്തേ, തത്ഥ അസ്സം നിവേസനേ.

[illegible] ''നീലനേത്താ നീലഭമു, നീലക്ഖീ ച യഥാ മിഗീ;
ഫുസ്സതീ നാമ നാമേന, തത്ഥപസ്സം പുരിന്ദദ.

[illegible] ''പുത്തം ലഭേഥ വരദം, യാചയോഗം അമച്ഛരിം;
പൂജിതം പടിരാജൂഹി, കിത്തിമന്തം യസസ്സിനം.

[illegible] ''ഗബ്ഭം മേ ധാരയന്തിയാ, മജ്ഝിമങ്ഗം അനുന്നതം;
കുച്ഛി അനുന്നതോ അസ്സ, ചാപംവ ലിഖിതം സമം.

[illegible] ''ഥനാ മേ നപ്പപതേയ്യും, പലിതാ ന സന്തു വാസവ;
കായേ രജോ ന ലിമ്പേഥ, വജ്ഝഞ്ചാപി പമോചയേ.

[illegible] ''മയൂരകോഞ്ചാഭിരുദേ, നാരിവരഗണായുതേ;
ഖുജ്ജചേലാപകാകിണ്ണേ, സൂതമാഗധവണ്ണിതേ.

[illegible] ''ചിത്രഗ്ഗളേരുഘുസിതേ, സുരാമംസപബോധനേ;
സിവിരാജസ്സ ഭദ്ദന്തേ, തത്ഥസ്സം മഹേസീ പിയാ''തി.

തത്ഥ **സിവിരാജസ്സാ**തി സാ സകലജമ്ബുദീപതലം ഓലോകേന്തീ അത്തനോ അനുച്ഛവികം സിവിരഞ്ഞോ നിവേസനം ദിസ്വാ തത്ഥ അഗ്ഗമഹേസിഭാവം പത്ഥേന്തീ ഏവമാഹ. **യഥാ മിഗീ**തി ഏകവസ്സികാ ഹി മിഗപോതികാ നീലനേത്താ ഹോതി, തേനേവമാഹ. **തത്ഥപസ്സ**ന്തി തത്ഥപി ഇമിനാവ നാമേന അസ്സം. **ലഭേഥാ**തി ലഭേയ്യം. **വരദ**ന്തി അലങ്കതസീസഅക്ഖിയുഗലഹദയമംസരുധിരസേതച്ഛത്തപുത്തദാരേസു യാചിതയാചിതസ്സ വരഭണ്ഡസ്സ ദായകം. **കുച്ഛീ**തി ''മജ്ഝിമങ്ഗ''ന്തി വുത്തം സരൂപതോ ദസ്സേതി. **ലിഖിത**ന്തി യഥാ ഛേകേന ധനുകാരേന സമ്മാ ലിഖിതം ധനു അനുന്നതമജ്ഝം തുലാവട്ടം സമം ഹോതി, ഏവരൂപോ മേ കുച്ഛി ഭവേയ്യ.

നപ്പപതേയ്യുന്തി പതിത്വാ ലമ്ബാ ന ഭവേയ്യും. **പലിതാ ന സന്തു വാസവാ**തി വാസവ ദേവസേട്ഠ, പലിതാനിപി മേ സിരസ്മിം ന സന്തു മാ പഞ്ഞായിംസു. ''പലിതാനി സിരോരുഹാ''തിപി പാഠോ. **വജ്ഝഞ്ചാപീ**തി കിബ്ബിസകാരകം രാജാപരാധികം വജ്ഝപ്പത്തചോരം അത്തനോ ബലേന മോചേതും സമത്ഥാ ഭവേയ്യം. ഇമിനാ അത്തനോ ഇസ്സരിയഭാവം ദീപേതി. **ഭൂതമാഗധവണ്ണിതേ**തി ഭോജനകാലാദീസു ഥുതിവസേന കാലം ആരോചേന്തേഹി സൂതേഹി ചേവ മാഗധകേഹി ച വണ്ണിതേ. **ചിത്രഗ്ഗളേരുഘുസിതേ**തി പഞ്ചങ്ഗികതൂരിയസദ്ദസദിസം മനോരമം രവം രവന്തേഹി സത്തരതനവിചിത്തേഹി ദ്വാരകവാടേഹി ഉഗ്ഘോസിതേ. **സുരാമംസപബോധനേ**തി

‘‘പിവഥ, ഖാദഥാ’’തി സുരാമംസേഹി പബോധിയമാനജനേ ഏവരൂപേ സിവിരാജസ്സ നിവേസനേ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ ഭവേയ്യന്തി ഇമേ ദസ വരേ ഗണ്ഹി.

തത്ഥ സിവിരാജസ്സ അഗ്ഗമഹേസിഭാവോ പഠമോ വരോ, നീലനേത്തതാ ദുതിയോ, നീലഭമുകതാ തതിയോ, ഫുസ്സതീതി നാമം ചതുത്ഥോ, പുത്തപടിലാഭോ പഞ്ചമോ, അനുന്നതകുച്ഛിതാ ഛട്ഠോ, അലമ്ബത്ഥനതാ സത്തമോ, അപലിതഭാവോ അട്ഠമോ, സുഖുമച്ഛവിഭാവോ നവമോ, വജ്ഝപ്പമോചനസമത്ഥതാ ദസമോ വരോതി.

സക്കോ ആഹ -

൧൧. ‘‘യേ തേ ദസ വരാ ദിന്നാ, മയാ സബ്ബങ്ഗസോഭനേ;
സിവിരാജസ്സ വിജിതേ, സബ്ബേ തേ ലച്ഛസീ വരേ’’തി.

അഥസ്സാ സക്കോ ദേവരാജാ ഫുസ്സതിയാ ദസ വരേ അദാസി, ദത്വാ ച പന ‘‘ഭദ്ദേ ഫുസ്സതി, തവ സബ്ബേ തേ സമിജ്ഝന്തൂ’’തി വത്വാ അനുമോദി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൨. ‘‘ഇദം വത്വാന മഘവാ, ദേവരാജാ സുജമ്പതി;
ഫുസ്സതിയാ വരം ദത്വാ, അനുമോദിത്ഥ വാസവോ’’തി.

തത്ഥ **അനുമോദിത്ഥാ**തി ‘‘സബ്ബേ തേ ലച്ഛസി വരേ’’തി ഏവം വരേ ദത്വാ പമുദ്ദിതോ തുട്ഠമാനസോ അഹോസീതി അത്ഥോ.

ദസവരകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഹിമവന്തവണ്ണനാ

ഇതി സാ വരേ ഗഹേത്വാ തതോ ചുതാ മദ്ദരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. ജായമാനാ ച ചന്ദനചുണ്ണപരികിണ്ണേന വിയ സരീരേന ജാതാ. തേനസ്സാ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ‘‘ഫുസ്സതീ’’ത്വേവ നാമം കരിംസു. സാ മഹന്തേന പരിവാരേന വഡ്ഢിത്വാ സോളസവസ്സകാലേ ഉത്തമരൂപധരാ അഹോസി. അഥ നം സിവിമഹാരാജാ പുത്തസ്സ സഞ്ജയകുമാരസ്സ അത്ഥായ ആനേത്വാ തസ്സ ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം ജേട്ഠികം കത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി. തേന വുത്തം -

‘‘തതോ ചുതാ സാ ഫുസ്സതീ, ഛത്തിയേ ഉപപജ്ജഥ;
ജേതുത്തരമ്ഹി നഗരേ, സഞ്ജയേന സമാഗമീ’’തി.

സാ സഞ്ജയസ്സ പിയാ മനാപാ അഹോസി. അഥ നം സക്കോ ആവജ്ജമാനോ ‘‘മയാ ഫുസ്സതിയാ ദിന്നവരേസു നവ വരാ സമിദ്ധാ’’തി ദിസ്വാ ‘‘ഏകോ പന പുത്തവരോ ന താവ സമിജ്ഝതി, തമ്പിസ്സാ സമിജ്ഝാപേസ്സാമീ’’തി ചിന്തേസി. തദാ മഹാസത്തോ താവതിംസദേവലോകേ വസതി, ആയു ചസ്സ പരിക്ഖീണം അഹോസി. തം ഞത്വാ സക്കോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ‘‘മാരിസ, തയാ മനുസ്സലോകം ഗന്തും വട്ടതി, തത്ഥ സിവിരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ’’തി വത്വാ തസ്സ ചേവ അഞ്ഞേസഞ്ച ചവനധമ്മാനം സട്ഠിസഹസ്സാനം ദേവപുത്താനം പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. മഹാസത്തോപി തതോ ചവിത്വാ തത്ഥുപപന്നോ, സേസദേവപുത്താപി സട്ഠിസഹസ്സാനം അമച്ചാനം ഗേഹേസു നിബ്ബത്തിംസു. മഹാസത്തേ കുച്ഛിഗതേ ഫുസ്സതീ ദോഹളിനീ ഹുത്വാ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ രാജനിവേസനദ്വാരേ ചാതി ഛസു ഠാനേസു ഛ ദാനസാലായോ കാരാപേത്വാ ദേവസികം ഛ സതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേത്വാ മഹാദാനം ദാതുകാമാ അഹോസി.

രാജാ തസ്സാ ദോഹളം സുത്വാ നേമിത്തകേ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി. നേമിത്തകാ - “മഹാരാജ, ദേവിയാ കുച്ഛിമ്ഹി ദാനാഭിരതോ സത്തോ ഉപ്പന്നോ, ദാനേന തിത്തിം ന ഗമിസ്സതീ”തി വദിംസു. തം സുത്വാ രാജാ തുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ ഛ ദാനസാലായോ കാരാപേത്വാ വുത്തപ്പകാരം ദാനം പട്ഠപേസി. ബോധിസത്തസ്സ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണകാലതോ പട്ഠായ രഞ്ഞോ ആയസ്സ പമാണം നാമ നാഹോസി. തസ്സ പുഞ്ഞാനുഭാവേന സകലജമ്ബുദീപരാജാനോ പണ്ണാകാരം പഹിണിംസു. ദേവീ മഹന്തേന പരിവാരേന ഗബ്ഭം ധാരേന്തീ ദസമാസേ പരിപുണ്ണേ നഗരം ദട്ഠുകാമാ ഹുത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ നഗരം ദേവനഗരം വിയ അലങ്കാരാപേത്വാ ദേവിം രഥവരം ആരോപേത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കാരേസി. തസ്സാ വേസ്സാനം വീഥിയാ വേമജ്ഝം സമ്പത്തകാലേ കമ്മജവാതാ ചലിംസു. അഥ അമച്ചാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. തം സുത്വാ വേസ്സവീഥിയംയേവ തസ്സാ സൂതിഘരം കാരാപേത്വാ വാസം ഗണ്ഹാപേസി. സാ തത്ഥ പുത്തം വിജായി. തേന വുത്തം -

“ദസ മാസേ ധാരയിത്വാന, കരോന്തീ പുരം പദക്ഖിണം;
വേസ്സാനം വീഥിയാ മജ്ഝേ, ജനേസി ഫുസ്സതീ മമ”ന്തി. (ചരിയാ॰ ൧.൭൬);

മഹാസത്തോ മാതു കുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തോയേവ വിസദോ ഹുത്വാ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ നിക്ഖമി. നിക്ഖന്തോയേവ ച മാതു ഹത്ഥം പസാരേത്വാ “അമ്മ, ദാനം ദസ്സാമി, അത്ഥി കിഞ്ചി തേ ധന”ന്തി ആഹ. അഥസ്സ മാതാ “താത, യഥാഅജ്ഝാസയേന ദാനം ദേഹീ”തി പസാരിതഹത്ഥേ സഹസ്സത്ഥവികം ഠപേസി. മഹാസത്തോ ഹി ഉമങ്ഗജാതകേ ഇമസ്മിം ജാതകേ പച്ഛിമത്തഭാവേതി തീസു ഠാനേസു ജാതമത്തോയേവ മാതരാ സദ്ധിം കഥേസി. അഥസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ വേസ്സവീഥിയം ജാതത്താ “വേസ്സന്തരോ”തി നാമം കരിംസു.

തേന വുത്തം -

“ന മയ്ഹം മത്തികം നാമം, നപി പേത്തികസമ്ഭവം;
ജാതോമ്ഹി വേസ്സവീഥിയം, തസ്മാ വേസ്സന്തരോ അഹു”ന്തി. (ചരിയാ॰ ൧.൭൭);

ജാതദിവസേയേവ പനസ്സ ഏകാ ആകാസചാരിനീ കരേണുകാ അഭിമങ്ഗലസമ്മതം സബ്ബസേതം ഹത്ഥിപോതകം ആനേത്വാ മങ്ഗലഹത്ഥിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പക്കാമി. തസ്സ മഹാസത്തം പച്ചയം കത്വാ ഉപ്പന്നത്താ “പച്ചയോ”ത്വേവ നാമം കരിംസു. തം ദിവസമേവ അമച്ചഗേഹേസു സട്ഠിസഹസ്സകുമാരകാ ജായിംസു. രാജാ മഹാസത്തസ്സ അതിദീഘാദിദോസേ വിവജ്ജേത്വാ അലമ്ബഥനിയോ മധുരഖീരായോ ചതുസട്ഠി ധാതിയോ ഉപട്ഠാപേസി. തേന സദ്ധിം ജാതാനഞ്ച സട്ഠിദാരകസഹസ്സാനം ഏകേകാ ധാതിയോ ഉപട്ഠാപേസി. സോ സട്ഠിസഹസ്സേഹി ദാരകേഹി സദ്ധിം മഹന്തേന പരിവാരേന വഡ്ഢതി. അഥസ്സ രാജാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം കുമാരപിളന്ധനം കാരാപേസി. സോ ചതുപ്പഞ്ചവസ്സികകാലേ തം ഓമുഞ്ചിത്വാ ധാതീനം ദത്വാ പുന താഹി ദീയമാനമ്പി ന ഗണ്ഹി. താ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. രാജാ തം സുത്വാ “മമ പുത്തേന ദിന്നം ബ്രഹ്മദേയ്യമേവ ഹോതൂ”തി അപരമ്പി കാരേസി. കുമാരോ തമ്പി അദാസിയേവ. ഇതി ദാരകകാലേയേവ ധാതീനം നവ വാരേ പിളന്ധനം അദാസി.

അട്ഠവസ്സികകാലേ പന പാസാദവരഗതോ സിരിസയനപിട്ഠേ നിസിന്നോവ ചിന്തേസി “അഹം ബാഹിരകദാനമേവ ദേമി, തം മം ന പരിതോസേതി, അജ്ഝത്തികദാനം ദാതുകാമോമ്ഹി, സചേ മം കോചി സീസം യാചേയ്യ, സീസം ഛിന്ദിത്വാ തസ്സ ദദേയ്യം. സചേപി മം കോചി ഹദയം യാചേയ്യ, ഉരം ഭിന്ദിത്വാ ഹദയം നീഹരിത്വാ ദദേയ്യം. സചേ അക്ഖീനി യാചേയ്യ, അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ ദദേയ്യം. സചേ സരീരമംസം യാചേയ്യ, സകലസരീരതോ മംസം ഛിന്ദിത്വാ ദദേയ്യം. സചേപി മം കോചി രുധിരം യാചേയ്യ, രുധിരം ഗഹേത്വാ ദദേയ്യം. അഥ വാപി

കോചി ‘ദാസോ മേ ഹോഹീ’തി വദേയ്യ, അത്താനമസ്സ സാവേത്വാ ദാസം കത്വാ ദദേയ്യ”ന്തി. തസ്സേവം സഭാവം ചിന്തേന്തസ്സ ചതുനഹുതാധികദ്വിയോജനസതസഹസ്സബഹലാ അയം മഹാപഥവീ മത്തവരവാരണോ വിയ ഗജ്ജമാനാ കമ്പി. സിനേരുപബ്ബതരാജാ സുസേദിതവേത്തങ്കുരോ വിയ ഓനമിത്വാ ജേതുത്തരനഗരാഭിമുഖോ അട്ഠാസി. പഥവിസദ്ദേന ദേവോ ഗജ്ജന്തോ ഖണികവസ്സം വസ്സി, അകാലവിജ്ജുലതാ നിച്ഛരിംസു, സാഗരോ സങ്ഖുഭി. സക്കോ ദേവരാജാ അപ്ഫോടേസി, മഹാബ്രഹ്മാ സാധുകാരമദാസി. പഥവിതലതോ പട്ഠായ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഏകകോലാഹലം അഹോസി.

വുത്തമ്പി ചേതം -

“യദാഹം ദാരകോ ഹോമി, ജാതിയാ അട്ഠവസ്സികോ;
തദാ നിസജ്ജ പാസാദേ, ദാനം ദാതും വിചിന്തയിം.

“ഹദയം ദദേയ്യം ചക്ഖും, മംസമ്പി രുധിരമ്പി ച;
ദദേയ്യം കായം സാവേത്വാ, യദി കോചി യാചയേ മമം.

“സഭാവം ചിന്തയന്തസ്സ, അകമ്പിതമസണ്ഠിതം;
അകമ്പി തത്ഥ പഥവീ, സിനേരുവനവടംസകാ”തി. (ചരിയാ॰ ൧.൭൮-൮൦);

ബോധിസത്തോ സോളസവസ്സികകാലേയേവ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പാപുണി. അഥസ്സ പിതാ രജ്ജം ദാതുകാമോ മാതരാ സദ്ധിം മന്തേത്വാ മദ്ദരാജകുലതോ മാതുലധീതരം മദ്ദിം നാമ രാജകഞ്ഞം ആനേത്വാ സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം ജേട്ഠികം അഗ്ഗമഹേസിം കത്വാ മഹാസത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചി. മഹാസത്തോ രജ്ജേ പതിട്ഠിതകാലതോ പട്ഠായ ദേവസികം ഛ സതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേന്തോ മഹാദാനം പവത്തേസി. അപരഭാഗേ മദ്ദിദേവീ പുത്തം വിജായി. തം കഞ്ചനജാലേന സമ്പടിച്ഛിംസു, തേനസ്സ “ജാലീകുമാരോ”ത്വേവ നാമം കരിംസു. തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ ധീതരം വിജായി. തം കണ്ഹാജിനേന സമ്പടിച്ഛിംസു, തേനസ്സാ “കണ്ഹാജിനാ”ത്വേവ നാമം കരിംസു. മഹാസത്തോ മാസസ്സ ഛക്ഖത്തും അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ ഛ ദാനസാലായോ ഓലോകേസി. തദാ കാലിങ്ഗരട്ഠേ ദുബ്ബുട്ഠികാ അഹോസി, സസ്സാനി ന സമ്പജ്ജിംസു, മനുസ്സാനം മഹന്തം ഛാതഭയം പവത്തി. മനുസ്സാ ജീവിതും അസക്കോന്താ ചോരകമ്മം കരോന്തി. ദുബ്ഭിക്ഖപീളിതാ ജാനപദാ രാജങ്ഗണേ സന്നിപതിത്വാ രാജാനം ഉപക്കോസിംസു . തം സുത്വാ രഞ്ഞോ “കിം, താതാ”തി വുത്തേ തമത്ഥം ആരോചയിംസു. രാജാ “സാധു, താതാ, ദേവം വസ്സാപേസ്സാമീ”തി തേ ഉയ്യോജേത്വാ സമാദിന്നസീലോ ഉപോസഥവാസം വസന്തോപി ദേവം വസ്സാപേതും നാസക്ഖി. സോ നാഗരേ സന്നിപാതേത്വാ “അഹം സമാദിന്നസീലോ സത്താഹം ഉപോസഥവാസം വസന്തോപി ദേവം വസ്സാപേതും നാസക്ഖിം, കിം നു ഖോ കാതബ്ബ”ന്തി പുച്ഛി. സചേ, ദേവ, ദേവം വസ്സാപേതും ന സക്കോസി, ഏസ ജേതുത്തരനഗരേ സഞ്ജയസ്സ രഞ്ഞോ പുത്തോ വേസ്സന്തരോ നാമ ദാനാഭിരതോ. തസ്സം കിര സബ്ബസേതോ മങ്ഗലഹത്ഥീ അത്ഥി, തസ്സ ഗതഗതട്ഠാനേ ദേവോ വസ്സി. ബ്രാഹ്മണേ പേസേത്വാ തം ഹത്ഥിം യാചാപേതും വട്ടതി, ആണാപേഥാതി.

സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ബ്രാഹ്മണേ സന്നിപാതേത്വാ തേസു ഗുണവണ്ണസമ്പന്നേ അട്ഠ ജനേ വിചിനിത്വാ തേസം പരിബ്ബയം ദത്വാ “ഗച്ഛഥ, തുമ്ഹേ വേസ്സന്തരം ഹത്ഥിം യാചിത്വാ ആനേഥാ”തി പേസേസി. ബ്രാഹ്മണാ അനുപുബ്ബേന ജേതുത്തരനഗരം ഗന്ത്വാ ദാനഗ്ഗേ ഭത്തം പരിഭുഞ്ജിത്വാ അത്തനോ സരീരം രജോപരികിണ്ണം പംസുമക്ഖിതം കത്വാ പുണ്ണമദിവസേ രാജാനം ഹത്ഥിം യാചിതുകാമാ ഹുത്വാ രഞ്ഞോ ദാനഗ്ഗം ആഗമനകാലേ പാചീനദ്വാരം അഗമംസു. രാജാപി “ദാനഗ്ഗം ഓലോകേസ്സാമീ”തി പാതോവ ന്ഹത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം

ഭുഞ്ജിത്വാ അലങ്കരിത്വാ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ പാചീനദ്വാരം അഗമാസി. ബ്രാഹ്മണാ തത്ഥോകാസം അലഭിത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരം ഗന്ത്വാ ഉന്നതപദേസേ ഠത്വാ രഞ്ഞോ പാചീനദ്വാരേ ദാനഗ്ഗം ഓലോകേത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരാഗമനകാലേ ഹത്ഥേ പസാരേത്വാ "ജയതു ഭവം വേസ്സന്തരോ"തി തിക്ഖത്തും ആഹംസു. മഹാസത്തോ തേ ബ്രാഹ്മണേ ദിസ്വാ ഹത്ഥിം തേസം ഠിതട്ഠാനം പേസേത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ നിസിന്നോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

"പരൂള്ഹകച്ഛനഖലോമാ , പങ്കദന്താ രജസ്സിരാ;
പഗ്ഗയ്ഹ ദക്ഖിണം ബാഹും, കിം മം യാചന്തി ബ്രാഹ്മണാ"തി.

ബ്രാഹ്മണാ ആഹംസു -

"അന്നം ദേവ യാചാമ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢന;
ദദാഹി പവരം നാഗം, ഈസാദന്തം ഉരൂള്ഹവ"ന്തി.

തത്ഥ **ഉരൂള്ഹവ**ന്തി ഉബ്ബാഹനസമത്ഥം.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ "അഹം സീസം ആദിം കത്വാ അജ്ഝത്തികദാനം ദാതുകാമോമ്ഹി, ഇമേ പന മം ബാഹിരകദാനമേവ യാചന്തി, പൂരേസ്സാമി തേസം മനോരഥ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

"ദദാമി ന വികമ്പാമി, യം മം യാചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
പഭിന്നം കുഞ്ജരം ദന്തിം, ഓപവയ്ഹം ഗജുത്തമ"ന്തി.

പടിജാനിത്വാ ച പന -

"ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓരുയ്ഹ, രാജാ ചാഗാധിമാനസോ;
ബ്രാഹ്മണാനം അദാ ദാനം, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ"തി.

തത്ഥ **ഓപവയ്ഹ**ന്തി രാജവാഹനം. **ചാഗാധിമാനസോ**തി ചാഗേന അധികമാനസോ രാജാ. **ബ്രാഹ്മണാനം അദാ ദാന**ന്തി സോ വാരണസ്സ അനലങ്കതട്ഠാനം ഓലോകനത്ഥം തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ അനലങ്കതട്ഠാനം അദിസ്വാ കുസുമമിസ്സകസുഗന്ധോദകപൂരിതം സുവണ്ണഭിങ്ഗാരം ഗഹേത്വാ "ഇതോ ഏഥാ"തി വത്വാ അലങ്കതരജതദാമസദിസം ഹത്ഥിസോണ്ഡം ഗഹേത്വാ തേസം ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ ഉദകം പാതേത്വാ അലങ്കതവാരണം ബ്രാഹ്മണാനം അദാസി.

തസ്സ ചതൂസു പാദേസു അലങ്കാരോ ചത്താരി സതസഹസ്സാനി അഗ്ഘതി, ഉഭോസു പസ്സേസു അലങ്കാരോ ദ്വേ സതസഹസ്സാനി, ഹേട്ഠാ ഉദരേ കമ്ബലം സതസഹസ്സം, പിട്ഠിയം മുത്തജാലം മണിജാലം കഞ്ചനജാലന്തി തീണി ജാലാനി തീണി സതസഹസ്സാനി, ഉഭോസു കണ്ണേസു അലങ്കാരോ ദ്വേ സതസഹസ്സാനി, പിട്ഠിയം അത്ഥരണകമ്ബലം സതസഹസ്സം, കുമ്ഭാലങ്കാരോ സതസഹസ്സം, തയോ വടംസകാ തീണി സതസഹസ്സാനി, കണ്ണചൂളാലങ്കാരോ ദ്വേ സതസഹസ്സാനി, ദ്വിന്നം ദന്താനം അലങ്കാരോ ദ്വേ സതസഹസ്സാനി, സോണ്ഡായ സോവത്ഥികാലങ്കാരോ സതസഹസ്സം, നങ്ഗുട്ഠാലങ്കാരോ സതസഹസ്സം, ആരോഹണനിസ്സേണി സതസഹസ്സം, ഭുഞ്ജനകടാഹം സതസഹസ്സം, ഠപേത്വാ അനഗ്ഘം ഭണ്ഡം കായാരുള്ഹപസാധനം ദ്വാവീസതി സതസഹസ്സാനി . ഏവം താവ ഏത്തകം ധനം ചതുവീസതിസതസഹസ്സാനി അഗ്ഘതി. ഛത്തപിണ്ഡിയം പന മണി, ചൂളാമണി, മുത്താഹാരേ മണി, അങ്കുസേ മണി, ഹത്ഥികണ്ഠേ വേഠനമുത്താഹാരേ മണി, ഹത്ഥികുമ്ഭേ മണീതി ഇമാനി ഛ അനഗ്ഘാനി, ഹത്ഥീപി അനഗ്ഘോയേവാതി ഹത്ഥിനാ സദ്ധിം സത്ത അനഗ്ഘാനീതി സബ്ബാനി താനി ബ്രാഹ്മണാനം അദാസി. തഥാ ഹത്ഥിനോ പരിചാരകാനി പഞ്ച കുലസതാനി ഹത്ഥിമേണ്ഡഹത്ഥിഗോപകേഹി സദ്ധിം അദാസി. സഹ ദാനേനേവസ്സ

ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ ഭൂമികമ്പാദയോ അഹേസും. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible]. ''തദാസി യം ഭിംസനകം, തദാസി ലോമഹംസനം;
ഹത്ഥിനാഗേ പദിന്നമ്ഹി, മേദനീ സമ്പകമ്പഥ.

[illegible]. ''തദാസി യം ഭിംസനകം, തദാസി ലോമഹംസനം;
ഹത്ഥിനാഗേ പദിന്നമ്ഹി, ഖുഭിത്ഥ നഗരം തദാ.

[illegible]. ''സമാകുലം പുരം ആസി, ഘോസോ ച വിപുലോ മഹാ;
ഹത്ഥിനാഗേ പദിന്നമ്ഹി, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ''തി.

തത്ഥ **തദാസീ**തി തദാ ആസി. **ഹത്ഥിനാഗേ**തി ഹത്ഥിസങ്ഖാതേ നാഗേ. **ഖുഭിത്ഥ നഗരം തദാ**തി തദാ ജേതുത്തരനഗരം സങ്ഖുഭിതം അഹോസി.

ബ്രാഹ്മണാ കിര ദക്ഖിണദ്വാരേ ഹത്ഥിം ലഭിത്വാ ഹത്ഥിപിട്ഠേ നിസീദിത്വാ മഹാജനപരിവാരാ നഗരമജ്ഝേന പായിംസു. മഹാജനോ തേ ദിസ്വാ ''അമ്ഭോ ബ്രാഹ്മണാ, അമ്ഹാകം ഹത്ഥിം ആരുള്ഹാ കുതോ വോ ഹത്ഥീ ലദ്ധാ''തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണാ ''വേസ്സന്തരമഹാരാജേന നോ ഹത്ഥീ ദിന്നോ, കേ തുമ്ഹേ''തി മഹാജനം ഹത്ഥവികാരാദീഹി ഘട്ടേന്താ നഗരമജ്ഝേന ഗന്ത്വാ ഉത്തരദ്വാരേന നിക്ഖമിംസു. നാഗരാ ദേവതാവട്ടനേന ബോധിസത്തസ്സ കുദ്ധാ രാജദ്വാരേ സന്നിപതിത്വാ മഹന്തം ഉപക്കോസമകംസു. തേന വുത്തം -

''സമാകുലം പുരം ആസി, ഘോസോ ച വിപുലോ മഹാ;
ഹത്ഥിനാഗേ പദിന്നമ്ഹി, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

''അഥേത്ഥ വത്തതി സദ്ദോ, തുമുലോ ഭേരവോ മഹാ;
ഹത്ഥിനാഗേ പദിന്നമ്ഹി, ഖുഭിത്ഥ നഗരം തദാ.

''അഥേത്ഥ വത്തതി സദ്ദോ, തുമുലോ ഭേരവോ മഹാ;
ഹത്ഥിനാഗേ പദിന്നമ്ഹി, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ''തി.

തത്ഥ **ഘോസോ**തി ഉപക്കോസനസദ്ദോ പത്ഥടത്താ **വിപുലോ,** ഉദ്ധം ഗതത്താ **മഹാ. സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ**തി സിവിരട്ഠസ്സ വുദ്ധികരേ.

അഥസ്സ ദാനേന സങ്ഖുഭിതചിത്താ ഹുത്വാ നഗരവാസിനോ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. തേന വുത്തം -

[illegible]. ''ഉഗ്ഗാ ച രാജപുത്താ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ.

[illegible]. ''കേവലോ ചാപി നിഗമോ, സിവയോ ച സമാഗതാ;
ദിസ്വാ നാഗം നീയമാനം, തേ രഞ്ഞോ പടിവേദയും.

[illegible]. ''വിധമം ദേവ തേ രട്ഠം, പുത്തോ വേസ്സന്തരോ തവ;
കഥം നോ ഹത്ഥിനം ദജ്ജാ, നാഗം രട്ഠസ്സ പൂജിതം.

[illegible]. ''കഥം നോ കുഞ്ജരം ദജ്ജാ, ഈസാദന്തം ഉരൂള്ഹവം;
ഖേത്തഞ്ഞും സബ്ബയുദ്ധാനം, സബ്ബസേതം ഗജുത്തമം.

[illegible]. ''പണ്ഡുകമ്ബലസഞ്ഛന്നം, പഭിന്നം സത്തുമദ്ദനം;
ദന്തിം സവാലബീജനിം, സേതം കേലാസസാദിസം.

“സസേതച്ഛത്തം സഉപാധേയ്യം, സാഥബ്ബനം സഹത്ഥിപം;
അഗ്ഗയാനം രാജവാഹിം, ബ്രാഹ്മണാനം അദാ ഗജ”ന്തി.

തത്ഥ **ഉഗ്ഗാ**തി ഉഗ്ഗതാ പഞ്ഞാതാ. **നിഗമോ**തി നേഗമകുടുമ്ബികജനോ. **വിധമം ദേവ തേ രട്ഠ**ന്തി ദേവ, തവ രട്ഠം വിധമം. **കഥം നോ ഹത്ഥിനം ദജ്ജാ**തി കേന കാരണേന അമ്ഹാകം ഹത്ഥിനം അഭിമങ്ഗലസമ്മതം കാലിങ്ഗരട്ഠവാസീനം ബ്രാഹ്മണാനം ദദേയ്യ. **ഖേത്തഞ്ഞും സബ്ബയുദ്ധാന**ന്തി സബ്ബയുദ്ധാനം ഖേത്തഭൂമിസീസജാനനസമത്ഥം. **ദന്തി**ന്തി മനോരമദന്തയുത്തം. **സവാലബീജനി**ന്തി സഹവാലബീജനിം. **സഉപാധേയ്യ**ന്തി സഅത്ഥരണം. **സാഥബ്ബന**ന്തി സഹത്ഥിവേജ്ജം. **സഹത്ഥിപ**ന്തി ഹത്ഥിപരിചാരകാനം പഞ്ചന്നം കുലസതാനം ഹത്ഥിമേണ്ഡഹത്ഥിഗോപകാനഞ്ച വസേന സഹത്ഥിപം.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പുനപി ആഹംസു -

“അന്നം പാനഞ്ച യോ ദജ്ജാ, വത്ഥസേനാസനാനി ച;
ഏതം ഖോ ദാനം പതിരൂപം, ഏതം ഖോ ബ്രാഹ്മണാരഹം.

“അയം തേ വംസരാജാ നോ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ;
കഥം വേസ്സന്തരോ പുത്തോ, ഗജം ഭാജേതി സഞ്ജയ.

“സചേ ത്വം ന കരിസ്സസി, സിവീനം വചനം ഇദം;
മഞ്ഞേ തം സഹ പുത്തേന, സിവീ ഹത്ഥേ കരിസ്സരേ”തി.

തത്ഥ **വംസരാജാ**തി പവേണിയാ ആഗതോ മഹാരാജാ. **ഭാജേതീ**തി ദേതി. **സിവീ ഹത്ഥേ കരിസ്സരേ**തി സിവിരട്ഠവാസിനോ സഹ പുത്തേന തം അത്തനോ ഹത്ഥേ കരിസ്സന്തീതി.

തം സുത്വാ രാജാ “ഏതേ വേസ്സന്തരം മാരാപേതും ഇച്ഛന്തീ”തി സഞ്ഞായ ആഹ -

“കാമം ജനപദോ മാസി, രട്ഠഞ്ചാപി വിനസ്സതു;
നാഹം സിവീനം വചനാ, രാജപുത്തം അദൂസകം;
പബ്ബാജേയ്യം സകാ രട്ഠാ, പുത്തോ ഹി മമ ഓരസോ.

“കാമം ജനപദോ മാസി, രട്ഠഞ്ചാപി വിനസ്സതു;
നാഹം സിവീനം വചനാ, രാജപുത്തം അദൂസകം;
പബ്ബാജേയ്യം സകാ രട്ഠാ, പുത്തോ ഹി മമ അത്രജോ.

“ന ചാഹം തസ്മിം ദുബ്ഭേയ്യം, അരിയസീലവതോ ഹി സോ;
അസിലോകോപി മേ അസ്സ, പാപഞ്ച പസവേ ബഹും;
കഥം വേസ്സന്തരം പുത്തം, സത്ഥേന ഘാതയാമസേ”തി.

തത്ഥ **മാസീ**തി മാ ആസി, മാ ഹോതൂതി അത്ഥോ. **അരിയസീലവതോ**തി അരിയേന സീലവതേന അരിയായ ച ആചാരസമ്പത്തിയാ സമന്നാഗതോ. **ഘാതയാമസേ**തി ഘാതയിസ്സാമ.

തം സുത്വാ സിവയോ അവോചും -

“മാ നം ദണ്ഡേന സത്ഥേന, ന ഹി സോ ബന്ധനാരഹോ;
പബ്ബാജേഹി ച നം രട്ഠാ, വങ്കേ വസതു പബ്ബതേ”തി.

തത്ഥ **മാ നം ദണ്ഡേന സത്ഥേനാ**തി ദേവ, തുമ്ഹേ തം ദണ്ഡേന വാ സത്ഥേന വാ മാ ഘാതയിത്ഥ. **ന ഹി സോ ബന്ധനാരഹോ**തി സോ ബന്ധനാരഹോപി ന ഹോതിയേവ.

രാജാ ആഹ -

൧൮൮. “ഏസോ ചേ സിവീനം ഛന്ദോ, ഛന്ദം ന പനുദാമസേ;
ഇമം സോ വസതു രത്തിം, കാമേ ച പരിഭുഞ്ജതു.

൧൮൯. “ഉദ്ധോ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയസ്സുഗ്ഗമനം പതി;
സമഗ്ഗാ സിവയോ ഹുത്വാ, രട്ഠാ പബ്ബാജയന്തു ന”ന്തി.

തത്ഥ **വസതൂ**തി പുത്തദാരസ്സ ഓവാദം ദദമാനോ വസതു, ഏകരത്തിഞ്ചസ്സ ഓകാസം ദേഥാതി വദതി.

തേ “ഏകരത്തിമത്തം വസതൂ”തി രഞ്ഞോ വചനം സമ്പടിച്ഛിംസു. അഥ രാജാ നേ ഉയ്യോജേത്വാ പുത്തസ്സ സാസനം പേസേന്തോ കത്താരം ആമന്തേത്വാ തസ്സ സന്തികം പേസേസി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ വേസ്സന്തരസ്സ നിവേസനം ഗന്ത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൯൦. “ഉട്ഠേഹി കത്തേ തരമാനോ, ഗന്ത്വാ വേസ്സന്തരം വദ;
‘സിവയോ ദേവ തേ കുദ്ധാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ.

൧൯൧. “ഉഗ്ഗാ ച രാജപുത്താ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
കേവലോ ചാപി നിഗമോ, സിവയോ ച സമാഗതാ.

൧൯൨. “അസ്മാ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയസ്സുഗ്ഗമനം പതി;
സമഗ്ഗാ സിവയോ ഹുത്വാ, രട്ഠാ പബ്ബാജയന്തി തം’.

൧൯൩. “സ കത്താ തരമാനോവ, സിവിരാജേന പേസിതോ;
ആമുത്തഹത്ഥാഭരണോ, സുവത്ഥോ ചന്ദനഭൂസിതോ.

൧൯൪. “സീസം ന്ഹാതോ ഉദകേ സോ, ആമുത്തമണികുണ്ഡലോ;
ഉപാഗമി പുരം രമ്മം, വേസ്സന്തരനിവേസനം.

൧൯൫. “തത്ഥദ്ദസ കുമാരം സോ, രമമാനം സകേ പുരേ;
പരികിണ്ണം അമച്ചേഹി, തിദസാനംവ വാസവം.

൧൯൬. “സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തരമാനോ, കത്താ വേസ്സന്തരംബ്രവി;
‘ദുക്ഖം തേ വേദയിസ്സാമി, മാ മേ കുജ്ഝി രഥേസഭ’.

൧൯൭. “വന്ദിത്വാ രോദമാനോ സോ, കത്താ രാജാനമബ്രവി;
ഭത്താ മേസി മഹാരാജ, സബ്ബകാമരസാഹരോ.

൧൯൮. “ദുക്ഖം തേ വേദയിസ്സാമി, തത്ഥ അസ്സാസയന്തു മം;
സിവയോ ദേവ തേ കുദ്ധാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ.

൧൯൯. “ഉഗ്ഗാ ച രാജപുത്താ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
കേവലോ ചാപി നിഗമോ, സിവയോ ച സമാഗതാ.

൨൦൦. “അസ്മാ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയസ്സുഗ്ഗമനം പതി;
സമഗ്ഗാ സിവയോ ഹുത്വാ, രട്ഠാ പബ്ബാജയന്തി ത”ന്തി.

തത്ഥ **കുമാര**ന്തി മാതാപിതൂനം അത്ഥിതായ “കുമാരോ”ത്വേവ സങ്ഖം ഗതം രാജാനം. **രമമാന**ന്തി അത്തനാ ദിന്നദാനസ്സ വണ്ണം കഥയമാനം സോമനസ്സപ്പത്തം ഹുത്വാ നിസിന്നം. **പരികിണ്ണം അമച്ചേഹീ**തി അത്തനാ സഹജാതേഹി

സട്ഠിസഹസ്സേഹി അമച്ചേഹി പരിവുതം സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജാസനേ നിസിന്നം. **വേദയിസ്സാമീ**തി കഥയിസ്സാമി. **തത്ഥ അസ്സാസയന്തു മ**ന്തി തസ്മിം ദുക്ഖസ്സാസനാരോചനേ കഥേതും അവിസഹവസേന കിലന്തം മം, ദേവ, തേ പാദാ അസ്സാസയന്തു, വിസ്സത്ഥോ കഥേഹീതി മം വദഥാതി അധിപ്പായേനേവമാഹ.

മഹാസത്തോ ആഹ -

൧൩൦൨. ‘‘കിസ്മിം മേ സിവയോ കുദ്ധാ, നാഹം പസ്സാമി ദുക്കടം;
തം മേ കത്തേ വിയാചിക്ഖ, കസ്മാ പബ്ബാജയന്തി മ’’ന്തി.

തത്ഥ **കിസ്മി**ന്തി കതരസ്മിം കാരണേ. **വിയാചിക്ഖാ**തി വിത്ഥാരതോ കഥേഹി.

കത്താ ആഹ -

൧൩൦൩. ‘‘ഉഗ്ഗാ ച രാജപുത്താ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
നാഗദാനേന ഖിയ്യന്തി, തസ്മാ പബ്ബാജയന്തി ത’’ന്തി.

തത്ഥ **ഖിയ്യന്തീ**തി കുജ്ഝന്തി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ ആഹ -

൧൩൦൪. ‘‘ഹദയം ചക്ഖുമ്പഹം ദജ്ജം, കിം മേ ബാഹിരകം ധനം;
ഹിരഞ്ഞം വാ സുവണ്ണം വാ, മുത്താ വേളുരിയാ മണി.

൧൩൦൫. ‘‘ദക്ഖിണം വാപഹം ബാഹും, ദിസ്വാ യാചകമാഗതേ;
ദദേയ്യം ന വികമ്പേയ്യം, ദാനേ മേ രമതേ മനോ.

൧൩൦൬. ‘‘കാമം മം സിവയോ സബ്ബേ, പബ്ബാജേന്തു ഹനന്തു വാ;
നേവ ദാനാ വിരമിസ്സം, കാമം ഛിന്ദന്തു സത്തധാ’’തി.

തത്ഥ **യാചകമാഗതേ**തി യാചകേ ആഗതേ തം യാചകം ദിസ്വാ. **നേവ ദാനാ വിരമിസ്സ**ന്തി നേവ ദാനാ വിരമിസ്സാമി.

തം സുത്വാ കത്താ നേവ രഞ്ഞാ ദിന്നം ന നാഗരേഹി ദിന്നം അത്തനോ മതിയാ ഏവ അപരം സാസനം കഥേന്തോ ആഹ -

൧൩൦൭. ‘‘ഏവം തം സിവയോ ആഹു, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
കോന്തിമാരായ തീരേന, ഗിരിമാരഞ്ജരം പതി;
യേന പബ്ബാജിതാ യന്തി, തേന ഗച്ഛതു സുബ്ബതോ’’തി.

തത്ഥ **കോന്തിമാരായാ**തി കോന്തിമാരായ നാമ നദിയാ തീരേന. **ഗിരിമാരഞ്ജരം പതീ**തി ആരഞ്ജരം നാമ ഗിരിം അഭിമുഖോ ഹുത്വാ. **യേനാ**തി യേന മഗ്ഗേന രട്ഠാ പബ്ബാജിതാ രാജാനോ ഗച്ഛന്തി, തേന സുബ്ബതോ വേസ്സന്തരോപി ഗച്ഛതൂതി ഏവം സിവയോ കഥേന്തീതി ആഹ. ഇദം കിര സോ ദേവതാധിഗ്ഗഹിതോ ഹുത്വാ കഥേസി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ‘‘സാധു ദോസകാരകാനം ഗതമഗ്ഗേന ഗമിസ്സാമി, മം ഖോ പന നാഗരാ ന അഞ്ഞേന ദോസേന പബ്ബാജേന്തി, മയാ ഹത്ഥിസ്സ ദിന്നത്താ പബ്ബാജേന്തി. ഏവം സന്തേപി അഹം സത്തസതകം മഹാദാനം ദസ്സാമി, നാഗരാ മേ ഏകദിവസം ദാനം ദാതും ഓകാസം ദേന്തു, സ്വേ ദാനം ദത്വാ തതിയദിവസേ ഗമിസ്സാമീ’’തി വത്വാ ആഹ -

൧൩൦൮. ‘‘സോഹം തേന ഗമിസ്സാമി, യേന ഗച്ഛന്തി ദൂസകാ;

രത്തിന്ദിവം മേ ഖമഥ, യാവ ദാനം ദദാമഹ”ന്തി.

തം സുത്വാ കത്താ “സാധു, ദേവ, നാഗരാനം വക്ഖാമീ”തി വത്വാ പക്കാമി. മഹാസത്തോ തം ഉയ്യോജേത്വാ മഹാസേനഗുത്തം പക്കോസാപേത്വാ ‘താത, അഹം സ്വേ സത്തസതകം നാമ മഹാദാനം ദസ്സാമി, സത്ത ഹത്ഥിസതാനി, സത്ത അസ്സസതാനി, സത്ത രഥസതാനി, സത്ത ഇത്ഥിസതാനി, സത്ത ധേനുസതാനി, സത്ത ദാസസതാനി, സത്ത ദാസിസതാനി ച പടിയാദേഹി, നാനപ്പകാരാനി ച അന്നപാനാദീനി അന്തമസോ സുരമ്പി സബ്ബം ദാതബ്ബയുത്തകം ഉപട്ഠപേഹീ”തി സത്തസതകം മഹാദാനം വിചാരേത്വാ അമച്ചേ ഉയ്യോജേത്വാ ഏകകോവ മദ്ദിയാ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സിരിസയനപിട്ഠേ നിസീദിത്വാ തായ സദ്ധിം കഥം പവത്തേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൭൦൮. “ആമന്തയിത്ഥ രാജാനം, മദ്ദിം സബ്ബങ്ഗസോഭനം;
യം തേ കിഞ്ചി മയാ ദിന്നം, ധനം ധഞ്ഞഞ്ച വിജ്ജതി.

൭൦൯. “ഹിരഞ്ഞം വാ സുവണ്ണം വാ, മുത്താ വേളുരിയാ ബഹൂ;
സബ്ബം തം നിദഹേയ്യാസി, യഞ്ച തേ പേത്തികം ധന”ന്തി.

തത്ഥ **നിദഹേയ്യാസീ**തി നിധിം കത്വാ ഠപേയ്യാസി. **പേത്തിക**ന്തി പിതിതോ ആഗതം.

൭൧൦. “തമബ്രവി രാജപുത്തീ, മദ്ദീ സബ്ബങ്ഗസോഭനാ;
കുഹിം ദേവ നിദഹാമി, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ”തി.

തത്ഥ **തമബ്രവീ**തി “മയ്ഹം സാമികേന വേസ്സന്തരേന ഏത്തകം കാലം ‘ധനം നിധേഹീ’തി ന വുത്തപുബ്ബം, ഇദാനേവ വദതി, കുഹിം നു ഖോ നിധേതബ്ബം, പുച്ഛിസ്സാമി ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ തം അബ്രവി.

വേസ്സന്തരോ ആഹ -

൭൧൧. “സീലവന്തേസു ദജ്ജാസി, ദാനം മദ്ദി യഥാരഹം;
ന ഹി ദാനാ പരം അത്ഥി, പതിട്ഠാ സബ്ബപാണിന”ന്തി.

തത്ഥ **ദജ്ജാസീ**തി ഭദ്ദേ, മദ്ദി കോട്ഠാദീസു അനിദഹിത്വാ അനുഗാമികനിധിം നിദഹമാനാ സീലവന്തേസു ദദേയ്യാസി. **ന ഹി ദാനാ പര**ന്തി ദാനതോ ഉത്തരിതരം പതിട്ഠാ നാമ ന ഹി അത്ഥി.

സാ “സാധൂ”തി തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛി. അഥ നം ഉത്തരിപി ഓവദന്തോ ആഹ -

൭൧൨. “പുത്തേസു മദ്ദി ദയേസി, സസ്സുയാ സസുരമ്ഹി ച;
യോ ച തം ഭത്താ മഞ്ഞേയ്യ, സക്കച്ചം തം ഉപട്ഠഹേ.

൭൧൩. “നോ ചേ തം ഭത്താ മഞ്ഞേയ്യ, മയാ വിപ്പവസേന തേ;
അഞ്ഞം ഭത്താരം പരിയേസ, മാ കിസിത്ഥോ മയാ വിനാ”തി.

തത്ഥ **ദയേസീ**തി ദയം മേത്തം കരേയ്യാസി. **യോ ച തം ഭത്താ മഞ്ഞേയ്യാ**തി ഭദ്ദേ, യോ ച മയി ഗതേ “അഹം തേ ഭത്താ ഭവിസ്സാമീ”തി തം മഞ്ഞിസ്സതി, തമ്പി സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹേയ്യാസി. **മയാ വിപ്പവസേന തേ**തി മയാ സദ്ധിം തവ വിപ്പവാസേന സചേ കോചി “അഹം തേ ഭത്താ ഭവിസ്സാമീ”തി തം ന മഞ്ഞേയ്യ, അഥ സയമേവ അഞ്ഞം ഭത്താരം പരിയേസ. **മാ കിസിത്ഥോ മയാ വിനാ**തി മയാ വിനാ ഹുത്വാ മാ കിസാ ഭവി, മാ കിലമീതി അത്ഥോ.

അഥ നം മദ്ദീ “കിം നു ഖോ ഏസ ഏവരൂപം വചനം മം ഭണതീ”തി ചിന്തേത്വാ “കസ്മാ, ദേവ, ഇമം അയുത്തം കഥം കഥേസീ”തി പുച്ഛി. മഹാസത്തോ “ഭദ്ദേ, മയാ ഹത്ഥിസ്സ ദിന്നത്താ സിവയോ കുദ്ധാ മം രട്ഠാ പബ്ബാജേന്തി, സ്വേ അഹം സത്തസതകം മഹാദാനം ദത്വാ തതിയദിവസേ നഗരാ നിക്ഖമിസ്സാമീ”തി വത്വാ ആഹ -

൨൧൪൫. “അഹഞ്ഹി വനം ഗച്ഛാമി, ഘോരം വാളമിഗായുതം;
സംസയോ ജീവിതം മയ്ഹം, ഏകകസ്സ ബ്രഹാവനേ”തി.

തത്ഥ **സംസയോ**തി അനേകപച്ചത്ഥികേ ഏകകസ്സ സുഖുമാലസ്സ മമ വനേ വസതോ കുതോ ജീവിതം, നിച്ഛയേന മരിസ്സാമീതി അധിപ്പായേനേവം ആഹ.

൨൧൪൬. “തമബ്രവി രാജപുത്തീ, മദ്ദീ സബ്ബങ്ഗസോഭനാ;
അഭുമ്മേ കഥം നു ഭണസി, പാപകം വത ഭാസസി.

൨൧൪൭. “നേസ ധമ്മോ മഹാരാജ, യം ത്വം ഗച്ഛേയ്യ ഏകകോ;
അഹമ്പി തേന ഗച്ഛാമി, യേന ഗച്ഛസി ഖത്തിയ.

൨൧൪൮. “മരണം വാ തയാ സദ്ധിം, ജീവിതം വാ തയാ വിനാ;
തദേവ മരണം സേയ്യോ, യം ചേ ജീവേ തയാ വിനാ.

൨൧൪൯. “അഗ്ഗിം ഉജ്ജാലയിത്വാന, ഏകജാലസമാഹിതം;
തത്ഥ മേ മരണം സേയ്യോ, യം ചേ ജീവേ തയാ വിനാ.

൨൧൫൦. “യഥാ ആരഞ്ഞകം നാഗം, ദന്തിം അന്വേതി ഹത്ഥിനീ;
ജേസ്സന്തം ഗിരിദുഗ്ഗേസു, സമേസു വിസമേസു ച.

൨൧൫൧. “ഏവം തം അനുഗച്ഛാമി, പുത്തേ ആദായ പച്ഛതോ;
സുഭരാ തേ ഭവിസ്സാമി, ന തേ ഹേസ്സാമി ദുബ്ഭരാ”തി.

തത്ഥ **അഭുമ്മേ**തി അഭൂതം വത മേ കഥേയ്യാസി. **നേസ ധമ്മോ**തി ന ഏസോ സഭാവോ, നേതം കാരണം. **തദേവാ**തി തയാ സദ്ധിം യം മരണം അത്ഥി, തദേവ മരണം സേയ്യോ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഏകജാലഭൂതേ ദാരുചിതകേ. **ജേസ്സന്ത**ന്തി വിചരന്തം.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സാ പുന ദിട്ഠപുബ്ബം വിയ ഹിമവന്തപ്പദേസം വണ്ണേന്തീ ആഹ -

൨൧൫൨. “ഇമേ കുമാരേ പസ്സന്തോ, മഞ്ജുകേ പിയഭാണിനേ;
ആസീനേ വനഗുമ്ബസ്മിം, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൨൧൫൩. “ഇമേ കുമാരേ പസ്സന്തോ, മഞ്ജുകേ പിയഭാണിനേ;
കീളന്തേ വനഗുമ്ബസ്മിം, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൨൧൫൪. “ഇമേ കുമാരേ പസ്സന്തോ, മഞ്ജുകേ പിയഭാണിനേ;
അസ്സമേ രമണീയമ്ഹി, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൨൧൫൫. “ഇമേ കുമാരേ പസ്സന്തോ, മഞ്ജുകേ പിയഭാണിനേ;
കീളന്തേ അസ്സമേ രമ്മേ, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൨൧൫൬. “ഇമേ കുമാരേ പസ്സന്തോ, മാലധാരീ അലങ്കതേ;
അസ്സമേ രമണീയമ്ഹി, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൨൧൫൭. “ഇമേ കുമാരേ പസ്സന്തോ, മാലധാരീ അലങ്കതേ;

കീളന്തേ അസ്സമേ രമ്മേ, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൭൭. “യദാ ദക്ഖിസി നച്ചന്തേ, കുമാരേ മാലധാരിനേ;
അസ്സമേ രമണീയമ്ഹി, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൭൮. “യദാ ദക്ഖിസി നച്ചന്തേ, കുമാരേ മാലധാരിനേ;
കീളന്തേ അസ്സമേ രമ്മേ, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൭൯. “യദാ ദക്ഖിസി മാതങ്ഗം, കുഞ്ജരം സട്ഠിഹായനം;
ഏകം അരഞ്ഞേ ചരന്തം, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൮൦. “യദാ ദക്ഖിസി മാതങ്ഗം, കുഞ്ജരം സട്ഠിഹായനം;
സായം പാതോ വിചരന്തം, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൮൧. “യദാ കരേണുസങ്ഘസ്സ, യൂഥസ്സ പുരതോ വജം;
കോഞ്ചം കാഹതി മാതങ്ഗോ, കുഞ്ജരോ സട്ഠിഹായനോ;
തസ്സ തം നദതോ സുത്വാ, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൮൨. “ദുഭതോ വനവികാസേ, യദാ ദക്ഖിസി കാമദോ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൮൩. “മിഗം ദിസ്വാന സായന്ഹം, പഞ്ചമാലിനമാഗതം;
കിമ്പുരിസേ ച നച്ചന്തേ, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൮൪. “യദാ സോസ്സസി നിഗ്ഘോസം, സന്ദമാനായ സിന്ധുയാ;
ഗീതം കിമ്പുരിസാനഞ്ച, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൮൫. “യദാ സോസ്സസി നിഗ്ഘോസം, ഗിരിഗബ്ഭരചാരിനോ;
വസ്സമാനസ്സുലൂകസ്സ, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൮൬. “യദാ സീഹസ്സ ബ്യഗ്ഘസ്സ, ഖഗ്ഗസ്സ ഗവയസ്സ ച;
വനേ സോസ്സസി വാളാനം, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൮൭. “യദാ മോരീഹി പരികിണ്ണം, ബരിഹീനം മത്ഥകാസിനം;
മോരം ദക്ഖിസി നച്ചന്തം, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൮൮. “യദാ മോരീഹി പരികിണ്ണം, അണ്ഡജം ചിത്രപക്ഖിനം;
മോരം ദക്ഖിസി നച്ചന്തം, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൮൯. “യദാ മോരീഹി പരികിണ്ണം, നീലഗീവം സിഖണ്ഡിനം;
മോരം ദക്ഖിസി നച്ചന്തം, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൯൦. “യദാ ദക്ഖിസി ഹേമന്തേ, പുപ്ഫിതേ ധരണീരുഹേ;
സുരഭിം സമ്പവായന്തേ, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൯൧. “യദാ ഹേമന്തികേ മാസേ, ഹരിതം ദക്ഖിസി മേദനിം;
ഇന്ദഗോപകസഞ്ഛന്നം, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൯൨. “യദാ ദക്ഖിസി ഹേമന്തേ, പുപ്ഫിതേ ധരണീരുഹേ;
കുടജം ബിമ്ബജാലഞ്ച, പുപ്ഫിതം ലോദ്ദപദ്ധകം;
സുരതിം സമ്പവായന്തേ, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസി.

൧൩൯൩. “യദാ ഹേമന്തികേ മാസേ, വനം ദക്ഖിസി പുപ്ഫിതം;
ഓപുപ്ഫാനി ച പദ്ധാനി, ന രജ്ജസ്സ സരിസ്സസീ”തി.

തത്ഥ **മഞ്ജുകേ**തി മധുരകഥേ. **കരേണുസങ്ഘസ്സാ**തി ഹത്ഥിനിഘടായ. **യൂഥസ്സാ**തി ഹത്ഥിയൂഥസ്സ പുരതോ വജന്തോ ഗച്ഛന്തോ. **ദുഭതോ**തി ഉഭയപസ്സേസു. **വനവികാസേ**തി വനഘടായോ. **കാമദോ**തി മയ്ഹം സബ്ബകാമദോ. **സിന്ധുയാ**തി നദിയാ. **വസ്സമാനസ്സുലൂകസ്സാ**തി ഉലൂകസകുണസ്സ വസ്സമാനസ്സ. **വാളാന**ന്തി വാളമിഗാനം. തേസഞ്ഹി സായന്ഹസമയേ സോ സദ്ദോ പഞ്ചങ്ഗികതൂരിയസദ്ദോ വിയ ഭവിസ്സതി, തസ്മാ തേസം സദ്ദം സുത്വാ രജ്ജസ്സ ന സരിസ്സസീതി വദതി, **ബരിഹീന**ന്തി കലാപസഞ്ഛന്നം . **മത്ഥകാസിന**ന്തി നിച്ചം പബ്ബതമത്ഥകേ നിസിന്നം. ‘‘മത്തകാസിന’’ന്തിപി പാഠോ, കാമമദമത്തം ഹുത്വാ ആസീനന്തി അത്ഥോ. **ബിമ്ബജാല**ന്തി രത്തങ്കുരരുക്ഖം. **ഓപുപ്ഫാനീ**തി ഓലമ്ബകപുപ്ഫാനി പതിതപുപ്ഫാനി.

ഏവം മദ്ദീ ഹിമവന്തവാസിനീ വിയ ഏത്തകാഹി ഗാഥാഹി ഹിമവന്തം വണ്ണേസീതി.

ഹിമവന്തവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ദാനകണ്ഡവണ്ണനാ

ഫുസ്സതീപി ഖോ ദേവീ ‘‘പുത്തസ്സ മേ കടുകസാസനം ഗതം, കിം നു ഖോ കരോതി, ഗന്ത്വാ ജാനിസ്സാമീ’’തി പടിച്ഛന്നയോഗ്ഗേന ഗന്ത്വാ സിരിഗബ്ഭദ്വാരേ ഠിതാ തേസം തം സല്ലാപം സുത്വാ കലുനം പരിദേവി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൧൪൩. ‘‘തേസം ലാലപ്പിതം സുത്വാ, പുത്തസ്സ സുണിസായ ച;
കലുനം പരിദേവേസി, രാജപുത്തീ യസസ്സിനീ.

൨൧൪൪. ‘‘സേയ്യോ വിസം മേ ഖായിതം, പപാതാ പപതേയ്യഹം;
രജ്ജുയാ ബജ്ഝ മിയ്യാഹം, കസ്മാ വേസ്സന്തരം പുത്തം;
പബ്ബാജേന്തി അദൂസകം.

൨൧൪൫. ‘‘അജ്ഝായകം ദാനപതിം, യാചയോഗം അമച്ഛരിം;
പൂജിതം പടിരാജൂഹി, കിത്തിമന്തം യസസ്സിനം;
കസ്മാ വേസ്സന്തരം പുത്തം, പബ്ബാജേന്തി അദൂസകം.

൨൧൪൬. ‘‘മാതാപേത്തിഭരം ജന്തും, കുലേ ജേട്ഠാപചായികം;
കസ്മാ വേസ്സന്തരം പുത്തം, പബ്ബാജേന്തി അദൂസകം.

൨൧൪൭. ‘‘രഞ്ഞോ ഹിതം ദേവിഹിതം, ഞാതീനം സഖിനം ഹിതം;
ഹിതം സബ്ബസ്സ രട്ഠസ്സ, കസ്മാ വേസ്സന്തരം പുത്തം;
പബ്ബാജേന്തി അദൂസക’’ന്തി.

തത്ഥ **രാജപുത്തീ**തി ഫുസ്സതീ മദ്ദരാജധീതാ. **പപതേയ്യഹ**ന്തി പപതേയ്യം അഹം. **രജ്ജുയാ ബജ്ഝ മിയ്യാഹ**ന്തി രജ്ജുയാ ഗീവം ബന്ധിത്വാ മരേയ്യം അഹം. **കസ്മാ**തി ഏവം അമതായമേവ മയി കേന കാരണേന മമ പുത്തം അദൂസകം രട്ഠാ പബ്ബാജേന്തി. **അജ്ഝായക**ന്തി തിണ്ണം വേദാനം പാരങ്ഗതം, നാനാസിപ്പേസു ച നിപ്ഫത്തിം പത്തം.

ഇതി സാ കലുനം പരിദേവിത്വാ പുത്തഞ്ച സുണിസഞ്ച അസ്സാസേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ആഹ -

൨൧൪൮. ‘‘മധൂനിവ പലാതാനി, അമ്ബാവ പതിതാ ഛമാ;
ഏവം ഹേസ്സതി തേ രട്ഠം, പബ്ബാജേന്തി അദൂസകം.

൧൭൫൦. “ഹംസോ നിഖീണപത്തോവ, പല്ലലസ്മിം അനൂദകേ;
അപവിദ്ധോ അമച്ചേഹി, ഏകോ രാജാ വിഹിയ്യസി.

൧൭൫൧. “തം തം ബ്രൂമി മഹാരാജ, അത്ഥോ തേ മാ ഉപച്ചഗാ;
മാ നം സിവീനം വചനാ, പബ്ബാജേസി അദൂസക”ന്തി.

തത്ഥ **പലാതാനീ**തി പലാതമക്ഖികാനി മധൂനി വിയ. **അമ്ബാവ പതിതാ ഛമാ**തി ഭൂമിയം പതിതഅമ്ബപക്കാനി വിയ. ഏവം മമ പുത്തേ പബ്ബാജിതേ തവ രട്ഠം സബ്ബസാധാരണം ഭവിസ്സതീതി ദീപേതി. **നിഖീണപത്തോവാ**തി പഗ്ഘരിതപത്തോ വിയ. **അപവിദ്ധോ അമച്ചേഹീ**തി മമ പുത്തേന സഹജാതേഹി സട്ഠിസഹസ്സേഹി അമച്ചേഹി ഛഡ്ഡിതോ ഹുത്വാ. **വിഹിയ്യസീ**തി കിലമിസ്സസി. **സിവീനം വചനാ**തി സിവീനം വചനേന മാ നം അദൂസകം മമ പുത്തം പബ്ബാജേസീതി.

തം സുത്വാ രാജാ ആഹ -

൧൭൫൨. “ധമ്മസ്സാപചിതിം കുമ്മി, സിവീനം വിനയം ധജം;
പബ്ബാജേമി സകം പുത്തം, പാണാ പിയതരോ ഹി മേ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭദ്ദേ, അഹം സിവീനം ധജം വേസ്സന്തരം കുമാരം വിനയന്തോ പബ്ബാജേന്തോ സിവിരട്ഠേ പോരാണകരാജൂനം പവേണിധമ്മസ്സ അപചിതിം കുമ്മി കരോമി, തസ്മാ സചേപി മേ പാണാ പിയതരോ സോ, തഥാപി നം പബ്ബാജേമീതി.

തം സുത്വാ സാ പരിദേവമാനാ ആഹ -

൧൭൫൩. “യസ്സ പുബ്ബേ ധജഗ്ഗാനി, കണികാരാവ പുപ്ഫിതാ;
യായന്തമനുയായന്തി, സ്വജ്ജേകോവ ഗമിസ്സതി.

൧൭൫൪. “യസ്സ പുബ്ബേ ധജഗ്ഗാനി, കണികാരവനാനിവ;
യായന്തമനുയായന്തി, സ്വജ്ജേകോവ ഗമിസ്സതി.

൧൭൫൫. “യസ്സ പുബ്ബേ അനീകാനി, കണികാരാവ പുപ്ഫിതാ;
യായന്തമനുയായന്തി, സ്വജ്ജേകോവ ഗമിസ്സതി.

൧൭൫൬. “യസ്സ പുബ്ബേ അനീകാനി, കണികാരവനാനിവ;
യായന്തമനുയായന്തി, സ്വജ്ജേകോവ ഗമിസ്സതി.

൧൭൫൭. “ഇന്ദഗോപകവണ്ണാഭാ , ഗന്ധാരാ പണ്ഡുകമ്ബലാ;
യായന്തമനുയായന്തി, സ്വജ്ജേകോവ ഗമിസ്സതി.

൧൭൫൮. “യോ പുബ്ബേ ഹത്ഥിനാ യാതി, സിവികായ രഥേന ച;
സ്വജ്ജ വേസ്സന്തരോ രാജാ, കഥം ഗച്ഛതി പത്തികോ.

൧൭൫൯. “കഥം ചന്ദനലിത്തങ്ഗോ, നച്ചഗീതപ്പബോധനോ;
ഖുരാജിനം ഫരസുഞ്ച, ഖാരികാജഞ്ച ഹാഹിതി.

൧൭൬൦. “കസ്മാ നാഭിഹരിസ്സന്തി, കാസാവാ അജിനാനി ച;
പവിസന്തം ബ്രഹാരഞ്ഞം, കസ്മാ ചീരം ന ബജ്ഝരേ.

൧൭൬൧. “കഥം നു ചീരം ധാരേന്തി, രാജപബ്ബജിതാ ജനാ;
കഥം കുസമയം ചീരം, മദ്ദീ പരിദഹിസ്സതി.

൧൭൬൨. “കാസിയാനി ച ധാരേത്വാ, ഖോമകോടുമ്ബരാനി ച;
കുസചീരാനി ധാരേന്തീ, കഥം മദ്ദീ കരിസ്സതി.

൧൭൮൩. “യസ്സ്ഹാഹി പരിയായിത്വാ, സിവികായ രഥേന ച;
സാ കഥജ്ജ അനുജ്ഝങ്ഗീ, പഥം ഗച്ഛതി പത്തികാ.

൧൭൮൪. “യസ്സാ മുദുതലാ ഹത്ഥാ, ചരണാ ച സുഖേധിതാ;
സാ കഥജ്ജ അനുജ്ഝങ്ഗീ, പഥം ഗച്ഛതി പത്തികാ.

൧൭൮൫. “യസ്സാ മുദുതലാ പാദാ, ചരണാ ച സുഖേധിതാ;
പാദുകാഹി സുവണ്ണാഹി, പീളമാനാവ ഗച്ഛതി;
സാ കഥജ്ജ അനുജ്ഝങ്ഗീ, പഥം ഗച്ഛതി പത്തികാ.

൧൭൮൬. “യാസ്സു ഇത്ഥിസഹസ്സാനം, പുരതോ ഗച്ഛതി മാലിനീ;
സാ കഥജ്ജ അനുജ്ഝങ്ഗീ, വനം ഗച്ഛതി ഏകികാ.

൧൭൮൭. “യാസ്സു സിവായ സുത്വാന, മുഹും ഉത്തസതേ പുരേ;
സാ കഥജ്ജ അനുജ്ഝങ്ഗീ, വനം ഗച്ഛതി ഭീരുകാ.

൧൭൮൮. “യാസ്സു ഇന്ദസഗോത്തസ്സ, ഉലൂകസ്സ പവസ്സതോ;
സുത്വാന നദതോ ഭീതാ, വാരുണീവ പവേധതി;
സാ കഥജ്ജ അനുജ്ഝങ്ഗീ, വനം ഗച്ഛതി ഭീരുകാ.

൧൭൮൯. “സകുണീ ഹതപുത്താവ, സുഞ്ഞം ദിസ്വാ കുലാവകം;
ചിരം ദുക്ഖേന ഝായിസ്സം, സുഞ്ഞം ആഗമ്മിമം പുരം.

൧൭൯൦. “സകുണീ ഹതപുത്താവ, സുഞ്ഞം ദിസ്വാ കുലാവകം;
കിസാ പണ്ഡു ഭവിസ്സാമി, പിയേ പുത്തേ അപസ്സതീ.

൧൭൯൧. “സകുണീ ഹതപുത്താവ, സുഞ്ഞം ദിസ്വാ കുലാവകം;
തേന തേന പധാവിസ്സം, പിയേ പുത്തേ അപസ്സതീ.

൧൭൯൨. “കുരരീ ഹതഛാപാവ, സുഞ്ഞം ദിസ്വാ കുലാവകം;
ചിരം ദുക്ഖേന ഝായിസ്സം, സുഞ്ഞം ആഗമ്മിമം പുരം.

൧൭൯൩. “കുരരീ ഹതഛാപാവ, സുഞ്ഞം ദിസ്വാ കുലാവകം;
കിസാ പണ്ഡു ഭവിസ്സാമി, പിയേ പുത്തേ അപസ്സതീ.

൧൭൯൪. “കുരരീ ഹതഛാപാവ, സുഞ്ഞം ദിസ്വാ കുലാവകം;
തേന തേന പധാവിസ്സം, പിയേ പുത്തേ അപസ്സതീ.

൧൭൯൫. “സാ നൂന ചക്കവാകീവ, പല്ലലസ്മിം അനൂദകേ;
ചിരം ദുക്ഖേന ഝായിസ്സം, സുഞ്ഞം ആഗമ്മിമം പുരം.

൧൭൯൬. “സാ നൂന ചക്കവാകീവ, പല്ലലസ്മിം അനൂദകേ;
കിസാ പണ്ഡു ഭവിസ്സാമി, പിയേ പുത്തേ അപസ്സതീ.

൧൭൯൭. “സാ നൂന ചക്കവാകീവ, പല്ലലസ്മിം അനൂദകേ;
തേന തേന പധാവിസ്സം, പിയേ പുത്തേ അപസ്സതീ.

൧൭൯൮. “ഏവം മേ വിലപന്തിയാ, രാജാ പുത്തം അദൂസകം;
പബ്ബാജേസി വനം രട്ഠാ, മഞ്ഞേ ഹിസ്സാമി ജീവിത”ന്തി.

തത്ഥ **കണികാരാവാ**തി സുവണ്ണാഭരണസുവണ്ണവത്ഥപടിമണ്ഡിതത്താ സുപുപ്ഫിതാ കണികാരാ വിയ. **യായന്തമനുയായന്തീ**തി ഉയ്യാനവനകീളാദീനം അത്ഥായ ഗച്ഛന്തം വേസ്സന്തരം അനുഗച്ഛന്തി. **സ്വജ്ജേകോവാ**തി സോ അജ്ജ ഏകോവ ഹുത്വാ ഗമിസ്സതി. **അനീകാനീ**തി ഹത്ഥാനീകാദീനി. **ഗന്ധാരാ പണ്ഡുകമ്ബലാ**തി ഗന്ധാരരട്ഠേ ഉപ്പന്നാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകാ സേനായ പാരുതാ രത്തകമ്ബലാ. **ഹാഹിതീ**തി ഖന്ധേ കത്വാ

ഹരിസ്സതി. **പവിസന്ത**ന്തി പവിസന്തസ്സ. **കസ്മാ ചീരം ന ബജ്ഝരേ**തി കസ്മാ ബന്ധിതും ജാനന്താ വാകചീരം ന ബന്ധന്തി. **രാജപബ്ബജിതാ**തി രാജാനോ ഹുത്വാ പബ്ബജിതാ. **ഖോമകോടുമ്ബരാനീ**തി ഖോമരട്ഠേ കോടുമ്ബരരട്ഠേ ഉപ്പന്നാനി സാടകാനി.

സാ കഥജ്ജാതി സാ കഥം അജ്ജ. **അനുജ്ഝങ്ഗീ**തി അഗരഹിതഅങ്ഗീ. **പീളമാനാവ ഗച്ഛതീ**തി കമ്പിത്വാ കമ്പിത്വാ തിട്ഠന്തീ വിയ ഗച്ഛതി. **യാസ്സു ഇത്ഥിസഹസ്സാന**ന്തിആദീസു **അസ്സൂ**തി നിപാതോ, യാതി അത്ഥോ. ''യാ സാ''തിപി പാഠോ. **സിവായാ**തി സിങ്ഗാലിയാ. **പുരേ**തി പുബ്ബേ നഗരേ വസന്തീ. **ഇന്ദസഗോത്തസ്സാ**തി കോസിയഗോത്തസ്സ. **വാരുണീവാ**തി ദേവതാപവിട്ഠാ യക്ഖദാസീ വിയ. **ദുക്ഖേനാ**തി പുത്തവിയോഗസോകദുക്ഖേന. **ആഗമ്മി മം പുര**ന്തി ഇമം മമ പുത്തേ ഗതേ പുത്തനിവേസനം ആഗന്ത്വാ. **പിയേ പുത്തേ**തി വേസ്സന്തരഞ്ചേവ മദ്ദിഞ്ച സന്ധായാഹ. **ഹതഛാപാ**തി ഹതപോതകാ. **പബ്ബാജേസി വനം രട്ഠാ**തി യദി നം രട്ഠാ പബ്ബാജേസീതി.

ദേവിയാ പരിദേവിതസദ്ദം സുത്വാ സബ്ബാ സഞ്ജയസ്സ സിവികഞ്ഞാ സമാഗതാ പക്കന്ദിംസു. താസം പക്കന്ദിതസദ്ദം സുത്വാ മഹാസത്തസ്സപി നിവേസനേ തഥേവ പക്കന്ദിംസു. ഇതി ദ്വീസു രാജകുലേസു കേചി സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്താ വാതവേഗേന പമദ്ദിതാ സാലാ വിയ പതിത്വാ പരിവത്തമാനാ പരിദേവിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൩൭൯. ''തസ്സാ ലാലപ്പിതം സുത്വാ, സബ്ബാ അന്തേപുരേ ബഹൂ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, സിവികഞ്ഞാ സമാഗതാ.

൨൩൮൦. ''സാലാവ സമ്പമഥിതാ, മാലുതേന പമദ്ദിതാ;
സേന്തി പുത്താ ച ദാരാ ച, വേസ്സന്തരനിവേസനേ.

൨൩൮൧. ''ഓരോധാ ച കുമാരാ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, വേസ്സന്തരനിവേസനേ.

൨൩൮൨. ''ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, വേസ്സന്തരനിവേസനേ.

൨൩൮൩. ''തതോ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയസ്സുഗ്ഗമനം പതി;
അഥ വേസ്സന്തരോ രാജാ, ദാനം ദാതും ഉപാഗമി.

൨൩൮൪. ''വത്ഥാനി വത്ഥകാമാനം, സോണ്ഡാനം ദേഥ വാരുണിം;
ഭോജനം ഭോജനത്ഥീനം, സമ്മദേവ പവേച്ഛഥ.

൨൩൮൫. ''മാ ച കിഞ്ചി വനിബ്ബകേ, ഹേട്ഠയിത്ഥ ഇധാഗതേ;
തപ്പേഥ അന്നപാനേന, ഗച്ഛന്തു പടിപൂജിതാ.

൨൩൮൬. ''അഥേത്ഥ വത്തതീ സദ്ദോ, തുമുലോ ഭേരവോ മഹാ;
ദാനേന തം നീഹരന്തി, പുന ദാനം അദാ തുവം.

൨൩൮൭. ''തേ സു മത്താ കിലന്താവ, സമ്പതന്തി വനിബ്ബകാ;
നിക്ഖമന്തേ മഹാരാജേ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

൨൩൮൮. ''അച്ഛേച്ഛും വത ഭോ രുക്ഖം, നാനാഫലധരം ദുമം;
യഥാ വേസ്സന്തരം രട്ഠാ, പബ്ബാജേന്തി അദൂസകം.

൨൩൮൯. ''അച്ഛേച്ഛും വത ഭോ രുക്ഖം, സബ്ബകാമദദം ദുമം;
യഥാ വേസ്സന്തരം രട്ഠാ, പബ്ബാജേന്തി അദൂസകം.

൨൩൮൦. “അച്ഛേച്ഛും വത ഭോ രുക്ഖം, സബ്ബകാമരസാഹരം;
യഥാ വേസ്സന്തരം രട്ഠാ, പബ്ബാജേന്തി അദൂസകം.

൨൩൮൧. “യേ വുഡ്ഢാ യേ ച ദഹരാ, യേ ച മജ്ഝിമപോരിസാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, നിക്ഖമന്തേ മഹാരാജേ;
സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

൨൩൮൨. “അതിയക്ഖാ വസ്സവരാ, ഇത്ഥാഗാരാ ച രാജിനോ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, നിക്ഖമന്തേ മഹാരാജേ;
സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

൨൩൮൩. “ഥിയോപി തത്ഥ പക്കന്ദും, യാ തമ്ഹി നഗരേ അഹു;
നിക്ഖമന്തേ മഹാരാജേ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

൨൩൮൪. “യേ ബ്രാഹ്മണാ യേ ച സമണാ, അഞ്ഞേ വാപി വനിബ്ബകാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പക്കന്ദും, ‘അധമ്മോ കിര ഭോ’ ഇതി.

൨൩൮൫. “യഥാ വേസ്സന്തരോ രാജാ, യജമാനോ സകേ പുരേ;
സിവീനം വചനത്ഥേന, സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജതി.

൨൩൮൬. “സത്ത ഹത്ഥിസതേ ദത്വാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ;
സുവണ്ണകച്ഛേ മാതങ്ഗേ, ഹേമകപ്പനവാസസേ;

൨൩൮൭. “ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, തോമരങ്കുസപാണിഭി;
ഏസ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജതി.

൨൩൮൮. “സത്ത അസ്സസതേ ദത്വാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ;
ആജാനീയേവ ജാതിയാ, സിന്ധവേ സീഘവാഹനേ.

൨൩൮൯. “ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ഇല്ലിയാചാപധാരിഭി;
ഏസ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജതി.

൨൩൯൦. “സത്ത രഥസതേ ദത്വാ, സന്നദ്ധേ ഉസ്സിതദ്ധജേ;
ദീപേ അഥോപി വേയഗ്ഘേ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതേ.

൨൩൯൧. “ആരൂള്ഹേ ഗാമണീയേഹി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
ഏസ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജതി.

൨൩൯൨. “സത്ത ഇത്ഥിസതേ ദത്വാ, ഏകമേകാ രഥേ ഠിതാ;
സന്നദ്ധാ നിക്ഖരജ്ജൂഹി, സുവണ്ണേഹി അലങ്കതാ.

൨൩൯൩. “പീതാലങ്കാരാ പീതവസനാ, പീതാഭരണഭൂസിതാ;
ആളാരപമ്ഹാ ഹസുലാ, സുസഞ്ഞാ തനുമജ്ഝിമാ;
ഏസ വേസ്സന്തരാ രാജാ, സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജതി.

൨൩൯൪. “സത്ത ധേനുസതേ ദത്വാ, സബ്ബാ കംസുപധാരണാ;
ഏസ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജതി.

൨൩൯൫. “സത്ത ദാസിസതേ ദത്വാ, സത്ത ദാസസതാനി ച;
ഏസ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജതി.

൨൩൯൬. “ഹത്ഥീ അസ്സരഥേ ദത്വാ, നാരിയോ ച അലങ്കതാ;
ഏസ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജതി.

൨൩൯൭. “തദാസി യം ഭിംസനകം, തദാസി ലോമഹംസനം;

മഹാദാനേ പദിന്നമ്ഹി, മേദനീ സമ്പകമ്പഥ.

“തദാസി യം ഭിംസനകം, തദാസി ലോമഹംസനം;
യം പഞ്ജലികതോ രാജാ, സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജതീ”തി.

തത്ഥ **സിവികഞ്ഞാ**തി ഭിക്ഖവേ, ഫുസ്സതിയാ പരിദേവിതസദ്ദം സുത്വാ സബ്ബാപി സഞ്ജയസ്സ സിവിരഞ്ഞോ ഇത്ഥിയോ സമാഗതാ ഹുത്വാ പക്കന്ദും പരിദേവിംസു. **വേസ്സന്തരനിവേസനേ**തി തത്ഥ ഇത്ഥീനം പക്കന്ദിതസദ്ദം സുത്വാ വേസ്സന്തരസ്സപി നിവേസനേ തഥേവ പക്കന്ദിത്വാ ദ്വീസു രാജകുലേസു കേചി സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്താ വാതവേഗേന സമ്പമഥിതാ സാലാ വിയ പതിത്വാ പരിവത്തന്താ പരിദേവിംസു. **തതോ രത്യാ വിവസാനേ**തി ഭിക്ഖവേ, തതോ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന സൂരിയേ ഉഗ്ഗതേ ദാനവേയ്യാവതികാ “ദാനം പടിയാദിത”ന്തി രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. അഥ വേസ്സന്തരോ രാജാ പാതോവ ന്ഹത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതോ സാദുരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ മഹാജനപരിവുതോ സത്തസതകം മഹാദാനം ദാതും ദാനഗ്ഗം ഉപാഗമി.

ദേഥാതി തത്ഥ ഗന്ത്വാ സട്ഠിസഹസ്സഅമച്ചേ ആണാപേന്തോ ഏവമാഹ. **വാരുണി**ന്തി “മജ്ജദാനം നാമ നിപ്ഫല”ന്തി ജാനാതി, ഏവം സന്തേപി “സുരാസോണ്ഡാ ദാനഗ്ഗം പത്വാ ‘വേസ്സന്തരസ്സ ദാനഗ്ഗേ സുരം ന ലഭിമ്ഹാ’തി വത്തും മാ ലഭന്തൂ”തി ദാപേസി. **വനിബ്ബകേ**തി വനിബ്ബകജനേസു കഞ്ചി ഏകമ്പി മാ വിഹേഠയിത്ഥ. **പടിപൂജിതാ**തി മയാ പൂജിതാ ഹുത്വാ യഥാ മം ഥോമയമാനാ ഗച്ഛന്തി , തഥാ തുമ്ഹേ കരോഥാതി വദതി.

ഇതി സോ സുവണ്ണാലങ്കാരാനം സുവണ്ണധജാനം ഹേമജാലപ്പടിച്ഛന്നാനം ഹത്ഥീനം സത്തസതാനി ച, തഥാരൂപാനഞ്ഞേവ അസ്സാനം സത്തസതാനി ച, സീഹചമ്മാദീഹി പരിക്ഖിത്താനം നാനാരതനവിചിത്രാനം സുവണ്ണധജാനം രഥാനം സത്തസതാനി, സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതാനം ഉത്തമരൂപധരാനം ഖത്തിയകഞ്ഞാദീനം ഇത്ഥീനം സത്തസതാനി, സുവിനീതാനം സുസിക്ഖിതാനം ദാസാനം സത്തസതാനി, തഥാ ദാസീനം സത്തസതാനി, വരഉസഭജേട്ഠകാനം കുണ്ഡോപദോഹിനീനം ധേനൂനം സത്തസതാനി, അപരിമാണാനി പാനഭോജനാനീതി സത്തസതകം മഹാദാനം അദാസി. തസ്മിം ഏവം ദാനം ദദമാനേ ജേതുത്തരനഗരവാസിനോ ഖത്തിയബ്രാഹ്മണവേസ്സസുദ്ദാദയോ “സാമി, വേസ്സന്തര സിവിരട്ഠവാസിനോ തം ‘ദാനം ദേതീ’തി പബ്ബാജേന്തി, ത്വം പുന ദാനമേവ ദേസീ”തി പരിദേവിംസു. തേന വുത്തം -

“അഥേത്ഥ വത്തതീ സദ്ദോ, തുമുലോ ഭേരവോ മഹാ;
ദാനേന തം നീഹരന്തി, പുന ദാനം അദാ തുവ”ന്തി.

ദാനപടിഗ്ഗാഹകാ പന ദാനം ഗഹേത്വാ “ഇദാനി കിര വേസ്സന്തരോ രാജാ അമ്ഹേ അനാഥേ കത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിസ്സതി, ഇതോ പട്ഠായ കസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമാ”തി ഛിന്നപാദാ വിയ പതന്താ ആവത്തന്താ പരിവത്തന്താ മഹാസദ്ദേന പരിദേവിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“തേ സു മത്താ കിലന്താവ, സമ്പതന്തി വനിബ്ബകാ;
നിക്ഖമന്തേ മഹാരാജേ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ”തി.

തത്ഥ **തേ സു മത്താ**തി **സു**-കാരോ നിപാതമത്തോ, തേ വനിബ്ബകാതി അത്ഥോ. **മത്താ കിലന്താവാ**തി മത്താ വിയ കിലന്താ വിയ ച ഹുത്വാ. **സമ്പതന്തീ**തി പരിവത്തിത്വാ ഭൂമിയം പതന്തി. **അച്ഛേച്ഛും വതാ**തി ഛിന്ദിംസു, **വതാ**തി നിപാതമത്തം. **യഥാ**തി യേന കാരണേന. **അതിയക്ഖാ**തി ഭൂതവിജ്ജാ ഇക്ഖണികാപി. **വസ്സവരാ**തി ഉദ്ധടബീജാ ഓരോധപാലകാ. **വചനത്ഥേനാ**തി വചനകാരണേന. **സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജതീ**തി അത്തനോ രട്ഠാ നിഗ്ഗച്ഛതി.

ഗാമണീയേഹീതി ഹത്ഥാചരിയേഹി. **ആജാനീയേവാ**തി ജാതിസമ്പന്നേ .
ഗാമണീയേഹീതി അസ്സാചരിയേഹി. **ഇല്ലിയാചാപധാരിഭീ**തി ഇല്ലിയഞ്ച ചാപഞ്ച ധാരേന്തേഹി. **ദീപേ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘേ**തി ദീപിചമ്മബ്യഗ്ഘചമ്മപരിക്ഖിത്തേ. **ഏകമേകാ രഥേ ഠിതാ**തി സോ കിര ഏകമേകം ഇത്ഥിരതനം രഥേ ഠപേത്വാ അട്ഠഅട്ഠവണ്ണദാസീഹി പരിവുതം കത്വാ അദാസി.

നിക്ഖരജ്ജൂഹീതി സുവണ്ണസുത്തമയേഹി പാമങ്ഗേഹി. **ആളാരപമ്ഹാ**തി വിസാലക്ഖിഗണ്ഡാ. **ഹസുലാ**തി മ്ഹിതപുബ്ബങ്ഗമകഥാ. **സുസഞ്ഞാ**തി സുസ്സോണിയോ. **തനുമജ്ഝിമാ**തി കരതലമിവ തനുമജ്ഝിമഭാഗാ. തദാ പന ദേവതായോ ജമ്ബുദീപതലേ രാജൂനം "വേസ്സന്തരോ രാജാ മഹാദാനം ദേതീ"തി ആരോചയിംസു, തസ്മാ തേ ഖത്തിയാ ദേവതാനുഭാവേനാഗന്ത്വാ താ ഗണ്ഹിത്വാ പക്കമിംസു. **കംസുപധാരണാ**തി ഇധ **കംസ**ന്തി രജതസ്സ നാമം, രജതമയേന ഖീരപടിച്ഛനഭാജനേന സദ്ധിഞ്ഞേവ അദാസീതി അത്ഥോ. **പദിന്നമ്ഹീ**തി ദീയമാനേ. **സമ്പകമ്പഥാ**തി ദാനതേജേന കമ്പിത്ഥ. **യം പഞ്ജലികതോ**തി യം സോ വേസ്സന്തരോ രാജാ മഹാദാനം ദത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ അത്തനോ ദാനം നമസ്സമാനോ "സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ മേ ഇദം പച്ചയോ ഹോതൂ"തി പഞ്ജലികതോ അഹോസി, തദാപി ഭീസനകമേവ അഹോസി, തസ്മിം ഖണേ പഥവീ കമ്പിത്ഥാതി അത്ഥോ. **നിരജ്ജതീ**തി ഏവം കത്വാ നിഗ്ഗച്ഛതിയേവ, ന കോചി നം നിവാരേതീതി അത്ഥോ.

അപിച ഖോ തസ്സ ദാനം ദദന്തസ്സേവ സായം അഹോസി. സോ അത്തനോ നിവേസനമേവ ഗന്ത്വാ "മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ സ്വേ ഗമിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ അലങ്കതരഥേന മാതാപിതൂനം വസനട്ഠാനം ഗതോ. മദ്ദീദേവീപി "അഹം സാമിനാ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ മാതാപിതരോ അനുജാനാപേസ്സാമീ"തി തേനേവ സദ്ധിം ഗതാ. മഹാസത്തോ പിതരം വന്ദിത്വാ അത്തനോ ഗമനഭാവം കഥേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible]. "ആമന്തയിത്ഥ രാജാനം, സഞ്ജയം ധമ്മിനം വരം;
അവരുദ്ധസി മം ദേവ, വങ്കം ഗച്ഛാമി പബ്ബതം.

[illegible]. "യേ ഹി കേചി മഹാരാജ, ഭൂതാ യേ ച ഭവിസ്സരേ;
അതിത്തായേവ കാമേഹി, ഗച്ഛന്തി യമസാധനം.

[illegible]. "സ്വാഹം സകേ അഭിസ്സസിം, യജമാനോ സകേ പുരേ;
സിവീനം വചനത്ഥേന, സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജഹം.

[illegible]. "അഘം തം പടിസേവിസ്സം, വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ;
ഖഗ്ഗദീപിനിസേവിതേ, അഹം പുഞ്ഞാനി കരോമി;
തുമ്ഹേ പങ്കമ്ഹി സീദഥാ"തി.

തത്ഥ **ധമ്മിനം വര**ന്തി ധമ്മികരാജൂനം അന്തരേ ഉത്തമം. **അവരുദ്ധസീ**തി രട്ഠാ നീഹരസി. **ഭൂതാ**തി അതീതാ. **ഭവിസ്സരേ**തി യേ ച അനാഗതേ ഭവിസ്സന്തി , പച്ചുപ്പന്നേ ച നിബ്ബത്താ. **യമസാധന**ന്തി യമരഞ്ഞോ ആണാപവത്തിട്ഠാനം. **സ്വാഹം സകേ അഭിസ്സസി**ന്തി സോ അഹം അത്തനോ നഗരവാസിനോയേവ പീളേസിം. കിം കരോന്തോ? **യജമാനോ സകേ പുരേ**തി. പാളിയം പന "സോ അഹ"ന്തി ലിഖിതം. **നിരജ്ജഹ**ന്തി നിക്ഖന്തോ അഹം. **അഘം ത**ന്തി യം അരഞ്ഞേ വസന്തേന പടിസേവിതബ്ബം ദുക്ഖം, തം പടിസേവിസ്സാമി. **പങ്കമ്ഹീ**തി തുമ്ഹേ പന കാമപങ്കമ്ഹി സീദഥാതി വദതി.

ഇതി മഹാസത്തോ ഇമാഹി ചതൂഹി ഗാഥാഹി പിതരാ സദ്ധിം കഥേത്വാ മാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേന്തോ ഏവമാഹ -

‘‘അനുജാനാഹി മം അമ്മ, പബ്ബജ്ജാ മമ രുച്ചതി;
സ്വാഹം സകേ അഭിസ്സസിം, യജമാനോ സകേ പുരേ;
സിവീനം വചനത്ഥേന, സമ്ഹാ രട്ഠാ നിരജ്ജഹം.

‘‘അഹം തം പടിസേവിസ്സം, വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ;
ഖഗ്ഗദീപിനിസേവിതേ, അഹം പുഞ്ഞാനി കരോമി;
തുമ്ഹേ പങ്കമ്ഹി സീദഥാ’’തി.

തം സുത്വാ ഫുസ്സതീ ആഹ -

‘‘അനുജാനാമി തം പുത്ത, പബ്ബജ്ജാ തേ സമിജ്ഝതു;
അയഞ്ച മദ്ദീ കല്യാണീ, സുസഞ്ഞാ തനുമജ്ഝിമാ;
അച്ഛതം സഹ പുത്തേഹി, കിം അരഞ്ഞേ കരിസ്സതീ’’തി.

തത്ഥ **സമിജ്ഝതൂ**തി ഝാനേന സമിദ്ധാ ഹോതു. **അച്ഛത**ന്തി അച്ഛതു, ഇധേവ ഹോതൂതി വദതി.

വേസ്സന്തരോ ആഹ -

‘‘നാഹം അകാമാ ദാസിമ്പി, അരഞ്ഞം നേതുമുസ്സഹേ;
സചേ ഇച്ഛതി അന്വേതു, സചേ നിച്ഛതി അച്ഛതൂ’’തി.

തത്ഥ **അകാമാ**തി അമ്മ, കിം നാമേതം കഥേഥ, അഹം അനിച്ഛായ ദാസിമ്പി നേതും ന ഉസ്സഹാമീതി.

തതോ പുത്തസ്സ കഥം സുത്വാ രാജാ സുണ്ഹം യാചിതും പടിപജ്ജി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

‘‘തതോ സുണ്ഹം മഹാരാജാ, യാചിതും പടിപജ്ജഥ;
മാ ചന്ദനസമാചാരേ, രജോജല്ലം അധാരയി.

‘‘മാ കാസിയാനി ധാരേത്വാ, കുസചീരം അധാരയി;
ദുക്ഖോ വാസോ അരഞ്ഞസ്മിം, മാ ഹി ത്വം ലക്ഖണേ ഗമീ’’തി.

തത്ഥ **പടിപജ്ജഥാ**തി ഭിക്ഖവേ, പുത്തസ്സ കഥം സുത്വാ രാജാ സുണ്ഹം യാചിതും പടിപജ്ജി. **ചന്ദനസമാചാരേ**തി ലോഹിതചന്ദനേന പരികിണ്ണസരീരേ. **മാ ഹി ത്വം ലക്ഖണേ ഗമീ**തി സുഭലക്ഖണേന സമന്നാഗതേ മാ ത്വം അരഞ്ഞം ഗമീതി.

‘‘തമബ്രവി രാജപുത്തീ, മദ്ദീ സബ്ബങ്ഗസോഭനാ;
നാഹം തം സുഖമിച്ഛേയ്യം, യം മേ വേസ്സന്തരം വിനാ’’തി.

തത്ഥ **തമബ്രവീ**തി തം സസുരം അബ്രവി.

‘‘തമബ്രവി മഹാരാജാ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ;
ഇങ്ഘ മദ്ദി നിസാമേഹി, വനേ യേ ഹോന്തി ദുസ്സഹാ.

‘‘ബഹൂ കീടാ പടങ്ഗാ ച, മകസാ മധുമക്ഖികാ;
തേപി തം തത്ഥ ഹിംസേയ്യും, തം തേ ദുക്ഖതരം സിയാ.

‘‘അപരേ പസ്സ സന്താപേ, നദീനുപനിസേവിതേ;
സപ്പാ അജഗരാ നാമ, അവിസാ തേ മഹബ്ബലാ.

‘‘തേ മനുസ്സം മിഗം വാപി, അപി മാസന്നമാഗതം;
പരിക്ഖിപിത്വാ ഭോഗേഹി, വസമാനേന്തി അത്തനോ.

‘‘അത്ഥേത്ഥപി കണ്ഹജടിനോ, അച്ഛാ നാമ അഘമ്മിഗാ;
ന തേഹി പുരിസോ ദിട്ഠോ, രുക്ഖമാരുയ്ഹ മുച്ചതി.

‘‘സങ്ഘട്ടയന്താ സിങ്ഗാനി, തിക്ഖഗ്ഗാതിപ്പഹാരിനോ;
മഹിംസാ വിചരന്തേത്ഥ, നദിം സോതുമ്ബരം പതി.

‘‘ദിസ്വാ മിഗാനം യൂഥാനം, ഗവം സഞ്ചരതം വനേ;
ധേനുവ വച്ഛഗിദ്ധാവ, കഥം മദ്ദി കരിസ്സസി.

‘‘ദിസ്വാ സമ്പതിതേ ഘോരേ, ദുമഗ്ഗേസു പ്ലവങ്ഗമേ;
അഖേത്തഞ്ഞായ തേ മദ്ദി, ഭവിസ്സതേ മഹബ്ഭയം.

‘‘യാ ത്വം സിവായ സുത്വാന, മുഹും ഉത്തസയീ പുരേ;
സാ ത്വം വങ്കമനുപ്പത്താ, കഥം മദ്ദി കരിസ്സസി.

‘‘ഠിതേ മജ്ഝന്ഹികേ കാലേ, സന്നിസിന്നേസു പക്ഖിസു;
സണതേവ ബ്രഹാരഞ്ഞം, തത്ഥ കിം ഗന്തുമിച്ഛസീ’’തി.

തത്ഥ **തമബ്രവീ**തി തം സുണ്ഹം അബ്രവി. **അപരേ പസ്സ സന്താപേ**തി അഞ്ഞേപി സന്താപേ ഭയജനകേ പേക്ഖ. **നദീനുപനിസേവിതേ**തി നദീനം ഉപനിസേവിതേ ആസന്നട്ഠാനേ, നദീകൂലേ വസന്തേതി അത്ഥോ. **അവിസാ**തി നിബ്ബിസാ. **അപി മാസന്ന**ന്തി ആസന്നം അത്തനോ സരീരസമ്ഫസ്സം ആഗതന്തി അത്ഥോ. **അഘമ്മിഗാ**തി അഘകരാ മിഗാ, ദുക്ഖാവഹാ മിഗാതി അത്ഥോ. **നദിം സോതുമ്ബരം പതീ**തി സോതുമ്ബരായ നാമ നദിയാ തീരേ. **യൂഥാന**ന്തി യൂഥാനി, അയമേവ വാ പാഠോ. **ധേനുവ വച്ഛഗിദ്ധാവാ**തി തവ ദാരകേ അപസ്സന്തീ വച്ഛഗിദ്ധാ ധേനു വിയ കഥം കരിസ്സസി. **വ**-കാരോ പനേത്ഥ നിപാതമത്തോവ. **സമ്പതിതേ**തി സമ്പതന്തേ. **ഘോരേ**തി ഭീസനകേ വിരൂപേ. **പ്ലവങ്ഗമേ**തി മക്കടേ. **അഖേത്തഞ്ഞായാ**തി അരഞ്ഞഭൂമിഅകുസലതായ. **ഭവിസ്സതേ**തി ഭവിസ്സതി. **സിവായ സുത്വാനാ**തി സിങ്ഗാലിയാ സദ്ദം സുത്വാ. **മുഹു**ന്തി പുനപ്പുനം. **ഉത്തസയീ**തി ഉത്തസസി. **സണതേവാ**തി നദതി വിയ സണന്തം വിയ ഭവിസ്സതി.

‘‘തമബ്രവി രാജപുത്തീ, മദ്ദീ സബ്ബങ്ഗസോഭനാ;
യാനി ഏതാനി അക്ഖാസി, വനേ പടിഭയാനി മേ;
സബ്ബാനി അഭിസമ്ഭോസ്സം, ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭ.

‘‘കാസം കുസം പോടകിലം, ഉസിരം മുഞ്ചപബ്ബജം;
ഉരസാ പനുദഹിസ്സാമി, നസ്സ ഹേസ്സാമി ദുന്നയാ.

‘‘ബഹൂഹി വത ചരിയാഹി, കുമാരീ വിന്ദതേ പതിം;
ഉദരസ്സുപരോധേന, ഗോഹനുവേഠനേന ച.

‘‘അഗ്ഗിസ്സ പാരിചരിയായ, ഉദകുമ്മുജ്ജനേന ച;
വേധബ്യം കടുകം ലോകേ, ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭ.

‘‘അപിസ്സാ ഹോതി അപ്പത്തോ, ഉച്ഛിട്ഠമപി ഭുഞ്ജിതും;
യോ നം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാന, അകാമം പരികഡ്ഢതി;
വേധബ്യം കടുകം ലോകേ, ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭ.

‘‘കേസഗ്ഗഹണമുക്ഖേപാ, ഭൂമ്യാ ച പരിസുമ്ഭനാ;
ദത്വാ ച നോ പക്കമതി, ബഹും ദുക്ഖം അനപ്പകം;
വേധബ്യം കടുകം ലോകേ, ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭ.

‘‘സുക്കച്ഛവീ വേധവേരാ, ദത്വാ സുഭഗമാനിനോ;
അകാമം പരികഡ്ഢന്തി, ഉലൂകഞ്ഞേവ വായസാ;

വേധബ്യം കടുകം ലോകേ, ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭ.

ഫവ്വ്ന. “അപി ഞാതികുലേ ഫീതേ, കംസപജ്ജോതനേ വസം;
നേവാതിവാക്യം ന ലഭേ, ഭാതൂഹി സഖിനീഹിപി;
വേധബ്യം കടുകം ലോകേ, ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭ.

ഫവ്വ്ര. “നഗ്ഗാ നദീ അനുദകാ, നഗ്ഗം രട്ഠം അരാജകം;
ഇത്ഥീപി വിധവാ നഗ്ഗാ, യസ്സാപി ദസ ഭാതരോ;
വേധബ്യം കടുകം ലോകേ, ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭ.

ഫവ്വ്ഭ. “ധജോ രഥസ്സ പഞ്ഞാണം, ധൂമോ പഞ്ഞാണമഗ്ഗിനോ;
രാജാ രട്ഠസ്സ പഞ്ഞാണം, ഭത്താ പഞ്ഞാണമിത്ഥിയാ;
വേധബ്യം കടുകം ലോകേ, ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭ.

ഫവ്വ്ഥ. “യാ ദലിദ്ദീ ദലിദ്ദസ്സ, അഡ്ഢാ അഡ്ഢസ്സ കിത്തിമാ;
തം വേ ദേവാ പസംസന്തി, ദുക്കരഞ്ഹി കരോതി സാ.

ഫവ്വ്ന. “സാമികം അനുബന്ധിസ്സം, സദാ കാസായവാസിനീ;
പഥബ്യാപി അഭിജ്ജന്ത്യാ, വേധബ്യം കടുകിത്ഥിയാ.

ഫവ്വ്ര. “അപി സാഗരപരിയന്തം, ബഹുവിത്തധരം മഹിം;
നാനാരതനപരിപൂരം, നിച്ഛേ വേസ്സന്തരം വിനാ.

ഫവ്വ്ക. “കഥം നു താസം ഹദയം, സുഖരാ വത ഇത്ഥിയോ;
യാ സാമികേ ദുക്ഖിതമ്ഹി, സുഖമിച്ഛന്തി അത്തനോ.

ഫവ്വ്ന്ന. “നിക്ഖമന്തേ മഹാരാജേ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ;
തമഹം അനുബന്ധിസ്സം, സബ്ബകാമദദോ ഹി മേ”തി.

തത്ഥ **തമബ്രവീ**തി ഭിക്ഖവേ, മദ്ദീ രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ തം രാജാനം അബ്രവി. **അഭിസമ്ഭോസ്സ**ന്തി സഹിസ്സാമി അധിവാസേസ്സാമി. **പോടകില**ന്തി പോടകിലതിണം. **പനുദഹിസ്സാമീ**തി ദ്വേധാ കത്വാ വേസ്സന്തരസ്സ പുരതോ ഗമിസ്സാമി. **ഉദരസ്സുപരോധേനാ**തി ഉപവാസേന ഖുദാധിവാസേന. **ഗോഹനുവേഠനേന ചാ**തി വിസാലകടിയോ ഓനതപസ്സാ ച ഇത്ഥിയോ സാമികം ലഭന്തീതി കത്വാ ഗോഹനുനാ കടിഫലകം കോട്ടാപേത്വാ വേഠനേന ച പസ്സാനി ഓനാമേത്വാ കുമാരികാ പതിം ലഭതി. **കടുക**ന്തി അസാതം. **ഗച്ഛഞ്ഞേവാ**തി ഗമിസ്സാമിയേവ.

അപിസ്സാ ഹോതി അപ്പത്തോതി തസ്സാ വിധവായ ഉച്ഛിട്ഠകമ്പി ഭുഞ്ജിതും അനനുച്ഛവികോവ. **യോ ന**ന്തി യോ നീചജച്ചോ തം വിധവം അനിച്ഛമാനഞ്ഞേവ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢതി. **കേസഗ്ഗഹണമുക്ഖേപാ, ഭൂമ്യാ ച പരിസുമ്ഭനാ**തി അസാമികം ഇത്ഥിം ഹത്ഥപാദേഹി കേസഗ്ഗഹണം, ഉക്ഖേപാ, ഭൂമിയം പാതനന്തി ഏതാനി അവമഞ്ഞനാനി കത്വാ അതിക്കമന്തി. **ദത്വാ ചാ**തി അസാമികായ ഇത്ഥിയാ ഏവരൂപം ബഹും അനപ്പകം ദുക്ഖം പരപുരിസോ ദത്വാ ച **നോ പക്കമതി** നിരാസങ്കോ ഓലോകേന്തോവ തിട്ഠതി.

സുക്കച്ഛവീതി ന്ഹാനീയചുണ്ണേന ഉട്ഠാപിതച്ഛവിവണ്ണാ. **വേധവേരാ**തി വിധവിത്ഥികാമാ പുരിസാ. **ദത്വാ**തി കിഞ്ചിദേവ അപ്പമത്തകം ധനം ദത്വാ. **സുഭഗമാനിനോ**തി മയം സുഭഗാതി മഞ്ഞമാനാ. **അകാമ**ന്തി തം വിധവം അസാമികം അകാമം. **ഉലൂകഞ്ഞേവ വായസാ**തി കാകാ വിയ ഉലൂകം പരികഡ്ഢന്തി. **കംസപജ്ജോതനേ**തി സുവണ്ണഭാജനാഭായ പജ്ജോതന്തേ. **വസ**ന്തി ഏവരൂപേപി ഞാതികുലേ വസമാനാ. **നേവാതിവാക്യം ന ലഭേ**തി “അയം ഇത്ഥീ നിസ്സാമികാ, യാവജീവം അമ്ഹാകഞ്ഞേവ ഭാരോ ജാതോ”തിആദീനി വചനാനി വദന്തേഹി

ഭാതൂഹിപി സഖിനീഹിപി അതിവാക്യം ഗരഹവചനം നേവ ന ലഭതി. **പഞ്ഞാണന്തി** പാകടഭാവകാരണം.

യാ ദലിദ്ദീ ദലിദ്ദസ്സാതി ദേവ, കിത്തിസമ്പന്നാ യാ ഇത്ഥീ അത്തനോ സാമികസ്സ ദലിദ്ദസ്സ ദുക്ഖപ്പത്തകാലേ സയമ്പി ദലിദ്ദീ സമാനാ ദുക്ഖാവ ഹോതി, തസ്സ അഡ്ഢകാലേ തേനേവ സദ്ധിം അഡ്ഢാ സുഖപ്പത്താ ഹോതി, തം വേ ദേവാ പസംസന്തി. അഭിജ്ജന്ത്യാതി അഭിജ്ജന്തിയാ. സചേപി ഹി ഇത്ഥിയാ സകലപഥവീ ന ഭിജ്ജതി, തായ സകലായ പഥവിയാ സാവ ഇസ്സരാ ഹോതി, തഥാപി വേധബ്യം കടുകമേവാതി അത്ഥോ. സുഖരാ വത ഇത്ഥിയോതി സുട്ഠു ഖരാ വത ഇത്ഥിയോ.

൨൧൫൮. “തമബ്രവി മഹാരാജാ, മദ്ദിം സബ്ബങ്ഗസോഭനം;
ഇമേ തേ ദഹരാ പുത്താ, ജാലീ കണ്ഹാജിനാ ചുഭോ;
നിക്ഖിപ്പ ലക്ഖണേ ഗച്ഛ, മയം തേ പോസയാമസേ”തി.

തത്ഥ **ജാലീ കണ്ഹാജിനാ ചുഭോ**തി ജാലീ ച കണ്ഹാജിനാ ചാതി ഉഭോ. **നിക്ഖിപ്പാ**തി ഇമേ നിക്ഖിപിത്വാ ഗച്ഛാഹീതി.

൨൧൫൯. “തമബ്രവി രാജപുത്തീ, മദ്ദീ സബ്ബങ്ഗസോഭനാ;
പിയാ മേ പുത്തകാ ദേവ, ജാലീ കണ്ഹാജിനാ ചുഭോ;
ത്യമ്ഹം തത്ഥ രമേസ്സന്തി, അരഞ്ഞേ ജീവസോകിന”ന്തി.

തത്ഥ **ത്യമ്ഹ**ന്തി തേ ദാരകാ അമ്ഹാകം തത്ഥ അരഞ്ഞേ. **ജീവസോകിന**ന്തി അവിഗതസോകാനം ഹദയം രമയിസ്സന്തീതി അത്ഥോ.

൨൧൬൦. “തമബ്രവി മഹാരാജാ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ;
സാലീനം ഓദനം ഭുത്വാ, സുചിം മംസൂപസേചനം;
രുക്ഖഫലാനി ഭുഞ്ജന്താ, കഥം കാഹന്തി ദാരകാ.

൨൧൬൧. “ഭുത്വാ സതപലേ കംസേ, സോവണ്ണേ സതരാജികേ;
രുക്ഖപത്തേസു ഭുഞ്ജന്താ, കഥം കാഹന്തി ദാരകാ.

൨൧൬൨. “കാസിയാനി ച ധാരേത്വാ, ഖോമകോടുമ്ബരാനി ച;
കുസചീരാനി ധാരേന്താ, കഥം കാഹന്തി ദാരകാ.

൨൧൬൩. “ഹത്ഥ്യസ്സാഹി പരിയായിത്വാ, സിവികായ രഥേന ച;
പത്തികാ പരിധാവന്താ, കഥം കാഹന്തി ദാരകാ.

൨൧൬൪. “കൂടാഗാരേ സയിത്വാന, നിവാതേ ഫുസിതഗ്ഗളേ;
സയന്താ രുക്ഖമൂലസ്മിം, കഥം കാഹന്തി ദാരകാ.

൨൧൬൫. “പല്ലങ്കേസു സയിത്വാന, ഗോനകേ ചിത്തസന്ഥതേ;
സയന്താ തിണസന്ഥാരേ, കഥം കാഹന്തി ദാരകാ.

൨൧൬൬. “ഗന്ധകേന വിലിമ്പിത്വാ, അഗരുചന്ദനേന ച;
രജോജല്ലാനി ധാരേന്താ, കഥം കാഹന്തി ദാരകാ.

൨൧൬൭. “ചാമരമോരഹത്ഥേഹി, ബീജിതങ്ഗാ സുഖേധിതാ;
ഫുട്ഠാ ഡംസേഹി മകസേഹി, കഥം കാഹന്തി ദാരകാ”തി.

തത്ഥ **പലസതേ കംസേ**തി പലസതേന കതായ കഞ്ചനപാതിയാ. **ഗോനകേ ചിത്തസന്ഥതേ**തി മഹാപിട്ഠിയം കാളകോജവേ ചേവ വിചിത്തകേ സന്ഥരേ ച. **ചാമരമോരഹത്ഥേഹീ**തി ചാമരേഹി ചേവ മോരഹത്ഥേഹി ച ബീജിതങ്ഗാ.

ഏവം തേസം സല്ലപന്താനഞ്ഞേവ രത്തി വിഭായി, സൂരിയോ ഉഗ്ഗഞ്ഛി. മഹാസത്തസ്സ ചതുസിന്ധവയുത്തം അലങ്കതരഥം ആനേത്വാ രാജദ്വാരേ ഠപയിംസു. മദ്ദീപി സസ്സുസസുരേ വന്ദിത്വാ സേസിത്ഥിയോ അപലോകേത്വാ ദ്വേ പുത്തേ ആദായ വേസ്സന്തരതോ പഠമതരം ഗന്ത്വാ രഥേ അട്ഠാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“ഇച്ചബ്രവി രാജപുത്തീ, മദ്ദീ സബ്ബങ്ഗസോഭനാ;
മാ ദേവ പരിദേവേസി, മാ ച ത്വം വിമനോ അഹു;
യഥാ മയം ഭവിസ്സാമ, തഥാ ഹേസ്സന്തി ദാരകാ.

“ഇദം വത്വാന പക്കാമി, മദ്ദീ സബ്ബങ്ഗസോഭനാ;
സിവിമഗ്ഗേന അന്വേസി, പുത്തേ ആദായ ലക്ഖണാ”തി.

തത്ഥ **സിവിമഗ്ഗേനാ**തി സിവിരഞ്ഞോ ഗന്തബ്ബമഗ്ഗേന. **അന്വേസീ**തി തം അഗമാസി, പാസാദാ ഓതരിത്വാ രഥം അഭിരുഹീതി അത്ഥോ.

“തതോ വേസ്സന്തരോ രാജാ, ദാനം ദത്വാന ഖത്തിയോ;
പിതു മാതു ച വന്ദിത്വാ, കത്വാ ച നം പദക്ഖിണം.

“ചതുവാഹിം രഥം യുത്തം, സീഘമാരുയ്ഹ സന്ദനം;
ആദായ പുത്തദാരഞ്ച, വങ്കം പായാസി പബ്ബത”ന്തി.

തത്ഥ **തതോ**തി ഭിക്ഖവേ, തസ്സാ മദ്ദിയാ രഥം അഭിരുഹിത്വാ ഠിതകാലേ. **ദത്വാ**തി ഹിയ്യോ ദാനം ദത്വാ. **കത്വാ ച നം പദക്ഖിണ**ന്തി പദക്ഖിണഞ്ച കത്വാ. **ന**ന്തി നിപാതമത്തം.

“തതോ വേസ്സന്തരോ രാജാ, യേനാസി ബഹുകോ ജനോ;
ആമന്ത ഖോ തം ഗച്ഛാമ, അരോഗാ ഹോന്തു ഞാതയോ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭിക്ഖവേ, തതോ വേസ്സന്തരോ രാജാ യത്ഥ “വേസ്സന്തരം രാജാനം പസ്സിസ്സാമാ”തി ബഹുകോ ജനോ ഠിതോ ആസി, തത്ഥ രഥം പേസേത്വാ മഹാജനം ആപുച്ഛന്തോ “ആമന്ത ഖോ തം ഗച്ഛാമ, അരോഗാ ഹോന്തു ഞാതയോ”തി ആഹ. തത്ഥ **ത**ന്തി നിപാതമത്തം. ഭിക്ഖവേ, തതോ വേസ്സന്തരോ രാജാ ഞാതകേ ആഹ - “തുമ്ഹേ ആമന്തേത്വാ മയം ഗച്ഛാമ, തുമ്ഹേ സുഖിതാ ഹോഥ നിദുക്ഖാ”തി.

ഏവം മഹാസത്തോ മഹാജനം ആമന്തേത്വാ “അപ്പമത്താ ഹോഥ, ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോഥാ”തി തേസം ഓവദിത്വാ പക്കാമി. ഗച്ഛന്തേ പന ബോധിസത്തേ മാതാ “പുത്തോ മേ ദാനവിത്തകോ ദാനം ദേതൂ”തി ആഭരണേഹി സദ്ധിം സത്തരതനപൂരാനി സകടാനി ഉഭോസു പസ്സേസു പേസേസി. സോപി അത്തനോ കായാരുള്ഹമേവ ആഭരണഭണ്ഡം ഓമുഞ്ചിത്വാ സമ്പത്തയാചകാനം അട്ഠാരസ വാരേ ദത്വാ അവസേസം സബ്ബം അദാസി. സോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ച നിവത്തിത്വാ ഓലോകേതുകാമോ അഹോസി. അഥസ്സ മനം പടിച്ച രഥപ്പമാണട്ഠാനേ മഹാപഥവീ ഭിജ്ജിത്വാ കുലാലചക്കം വിയ പരിവത്തിത്വാ രഥം നഗരാഭിമുഖം അകാസി. സോ മാതാപിതൂനം വസനട്ഠാനം ഓലോകേസി. തേന കാരണേന പഥവീകമ്പോ അഹോസി. തേന വുത്തം -

“നിക്ഖമിത്വാന നഗരാ, നിവത്തിത്വാ വിലോകിതേ;
തദാപി പഥവീ കമ്പി, സിനേരുവനവടംസകാ”തി. (ചരിയാ॰ ൧.൯൩);

സയം പന ഓലോകേത്വാ മദ്ദിമ്പി ഓലോകാപേതും ഗാഥമാഹ -

“ഇങ്ഘ മദ്ദി നിസാമേഹി, രമ്മരൂപംവ ദിസ്സതി;

ആവാസം സിവിസേട്ഠസ്സ, പേത്തികം ഭവനം മമാ’’തി.

തത്ഥ **നിസാമേഹീ**തി ഓലോകേഹി.

അഥ മഹാസത്തോ സഹജാതേ സട്ഠിസഹസ്സഅമച്ചേ ച സേസജനഞ്ച നിവത്താപേത്വാ രഥം പാജേന്തോ മദ്ദിം ആഹ - ‘‘ഭദ്ദേ, സചേ പച്ഛതോ യാചകാ ആഗച്ഛന്തി, ഉപധാരേയ്യാസീ’’തി. സാപി ഓലോകേന്തീ നിസീദി. അഥസ്സ സത്തസതകം മഹാദാനം സമ്പാപുണിതും അസക്കോന്താ ചത്താരോ ബ്രാഹ്മണാ നഗരം ആഗന്ത്വാ ‘‘കുഹിം വേസ്സന്തരോ രാജാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ദാനം ദത്വാ ഗതോ’’തി വുത്തേ ‘‘കിഞ്ചി ഗഹേത്വാ ഗതോ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘രഥേന ഗതോ’’തി സുത്വാ ‘‘അസ്സേ നം യാചിസ്സാമാ’’തി അനുബന്ധിംസു. അഥ മദ്ദീ തേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ ‘‘യാചകാ ആഗച്ഛന്തി, ദേവാ’’തി ആരോചേസി. മഹാസത്തോ രഥം ഠപേസി. തേ ആഗന്ത്വാ അസ്സേ യാചിംസു. മഹാസത്തോ അസ്സേ അദാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ‘‘[illegible] ബ്രാഹ്മണാ അന്വഗമും, തേ നം അസ്സേ അയാചിസും;
യാചിതോ പടിപാദേസി, ചതുന്നം ചതുരോ ഹയേ’’തി.

അസ്സേസു പന ദിന്നേസു രഥധുരം ആകാസേയേവ അട്ഠാസി. അഥ ബ്രാഹ്മണേസു ഗതമത്തേസുയേവ ചത്താരോ ദേവപുത്താ രോഹിച്ചമിഗവണ്ണേന ആഗന്ത്വാ രഥധുരം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അഗമംസു. മഹാസത്തോ തേസം ദേവപുത്തഭാവം ഞത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

[illegible] ‘‘ഇങ്ഘ മദ്ദി നിസാമേഹി, ചിത്തരൂപംവ ദിസ്സതി;
മിഗരോഹിച്ചവണ്ണേന, ദക്ഖിണസ്സാ വഹന്തി മ’’ന്തി.

തത്ഥ **ദക്ഖിണസ്സാ**തി സുസിക്ഖിതാ അസ്സാ വിയ മം വഹന്തി.

അഥ നം ഏവം ഗച്ഛന്തം അപരോ ബ്രാഹ്മണോ ആഗന്ത്വാ രഥം യാചി. മഹാസത്തോ പുത്തദാരം ഓതാരേത്വാ തസ്സ രഥം അദാസി. രഥേ പന ദിന്നേ ദേവപുത്താ അന്തരധായിംസു. രഥസ്സ ദിന്നഭാവം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ‘‘അഥേത്ഥ പഞ്ചമോ ആഗാ, സോ തം രഥമയാചഥ;
തസ്സ തം യാചിതോദാസി, ന ചസ്സുപഹതോ മനോ.

[illegible] ‘‘തതോ വേസ്സന്തരോ രാജാ, ഓരോപേത്വാ സകം ജനം;
അസ്സാസയി അസ്സരഥം, ബ്രാഹ്മണസ്സ ധനേസിനോ’’തി.

തത്ഥ **അഥേത്ഥാ**തി അഥ തസ്മിം വനേ. **ന ചസ്സുപഹതോ മനോ**തി ന ചസ്സ മനോ ഓലീനോ. **അസ്സാസയീ**തി പരിതോസേന്തോ നിയ്യാദേസി.

തതോ പട്ഠായ പന തേ സബ്ബേപി പത്തികാവ അഹേസും. അഥ മഹാസത്തോ മദ്ദിം അവോച -

[illegible] ‘‘ത്വം മദ്ദി കണ്ഹം ഗണ്ഹാഹി, ലഹു ഏസാ കനിട്ഠികാ;
അഹം ജാലിം ഗഹേസ്സാമി, ഗരുകോ ഭാതികോ ഹി സോ’’തി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഉഭോപി ഖത്തിയാ ദ്വേ ദാരകേ അങ്കേനാദായ പക്കമിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ‘‘രാജാ കുമാരമാദായ, രാജപുത്തീ ച ദാരികം;
സമ്മോദമാനാ പക്കാമും, അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയംവദാ’’തി.

ദാനകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

വനപവേസനകണ്ഡവണ്ണനാ

തേ പടിപഥം ആഗച്ഛന്തേ മനുസ്സേ ദിസ്വാ ''കുഹിം വങ്കപബ്ബതോ''തി പുച്ഛന്തി. മനുസ്സാ ''ദൂരേ''തി വദന്തി. തേന വുത്തം -

''യദി കേചി മനുജാ എന്തി, അനുമഗ്ഗേ പടിപഥേ;
മഗ്ഗം തേ പടിപുച്ഛാമ, 'കുഹിം വങ്കതപബ്ബതോ'.

''തേ തത്ഥ അമ്ഹേ പസ്സിത്വാ, കലുനം പരിദേവയും;
ദുക്ഖം തേ പടിവേദേന്തി, ദൂരേ വങ്കതപബ്ബതോ''തി.

മഗ്ഗസ്സ ഉഭോസു പസ്സേസു വിവിധഫലധാരിനോ രുക്ഖേ ദിസ്വാ ദാരകാ കന്ദന്തി. മഹാസത്തസ്സാനുഭാവേന ഫലധാരിനോ രുക്ഖാ ഓനമിത്വാ ഹത്ഥസമ്ഫസ്സം ആഗച്ഛന്തി. തതോ സുപക്കഫലാഫലാനി ഉച്ചിനിത്വാ തേസം ദേതി. തം ദിസ്വാ മദ്ദീ അച്ഛരിയം പവേദേസി. തേന വുത്തം -

''യദി പസ്സന്തി പവനേ, ദാരകാ ഫലിനേ ദുമേ;
തേസം ഫലാനം ഹേതുമ്ഹി, ഉപരോദന്തി ദാരകാ.

''രോദന്തേ ദാരകേ ദിസ്വാ, ഉബ്ബിദ്ധാ വിപുലാ ദുമാ;
സയമേവോനമിത്വാന, ഉപഗച്ഛന്തി ദാരകേ.

''ഇദം അച്ഛേരകം ദിസ്വാ, അബ്ഭുതം ലോമഹംസനം;
സാധുകാരം പവത്തേസി, മദ്ദീ സബ്ബങ്ഗസോഭനാ.

''അച്ഛേരം വത ലോകസ്മിം, അബ്ഭുതം ലോമഹംസനം;
വേസ്സന്തരസ്സ തേജേന, സയമേവോനതാ ദുമാ''തി.

ജേതുത്തരനഗരതോ സുവണ്ണഗിരിതാലോ നാമ പബ്ബതോ പഞ്ച യോജനാനി, തതോ കോന്തിമാരാ നാമ നദീ പഞ്ച യോജനാനി, തതോ അഞ്ചരഗിരി നാമ പബ്ബതോ പഞ്ച യോജനാനി, തതോ ദുന്നിവിട്ഠബ്രാഹ്മണഗാമോ നാമ പഞ്ച യോജനാനി, തതോ മാതുലനഗരം ദസ യോജനാനി. ഇതി തം മഗ്ഗം ജേതുത്തരനഗരതോ തിംസയോജനം ഹോതി. ദേവതാ തം മഗ്ഗം സംഖിപിംസു. തേ ഏകദിവസേനേവ മാതുലനഗരം പാപുണിംസു. തേന വുത്തം -

''സങ്ഖിപിംസു പഥം യക്ഖാ, അനുകമ്പായ ദാരകേ;
നിക്ഖന്തദിവസേനേവ, ചേതരട്ഠം ഉപാഗമു''ന്തി.

ഉപഗച്ഛന്താ ച പന ജേതുത്തരനഗരതോ പാതരാസസമയേ നിക്ഖമിത്വാ സായന്ഹസമയേ ചേതരട്ഠേ മാതുലനഗരം പത്താ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

''തേ ഗന്ത്വാ ദീഘമദ്ധാനം, ചേതരട്ഠം ഉപാഗമും;
ഇദ്ധം ഫീതം ജനപദം, ബഹുമംസസുരോദന''ന്തി.

തദാ മാതുലനഗരേ സട്ഠി ഖത്തിയസഹസ്സാനി വസന്തി. മഹാസത്തോ അന്തോനഗരം അപവിസിത്വാ നഗരദ്വാരേയേവ സാലായം നിസീദി. അഥസ്സ മദ്ദീ ബോധിസത്തസ്സ പാദേസു രജം പുഞ്ഛിത്വാ പാദേ സമ്ബാഹിത്വാ ''വേസ്സന്തരസ്സ ആഗതഭാവം ജാനാപേസ്സാമീ''തി സാലാതോ നിക്ഖമിത്വാ തസ്സ ചക്ഖുപഥേ സാലാദ്വാരേ അട്ഠാസി. നഗരം പവിസന്തിയോ ച നിക്ഖമന്തിയോ ച ഇത്ഥിയോ തം ദിസ്വാ പരിവാരേസും. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

''ചേതിയോ പരിവാരിംസു, ദിസ്വാ ലക്ഖണമാഗതം;

സുഖുമാലീ വത അയ്യാ, പത്തികാ പരിധാവതി.

൨൧൫൮. ‘‘ഏയ്ഹാഹി പരിയായിത്വാ, സിവികായ രഥേന ച;
സാജ്ജ മദ്ദീ അരഞ്ഞസ്മിം, പത്തികാ പരിധാവതീ’’തി.

തത്ഥ **ലക്ഖണമാഗത**ന്തി ലക്ഖണസമ്പന്നം മദ്ദിം ആഗതം. **പരിധാവതീ**തി ഏവം സുഖുമാലീ ഹുത്വാ പത്തികാവ വിചരതി. **പരിയായിത്വാ**തി ജേതുത്തരനഗരേ വിചരിത്വാ. **സിവികായാ**തി സുവണ്ണസിവികായ.

മഹാജനോ മദ്ദിഞ്ച വേസ്സന്തരഞ്ച ദ്വേ പുത്തേ ചസ്സ അനാഥാഗമനേന ആഗതേ ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ രാജൂനം ആചിക്ഖി. സട്ഠിസഹസ്സാ രാജാനോ രോദന്താ പരിദേവന്താ തസ്സ സന്തികം ആഗമംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൧൫൯. ‘‘തം ദിസ്വാ ചേതപാമോക്ഖാ, രോദമാനാ ഉപാഗമും;
കച്ചി നു ദേവ കുസലം, കച്ചി ദേവ അനാമയം;
കച്ചി പിതാ അരോഗോ തേ, സിവീനഞ്ച അനാമയം.

൨൧൬൦. ‘‘കോ തേ ബലം മഹാരാജ, കോ നു തേ രഥമണ്ഡലം;
അനസ്സകോ അരഥകോ, ദീഘമദ്ധാനമാഗതോ;
കച്ചാമിത്തേഹി പകതോ, അനുപ്പത്തോസിമം ദിസ’’ന്തി.

തത്ഥ **ദിസ്വാ**തി ദൂരതോവ പസ്സിത്വാ. **ചേതപാമോക്ഖാ**തി ചേതരാജാനോ. **ഉപാഗമു**ന്തി ഉപസങ്കമിംസു. **കുസല**ന്തി ആരോഗ്യം. **അനാമയ**ന്തി നിദ്ദുക്ഖഭാവം. **കോ തേ ബല**ന്തി കുഹിം തവ ബലകായോ. **രഥമണ്ഡല**ന്തി യേനാസി രഥേന ആഗതോ, സോ കുഹിന്തി പുച്ഛന്തി. **അനസ്സകോ**തി അസ്സവിരഹിതോ. **അരഥകോ**തി അയാനകോ. **ദീഘമദ്ധാനമാഗതോ**തി ദീഘമഗ്ഗം ആഗതോ. **പകതോ**തി അഭിഭൂതോ.

അഥ നേസം മഹാസത്തോ അത്തനോ ആഗതകാരണം കഥേന്തോ ആഹ -

൨൧൬൧. ‘‘കുസലഞ്ചേവ മേ സമ്മാ, അഥോ സമ്മാ അനാമയം;
അഥോ പിതാ അരോഗോ മേ, സിവീനഞ്ച അനാമയം.

൨൧൬൨. ‘‘അഹഞ്ഹി കുഞ്ജരം ദജ്ജം, ഈസാദന്തം ഉരൂള്ഹവം;
ഖേത്തഞ്ഞും സബ്ബയുദ്ധാനം, സബ്ബസേതം ഗജുത്തമം.

൨൧൬൩. ‘‘പണ്ഡുകമ്ബലസഞ്ഛന്നം, പഭിന്നം സത്തുമദ്ദനം;
ദന്തിം സവാലബീജനിം, സേതം കേലാസസാദിസം.

൨൧൬൪. ‘‘സസേതച്ഛത്തം സഉപാധേയ്യം, സാഥബ്ബനം സഹത്ഥിപം;
അഗ്ഗയാനം രാജവാഹിം, ബ്രാഹ്മണാനം അദാസഹം.

൨൧൬൫. ‘‘തസ്മിം മേ സിവയോ കുദ്ധാ, പിതാ ചുപഹതോമനോ;
അവരുദ്ധസി മം രാജാ, വങ്കം ഗച്ഛാമി പബ്ബതം;
ഓകാസം സമ്മാ ജാനാഥ, വനേ യത്ഥ വസാമസേ’’തി.

തത്ഥ **തസ്മിം മേ**തി തസ്മിം കാരണേ മയ്ഹം സിവയോ കുദ്ധാ. **ഉപഹതോമനോ**തി ഉപഹതചിത്തോ കുദ്ധോവ മം രട്ഠാ പബ്ബാജേസി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം വനേ മയം വസേയ്യാമ, തത്ഥ വസനോകാസം ജാനാഥാതി.

തേ രാജാനോ ആഹംസു -

൨൧൬൬. ‘‘സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
ഇസ്സരോസി അനുപ്പത്തോ, യം ഇധത്ഥി പവേദയ.

[illegible] ഭൂതകം ഭിസം മധും മംസം, സുദ്ധം സാലീനമോദനം;
പരിഭുഞ്ജ മഹാരാജ, പാഹുനോ നോസി ആഗതോ’’തി.

തത്ഥ **പവേദയാ**തി കഥേഹി, സബ്ബം പടിയാദേത്വാ ദസ്സാമ. **ഭിസ**ന്തി ഭിസമൂലം, യംകിഞ്ചി കന്ദജാതം വാ.

വേസ്സന്തരോ ആഹ -

[illegible] ‘‘പടിഗ്ഗഹിതം യം ദിന്നം, സബ്ബസ്സ അഗ്ഘിയം കതം;
അവരുദ്ധസി മം രാജാ, വങ്കം ഗച്ഛാമി പബ്ബതം;
ഓകാസം സമ്മാ ജാനാഥ, വനേ യത്ഥ വസാമസേ’’തി.

തത്ഥ **പടിഗ്ഗഹിത**ന്തി സബ്ബമേതം തുമ്ഹേഹി ദിന്നം മയാ ച പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതു, സബ്ബസ്സ തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം അഗ്ഘിയം നിവേദനം കതം. രാജാ പന മം അവരുദ്ധസി രട്ഠാ പബ്ബാജേസി, തസ്മാ വങ്കമേവ ഗമിസ്സാമി, തസ്മിം മേ അരഞ്ഞേ വസനട്ഠാനം ജാനാഥാതി.

തേ രാജാനോ ആഹംസു -

[illegible] ‘‘ഇധേവ താവ അച്ഛസ്സു, ചേതരട്ഠേ രഥേസഭ;
യാവ ചേതാ ഗമിസ്സന്തി, രഞ്ഞോ സന്തിക യാചിതും.

[illegible] ‘‘നിജ്ഝാപേതും മഹാരാജം, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനം;
തം തം ചേതാ പുരക്ഖത്വാ, പതീതാ ലദ്ധപച്ചയാ;
പരിവാരേത്വാന ഗച്ഛന്തി, ഏവം ജാനാഹി ഖത്തിയാ’’തി.

തത്ഥ **രഞ്ഞോ സന്തിക യാചിതു**ന്തി രഞ്ഞോ സന്തികം യാചനത്ഥായ ഗമിസ്സന്തി. **നിജ്ഝാപേതു**ന്തി തുമ്ഹാകം നിദ്ദോസഭാവം ജാനാപേതും. **ലദ്ധപച്ചയാ**തി ലദ്ധപതിട്ഠാ. **ഗച്ഛന്തീ**തി ഗമിസ്സന്തി.

മഹാസത്തോ ആഹ -

[illegible] ‘‘മാ വോ രുച്ചിത്ഥ ഗമനം, രഞ്ഞോ സന്തിക യാചിതും;
നിജ്ഝാപേതും മഹാരാജം, രാജാപി തത്ഥ നിസ്സരോ.

[illegible] ‘‘അച്ചുഗ്ഗതാ ഹി സിവയോ, ബലഗ്ഗാ നേഗമാ ച യേ;
തേ വിധംസേതുമിച്ഛന്തി, രാജാനം മമ കാരണാ’’തി.

തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തസ്മിം മമ നിദ്ദോസഭാവം നിജ്ഝാപനേ രാജാപി അനിസ്സരോ. **അച്ചുഗ്ഗതാ**തി അതികുദ്ധാ. **ബലഗ്ഗാ**തി ബലകായാ. **വിധംസേതു**ന്തി രജ്ജതോ നീഹരിതും. **രാജാന**ന്തി രാജാനമ്പി.

തേ രാജാനോ ആഹംസു -

[illegible] ‘‘സചേ ഏസാ പവത്തേത്ഥ, രട്ഠസ്മിം രട്ഠവഡ്ഢന;
ഇധേവ രജ്ജം കാരേഹി, ചേതേഹി പരിവാരിതോ.

[illegible] ‘‘ഇദ്ധം ഫീതഞ്ചിദം രട്ഠം, ഇദ്ധോ ജനപദോ മഹാ;
മതിം കരോഹി ത്വം ദേവ, രജ്ജസ്സ മനുസാസിതു’’ന്തി.

തത്ഥ **സചേ ഏസാ പവത്തേത്ഥാ**തി സചേ ഏതസ്മിം രട്ഠേ ഏസാ പവത്തി. **രജ്ജസ്സ മനുസാസിതു**ന്തി രജ്ജം സമനുസാസിതും, അയമേവ വാ പാഠോ.

വേസ്സന്തരോ ആഹ -

൨൧൦൬. “ന മേ ഛന്ദോ മതി അത്ഥി, രജ്ജസ്സ അനുസാസിതും;
പബ്ബാജിതസ്സ രട്ഠസ്മാ, ചേതപുത്താ സുണാഥ മേ.

൨൧൦൭. “അതുട്ഠാ സിവയോ ആസും, ബലഗ്ഗാ നേഗമാ ച യേ;
പബ്ബാജിതസ്സ രട്ഠസ്മാ, ചേതാ രജ്ജേഭിസേചയും.

൨൧൦൮. “അസമ്മോദിയമ്പി വോ അസ്സ, അച്ചന്തം മമ കാരണാ;
സിവീഹി ഭണ്ഡനം ചാപി, വിഗ്ഗഹോ മേ ന രുച്ചതി.

൨൧൦൯. “അഥസ്സ ഭണ്ഡനം ഘോരം, സമ്പഹാരോ അനപ്പകോ;
ഏകസ്സ കാരണാ മയ്ഹം, ഹിംസേയ്യ ബഹുകോ ജനോ.

൨൧൧൦. “പടിഗ്ഗഹിതം യം ദിന്നം, സബ്ബസ്സ അഗ്ഘിയം കതം;
അവരുദ്ധസി മം രാജാ, വങ്കം ഗച്ഛാമി പബ്ബതം;
ഓകാസം സമ്മാ ജാനാഥ, വനേ യത്ഥ വസാമസേ”തി.

തത്ഥ **ചേതാ രജ്ജേഭിസേചയു**ന്തി ചേതരട്ഠവാസിനോ കിര വേസ്സന്തരം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിംസൂതി തുമ്ഹാകമ്പി തേ അതുട്ഠാ ആസും. **അസമ്മോദിയ**ന്തി അസാമഗ്ഗിയം. **അസ്സാ**തി ഭവേയ്യ. **അഥസ്സാ**തി അഥ മയ്ഹം ഏകസ്സ കാരണാ തുമ്ഹാകം ഭണ്ഡനം ഭവിസ്സതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ അനേകപരിയായേന യാചിതോപി രജ്ജം ന ഇച്ഛി. അഥസ്സ തേ ചേതരാജാനോ മഹന്തം സക്കാരം കരിംസു. സോ നഗരം പവിസിതും ന ഇച്ഛി. അഥ നം സാലമേവ അലങ്കരിത്വാ സാണിയാ പരിക്ഖേപം കത്വാ മഹാസയനം പഞ്ഞാപേത്വാ സബ്ബേ ആരക്ഖം കരിംസു. സോ ഏകരത്തിം തേഹി സങ്ഗഹിതാരക്ഖോ സാലായം സയിത്വാ പുനദിവസേ പാതോവ ന്ഹത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ തേഹി പരിവുതോ നിക്ഖമി. സട്ഠിസഹസ്സാ ഖത്തിയാ തേന സദ്ധിം പന്നരസയോജനമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ വനദ്വാരേ ഠത്വാ പുരതോ പന്നരസയോജനമഗ്ഗം ആചിക്ഖന്താ ആഹംസു -

൨൧൧൧. “തഗ്ഘ തേ മയമക്ഖാമ, യഥാപി കുസലാ തഥാ;
രാജിസീ യത്ഥ സമ്മന്തി, ആഹുതഗ്ഗീ സമാഹിതാ.

൨൧൧൨. “ഏസ സേലോ മഹാരാജ, പബ്ബതോ ഗന്ധമാദനോ;
യത്ഥ ത്വം സഹ പുത്തേഹി, സഹ ഭരിയായ ച്ഛസി.

൨൧൧൩. “തം ചേതാ അനുസാസിംസു, അസ്സുനേത്താ രുദംമുഖാ;
ഇതോ ഗച്ഛ മഹാരാജ, ഉജും യേനുത്തരാമുഖോ.

൨൧൧൪. “അഥ ദക്ഖിസി ഭദ്ദന്തേ, വേപുല്ലം നാമ പബ്ബതം;
നാനാദുമഗണാകിണ്ണം, സീതച്ഛായം മനോരമം.

൨൧൧൫. “തമതിക്കമ്മ ഭദ്ദന്തേ, അഥ ദക്ഖിസി ആപഗം;
നദിം കേതുമതിം നാമ, ഗമ്ഭീരം ഗിരിഗബ്ഭരം.

൨൧൧൬. “പുഥുലോമമച്ഛാകിണ്ണം, സുപതിത്ഥം മഹോദകം;
തത്ഥ ന്ഹത്വാ പിവിത്വാ ച, അസ്സാസേത്വാ സപുത്തകേ.

൨൧൧൭. “അഥ ദക്ഖിസി ഭദ്ദന്തേ, നിഗ്രോധം മധുപിപ്ഫലം;
രമ്മകേ സിഖരേ ജാതം, സീതച്ഛായം മനോരമം.

൨൧൧൮. “അഥ ദക്ഖിസി ഭദ്ദന്തേ, നാളികം നാമ പബ്ബതം;

നാനാദിജഗണാകിണ്ണം, സേലം കിമ്പുരിസായുതം.

൧൯൦൮. “തസ്സ ഉത്തരപുബ്ബേന, മുചലിന്ദോ നാമ സോ സരോ;
പുണ്ഡരീകേഹി സഞ്ഛന്നോ, സേതസോഗന്ധികേഹി ച.

൧൯൦൯. “സോ വനം മേഘസങ്കാസം, ധുവം ഹരിതസദ്ദലം;
സീഹോവാമിസപേക്ഖീവ, വനസണ്ഡം വിഗാഹയ;
പുപ്ഫരുക്ഖേഹി സഞ്ഛന്നം, ഫലരുക്ഖേഹി ചൂഭയം.

൧൯൧൦. “തത്ഥ ബിന്ദുസ്സരാ വഗ്ഗൂ, നാനാവണ്ണാ ബഹൂ ദിജാ;
കൂജന്തമുപകൂജന്തി, ഉതുസംപുപ്ഫിതേ ദുമേ.

൧൯൧൧. “ഗന്ത്വാ ഗിരിവിദുഗ്ഗാനം, നദീനം പഭവാനി ച;
സോ ദക്ഖിസി പോക്ഖരണിം, കരഞ്ജകകുധായുതം.

൧൯൧൨. “പുഥുലോമമച്ഛാകിണ്ണം , സുപതിത്ഥം മഹോദകം;
സമഞ്ച ചതുരംസഞ്ച, സാദും അപ്പടിഗന്ധിയം.

൧൯൧൩. “തസ്സാ ഉത്തരപുബ്ബേന, പണ്ണസാലം അമാപയ;
പണ്ണസാലം അമാപേത്വാ, ഉഞ്ഛാചരിയായ ഈഹഥാ”തി.

തത്ഥ **രാജിസീ**തി രാജാനോ ഹുത്വാ പബ്ബജിതാ. **സമാഹിതാ**തി ഏകഗ്ഗചിത്താ. **ഏസാ**തി ദക്ഖിണഹത്ഥം ഉക്ഖിപിത്വാ ഇമിനാ പബ്ബതപാദേന ഗച്ഛഥാതി ആചിക്ഖന്താ വദന്തി. **അച്ഛസീ**തി വസിസ്സസി. **ആപഗ**ന്തി ഉദകവാഹനദിആവട്ടം. **ഗിരിഗബ്ഭര**ന്തി ഗിരീനം കുച്ഛിതോ പവത്തം. **മധുപിപ്ഫല**ന്തി മധുരഫലം. **രമ്മകേ**തി രമണീയേ. **കിമ്പുരിസായുത**ന്തി കിമ്പുരിസേഹി ആയുതം പരികിണ്ണം. **സേതസോഗന്ധികേഹി ചാ**തി നാനപ്പകാരേഹി സേതുപ്പലേഹി ചേവ സോഗന്ധികേഹി ച സഞ്ഛന്നോ. **സീഹോവാമിസപേക്ഖീവാ**തി ആമിസം പേക്ഖന്തോ സീഹോ വിയ.

ബിന്ദുസ്സരാതി സമ്പിണ്ഡിതസ്സരാ. **വഗ്ഗൂ**തി മധുരസ്സരാ. **കൂജന്തമുപകൂജന്തീ**തി പഠമം കൂജമാനം പക്ഖിം പച്ഛാ ഉപകൂജന്തി. **ഉതുസംപുപ്ഫിതേ ദുമേ**തി ഉതുസമയേ പുപ്ഫിതേ ദുമേ നിലീയിത്വാ കൂജന്തം ഉപകൂജന്തി. **സോ ദക്ഖിസീ**തി സോ ത്വം പസ്സിസ്സസീതി അത്ഥോ. **കരഞ്ജകകുധായുത**ന്തി കരഞ്ജരുക്ഖേഹി ച കകുധരുക്ഖേഹി ച സമ്പരികിണ്ണം. **അപ്പടിഗന്ധിയ**ന്തി പടികൂലഗന്ധവിരഹിതം മധുരോദകപരികിണ്ണംനാനപ്പകാരപദുമുപ്പലാദീഹി സഞ്ഛന്നം. **പണ്ണസാലം അമാപയാ**തി പണ്ണസാലം മാപേയ്യാസി. **അമാപേത്വാ**തി മാപേത്വാ. **ഉഞ്ഛാചരിയായ ഈഹഥാ**തി അഥ തുമ്ഹേ, ദേവ, ഉഞ്ഛാചരിയായ യാപേന്താ അപ്പമത്താ ഈഹഥ, ആരദ്ധവീരിയാ ഹുത്വാ വിഹരേയ്യാഥാതി അത്ഥോ.

ഏവം തേ രാജാനോ തസ്സ പന്നരസയോജനമഗ്ഗം ആചിക്ഖിത്വാ തം ഉയ്യോജേത്വാ വേസ്സന്തരസ്സ അന്തരായഭയസ്സ വിനോദനത്ഥം “മാ കോചിദേവ പച്ചാമിത്തോ ഓകാസം ലഭേയ്യാ”തി ചിന്തേത്വാ ഏകം ബ്യത്തം സുസിക്ഖിതം ചേതപുത്തം ആമന്തേത്വാ “ത്വം ഗച്ഛന്തേ ച ആഗച്ഛന്തേ ച പരിഗ്ഗണ്ഹാഹീ”തി വനദ്വാരേ ആരക്ഖണത്ഥായ ഠപേത്വാ സകനഗരം ഗമിംസു. വേസ്സന്തരോപി സപുത്തദാരോ ഗന്ധമാദനപബ്ബതം പത്വാ, തം ദിവസം തത്ഥ വസിത്വാ തതോ ഉത്തരാഭിമുഖോ വേപുല്ലപബ്ബതപാദേന ഗന്ത്വാ, കേതുമതിയാ നാമ നദിയാ തീരേ നിസീദിത്വാ വനചരകേന ദിന്നം മധുമംസം ഖാദിത്വാ തസ്സ സുവണ്ണസൂചിം ദത്വാ തത്ഥ ന്ഹത്വാ പിവിത്വാ പടിപ്പസ്സദ്ധദരഥോ നദിതോ ഉത്തരിത്വാ സാനുപബ്ബതസിഖരേ ഠിതസ്സ നിഗ്രോധസ്സ മൂലേ ഥോകം നിസീദിത്വാ നിഗ്രോധഫലാനി ഖാദിത്വാ ഉട്ഠായ ഗച്ഛന്തോ നാളികം നാമ പബ്ബതം പത്വാ തം പരിഹരന്തോ മുചലിന്ദസരം ഗന്ത്വാ സരസ്സ തീരേന പുബ്ബുത്തരകണ്ണം

പത്വാ, ഏകപദികമഗ്ഗേന വനഘടം പവിസിത്വാ തം അതിക്കമ്മ ഗിരിവിദുഗ്ഗാനം നദിപ്പഭവാനം പുരതോ ചതുരംസപോക്ഖരണിം പാപുണി.

തസ്മിം ഖണേ സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ "മഹാസത്തോ ഹിമവന്തം പവിട്ഠോ"തി ഞത്വാ "തസ്സ വസനട്ഠാനം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ വിസ്സകമ്മം പക്കോസാപേത്വാ "ഗച്ഛ, താത, ത്വം വങ്കപബ്ബതകുച്ഛിമ്ഹി രമണീയേ ഠാനേ അസ്സമപദം മാപേത്വാ ഏഹീ"തി പേസേസി. സോ "സാധു, ദേവാ"തി ദേവലോകതോ ഓതരിത്വാ തത്ഥ ദ്വേ പണ്ണസാലായോ ദ്വേ ചങ്കമേ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാനി ച മാപേത്വാ ചങ്കമകോടിയം തേസു തേസു ഠാനേസു നാനാഫലധരേ രുക്ഖേ ച കദലിവനാനി ച ദസ്സേത്വാ സബ്ബേ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ പടിയാദേത്വാ "യേ കേചി പബ്ബജിതുകാമാ, തേ ഇമേ ഗണ്ഹന്തൂ"തി അക്ഖരാനി ലിഖിത്വാ അമനുസ്സേ ച ഭേരവസദ്ദേ മിഗപക്ഖിനോ ച പടിക്കമാപേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

മഹാസത്തോ ഏകപദികമഗ്ഗം ദിസ്വാ "പബ്ബജിതാനം വസനട്ഠാനം ഭവിസ്സതീ"തി മദ്ദിഞ്ച പുത്തേ ച അസ്സമപദദ്വാരേ ഠപേത്വാ അസ്സമപദം പവിസിത്വാ അക്ഖരാനി ഓലോകേത്വാ "സക്കേനമ്ഹി ദിട്ഠോ"തി ഞത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ ഖഗ്ഗഞ്ച ധനുഞ്ച അപനേത്വാ സാടകേ ഓമുഞ്ചിത്വാ രത്തവാകചീരം നിവാസേത്വാ അജിനചമ്മം അംസേ കത്വാ ജടാമണ്ഡലം ബന്ധിത്വാ ഇസിവേസം ഗഹേത്വാ കത്തരദണ്ഡം ആദായ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതസിരിം സമുബ്ബഹന്തോ "അഹോ സുഖം, അഹോ സുഖം, പബ്ബജ്ജാ മേ അധിഗതാ"തി ഉദാനം ഉദാനേത്വാ ചങ്കമം ആരുയ്ഹ അപരാപരം ചങ്കമിത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസദിസേന ഉപസമേന പുത്തദാരാനം സന്തികം അഗമാസി. മദ്ദീപി മഹാസത്തസ്സ പാദേസു പതിത്വാ രോദിത്വാ തേനേവ സദ്ധിം അസ്സമപദം പവിസിത്വാ അത്തനോ പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ ഇസിവേസം ഗണ്ഹി. പച്ഛാ പുത്തേപി താപസകുമാരകേ കരിംസു. ചത്താരോ ഖത്തിയാ വങ്കപബ്ബതകുച്ഛിമ്ഹി വസിംസു. അഥ മദ്ദീ മഹാസത്തം വരം യാചി "ദേവ, തുമ്ഹേ ഫലാഫലത്ഥായ വനം അഗന്ത്വാ പുത്തേ ഗഹേത്വാ ഇധേവ ഹോഥ, അഹം ഫലാഫലം ആഹരിസ്സാമീ"തി. തതോ പട്ഠായ സാ അരഞ്ഞതോ ഫലാഫലാനി ആഹരിത്വാ തയോ ജനേ പടിജഗ്ഗതി.

ബോധിസത്തോപി തം വരം യാചി "ഭദ്ദേ, മദ്ദി മയം ഇതോ പട്ഠായ പബ്ബജിതാ നാമ, ഇത്ഥീ ച നാമ ബ്രഹ്മചരിയസ്സ മലം, ഇതോ പട്ഠായ അകാലേ മമ സന്തികം മാ ആഗച്ഛാഹീ"തി. സാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. മഹാസത്തസ്സ മേത്താനുഭാവേന സമന്താ തിയോജനേ സബ്ബേ തിരച്ഛാനാപി അഞ്ഞമഞ്ഞം മേത്തചിത്തം പടിലഭിംസു. മദ്ദീദേവീപി പാതോവ ഉട്ഠായ പാനീയപരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേത്വാ മുഖോദകം ആഹരിത്വാ ദന്തകട്ഠം ദത്വാ അസ്സമപദം സമ്മജ്ജിത്വാ ദ്വേ പുത്തേ പിതു സന്തികേ ഠപേത്വാ പച്ഛിഖണിത്തിഅങ്കുസഹത്ഥാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ വനമൂലഫലാഫലാനി ആദായ പച്ഛിം പൂരേത്വാ സായന്ഹസമയേ അരഞ്ഞതോ ആഗന്ത്വാ പണ്ണസാലായ ഫലാഫലം ഠപേത്വാ ന്ഹത്വാ പുത്തേ ന്ഹാപേസി. അഥ ചത്താരോപി ജനാ പണ്ണസാലാദ്വാരേ നിസീദിത്വാ ഫലാഫലം പരിഭുഞ്ജന്തി. തതോ മദ്ദീ പുത്തേ ഗഹേത്വാ അത്തനോ പണ്ണസാലം പാവിസി. ഇമിനാ നിയാമേന തേ പബ്ബതകുച്ഛിമ്ഹി സത്ത മാസേ വസിംസൂതി.

വനപവേസനകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ജൂജകപബ്ബവണ്ണനാ

തദാ കാലിങ്ഗരട്ഠേ ദുന്നിവിട്ഠബ്രാഹ്മണഗാമവാസീ ജൂജകോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ ഭിക്ഖാചരിയായ കഹാപണസതം ലഭിത്വാ ഏകസ്മിം ബ്രാഹ്മണകുലേ ഠപേത്വാ പുന ധനപരിയേസനത്ഥായ ഗതോ. തസ്മിം ചിരായന്തേ ബ്രാഹ്മണകുലാ കഹാപണസതം വലഞ്ജേത്വാ പച്ഛാ ഇതരേന ആഗന്ത്വാ ചോദിയമാനാ കഹാപണേ ദാതും

അസക്കോന്താ അമിത്തതാപനം നാമ ധീതരം തസ്സ അദംസു. സോ തം ആദായ കാലിങ്ഗരട്ഠേ ദുന്നിവിട്ഠബ്രാഹ്മണഗാമം ഗന്ത്വാ വസി. അമിത്തതാപനാ സമ്മാ ബ്രാഹ്മണം പരിചരതി. അഥ അഞ്ഞേ തരുണബ്രാഹ്മണാ തസ്സാ ആചാരസമ്പത്തിം ദിസ്വാ "അയം മഹല്ലകബ്രാഹ്മണം സമ്മാ പടിജഗ്ഗതി, തുമ്ഹേ പന അമ്ഹേസു കിം പമജ്ജഥാ"തി അത്തനോ അത്തനോ ഭരിയായോ തജ്ജേന്തി. താ "ഇമം അമിത്തതാപനം ഇമമ്ഹാ ഗാമാ പലാപേസ്സാമാ"തി നദീതിത്ഥാദീസു സന്നിപതിത്വാ തം പരിഭാസിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

"അഹു വാസീ കലിങ്ഗേസു, ജൂജകോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ;
തസ്സാസി ദഹരാ ഭരിയാ, നാമേനാമിത്തതാപനാ.

"താ നം തത്ഥ ഗതാവോചും, നദിം ഉദകഹാരിയാ;
ഥിയോ നം പരിഭാസിംസു, സമാഗന്ത്വാ കുതൂഹലാ.

"അമിത്താ നൂന തേ മാതാ, അമിത്തോ നൂന തേ പിതാ;
യേ തം ജിണ്ണസ്സ പാദംസു, ഏവം ദഹരിയം സതിം.

"അഹിതം വത തേ ഞാതീ, മന്തയിംസു രഹോഗതാ;
യേ തം ജിണ്ണസ്സ പാദംസു, ഏവം ദഹരിയം സതിം.

"അമിത്താ വത തേ ഞാതീ, മന്തയിംസു രഹോഗതാ;
യേ തം ജിണ്ണസ്സ പാദംസു, ഏവം ദഹരിയം സതിം.

"ദുക്കടം വത തേ ഞാതീ, മന്തയിംസു രഹോഗതാ;
യേ തം ജിണ്ണസ്സ പാദംസു, ഏവം ദഹരിയം സതിം.

"പാപകം വത തേ ഞാതീ, മന്തയിംസു രഹോഗതാ;
യേ തം ജിണ്ണസ്സ പാദംസു, ഏവം ദഹരിയം സതിം.

"അമനാപം വത തേ ഞാതീ, മന്തയിംസു രഹോഗതാ;
യേ തം ജിണ്ണസ്സ പാദംസു, ഏവം ദഹരിയം സതിം.

"അമനാപവാസം വസി, ജിണ്ണേന പതിനാ സഹ;
യാ ത്വം വസസി ജിണ്ണസ്സ, മതം തേ ജീവിതാ വരം.

"നഹി നൂന തുയ്ഹം കല്യാണി, പിതാ മാതാ ച സോഭനേ;
അഞ്ഞം ഭത്താരം വിന്ദിംസു, യേ തം ജിണ്ണസ്സ പാദംസു;
ഏവം ദഹരിയം സതിം.

"ദുയിട്ഠം തേ നവമിയം, അകതം അഗ്ഗിഹുത്തകം;
യേ തം ജിണ്ണസ്സ പാദംസു, ഏവം ദഹരിയം സതിം.

"സമണേ ബ്രാഹ്മണേ നൂന, ബ്രഹ്മചരിയപരായണേ;
സാ ത്വം ലോകേ അഭിസപി, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ;
യാ ത്വം വസസി ജിണ്ണസ്സ, ഏവം ദഹരിയാ സതീ.

"ന ദുക്ഖം അഹിനാ ദട്ഠം, ന ദുക്ഖം സത്തിയാ ഹതം;
തഞ്ച ദുക്ഖഞ്ച തിബ്ബഞ്ച, യം പസ്സേ ജിണ്ണകം പതിം.

"നത്ഥി ഖിഡ്ഡാ നത്ഥി രതി, ജിണ്ണേന പതിനാ സഹ;
നത്ഥി ആലാപസല്ലാപോ, ജഗ്ഘിതമ്പി ന സോഭതി.

"യദാ ച ദഹരോ ദഹരാ, മന്തയന്തി രഹോഗതാ;
സബ്ബേസം സോകാ നസ്സന്തി, യേ കേചി ഹദയസ്സിതാ.

“ഉളാരാ തം രൂപവതി, പുരിസാനംഭിപത്ഥിതാ;
ഗച്ഛ ഞാതികുലേ അച്ഛ, കിം ജിണ്ണോ രമയിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **അഹൂ**തി അഹോസി. **വാസീ കലിങ്ഗേസൂ**തി കാലിങ്ഗരട്ഠേസു ദുന്നിവിട്ഠബ്രാഹ്മണഗാമവാസീ. **താ നം തത്ഥ ഗതാവോചു**ന്തി തത്ഥ ഗാമേ താ ഇത്ഥിയോ നദീതിത്ഥേ ഉദകഹാരികാ ഹുത്വാ ഗതാ നം അവോചും. **ഥിയോ നം പരിഭാസിംസൂ**തി ഇത്ഥിയോ ന അഞ്ഞം കിഞ്ചി അവോചും, അഥ ഖോ നം പരിഭാസിംസു. **കുതൂഹലാ**തി കോതൂഹലജാതാ വിയ ഹുത്വാ. **സമാഗന്ത്വാ**തി സമന്താ പരിക്ഖിപിത്വാ. **ദഹരിയം സതി**ന്തി ദഹരിം തരുണിം സോഭഗ്ഗപ്പത്തം സമാനം. **ജിണ്ണസ്സാ**തി ജരാജിണ്ണസ്സ ഗേഹേ. **ദുയിട്ഠം തേ നവമിയ**ന്തി തവ നവമിയം യാഗം ദുയിട്ഠം ഭവിസ്സതി, സോ തേ യാഗപിണ്ഡോ പഠമം മഹല്ലകകാകേന ഗഹിതോ ഭവിസ്സതി. “ദുയിട്ഠാ തേ നവമിയാ”തിപി പാഠോ, നവമിയാ തയാ ദുയിട്ഠാ ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ. **അകതം അഗ്ഗിഹുത്തക**ന്തി അഗ്ഗിജുഹനമ്പി തയാ അകതം ഭവിസ്സതി. **അഭിസപീ**തി സമണബ്രാഹ്മണേ സമിതപാപേ വാ ബാഹിതപാപേ വാ അക്കോസി. തസ്സ തേ പാപസ്സ ഇദം ഫലന്തി അധിപ്പായേനേവ ആഹംസു. **ജഗ്ഘിതമ്പി ന സോഭതീ**തി ഖണ്ഡദന്തേ വിവരിത്വാ ഹസന്തസ്സ മഹല്ലകസ്സ ഹസിതമ്പി ന സോഭതി. **സബ്ബേസം സോകാ നസ്സന്തീ**തി സബ്ബേ ഏതേസം സോകാ വിനസ്സന്തി. **കിം ജിണ്ണോ**തി അയം ജിണ്ണോ തം പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി കഥം രമയിസ്സതീതി.

സാ താസം സന്തികാ പരിഭാസം ലഭിത്വാ ഉദകഘടം ആദായ രോദമാനാ ഘരം ഗന്ത്വാ “കിം ഭോതി രോദസീ”തി ബ്രാഹ്മണേന പുട്ഠാ തസ്സ ആരോചേന്തീ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“ന തേ ബ്രാഹ്മണ ഗച്ഛാമി, നദിം ഉദകഹാരിയാ;
ഥിയോ മം പരിഭാസന്തി, തയാ ജിണ്ണേന ബ്രാഹ്മണാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ബ്രാഹ്മണ, തയാ ജിണ്ണേന മം ഇത്ഥിയോ പരിഭാസന്തി, തസ്മാ ഇതോ പട്ഠായ തവ ഉദകഹാരികാ ഹുത്വാ നദിം ന ഗച്ഛാമീതി.

ജൂജകോ ആഹ -

“മാ മേ ത്വം അകരാ കമ്മം, മാ മേ ഉദകമാഹരി;
അഹം ഉദകമാഹിസ്സം, മാ ഭോതി കുപിതാ അഹൂ”തി.

തത്ഥ **ഉദകമാഹിസ്സ**ന്തി ഭോതി അഹം ഉദകം ആഹരിസ്സാമി.

ബ്രാഹ്മണീ ആഹ -

“നാഹം തമ്ഹി കുലേ ജാതാ, യം ത്വം ഉദകമാഹരേ;
ഏവം ബ്രാഹ്മണ ജാനാഹി, ന തേ വച്ഛാമഹം ഘരേ.

“സചേ മേ ദാസം ദാസിം വാ, നാനയിസ്സസി ബ്രാഹ്മണ;
ഏവം ബ്രാഹ്മണ ജാനാഹി, ന തേ വച്ഛാമി സന്തികേ”തി.

തത്ഥ **നാഹ**ന്തി ബ്രാഹ്മണ, യമ്ഹി കുലേ സാമികോ കമ്മം കരോതി, നാഹം തത്ഥ ജാതാ. **യം ത്വ**ന്തി തസ്മാ യം ഉദകം ത്വം ആഹരിസ്സസി, ന മയ്ഹം തേന അത്ഥോ.

ജൂജകോ ആഹ -

“നത്ഥി മേ സിപ്പഠാനം വാ, ധനം ധഞ്ഞഞ്ച ബ്രാഹ്മണി;
കുതോഹം ദാസം ദാസിം വാ, ആനയിസ്സാമി ഭോതിയാ;

അഹം ഭോതിം ഉപട്ഠിസ്സം, മാ ഭോതി കുപിതാ അഹൂ''തി.

ബ്രാഹ്മണീ ആഹ -

൨൦൯൫. ''ഏഹി തേ അഹമക്ഖിസ്സം, യഥാ മേ വചനം സുതം;
എസ വേസ്സന്തരോ രാജാ, വങ്കേ വസതി പബ്ബതേ.

൨൦൯൬. ''തം ത്വം ഗന്ത്വാന യാചസ്സു, ദാസം ദാസിഞ്ച ബ്രാഹ്മണ;
സോ തേ ദസ്സതി യാചിതോ, ദാസം ദാസിഞ്ച ഖത്തിയോ''തി.

തത്ഥ **ഏഹി തേ അഹമക്ഖിസ്സ**ന്തി അഹം തേ ആചിക്ഖിസ്സാമി. ഇദം സാ ദേവതാധിഗ്ഗഹിതാ ഹുത്വാ ആഹ.

ജൂജകോ ആഹ -

൨൦൯൭. ''ജിണ്ണോഹമസ്മി ദുബ്ബലോ, ദീഘോ ചദ്ധാ സുദുഗ്ഗമോ;
മാ ഭോതി പരിദേവേസി, മാ ച ത്വം വിമനാ അഹു;
അഹം ഭോതിം ഉപട്ഠിസ്സം, മാ ഭോതി കുപിതാ അഹൂ''തി.

തത്ഥ **ജിണ്ണോഹമസ്മീ**തി ഭദ്ദേ, അഹം ജിണ്ണോ അമ്ഹി, കഥം ഗമിസ്സാമീതി.

ബ്രാഹ്മണീ ആഹ -

൨൦൯൮. ''യഥാ അഗന്ത്വാ സങ്ഗാമം, അയുദ്ധോവ പരാജിതോ;
എവമേവ തുവം ബ്രഹ്മേ, അഗന്ത്വാവ പരാജിതോ.

൨൦൯൯. ''സചേ മേ ദാസം ദാസിം വാ, നാനയിസ്സസി ബ്രാഹ്മണ;
എവം ബ്രാഹ്മണ ജാനാഹി, ന തേ വച്ഛാമഹം ഘരേ;
അമനാപം തേ കരിസ്സാമി, തം തേ ദുക്ഖം ഭവിസ്സതി.

൨൧൦൦. ''നക്ഖത്തേ ഉതുപുബ്ബേസു, യദാ മം ദക്ഖിസിലങ്കതം;
അഞ്ഞേഹി സദ്ധിം രമമാനം, തം തേ ദുക്ഖം ഭവിസ്സതി.

൨൧൦൧. ''അദസ്സനേന മയ്ഹം തേ, ജിണ്ണസ്സ പരിദേവതോ;
ഭിയ്യോ വങ്കാ ച പലിതാ, ബഹൂ ഹേസ്സന്തി ബ്രാഹ്മണാ''തി.

തത്ഥ **അമനാപം തേ**തി വേസ്സന്തരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ദാസം വാ ദാസിം വാ അനാഹരന്തസ്സ തവ അരുച്ചനകം കമ്മം കരിസ്സാമി. **നക്ഖത്തേ ഉതുപുബ്ബേസൂ**തി നക്ഖത്തയോഗവസേന വാ ഛന്നം ഉതൂനം തസ്സ തസ്സ പുബ്ബവസേന വാ പവത്തേസു ഛണേസു.

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ ഭീതോ അഹോസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൧൦൨. ''തതോ സോ ബ്രാഹ്മണോ ഭീതോ, ബ്രാഹ്മണിയാ വസാനുഗോ;
അട്ടിതോ കാമരാഗേന, ബ്രാഹ്മണിം എതദബ്രവി.

൨൧൦൩. ''പാഥേയ്യം മേ കരോഹി ത്വം, സംകുല്യാ സഗുളാനി ച;
മധുപിണ്ഡികാ ച സുകതായോ, സത്തുഭത്തഞ്ച ബ്രാഹ്മണി.

൨൧൦൪. ''ആനയിസ്സം മേഥുനകേ, ഉഭോ ദാസകുമാരകേ;
തേ തം പരിചരിസ്സന്തി, രത്തിന്ദിവമതന്ദിതാ''തി.

തത്ഥ **അട്ടിതോ**തി ഉപദ്ദുതോ പീളിതോ. **സഗുളാനി ചാ**തി സഗുളപൂവേ ച. **സത്തുഭത്ത**ന്തി ബദ്ധസത്തുഅബദ്ധസത്തുഞ്ചേവ പുടഭത്തഞ്ച. **മേഥുനകേ**തി ജാതിഗോത്തകുലപദേസേഹി സദിസേ. **ദാസകുമാരകേ**തി തവ ദാസത്ഥായ കുമാരകേ.

സാ ഖിപ്പം പാഥേയ്യം പടിയാദേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ആരോചേസി. സോ ഗേഹേ ദുബ്ബലട്ഠാനം ഥിരം കത്വാ ദ്വാരം സങ്ഖരിത്വാ അരഞ്ഞാ ദാരൂനി ആഹരിത്വാ ഘടേന ഉദകം ആഹരിത്വാ ഗേഹേ സബ്ബഭാജനാനി പൂരേത്വാ തത്ഥേവ താപസവേസം ഗഹേത്വാ "ഭദ്ദേ, ഇതോ പട്ഠായ വികാലേ മാ നിക്ഖമി, യാവ മമാഗമനാ അപ്പമത്താ ഹോഹീ"തി ഓവദിത്വാ ഉപാഹനം ആരുയ്ഹ പാഥേയ്യപസിബ്ബകം അംസേ ലഗ്ഗേത്വാ അമിത്തതാപനം പദക്ഖിണം കത്വാ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി രോദിത്വാ പക്കാമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible]. "ഇദം വത്വാ ബ്രഹ്മബന്ധു, പടിമുഞ്ചി ഉപാഹനാ;
തതോ സോ മന്തയിത്വാന, ഭരിയം കത്വാ പദക്ഖിണം.

[illegible]. "പക്കാമി സോ രുണ്ണമുഖോ, ബ്രാഹ്മണോ സഹിതബ്ബതോ;
സിവീനം നഗരം ഫീതം, ദാസപരിയേസനം ചര"ന്തി.

തത്ഥ **രുണ്ണമുഖോ**തി രുദംമുഖോ. **സഹിതബ്ബതോ**തി സമാദിന്നവതോ, ഗഹിതതാപസവേസോതി അത്ഥോ. **ചര**ന്തി ദാസപരിയേസനം ചരന്തോ സിവീനം നഗരം ആരബ്ഭ പക്കാമി.

സോ തം നഗരം ഗന്ത്വാ സന്നിപതിതം ജനം "വേസ്സന്തരോ കുഹി"ന്തി പുച്ഛതി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible]. "സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ അവച, യേ തത്ഥാസും സമാഗതാ;
കുഹിം വേസ്സന്തരോ രാജാ, കത്ഥ പസ്സേമു ഖത്തിയം.

[illegible]. "തേ ജനാ തം അവചിംസു, യേ തത്ഥാസും സമാഗതാ;
തുമ്ഹേഹി ബ്രഹ്മേ പകതോ, അതിദാനേന ഖത്തിയോ;
പബ്ബാജിതോ സകാ രട്ഠാ, വങ്കേ വസതി പബ്ബതേ.

[illegible]. "തുമ്ഹേഹി ബ്രഹ്മേ പകതോ, അതിദാനേന ഖത്തിയോ;
ആദായ പുത്തദാരഞ്ച, വങ്കേ വസതി പബ്ബതേ"തി.

തത്ഥ **പകതോ**തി ഉപദ്ദുതോ പീളിതോ അത്തനോ നഗരേ വസിതും അലഭിത്വാ ഇദാനി വങ്കപബ്ബതേ വസതി.

ഏവം "തുമ്ഹേ അമ്ഹാകം രാജാനം നാസേത്വാ പുനപി ആഗതാ ഇധ തിട്ഠഥാ"തി തേ ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദിഹത്ഥാ ബ്രാഹ്മണം അനുബന്ധിംസു. സോ ദേവതാധിഗ്ഗഹിതോ ഹുത്വാ വങ്കപബ്ബതമഗ്ഗമേവ ഗണ്ഹി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible]. "സോ ചോദിതോ ബ്രാഹ്മണിയാ, ബ്രാഹ്മണോ കാമഗിദ്ധിമാ;
അഘം തം പടിസേവിത്ഥ, വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ;
ഖഗ്ഗദീപിനിസേവിതേ.

[illegible]. "ആദായ ബേളുവം ദണ്ഡം, അഗ്ഗിഹുത്തം കമണ്ഡലും;
സോ പാവിസി ബ്രഹാരഞ്ഞം, യത്ഥ അസ്സോസി കാമദം.

[illegible]. "തം പവിട്ഠം ബ്രഹാരഞ്ഞം, കോകാ നം പരിവാരയും;
വിക്കന്ദി സോ വിപ്പനട്ഠോ, ദൂരേ പന്ഥാ അപക്കമി.

[illegible] ‘‘…തോ സോ ബ്രാഹ്മണോ ഗന്ത്വാ, ഭോഗലുദ്ധോ അസഞ്ഞതോ;
വങ്കസ്സോരോഹണേ നട്ഠേ, ഇമാ ഗാഥാ അഭാസഥാ’’തി.

തത്ഥ **അഘം തന്തി** തം മഹാജനേന അനുബന്ധനദുക്ഖഞ്ചേവ വനപരിയോഗാഹനദുക്ഖഞ്ച. **അഗ്ഗിഹുത്തന്തി** അഗ്ഗിജുഹനകടച്ഛും. **കോകാ നം പരിവാരയുന്തി** സോ ഹി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ വങ്കപബ്ബതഗാമിമഗ്ഗം അജാനന്തോ മഗ്ഗമൂള്ഹോ ഹുത്വാ അരഞ്ഞേ വിചരി. അഥ നം ആരക്ഖണത്ഥായ നിസിന്നസ്സ ചേതപുത്തസ്സ സുനഖാ പരിവാരയിംസൂതി അത്ഥോ. **വിക്കന്ദി സോതി** സോ ഏകരുക്ഖം ആരുയ്ഹ മഹന്തേന രവേന കന്ദി. **വിപ്പനട്ഠോതി** വിനട്ഠമഗ്ഗോ. **ദൂരേ പന്ഥാതി** വങ്കപബ്ബതഗാമിപന്ഥതോ ദൂരേ പക്കാമി. **ഭോഗലുദ്ധോതി** ഭോഗരത്തോ. **അസഞ്ഞതോതി** ദുസ്സീലോ. **വങ്കസ്സോരോഹണേ നട്ഠേതി** വങ്കപബ്ബതസ്സ ഗമനമഗ്ഗേ വിനട്ഠേ.

സോ സുനഖേഹി പരിവാരിതോ രുക്ഖേ നിസിന്നോവ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസഥ -

[illegible] ‘‘കോ രാജപുത്തം നിസഭം, ജയന്തമപരാജിതം;
ഭയേ ഖേമസ്സ ദാതാരം, കോ മേ വേസ്സന്തരം വിദൂ.

[illegible] ‘‘യോ യാചതം പതിട്ഠാസി, ഭൂതാനം ധരണീരിവ;
ധരണൂപമം മഹാരാജം, കോ മേ വേസ്സന്തരം വിദൂ.

[illegible] ‘‘യോ യാചതം ഗതീ ആസി, സവന്തീനംവ സാഗരോ;
സാഗരൂപമം മഹാരാജം, കോ മേ വേസ്സന്തരം വിദൂ.

[illegible] ‘‘കല്യാണതിത്ഥം സുചിമം, സീതൂദകം മനോരമം;
പുണ്ഡരീകേഹി സഞ്ഛന്നം, യുത്തം കിഞ്ജക്ഖരേണുനാ;
രഹദൂപമം മഹാരാജം, കോ മേ വേസ്സന്തരം വിദൂ.

[illegible] ‘‘അസ്സത്ഥംവ പഥേ ജാതം, സീതച്ഛായം മനോരമം;
സന്താനം വിസമേതാരം, കിലന്താനം പടിഗ്ഗഹം;
തഥൂപമം മഹാരാജം, കോ മേ വേസ്സന്തരം വിദൂ.

[illegible] ‘‘നിഗ്രോധംവ പഥേ ജാതം, സീതച്ഛായം മനോരമം;
സന്താനം വിസമേതാരം, കിലന്താനം പടിഗ്ഗഹം;
തഥൂപമം മഹാരാജം, കോ മേ വേസ്സന്തരം വിദൂ.

[illegible] ‘‘അമ്ബം ഇവ പഥേ ജാതം, സീതച്ഛായം മനോരമം;
സന്താനം വിസമേതാരം, കിലന്താനം പടിഗ്ഗഹം;
തഥൂപമം മഹാരാജം, കോ മേ വേസ്സന്തരം വിദൂ.

[illegible] ‘‘സാലം ഇവ പഥേ ജാതം, സീതച്ഛായം മനോരമം;
സന്താനം വിസമേതാരം, കിലന്താനം പടിഗ്ഗഹം;
തഥൂപമം മഹാരാജം, കോ മേ വേസ്സന്തരം വിദൂ.

[illegible] ‘‘ദുമം ഇവ പഥേ ജാതം, സീതച്ഛായം മനോരമം;
സന്താനം വിസമേതാരം, കിലന്താനം പടിഗ്ഗഹം;
തഥൂപമം മഹാരാജം, കോ മേ വേസ്സന്തരം വിദൂ.

[illegible] ‘‘ഏവഞ്ച മേ വിലപതോ, പവിട്ഠസ്സ ബ്രഹാവനേ;
അഹം ജാനന്തി യോ വജ്ജാ, നന്ദിം സോ ജനയേ മമ.

[illegible] ‘‘ഏവഞ്ച മേ വിലപതോ, പവിട്ഠസ്സ ബ്രഹാവനേ;
അഹം ജാനന്തി യോ വജ്ജാ, തായ സോ ഏകവാചായ;

പസവേ പുഞ്ഞം അനപ്പക”ന്തി.

തത്ഥ **ജയന്ത**ന്തി മച്ഛേരചിത്തം വിജയന്തം. **കോ മേ വേസ്സന്തരം വിദൂ**തി കോ മയ്ഹം വേസ്സന്തരം ആചിക്ഖേയ്യാതി വദതി. **പതിട്ഠാസീ**തി പതിട്ഠാ ആസി. **സന്താന**ന്തി പരിസ്സന്താനം. **കിലന്താന**ന്തി മഗ്ഗകിലന്താനം. **പടിഗ്ഗഹ**ന്തി പടിഗ്ഗാഹകം പതിട്ഠാഭൂതം. **അഹം ജാനന്തി യോ വജ്ജാ**തി അഹം വേസ്സന്തരസ്സ വസനട്ഠാനം ജാനാമീതി യോ വദേയ്യാതി അത്ഥോ.

തസ്സ തം പരിദേവസദ്ദം സുത്വാ ആരക്ഖണത്ഥായ ഠപിതോ ചേതപുത്തോ മിഗലുദ്ദകോ ഹുത്വാ അരഞ്ഞേ വിചരന്തോ “അയം ബ്രാഹ്മണോ വേസ്സന്തരസ്സ വസനട്ഠാനത്ഥായ പരിദേവതി, ന ഖോ പനേസ ധമ്മതായ ആഗതോ, മദ്ദിം വാ ദാരകേ വാ യാചിസ്സതി, ഇധേവ നം മാരേസ്സാമീ”തി തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ബ്രാഹ്മണ, ന തേ ജീവിതം ദസ്സാമീ”തി ധനും ആരോപേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ തജ്ജേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“തസ്സ ചേതോ പടിസ്സോസി, അരഞ്ഞേ ലുദ്ദകോ ചരം;
തുമ്ഹേഹി ബ്രഹ്മേ പകതോ, അതിദാനേന ഖത്തിയോ;
പബ്ബാജിതോ സകാ രട്ഠാ, വങ്കേ വസതി പബ്ബതേ.

“തുമ്ഹേഹി ബ്രഹ്മേ പകതോ, അതിദാനേന ഖത്തിയോ;
ആദായ പുത്തദാരഞ്ച, വങ്കേ വസതി പബ്ബതേ.

“അകിച്ചകാരീ ദുമ്മേധോ, രട്ഠാ പവനമാഗതോ;
രാജപുത്തം ഗവേസന്തോ, ബകോ മച്ഛമിവോദകേ.

“തസ്സ ത്യാഹം ന ദസ്സാമി, ജീവിതം ഇധ ബ്രാഹ്മണ;
അയഞ്ഹി തേ മയാ നുന്നോ, സരോ പിസ്സതി ലോഹിതം.

“സിരോ തേ വജ്ഝയിത്വാന, ഹദയം ഛേത്വാ സബന്ധനം;
പന്ഥസകുണം യജിസ്സാമി, തുയ്ഹം മംസേന ബ്രാഹ്മണ.

“തുയ്ഹം മംസേന മേദേന, മത്ഥകേന ച ബ്രാഹ്മണ;
ആഹുതിം പഗ്ഗഹേസ്സാമി, ഛേത്വാന ഹദയം തവ.

“തേന മേ സുയിട്ഠം സുഹുതം, തുയ്ഹം മംസേന ബ്രാഹ്മണ;
ന ച ത്വം രാജപുത്തസ്സ, ഭരിയം പുത്തേ ച നേസ്സസീ”തി.

തത്ഥ **അകിച്ചകാരീ**തി ത്വം അകിച്ചകാരകോ. **ദുമ്മേധോ**തി നിപ്പഞ്ഞോ. **രട്ഠാ പവനമാഗതോ**തി രട്ഠതോ മഹാരഞ്ഞം ആഗതോ. **സരോ പിസ്സതീ**തി അയം സരോ തവ ലോഹിതം പിവിസ്സതി. **വജ്ഝയിത്വാനാ**തി തം മാരേത്വാ രുക്ഖാ പതിതസ്സ തേ സീസം താലഫലം വിയ ലുഞ്ചിത്വാ സബന്ധനം ഹദയമംസം ഛിന്ദിത്വാ പന്ഥദേവതായ പന്ഥസകുണം നാമ യജിസ്സാമി. **ന ച ത്വ**ന്തി ഏവം സന്തേ ന ത്വം രാജപുത്തസ്സ ഭരിയം വാ പുത്തേ വാ നേസ്സസീതി.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ മുസാവാദം കഥേന്തോ ആഹ -

“അവജ്ഝോ ബ്രാഹ്മണോ ദൂതോ, ചേതപുത്ത സുണോഹി മേ;
തസ്മാ ഹി ദൂതം ന ഹന്തി, ഏസ ധമ്മോ സനന്തനോ.

“നിജ്ഝത്താ സിവയോ സബ്ബേ, പിതാ നം ദട്ഠുമിച്ഛതി;
മാതാ ച ദുബ്ബലാ തസ്സ, അചിരാ ചക്ഖൂനി ജീയരേ.

“ഏസാഹം പഹിതോ ദൂതോ, ചേതപുത്ത സുണോഹി മേ;

രാജപുത്തം നയിസ്സാമി, യദി ജാനാസി സംസ മേ’’തി.

തത്ഥ **നിജ്ഝത്താ**തി സഞ്ഞത്താ. **അചിരാ ചക്ഖൂനി ജീയരേ**തി നിച്ചരോദനേന ന ചിരസ്സേവ ചക്ഖൂനി ജീയിസ്സന്തി.

തദാ ചേതപുത്തോ ‘‘വേസ്സന്തരം കിര ആനേതും ആഗതോ’’തി സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ സുനഖേ ബന്ധിത്വാ ഠപേത്വാ ബ്രാഹ്മണം ഓതാരേത്വാ സാഖാസന്ഥരേ നിസീദാപേത്വാ ഭോജനം ദത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

‘‘പിയസ്സ മേ പിയോ ദൂതോ, പുണ്ണപത്തം ദദാമി തേ;
ഇമഞ്ച മധുനോ തുമ്ബം, മിഗസത്ഥിഞ്ച ബ്രാഹ്മണ;
തഞ്ച തേ ദേസമക്ഖിസ്സം, യത്ഥ സമ്മതി കാമദോ’’തി.

തത്ഥ **പിയസ്സ മേ**തി മമ പിയസ്സ വേസ്സന്തരസ്സ ത്വം പിയോ ദൂതോ. **പുണ്ണപത്ത**ന്തി തവ അജ്ഝാസയപൂരണം പുണ്ണപത്തം ദദാമീതി.

ജൂജകപബ്ബവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചൂളവനവണ്ണനാ

ഏവം ചേതപുത്തോ ബ്രാഹ്മണം ഭോജേത്വാ പാഥേയ്യത്ഥായ തസ്സ മധുനോ തുമ്ബഞ്ചേവ പക്കമിഗസത്ഥിഞ്ച ദത്വാ മഗ്ഗേ ഠത്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥം ഉക്ഖിപിത്വാ മഹാസത്തസ്സ വസനോകാസം ആചിക്ഖന്തോ ആഹ -

‘‘ഏസ സേലോ മഹാബ്രഹ്മേ, പബ്ബതോ ഗന്ധമാദനോ;
യത്ഥ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സഹ പുത്തേഹി സമ്മതി.

‘‘ധാരേന്തോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണം, ആസദഞ്ച മസം ജടം;
ചമ്മവാസീ ഛമാ സേതി, ജാതവേദം നമസ്സതി.

‘‘ഏതേ നീലാ പദിസ്സന്തി, നാനാഫലധരാ ദുമാ;
ഉഗ്ഗതാ അബ്ഭകൂടാവ, നീലാ അഞ്ജനപബ്ബതാ.

‘‘ധവസ്സകണ്ണാ ഖദിരാ, സാലാ ഫന്ദനമാലുവാ;
സമ്പവേധന്തി വാതേന, സകിം പീതാവ മാണവാ.

‘‘ഉപരി ദുമപരിയായേസു, സങ്ഗീതിയോവ സുയ്യരേ;
നജ്ജുഹാ കോകിലസങ്ഘാ, സമ്പതന്തി ദുമാ ദുമം.

‘‘അവ്ഹയന്തേവ ഗച്ഛന്തം, സാഖാപത്തസമീരിതാ;
രമയന്തേവ ആഗന്തം, മോദയന്തി നിവാസിനം;
യത്ഥ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സഹ പുത്തേഹി സമ്മതി.

‘‘ധാരേന്തോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണം, ആസദഞ്ച മസം ജടം;
ചമ്മവാസീ ഛമാ സേതി, ജാതവേദം നമസ്സതീ’’തി.

തത്ഥ **ഗന്ധമാദനോ**തി ഏസ ഗന്ധമാദനപബ്ബതോ, ഏതസ്സ പാദേന ഉത്തരാഭിമുഖോ ഗച്ഛന്തോ യത്ഥ സക്കദത്തിയേ അസ്സമപദേ വേസ്സന്തരോ രാജാ സഹ പുത്തദാരേഹി വസതി, തം പസ്സിസ്സസീതി അത്ഥോ. **ബ്രാഹ്മണവണ്ണ**ന്തി സേട്ഠപബ്ബജിതവേസം. **ആസദഞ്ച മസം ജട**ന്തി ആകഡ്ഢിത്വാ ഫലാനം ഗഹണത്ഥം അങ്കുസഞ്ച അഗ്ഗിജുഹനകടച്ഛുഞ്ച ജടാമണ്ഡലഞ്ച ധാരേന്തോ. **ചമ്മവാസീ**തി അജിനചമ്മധരോ. **ഛമാ സേതീ**തി പഥവിയം പണ്ണസന്ഥരേ സയതി. **ധവസ്സകണ്ണാ ഖദിരാ**തി ധവാ ച അസ്സകണ്ണാ ച ഖദിരാ ച. **സകിം പീതാവ മാണവാ**തി ഏകവാരമേവ പീതാ

സുരാസോണ്ഡാ വിയ. **ഉപരി ദുമപരിയായേസൂ**തി രുക്ഖസാഖാസു. **സങ്ഗീതിയോവ സുയ്യരേ**തി നാനാസകുണാനം വസ്സന്താനം സദ്ദാ ദിബ്ബസങ്ഗീതിയോ വിയ സുയ്യരേ. **നജ്ജുഹാ**തി നജ്ജുഹസകുണാ. **സമ്പതന്തീ**തി വികൂജന്താ വിചരന്തി. **സാഖാപത്തസമീരിതാ**തി സാഖാനം പത്തേഹി സങ്ഘട്ടിതാ ഹുത്വാ വികൂജന്താ സകുണാ, വാതേന സമീരിതാ പത്തസാഖായേവ വാ. **ആഗന്ത**ന്തി ആഗച്ഛന്തം ജനം. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം അസ്സമേ വേസ്സന്തരോ വസതി, തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഇമം അസ്സമപദസമ്പത്തിം പസ്സിസ്സസീതി.

തതോ ഉത്തരിപി അസ്സമപദം വണ്ണേന്തോ ആഹ -

“അമ്ബാ കപിത്ഥാ പനസാ, സാലാ ജമ്ബൂ വിഭീതകാ;
ഹരീതകീ ആമലകാ, അസ്സത്ഥാ ബദരാനി ച.

“ചാരുതിമ്ബരുക്ഖാ ചേത്ഥ, നിഗ്രോധാ ച കപിത്ഥനാ;
മധുമധുകാ ഥേവന്തി, നീചേ പക്കാ ചുദുമ്ബരാ.

“പാരേവതാ ഭവേയ്യാ ച, മുദ്ദികാ ച മധുത്ഥികാ;
മധും അനേലകം തത്ഥ, സകമാദായ ഭുഞ്ജരേ.

“അഞ്ഞേത്ഥ പുപ്ഫിതാ അമ്ബാ, അഞ്ഞേ തിട്ഠന്തി ദോവിലാ;
അഞ്ഞേ ആമാ ച പക്കാ ച, ഭേകവണ്ണാ തദൂഭയം.

“അഥേത്ഥ ഹേട്ഠാ പുരിസോ, അമ്ബപക്കാനി ഗണ്ഹതി;
ആമാനി ചേവ പക്കാനി, വണ്ണഗന്ധരസുത്തമേ.

“അതേവ മേ അച്ഛരിയം, ഹിങ്കാരോ പടിഭാതി മം;
ദേവാനമിവ ആവാസോ, സോഭതി നന്ദനൂപമോ.

“വിഭേദികാ നാളികേരാ, ഖജ്ജുരീനം ബ്രഹാവനേ;
മാലാവ ഗന്ഥിതാ ഠന്തി, ധജഗ്ഗാനേവ ദിസ്സരേ;
നാനാവണ്ണേഹി പുപ്ഫേഹി, നഭം താരാചിതാമിവ.

“കുടജീ കുട്ഠതഗരാ, പാടലിയോ ച പുപ്ഫിതാ;
പുന്നാഗാ ഗിരിപുന്നാഗാ, കോവിളാരാ ച പുപ്ഫിതാ.

“ഉദ്ദാലകാ സോമരുക്ഖാ, അഗരുഫല്ലിയാ ബഹൂ;
പുത്തജീവാ ച കകുധാ, അസനാ ചേത്ഥ പുപ്ഫിതാ.

“കുടജാ സലളാ നീപാ, കോസമ്ബാ ലബുജാ ധവാ;
സാലാ ച പുപ്ഫിതാ തത്ഥ, പലാലഖലസന്നിഭാ.

“അസ്സാവിദൂരേ പോക്ഖരണീ, ഭൂമിഭാഗേ മനോരമേ;
പദുമുപ്പലസഞ്ഛന്നാ, ദേവാനമിവ നന്ദനേ.

“അഥേത്ഥ പുപ്ഫരസമത്താ, കോകിലാ മഞ്ജുഭാണികാ;
അഭിനാദേന്തി പവനം, ഉതുസമ്പുപ്ഫിതേ ദുമേ.

“സന്ദന്തി മകരന്ദേഹി, പോക്ഖരേ പോക്ഖരേ മധൂ;
അഥേത്ഥ വാതാ വായന്തി, ദക്ഖിണാ അഥ പച്ഛിമാ;
പദുമകിഞ്ജക്ഖരേണൂഹി, ഓകിണ്ണോ ഹോതി അസ്സമോ.

“ഥൂലാ സിങ്ഘാടകാ ചേത്ഥ, സംസാദിയാ പസാദിയാ;
മച്ഛകച്ഛപബ്യാവിദ്ധാ, ബഹൂ ചേത്ഥ മുപയാനകാ;
മധും ഭിസേഹി സവതി, ഖീരസപ്പി മുളാലിഭി.

൨൧൯൭. “സുരഭീ തം വനം വാതി, നാനാഗന്ധസമോദിതം;
സമ്മദ്ദതേവ ഗന്ധേന, പുപ്ഫസാഖാഹി തം വനം;
ഭമരാ പുപ്ഫഗന്ധേന, സമന്താ മഭിനാദിതാ.

൨൧൯൮. “അഥേത്ഥ സകുണാ സന്തി, നാനാവണ്ണാ ബഹൂ ദിജാ;
മോദന്തി സഹ ഭരിയാഹി, അഞ്ഞമഞ്ഞം പകൂജിനോ.

൨൧൯൯. “നന്ദികാ ജീവപുത്താ ച, ജീവപുത്താ പിയാ ച നോ;
പിയാ പുത്താ പിയാ നന്ദാ, ദിജാ പോക്ഖരണീഘരാ.

൨൨൦൦. “മാലാവ ഗന്ഥിതാ ഠന്തി, ധജഗ്ഗാനേവ ദിസ്സരേ;
നാനാവണ്ണേഹി പുപ്ഫേഹി, കുസലേഹേവ സുഗന്ഥിതാ;
യത്ഥ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സഹ പുത്തേഹി സമ്മതി.

൨൨൦൧. “ധാരേന്തോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണം, ആസദഞ്ച മസം ജടം;
ചമ്മവാസീ ഛമാ സേതി, ജാതവേദം നമസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **ചാരുതിമ്ബരുക്ഖാ**തി സുവണ്ണതിമ്ബരുക്ഖാ. **മധുമധുകാ**തി മധുരസാ മധുകാ. **ഥേവന്തീ**തി വിരോചന്തി. **പാരേവതാ**തി പാരേവതപാദസദിസാ രുക്ഖാ. **ഭവേയ്യാ**തി ദീഘഫലാ കദലിയോ. **മധുത്ഥികാ**തി മധുത്ഥേവേ പഗ്ഘരന്തിയോ, മധുരതായ വാ മധുത്ഥേവസദിസാ. **സകമാദായാ**തി തം സയമേവ ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തി. **ദോവിലാ**തി പതിതപുപ്ഫപത്താ സഞ്ജായമാനഫലാ. **ഭേകവണ്ണാ തദൂഭയ**ന്തി തേ ഉഭോപി ആമാ ച പക്കാ ച മണ്ഡൂകപിട്ഠിവണ്ണായേവ. **അഥേത്ഥ ഹേട്ഠാ പുരിസോ**തി അഥ ഏത്ഥ അസ്സമേ തേസം അമ്ബാനം ഹേട്ഠാ ഠിതകോവ പുരിസോ അമ്ബഫലാനി ഗണ്ഹാതി, ആരോഹണകിച്ചം നത്ഥി. **വണ്ണഗന്ധരസുത്തമേ**തി ഏതേഹി വണ്ണാദീഹി ഉത്തമാനി.

അതേവ മേ അച്ഛരിയന്തി അതിവിയ മേ അച്ഛരിയം. **ഹിങ്കാരോ**തി ഹിന്തി കരണം. **വിഭേദികാ**തി താലാ. **മാലാവ ഗന്ഥിതാ**തി സുപുപ്ഫിതരുക്ഖാനം ഉപരി ഗന്ഥിതാ മാലാ വിയ പുപ്ഫാനി തിട്ഠന്തി. **ധജഗ്ഗാനേവ ദിസ്സരേ**തി താനി രുക്ഖാനി അലങ്കതധജഗ്ഗാനി വിയ ദിസ്സന്തി. **കുടജീ കുട്ഠതഗരാ**തി കുടജി നാമേകാ രുക്ഖജാതി കുട്ഠഗച്ഛാ ച തഗരഗച്ഛാ ച. **ഗിരിപുന്നാഗാ**തി മഹാപുന്നാഗാ. **കോവിളാരാ**തി കോവിളാരരുക്ഖാ നാമ. **ഉദ്ദാലകാ**തി ഉദ്ദാലരുക്ഖാ. **സോമരുക്ഖാ**തി പീതപുപ്ഫവണ്ണാ രാജരുക്ഖാ. **ഫല്ലിയാ**തി ഫല്ലിയരുക്ഖാ നാമ. **പുത്തജീവാ**തി മഹാനിഗ്രോധാ. **ലബുജാ**തി ലബുജരുക്ഖാ നാമ. **പലാലഖലസന്നിഭാ**തി തേസം ഹേട്ഠാ പഗ്ഘരിതപുപ്ഫപുഞ്ജാ പലാലഖലസന്നിഭാതി വദതി.

പോക്ഖരണീതി ചതുരസ്സപോക്ഖരണീ. **നന്ദനേ**തി നന്ദനവനേ നന്ദാപോക്ഖരണീ വിയ. **പുപ്ഫരസമത്താ**തി പുപ്ഫരസേന മത്താ ചലിതാ. **മകരന്ദേഹീ**തി കിഞ്ജക്ഖേഹി. **പോക്ഖരേ പോക്ഖരേ**തി പദുമിനിപണ്ണേ പദുമിനിപണ്ണേ. തേസു ഹി കിഞ്ജക്ഖതോ രേണു ഭസ്സിത്വാ പോക്ഖരമധു നാമ ഹോതി. **ദക്ഖിണാ അഥ പച്ഛിമാ**തി ഏത്താവതാ സബ്ബാ ദിസാ വിദിസാപി വാതാ ദസ്സിതാ ഹോന്തി. **ഥൂലാ സിങ്ഘാടകാ**തി മഹന്താ സിങ്ഘാടകാ ച. **സംസാദിയാ**തി സയം ജാതസാലീ, സുകസാലീതിപി വുച്ചന്തി. **പസാദിയാ**തി തേയേവ ഭൂമിയം പതിതാ. **ബ്യാവിദ്ധാ**തി പസന്നേ ഉദകേ ബ്യാവിദ്ധാ പടിപാടിയാ ഗച്ഛന്താ ദിസ്സന്തി. **മുപയാനകാ**തി കക്കടകാ. **മധു**ന്തി ഭിസകോടിയാ ഭിന്നായ പഗ്ഘരണരസോ മധുസദിസോ ഹോതി. **ഖീരസപ്പി മുളാലിഭീ**തി മുളാലേഹി പഗ്ഘരണരസോ ഖീരമിസ്സകനവനീതസപ്പി വിയ ഹോതി.

സമ്മദ്ദതേവാതി സമ്പത്തജനം മദയതി വിയ. **സമന്താ മഭിനാദിതാ**തി സമന്താ അഭിനദന്താ വിചരന്തി. **“നന്ദികാ”**തിആദീനി തേസം നാമാനി. തേസു ഹി പഠമാ “സാമി വേസ്സന്തര, ഇമസ്മിം വനേ വസന്തോ നന്ദാ”തി വദന്തി. ദുതിയാ “ത്വഞ്ച

സുഖേന ജീവ, പുത്താ ച തേ”തി വദന്തി. തതിയാ “ത്വഞ്ച ജീവ, പിയാ പുത്താ ച തേ”തി വദന്തി. ചതുത്ഥാ “ത്വഞ്ച നന്ദ, പിയാ പുത്താ ച തേ”തി വദന്തി. തേന തേസം ഏതാനേവ നാമാനി അഹേസും. **പോക്ഖരണീഘരാ**തി പോക്ഖരണിവാസിനോ.

ഏവം ചേതപുത്തേന വേസ്സന്തരസ്സ വസനട്ഠാനേ അക്ഖാതേ ജൂജകോ തുസ്സിത്വാ പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൦൦൨. “ഇദഞ്ച മേ സത്തുഭത്തം, മധുനാ പടിസംയുതം;
മധുപിണ്ഡികാ ച സുകതായോ, സത്തുഭത്തം ദദാമി തേ”തി.

തത്ഥ **സത്തുഭത്ത**ന്തി പക്കമധുസന്നിഭം സത്തുസങ്ഖാതം ഭത്തം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഇദം മമ അത്ഥി, തം തേ ദമ്മി, ഗണ്ഹാഹി നന്തി.

തം സുത്വാ ചേതപുത്തോ ആഹ -

൨൦൦൩. “തുയ്ഹേവ സമ്ബലം ഹോതു, നാഹം ഇച്ഛാമി സമ്ബലം;
ഇതോപി ബ്രഹ്മേ ഗണ്ഹാഹി, ഗച്ഛ ബ്രഹ്മേ യഥാസുഖം.

൨൦൦൪. “അയം ഏകപദീ ഏതി, ഉജും ഗച്ഛതി അസ്സമം;
ഇസീപി അച്ചുതോ തത്ഥ, പങ്കദന്തോ രജസ്സിരോ;
ധാരേന്തോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണം, ആസദഞ്ച മസം ജടം.

൨൦൦൫. “കമ്മവാസീ ഛമാ സേതി, ജാതവേദം നമസ്സതി;
തം ത്വം ഗന്ത്വാന പുച്ഛസ്സു, സോ തേ മഗ്ഗം പവക്ഖതീ”തി.

തത്ഥ **സമ്ബല**ന്തി പാഥേയ്യം. **ഏതീ**തി യോ ഏകപദികമഗ്ഗോ അമ്ഹാകം അഭിമുഖോ ഏതി, ഏസ അസ്സമം ഉജും ഗച്ഛതി. **അച്ചുതോ**തി ഏവംനാമകോ ഇസി തത്ഥ വസതി.

൨൦൦൬. “ഇദം സുത്വാ ബ്രഹ്മബന്ധു, ചേതം കത്വാ പദക്ഖിണം;
ഉദഗ്ഗചിത്തോ പക്കാമി, യേനാസി അച്ചുതോ ഇസീ”തി.

തത്ഥ **യേനാസീ**തി യസ്മിം ഠാനേ അച്ചുതോ ഇസി അഹോസി, തത്ഥ ഗതോതി.

ചൂളവനവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മഹാവനവണ്ണനാ

൨൦൦൭. “ഗച്ഛന്തോ സോ ഭാരദ്വാജോ, അദ്ദസ്സ അച്ചുതം ഇസിം;
ദിസ്വാന തം ഭാരദ്വാജോ, സമ്മോദി ഇസിനാ സഹ.

൨൦൦൮. “കച്ചി നു ഭോതോ കുസലം, കച്ചി ഭോതോ അനാമയം;
കച്ചി ഉഞ്ഛേന യാപേസി, കച്ചി മൂലഫലാ ബഹൂ.

൨൦൦൯. “കച്ചി ഡംസാ മകസാ ച, അപ്പമേവ സരീസപാ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, കച്ചി ഹിംസാ ന വിജ്ജതീ”തി.

തത്ഥ **ഭാരദ്വാജോ**തി ജൂജകോ. **അപ്പമേവാ**തി അപ്പായേവ. **ഹിംസാ**തി തേസം വസേന തുമ്ഹാകം വിഹിംസാ.

താപസോ ആഹ -

൨൦൧൦. “കുസലഞ്ചേവ മേ ബ്രഹ്മേ, അഥോ ബ്രഹ്മേ അനാമയം;

അഥോ ഉഞ്ഛേന യാപേമി, അഥോ മൂലഫലാ ബഹൂ.

വം. [illegible] “അഥോ ഡംസാ മകസാ ച, അപ്പമേവ സരീസപാ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, ഹിംസാ മയ്ഹം ന വിജ്ജതി.

വം. [illegible] “ബഹൂനി വസ്സപൂഗാനി, അസ്സമേ വസതോ മമ;
നാഭിജാനാമി ഉപ്പന്നം, ആബാധം അമനോരമം.

വം. [illegible] “സ്വാഗതം തേ മഹാബ്രഹ്മേ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
അന്തോ പവിസ ഭദ്ദന്തേ, പാദേ പക്ഖാലയസ്സു തേ.

വം. [illegible] “തിന്ദുകാനി പിയാലാനി, മധുകേ കാസുമാരിയോ;
ഫലാനി ഖുദ്ദകപ്പാനി, ഭുഞ്ജ ബ്രഹ്മേ വരം വരം.

വം. [illegible] “ഇദമ്പി പാനീയം സീതം, ആഭതം ഗിരിഗബ്ഭരാ;
തതോ പിവ മഹാബ്രഹ്മേ, സചേ ത്വം അഭികങ്ഖസീ”തി.

ജൂജകോ ആഹ -

വം. [illegible] “പടിഗ്ഗഹിതം യം ദിന്നം, സബ്ബസ്സ അഗ്ഘിയം കതം;
സഞ്ജയസ്സ സകം പുത്തം, സിവീഹി വിപ്പവാസിതം;
തമഹം ദസ്സനമാഗതോ, യദി ജാനാസി സംസ മേ”തി.

തത്ഥ **തമഹം ദസ്സനമാഗതോ**തി തം അഹം ദസ്സനായ ആഗതോ. താപസോ ആഹ -

വം. [illegible] “ന ഭവം ഏതി പുഞ്ഞത്ഥം, സിവിരാജസ്സ ദസ്സനം;
മഞ്ഞേ ഭവം പത്ഥയതി, രഞ്ഞോ ഭരിയം പതിബ്ബതം;
മഞ്ഞേ കണ്ഹാജിനം ദാസിം, ജാലിം ദാസഞ്ച ഇച്ഛസി.

വം. [illegible] “അഥ വാ തയോ മാതാപുത്തേ, അരഞ്ഞാ നേതുമാഗതോ;
ന തസ്സ ഭോഗാ വിജ്ജന്തി, ധനം ധഞ്ഞഞ്ച ബ്രാഹ്മണാ”തി.

തത്ഥ **ന തസ്സ ഭോഗാ**തി ഭോ ബ്രാഹ്മണ, തസ്സ വേസ്സന്തരസ്സ അരഞ്ഞേ വിഹരന്തസ്സ നേവ ഭോഗാ വിജ്ജന്തി, ധനധഞ്ഞഞ്ച ന വിജ്ജതി, ദുഗ്ഗതോ ഹുത്വാ വസതി, തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ കിം കരിസ്സസീതി?

തം സുത്വാ ജൂജകോ ആഹ -

വം. [illegible] “അകുദ്ധരൂപോഹം ഭോതോ, നാഹം യാചിതുമാഗതോ;
സാധു ദസ്സനമരിയാനം, സന്നിവാസോ സദാ സുഖോ.

വം. [illegible] “അദിട്ഠപുബ്ബോ സിവിരാജാ, സിവീഹി വിപ്പവാസിതോ;
തമഹം ദസ്സനമാഗതോ, യദി ജാനാസി സംസ മേ”തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹം, ഭോ താപസ, അകുദ്ധരൂപോ, അലം ഏത്താവതാ, അഹം പന ന കിഞ്ചി വേസ്സന്തരം യാചിതുമാഗതോ, അരിയാനം പന ദസ്സനം സാധു, സന്നിവാസോ ച തേഹി സദ്ധിം സുഖോ. അഹം തസ്സ ആചരിയബ്രാഹ്മണോ, മയാ ച സോ യതോ സിവീഹി വിപ്പവാസിതോ, തതോ പട്ഠായ അദിട്ഠപുബ്ബോ, തേനാഹം തം ദസ്സനത്ഥായ ആഗതോ. യദി തസ്സ വസനട്ഠാനം ജാനാസി, സംസ മേതി.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ സദ്ദഹിത്വാ “ഹോതു സ്വേ സംസിസ്സാമി തേ, അജ്ജ താവ ഇധേവ വസാഹീ”തി തം ഫലാഫലേഹി സന്തപ്പേത്വാ പുനദിവസേ മഗ്ഗം ദസ്സേന്തോ ദക്ഖിണഹത്ഥം പസാരേത്വാ ആഹ -

൨൦൨൧. “പണ്ഡുസ സേലോ മഹാബ്രഹ്മേ, പബ്ബതോ ഗന്ധമാദനോ;
യത്ഥ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സഹ പുത്തേഹി സമ്മതി.

൨൦൨൨. “ധാരേന്തോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണം, ആസദഞ്ച മസം ജടം;
ചമ്മവാസീ ഛമാ സേതി, ജാതവേദം നമസ്സതി.

൨൦൨൩. “ഏതേ നീലാ പദിസ്സന്തി, നാനാഫലധരാ ദുമാ;
ഉഗ്ഗതാ അബ്ഭകൂടാവ, നീലാ അഞ്ജനപബ്ബതാ.

൨൦൨൪. “ധവസ്സകണ്ണാ ഖദിരാ, സാലാ ഫന്ദനമാലുവാ;
സമ്പവേധന്തി വാതേന, സകിം പീതാവ മാണവാ.

൨൦൨൫. “ഉപരി ദുമപരിയായേസു, സംഗീതിയോവ സുയ്യരേ;
നജ്ജുഹാ കോകിലസങ്ഘാ, സമ്പതന്തി ദുമാ ദുമം.

൨൦൨൬. “അവ്ഹയന്തേവ ഗച്ഛന്തം, സാഖാപത്തസമീരിതാ;
രമയന്തേവ ആഗന്തം, മോദയന്തി നിവാസിനം;
യത്ഥ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സഹ പുത്തേഹി സമ്മതി.

൨൦൨൭. “ധാരേന്തോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണം, ആസദഞ്ച മസം ജടം;
ചമ്മവാസീ ഛമാ സേതി, ജാതവേദം നമസ്സതി.

൨൦൨൮. “കരേരിമാലാ വിതതാ, ഭൂമിഭാഗേ മനോരമേ;
സദ്ദലാഹരിതാ ഭൂമി, ന തത്ഥുദ്ധംസതേ രജോ.

൨൦൨൯. “മയൂരഗീവസങ്കാസാ, തൂലഫസ്സസമൂപമാ;
തിണാനി നാതിവത്തന്തി, സമന്താ ചതുരങ്ഗുലാ.

൨൦൩൦. “അമ്ബാ ജമ്ബൂ കപിത്ഥാ ച, നീചേ പക്കാ ചുദുമ്ബരാ;
പരിഭോഗേഹി രുക്ഖേഹി, വനം തം രതിവഡ്ഢനം.

൨൦൩൧. “വേളുരിയവണ്ണസന്നിഭം, മച്ഛഗുമ്ബനിസേവിതം;
സുചിം സുഗന്ധം സലിലം, ആപോ തത്ഥപി സന്ദതി.

൨൦൩൨. “തസ്സാവിദൂരേ പോക്ഖരണീ, ഭൂമിഭാഗേ മനോരമേ;
പദുമുപ്പലസഞ്ഛന്നാ, ദേവാനമിവ നന്ദനേ.

൨൦൩൩. “തീണി ഉപ്പലജാതാനി, തസ്മിം സരസി ബ്രാഹ്മണ;
വിചിത്തം നീലാനേകാനി, സേതാ ലോഹിതകാനി ചാ”തി.

തസ്സത്ഥോ ഹേട്ഠാ വുത്തസദിസോയേവ. **കരേരിമാലാ വിതതാതി** കരേരിപുപ്ഫേഹി വിതതാ. **സദ്ദലാഹരിതാതി** ധുവസദ്ദലേന ഹരിതാ. **ന തത്ഥുദ്ധംസതേ രജോതി** തസ്മിം വനേ അപ്പമത്തകോപി രജോ ന ഉദ്ധംസതേ. **തൂലഫസ്സസമൂപമാതി** മുദുസമ്ഫസ്സതായ തൂലഫസ്സസദിസാ. **തിണാനി നാതിവത്തന്തീതി** താനി തസ്സാ ഭൂമിയാ മയൂരഗീവവണ്ണാനി തിണാനി സമന്തതോ ചതുരങ്ഗുലപ്പമാണാനേവ വത്തന്തി, തതോ പന ഉത്തരി ന വഡ്ഢന്തി. **അമ്ബാ ജമ്ബൂ കപിത്ഥാ ചാതി** അമ്ബാ ച ജമ്ബൂ ച കപിത്ഥാ ച. **പരിഭോഗേഹീതി** നാനാവിധേഹി പുപ്ഫൂപഗഫലൂപഗേഹി പരിഭോഗരുക്ഖേഹി. **സന്ദതീതി** തസ്മിം വനസണ്ഡേ വങ്കപബ്ബതേ കുന്നദീഹി ഓതരന്തം ഉദകം സന്ദതി, പവത്തതീതി അത്ഥോ. **വിചിത്തം നീലാനേകാനി, സേതാ ലോഹിതകാനി ചാതി** ഏകാനി നീലാനി, ഏകാനി സേതാനി, ഏകാനി ലോഹിതകാനീതി ഇമേഹി തീഹി ഉപ്പലജാതേഹി തം സരം വിചിത്തം. സുസജ്ജിതപുപ്ഫചങ്കോടകം വിയ സോഭതീതി ദസ്സേതി.

ഏവം ചതുരസ്സപോക്ഖരണിം വണ്ണേത്വാ പുന മുചലിന്ദസരം വണ്ണേന്തോ ആഹ -

[illegible]. “ഖോമാവ തത്ഥ പദുമാ, സേതസോഗന്ധികേഹി ച;
കലമ്ബകേഹി സഞ്ഛന്നോ, മുചലിന്ദോ നാമ സോ സരോ.

[illegible]. “അഥേത്ഥ പദുമാ ഫുല്ലാ, അപരിയന്താവ ദിസ്സരേ;
ഗിമ്ഹാ ഹേമന്തികാ ഫുല്ലാ, ജണ്ണുതഗ്ഘാ ഉപത്ഥരാ.

[illegible]. “സുരഭീ സമ്പവായന്തി, വിചിത്തപുപ്ഫസന്ഥതാ;
ഭമരാ പുപ്ഫഗന്ധേന, സമന്താ മഭിനാദിതാ”തി.

തത്ഥ **ഖോമാവാ**തി ഖോമമയാ വിയ പണ്ഡരാ. **സേതസോഗന്ധികേഹി ചാ**തി സേതുപ്പലേഹി ച സോഗന്ധികേഹി ച കലമ്ബകേഹി ച സോ സരോ സഞ്ഛന്നോ. **അപരിയന്താവ ദിസ്സരേ**തി അപരിമാണാ വിയ ദിസ്സന്തി. **ഗിമ്ഹാ ഹേമന്തികാ**തി ഗിമ്ഹേ ച ഹേമന്തികേ ച പുപ്ഫിതപദുമാ. **ജണ്ണുതഗ്ഘാ ഉപത്ഥരാ**തി ജണ്ണുപമാണേ ഉദകേ ഉപത്ഥരാ ഫുല്ലാ ഹോന്തി, സന്ഥതാ വിയ ഖായന്തി. **വിചിത്തപുപ്ഫസന്ഥതാ**തി വിചിത്താ ഹുത്വാ പുപ്ഫേഹി സന്ഥതാ സദാ സുരഭീ സമ്പവായന്തി.

[illegible]. “അഥേത്ഥ ഉദകന്തസ്മിം, രുക്ഖാ തിട്ഠന്തി ബ്രാഹ്മണ;
കദമ്ബാ പാടലീ ഫുല്ലാ, കോവിളാരാ ച പുപ്ഫിതാ.

[illegible]. “അങ്കോലാ കച്ഛികാരാ ച, പാരിജഞ്ഞാ ച പുപ്ഫിതാ;
വാരണാ വയനാ രുക്ഖാ, മുചലിന്ദമുഭതോ സരം.

[illegible]. “സിരീസാ സേതപാരിസാ, സാധു വായന്തി പദ്ധകാ;
നിഗ്ഗുണ്ഡീ സിരീനിഗ്ഗുണ്ഡീ, അസനാ ചേത്ഥ പുപ്ഫിതാ.

[illegible]. “പങ്ഗുരാ ബഹുലാ സേലാ, സോഭഞ്ജനാ ച പുപ്ഫിതാ;
കേതകാ കണികാരാ ച, കണവേരാ ച പുപ്ഫിതാ.

[illegible]. “അജ്ജുനാ അജ്ജുകണ്ണാ ച, മഹാനാമാ ച പുപ്ഫിതാ;
സുപുപ്ഫിതഗ്ഗാ തിട്ഠന്തി, പജ്ജലന്തേവ കിംസുകാ.

[illegible]. “സേതപണ്ണീ സത്തപണ്ണാ, കദലിയോ കുസുമ്ഭരാ;
ധനുതക്കാരീ പുപ്ഫേഹി, സീസപാവരണാനി ച.

[illegible]. “അച്ഛിവാ സല്ലവാ രുക്ഖാ, സല്ലകിയോ ച പുപ്ഫിതാ;
സേതഗേരു ച തഗരാ, മംസികുട്ഠാ കുലാവരാ.

[illegible]. “ദഹരാ രുക്ഖാ ച വുദ്ധാ ച, അകുടിലാ ചേത്ഥ പുപ്ഫിതാ;
അസ്സമം ഉഭതോ ഠന്തി, അഗ്യാഗാരം സമന്തതോ”തി.

തത്ഥ **തിട്ഠന്തീ**തി സരം പരിക്ഖിപിത്വാ തിട്ഠന്തി. **കദമ്ബാ**തി കദമ്ബരുക്ഖാ. **കച്ഛികാരാ ചാ**തി ഏവംനാമകാ രുക്ഖാ. **പാരിജഞ്ഞാ**തി രത്തമാലാ. **വാരണാ വയനാ**തി വാരണരുക്ഖാ ച വയനരുക്ഖാ ച. **മുചലിന്ദമുഭതോ സര**ന്തി മുചലിന്ദസ്സ സരസ്സ ഉഭയപസ്സേസു. **സേതപാരിസാ**തി സേതഗച്ഛരുക്ഖാ . തേ കിര സേതക്ഖന്ധാ മഹാപണ്ണാ കണികാരസദിസപുപ്ഫാ ഹോന്തി. **നിഗ്ഗുണ്ഡീ സിരീനിഗ്ഗുണ്ഡീ**തി പകതിനിഗ്ഗുണ്ഡീ ചേവ കാളനിഗ്ഗുണ്ഡീ ച. **പങ്ഗുരാ**തി പങ്ഗുരരുക്ഖാ. **കുസുമ്ഭരാ**തി ഏകഗച്ഛാ. **ധനുതക്കാരീ പുപ്ഫേഹീ**തി ധനൂനഞ്ച തക്കാരീനഞ്ച പുപ്ഫേഹി സോഭിതാ. **സീസപാവരണാനി ചാ**തി സീസപേഹി ച വരണേഹി ച സോഭിതാ. **അച്ഛിവാ**തിആദയോപി രുക്ഖായേവ. **സേതഗേരു ച തഗരാ**തി സേതഗേരു ച തഗരാ ച. **മംസികുട്ഠാ കുലാവരാ**തി മംസിഗച്ഛാ ച കുട്ഠഗച്ഛാ ച കുലാവരാ ച. **അകുടിലാ**തി ഉജുകാ. **അഗ്യാഗാരം സമന്തതോ**തി അഗ്യാഗാരം പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതാതി അത്ഥോ.

൨൦൯൩. “അഥേത്ഥ ഉദകന്തസ്മിം, ബഹുജാതോ ഫണിജ്ജകോ;
മുഗ്ഗതിയോ കരതിയോ, സേവാലസീസകാ ബഹൂ.

൨൦൯൪. “ഉദ്ദാപവത്തം ഉല്ലുളിതം, മക്ഖികാ ഹിങ്ഗുജാലികാ;
ദാസിമകഞ്ജകോ ചേത്ഥ, ബഹൂ നീചേകലമ്ബകാ.

൨൦൯൫. “ഏലമ്ഫുരകസഞ്ഛന്നാ, രുക്ഖാ തിട്ഠന്തി ബ്രാഹ്മണ;
സത്താഹം ധാരിയമാനാനം, ഗന്ധോ തേസം ന ഛിജ്ജതി.

൨൦൯൬. “ഉദ്ധതോ സരം മുചലിന്ദം, പുപ്ഫാ തിട്ഠന്തി സോഭനാ;
ഇന്ദീവരേഹി സഞ്ഛന്നം, വനം തം ഉപസോഭതി.

൨൦൯൭. “അഡ്ഢമാസം ധാരിയമാനാനം, ഗന്ധോ തേസം ന ഛിജ്ജതി;
നീലപുപ്ഫീ സേതവാരീ, പുപ്ഫിതാ ഗിരികണ്ണികാ;
കലേരുക്ഖേഹി സഞ്ഛന്നം, വനം തം തുലസീഹി ച.

൨൦൯൮. “സമ്മദ്ദതേവ ഗന്ധേന, പുപ്ഫസാഖാഹി തം വനം;
ഭമരാ പുപ്ഫഗന്ധേന, സമന്താ മഭിനാദിതാ.

൨൦൯൯. “തീണി കക്കാരുജാതാനി, തസ്മിം സരസി ബ്രാഹ്മണ;
കുമ്ഭമത്താനി ചേകാനി, മുരജമത്താനി താ ഉഭോ”തി.

തത്ഥ **ഫണിജ്ജകോ**തി ഭൂതനകോ. **മുഗ്ഗതിയോ**തി ഏകാ മുഗ്ഗജാതി. **കരതിയോ**തി രാജമാസോ. **സേവാലസീസകാ**തി ഇമേപി ഗച്ഛായേവ, അപി ച **സീസകാ**തി രത്തചന്ദനം വുത്തം. **ഉദ്ദാപവത്തം ഉല്ലുളിത**ന്തി തം ഉദകം തീരമരിയാദബന്ധം വാതാപഹതം ഉല്ലുളിതം ഹുത്വാ തിട്ഠതി. **മക്ഖികാ ഹിങ്ഗുജാലികാ**തി ഹിങ്ഗുജാലസങ്ഖാതേ വികസിതപുപ്ഫഗച്ഛേ പഞ്ചവണ്ണാ മധുമക്ഖികാ മധുരസ്സരേന വിരവന്തിയോ തത്ഥ വിചരന്തീതി അത്ഥോ. **ദാസിമകഞ്ജകോ ചേത്ഥാ**തി ഇമാനി ദ്വേ രുക്ഖജാതിയോ ച ഏത്ഥ. **നീചേകലമ്ബകാ**തി നീചകലമ്ബകാ. **ഏലമ്ഫുരകസഞ്ഛന്നാ**തി ഏവംനാമികായ വല്ലിയാ സഞ്ഛന്നാ. **തേസ**ന്തി തേസം തസ്സാ വല്ലിയാ പുപ്ഫാനം സബ്ബേസമ്പി വാ ഏതേസം ദാസിമകഞ്ജകാദീനം പുപ്ഫാനം സത്താഹം ഗന്ധോ ന ഛിജ്ജതി. ഏവം ഗന്ധസമ്പന്നാനി പുപ്ഫാനി, രജതപട്ടസദിസവാലുകപുണ്ണാ ഭൂമിഭാഗാ. **ഗന്ധോ തേസ**ന്തി തേസം ഇന്ദീവരപുപ്ഫാദീനം ഗന്ധോ അഡ്ഢമാസം ന ഛിജ്ജതി. **നീലപുപ്ഫീ**തിആദികാ പുപ്ഫവല്ലിയോ. **തുലസീഹി ചാ**തി തുലസിഗച്ഛേഹി ച. **കക്കാരുജാതാനീ**തി വല്ലിഫലാനി. തത്ഥ ഏകിസ്സാ വല്ലിയാ ഫലാനി മഹാഘടമത്താനി, ദ്വിന്നം മുദിങ്ഗമത്താനി. തേന വുത്തം “മുരജമത്താനി താ ഉഭോ”തി.

൨൧൦൦. “അഥേത്ഥ സാസപോ ബഹുകോ, നാദിയോ ഹരിതായുതോ;
അസീ താലാവ തിട്ഠന്തി, ഛേജ്ജാ ഇന്ദീവരാ ബഹൂ.

൨൧൦൧. “അപ്ഫോടാ സൂരിയവല്ലീ ച, കാളീയാ മധുഗന്ധിയാ;
അസോകാ മുദയന്തീ ച, വല്ലിഭോ ഖുദ്ദപുപ്ഫിയോ.

൨൧൦൨. “കോരണ്ഡകാ അനോജാ ച, പുപ്ഫിതാ നാഗമല്ലികാ;
രുക്ഖമാരുയ്ഹ തിട്ഠന്തി, ഫുല്ലാ കിംസുകവല്ലിയോ.

൨൧൦൩. “കടേരുഹാ ച വാസന്തീ, യൂഥികാ മധുഗന്ധിയാ;
നിലിയാ സുമനാ ഭണ്ഡീ, സോഭതി പദുമുത്തരോ.

൨൧൦൪. “പാടലീ സമുദ്ദകപ്പാസീ, കണികാരാ ച പുപ്ഫിതാ;
ഹേമജാലാവ ദിസ്സന്തി, രുചിരഗ്ഗി സിഖൂപമാ.

“യാനി താനി ച പുപ്ഫാനി, ഫലജാനുദകാനി ച;
സബ്ബാനി തത്ഥ ദിസ്സന്തി, ഏവം രമ്മോ മഹോദധീ”തി.

തത്ഥ **സാസപോ**തി സിദ്ധത്ഥകോ. **ബഹുകോ**തി ബഹു. **നാദിയോ ഹരിതായുതോ**തി ഹരിതേന ആയുതോ നാദിയോ. ഇമാ ദ്വേപി ലസുണജാതിയോ, സോപി ലസുണോ തത്ഥ ബഹുകോതി അത്ഥോ. **അസീ താലാവ തിട്ഠന്തീ**തി **അസീ**തി ഏവംനാമകാ രുക്ഖാ സിനിദ്ധായ ഭൂമിയാ ഠിതാ താലാ വിയ തിട്ഠന്തി. **ഛേജ്ജാ ഇന്ദീവരാ ബഹൂ**തി ഉദകപരിയന്തേ ബഹൂ സുവണ്ണഇന്ദീവരാ മുട്ഠിനാ ഛിന്ദിതബ്ബാ ഹുത്വാ ഠിതാ. **അപ്ഫോടാ**തി അപ്ഫോടവല്ലിയോ. **വല്ലിഭോ ഖുദ്ദപുപ്ഫിയോ**തി വല്ലിഭോ ച ഖുദ്ദപുപ്ഫിയോ ച. **നാഗമല്ലികാ**തി വല്ലിനാഗാ ച മല്ലികാ ച. **കിംസുകവല്ലിയോ**തി സുഗന്ധപത്താ വല്ലിജാതീ. **കടേരുഹാ ച വാസന്തീ**തി ഇമേ ച ദ്വേ പുപ്ഫഗച്ഛാ. **മധുഗന്ധിയാ**തി മധുസമാനഗന്ധാ. **നിലിയാ സുമനാ ഭണ്ഡീ**തി നീലവല്ലിസുമനാ ച പകതിസുമനാ ച ഭണ്ഡീ ച. **പദുമുത്തരോ**തി ഏവംനാമകോ രുക്ഖോ. **കണികാരാ**തി വല്ലികണികാരാ രുക്ഖകണികാരാ. **ഹേമജാലാവാ**തി പസാരിതഹേമജാലാ വിയ ദിസ്സന്തി. **മഹോദധീ**തി മഹതോ ഉദകക്ഖന്ധസ്സ ആധാരഭൂതോ മുചലിന്ദസരോതി.

“അഥസ്സാ പോക്ഖരണിയാ, ബഹുകാ വാരിഗോചരാ;
രോഹിതാ നളപീ സിങ്ഗൂ, കുമ്ഭിലാ മകരാ സുസൂ.

“മധു ച മധുലട്ഠി ച, താലിസാ ച പിയങ്ഗുകാ;
കുടന്ദജാ ഭദ്ദമുത്താ, സേതപുപ്ഫാ ച ലോലുപാ.

“സുരഭീ ച രുക്ഖാ തഗരാ, ബഹുകാ തുങ്ഗവണ്ടകാ;
പദ്ധകാ നരദാ കുട്ഠാ, ഝാമകാ ച ഹരേണുകാ.

“ഹലിദ്ദകാ ഗന്ധസിലാ, ഹിരിവേരാ ച ഗുഗ്ഗുലാ;
വിഭേദികാ ചോരകാ കുട്ഠാ, കപ്പൂരാ ച കലിങ്ഗുകാ”തി.

തത്ഥ **അഥസ്സാ പോക്ഖരണിയാ**തി ഇധ പോക്ഖരണിസദിസതായ സരമേവ പോക്ഖരണീതി വദതി. **രോഹിതാ**തിആദീനി തേസം വാരിഗോചരാനം നാമാനി. **മധു ചാ**തി നിമ്മക്ഖികമധു ച. **മധുലട്ഠി ചാ**തി ലട്ഠിമധുകഞ്ച. **താലിസാ ചാ**തിആദികാ സബ്ബാ ഗന്ധജാതിയോ.

“അഥേത്ഥ സീഹബ്യഗ്ഘാ ച, പുരിസാലൂ ച ഹത്ഥിയോ;
ഏണേയ്യാ പസദാ ചേവ, രോഹിച്ചാ സരഭാ മിഗാ.

“കോട്ഠസുണാ സുണോപി ച, തുലിയാ നളസന്നിഭാ;
ചാമരീ ചലനീ ലങ്ഘീ, ഝാപിതാ മക്കടാ പിചു.

“കക്കടാ കടമായാ ച, ഇക്കാ ഗോണസിരാ ബഹൂ;
ഖഗ്ഗാ വരാഹാ നകുലാ, കാളകേത്ഥ ബഹൂതസോ.

“മഹിംസാ സോണസിങ്ഗാലാ, പമ്പകാ ച സമന്തതോ;
ആകുച്ഛാ പചലാകാ ച, ചിത്രകാ ചാപി ദീപിയോ.

“പേലകാ ച വിഘാസാദാ, സീഹാ ഗോഗണിസാദകാ;
അട്ഠപാദാ ച മോരാ ച, ഭസ്സരാ ച കുകുത്ഥകാ.

“ചങ്കോരാ കുക്കുടാ നാഗാ, അഞ്ഞമഞ്ഞം പകൂജിനോ;
ബകാ ബലാകാ നജ്ജുഹാ, ദിന്ദിഭാ കുഞ്ജവാജിതാ.

“ബ്യഗ്ഘിനസാ ലോഹപിട്ഠാ, പമ്പകാ ജീവജീവകാ;
കപിഞ്ജരാ തിത്തിരായോ, കുലാ ച പടികുത്ഥകാ.

൨൦൨൯. “മന്ദാലകാ ചേലകേടു, ഭണ്ഡുതിത്തിരനാമകാ;
ചേലാവകാ പിങ്ഗലായോ, ഗോടകാ അങ്ഗഹേതുകാ.

൨൦൩൦. “കരവിയാ ച സഗ്ഗാ ച, ഉഹുങ്കാരാ ച കുക്കുഹാ;
നാനാദിജഗണാകിണ്ണം, നാനാസരനികൂജിത”ന്തി.

തത്ഥ **പുരിസാലൂ**തി വളവാമുഖയക്ഖിനിയോ. **രോഹിച്ചാ സരഭാ മിഗാ**തി രോഹിതാ ചേവ സരഭാ മിഗാ ച. **കോട്ഠസുകാ**തി സിങ്ഗാലസുനഖാ. “കോത്ഥുസുണാ”തിപി പാഠോ. **സുണോപി ചാ**തി ഏസാപേകാ ഖുദ്ദകമിഗജാതി. **തുലിയാ**തി പക്ഖിബിളാരാ. **നളസന്നിഭാ**തി നളപുപ്ഫവണ്ണാ രുക്ഖസുനഖാ. **ചാമരീ ചലനീ ലങ്ഘീ**തി ചാമരീമിഗാ ച ചലനീമിഗാ ച ലങ്ഘീമിഗാ ച. **ഝാപിതാ മക്കടാ**തി ദ്വേ മക്കടജാതിയോയേവ. **പിചൂ**തി സരപരിയന്തേ ഗോചരഗ്ഗാഹീ ഏകോ മക്കടോ. **കക്കടാ കടമായാ ചാ**തി ദ്വേ മഹാമിഗാ. **ഇക്കാ**തി അച്ഛാ. **ഗോണസിരാ**തി അരഞ്ഞഗോണാ. **കാളകേത്ഥ ബഹൂതസോ**തി കാളമിഗാ നാമേത്ഥ ബഹൂതസോ. **സോണസിങ്ഗാലാ**തി രുക്ഖസുനഖാ ച സിങ്ഗാലാ ച. **പമ്പകാ**തി അസ്സമപദം പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതാ മഹാവേളുപമ്പകാ. **ആകുച്ഛാ**തി ഗോധാ. **പചലാകാ ചാ**തി ഗജകുമ്ഭമിഗാ. **ചിത്രകാ ചാപി ദീപിയോ**തി ചിത്രകമിഗാ ച ദീപിമിഗാ ച.

പേലകാ ചാതി സസാ. **വിഘാസാദാ**തി ഏതേ ഗിജ്ഝാ സകുണാ. **സീഹാ**തി കേസരസീഹാ. **ഗോഗണിസാദകാ**തി ഗോഗണേ ഗഹേത്വാ ഖാദനസീലാ ദുട്ഠമിഗാ. **അട്ഠപാദാ**തി സരഭാ മിഗാ. **ഭസ്സരാ**തി സേതഹംസാ. **കുകുത്ഥകാ**തി കുകുത്ഥകസകുണാ. **ചങ്കോരാ**തി ചങ്കോരസകുണാ. **കുക്കുടാ**തി വനകുക്കുടാ. **ദിന്ദിഭാ കുഞ്ജവാജിതാ**തി ഇമേ തയോപി സകുണായേവ. **ബ്യഗ്ഘിനസാ**തി സേനാ. **ലോഹപിട്ഠാ**തി ലോഹിതവണ്ണസകുണാ. **പമ്പകാ**തി പമ്പടകാ. **കപിഞ്ജരാ തിത്തിരായോ**തി കപിഞ്ജരാ ച തിത്തിരാ ച. **കുലാ ച പടികുത്ഥകാ**തി ഇമേപി ദ്വേ സകുണാ. **മന്ദാലകാ ചേലകേടൂ**തി മന്ദാലകാ ചേവ ചേലകേടു ച. **ഭണ്ഡുതിത്തിരനാമകാ**തി ഭണ്ഡൂ ച തിത്തിരാ ച നാമകാ ച. **ചേലാവകാ പിങ്ഗലായോ**തി ദ്വേ സകുണജാതിയോ ച, തഥാ **ഗോടകാ അങ്ഗഹേതുകാ. സഗ്ഗാ**തി ചാതകസകുണാ. **ഉഹുങ്കാരാ**തി ഉലൂകാ.

൨൦൩൧. “അഥേത്ഥ സകുണാ സന്തി, നീലകാ മഞ്ജുഭാണകാ;
മോദന്തി സഹ ഭരിയാഹി, അഞ്ഞമഞ്ഞം പകൂജിനോ.

൨൦൩൨. “അഥേത്ഥ സകുണാ സന്തി, ദിജാ മഞ്ജുസ്സരാ സിതാ;
സേതച്ഛികൂടാ ഭദ്രക്ഖാ, അണ്ഡജാ ചിത്രപേഖുണാ.

൨൦൩൩. “അഥേത്ഥ സകുണാ സന്തി, ദിജാ മഞ്ജുസ്സരാ സിതാ;
സിഖണ്ഡീ നീലഗീവാഹി, അഞ്ഞമഞ്ഞം പകൂജിനോ.

൨൦൩൪. “കുകുത്ഥകാ കുളീരകാ, കോട്ഠാ പോക്ഖരസാതകാ;
കാലാമേയ്യാ ബലീയക്ഖാ, കദമ്ബാ സുവസാളികാ.

൨൦൩൫. “ഹലിദ്ദാ ലോഹിതാ സേതാ, അഥേത്ഥ നലകാ ബഹൂ;
വാരണാ ഭിങ്ഗരാജാ ച, കദമ്ബാ സുവകോകിലാ.

൨൦൩൬. “ഉക്കുസാ കുരരാ ഹംസാ, ആടാ പരിവദേന്തികാ;
പാകഹംസാ അതിബലാ, നജ്ജുഹാ ജീവജീവകാ.

൨൦൩൭. “പാരേവതാ രവിഹംസാ, ചക്കവാകാ നദീചരാ;
വാരണാഭിരുദാ രമ്മാ, ഉഭോ കാലൂപകൂജിനോ.

൨൦൩൮. “അഥേത്ഥ സകുണാ സന്തി, നാനാവണ്ണാ ബഹൂ ദിജാ;
മോദന്തി സഹ ഭരിയാഹി, അഞ്ഞമഞ്ഞം പകൂജിനോ.

വം.[illegible] “അഥേത്ഥ സകുണാ സന്തി, നാനാവണ്ണാ ബഹൂ ദിജാ;
സബ്ബേ മഞ്ജൂ നികൂജന്തി, മുചലിന്ദമുഭതോ സരം.

വം.[illegible] “അഥേത്ഥ സകുണാ സന്തി, കരവിയാ നാമ തേ ദിജാ;
മോദന്തി സഹ ഭരിയാഹി, അഞ്ഞമഞ്ഞം പകൂജിനോ.

വം.[illegible] “അഥേത്ഥ സകുണാ സന്തി, കരവിയാ നാമ തേ ദിജാ;
സബ്ബേ മഞ്ജൂ നികൂജന്തി, മുചലിന്ദമുഭതോ സരം.

വം.[illegible] “ഏണേയ്യപസദാകിണ്ണം, നാഗസംസേവിതം വനം;
നാനാലതാഹി സഞ്ഛന്നം, കദലീമിഗസേവിതം.

വം.[illegible] “അഥേത്ഥ സാസപോ ബഹുകോ, നീവാരോ വരകോ ബഹു;
സാലി അകട്ഠപാകോ ച, ഉച്ഛു തത്ഥ അനപ്പകോ.

വം.[illegible] “അയം ഏകപദീ ഏതി, ഉജും ഗച്ഛതി അസ്സമം;
ഖുദം പിപാസം അരതിം, തത്ഥ പത്തോ ന വിന്ദതി;
യത്ഥ വേസ്സന്തരോ രാജാ, സഹ പുത്തേഹി സമ്മതി.

വം.[illegible] “ധാരേന്തോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണം, ആസദഞ്ച മസം ജടം;
ചമ്മവാസീ ഛമാ സേതി, ജാതവേദം നമസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **നീലകാ**തി ചിത്രരാജിപത്താ. **മഞ്ജൂസ്സരാ സിതാ**തി നിബദ്ധമധുരസ്സരാ. **സേതച്ഛികൂടാ ഭദ്രക്ഖാ**തി ഉഭയപസ്സേസു സേതേഹി അക്ഖികൂടേഹി സമന്നാഗതാ സുന്ദരക്ഖാ. **ചിത്രപേഖുണാ**തി വിചിത്രപത്താ. **കുളീരകാ**തി കക്കടകാ. **കോട്ഠാ**തിആദയോ സകുണാവ. **വാരണാ**തി ഹത്ഥിലിങ്ഗസകുണാ. **കദമ്ബാ**തി മഹാകദമ്ബാ ഗഹിതാ. **സുവകോകിലാ**തി കോകിലേഹി സദ്ധിം വിചരണസുവകാ ചേവ കോകിലാ ച. **ഉക്കുസാ**തി കാളകുരരാ. **കുരരാ**തി സേതകുരരാ. **ഹംസാ**തി സകുണഹംസാ. **ആടാ**തി ദബ്ബിസണ്ഠാനമുഖസകുണാ. **പരിവദേന്തികാ**തി ഏകാ സകുണജാതി. **വാരണാഭിരുദാ രമ്മാ**തി രമ്മാഭിരുദാ വാരണാ. **ഉഭോ കാലൂപകൂജിനോ**തി സായം പാതോ പബ്ബതപാദം ഏകനിന്നാദം കരോന്താ നികൂജന്തി. **ഏണേയ്യപസദാകിണ്ണ**ന്തി ഏണേയ്യമിഗേഹി ച പസദമിഗേഹി ച ആകിണ്ണം. **തത്ഥ പത്തോ ന വിന്ദതീ**തി ബ്രാഹ്മണ, വേസ്സന്തരസ്സ അസ്സമപദം പത്തോ പുരിസോ തത്ഥ അസ്സമേ ഛാതകം വാ പാനീയപിപാസം വാ ഉക്കണ്ഠിതം വാ ന പടിലഭതി.

വം.[illegible] “ഇദം സുത്വാ ബ്രഹ്മബന്ധു, ഇസിം കത്വാ പദക്ഖിണം;
ഉദഗ്ഗചിത്തോ പക്കാമി, യത്ഥ വേസ്സന്തരോ അഹൂ”തി.

തത്ഥ **യത്ഥ വേസ്സന്തരോ അഹൂ**തി യസ്മിം ഠാനേ വേസ്സന്തരോ അഹോസി, തം ഠാനം ഗതോതി.

മഹാവനവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ദാരകപബ്ബവണ്ണനാ

ജൂജകോപി അച്ചുതതാപസേന കഥിതമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തോ ചതുരസ്സപോക്ഖരണിം പത്വാ ചിന്തേസി “അജ്ജ അതിസായന്ഹോ, ഇദാനി മദ്ദീ അരഞ്ഞതോ ആഗമിസ്സതി. മാതുഗാമോ ഹി നാമ ദാനസ്സ അന്തരായകരോ ഹോതി, സ്വേ തസ്സാ അരഞ്ഞം ഗതകാലേ അസ്സമം ഗന്ത്വാ വേസ്സന്തരം ഉപസങ്കമിത്വാ ദാരകേ യാചിത്വാ തായ അനാഗതായ തേ ഗഹേത്വാ പക്കമിസ്സാമീ”തി. അഥസ്സ അവിദൂരേ ഏകം സാനുപബ്ബതം ആരുയ്ഹ ഏകസ്മിം ഫാസുകട്ഠാനേ നിപജ്ജി. തം പന രത്തിം പച്ചൂസകാലേ മദ്ദീ സുപിനം അദ്ദസ. ഏവരൂപോ സുപിനോ അഹോസി - ഏകോ പുരിസോ കണ്ഹോ

ദ്വേ കാസായാനി പരിദഹിത്വാ ദ്വീസു കണ്ണേസു രത്തമാലം പിളന്ധിത്വാ ആവുധഹത്ഥോ തജ്ജേന്തോ ആഗന്ത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ മദ്ദിം ജടാസു ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ ഭൂമിയം ഉത്താനകം പാതേത്വാ വിരവന്തിയാ തസ്സാ ദ്വേ അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ ബാഹാനി ഛിന്ദിത്വാ ഉരം ഭിന്ദിത്വാ പഗ്ഘരന്തലോഹിതബിന്ദും ഹദയമംസം ആദായ പക്കാമീതി. സാ പബുജ്ഝിത്വാ ഭീതതസിതാ ''പാപകോ സുപിനോ മേ ദിട്ഠോ, സുപിനപാഠകോ പന വേസ്സന്തരേന സദിസോ നാമ നത്ഥി, പുച്ഛിസ്സാമി ന''ന്തി ചിന്തേത്വാ പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ മഹാസത്തസ്സ പണ്ണസാലദ്വാരം ആകോടേസി. മഹാസത്തോ ''കോ ഏസോ''തി ആഹ. ''അഹം ദേവ, മദ്ദീ''തി. ''ഭദ്ദേ, അമ്ഹാകം കതികവത്തം ഭിന്ദിത്വാ കസ്മാ അകാലേ ആഗതാസീ''തി. ''ദേവ, നാഹം കിലേസവസേന ആഗച്ഛാമി, അപിച ഖോ പന മേ പാപകോ സുപിനോ ദിട്ഠോ''തി. ''തേന ഹി കഥേഹി, മദ്ദീ''തി. സാ അത്തനാ ദിട്ഠനിയാമേനേവ കഥേസി.

മഹാസത്തോപി സുപിനം പരിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ''മയ്ഹം ദാനപാരമീ പൂരിസ്സതി, സ്വേ മം യാചകോ ആഗന്ത്വാ പുത്തേ യാചിസ്സതി, മദ്ദിം അസ്സാസേത്വാ ഉയ്യോജേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ''മദ്ദി, തവ ദുസ്സയനദുബ്ഭോജനേഹി ചിത്തം ആലുളിതം ഭവിസ്സതി, മാ ഭായീ''തി സംമോഹേത്വാ അസ്സാസേത്വാ ഉയ്യോജേസി. സാ വിഭാതായ രത്തിയാ സബ്ബം കത്തബ്ബകിച്ചം കത്വാ ദ്വേ പുത്തേ ആലിങ്ഗിത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ ''താതാ, അജ്ജ മേ ദുസ്സുപിനോ ദിട്ഠോ, അപ്പമത്താ ഭവേയ്യാഥാ''തി ഓവദിത്വാ ''ദേവ, തുമ്ഹേ ദ്വീസു കുമാരേസു അപ്പമത്താ ഹോഥാ''തി മഹാസത്തം പുത്തേ പടിച്ഛാപേത്വാ പച്ഛിഖണിത്തിആദീനി ആദായ അസ്സൂനി പുഞ്ഛന്തീ മൂലഫലാഫലത്ഥായ വനം പാവിസി. തദാ ജൂജകോപി ''ഇദാനി മദ്ദീ അരഞ്ഞം ഗതാ ഭവിസ്സതീ''തി സാനുപബ്ബതാ ഓരുയ്ഹ ഏകപദികമഗ്ഗേന അസ്സമാഭിമുഖോ പായാസി. മഹാസത്തോപി പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ പണ്ണസാലദ്വാരേ പാസാണഫലകേ സുവണ്ണപടിമാ വിയ നിസിന്നോ ''ഇദാനി യാചകോ ആഗമിസ്സതീ''തി പിപാസിതോ വിയ സുരാസോണ്ഡോ തസ്സാഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോവ നിസീദി. പുത്താപിസ്സ പാദമൂലേ കീളന്തി. സോ മഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ ബ്രാഹ്മണം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ സത്ത മാസേ നിക്ഖിത്തം ദാനധുരം ഉക്ഖിപന്തോ വിയ 'ഏഹി, ത്വം ഭോ ബ്രാഹ്മണാ''തി സോമനസ്സജാതോ ജാലികുമാരം ആമന്തേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൦൫. ''ഉട്ഠേഹി ജാലി പതിട്ഠ, പോരാണം വിയ ദിസ്സതി;
ബ്രാഹ്മണം വിയ പസ്സാമി, നന്ദിയോ മാഭികീരരേ''തി.

തത്ഥ **പോരാണം വിയ ദിസ്സതീ**തി പുബ്ബേ ജേതുത്തരനഗരേ നാനാദിസാഹി യാചകാനം ആഗമനം വിയ അജ്ജ യാചകാനം ആഗമനം ദിസ്സതി. **നന്ദിയോ മാഭികീരരേ**തി ഏതസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ മം സോമനസ്സാനി അഭികീരന്തി, ഛമ്മാഭിതത്തസ്സ പുരിസസ്സ സീസേ സീതൂദകഘടസഹസ്സേഹി അഭിസേചനകാലോ വിയ ജാതോതി.

തം സുത്വാ കുമാരോ ആഹ -

൨൦൬. ''അഹമ്പി താത പസ്സാമി, യോ സോ ബ്രഹ്മാവ ദിസ്സതി;
അദ്ധികോ വിയ ആയാതി, അതിഥീ നോ ഭവിസ്സതീ''തി.

വത്വാ ച പന കുമാരോ മഹാസത്തസ്സ അപചിതിം കരോന്തോ ഉട്ഠായാസനാ ബ്രാഹ്മണം പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ പരിക്ഖാരഗ്ഗഹണം ആപുച്ഛി. ബ്രാഹ്മണോ തം ഓലോകേന്തോ ''അയം വേസ്സന്തരസ്സ പുത്തോ ജാലികുമാരോ നാമ ഭവിസ്സതി, ആദിതോ പട്ഠായേവ ഫരുസവചനം കഥേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ''അപേഹി അപേഹീ''തി അച്ഛരം പഹരി. കുമാരോ അപഗന്ത്വാ ''അയം ബ്രാഹ്മണോ അതിഫരുസോ, കിം നു ഖോ''തി തസ്സ

സരീരം ഓലോകേന്തോ അട്ഠാരസ പുരിസദോസേ പസ്സി. ബ്രാഹ്മണോപി ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ആഹ -

൨൦൮൩. ‘‘കച്ചി നു ഭോതോ കുസലം, കച്ചി ഭോതോ അനാമയം;
കച്ചി ഉഞ്ഛേന യാപേഥ, കച്ചി മൂലഫലാ ബഹൂ.

൨൦൮൪. ‘‘കച്ചി ഡംസാ മകസാ ച, അപ്പമേവ സരീസപാ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, കച്ചി ഹിംസാ ന വിജ്ജതീ’’തി.

ബോധിസത്തോപി തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ആഹ -

൨൦൮൫. ‘‘കുസലഞ്ചേവ നോ ബ്രഹ്മേ, അഥോ ബ്രഹ്മേ അനാമയം;
അഥോ ഉഞ്ഛേന യാപേമ, അഥോ മൂലഫലാ ബഹൂ.

൨൦൮൬. ‘‘അഥോ ഡംസാ മകസാ ച, അപ്പമേവ സരീസവാ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, ഹിംസാ അമ്ഹം ന വിജ്ജതി.

൨൦൮൭. ‘‘സത്ത നോ മാസേ വസതം, അരഞ്ഞേ ജീവസോകിനം;
ഇമമ്പി പഠമം പസ്സാമ, ബ്രാഹ്മണം ദേവവണ്ണിനം;
ആദായ വേളുവം ദണ്ഡം, അഗ്ഗിഹുത്തം കമണ്ഡലും.

൨൦൮൮. ‘‘സ്വാഗതം തേ മഹാബ്രഹ്മേ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
അന്തോ പവിസ ഭദ്രന്തേ, പാദേ പക്ഖാലയസ്സു തേ.

൨൦൮൯. ‘‘തിണ്ഡുകാനി പിയാലാനി, മധുകേ കാസുമാരിയോ;
ഫലാനി ഖുദ്ദകപ്പാനി, ഭുഞ്ജ ബ്രഹ്മേ വരം വരം.

൨൦൯൦. ‘‘ഇദമ്പി പാനീയം സീതം, ആഭതം ഗിരിഗബ്ഭരാ;
തതോ പിവ മഹാബ്രഹ്മേ, സചേ ത്വം അഭികങ്ഖസീ’’തി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മഹാസത്തോ ‘‘അയം ബ്രാഹ്മണോ ന അകാരണേന ഇമം ബ്രഹാരഞ്ഞം ആഗതോ, ആഗമനകാരണം പപഞ്ചം അകത്വാ പുച്ഛിസ്സാമി ന’’ന്തി ചിന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൦൯൧. ‘‘അഥ ത്വം കേന വണ്ണേന, കേന വാ പന ഹേതുനാ;
അനുപ്പത്തോ ബ്രഹാരഞ്ഞം, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ’’തി.

തത്ഥ **വണ്ണേനാ**തി കാരണേന. **ഹേതുനാ**തി പച്ചയേന.

ജൂജകോ ആഹ -

൨൦൯൨. ‘‘യഥാ വാരിവഹോ പൂരോ, സബ്ബകാലം ന ഖീയതി;
ഏവം തം യാചിതാഗച്ഛിം, പുത്തേ മേ ദേഹി യാചിതോ’’തി.

തത്ഥ **വാരിവഹോ**തി പഞ്ചസു മഹാനദീസു ഉദകവാഹോ. **ന ഖീയതീ**തി പിപാസിതേഹി ആഗന്ത്വാ ഹത്ഥേഹിപി ഭാജനേഹിപി ഉസ്സിഞ്ചിത്വാ പിവിയമാനോ ന ഖീയതി. **ഏവം തം യാചിതാഗച്ഛി**ന്തി ത്വമ്പി സദ്ധായ പൂരിതത്താ ഏവരൂപോയേവാതി മഞ്ഞമാനോ അഹം തം യാചിതും ആഗച്ഛിം. **പുത്തേ മേ ദേഹി യാചിതോ**തി മയാ യാചിതോ തവ പുത്തേ മയ്ഹം ദാസത്ഥായ ദേഹീതി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ സോമനസ്സജാതോ പസാരിതഹത്ഥേ സഹസ്സത്ഥവികം ഠപേന്തോ വിയ പബ്ബതപാദം ഉന്നാദേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൨൦൯൩. ‘‘ദദാമി ന വികമ്പാമി, ഇസ്സരോ നയ ബ്രാഹ്മണ;

പാതോ ഗതാ രാജപുത്തീ, സായം ഉഞ്ഛാതോ എഹിതി.

൨൧൦൧. ‘‘ഏകരത്തിം വസിത്വാന, പാതോ ഗച്ഛസി ബ്രാഹ്മണ;
തസ്സാ ന്ഹാതേ ഉപഘാതേ, അഥ നേ മാലധാരിനേ.

൨൧൦൨. ‘‘ഏകരത്തിം വസിത്വാന, പാതോ ഗച്ഛസി ബ്രാഹ്മണ;
നാനാപുപ്ഫേഹി സഞ്ഛന്നേ, നാനാഗന്ധേഹി ഭൂസിതേ;
നാനാമൂലഫലാകിണ്ണേ, ഗച്ഛ സ്വാദായ ബ്രാഹ്മണാ’’തി.

തത്ഥ **ഇസ്സരോ**തി ത്വം മമ പുത്താനം ഇസ്സരോ സാമികോ ഹുത്വാ എതേ നയ, അപിച ഖോ പനേകം കാരണം അത്ഥി. എതേസം മാതാ രാജപുത്തീ ഫലാഫലത്ഥായ പാതോ ഗതാ സായം അരഞ്ഞതോ ആഗമിസ്സതി, തായ ആനീതാനി മധുരഫലാഫലാനി ഭുഞ്ജിത്വാ ഇധേവ ഠാനേ അജ്ജേകരത്തിം വസിത്വാ പാതോവ ദാരകേ ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സസി. **തസ്സാ ന്ഹാതേ**തി തായ ന്ഹാപിതേ. **ഉപഘാതേ**തി സീസമ്ഹി ഉപസിങ്ഘിതേ. **അഥ നേ മാലധാരിനേ**തി അഥ നേ വിചിത്രായ മാലായ അലങ്കതേ തം മാലം വഹമാനേ. പാളിപോത്ഥകേസു പന ‘‘അഥ നേ മാലധാരിനോ’’തി ലിഖിതം, തസ്സത്ഥോ ന വിചാരിതോ. **നാനാമൂലഫലാകിണ്ണേ**തി മഗ്ഗേ പാഥേയ്യത്ഥായ ദിന്നേഹി നാനാമൂലഫലാഫലേഹി ആകിണ്ണേ.

ജൂജകോ ആഹ -

൨൧൦൩. ‘‘ന വാസമഭിരോചാമി, ഗമനം മയ്ഹ രുച്ചതി;
അന്തരായോപി മേ അസ്സ, ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭ.

൨൧൦൪. ‘‘ന ഹേതാ യാചയോഗീ നം, അന്തരായസ്സ കാരിയാ;
ഇത്ഥിയോ മന്തം ജാനന്തി, സബ്ബം ഗണ്ഹന്തി വാമതോ.

൨൧൦൫. ‘‘സദ്ധായ ദാനം ദദതോ, മാസം അദക്ഖി മാതരം;
അന്തരായമ്പി സാ കയിരാ, ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭ.

൨൧൦൬. ‘‘ആമന്തയസ്സു തേ പുത്തേ, മാ തേ മാതരമദ്ദസും;
സദ്ധായ ദാനം ദദതോ, എവം പുഞ്ഞം പവഡ്ഢതി.

൨൧൦൭. ‘‘ആമന്തയസ്സു തേ പുത്തേ, മാ തേ മാതരമദ്ദസും;
മാദിസസ്സ ധനം ദത്വാ, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസീ’’തി.

തത്ഥ **ന ഹേതാ യാചയോഗീ ന**ന്തി എത്ഥ **ന**ന്തി നിപാതമത്തം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, എതാ ഇത്ഥിയോ ച നാമ ന ഹി യാചയോഗീ, ന യാചനായ അനുച്ഛവികാ ഹോന്തി, കേവലം അന്തരായസ്സ കാരിയാ ദായകാനം പുഞ്ഞന്തരായം, യാചകാനഞ്ച ലാഭന്തരായം കരോന്തീതി. **ഇത്ഥിയോ മന്ത**ന്തി ഇത്ഥീ മായം നാമ ജാനന്തി. **വാമതോ**തി സബ്ബം വാമതോ ഗണ്ഹന്തി, ന ദക്ഖിണതോ. **സദ്ധായ ദാനം ദദതോ**തി കമ്മഞ്ച ഫലഞ്ച സദ്ദഹിത്വാ ദാനം ദദതോ. **മാസ**ന്തി മാ എതേസം മാതരം അദക്ഖി. **കയിരാ**തി കരേയ്യ. **ആമന്തയസ്സൂ**തി ജാനാപേഹി, മയാ സദ്ധിം പേസേഹീതി വദതി. **ദദതോ**തി ദദന്തസ്സ.

വേസ്സന്തരോ ആഹ -

൨൧൦൮. ‘‘സചേ ത്വം നിച്ഛസേ ദട്ഠും, മമ ഭരിയം പതിബ്ബതം;
അയ്യകസ്സപി ദസ്സേഹി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ.

൨൧൦൯. ‘‘ഇമേ കുമാരേ ദിസ്വാന, മഞ്ജുകേ പിയഭാണിനേ;
പതീതോ സുമനോ വിത്തോ, ബഹും ദസ്സതി തേ ധന’’ന്തി.

തത്ഥ **അയ്യകസ്സാ**തി മയ്ഹം പിതുനോ സഞ്ജയമഹാരാജസ്സ ദിന്നം കുമാരാനം അയ്യകസ്സ. **ദസ്സതി തേ ധന**ന്തി സോ രാജാ തുയ്ഹം ബഹും ധനം ദസ്സതി.

ജൂജകോ ആഹ -

൨൧൦൯. ‘‘അച്ഛേദനസ്സ ഭായാമി, രാജപുത്ത സുണോഹി മേ;
രാജദണ്ഡായ മം ദജ്ജാ, വിക്കിണേയ്യ ഹനേയ്യ വാ;
ജിനോ ധനഞ്ച ദാസേ ച, ഗാരയ്ഹസ്സ ബ്രഹ്മബന്ധുയാ’’തി.

തത്ഥ **അച്ഛേദനസ്സാ**തി അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹണസ്സ ഭായാമി. **രാജദണ്ഡായ മം ദജ്ജാ**തി ‘‘അയം ബ്രാഹ്മണോ ദാരകചോരോ, ദണ്ഡമസ്സ ദേഥാ’’തി ഏവം ദണ്ഡത്ഥായ മം അമച്ചാനം ദദേയ്യ. **ഗാരയ്ഹസ്സ ബ്രഹ്മബന്ധുയാ**തി കേവലം ബ്രാഹ്മണിയാവ ഗരഹിതബ്ബോ ഭവിസ്സാമീതി.

വേസ്സന്തരോ ആഹ -

൨൧൧൦. ‘‘ഇമേ കുമാരേ ദിസ്വാന, മഞ്ജുകേ പിയഭാണിനേ;
ധമ്മേ ഠിതോ മഹാരാജാ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ;
ലദ്ധാ പീതിസോമനസ്സം, ബഹും ദസ്സതി തേ ധന’’ന്തി.

ജൂജകോ ആഹ -

൨൧൧൧. ‘‘നാഹം തമ്പി കരിസ്സാമി, യം മം ത്വം അനുസാസസി;
ദാരകേവ അഹം നേസ്സം, ബ്രാഹ്മണ്യാ പരിചാരകേ’’തി.

തത്ഥ **ദാരകേവാ**തി അലം മയ്ഹം അഞ്ഞേന ധനേന, അഹം ഇമേ ദാരകേവ അത്തനോ ബ്രാഹ്മണിയാ പരിചാരകേ നേസ്സാമീതി.

തം തസ്സ ഫരുസവചനം സുത്വാ ദാരകാ ഭീതാ പലായിത്വാ പിട്ഠിപണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ തതോപി പലായിത്വാ ഗുമ്ബഗഹനേ നിലീയിത്വാ തത്രാപി ജൂജകേനാഗന്ത്വാ ഗഹിതാ വിയ അത്താനം സമ്പസ്സമാനാ കമ്പന്താ കത്ഥചി ഠാതും അസമത്ഥാ ഇതോ ചിതോ ച ധാവിത്വാ ചതുരസ്സപോക്ഖരണിതീരം ഗന്ത്വാ ദള്ഹം വാകചീരം നിവാസേത്വാ ഉദകം ഓരുയ്ഹ പോക്ഖരപത്തം സീസേ ഠപേത്വാ ഉദകേന പടിച്ഛന്നാ ഹുത്വാ അട്ഠംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൧൧൨. ‘‘തതോ കുമാരാ ബ്യഥിതാ, സുത്വാ ലുദ്ദസ്സ ഭാസിതം;
തേന തേന പധാവിംസു, ജാലീ കണ്ഹാജിനാ ചുഭോ’’തി.

ജൂജകോപി കുമാരേ അദിസ്വാ ബോധിസത്തം അപസാദേസി ‘‘ഭോ വേസ്സന്തര, ഇദാനേവ ത്വം മയ്ഹം ദാരകേ ദത്വാ മയാ ‘നാഹം ജേതുത്തരനഗരം ഗമിസ്സാമി, ദാരകേ മമ ബ്രാഹ്മണിയാ പരിചാരകേ നേസ്സാമീ’തി വുത്തേ ഇങ്ഘിതസഞ്ഞം ദത്വാ പുത്തേ പലാപേത്വാ അജാനന്തോ വിയ നിസിന്നോ, നത്ഥി മഞ്ഞേ ലോകസ്മിം തയാ സദിസോ മുസാവാദീ’’തി. തം സുത്വാ മഹാസത്തോ പകമ്പിതചിത്തോ ഹുത്വാ ‘‘ദാരകാ പലാതാ ഭവിസ്സന്തീ’’തി ചിന്തേത്വാ ‘‘ഭോ ബ്രാഹ്മണ, മാ ചിന്തയി, ആനേസ്സാമി തേ കുമാരേ’’തി ഉട്ഠായ പിട്ഠിപണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ തേസം വനഗഹനം പവിട്ഠഭാവം ഞത്വാ പദവലഞ്ജാനുസാരേന പോക്ഖരണിതീരം ഗന്ത്വാ ഉദകേ ഓതിണ്ണപദം ദിസ്വാ ‘‘കുമാരാ ഉദകം ഓരുയ്ഹ ഠിതാ ഭവിസ്സന്തീ’’തി ഞത്വാ ‘‘താത, ജാലീ’’തി പക്കോസന്തോ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൨൧൧൩. ‘‘ഏഹി താത പിയപുത്ത, പൂരേഥ മമ പാരമിം;
ഹദയം മേഭിസിഞ്ചേഥ, കരോഥ വചനം മമ.

[illegible] ‘‘യാനാ നാവാ ച മേ ഹോഥ, അചലാ ഭവസാഗരേ;
ജാതിപാരം തരിസ്സാമി, സന്താരേസ്സം സദേവക’’ന്തി.

കുമാരോ പിതു വചനം സുത്വാ ‘‘ബ്രാഹ്മണോ മം യഥാരുചി കരോതു, പിതരാ സദ്ധിം ദ്വേ കഥാ ന കഥേസ്സാമീ’’തി സീസം നീഹരിത്വാ പോക്ഖരപത്താനി വിയൂഹിത്വാ ഉദകാ ഉത്തരിത്വാ മഹാസത്തസ്സ ദക്ഖിണപാദേ നിപതിത്വാ ഗോപ്ഫകസന്ധിം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ പരോദി. അഥ നം മഹാസത്തോ ആഹ ‘‘താത, ഭഗിനീ തേ കുഹി’’ന്തി. ‘‘താത, ഇമേ സത്താ നാമ ഭയേ ഉപ്പന്നേ അത്താനമേവ രക്ഖന്തീ’’തി. അഥ മഹാസത്തോ ‘‘പുത്തേഹി മേ കതികാ കതാ ഭവിസ്സതീ’’തി ഞത്വാ ‘‘ഏഹി അമ്മ കണ്ഹേ’’തി പക്കോസന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

[illegible] ‘‘ഏഹി അമ്മ പിയധീതി, പൂരേഥ മമ പാരമിം;
ഹദയം മേഭിസിഞ്ചേഥ, കരോഥ വചനം മമ.

[illegible] ‘‘യാനാ നാവാ ച മേ ഹോഥ, അചലാ ഭവസാഗരേ;
ജാതിപാരം തരിസ്സാമി, ഉദ്ധരിസ്സം സദേവക’’ന്തി.

സാപി ‘‘പിതരാ സദ്ധിം ദ്വേ കഥാ ന കഥേസ്സാമീ’’തി തഥേവ ഉദകാ ഉത്തരിത്വാ മഹാസത്തസ്സ വാമപാദേ നിപതിത്വാ ഗോപ്ഫകസന്ധിം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ പരോദി. തേസം അസ്സൂനി മഹാസത്തസ്സ ഫുല്ലപദുമവണ്ണേ പാദപിട്ഠേ പതന്തി. തസ്സ അസ്സൂനി തേസം സുവണ്ണഫലകസദിസായ പിട്ഠിയാ പതന്തി. അഥ മഹാസത്തോ കുമാരേ ഉട്ഠാപേത്വാ അസ്സാസേത്വാ ‘‘താത, ജാലി കിം ത്വം മമ ദാനവിത്തകഭാവം ന ജാനാസി, അജ്ഝാസയം മേ, താത, മത്ഥകം പാപേഹീ’’തി വത്വാ ഗോണേ അഗ്ഘാപേന്തോ വിയ തത്ഥേവ ഠിതോ കുമാരേ അഗ്ഘാപേസി. സോ കിര പുത്തം ആമന്തേത്വാ ആഹ ‘‘താത, ജാലി ത്വം ഭുജിസ്സോ ഹോതുകാമോ ബ്രാഹ്മണസ്സ നിക്ഖസഹസ്സം ദത്വാ ഭുജിസ്സോ ഭവേയ്യാസി, ഭഗിനീ ഖോ പന തേ ഉത്തമരൂപധരാ, കോചി നീചജാതികോ ബ്രാഹ്മണസ്സ കിഞ്ചിദേവ ധനം ദത്വാ തവ ഭഗിനിം ഭുജിസ്സം കത്വാ ജാതിസമ്ഭേദം കരേയ്യ, അഞ്ഞത്ര രഞ്ഞാ സബ്ബസതദായകോ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ ഭഗിനീ തേ ഭുജിസ്സാ ഹോതുകാമാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാസസതം ദാസീസതം ഹത്ഥിസതം അസ്സസതം ഉസഭസതം നിക്ഖസതന്തി ഏവം സബ്ബസതാനി ദത്വാ ഭുജിസ്സാ ഹോതൂ’’തി ഏവം കുമാരേ അഗ്ഘാപേത്വാ സമസ്സാസേത്വാ അസ്സമപദം ഗന്ത്വാ കമണ്ഡലുനാ ഉദകം ഗഹേത്വാ ‘‘ഏഹി വത, ഭോ ബ്രാഹ്മണാ’’തി ആമന്തേത്വാ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ പച്ചയോ ഹോതൂതി പത്ഥനം കത്വാ ഉദകം പാതേത്വാ ‘‘അമ്ഭോ ബ്രാഹ്മണ, പുത്തേഹി മേ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമേവ പിയതര’’ന്തി പഥവിം ഉന്നാദേന്തോ ബ്രാഹ്മണസ്സ പിയപുത്തദാനം അദാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ‘‘തതോ കുമാരേ ആദായ, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ;
ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാ ദാനം, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ.

[illegible] ‘‘തതോ കുമാരേ ആദായ, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ;
ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാ വിത്തോ, പുത്തകേ ദാനമുത്തമം.

[illegible] ‘‘തദാസി യം ഭിംസനകം, തദാസി ലോമഹംസനം;
യം കുമാരേ പദിന്നമ്ഹി, മേദനീ സമ്പകമ്പഥ.

[illegible] ‘‘തദാസി യം ഭിംസനകം, തദാസി ലോമഹംസനം;
യം പഞ്ജലികതോ രാജാ, കുമാരേ സുഖവച്ഛിതേ;
ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാ ദാനം, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ’’തി.

തത്ഥ **വിത്തോതി** പീതിസോമനസ്സജാതോ ഹുത്വാ. **തദാസി യം ഭിംസനകന്തി** തദാ ദാനതേജേന ഉന്നദന്തീ മഹാപഥവീ ചതുനഹുതാധികദ്വിയോജനസതസഹസ്സബഹലാ

മത്തവാരണോ വിയ ഗജ്ജമാനാ കമ്പി, സാഗരോ സങ്ഖുഭി. സിനേരുപബ്ബതരാജാ സുസേദിതവേത്തങ്കുരോ വിയ ഓനമിത്വാ വങ്കപബ്ബതാഭിമുഖോ അട്ഠാസി. സക്കോ ദേവരാജാ അപ്ഫോടേസി, മഹാബ്രഹ്മാ സാധുകാരമദാസി. യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഏകകോലാഹലം അഹോസി. പഥവിസദ്ദേന ദേവോ ഗജ്ജന്തോ ഖണികവസ്സം വസ്സി, അകാലവിജ്ജുലതാ നിച്ഛരിംസു. ഹിമവന്തവാസിനോ സീഹാദയോ സകലഹിമവന്തം ഏകനിന്നാദം കരിംസൂതി ഏവരൂപം ഭിംസനകം അഹോസി. പാളിയം പന ''മേദനീ സമ്പകമ്പഥാ''തി ഏത്തകമേവ വുത്തം . **യന്തി** യദാ. **സുഖവച്ഛിതേ**തി സുഖവസിതേ സുഖസംവഡ്ഢിതേ. **അദാ ദാന**ന്തി അമ്ഭോ ബ്രാഹ്മണ, പുത്തേഹി മേ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമേവ പിയതരന്തി തസ്സത്ഥായ അദാസി.

മഹാസത്തോ ദാനം ദത്വാ ''സുദിന്നം വത മേ ദാന''ന്തി പീതിം ഉപ്പാദേത്വാ കുമാരേ ഓലോകേന്തോവ അട്ഠാസി. ജൂജകോപി വനഗുമ്ബം പവിസിത്വാ വല്ലിം ദന്തേഹി ഛിന്ദിത്വാ ആദായ കുമാരസ്സ ദക്ഖിണഹത്ഥം കുമാരികായ വാമഹത്ഥേന സദ്ധിം ഏകതോ ബന്ധിത്വാ തമേവ വല്ലികോടിം ഗഹേത്വാ പോഥയമാനോ പായാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

''തതോ സോ ബ്രാഹ്മണോ ലുദ്ദോ, ലതം ദന്തേഹി ഛിന്ദിയ;
ലതായ ഹത്ഥേ ബന്ധിത്വാ, ലതായ അനുമജ്ജഥ.

''തതോ സോ രജ്ജുമാദായ, ദണ്ഡഞ്ചാദായ ബ്രാഹ്മണോ;
ആകോടയന്തോ തേ നേതി, സിവിരാജസ്സ പേക്ഖതോ''തി.

തത്ഥ **സിവിരാജസ്സാ**തി വേസ്സന്തരസ്സ.

തേസം പഹടപഹടട്ഠാനേ ഛവി ഛിജ്ജതി, ലോഹിതം പഗ്ഘരതി. പഹരണകാലേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പിട്ഠിം ദദന്തി. അഥേകസ്മിം വിസമട്ഠാനേ ബ്രാഹ്മണോ പക്ഖലിത്വാ പതി. കുമാരാനം മുദുഹത്ഥേഹി ബദ്ധവല്ലി ഗളിത്വാ ഗതാ. തേ രോദമാനാ പലായിത്വാ മഹാസത്തസ്സ സന്തികം ആഗമംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

''തതോ കുമാരാ പക്കാമും, ബ്രാഹ്മണസ്സ പമുഞ്ചിയ;
അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി, പിതരം സോ ഉദിക്ഖതി.

''വേധമസ്സത്ഥപത്തംവ, പിതു പാദാനി വന്ദതി;
പിതു പാദാനി വന്ദിത്വാ, ഇദം വചനമബ്രവി.

''അമ്മാ ച താത നിക്ഖന്താ, ത്വഞ്ച നോ താത ദസ്സസി;
യാവ അമ്മമ്പി പസ്സേമു, അഥ നോ താത ദസ്സസി.

''അമ്മാ ച താത നിക്ഖന്താ, ത്വഞ്ച നോ താത ദസ്സസി;
മാ നോ ത്വം താത അദദാ, യാവ അമ്മാപി ഏതു നോ;
തദായം ബ്രാഹ്മണോ കാമം, വിക്കിണാതു ഹനാതു വാ.

''ബലങ്കപാദോ അന്ധനഖോ, അഥോ ഓവദ്ധപിണ്ഡികോ;
ദീഘുത്തരോട്ഠോ ചപലോ, കളാരോ ഭഗ്ഗനാസകോ.

''കുമ്ഭോദരോ ഭഗ്ഗപിട്ഠി, അഥോ വിസമചക്ഖുകോ;
ലോഹമസ്സു ഹരിതകേസോ, വലീനം തിലകാഹതോ.

''പിങ്ഗലോ ച വിനതോ ച, വികടോ ച ബ്രഹാ ഖരോ;
അജിനാനി ച സന്നദ്ധോ, അമനുസ്സോ ഭയാനകോ.

[illegible]. “മനുസ്സോ ഉദാഹു യക്ഖോ, മംസലോഹിതഭോജനോ;
ഗാമാ അരഞ്ഞമാഗമ്മ, ധനം തം താത യാചതി.

[illegible]. “നീയമാനേ പിസാചേന, കിം നു താത ഉദിക്ഖസി;
അസ്മാ നൂന തേ ഹദയം, ആയസം ദള്ഹബന്ധനം.

[illegible]. “യോ നോ ബദ്ധേ ന ജാനാസി, ബ്രാഹ്മണേന ധനേസിനാ;
അച്ചായികേന ലുദ്ദേന, യോ നോ ഗാവോവ സുമ്ഭതി.

[illegible]. “ഇധേവ അച്ഛതം കണ്ഹാ, ന സാ ജാനാതി കിസ്മിഞ്ചി;
മിഗീവ ഖിരസമ്മത്താ, യൂഥാ ഹീനാ പകന്ദതീ”തി.

തത്ഥ **ഉദിക്ഖതീ**തി സോ പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ കമ്പമാനോ ഓലോകേതി. **വേധന്തി** വേധമാനോ. **ത്വഞ്ച നോ താത, ദസ്സസീ**തി ത്വഞ്ച അമ്ഹേ തായ അനാഗതായ ഏവ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദദാസി, ഏവം മാ കരി, അധിവാസേഹി ത്വം താവ. യാവ അമ്മം പസ്സേമു, അഥ നോ തായ ദിട്ഠകാലേ ത്വം പുന ദസ്സസി. **വിക്കിണാതു ഹനാതു വാ**തി താത, അമ്മായ ആഗതകാലേ ഏസ അമ്ഹേ വിക്കിണാതു വാ ഹനതു വാ. യം ഇച്ഛതി, തം കരോതു. അപിച ഖോ പനേസ കക്ഖളോ ഫരുസോ, അട്ഠാരസഹി പുരിസദോസേഹി സമന്നാഗതോതി അട്ഠാരസ പുരിസദോസേ കഥേസി.

തത്ഥ **ബലങ്കപാദോ**തി പത്ഥടപാദോ. **അന്ധനഖോ**തി പൂതിനഖോ. **ഓവദ്ധപിണ്ഡികോ**തി ഹേട്ഠാഗലിതപിണ്ഡികമംസോ. **ദീഘുത്തരോട്ഠോ**തി മുഖം പിദഹിത്വാ ഠിതേന ദീഘേന ഉത്തരോട്ഠേന സമന്നാഗതോ. **ചപലോ**തി പഗ്ഘരിതലാലോ. **കളാരോ**തി സൂകരദാഠാഹി വിയ നിക്ഖന്തദന്തേഹി സമന്നാഗതോ. **ഭഗ്ഗനാസകോ**തി ഭഗ്ഗായ വിസമായ നാസായ സമന്നാഗതോ. **ലോഹമസ്സൂ**തി തമ്ബലോഹവണ്ണമസ്സു. **ഹരിതകേസോ**തി സുവണ്ണവണ്ണവിരൂള്ഹകേസോ. **വലീനന്തി** സരീരചമ്മമസ്സ വലിഗ്ഗഹിതം. **തിലകാഹതോ**തി കാളതിലകേഹി പരികിണ്ണോ. **പിങ്ഗലോ**തി നിബ്ബിദ്ധപിങ്ഗലോ ബിളാരക്ഖിസദിസേഹി അക്ഖീഹി സമന്നാഗതോ. **വിനതോ**തി കടിയം പിട്ഠിയം ഖന്ധേതി തീസു ഠാനേസു വങ്കോ. **വികടോ**തി വികടപാദോ. “അബദ്ധസന്ധീ”തിപി വുത്തം, “കടകടാ”തി വിരവന്തേഹി അട്ഠിസന്ധീഹി സമന്നാഗതോ. **ബ്രഹാ**തി ദീഘോ. **അമനുസ്സോ**തി ന മനുസ്സോ, മനുസ്സവേസേന വിചരന്തോപി യക്ഖോ ഏസ. **ഭയാനകോ**തി അതിവിയ ഭിംസനകോ.

മനുസ്സോ ഉദാഹു യക്ഖോതി താത, സചേ കോചി ഇമം ബ്രാഹ്മണം ദിസ്വാ ഏവം പുച്ഛേയ്യ “മനുസ്സോയം ബ്രാഹ്മണോ, ഉദാഹു യക്ഖോ”തി. “ന മനുസ്സോ, അഥ ഖോ മംസലോഹിതഭോജനോ യക്ഖോ”തി വത്തും യുത്തം. **ധനം തം താത യാചതീ**തി താത, ഏസ അമ്ഹാകം മംസം ഖാദിതുകാമോ തുമ്ഹേ പുത്തധനം യാചതി. **ഉദിക്ഖസീ**തി അജ്ഝുപേക്ഖസി. **അസ്മാ നൂന തേ ഹദയ**ന്തി താത, മാതാപിതൂനം ഹദയം നാമ പുത്തേസു മുദുകം ഹോതി, പുത്താനം ദുക്ഖം ന സഹതി, ത്വം അജാനന്തോ വിയ അച്ഛസി, തവ പന ഹദയം പാസാണോ വിയ മഞ്ഞേ, അഥ വാ **ആയസം ദള്ഹബന്ധനം.** തേന അമ്ഹാകം ഏവരൂപേ ദുക്ഖേ ഉപ്പന്നേ ന രുജതി.

ന ജാനാസീതി അജാനന്തോ വിയ അച്ഛസി. **അച്ചായികേന ലുദ്ദേനാ**തി അതിവിയ ലുദ്ദേന പമാണാതിക്കന്തേന. **യോ നോ**തി ബ്രാഹ്മണേന നോ അമ്ഹേ കനിട്ഠഭാതികേ ബദ്ധേ ബന്ധിതേ യോ ത്വം ന ജാനാസി. **സുമ്ഭതീ**തി പോഥേതി. **ഇധേവ അച്ഛത**ന്തി താത, അയം കണ്ഹാജിനാ കിഞ്ചി ദുക്ഖം ന ജാനാതി. യഥാ നാമ ഖീരസമ്മത്താ മിഗപോതികാ യൂഥാ പരിഹീനാ മാതരം അപസ്സന്തീ ഖീരത്ഥായ കന്ദതി, ഏവം അമ്മം അപസ്സന്തീ കന്ദിത്വാ സുസ്സിത്വാ മരിസ്സതി, തസ്മാ മംയേവ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദേഹി, അഹം ഗമിസ്സാമി, അയം കണ്ഹാജിനാ ഇധേവ ഹോതൂതി.

ഏവം വുത്തേപി മഹാസത്തോ ന കിഞ്ചി കഥേതി. തതോ കുമാരോ മാതാപിതരോ ആരബ്ഭ പരിദേവന്തോ ആഹ -

൨൧൬൪. ‘‘ഇദം മേ ഇദം തഥാ ദുക്ഖം, ലബ്ഭാ ഹി പുമുനാ ഇദം;
യഞ്ച അമ്മം ന പസ്സാമി, തം മേ ദുക്ഖതരം ഇതോ.

൨൧൬൫. ‘‘ഇദം മേ ഇദം തഥാ ദുക്ഖം, ലബ്ഭാ ഹി പുമുനാ ഇദം;
യഞ്ച താതം ന പസ്സാമി, തം മേ ദുക്ഖതരം ഇതോ.

൨൧൬൬. ‘‘സാ നൂന കപണാ അമ്മാ, ചിരരത്തായ രുച്ഛതി;
കണ്ഹാജിനം അപസ്സന്തീ, കുമാരിം ചാരുദസ്സനിം.

൨൧൬൭. ‘‘സോ നൂന കപണോ താതോ, ചിരരത്തായ രുച്ഛതി;
കണ്ഹാജിനം അപസ്സന്തോ, കുമാരിം ചാരുദസ്സനിം.

൨൧൬൮. ‘‘സാ നൂന കപണാ അമ്മാ, ചിരം രുച്ഛതി അസ്സമേ;
കണ്ഹാജിനം അപസ്സന്തീ, കുമാരിം ചാരുദസ്സനിം.

൨൧൬൯. ‘‘സോ നൂന കപണോ താതോ, ചിരം രുച്ഛതി അസ്സമേ;
കണ്ഹാജിനം അപസ്സന്തോ, കുമാരിം ചാരുദസ്സനിം.

൨൧൭൦. ‘‘സാ നൂന കപണാ അമ്മാ, ചിരരത്തായ രുച്ഛതി;
അഡ്ഢരത്തേ വ രത്തേ വാ, നദീവ അവസുച്ഛതി.

൨൧൭൧. ‘‘സോ നൂന കപണോ താതോ, ചിരരത്തായ രുച്ഛതി;
അഡ്ഢരത്തേ വ രത്തേ വാ, നദീവ അവസുച്ഛതി.

൨൧൭൨. ‘‘ഇമേ തേ ജമ്ബുകാ രുക്ഖാ, വേദിസാ സിന്ദുവാരകാ;
വിവിധാനി രുക്ഖജാതാനി, താനി അജ്ജ ജഹാമസേ.

൨൧൭൩. ‘‘അസ്സത്ഥാ പനസാ ചേമേ, നിഗ്രോധാ ച കപിത്ഥനാ;
വിവിധാനി ഫലജാതാനി, താനി അജ്ജ ജഹാമസേ.

൨൧൭൪. ‘‘ഇമേ തിട്ഠന്തി ആരാമാ, അയം സീതൂദകാ നദീ;
യത്ഥസ്സു പുബ്ബേ കീളാമ, താനി അജ്ജ ജഹാമസേ.

൨൧൭൫. ‘‘വിവിധാനി പുപ്ഫജാതാനി, അസ്മിം ഉപരിപബ്ബതേ;
യാനസ്സു പുബ്ബേ ധാരേമ, താനി അജ്ജ ജഹാമസേ.

൨൧൭൬. ‘‘വിവിധാനി ഫലജാതാനി, അസ്മിം ഉപരിപബ്ബതേ;
യാനസ്സു പുബ്ബേ ഭുഞ്ജാമ, താനി അജ്ജ ജഹാമസേ.

൨൧൭൭. ‘‘ഇമേ നോ ഹത്ഥികാ അസ്സാ, ബലിബദ്ദാ ച നോ ഇമേ;
യേഹിസ്സു പുബ്ബേ കീളാമ, താനി അജ്ജ ജഹാമസേ’’തി.

തത്ഥ **പുമുനാ**തി ഭവേ വിചരന്തേന പുരിസേന. **ലബ്ഭാ**തി ലഭിതബ്ബം. **തം മേ ദുക്ഖതരം ഇതോ**തി യം മേ അമ്മം പസ്സിതും അലഭന്തസ്സ ദുക്ഖം, തം ഇതോ പോഥനദുക്ഖതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന ദുക്ഖതരം. **രുച്ഛതീ**തി രോദിസ്സതി. **അഡ്ഢരത്തേ വ രത്തേ വാ**തി അഡ്ഢരത്തേ വാ സകലരത്തേ വാ അമ്ഹേ സരിത്വാ ചിരം രോദിസ്സതി. **അവസുച്ഛതീ**തി അപ്പോദകാ കുന്നദീ അവസുസ്സതി. യഥാ സാ ഖിപ്പമേവ സുസ്സതി, ഏവം അരുണേ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേയേവ സുസ്സിത്വാ മരിസ്സതീതി അധിപ്പായേനേവമാഹ. **വേദിസാ**തി ഓലമ്ബനസാഖാ. **താനീ**തി യേസം നോ മൂലപുപ്ഫഫലാനി ഗണ്ഹന്തേഹി ചിരം കീളിതം, താനി അജ്ജ

ഉഭോപി മയം ജഹാമ. **ഹത്ഥികാ**തി താതേന അമ്ഹാകം കീളനത്ഥായ കതാ ഹത്ഥികാ.

തം ഏവം പരിദേവമാനമേവ സദ്ധിം ഭഗിനിയാ ജൂജകോ ആഗന്ത്വാ പോഥേന്തോ ഗഹേത്വാ പക്കാമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“നീയമാനാ കുമാരാ തേ, പിതരം ഏതദബ്രവും;
അമ്മം ആരോഗ്യം വജ്ജാസി, ത്വഞ്ച താത സുഖീ ഭവ.

“ഇമേ നോ ഹത്ഥികാ അസ്സാ, ബലിബദ്ദാ ച നോ ഇമേ;
താനി അമ്മായ ദജ്ജേസി, സോകം തേഹി വിനേസ്സതി.

“ഇമേ നോ ഹത്ഥികാ അസ്സാ, ബലിബദ്ദാ ച നോ ഇമേ;
താനി അമ്മാ ഉദിക്ഖന്തീ, സോകം പടിവിനേസ്സതീ”തി.

തദാ ബോധിസത്തസ്സ പുത്തേ ആരബ്ഭ ബലവസോകോ ഉപ്പജ്ജി, ഹദയമംസം ഉണ്ഹം അഹോസി. സോ കേസരസീഹേന ഗഹിതമത്തവാരണോ വിയ രാഹുമുഖം പവിട്ഠചന്ദോ വിയ ച കമ്പമാനോ സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ കലുനം പരിദേവി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“ഏതോ വേസ്സന്തരോ രാജാ, ദാനം ദത്വാന ഖത്തിയോ;
പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ, കലുനം പരിദേവയീ”തി.

തതോ പരാ മഹാസത്തസ്സ വിലാപഗാഥാ ഹോന്തി -

“കം നജ്ജ ഛാതാ തസിതാ, ഉപരുച്ഛന്തി ദാരകാ;
സായം സംവേസനാകാലേ, കോ നേ ദസ്സതി ഭോജനം.

“കം നജ്ജ ഛാതാ തസിതാ, ഉപരുച്ഛന്തി ദാരകാ;
സായം സംവേസനാകാലേ, ‘അമ്മാ ഛാതമ്ഹ ദേഥ നോ’.

“കഥം നു പഥം ഗച്ഛന്തി, പത്തികാ അനുപാഹനാ;
സന്താ സൂനേഹി പാദേഹി, കോ നേ ഹത്ഥേ ഗഹേസ്സതി.

“കഥം നു സോ ന ലജ്ജേയ്യ, സമ്മുഖാ പഹരം മമ;
അദൂസകാനം പുത്താനം, അലജ്ജീ വത ബ്രാഹ്മണോ.

“അഞ്ഞോപി മേ ദാസിദാസസ്സ, അഞ്ഞോ വാ പന പേസിയോ;
തസ്സാപി സുവിഹീനസ്സ, കോ ലജ്ജീ പഹരിസ്സതി.

“വാരിജസ്സേവ മേ സതോ, ബദ്ധസ്സ കുമിനാമുഖേ;
അക്കോസതി പഹരതി, പിയേ പുത്തേ അപസ്സതോ”തി.

തത്ഥ **കം നജ്ജാ**തി കം നു അജ്ജ. **ഉപരുച്ഛന്തീ**തി സട്ഠിയോജനമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ഉപരോദിസ്സന്തി. **സംവേസനാകാലേ**തി മഹാജനസ്സ പരിവേസനാകാലേ. **കോ നേ ദസ്സതീ**തി കോ നേസം ഭോജനം ദസ്സതി. **കഥം നു പഥം ഗച്ഛന്തീ**തി കഥം നു സട്ഠിയോജനമഗ്ഗം ഗമിസ്സന്തി. **പത്തികാ**തി ഹത്ഥിയാനാദീഹി വിരഹിതാ. **അനുപാഹനാ**തി ഉപാഹനമത്തേനപി വിയുത്താ സുഖുമാലപാദാ. **ഗഹേസ്സതീ**തി കിലമഥവിനോദനത്ഥായ കോ ഗണ്ഹിസ്സതി. **ദാസിദാസസ്സാ**തി ദാസിയാ ദാസോ അസ്സ. **അഞ്ഞോ വാ പന പേസിയോ**തി തസ്സപി ദാസോ, തസ്സപി ദാസോതി ഏവം ദാസപതിദാസപരമ്പരായ “യോ മയ്ഹം ചതുത്ഥോ പേസിയോ പേസനകാരകോ അസ്സ, തസ്സ ഏവം സുവിഹീനസ്സപി അയം വേസ്സന്തരസ്സ ദാസപതിദാസോ”തി ഞത്വാ.

കോ ലജ്ജീതി കോ ലജ്ജാസമ്പന്നോ പഹരേയ്യ, യുത്തം നു ഖോ തസ്സ നില്ലജ്ജസ്സ മമ പുത്തേ പഹരിതുന്തി. **വാരിജസ്സേവാ**തി കുമിനാമുഖേ ബദ്ധസ്സ മച്ഛസ്സേവ സതോ മമ. **അപസ്സതോ**തി **അ**-കാരോ നിപാതമത്തോ, പസ്സന്തസ്സേവ പിയപുത്തേ അക്കോസതി ചേവ പഹരതി ച, അഹോ വത ദാരുണോതി.

അഥസ്സ കുമാരേസു സിനേഹേന ഏവം പരിവിതക്കോ ഉദപാദി “അയം ബ്രാഹ്മണോ മമ പുത്തേ അതിവിയ വിഹേഠേതി, സോകം സന്ധാരേതും ന സക്കോമി, ബ്രാഹ്മണം അനുബന്ധിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ആനേസ്സാമി തേ കുമാരേ”തി . തതോ “അട്ഠാനമേതം കുമാരാനം പീളനം അതിദുക്ഖന്തി ദാനം ദത്വാ പച്ഛാനുതപ്പം നാമ സതം ധമ്മോ ന ഹോതീ”തി ചിന്തേസി. തദത്ഥജോതനാ ഇമാ ദ്വേ പരിവിതക്കഗാഥാ നാമ ഹോന്തി -

“അദ്ധു ചാപം ഗഹേത്വാന, ഖഗ്ഗം ബന്ധിയ വാമതോ;
ആനേസ്സാമി സകേ പുത്തേ, പുത്താനഞ്ഹി വധോ ദുഖോ.

“അട്ഠാനമേതം ദുക്ഖരൂപം, യം കുമാരാ വിഹഞ്ഞരേ;
സതഞ്ച ധമ്മമഞ്ഞായ, കോ ദത്വാ അനുതപ്പതീ”തി.

തത്ഥ **സത**ന്തി പുബ്ബബോധിസത്താനം പവേണിധമ്മം.

സോ കിര തസ്മിം ഖണേ ബോധിസത്താനം പവേണിം അനുസ്സരി. തതോ “സബ്ബബോധിസത്താനം ധനപരിച്ചാഗം , അങ്ഗപരിച്ചാഗം , പുത്തപരിച്ചാഗം, ഭരിയപരിച്ചാഗം, ജീവിതപരിച്ചാഗന്തി ഇമേ പഞ്ച മഹാപരിച്ചാഗേ അപരിച്ചജിത്വാ ബുദ്ധഭൂതപുബ്ബോ നാമ നത്ഥി. അഹമ്പി തേസം അബ്ഭന്തരോ ഹോമി, മയാപി പിയപുത്തധീതരോ അദത്വാ ന സക്കാ ബുദ്ധേന ഭവിതു”ന്തി ചിന്തേത്വാ “കിം ത്വം വേസ്സന്തര പരേസം ദാസത്ഥായ ദിന്നപുത്താനം ദുക്ഖഭാവം ന ജാനാസി, യേന ബ്രാഹ്മണം അനുബന്ധിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സാമീതി സഞ്ഞം ഉപ്പാദേസി, ദാനം ദത്വാ പച്ഛാനുതപ്പോ നാമ തവ നാനുരൂപോ”തി ഏവം അത്താനം പരിഭാസിത്വാ “സചേപി ഏസോ കുമാരേ മാരേസ്സതി, ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ മമ ന കിഞ്ചി ഹോതീ”തി ദള്ഹസമാദാനം അധിട്ഠായ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ പണ്ണസാലദ്വാരേ പാസാണഫലകേ കഞ്ചനപടിമാ വിയ നിസീദി. ജൂജകോപി ബോധിസത്തസ്സ സമ്മുഖേ കുമാരേ പോഥേത്വാ നേതി. തതോ കുമാരോ വിലപന്തോ ആഹ -

“സച്ചം കിരേവമാഹംസു, നരാ ഏകച്ചിയാ ഇധ;
യസ്സ നത്ഥി സകാ മാതാ, യഥാ നത്ഥി തഥേവ സോ.

“ഏഹി കണ്ഹേ മരിസ്സാമ, നത്ഥത്ഥോ ജീവിതേന നോ;
ദിന്നമ്ഹാതി ജനിന്ദേന, ബ്രാഹ്മണസ്സ ധനേസിനോ;
അച്ചായികസ്സ ലുദ്ദസ്സ, യോ നോ ഗാവോവ സുമ്ഭതി.

“ഇമേ തേ ജമ്ബുകാ രുക്ഖാ, വേദിസാ സിന്ദുവാരകാ;
വിവിധാനി രുക്ഖജാതാനി, താനി കണ്ഹേ ജഹാമസേ.

“അസ്സത്ഥാ പനസാ ചേമേ, നിഗ്രോധാ ച കപിത്ഥനാ;
വിവിധാനി ഫലജാതാനി, താനി കണ്ഹേ ജഹാമസേ.

“ഇമേ തിട്ഠന്തി ആരാമാ, അയം സീതൂദകാ നദീ;
യത്ഥസ്സു പുബ്ബേ കീളാമ, താനി കണ്ഹേ ജഹാമസേ.

“വിവിധാനി പുപ്ഫജാതാനി, അസ്മിം ഉപരിപബ്ബതേ;
യാനസ്സു പുബ്ബേ ധാരേമ, താനി കണ്ഹേ ജഹാമസേ.

“വിവിധാനി ഫലജാതാനി, അസ്മിം ഉപരിപബ്ബതേ;

യാനസ്സു പുബ്ബേ ഭുഞ്ജാമ, താനി കണ്ഹേ ജഹാമസേ.

൨൧൬൫. ‘‘ഇമേ നോ ഹത്ഥികാ അസ്സാ, ബലിബദ്ദാ ച നോ ഇമേ;
യേഹിസ്സു പുബ്ബേ കീളാമ, താനി കണ്ഹേ ജഹാമസേ’’തി.

തത്ഥ **യസ്സാ**തി യസ്സ സന്തികേ സകാ മാതാ നത്ഥി. പിതാ അത്ഥി, യഥാ നത്ഥിയേവ.

പുന ബ്രാഹ്മണോ ഏകസ്മിം വിസമട്ഠാനേ പക്ഖലിത്വാ പതി. തേസം ഹത്ഥതോ ബന്ധനവല്ലി മുച്ചിത്വാ ഗതാ. തേ പഹടകുക്കുടാ വിയ കമ്പന്താ പലായിത്വാ ഏകവേഗേനേവ പിതു സന്തികം ആഗമിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൧൬൬. ‘‘നീയ്യമാനാ കുമാരാ തേ, ബ്രാഹ്മണസ്സ പമുഞ്ചിയ;
തേന തേന പധാവിംസു, ജാലീ കണ്ഹാജിനാ ചുഭോ’’തി.

തത്ഥ **തേന തേനാ**തി തേന മുത്തക്ഖണേന യേന ദിസാഭാഗേന തേസം പിതാ അത്ഥി, തേന പധാവിംസു, പധാവിത്വാ പിതു സന്തികഞ്ഞേവ ആഗമിംസൂതി അത്ഥോ.

ജൂജകോ വേഗേനുട്ഠായ വല്ലിദണ്ഡഹത്ഥോ കപ്പുട്ഠാനഗ്ഗി വിയ അവത്ഥരന്തോ ആഗന്ത്വാ ‘‘അതിവിയ പലായിതും ഛേകാ തുമ്ഹേ’’തി ഹത്ഥേ ബന്ധിത്വാ പുന നേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൧൬൭. ‘‘തതോ സോ രജ്ജുമാദായ, ദണ്ഡഞ്ചാദായ ബ്രാഹ്മണോ;
ആകോടയന്തോ തേ നേതി, സിവിരാജസ്സ പേക്ഖതോ’’തി.

ഏവം നീയമാനേസു കണ്ഹാജിനാ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തീ പിതരാ സദ്ധിം സല്ലപി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൧൬൮. ‘‘തം തം കണ്ഹാജിനാവോച, അയം മം താത ബ്രാഹ്മണോ;
ലട്ഠിയാ പടികോടേതി, ഘരേ ജാതംവ ദാസിയം.

൨൧൬൯. ‘‘ന ചായം ബ്രാഹ്മണോ താത, ധമ്മികാ ഹോന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
യക്ഖോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന, ഖാദിതും താത നേതി നോ;
നീയമാനേ പിസാചേന, കിം നു താത ഉദിക്ഖസീ’’തി.

തത്ഥ **തന്തി** തം പസ്സമാനം നിസിന്നം പിതരം സിവിരാജാനം. **ദാസിയന്തി** ദാസികം. **ഖാദിതുന്തി** ഖാദനത്ഥായ അയം നോ ഗിരിദ്വാരം അസമ്പത്തേയേവ ഉഭോഹി ചക്ഖൂഹി രത്തലോഹിതബിന്ദും പഗ്ഘരന്തേഹി ഖാദിസ്സാമീതി നേതി, ത്വഞ്ച ഖാദിതും വാ പചിതും വാ നീയമാനേ കിം അമ്ഹേ ഉദിക്ഖസി, സബ്ബദാ സുഖിതോ ഹോഹീതി പരിദേവി.

ദഹരകുമാരികായ വിലപന്തിയാ കമ്പമാനായ ഗച്ഛന്തിയാ മഹാസത്തസ്സ ബലവസോകോ ഉപ്പജ്ജി, ഹദയവത്ഥു ഉണ്ഹം അഹോസി. നാസികായ അപ്പഹോന്തിയാ മുഖേന ഉണ്ഹേ അസ്സാസപസ്സാസേ വിസ്സജ്ജേസി. അസ്സൂനി ലോഹിതബിന്ദൂനി ഹുത്വാ നേത്തേഹി നിക്ഖമിംസു. സോ ‘‘ഇദം ഏവരൂപം ദുക്ഖം സിനേഹദോസേന ജാതം, ന അഞ്ഞേന കാരണേന. സിനേഹം അകത്വാ മജ്ഝത്തേനേവ ഭവിതബ്ബ’’ന്തി തഥാരൂപം സോകം അത്തനോ ഞാണബലേന വിനോദേത്വാ പകതിനിസിന്നാകാരേനേവ നിസീദി. ഗിരിദ്വാരം അസമ്പത്തായേവ കുമാരികാ വിലപന്തീ അഗമാസി.

൨൧൭൦. ‘‘ഇമേ നോ പാദകാ ദുക്ഖാ, ദീഘോ ചദ്ധാ സുദുഗ്ഗമോ;
നീചേ ചോലമ്ബതേ സൂരിയോ, ബ്രാഹ്മണോ ച ധാരേതി നോ.

“ഓകന്ദാമസേ ഭൂതാനി, പബ്ബതാനി വനാനി ച;
സരസ്സ സിരസാ വന്ദാമ, സുപതിത്ഥേ ച ആപകേ.

“തിണലതാനി ഓസധ്യോ, പബ്ബതാനി വനാനി ച;
അമ്മം ആരോഗ്യം വജ്ജാഥ, അയം നോ നേതി ബ്രാഹ്മണോ.

“ഉജ്ജന്തു ഭോന്തോ അമ്മഞ്ച, മദ്ദിം അസ്മാക മാതരം;
സചേ അനുപതിതുകാമാസി, ഖിപ്പം അനുപതിയാസി നോ.

“അയം ഏകപദീ ഏതി, ഉജും ഗച്ഛതി അസ്സമം;
തമേവാനുപതേയ്യാസി, അപി പസ്സേസി നേ ലഹും.

“അഹോ വത രേ ജടിനീ, വനമൂലഫലഹാരികേ;
സുഞ്ഞം ദിസ്വാന അസ്സമം, തം തേ ദുക്ഖം ഭവിസ്സതി.

“അതിവേലം നു അമ്മായ, ഉഞ്ഛാ ലദ്ധോ അനപ്പകോ;
യാ നോ ബദ്ധേ ന ജാനാസി, ബ്രാഹ്മണേന ധനേസിനാ.

“അച്ചായികേന ലുദ്ദേന, യോ നോ ഗാവോവ സുമ്ഭതി;
അപജ്ജ അമ്മം പസ്സേമു, സായം ഉഞ്ഛാതോ ആഗതം.

“ദുജ്ജാ അമ്മാ ബ്രാഹ്മണസ്സ, ഫലം ഖുദ്ദേന മിസ്സിതം;
തദായം അസിതോ ധാതോ, ന ബാള്ഹം ധാരയേയ്യ നോ.

“സുനാ ച വത നോ പാദാ, ബാള്ഹം ധാരേതി ബ്രാഹ്മണോ;
ഇതി തത്ഥ വിലപിംസു, കുമാരാ മാതുഗിദ്ധിനോ”തി.

തത്ഥ **പാദകാ**തി ഖുദ്ദകപാദാ. **ഓകന്ദാമസേ**തി അവകന്ദാമ, അപചിതിം നീചവുത്തിം ദസ്സേന്താ ജാനാപേമ. **സരസ്സാ**തി ഇമസ്സ പദുമസരസ്സ പരിഗ്ഗാഹകാനേവ നാഗകുലാനി സിരസാ വന്ദാമ. **സുപതിത്ഥേ ച ആപകേ**തി സുപതിത്ഥായ നദിയാ അധിവത്ഥാ ദേവതാപി വന്ദാമ. **തിണലതാനീ**തി തിണാനി ച ഓലമ്ബകലതായോ ച. **ഓസധ്യോ**തി ഓസധിയോ. സബ്ബത്ഥ അധിവത്ഥാ ദേവതാ സന്ധായേവമാഹ. **അനുപതിതുകാമാസീ**തി സചേപി സാ അമ്ഹാകം പദാനുപദം ആഗന്തുകാമാസി. **അപി പസ്സേസി നേ ലഹു**ന്തി അപി നാമ ഏതായ ഏകപദിയാ അനുപതമാനാ പുത്തകേ തേ ലഹും പസ്സേയ്യാസീതി ഏവം തം വദേയ്യാഥാതി. **ജടിനീ**തി ബദ്ധജടം ആരബ്ഭ മാതരം പരമ്മുഖാലപനേന ആലപന്തീ ആഹ. **അതിവേല**ന്തി പമാണാതിക്കന്തം കത്വാ. **ഉഞ്ഛാ**തി ഉഞ്ഛാചരിയായ . **ഫല**ന്തി വനമൂലഫലാഫലം. **ഖുദ്ദേന മിസ്സിത**ന്തി ഖുദ്ദകമധുനാ മിസ്സിതം. **അസിതോ**തി അസിതാസനോ പരിഭുത്തഫലോ. **ധാതോ**തി സുഹിതോ. **ന ബാള്ഹം ധാരയേയ്യ നോ**തി ന നോ ബാള്ഹം വേഗേന നയേയ്യ. **മാതുഗിദ്ധിനോ**തി മാതരി ഗിദ്ധേന സമന്നാഗതാ ബലവസിനേഹാ ഏവം വിലവിംസൂതി.

ദാരകപബ്ബവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മദ്ദീപബ്ബവണ്ണനാ

യം പന തം രഞ്ഞാ പഥവിം ഉന്നാദേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ പിയപുത്തേസു ദിന്നേസു യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഏകകോലാഹലം ജാതം, തേനപി ഭിജ്ജമാനഹദയാ വിയ ഹിമവന്തവാസിനോ ദേവാ തേസം ബ്രാഹ്മണേന നിയമാനാനം തം വിലാപം സുത്വാ മന്തയിംസു “സചേ മദ്ദീ കാലസ്സേവ അസ്സമം ആഗമിസ്സതി, തത്ഥ പുത്തകേ അദിസ്വാ വേസ്സന്തരം പുച്ഛിത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദിന്നഭാവം സുത്വാ ബലവസിനേഹേന പദാനുപദം ധാവിത്വാ മഹന്തം ദുക്ഖം അനുഭവേയ്യാ”തി. അഥ തേ തയോ ദേവപുത്തേ “തുമ്ഹേ സീഹബ്യഗ്ഘദീപിവേസേ നിമ്മിനിത്വാ ദേവിയാ ആഗമനമഗ്ഗം സന്നിരുമ്ഭിത്വാ

യാചിയമാനാപി യാവ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനാ മഗ്ഗം അദത്വാ യഥാ ചന്ദാലോകേന അസ്സമം പവിസിസ്സതി, ഏവമസ്സാ സീഹാദീനമ്പി അവിഹേഠനത്ഥായ ആരക്ഖം സുസംവിഹിതം കരേയ്യാഥാ''തി ആണാപേസും. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ''ഏതേസം ലാലപ്പിതം സുത്വാ, തയോ വാളാ വനേ മിഗാ;
സീഹോ ബ്യഗ്ഘോ ച ദീപി ച, ഇദം വചനമബ്രവും.

[illegible] ''മാ ഹേവ നോ രാജപുത്തീ, സായം ഉഞ്ഛാതോ ആഗമാ;
മാ ഹേവമ്ഹാക നിബ്ഭോഗേ, ഹേഠയിത്ഥ വനേ മിഗാ.

[illegible] ''സീഹോ ചേ നം വിഹേഠേയ്യ, ബ്യഗ്ഘോ ദീപി ച ലക്ഖണം;
നേവ ജാലീകുമാരസ്സ, കുതോ കണ്ഹാജിനാ സിയാ;
ഉഭയേനേവ ജീയേഥ, പതിം പുത്തേ ച ലക്ഖണാ''തി.

തത്ഥ **ഇദം വചനമബ്രവു**ന്തി ''തുമ്ഹേ തയോ ജനാ സീഹോ ച ബ്യഗ്ഘോ ച ദീപി ചാതി ഏവം തയോ വാളാ വനേ മിഗാ ഹോഥാ''തി ഇദം താ ദേവതാ തയോ ദേവപുത്തേ വചനമബ്രവും. **മാ ഹേവ നോ**തി മദ്ദീ രാജപുത്തീ ഉഞ്ഛാതോ സായം മാ ആഗമി, ചന്ദാലോകേന സായം ആഗച്ഛതൂതി വദന്തി. **മാ ഹേവമ്ഹാക നിബ്ഭോഗേ**തി അമ്ഹാകം നിബ്ഭോഗേ വിജിതേ വനഘടായം മാ നം കോചിപി വനേ വാളമിഗോ വിഹേഠേസി. ന യഥാ വിഹേഠേതി, ഏവമസ്സാ ആരക്ഖം ഗണ്ഹഥാതി വദന്തി. **സീഹോ ചേ ന**ന്തി സചേ ഹി തം അനാരക്ഖം സീഹാദീസു കോചി വിഹേഠേയ്യ, അഥസ്സാ ജീവിതക്ഖയം പത്തായ നേവ ജാലികുമാരോ അസ്സ, കുതോ കണ്ഹാജിനാ സിയാ. ഏവം സാ ലക്ഖണസമ്പന്നാ **ഉഭയേനേവ ജീയേഥ പതിം പുത്തേ ചാ**തി ദ്വീഹി കോട്ഠാസേഹി ജീയേഥേവ, തസ്മാ സുസംവിഹിതമസ്സാ ആരക്ഖം കരോഥാതി.

അഥ തേ തയോ ദേവപുത്താ ''സാധൂ''തി താസം ദേവതാനം തം വചനം പടിസ്സുണിത്വാ സീഹബ്യഗ്ഘദീപിനോ ഹുത്വാ ആഗന്ത്വാ തസ്സാ ആഗമനമഗ്ഗേ പടിപാടിയാ നിപജ്ജിംസു. മദ്ദീപി ഖോ ''അജ്ജ മയാ ദുസ്സുപിനോ ദിട്ഠോ, കാലസ്സേവ മൂലഫലാഫലം ഗഹേത്വാ അസ്സമം ഗമിസ്സാമീ''തി കമ്പമാനാ മൂലഫലാഫലാനി ഉപധാരേസി. അഥസ്സാ ഹത്ഥതോ ഖണിത്തി പതി, തഥാ അംസതോ ഉഗ്ഗീവഞ്ച പതി, ദക്ഖിണക്ഖിച ഫന്ദതി, ഫലിനോ രുക്ഖാ അഫലാ വിയ അഫലാ ച ഫലിനോ വിയ ഖായിംസു, ദസ ദിസാ ന പഞ്ഞായിംസു. സാ ''കിം നു ഖോ ഇദം, പുബ്ബേ അഭൂതപുബ്ബം അജ്ജ മേ ഹോതി, കിം ഭവിസ്സതി, മയ്ഹം വാ അന്തരായോ ഭവിസ്സതി, മമ പുത്താനം വാ, ഉദാഹു വേസ്സന്തരസ്സാ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

[illegible] ''ഖണിത്തികം മേ പതിതം, ദക്ഖിണക്ഖി ച ഫന്ദതി;
അഫലാ ഫലിനോ രുക്ഖാ, സബ്ബാ മുയ്ഹന്തി മേ ദിസാ''തി.

ഏവം സാ പരിദേവന്തീ പക്കാമി.

[illegible] ''[illegible] സായന്ഹകാലസ്മിം, അസ്സമാഗമനം പതി;
അത്ഥങ്ഗതമ്ഹി സൂരിയേ, വാളാ പന്ഥേ ഉപട്ഠഹും.

[illegible] ''നീചേ ചോലമ്ബതേ സൂരിയോ, ദൂരേ ച വത അസ്സമോ;
യഞ്ച നേസം ഇതോ ഹസ്സം, തം തേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം.

[illegible] ''[illegible] നൂന ഖത്തിയോ ഏകോ, പണ്ണസാലായ അച്ഛതി;
തോസേന്തോ ദാരകേ ഛാതേ, മമം ദിസ്വാ അനായതിം.

[illegible] ''[illegible] നൂന പുത്തകാ മയ്ഹം, കപണായ വരാകിയാ;

സായം സംവേസനാകാലേ, ഖീരപീതാവ അച്ഛരേ.

൨൧൯൮. ‘‘ഏതേ നൂന പുത്തകാ മയ്ഹം, കപണായ വരാകിയാ;
സായം സംവേസനാകാലേ, വാരിപീതാവ അച്ഛരേ.

൨൧൯൯. ‘‘ഏതേ നൂന പുത്തകാ മയ്ഹം, കപണായ വരാകിയാ;
പച്ചുഗ്ഗതാ മം തിട്ഠന്തി, വച്ഛാ ബാലാവ മാതരം.

൨൨൦൦. ‘‘ഏതേ നൂന പുത്തകാ മയ്ഹം, കപണായ വരാകിയാ;
പച്ചുഗ്ഗതാ മം തിട്ഠന്തി, ഹംസാവുപരിപല്ലലേ.

൨൨൦൧. ‘‘ഏതേ നൂന പുത്തകാ മയ്ഹം, കപണായ വരാകിയാ;
പച്ചുഗ്ഗതാ മം തിട്ഠന്തി, അസ്സമസ്സാവിദൂരതോ.

൨൨൦൨. ‘‘ഏകായനോ ഏകപഥോ, സരാ സോബ്ഭാ ച പസ്സതോ;
അഞ്ഞം മഗ്ഗം ന പസ്സാമി, യേന ഗച്ഛേയ്യ അസ്സമം.

൨൨൦൩. ‘‘മിഗാ നമത്ഥു രാജാനോ, കാനനസ്മിം മഹബ്ബലാ;
ധമ്മേന ഭാതരോ ഹോഥ, മഗ്ഗം മേ ദേഥ യാചിതാ.

൨൨൦൪. ‘‘അവരുദ്ധസ്സാഹം ഭരിയാ, രാജപുത്തസ്സ സിരീമതോ;
തം ചാഹം നാതിമഞ്ഞാമി, രാമം സീതാവനുബ്ബതാ.

൨൨൦൫. ‘‘തുമ്ഹേ ച പുത്തേ പസ്സഥ, സായം സംവേസനം പതി;
അഹഞ്ച പുത്തേ പസ്സേയ്യം, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ.

൨൨൦൬. ‘‘ബഹും ചിദം മൂലഫലം, ഭക്ഖോ ചായം അനപ്പകോ;
തതോ ഉപഡ്ഢം ദസ്സാമി, മഗ്ഗം മേ ദേഥ യാചിതാ.

൨൨൦൭. ‘‘രാജപുത്തീ ച നോ മാതാ, രാജപുത്തോ ച നോ പിതാ;
ധമ്മേന ഭാതരോ ഹോഥ, മഗ്ഗം മേ ദേഥ യാചിതാ’’തി.

തത്ഥ **തസ്സാ**തി തസ്സാ മമ. **അസ്സമാഗമനം പതീ**തി അസ്സമം പടിച്ച സന്ധായ ആഗച്ഛന്തിയാ. **ഉപട്ഠഹു**ന്തി ഉട്ഠായ ഠിതാ. തേ കിര പഠമം പടിപാടിയാ നിപജ്ജിത്വാ തായ ആഗമനകാലേ ഉട്ഠായ വിജമ്ഭിത്വാ മഗ്ഗം രുമ്ഭന്താ പടിപാടിയാ തിരിയം അട്ഠംസു. **യഞ്ച തേസ**ന്തി അഹഞ്ച യം ഇതോ മൂലഫലാഫലം തേസം ഹരിസ്സം, തമേവ വേസ്സന്തരോ ച ഉഭോ പുത്തകാ ചാതി തേ തയോപി ജനാ ഭുഞ്ജേയ്യും, അഞ്ഞം തേസം ഭോജനം നത്ഥി. **അനായതി**ന്തി അനാഗച്ഛന്തിം മം ഞത്വാ ഏകകോവ നൂന ദാരകേ തോസേന്തോ നിസിന്നോ. **സംവേസനാകാലേ**തി അഞ്ഞേസു ദിവസേസു അത്തനോ ഖാദാപനപിവാപനകാലേ **ഖീരപീതാവാ**തി യഥാ ഖീരപീതാ മിഗപോതകാ ഖീരത്ഥായ കന്ദിത്വാ തം അലഭിത്വാ കന്ദന്താവ നിദ്ദം ഓക്കമന്തി, ഏവം മേ പുത്തകാ ഫലാഫലത്ഥായ കന്ദിത്വാ തം അലഭിത്വാ കന്ദന്താവ നിദ്ദം ഉപഗതാ ഭവിസ്സന്തീതി വദതി.

വാരിപീതാവാതി യഥാ പിപാസിതാ മിഗപോതകാ പാനീയത്ഥായ കന്ദിത്വാ തം അലഭിത്വാ കന്ദന്താവ നിദ്ദം ഓക്കമന്തീതി ഇമിനാവ നയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **അച്ഛരേ**തി അച്ഛന്തി. **പച്ചുഗ്ഗതാ മം തിട്ഠന്തീ**തി മം പച്ചുഗ്ഗതാ ഹുത്വാ തിട്ഠന്തി. ‘‘പച്ചുഗ്ഗന്തുനാ’’തിപി പാഠോ, പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാതി അത്ഥോ. **ഏകായനോ**തി ഏകസ്സേവ അയനോ ഏകപദികമഗ്ഗോ. **ഏകപഥോ**തി സോ ച ഏകോവ, ദുതിയോ നത്ഥി, ഓക്കമിത്വാ ഗന്തും ന സക്കാ. കസ്മാ? യസ്മാ സരാ സോബ്ഭാ ച പസ്സതോ. **മിഗാ നമത്ഥൂ**തി സാ അഞ്ഞം മഗ്ഗം അദിസ്വാ ‘‘ഏതേ യാചിത്വാ പടിക്കമാപേസ്സാമീ’’തി ഫലപച്ഛിം സീസതോ ഓതാരേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ നമസ്സമാനാ ഏവമാഹ.

ഭാതരോതി അഹമ്പി മനുസ്സരാജപുത്തീ, തുമ്ഹേപി മിഗരാജപുത്താ, ഇതി മേ ധമ്മേന ഭാതരോ ഹോഥ.

അവരുദ്ധസ്സാതി രട്ഠതോ പബ്ബാജിതസ്സ. **രാമം സീതാവനുബ്ബതാ**തി യഥാ ദസരഥരാജപുത്തം രാമം തസ്സ കനിട്ഠഭഗിനീ സീതാദേവീ തസ്സേവ അഗ്ഗമഹേസീ ഹുത്വാ തം അനുബ്ബതാ പതിദേവതാ ഹുത്വാ അപ്പമത്താ ഉപട്ഠാസി, തഥാ അഹമ്പി വേസ്സന്തരം ഉപട്ഠഹാമി, നാതിമഞ്ഞാമീതി വദതി. **തുമ്ഹേ ചാ**തി തുമ്ഹേ ച മയ്ഹം മഗ്ഗം ദത്വാ സായം ഗോചരഗ്ഗഹണകാലേ പുത്തേ പസ്സഥ, അഹഞ്ച അത്തനോ പുത്തേ പസ്സേയ്യം, ദേഥ മേ മഗ്ഗമ്പി യാചതി.

അഥ തേ തയോ ദേവപുത്താ വേലം ഓലോകേത്വാ "ഇദാനിസ്സാ മഗ്ഗം ദാതും വേലാ"തി ഞത്വാ ഉട്ഠായ അപഗച്ഛിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible]. "തസ്സാ ലാലപ്പമാനായ, ബഹും കാരുഞ്ഞസഞ്ഹിതം;
സുത്വാ നേലപതിം വാചം, വാളാ പന്ഥാ അപക്കമു"ന്തി.

തത്ഥ **നേലപതി**ന്തി ന ഏലപതിം ഏലപാതവിരഹിതം വിസട്ഠം മധുരവാചം.

സാപി വാളേസു അപഗതേസു അസ്സമം അഗമാസി. തദാ ച പുണ്ണമുപോസഥോ ഹോതി. സാ ചങ്കമനകോടിം പത്വാ യേസു യേസു ഠാനേസു പുബ്ബേ പുത്തേ പസ്സതി, തേസു തേസു ഠാനേസു അപസ്സന്തീ ആഹ -

[illegible]. "ഇമമ്ഹി നം പദേസമ്ഹി, പുത്തകാ പംസുകുണ്ഠിതാ;
പച്ചുഗ്ഗതാ മം തിട്ഠന്തി, വച്ഛാ ബാലാവ മാതരം.

[illegible]. "ഇമമ്ഹി നം പദേസമ്ഹി, പുത്തകാ പംസുകുണ്ഠിതാ;
പച്ചുഗ്ഗതാ മം തിട്ഠന്തി, ഹംസാവുപരിപല്ലലേ.

[illegible]. "ഇമമ്ഹി നം പദേസമ്ഹി, പുത്തകാ പംസുകുണ്ഠിതാ;
പച്ചുഗ്ഗതാ മം തിട്ഠന്തി, അസ്സമസ്സാവിദൂരതോ.

[illegible]. "ത്യേ മിഗാ വിയ ഉക്കണ്ണാ, സമന്താ മഭിധാവിനോ;
ആനന്ദിനോ പമുദിതാ, വഗ്ഗമാനാവ കമ്പരേ;
ത്യജ്ജ പുത്തേ ന പസ്സാമി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ.

[illegible]. "ഛകലീവ മിഗീ ഛാപം, പക്ഖീ മുത്താവ പഞ്ജരാ;
ഓഹായ പുത്തേ നിക്ഖമിം, സീഹീവാമിസഗിദ്ധിനീ;
ത്യജ്ജ പുത്തേ ന പസ്സാമി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ.

[illegible]. "ഇദം നേസം പദക്കന്തം, നാഗാനമിവ പബ്ബതേ;
ചിതകാ പരികിണ്ണായോ, അസ്സമസ്സാവിദൂരതോ;
ത്യജ്ജ പുത്തേ ന പസ്സാമി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ.

[illegible]. "വാലികായപി ഓകിണ്ണാ, പുത്തകാ പംസുകുണ്ഠിതാ;
സമന്താ അഭിധാവന്തി, തേ ന പസ്സാമി ദാരകേ.

[illegible]. "യേ മം പുരേ പച്ചുട്ഠേന്തി, അരഞ്ഞാ ദൂരമായതിം;
ത്യജ്ജ പുത്തേ ന പസ്സാമി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ.

[illegible]. "ഛകലിംവ മിഗിം ഛാപാ, പച്ചുഗ്ഗന്തുന മാതരം;
ദൂരേ മം പവിലോകേന്തി, തേ ന പസ്സാമി ദാരകേ.

[illegible]. "ഇദം നേസം കീളനകം, പതിതം പണ്ഡുബേലുവം;
ത്യജ്ജ പുത്തേ ന പസ്സാമി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ.

[illegible]. “ഥനാ ച മയ്ഹിമേ പൂരാ, ഉരോ ച സമ്പദാലതി;
തൃജ്ജ പുത്തേ ന പസ്സാമി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ.

[illegible]. “ഉച്ഛങ്ഗേകോ വിചിനാതി, ഥനമേകാവലമ്ബതി;
തൃജ്ജ പുത്തേ ന പസ്സാമി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ.

[illegible]. “യസ്സു സായന്ഹസമയം, പുത്തകാ പംസുകുണ്ഠിതാ;
ഉച്ഛങ്ഗേ മേ വിവത്തന്തി, തേ ന പസ്സാമി ദാരകേ.

[illegible]. “അയം സോ അസ്സമോ പുബ്ബേ, സമജ്ജോ പടിഭാതി മം;
തൃജ്ജ പുത്തേ അപസ്സന്ത്യാ, ഭമതേ വിയ അസ്സമോ.

[illegible]. “കിമിദം അപ്പസദ്ദോവ, അസ്സമോ പടിഭാതി മം;
കാകോലാപി ന വസ്സന്തി, മതാ മേ നൂന ദാരകാ.

[illegible]. “കിമിദം അപ്പസദ്ദോവ, അസ്സമോ പടിഭാതി മം;
സകുണാപി ന വസ്സന്തി, മതാ മേ നൂന ദാരകാ”തി.

തത്ഥ **ന**ന്തി നിപാതമത്തം. **പംസുകുണ്ഠിതാ**തി പംസുമക്ഖിതാ. **പച്ചുഗ്ഗതാ മ**ന്തി മം പച്ചുഗ്ഗതാ ഹുത്വാ. “പച്ചുഗ്ഗന്തുനാ”തിപി പാഠോ, പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ ഇച്ചേവ അത്ഥോ. **ഉക്കണ്ണാ**തി യഥാ മിഗപോതകാ മാതരം ദിസ്വാ കണ്ണേ ഉക്ഖിപിത്വാ ഗീവം പസാരേത്വാ മാതരം ഉപഗന്ത്വാ ഹട്ഠതുട്ഠാ സമന്താ അഭിധാവിനോ. **വഗ്ഗമാനാവ കമ്പരേ**തിവജ്ജമാനായേവ മാതു ഹദയമംസം കമ്പേന്തി വിയ ഏവം പുബ്ബേ മമ പുത്താ. **തൃജ്ജാ**തി തേ അജ്ജ ന പസ്സാമി. **ഛകലീവ മിഗീ ഛാപ**ന്തി യഥാ ഛകലീ ച മിഗീ ച പഞ്ജരസങ്ഖാതാ കുലാവകാ മുത്താ പക്ഖീ ച ആമിസഗിദ്ധിനീ സീഹീ ച അത്തനോ ഛാപം ഓഹായ ഗോചരായ പക്കമന്തി, തഥാഹമ്പി ഓഹായ പുത്തേ ഗോചരായ നിക്ഖമിന്തി വദതി. **ഇദം നേസം പദക്കന്ത**ന്തി വസ്സാരത്തേ സാനുപബ്ബതേ നാഗാനം പദവലഞ്ജം വിയ ഇദം നേസം കീളനട്ഠാനേ ആധാവനപരിധാവനപദക്കന്തം പഞ്ഞായതി. **ചിതകാ**തി സഞ്ചിതനിചിതാ കവാലുകപുഞ്ജാ. **പരികിണ്ണായോ**തി വിപ്പകിണ്ണായോ. **സമന്താ മഭിധാവന്തീ**തി അഞ്ഞേസു ദിവസേസു സമന്താ അഭിധാവന്തി.

പച്ചുട്ഠേന്തീതി പച്ചുഗ്ഗച്ഛന്തി. **ദൂരമായതി**ന്തി ദൂരതോ ആഗച്ഛന്തിം. **ഛകലിംവ മിഗിം ഛാപാ**തി അത്തനോ മാതരം ഛകലിം വിയ മിഗിം വിയ ച ഛാപാ. **ഇദം നേസം കീളനക**ന്തി ഹത്ഥിരൂപകാദീഹി കീളന്താനം ഇദഞ്ച തേസം ഹത്ഥതോ സുവണ്ണവണ്ണം കീളനബേലുവം പരിഗളിത്വാ പതിതം. **മയ്ഹിമേ**തി മയ്ഹം ഇമേ ഥനാ ച ഖീരസ്സ പൂരാ. **ഉരോ ച സമ്പദാലതീ**തി ഹദയഞ്ച ഫലതി. **ഉച്ഛങ്ഗേ മേ വിവത്തന്തീ**തി മമ ഉച്ഛങ്ഗേ ആവത്തന്തി വിവത്തന്തി. **സമജ്ജോ പടിഭാതി മ**ന്തി സമജ്ജട്ഠാനം വിയ മയ്ഹം ഉപട്ഠാതി. **തൃജ്ജാ**തി തേ അജ്ജ. **അപസ്സന്ത്യാ**തി അപസ്സന്തിയാ മമ. **ഭമതേ വിയാ**തി കുലാലചക്കം വിയ ഭമതി. **കാകോലാ**തി വനകാകാ. **മതാ നൂനാ**തി അദ്ധാ മതാ വാ കേനചി നീതാ വാ ഭവിസ്സന്തി. **സകുണാ**തി അവസേസസകുണാ.

ഇതി സാ വിലപന്തീ മഹാസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഫലപച്ഛിം ഓതാരേത്വാ മഹാസത്തം തുണ്ഹിമാസീനം ദിസ്വാ ദാരകേ ചസ്സ സന്തികേ അപസ്സന്തീ ആഹ -

[illegible]. “കിമിദം തുണ്ഹിഭൂതോസി, അപി രത്തേവ മേ മനോ;
കാകോലാപി ന വസ്സന്തി, മതാ മേ നൂന ദാരകാ.

[illegible]. “കിമിദം തുണ്ഹിഭൂതോസി, അപി രത്തേവ മേ മനോ;
സകുണാപി ന വസ്സന്തി, മതാ മേ നൂന ദാരകാ.

൨൨൨൯. “കിം നു മേ അയ്യപുത്ത, മിഗാ ഖാദിംസു ദാരകേ;
അരഞ്ഞേ ഇരിണേ വിവനേ, കേന നീതാ മേ ദാരകാ.

൨൨൩൦. “അദു തേ പഹിതാ ദൂതാ, അദു സുത്താ പിയംവദാ;
അദു ബഹി നോ നിക്ഖന്താ, ഖിഡ്ഡാസു പസുതാ നു തേ.

൨൨൩൧. “നേവാസം കേസാ ദിസ്സന്തി, ഹത്ഥപാദാ ച ജാലിനോ;
സകുണാനഞ്ച ഓപാതോ, കേന നീതാ മേ ദാരകാ”തി.

തത്ഥ **അപി രത്തേവ മേ മനോ**തി അപി ബലവപച്ചൂസേ സുപിനം പസ്സന്തിയാ വിയ മേ മനോ. **മിഗാ**തി സീഹാദയോ വാളമിഗാ. **ഇരിണേ**തി നിരോജേ. **വിവനേ**തി വിവിത്തേ. **ദൂതാ**തി അദു ജേതുത്തരനഗരേ സിവിരഞ്ഞോ സന്തികം തയാ ദൂതാ കത്വാ പേസിതാ. **സുത്താ**തി അന്തോപണ്ണസാലം പവിസിത്വാ സയിതാ. **അദു ബഹി നോ**തി അദു തേ ദാരകാ ഖിഡ്ഡാപസുതാ ഹുത്വാ ബഹി നിക്ഖന്താതി പുച്ഛതി. **നേവാസം കേസാ ദിസ്സന്തീ**തി സാമി വേസ്സന്തര, നേവ തേസം കാളഞ്ജനവണ്ണാ കേസാ ദിസ്സന്തി. **ജാലിനോ**തി കഞ്ചനജാലവിചിത്താ ഹത്ഥപാദാ. **സകുണാനഞ്ച ഓപാതോ**തി ഹിമവന്തപദേസേ ഹത്ഥിലിങ്ഗസകുണാ നാമ അത്ഥി, തേ ഓപതിത്വാ ആദായ ആകാസേനേവ ഗച്ഛന്തി. തേന തം പുച്ഛാമി “കിം തേഹി സകുണേഹി നീതാ, ഇതോ അഞ്ഞേസമ്പി കേസഞ്ചി തേസം സകുണാനം വിയ ഓപാതോ ജാതോ, അക്ഖാഹി, കേന നീതാ മേ ദാരകാ”തി?

ഏവം വുത്തേപി മഹാസത്തോ ന കിഞ്ചി ആഹ. അഥ നം സാ “ദേവ, കസ്മാ മയാ സദ്ധിം ന കഥേസി, കോ മമ ദോസോ”തി വത്വാ ആഹ -

൨൨൩൨. “ഇദം തതോ ദുക്ഖതരം, സല്ലവിദ്ധോ യഥാ വണോ;
ത്യജ്ജ പുത്തേ ന പസ്സാമി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ.

൨൨൩൩. “ഇദമ്പി ദുതിയം സല്ലം, കമ്പേതി ഹദയം മമ;
യഞ്ച പുത്തേ ന പസ്സാമി, ത്വഞ്ച മം നാഭിഭാസസി.

൨൨൩൪. “അജ്ജേവ മേ ഇമം രത്തിം, രാജപുത്ത ന സംസതി;
മഞ്ഞേ ഓക്കന്തസന്തം മം, പാതോ ദക്ഖിസി നോ മത”ന്തി.

തത്ഥ **ഇദം തതോ ദുക്ഖതര**ന്തി സാമി വേസ്സന്തര, യം മമ രട്ഠാ പബ്ബാജിതായ അരഞ്ഞേ വസന്തിയാ പുത്തേ ച അപസ്സന്തിയാ ദുക്ഖം, ഇദം തവ മയാ സദ്ധിം അകഥനം മയ്ഹം തതോ ദുക്ഖതരം. ത്വഞ്ഹി മം അഗ്ഗിദഡ്ഢം പടിദഹന്തോ വിയ പപാതാ പതിതം ദണ്ഡേന പോഥേന്തോ വിയ സല്ലേന വണം വിജ്ഝന്തോ വിയ തുണ്ഹീഭാവേന കിലമേസി. ഇദഞ്ഹി മേ ഹദയം സല്ലവിദ്ധോ യഥാ വണോ തഥേവ കമ്പതി ചേവ രുജതി ച. “സമ്പവിദ്ധോ”തിപി പാഠോ, സമ്പതിവിദ്ധോതി അത്ഥോ. **ഓക്കന്തസന്തം മ**ന്തി അപഗതജീവിതം മം. **ദക്ഖിസി നോ മത**ന്തി ഏത്ഥ **നോ**-കാരോ നിപാതമത്തോ, മതം മം കാലസ്സേവ ത്വം പസ്സിസ്സസീതി അത്ഥോ.

അഥ മഹാസത്തോ “കക്ഖളകഥായ നം പുത്തസോകം ജഹാപേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൨൩൫. “നൂന മദ്ദീ വരാരോഹാ, രാജപുത്തീ യസസ്സിനീ;
പാതോ ഗതാസി ഉഞ്ഛായ, കിമിദം സായമാഗതാ”തി.

തത്ഥ **കിമിദം സായമാഗതാ**തി “മദ്ദി, ത്വം അഭിരൂപാ പാസാദികാ, ഹിമവന്തേ ച നാമ ബഹൂ വനചരകാ താപസവിജ്ജാധരാദയോ വിചരന്തി. കോ ജാനാതി, കിം ഭവിസ്സതി, കിഞ്ചി തയാ കതം, ത്വം പാതോവ ഗന്ത്വാ കിമിദം സായമാഗച്ഛസി, ദഹരകുമാരകേ ഓഹായ അരഞ്ഞഗതിത്ഥിയോ നാമ സസാമികിത്ഥിയോ ഏവരൂപാ

ന ഹോന്തി, ‘കാ നു ഖോ മേ ദാരകാനം പവത്തി, കിം വാ മേ സാമികോ ചിന്തേസ്സതീ’തി എത്തകമ്പി തേ നാഹോസി. ത്വം പാതോവ ഗന്ത്വാ ചന്ദാലോകേന ആഗച്ഛസി, മമ ദുഗ്ഗതഭാവസ്സേവേസ ദോസോ’’തി തജ്ജേത്വാ വഞ്ചേത്വാ കഥേസി.

സാ തസ്സ കഥം സുത്വാ ആഹ -

൨൨൨൭. ‘‘നനു ത്വം സദ്ദമസ്സോസി, യേ സരം പാതുമാഗതാ;
സീഹസ്സപി നദന്തസ്സ, ബ്യഗ്ഘസ്സ ച നികുജ്ജിതം.

൨൨൨൮. ‘‘അഹു പുബ്ബനിമിത്തം മേ, വിചരന്ത്യാ ബ്രഹാവനേ;
ഖണിത്തോ മേ ഹത്ഥാ പതിതോ, ഉഗ്ഗീവഞ്ചാപി അംസതോ.

൨൨൨൯. ‘‘തദാഹം ബ്യഥിതാ ഭീതാ, പുഥു കത്വാന അഞ്ജലിം;
സബ്ബദിസാ നമസ്സിസ്സം, അപി സോത്ഥി ഇതോ സിയാ.

൨൨൩൦. ‘‘മാ ഹേവ നോ രാജപുത്തോ, ഹതോ സീഹേന ദീപിനാ;
ദാരകാ വാ പരാമട്ഠാ, അച്ഛകോകതരച്ഛിഹി.

൨൨൩൧. ‘‘സീഹോ ബ്യഗ്ഘോ ച ദീപി ച, തയോ വാളാ വനേ മിഗാ;
തേ മം പരിയാവരും മഗ്ഗം, തേന സായമ്ഹി ആഗതാ’’തി.

തത്ഥ **യേ സരം പാതുമാഗതാ**തി യേ പാനീയം പാതും ഇമം സരം ആഗതാ. **ബ്യഗ്ഘസ്സ ചാ**തി ബ്യഗ്ഘസ്സ ച അഞ്ഞേസം ഹത്ഥിആദീനം ചതുപ്പദാനഞ്ചേവ സകുണസങ്ഘസ്സ ച നികൂജിതം എകനിന്നാദസദ്ദം കിം ത്വം ന അസ്സോസീതി പുച്ഛതി. സോ പന മഹാസത്തേന പുത്താനം ദിന്നവേലായ സദ്ദോ അഹോസി. **അഹു പുബ്ബനിമിത്തം മേ**തി ദേവ, ഇമസ്സ മേ ദുക്ഖസ്സ അനുഭവനത്ഥായ പുബ്ബനിമിത്തം അഹോസി. **ഉഗ്ഗീവ**ന്തി അംസകൂടേ പച്ഛിലഗ്ഗനകം. **പുഥൂ**തി വിസും വിസും. **സബ്ബദിസാ നമസ്സിസ്സ**ന്തി സബ്ബാ ദസ ദിസാ നമസ്സിം. **മാ ഹേവ നോ**തി അമ്ഹാകം രാജപുത്തോ സീഹാദീഹി ഹതോ മാ ഹോതു, ദാരകാപി അച്ഛാദീഹി പരാമട്ഠാ മാ ഹോന്തൂതി പത്ഥയന്തീ നമസ്സിസ്സം. **തേ മം പരിയാവരും മഗ്ഗ**ന്തി സാമി വേസ്സന്തര, അഹം ‘‘ഇമാനി ച ഭീസനകാനി മഹന്താനി, ദുസ്സുപിനോ ച മേ ദിട്ഠോ, അജ്ജ സകാലസ്സേവ ഗമിസ്സാമീ’’തി കമ്പമാനാ മൂലഫലാഫലാനി ഉപധാരേസിം, അഥ മേ ഫലിതരുക്ഖാപി അഫലാ വിയ അഫലാ ച ഫലിനോ വിയ ദിസ്സന്തി, കിച്ഛേന ഫലാഫലാനി ഗഹേത്വാ ഗിരിദ്വാരം സമ്പാപുണിം. അഥ തേ സീഹാദയോ മം ദിസ്വാ മഗ്ഗം പടിപാടിയാ രുമ്ഭിത്വാ അട്ഠംസു. തേന സായം ആഗതാമ്ഹി, ഖമാഹി മേ, സാമീതി.

മഹാസത്തോ തായ സദ്ധിം എത്തകമേവ കഥം വത്വാ യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ ന കിഞ്ചി കഥേസി. തതോ പട്ഠായ മദ്ദീ നാനപ്പകാരകം വിലപന്തീ ആഹ -

൨൨൩൨. ‘‘അഹം പതിഞ്ച പുത്തേ ച, ആചേരമിവ മാണവോ;
അനുട്ഠിതാ ദിവാരത്തിം, ജടിനീ ബ്രഹ്മചാരിനീ.

൨൨൩൩. ‘‘അജിനാനി പരിദഹിത്വാ, വനമൂലഫലഹാരിയാ;
വിചരാമി ദിവാരത്തിം, തുമ്ഹം കാമാ ഹി പുത്തകാ.

൨൨൩൪. ‘‘അഹം സുവണ്ണഹലിദ്ദിം, ആഭതം പണ്ഡുബേലുവം;
രുക്ഖപക്കാനി ചാഹാസിം, ഇമേ വോ പുത്ത കീളനാ.

൨൨൩൫. ‘‘ഇമം മൂളാലിവത്തകം, സാലുകം ചിഞ്ചഭേദകം;
ഭുഞ്ജ ഖുദ്ദേഹി സംയുത്തം, സഹ പുത്തേഹി ഖത്തിയ.

൨൨൩൬. ‘‘പദുമം ജാലിനോ ദേഹി, കുമുദഞ്ച കുമാരിയാ;

മാലിനേ പസ്സ നച്ചന്തേ, സിവി പുത്താനി അവ്ഹയ.

“അന്തോ കണ്ഹാജിനായപി, നിസാമേഹി രഥേസഭ;
മഞ്ജുസ്സരായ വഗ്ഗുയാ, അസ്സമം ഉപയന്തിയാ.

“സമാനസുഖദുക്ഖമ്ഹാ, രട്ഠാ പബ്ബാജിതാ ഉഭോ;
അപി സിവി പുത്തേ പസ്സേസി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ.

“സമണേ ബ്രാഹ്മണേ നൂന, ബ്രഹ്മചരിയപരായണേ;
അഹം ലോകേ അഭിസ്സപിം, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ;
ത്യജ്ജ പുത്തേ ന പസ്സാമി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ”തി.

തത്ഥ **ആചേരമിവ മാണവോ**തി വത്തസമ്പന്നോ അന്തേവാസികോ ആചരിയം വിയ പടിജഗ്ഗതി. **അനുട്ഠിതാ**തി പാരിചരിയാനുട്ഠാനേന അനുട്ഠിതാ അപ്പമത്താ ഹുത്വാ പടിജഗ്ഗാമി. **തുമ്ഹം കാമാ**തി തുമ്ഹാകം കാമേന തുമ്ഹേ പത്ഥയന്തീ. **പുത്തകാ**തി കുമാരേ ആലപന്തീ പരിദേവതി. **സുവണ്ണഹലിദ്ദി**ന്തി പുത്തകാ അഹം തുമ്ഹാകം ന്ഹാപനത്ഥായ സുവണ്ണവണ്ണം ഹലിദ്ദിം ഘംസിത്വാ ആദായ ആഗതാ. **പണ്ഡുബേലുവ**ന്തി കീളനത്ഥായ ച വോ ഇദം സുവണ്ണവണ്ണം ബേലുവപക്കം മയാ ആഭതം. **രുക്ഖപക്കാനീ**തി തുമ്ഹാകം കീളനത്ഥായ അഞ്ഞാനിപി മനാപാനി രുക്ഖഫലാനി ആഹാസിം. **ഇമേ വോ**തി പുത്തകാ ഇമേ വോ കീളനാതി വദതി. **മൂളാലിവത്തക**ന്തി മൂളാലകുണ്ഡലകം. **സാലുക**ന്തി ഇദം ഉപ്പലാദിസാലുകമ്പി മേ ബഹു ആഭതം. **ചിഞ്ചഭേദക**ന്തി സിങ്ഘാടകം. **ഭുഞ്ജാ**തി ഇദം സബ്ബം ഖുദ്ദമധുനാ സംയുത്തം പുത്തേഹി സദ്ധിം ഭുഞ്ജാഹീതി പരിദേവതി. **സിവി പുത്താനി അവ്ഹയാ**തി സാമി സിവിരാജ, പണ്ണസാലായ സയാപിതട്ഠാനതോ സീഘം പുത്തകേ പക്കോസാഹി. **അപി സിവി പുത്തേ പസ്സേസീ**തി സാമി സിവിരാജ, അപി പുത്തേ പസ്സസി, സചേ പസ്സസി, മമ ദസ്സേഹി, കിം മം അതിവിയ കിലമേസി. **അഭിസ്സപി**ന്തി തുമ്ഹാകം പുത്തധീതരോ മാ പസ്സിത്ഥാതി ഏവം നൂന അക്കോസിന്തി.

ഏവം വിലപമാനായപി തായ സദ്ധിം മഹാസത്തോ ന കിഞ്ചി കഥേസി. സാ തസ്മിം അകഥേന്തേ കമ്പമാനാ ചന്ദാലോകേന പുത്തേ വിചിനന്തീ യേസു യേസു ജമ്ബുരുക്ഖാദീസു പുബ്ബേ കീളിംസു, താനി താനി പത്വാ പരിദേവന്തീ ആഹ -

“ഇമേ തേ ജമ്ബുകാ രുക്ഖാ, വേദിസാ സിന്ദുവാരകാ;
വിവിധാനി രുക്ഖജാതാനി, തേ കുമാരാ ന ദിസ്സരേ.

“അസ്സത്ഥാ പനസാ ചേമേ, നിഗ്രോധാ ച കപിത്ഥനാ;
വിവിധാനി ഫലജാതാനി, തേ കുമാരാ ന ദിസ്സരേ.

“ഇമേ തിട്ഠന്തി ആരാമാ, അയം സീതൂദകാ നദീ;
യത്ഥസ്സു പുബ്ബേ കീളിംസു, തേ കുമാരാ ന ദിസ്സരേ.

“വിവിധാനി പുപ്ഫജാതാനി, അസ്മിം ഉപരിപബ്ബതേ;
യാനസ്സു പുബ്ബേ ധാരിംസു, തേ കുമാരാ ന ദിസ്സരേ.

“വിവിധാനി ഫലജാതാനി, അസ്മിം ഉപരിപബ്ബതേ;
യാനസ്സു പുബ്ബേ ഭുഞ്ജിംസു, തേ കുമാരാ ന ദിസ്സരേ.

“ഇമേ തേ ഹത്ഥികാ അസ്സാ, ബലിബദ്ദാ ച തേ ഇമേ;
യേഹിസ്സു പുബ്ബേ കീളിംസു, തേ കുമാരാ ന ദിസ്സരേ”തി.

തത്ഥ **ഇമേ തേ ഹത്ഥികാ**തി സാ പബ്ബതൂപരി ദാരകേ അദിസ്വാ പരിദേവമാനാ തതോ ഓരുയ്ഹ പുന അസ്സമപദം ആഗന്ത്വാ തത്ഥ തേ ഉപധാരേന്തീ തേസം കീളനഭണ്ഡകാനി ദിസ്വാ ഏവമാഹ.

അഥസ്സാ പരിദേവനസദ്ദേന ചേവ പദസദ്ദേന ച മിഗപക്ഖിനോ ചലിംസു. സാ തേ ദിസ്വാ ആഹ -

“ഇമേ സാമാ സസോലൂകാ, ബഹുകാ കദലീമിഗാ;
യേഹിസ്സു പുബ്ബേ കീളിംസു, തേ കുമാരാ ന ദിസ്സരേ.

“ഇമേ ഹംസാ ച കോഞ്ചാ ച, മയൂരാ ചിത്രപേഖുണാ;
യേഹിസ്സു പുബ്ബേ കീളിംസു, തേ കുമാരാ ന ദിസ്സരേ”തി.

തത്ഥ **സാമാ**തി ഖുദ്ദകാ സാമാ സുവണ്ണമിഗാ. **സസോലൂകാ**തി സസാ ച ഉലൂകാ ച.

സാ അസ്സമപദേ പിയപുത്തേ അദിസ്വാ നിക്ഖമിത്വാ പുപ്ഫിതവനഘടം പവിസിത്വാ തം തം ഠാനം ഓലോകേന്തീ ആഹ -

“ഇമാ താ വനഗുമ്ബായോ, പുപ്ഫിതാ സബ്ബകാലികാ;
യത്ഥസ്സു പുബ്ബേ കീളിംസു, തേ കുമാരാ ന ദിസ്സരേ.

“ഇമാ താ പോക്ഖരണീ രമ്മാ, ചക്കവാകൂപകൂജിതാ;
മന്ദാലകേഹി സഞ്ഛന്നാ, പദുമുപ്പലകേഹി ച;
യത്ഥസ്സു പുബ്ബേ കീളിംസു, തേ കുമാരാ ന ദിസ്സരേ”തി.

തത്ഥ **വനഗുമ്ബായോ**തി വനഘടായോ.

സാ കത്ഥചി പിയപുത്തേ അദിസ്വാ പുന മഹാസത്തസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ തം ദുമ്മുഖം നിസിന്നം ദിസ്വാ ആഹ -

“ന തേ കട്ഠാനി ഭിന്നാനി, ന തേ ഉദകമാഹടം;
അഗ്ഗിപി തേ ന ഹാപിതോ, കിം നു മന്ദോവ ഝായസി.

“പിയോ പിയേന സങ്ഗമ്മ, സമോ മേ ബ്യപഹഞ്ഞതി;
ത്യജ്ജ പുത്തേ ന പസ്സാമി, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ”തി.

തത്ഥ **ന ഹാപിതോ**തി ന ജലിതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സാമി, ത്വം പുബ്ബേ കട്ഠാനി ഭിന്ദസി, ഉദകം ആഹരിത്വാ ഠപേസി, അങ്ഗാരകപല്ലേ അഗ്ഗിം കരോസി, അജ്ജ തേസു ഏകമ്പി അകത്വാ കിം നു മന്ദോവ ഝായസി, തവ കിരിയാ മയ്ഹം ന രുച്ചതീതി. **പിയോ പിയേനാ**തി വേസ്സന്തരോ മയ്ഹം പിയോ, ഇതോ മേ പിയതരോ നത്ഥി, ഇമിനാ മേ പിയേന സങ്ഗമ്മ സമാഗന്ത്വാ പുബ്ബേ സമോ മേ ബ്യപഹഞ്ഞതി ദുക്ഖം വിഗച്ഛതി, അജ്ജ പന മേ ഇമം പസ്സന്തിയാപി സോകോ ന വിഗച്ഛതി, കിം നു ഖോ കാരണന്തി. **ത്യജ്ജാ**തി ഹോതു, ദിട്ഠം മേ കാരണം, തേ അജ്ജ പുത്തേ ന പസ്സാമി, തേന മേ ഇമം പസ്സന്തിയാപി സോകോ ന വിഗച്ഛതീതി.

തായ ഏവം വുത്തേപി മഹാസത്തോ തുണ്ഹീഭൂതോവ നിസീദി. സാ തസ്മിം അകഥേന്തേ സോകസമപ്പിതാ പഹടകുക്കുടീ വിയ കമ്പമാനാ പുന പഠമം വിചരിതട്ഠാനാനി വിചരിത്വാ മഹാസത്തസ്സ സന്തികം പച്ചാഗന്ത്വാ ആഹ -

“ന ഖോ നോ ദേവ പസ്സാമി, യേന തേ നീഹതാ മതാ;
കാകോലാപി ന വസ്സന്തി, മതാ മേ നൂന ദാരകാ.

“ന ഖോ നോ ദേവ പസ്സാമി, യേന തേ നീഹതാ മതാ;
സകുണാപി ന വസ്സന്തി, മതാ മേ നൂന ദാരകാ”തി.

തത്ഥ **ന ഖോ നോ**തി ദേവ, ന ഖോ അമ്ഹാകം പുത്തേ പസ്സാമി. **യേന തേ നീഹതാ**തി കേനചി തേസം നീഹതഭാവമ്പി ന ജാനാമീതി അധിപ്പായേനേവമാഹ.

ഏവം വുത്തേപി മഹാസത്തോ ന കിഞ്ചി കഥേസിയേവ. സാ പുത്തസോകേന ഫുട്ഠാ പുത്തേ ഉപധാരേന്തീ തതിയമ്പി താനി താനി ഠാനാനി വാതവേഗേന വിചരി. തായ ഏകരത്തിം വിചരിതട്ഠാനം പരിഗ്ഗയ്ഹമാനം പന്നരസയോജനമത്തം അഹോസി. അഥ രത്തി വിഭാസി, അരുണോദയോ ജാതോ. സാ പുന ഗന്ത്വാ മഹാസത്തസ്സ സന്തികേ ഠിതാ പരിദേവി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ''സാ തത്ഥ പരിദേവിത്വാ, പബ്ബതാനി വനാനി ച;
പുനദേവസ്സമം ഗന്ത്വാ, രോദി സാമികസന്തികേ.

[illegible] ''ന ഖോ നോ ദേവ പസ്സാമി, യേന തേ നീഹതാ മതാ;
കാകോലാപി ന വസ്സന്തി, മതാ മേ നൂന ദാരകാ.

[illegible] ''ന ഖോ നോ ദേവ പസ്സാമി, യേന തേ നീഹതാ മതാ;
സകുണാപി ന വസ്സന്തി, മതാ മേ നൂന ദാരകാ.

[illegible] ''ന ഖോ നോ ദേവ പസ്സാമി, യേന തേ നീഹതാ മതാ;
വിചരന്തീ രുക്ഖമൂലേസു, പബ്ബതേസു ഗുഹാസു ച.

[illegible] ''ഇതി മദ്ദീ വരാരോഹാ, രാജപുത്തീ യസസ്സിനീ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദിത്വാ, തത്ഥേവ പതിതാ ഛമാ''തി.

തത്ഥ **സാമികസന്തികേ**തി ഭിക്ഖവേ, സാ മദ്ദീ തത്ഥ വങ്കപബ്ബതകുച്ഛിയം സാനുപബ്ബതാനി വനാനി ച വിചരന്തീ പരിദേവിത്വാ പുന ഗന്ത്വാ സാമികം നിസ്സായ തസ്സ സന്തികേ ഠിതാ പുത്താനം അത്ഥായ രോദി, ''ന ഖോ നോ''തിആദീനി വദന്തീ പരിദേവീതി അത്ഥോ. **ഇതി മദ്ദീ വരാരോഹാ**തി ഭിക്ഖവേ, ഏവം സാ ഉത്തമരൂപധരാ വരാരോഹാ മദ്ദീ രുക്ഖമൂലാദീസു വിചരന്തീ ദാരകേ അദിസ്വാ ''നിസ്സംസയം മതാ ഭവിസ്സന്തീ''തി ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദിത്വാ തത്ഥേവ വേസ്സന്തരസ്സ പാദമൂലേ ഛിന്നസുവണ്ണകദലീ വിയ ഛമായം പതി.

അഥ മഹാസത്തോ ''മതാ മദ്ദീ''തി സഞ്ഞായ കമ്പമാനോ ''അട്ഠാനേ പദേസേ മതാ മദ്ദീ. സചേ ഹിസ്സാ ജേതുത്തരനഗരേ കാലകിരിയാ അഭവിസ്സ, മഹന്തോ പരിവാരോ അഭവിസ്സ, ദ്വേ രട്ഠാനി ചലേയ്യും. അഹം പന അരഞ്ഞേ ഏകകോവ, കിം നു ഖോ കരിസ്സാമീ''തി ഉപ്പന്നബലവസോകോപി സതിം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ ''ജാനിസ്സാമി താവാ''തി ഉട്ഠായ തസ്സാ ഹദയേ ഹത്ഥം ഠപേത്വാ സന്താപപവത്തിം ഞത്വാ കമണ്ഡലുനാ ഉദകം ആഹരിത്വാ സത്ത മാസേ കായസംസഗ്ഗം അനാപന്നപുബ്ബോപി ബലവസോകേന പബ്ബജിതഭാവം സല്ലക്ഖേതും അസക്കോന്തോ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി തസ്സാ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ ഊരൂസു ഠപേത്വാ ഉദകേന പരിപ്ഫോസിത്വാ മുഖഞ്ച ഹദയഞ്ച പരിമജ്ജന്തോ നിസീദി. മദ്ദീപി ഖോ ഥോകം വീതിനാമേത്വാ സതിം പടിലഭിത്വാ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ ഉട്ഠായ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ ''സാമി വേസ്സന്തര, ദാരകാ തേ കുഹിം ഗതാ''തി ആഹ. ''ദേവി, ഏകസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാസത്ഥായ ദിന്നാ''തി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ''അജ്ഝപത്തം രാജപുത്തിം, ഉദകേനാഭിസിഞ്ചഥ;
അസ്സത്ഥം നം വിദിത്വാന, അഥ നം ഏതദബ്രവീ''തി.

തത്ഥ **അജ്ഝപത്ത**ന്തി അത്തനോ സന്തികം പത്തം, പാദമൂലേ പതിത്വാ വിസഞ്ഞിഭൂതന്തി അത്ഥോ. **ഏതദബ്രവീ**തി ഏതം ''ഏകസ്സ മേ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാസത്ഥായ ദിന്നാ''തി വചനം അബ്രവി.

തതോ തായ “ദേവ, പുത്തേ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദത്വാ മമ സബ്ബരത്തിം പരിദേവിത്വാ വിചരന്തിയാ കിം നാചിക്ഖസീ”തി വുത്തേ മഹാസത്തോ ആഹ -

൨൨[illegible]. “ആദിയേനേവ തേ മദ്ദി, ദുക്ഖം നക്ഖാതുമിച്ഛിസം;
ദലിദ്ദോ യാചകോ വുഡ്ഢോ, ബ്രാഹ്മണോ ഘരമാഗതോ.

൨൨[illegible]. “തസ്സ ദിന്നാ മയാ പുത്താ, മദ്ദി മാ ഭായി അസ്സസ;
മം പസ്സ മദ്ദി മാ പുത്തേ, മാ ബാള്ഹം പരിദേവസി;
ലച്ഛാമ പുത്തേ ജീവന്താ, അരോഗാ ച ഭവാമസേ.

൨൨[illegible]. “പുത്തേ പസും ച ധഞ്ഞഞ്ച, യഞ്ച അഞ്ഞം ഘരേ ധനം;
ദജ്ജാ സപ്പുരിസോ ദാനം, ദിസ്വാ യാചകമാഗതം;
അനുമോദാഹി മേ മദ്ദി, പുത്തകേ ദാനമുത്തമ”ന്തി.

തത്ഥ **ആദിയേനേവാ**തി ആദികേനേവ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ തേ അഹം ആദിതോവ തമത്ഥം ആചിക്ഖിസ്സം, തതോ തവ സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തിയാ ഹദയം ഫലേയ്യ, തസ്മാ ആദികേനേവ തേ മദ്ദി ദുക്ഖം ന അക്ഖാതും ഇച്ഛിസ്സന്തി. **ഘരമാഗതോ**തി ഇമം അമ്ഹാകം വസനട്ഠാനം ആഗതോ. **അരോഗാ ച ഭവാമസേ**തി യഥാ തഥാ മയം അരോഗാ ഹോമ, ജീവമാനാ അവസ്സം പുത്തേ ബ്രാഹ്മണേന നീതേപി പസ്സിസ്സാമ. **യഞ്ച അഞ്ഞ**ന്തി യഞ്ച അഞ്ഞം ഘരേ സവിഞ്ഞാണകം ധനം. **ദജ്ജാ സപ്പുരിസോ ദാന**ന്തി സപ്പുരിസോ ഉത്തമത്ഥം പത്ഥേന്തോ ഉരം ഭിന്ദിത്വാ ഹദയമംസമ്പി ഗഹേത്വാ ദാനം ദദേയ്യാതി.

മദ്ദീ ആഹ -

൨൨[illegible]. “അനുമോദാമി തേ ദേവ, പുത്തകേ ദാനമുത്തമം;
ദത്വാ ചിത്തം പസാദേഹി, ഭിയ്യോ ദാനം ദദോ ഭവ.

൨൨[illegible]. “യോ ത്വം മച്ഛേരഭൂതേസു, മനുസ്സേസു ജനാധിപ;
ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാ ദാനം, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ”തി.

തത്ഥ **അനുമോദാമി തേ**തി ദസ മാസേ കുച്ഛിയാ ധാരേത്വാ ദിവസസ്സ ദ്വത്തിക്ഖത്തും ന്ഹാപേത്വാ പായേത്വാ ഭോജേത്വാ ഉരേ നിപജ്ജാപേത്വാ പടിജഗ്ഗിതപുത്തകേസു ബോധിസത്തേന ദിന്നേസു സയം പുത്തദാനം അനുമോദന്തീ ഏവമാഹ. ഇമിനാ കാരണേന ജാനിതബ്ബം “പിതാവ പുത്താനം സാമികോ”തി. **ഭിയ്യോ ദാനം ദദോ ഭവാ**തി മഹാരാജ, ഉത്തരിപി പുനപ്പുനം ദാനം ദായകോവ ഹോഹി, “സുദിന്നം മേ ദാന”ന്തി ചിത്തം പസാദേഹി, യോ ത്വം മച്ഛേരഭൂതേസു സത്തേസു പിയപുത്തേ അദാസീതി.

ഏവം വുത്തേ മഹാസത്തോ “മദ്ദി, കിന്നാമേതം കഥേസി, സചേ ഹി മയാ പുത്തേ ദത്വാ ചിത്തം പസാദേതും നാഭവിസ്സ, ഇമാനി പന മേ അച്ഛരിയാനി ന പവത്തേയ്യു”ന്തി വത്വാ സബ്ബാനി പഥവിനിന്നാദാദീനി കഥേസി. തതോ മദ്ദീ താനി അച്ഛരിയാനി കിത്തേത്വാ ദാനം അനുമോദന്തീ ആഹ -

൨൨[illegible]. “നിന്നാദിതാ തേ പഥവീ, സദ്ദോ തേ തിദിവങ്ഗതോ;
സമന്താ വിജ്ജുതാ ആഗും, ഗിരീനംവ പതിസ്സുതാ”തി.

തത്ഥ **വിജ്ജുതാ ആഗു**ന്തി അകാലവിജ്ജുലതാ ഹിമവന്തപദേസേ സമന്താ നിച്ഛരിംസു. **ഗിരീനംവ പതിസ്സുതാ**തി ഗിരീനം പതിസ്സുതസദ്ദാ വിയ വിരവാ ഉട്ഠഹിംസു.

൨൨[illegible]. “തസ്സ തേ അനുമോദന്തി, ഉഭോ നാരദപബ്ബതാ;

ഇന്ദോ ച ബ്രഹ്മാ പജാപതി, സോമോ യമോ വേസ്സവണോ;
സബ്ബേ ദേവാനുമോദന്തി, താവതിംസാ സഇന്ദകാ.

[illegible] ‘‘ഇതി മദ്ദീ വരാരോഹാ, രാജപുത്തീ യസസ്സിനീ;
വേസ്സന്തരസ്സ അനുമോദി, പുത്തകേ ദാനമുത്തമ’’ന്തി.

തത്ഥ **ഉഭോ നാരദപബ്ബതാ**തി ഇമേപി ദ്വേ ദേവനികായാ അത്തനോ വിമാനദ്വാരേ ഠിതാവ ‘‘സുദിന്നം തേ ദാന’’ന്തി അനുമോദന്തി. **താവതിംസാ സഇന്ദകാ**തി ഇന്ദജേട്ഠകാ താവതിംസാപി ദേവാ തേ ദാനം അനുമോദന്തീതി.

ഏവം മഹാസത്തേന അത്തനോ ദാനേ വണ്ണിതേ തമേവത്ഥം പരിവത്തേത്വാ ‘‘മഹാരാജ വേസ്സന്തര, സുദിന്നം നാമ തേ ദാന’’ന്തി മദ്ദീപി തഥേവ ദാനം വണ്ണയിത്വാ അനുമോദമാനാ നിസീദി. തേന സത്ഥാ ‘‘ഇതി മദ്ദീ വരാരോഹാ’’തി ഗാഥമാഹ.

മദ്ദീപബ്ബവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സക്കപബ്ബവണ്ണനാ

ഏവം തേസു അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്മോദനീയം കഥം കഥേന്തേസു സക്കോ ചിന്തേസി ‘‘അയം വേസ്സന്തരോ രാജാ ഹിയ്യോ ജൂജകസ്സ പഥവിം ഉന്നാദേത്വാ ദാരകേ അദാസി, ഇദാനി തം കോചി ഹീനപുരിസോ ഉപസങ്കമിത്വാ സബ്ബലക്ഖണസമ്പന്നം മദ്ദിം യാചിത്വാ രാജാനം ഏകകം കത്വാ മദ്ദിം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛേയ്യ, തതോ ഏസ അനാഥോ നിപ്പച്ചയോ ഭവേയ്യ. അഹം ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന നം ഉപസങ്കമിത്വാ മദ്ദിം യാചിത്വാ പാരമികൂടം ഗാഹാപേത്വാ കസ്സചി അവിസ്സജ്ജിയം കത്വാ പുന നം തസ്സേവ ദത്വാ ആഗമിസ്സാമീ’’തി. സോ സൂരിയുഗ്ഗമനവേലായ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ‘‘തതോ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയസ്സുഗ്ഗമനം പതി;
സക്കോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന, പാതോ തേസം അദിസ്സഥാ’’തി.

തത്ഥ **പാതോ തേസം അദിസ്സഥാ**തി പാതോവ നേസം ദിന്നമ്പി ജനാനം പഞ്ഞായമാനരൂപോ പുരതോ അട്ഠാസി, ഠത്വാ ച പന പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ആഹ -

[illegible] ‘‘കച്ചി നു ഭോതോ കുസലം, കച്ചി ഭോതോ അനാമയം;
കച്ചി ഉഞ്ഛേന യാപേഥ, കച്ചി മൂലഫലാ ബഹൂ.

[illegible] ‘‘കച്ചി ഡംസാ മകസാ ച, അപ്പമേവ സരീസപാ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, കച്ചി ഹിംസാ ന വിജ്ജതീ’’തി.

മഹാസത്തോ ആഹ -

[illegible] ‘‘കുസലഞ്ചേവ നോ ബ്രഹ്മേ, അഥോ ബ്രഹ്മേ അനാമയം;
അഥോ ഉഞ്ഛേന യാപേമ, അഥോ മൂലഫലാ ബഹൂ.

[illegible] ‘‘അഥോ ഡംസാ മകസാ ച, അപ്പമേവ സരീസപാ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, ഹിംസാ മയ്ഹം ന വിജ്ജതി.

[illegible] ‘‘സത്ത നോ മാസേ വസതം, അരഞ്ഞേ ജീവസോകിനം;
ഇദം ദുതിയം പസ്സാമ, ബ്രാഹ്മണം ദേവവണ്ണിനം;
ആദായ വേളുവം ദണ്ഡം, ധാരേന്തം അജിനക്ഖിപം.

[illegible] ‘‘സ്വാഗതം തേ മഹാബ്രഹ്മേ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;

അന്തോ പവിസ ഭദ്ദന്തേ, പാദേ പക്ഖാലയസ്സു തേ.

[illegible] “തിന്ദുകാനി പിയാലാനി, മധുകേ കാസുമാരിയോ;
ഫലാനി ഖുദ്ദകപ്പാനി, ഭുഞ്ജ ബ്രഹ്മേ വരം വരം.

[illegible] “ഇദമ്പി പാനീയം സീതം, ആഭതം ഗിരിഗബ്ഭരാ;
തതോ പിവ മഹാബ്രഹ്മേ, സചേ ത്വം അഭികങ്ഖസീ”തി.

ഏവം തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ മഹാസത്തോ -

[illegible] “അഥ ത്വം കേന വണ്ണേന, കേന വാ പന ഹേതുനാ;
അനുപ്പത്തോ ബ്രഹാരഞ്ഞം, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ”തി. -

ആഗമനകാരണം പുച്ഛി. അഥ നം സക്കോ “മഹാരാജ, അഹം മഹല്ലകോ, ഇധാഗച്ഛന്തോ തവ ഭരിയം മദ്ദിം യാചിതും ആഗതോ, തം മേ ദേഹീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

[illegible] “യഥാ വാരിവഹോ പൂരോ, സബ്ബകാലം ന ഖീയതി;
ഏവം തം യാചിതാഗച്ഛിം, ഭരിയം മേ ദേഹി യാചിതോ”തി.

ഏവം വുത്തേ മഹാസത്തോ “ഹിയ്യോ മേ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാരകാ ദിന്നാ, അരഞ്ഞേ ഏകകോ ഹുത്വാ കഥം തേ മദ്ദിം ദസ്സാമീ”തി അവത്വാ പസാരിതഹത്ഥേ സഹസ്സത്ഥവികം ഠപേന്തോ വിയ അസജ്ജിത്വാ അബജ്ഝിത്വാ അനോലീനമാനസോ ഹുത്വാ ഗിരിം ഉന്നാദേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

[illegible] “ദദാമി ന വികമ്പാമി, യം മം യാചസി ബ്രാഹ്മണ;
സന്തം നപ്പടിഗുയ്ഹാമി, ദാനേ മേ രമതീ മനോ”തി.

തത്ഥ **സന്തം നപ്പടിഗുയ്ഹാമീ**തി സംവിജ്ജമാനം ന ഗുയ്ഹാമി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സീഘമേവ കമണ്ഡലുനാ ഉദകം ആഹരിത്വാ ഉദകം ഹത്ഥേ പാതേത്വാ പിയഭരിയം ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാസി. തങ്ഖണേയേവ ഹേട്ഠാ വുത്തപ്പകാരാനി സബ്ബാനി അച്ഛരിയാനി പാതുരഹേസും. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] “മദ്ദിം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാന, ഉദകസ്സ കമണ്ഡലും;
ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാ ദാനം, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ.

[illegible] “തദാസി യം ഭിംസനകം, തദാസി ലോമഹംസനം;
മദ്ദിം പരിച്ചജന്തസ്സ, മേദനീ സമ്പകമ്പഥ.

[illegible] “നേവസ്സ മദ്ദീ ഭാകുടി, ന സന്ധീയതി ന രോദതി;
പേക്ഖതേവസ്സ തുണ്ഹീ സാ, ഏസോ ജാനാതി യം വര”ന്തി.

തത്ഥ **അദാ ദാന**ന്തി “അമ്ഭോ ബ്രാഹ്മണ, മദ്ദിതോ മേ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമേവ പിയതരം, ഇദം മേ ദാനം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപ്പടിവേധസ്സ പച്ചയോ ഹോതൂ”തി വത്വാ ദാനം അദാസി വുത്തമ്പി ചേതം -

“ജാലിം കണ്ഹാജിനം ധീതം, മദ്ദിം ദേവിം പതിബ്ബതം;
ചജമാനോ ന ചിന്തേസിം, ബോധിയായേവ കാരണാ.

“ന മേ ദേസ്സാ ഉഭോ പുത്താ, മദ്ദീ ദേവീ ന ദേസ്സിയാ;

സബ്ബഞ്ഞുതം പിയം മയ്ഹം, തസ്മാ പിയേ അദാസഹ”ന്തി. (ചരിയാ൦ ൧.൧൧൮-൧൧൯);

തത്ഥ **സമ്പകമ്പഥാ**തി പഥവീ ഉദകപരിയന്തം കത്വാ കമ്പിത്ഥ. **നേവസ്സ മദ്ദീ ഭാകുടീ**തി ഭിക്ഖവേ, തസ്മിം ഖണേ മദ്ദീ “മം മഹല്ലകസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ രാജാ ദേതീ”തി കോധവസേന ഭാകുടിപി നാഹോസി. **ന സന്ധീയതി ന രോദതീ**തി നേവ മങ്കു അഹോസി, ന അക്ഖീനി പൂരേത്വാ രോദതി, അഥ ഖോ തുണ്ഹീ സാ ഹുത്വാ “മാദിസം ഇത്ഥിരതനം ദദമാനോ ന നിക്കാരണാ ദസ്സതി, ഏസോ യം വരം, തം ജാനാതീ”തി ഫുല്ലപദുമവണ്ണം അസ്സ മുഖം **പേക്ഖതേവ,** ഓലോകയമാനാവ ഠിതാതി അത്ഥോ.

അഥ മഹാസത്തോ “കീദിസാ മദ്ദീ”തി തസ്സാ മുഖം ഓലോകേസി. സാപി “സാമി കിം മം ഓലോകേസീ”തി വത്വാ സീഹനാദം നദന്തീ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൨[illegible]. “കോമാരീ യസ്സാഹം ഭരിയാ, സാമികോ മമ ഇസ്സരോ;
യസ്സിച്ഛേ തസ്സ മം ദജ്ജാ, വിക്കിണേയ്യ ഹനേയ്യ വാ”തി.

തത്ഥ **കോമാരീ യസ്സാഹം ഭരിയാ**തി അഹം യസ്സ തവ ദഹരികാ ഭരിയാ, സോ ത്വഞ്ഞേവ മമ ഇസ്സരോ സാമികോ. **യസ്സിച്ഛേ തസ്സാ**തി ഇസ്സരോ ച നാമ ദാസിം മം യസ്സ ദാതും ഇച്ഛേയ്യ, തസ്സ ദദേയ്യ. **വിക്കിണേയ്യ വാ**തി ധനേന വാ അത്ഥേ സതി വിക്കിണേയ്യ, മംസേന വാ അത്ഥേ സതി ഹനേയ്യ, തസ്മാ യം വോ രുച്ചതി, തം കരോഥ, നാഹം കുജ്ഝാമീതി.

സക്കോ തേസം പണീതജ്ഝാസയതം വിദിത്വാ ഥുതിം അകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൨[illegible]. “തേസം സങ്കപ്പമഞ്ഞായ, ദേവിന്ദോ ഏതദബ്രവി;
സബ്ബേ ജിതാ തേ പച്ചൂഹാ, യേ ദിബ്ബാ യേ ച മാനുസാ.

൨൨[illegible]. “നിന്നാദിതാ തേ പഥവീ, സദ്ദോ തേ തിദിവങ്ഗതോ;
സമന്താ വിജ്ജുതാ ആഗും, ഗിരീനംവ പതിസ്സുതാ.

൨൨[illegible]. “തസ്സ തേ അനുമോദന്തി, ഉഭോ നാരദപബ്ബതാ;
ഇന്ദോ ച ബ്രഹ്മാ പജാപതി, സോമോ യമോ വേസ്സവണോ;
സബ്ബേ ദേവാനുമോദന്തി, ദുക്കരഞ്ഹി കരോതി സോ.

൨൨[illegible]. “ദുദ്ദദം ദദമാനാനം, ദുക്കരം കമ്മ കുബ്ബതം;
അസന്തോ നാനുകുബ്ബന്തി, സതം ധമ്മോ ദുരന്നയോ.

൨൨[illegible]. “തസ്മാ സതഞ്ച അസതം, നാനാ ഹോതി ഇതോ ഗതി;
അസന്തോ നിരയം യന്തി, സന്തോ സഗ്ഗപരായണാ.

൨൨[illegible]. “യമേതം കുമാരേ അദാ, ഭരിയം അദാ വനേ വസം;
ബ്രഹ്മയാനമനോക്കമ്മ, സഗ്ഗേ തേ തം വിപച്ചതൂ”തി.

തത്ഥ **പച്ചൂഹാ**തി പച്ചത്ഥികാ. **ദിബ്ബാ**തി ദിബ്ബസമ്പത്തിപടിബാഹകാ. **മാനുസാ**തി മനുസ്സസമ്പത്തിപടിബാഹകാ. കേ പന തേതി? മച്ഛരിയധമ്മാ. തേ സബ്ബേ പുത്തദാരം ദേന്തേന മഹാസത്തേന ജിതാ. തേനാഹ “സബ്ബേ ജിതാ തേ പച്ചൂഹാ”തി. **ദുക്കരഞ്ഹി കരോതി സോ**തി സോ വേസ്സന്തരോ രാജാ ഏകകോവ അരഞ്ഞേ വസന്തോ ഭരിയം ബ്രാഹ്മണസ്സ ദേന്തോ ദുക്കരം കരോതീതി ഏവം സബ്ബേ ദേവാ അനുമോദന്തീതി വദതി. **“യമേത”**ന്തി ഗാഥം അനുമോദനം കരോന്തോ ആഹ. **വനേ വസ**ന്തി വനേ വസന്തോ. **ബ്രഹ്മയാന**ന്തി സേട്ഠയാനം. തിവിധോ ഹി സുചരിതധമ്മോ ഏവരൂപോ

ച ദാനധമ്മോ അരിയമഗ്ഗസ്സ പച്ചയോ ഹോതീതി “ബ്രഹ്മയാന”ന്തി വുച്ചതി. തസ്മായം തം ഇദം അജ്ജ ദാനം ദദതോപി നിപ്ഫന്നം ബ്രഹ്മയാനം അപായഭൂമിം അനോക്കമിത്വാ സഗ്ഗേ തേ തം വിപച്ചതു, വിപാകപരിയോസാനേ ച സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണദായകം ഹോതൂതി.

ഏവമസ്സ സക്കോ അനുമോദനം കത്വാ “ഇദാനി മയാ ഇധ പപഞ്ചം അകത്വാ ഇമം ഇമസ്സേവ ദത്വാ ഗന്തും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

വ.൯൯. “ദദാമി ഭോതോ ഭരിയം, മദ്ദിം സബ്ബങ്ഗസോഭനം;
തഞ്ചേവ മദ്ദിയാ ഛന്നോ, മദ്ദീ ച പതിനാ സഹ.

വ.൧൦൦. “യഥാ പയോ ച സങ്ഖോ ച, ഉഭോ സമാനവണ്ണിനോ;
ഏവം തുവഞ്ച മദ്ദീ ച, സമാനമനചേതസാ.

വ.൧൦൧. “അവരുദ്ധേത്ഥ അരഞ്ഞസ്മിം, ഉഭോ സമ്മഥ അസ്സമേ;
ഖത്തിയാ ഗോത്തസമ്പന്നാ, സുജാതാ മാതുപേത്തിതോ;
യഥാ പുഞ്ഞാനി കയിരാഥ, ദദന്താ അപരാപര”ന്തി.

തത്ഥ **ഛന്നോ**തി അനുരൂപോ. **ഉഭോ സമാനവണ്ണിനോ**തി സമാനവണ്ണാ ഉഭോപി പരിസുദ്ധായേവ. **സമാനമനചേതസാ**തി ആചാരാദീഹി കമ്മേഹി സമാനേന മനസങ്ഖാതേന ചേതസാ സമന്നാഗതാ. **അവരുദ്ധേത്ഥാ**തി രട്ഠതോ പബ്ബാജിതാ ഹുത്വാ ഏത്ഥ അരഞ്ഞേ വസഥ. **യഥാ പുഞ്ഞാനീ**തി യഥാ ജേതുത്തരനഗരേ വോ ബഹൂനി പുഞ്ഞാനി കതാനി, ഹിയ്യോ പുത്താനം അജ്ജ ഭരിയായ ദാനവസേനപി കതാനീതി ഏത്തകേനേവ പരിതോസം അകത്വാ ഇതോ ഉത്തരിപി അപരാപരം ദദന്താ യഥാനുരൂപാനി പുഞ്ഞാനി കരേയ്യാഥാതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സക്കോ മഹാസത്തസ്സ മദ്ദിം പടിച്ഛാപേത്വാ വരം ദാതും അത്താനം ആചിക്ഖന്തോ ആഹ -

വ.൧൦൨. “സക്കോഹമസ്മി ദേവിന്ദോ, ആഗതോസ്മി തവന്തികേ;
വരം വരസ്സു രാജിസി, വരേ അട്ഠ ദദാമി തേ”തി.

കഥേന്തോയേവ ച ദിബ്ബത്തഭാവേന ജലന്തോ തരുണസൂരിയോ വിയ ആകാസേ അട്ഠാസി. തതോ ബോധിസത്തോ വരം ഗണ്ഹന്തോ ആഹ -

വ.൧൦൩. “വരം ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
പിതാ മം അനുമോദേയ്യ, ഇതോ പത്തം സകം ഘരം;
ആസനേന നിമന്തേയ്യ, പഠമേതം വരം വരേ.

വ.൧൦൪. “പുരിസസ്സ വധം ന രോചേയ്യം, അപി കിബ്ബിസകാരകം;
വജ്ഝം വധമ്ഹാ മോചേയ്യം, ദുതിയേതം വരം വരേ.

വ.൧൦൫. “യേ വുഡ്ഢാ യേ ച ദഹരാ, യേ ച മജ്ഝിമപോരിസാ;
മമേവ ഉപജീവേയ്യും, തതിയേതം വരം വരേ.

വ.൧൦൬. “പരദാരം ന ഗച്ഛേയ്യം, സദാരപസുതോ സിയം;
ഥീനം വസം ന ഗച്ഛേയ്യം, ചതുത്ഥേതം വരം വരേ.

വ.൧൦൭. “പുത്തോ മേ സക്ക ജായേഥ, സോ ച ദീഘായുകോ സിയാ;
ധമ്മേന ജിനേ പഥവിം, പഞ്ചമേതം വരം വരേ.

വ.൧൦൮. “തതോ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയസ്സുഗ്ഗമനം പതി;
ദിബ്ബാ ഭക്ഖാ പാതുഭവേയ്യും, ഛട്ഠമേതം വരം വരേ.

ഉവ് “ഭത്തോ മേ ന ഖീയേഥ, ദത്വാ നാനുതപേയ്യഹം;
ദദം ചിത്തം പസാദേയ്യം, സത്തമേതം വരം വരേ.

ഉന്. “ഇതോ വിമുച്ചമാനാഹം, സഗ്ഗഗാമീ വിസേസഗൂ;
അനിവത്തി തതോ അസ്സം, അട്ഠമേതം വരം വരേ”തി.

തത്ഥ **അനുമോദേയ്യാ**തി സമ്പടിച്ഛേയ്യ ന കുജ്ഝേയ്യ. **ഇതോ പത്ത**ന്തി ഇമമ്ഹാ അരഞ്ഞാ സകം ഘരം അനുപ്പത്തം. **ആസനേനാ**തി രാജാസനേന. രജ്ജം മേ ദേതൂതി വദതി. **അപി കിബ്ബിസകാരക**ന്തി രാജാ ഹുത്വാ രാജാപരാധികമ്പി വജ്ഝം വധമ്ഹാ മോചേയ്യം, ഏവരൂപസ്സാപി മേ വധോ നാമ ന രുച്ചതു. **മമേവ ഉപജീവേയ്യു**ന്തി സബ്ബേതേ മഞ്ഞേവ നിസ്സായ ഉപജീവേയ്യും. **ധമ്മേന ജിനേ**തി ധമ്മേന ജിനാതു, ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതൂതി അത്ഥോ. **വിസേസഗൂ**തി വിസേസഗമനോ ഹുത്വാ തുസിതപുരേ നിബ്ബത്തോ ഹോമീതി വദതി. **അനിവത്തി തതോ അസ്സ**ന്തി തുസിതഭവനതോ ചവിത്വാ മനുസ്സത്തം ആഗതോ പുനഭവേ അനിവത്തി അസ്സം, സബ്ബഞ്ഞുതം സമ്പാപുണേയ്യന്തി വദതി.

ഉന്. “തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, ദേവിന്ദോ ഏതദബ്രവി;
‘അചിരം വത തേ തതോ, പിതാ തം ദട്ഠുമേസ്സതീ’”തി.

തത്ഥ **ദട്ഠുമേസ്സതീ**തി മഹാരാജ, തവ മാതാ ച പിതാ ച അചിരേനേവ തം പസ്സിതുകാമോ ഹുത്വാ ഇധാഗമിസ്സതി, ആഗന്ത്വാ ച പന സേതച്ഛത്തം ദത്വാ രജ്ജം നിയ്യാദേത്വാ ജേതുത്തരനഗരമേവ നേസ്സതി, സബ്ബേ തേ മനോരഥാ മത്ഥകം പാപുണിസ്സന്തി, മാ ചിന്തയി, അപ്പമത്തോ ഹോഹി, മഹാരാജാതി.

ഏവം മഹാസത്തസ്സ ഓവാദം ദത്വാ സക്കോ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ഉന്. “ഇദം വത്വാന മഘവാ, ദേവരാജാ സുജമ്പതി;
വേസ്സന്തരേ വരം ദത്വാ, സഗ്ഗകായം അപക്കമീ”തി.

തത്ഥ **വേസ്സന്തരേ**തി വേസ്സന്തരസ്സ. **അപക്കമീ**തി ഗതോ അനുപ്പത്തോയേവാതി.

സക്കപബ്ബവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മഹാരാജപബ്ബവണ്ണനാ

ബോധിസത്തോ ച മദ്ദീ ച സമ്മോദമാനാ സക്കദത്തിയേ അസ്സമേ വസിംസു. ജൂജകോപി കുമാരേ ഗഹേത്വാ സട്ഠിയോജനമഗ്ഗം പടിപജ്ജി. ദേവതാ കുമാരാനം ആരക്ഖമകംസു. ജൂജകോപി സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതേ കുമാരേ ഗച്ഛേ ബന്ധിത്വാ ഭൂമിയം നിപജ്ജാപേത്വാ സയം ചണ്ഡവാളമിഗഭയേന രുക്ഖം ആരുയ്ഹ വിടപന്തരേ സയതി. തസ്മിം ഖണേ ഏകോ ദേവപുത്തോ വേസ്സന്തരവണ്ണേന, ഏകാ ദേവധീതാ മദ്ദിവണ്ണേന ആഗന്ത്വാ കുമാരേ മോചേത്വാ ഹത്ഥപാദേ സമ്ബാഹിത്വാ ന്ഹാപേത്വാ മണ്ഡേത്വാ ദിബ്ബഭോജനം ഭോജേത്വാ ദിബ്ബസയനേ സയാപേത്വാ അരുണുഗ്ഗമനകാലേ ബദ്ധാകാരേനേവ നിപജ്ജാപേത്വാ അന്തരധായി. ഏവം തേ ദേവതാസങ്ഗഹേന അരോഗാ ഹുത്വാ ഗച്ഛന്തി. ജൂജകോപി ദേവതാധിഗ്ഗഹിതോ ഹുത്വാ “കാലിങ്ഗരട്ഠം ഗച്ഛാമീ”തി ഗച്ഛന്തോ അഡ്ഢമാസേന ജേതുത്തരനഗരം പത്തോ. തം ദിവസം പച്ചൂസകാലേ സഞ്ജയോ മഹാരാജാ സുപിനം പസ്സി. ഏവരൂപോ സുപിനോ അഹോസി - രഞ്ഞോ മഹാവിനിച്ഛയേ നിസിന്നസ്സ ഏകോ പുരിസോ കണ്ഹോ ദ്വേ പദുമാനി ആഹരിത്വാ രഞ്ഞോ ഹത്ഥേ ഠപേസി. രാജാ താനി ദ്വീസു കണ്ണേസു പിളന്ധി. തേസം രേണു ഭസ്സിത്വാ രഞ്ഞോ ഉരേ പതതി. സോ പബുജ്ഝിത്വാ പാതോവ ബ്രാഹ്മണേ പുച്ഛി. തേ “ചിരപവുത്ഥാ വോ, ദേവ,

ബന്ധവാ ആഗമിസ്സന്തീ''തി ബ്യാകരിംസു. സോ പാതോവ സീസം ന്ഹായിത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ അലങ്കരിത്വാ വിനിച്ഛയേ നിസീദി. ദേവതാ ബ്രാഹ്മണം ദ്വീഹി കുമാരേഹി സദ്ധിം ആനേത്വാ രാജങ്ഗണേ ഠപയിംസു. തസ്മിം ഖണേ രാജാ മഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ കുമാരേ ദിസ്വാ ആഹ -

വ.നം. ''കസ്സേതം മുഖമാഭാതി, ഹേമം-വുത്തത്തമഗ്ഗിനാ;
നിക്ഖംവ ജാതരൂപസ്സ, ഉക്കാമുഖപഹംസിതം.

വ.നം. ''ഉഭോ സദിസപച്ചങ്ഗാ, ഉഭോ സദിസലക്ഖണാ;
ജാലിസ്സ സദിസോ ഏകോ, ഏകാ കണ്ഹാജിനാ യഥാ.

വ.നം. ''സീഹാ ബിലാവ നിക്ഖന്താ, ഉഭോ സമ്പതിരൂപകാ;
ജാതരൂപമയായേവ, ഇമേ ദിസ്സന്തി ദാരകാ''തി.

തത്ഥ **ഹേമംവുത്തത്തമഗ്ഗിനാ**തി ഹേമം ഇവ ഉത്തത്തം അഗ്ഗിനാ. **സീഹാ** ബിലാവ നിക്ഖന്താതി കഞ്ചനഗുഹതോ നിക്ഖന്താ സീഹാ വിയ.

ഏവം രാജാ തീഹി ഗാഥാഹി കുമാരേ വണ്ണേത്വാ ഏകം അമച്ചം ആണാപേസി ''ഗച്ഛേതം ബ്രാഹ്മണം ദാരകേഹി സദ്ധിം ആനേഹീ''തി. സോ വേഗേന ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണം ആനേസി. അഥ രാജാ ബ്രാഹ്മണം ആഹ -

വ.നം. ''കുതോ നു ഭവം ഭാരദ്വാജ, ഇമേ ആനേസി ദാരകേ;
അജ്ജ രട്ഠം അനുപ്പത്തോ, കുഹിം ഗച്ഛസി ബ്രാഹ്മണാ''തി.

ജൂജകോ ആഹ -

വ.നം. ''മയ്ഹം തേ ദാരകാ ദേവ, ദിന്നാ വിത്തേന സഞ്ജയ;
അജ്ജ പന്നരസാ രത്തി, യതോ ലദ്ധാ മേ ദാരകാ''തി.

തത്ഥ **വിത്തേനാ**തി തുട്ഠേന പസന്നേന. **അജ്ജ പന്നരസാ രത്തീ**തി ഇമേസം ലദ്ധദിവസതോ പട്ഠായ അജ്ജ പന്നരസാ രത്തീതി വദതി.

രാജാ ആഹ -

വ.നം. ''കേന വാ വാചപേയ്യേന, സമ്മാഞായേന സദ്ദഹേ;
കോ തേതം ദാനമദദാ, പുത്തകേ ദാനമുത്തമ''ന്തി.

തത്ഥ **കേന വാ വാചപേയ്യേനാ**തി ബ്രാഹ്മണ, കേന പിയവചനേന തേ തയാ ലദ്ധാ. **സമ്മാഞായേന സദ്ദഹേ**തി മുസാവാദം അകത്വാ സമ്മാഞായേന കാരണേന അമ്ഹേ സദ്ദഹാപേയ്യാസി. **പുത്തകേ**തി അത്തനോ പിയപുത്തകേ ഉത്തമം ദാനം കത്വാ കോ തേ ഏതം ദാനം അദദാതി.

ജൂജകോ ആഹ -

വ.നം. ''യോ യാചതം പതിട്ഠാസി, ഭൂതാനം ധരണീരിവ;
സോ മേ വേസ്സന്തരോ രാജാ, പുത്തേദാസി വനേ വസം.

വ.നം. ''യോ യാചതം ഗതീ ആസി, സവന്തീനംവ സാഗരോ;
സോ മേ വേസ്സന്തരോ രാജാ, പുത്തേദാസി വനേ വസ''ന്തി.

തത്ഥ **പതിട്ഠാസീ**തി പതിട്ഠാ ആസി.

തം സുത്വാ അമച്ചാ വേസ്സന്തരം ഗരഹമാനാ ആഹംസു -

വ.ന്.[illegible] “ദുക്കടം വത ഭോ രഞ്ഞാ, സദ്ധേന ഘരമേസിനാ;
കഥം നു പുത്തകേ ദജ്ജാ, അരഞ്ഞേ അവരുദ്ധകോ.

വ.ന്.[illegible] “ഇമം ഭോന്തോ നിസാമേഥ, യാവന്തേത്ഥ സമാഗതാ;
കഥം വേസ്സന്തരോ രാജാ, പുത്തേദാസി വനേ വസം.

വ.ന്.[illegible] “ദാസിം ദാസഞ്ച സോ ദജ്ജാ, അസ്സം ചസ്സതരീരഥം;
ഹത്ഥിഞ്ച കുഞ്ജരം ദജ്ജാ, കഥം സോ ദജ്ജ ദാരകേ”തി.

തത്ഥ **സദ്ധേനാ**തി സദ്ധായ സമ്പന്നേനപി സതാ ഘരം ആവസന്തേന രഞ്ഞാ ഇദം ദുക്കടം വത, അയുത്തം വത കതം. **അവരുദ്ധകോ**തി രട്ഠാ പബ്ബാജിതോ അരഞ്ഞേ വസന്തോ. **ഇമം ഭോന്തോ**തി ഭോന്തോ നഗരവാസിനോ യാവന്തോ എത്ഥ സമാഗതാ, സബ്ബേ ഇമം നിസാമേഥ ഉപധാരേഥ, കഥം നാമേസോ പുത്തകേ ദാസേ കത്വാ അദാസി, കേന നാമ ഏവരൂപം കതപുബ്ബന്തി അധിപ്പായേനേവമാഹംസു. **ദജ്ജാ**തി ദാസാദീസു യം കിഞ്ചി ധനം ദേതു. **കഥം സോ ദജ്ജ ദാരകേ**തി ഇമേ പന ദാരകേ കേന കാരണേന അദാസീതി.

തം സുത്വാ കുമാരോ പിതു ഗരഹം അസഹന്തോ വാതാഭിഹതസ്സ സിനേരുനോ ബാഹം ഓഡ്ഡേന്തോ വിയ ഇമം ഗാഥമാഹ -

വ.ന്.[illegible] “യസ്സ നസ്സ ഘരേ ദാസോ, അസ്സോ ചസ്സതരീരഥോ;
ഹത്ഥീ ച കുഞ്ജരോ നാഗോ, കിം സോ ദജ്ജാ പിതാമഹാ”തി.

രാജാ ആഹ -

വ.ന്.[illegible] “ദാനമസ്സ പസംസാമ, ന ച നിന്ദാമ പുത്തകാ;
കഥം നു ഹദയം ആസി, തുമ്ഹേ ദത്വാ വനിബ്ബകേ”തി.

തത്ഥ **ദാനമസ്സ പസംസാമാ**തി പുത്തകാ മയം തവ പിതു ദാനം പസംസാമ ന നിന്ദാമ.

തം സുത്വാ കുമാരോ ആഹ -

വ.ന്.[illegible] “ദുക്ഖസ്സ ഹദയം ആസി, അഥോ ഉണ്ഹമ്പി പസ്സസി;
രോഹിനീഹേവ തമ്ബക്ഖീ, പിതാ അസ്സൂനി വത്തയീ”തി.

തത്ഥ **ദുക്ഖസ്സ ഹദയം ആസീ**തി പിതാമഹ കണ്ഹാജിനായ വുത്തം എതം വചനം സുത്വാ തസ്സ ഹദയം ദുക്ഖം ആസി. **രോഹിനീഹേവ തമ്ബക്ഖീ**തി തമ്ബവണ്ണേഹി വിയ രത്തഅക്ഖീഹി മമ പിതാ തസ്മിം ഖണേ അസ്സൂനി പവത്തയി.

ഇദാനിസ്സാ തം വചനം ദസ്സേന്തോ ആഹ -

വ.ന്.[illegible] “യം തം കണ്ഹാജിനാവോച, അയം മം താത ബ്രാഹ്മണോ;
ലട്ഠിയാ പടികോടേതി, ഘരേ ജാതംവ ദാസിയം.

വ.ന്.[illegible] “ന ചായം ബ്രാഹ്മണോ താത, ധമ്മികാ ഹോന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
യക്ഖോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന, ഖാദിതും താത നേതി നോ;
നീയമാനേ പിസാചേന, കിം നു താത ഉദിക്ഖസീ”തി.

അഥ നേ കുമാരേ ബ്രാഹ്മണം അമുഞ്ചന്തേ ദിസ്വാ രാജാ ഗാഥമാഹ -

വ.ന്.[illegible] “രാജപുത്തീ ച വോ മാതാ, രാജപുത്തോ ച വോ പിതാ;

പുബ്ബേ മേ അങ്കമാരുയ്ഹ, കിം നു തിട്ഠഥ ആരകാ''തി.

തത്ഥ **പുബ്ബേ മേ**തി തുമ്ഹേ ഇതോ പുബ്ബേ മം ദിസ്വാ വേഗേനാഗന്ത്വാ മമ അങ്കമാരുയ്ഹ, ഇദാനി കിം നു ആരകാ തിട്ഠഥാതി?

കുമാരോ ആഹ -

൨൯൬൦. ''രാജപുത്തീ ച നോ മാതാ, രാജപുത്തോ ച നോ പിതാ;
ദാസാ മയം ബ്രാഹ്മണസ്സ, തസ്മാ തിട്ഠാമ ആരകാ''തി.

തത്ഥ **ദാസാ മയ**ന്തി ഇദാനി പന മയം ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാസാ ഭവാമ.

രാജാ ആഹ -

൨൯൬൧. ''മാ സമ്മേവം അവചുത്ഥ, ഡയ്ഹതേ ഹദയം മമ;
ചിതകായംവ മേ കായോ, ആസനേ ന സുഖം ലഭേ.

൨൯൬൨. ''മാ സമ്മേവം അവചുത്ഥ, ഭിയ്യോ സോകം ജനേഥ മം;
നിക്കിണിസ്സാമി ദബ്ബേന, ന വോ ദാസാ ഭവിസ്സഥ.

൨൯൬൩. ''കിമഗ്ഘിയഞ്ഹി വോ താത, ബ്രാഹ്മണസ്സ പിതാ അദാ;
യഥാഭൂതം മേ അക്ഖാഥ, പടിപാദേന്തു ബ്രാഹ്മണ''ന്തി.

തത്ഥ **സമ്മാ**തി പിയവചനം. **ചിതകായംവ മേ കായോ**തി ഇദാനി മമ കായോ അങ്ഗാരചിതകായം ആരോപിതോ വിയ ജാതോ. **ജനേഥ മ**ന്തി ജനേഥ മേ, അയമേവ വാ പാഠോ. **നിക്കിണിസ്സാമി ദബ്ബേനാ**തി ധനം ദത്വാ മോചേസ്സാമി. **കിമഗ്ഘിയ**ന്തി കിം അഗ്ഘം കത്വാ. **പടിപാദേന്തൂ**തി ധനം പടിച്ഛാപേന്തു.

കുമാരോ ആഹ -

൨൯൬൪. ''സഹസ്സഗ്ഘഞ്ഹി മം താത, ബ്രാഹ്മണസ്സ പിതാ അദാ;
അഥ കണ്ഹാജിനം കഞ്ഞം, ഹത്ഥിനാ ച സതേന ചാ''തി.

തത്ഥ **സഹസ്സഗ്ഘം ഹീ**തി ദേവ, മം പിതാ തദാ നിക്ഖസഹസ്സം അഗ്ഘാപേത്വാ അദാസി. **അഥ കണ്ഹാജിന**ന്തി കനിട്ഠം പന മേ കണ്ഹാജിനം. **ഹത്ഥിനാ ച സതേന ചാ**തി ഹത്ഥീനഞ്ച അസ്സാനഞ്ച ഉസഭാനഞ്ച നിക്ഖാനഞ്ചാതി സബ്ബേസം ഏതേസം സതേന അന്തമസോ മഞ്ചപീഠപാദുകേ ഉപാദായ സബ്ബസതേന അഗ്ഘാപേസീതി.

രാജാ കുമാരാനം നിക്കയം ദാപേന്തോ ആഹ -

൨൯൬൫. ''ഉട്ഠേഹി കത്തേ തരമാനോ, ബ്രാഹ്മണസ്സ അവാകര;
ദാസിസതം ദാസസതം, ഗവം ഹത്ഥുസഭം സതം;
ജാതരൂപസഹസ്സഞ്ച, പുത്താനം ദേഹി നിക്കയ''ന്തി.

തത്ഥ **അവാകരാ**തി ദേഹി.

൨൯൬൬. ''തതോ കത്താ തരമാനോ, ബ്രാഹ്മണസ്സ അവാകരി;
ദാസിസതം ദാസസതം, ഗവം ഹത്ഥുസഭം സതം;
ജാതരൂപസഹസ്സഞ്ച, പുത്താനംദാസി നിക്കയ''ന്തി.

തത്ഥ **അവാകരീ**തി അദാസി. **നിക്കയ**ന്തി അഗ്ഘസ്സ മൂലം.

ഏവം ബ്രാഹ്മണസ്സ സബ്ബസതഞ്ച നിക്ഖസഹസ്സഞ്ച കുമാരാനം നിക്കയം അദാസി, സത്തഭൂമികഞ്ച പാസാദം, ബ്രാഹ്മണസ്സ പരിവാരോ മഹാ അഹോസി. സോ ധനം പടിസാമേത്വാ പാസാദം അഭിരുയ്ഹ സാദുരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ മഹാസയനേ നിപജ്ജി. കുമാരേ സീസം നഹാപേത്വാ ഭോജേത്വാ അലങ്കരിത്വാ ഏകം അയ്യകോ, ഏകം അയ്യികാതി ദ്വേപി ഉച്ഛങ്ഗേ ഉപവേസേസും. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] "ന്ഹാപിത്വാ നഹാപേത്വാ, ഭോജയിത്വാന ദാരകേ;
സമലങ്കരിത്വാ ഭണ്ഡേന, ഉച്ഛങ്ഗേ ഉപവേസയും.

[illegible] "സീസം ന്ഹാതേ സുചിവത്ഥേ, സബ്ബാഭരണഭൂസിതേ;
രാജാ അങ്കേ കരിത്വാന, അയ്യകോ പരിപുച്ഛഥ.

[illegible] "കുണ്ഡലേ ഘുസിതേ മാലേ, സബ്ബാഭരണഭൂസിതേ;
രാജാ അങ്കേ കരിത്വാന, ഇദം വചനമബ്രവി.

[illegible] "കച്ചി ഉഭോ അരോഗാ തേ, ജാലി മാതാപിതാ തവ;
കച്ചി ഉഞ്ഛേന യാപേന്തി, കച്ചി മൂലഫലാ ബഹൂ.

[illegible] "കച്ചി ഡംസാ മകസാ ച, അപ്പമേവ സരീസപാ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, കച്ചി ഹിംസാ ന വിജ്ജതീ"തി.

തത്ഥ **കുണ്ഡലേ**തി കുണ്ഡലാനി പിലന്ധാപേത്വാ. **ഘുസിതേ**തി ഉഗ്ഘോസിതേ മനോരമം രവം രവന്തേ. **മാലേ**തി പുപ്ഫാനി പിലന്ധാപേത്വാ. **അങ്കേ കരിത്വാനാ**തി ജാലികുമാരം അങ്കേ നിസീദാപേത്വാ.

കുമാരോ ആഹ -

[illegible] "അഥോ ഉഭോ അരോഗാ മേ, ദേവ മാതാപിതാ മമ;
അഥോ ഉഞ്ഛേന യാപേന്തി, അഥോ മൂലഫലാ ബഹൂ.

[illegible] "അഥോ ഡംസാ മകസാ ച, അപ്പമേവ സരീസപാ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, ഹിംസാ നേസം ന വിജ്ജതി.

[illegible] "ഖണന്താലുകലമ്ബാനി, ബിലാനി തക്കലാനി ച;
കോലം ഭല്ലാതകം ബേല്ലം, സാ നോ ആഹത്വ പോസതി.

[illegible] "യഞ്ചേവ സാ ആഹരതി, വനമൂലഫലഹാരിയാ;
തം നോ സബ്ബേ സമാഗന്ത്വാ, രത്തിം ഭുഞ്ജാമ നോ ദിവാ.

[illegible] "അമ്മാവ നോ കിസാ പണ്ഡു, ആഹരന്തീ ദുമപ്ഫലം;
വാതാതപേന സുഖുമാലീ, പദുമം ഹത്ഥഗതാമിവ.

[illegible] "അമ്മായ പതനൂ കേസാ, വിചരന്ത്യാ ബ്രഹാവനേ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, ഖഗ്ഗദീപിനിസേവിതേ.

[illegible] "കേസേസു ജടം ബന്ധിത്വാ, കച്ഛേ ജല്ലമധാരയി;
ചമ്മവാസീ ഛമാ സേതി, ജാതവേദം നമസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **ഖണന്താലുകലമ്ബാനീ**തി ഖണന്തീ ആലൂനി ച കലമ്ബാനി ച. ഇമിനാ മാതാപിതൂനം കിച്ഛജീവികം വണ്ണേതി. **തം നോ**തി ഏത്ഥ **നോ**തി നിപാതമത്തം. **പദുമം ഹത്ഥഗതാമിവാ**തി ഹത്ഥേന പരിമദ്ദിതം പദുമം വിയ ജാതാ. **പതനൂ കേസാ**തി ദേവ, അമ്മായ മേ മഹാവനേ വിചരന്തിയാ തേ ഭമരപത്തവണ്ണാ കാളകേസാ

രുക്ഖസാഖാദീഹി വിലുത്താ പതനൂ ജാതാ. **ജല്ലമധാരയീ**തി ഉഭോഹി കച്ഛേഹി ജല്ലം ധാരേതി, കിലിട്ഠവേസേന വിചരതീതി.

സോ ഏവം മാതു ദുക്ഖിതഭാവം കഥേത്വാ അയ്യകം ചോദേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൩൩൬. “പുത്താ പിയാ മനുസ്സാനം, ലോകസ്മിം ഉദപജ്ജിസും;
ന ഹി നൂനമ്ഹാകം അയ്യസ്സ, പുത്തേ സ്നേഹോ അജായഥാ”തി.

തത്ഥ **ഉദപജ്ജിസു**ന്തി ഉപ്പജ്ജിംസു.

തതോ രാജാ അത്തനോ ദോസം ആവികരോന്തോ ആഹ -

൨൩൩൭. “ദുക്കടഞ്ച ഹി നോ പുത്ത, ഭൂനഹച്ചം കതം മയാ;
യോഹം സിവീനം വചനാ, പബ്ബാജേസിമദൂസകം.

൨൩൩൮. “യം മേ കിഞ്ചി ഇധ അത്ഥി, ധനം ധഞ്ഞഞ്ച വിജ്ജതി;
ഏതു വേസ്സന്തരോ രാജാ, സിവിരട്ഠേ പസാസതൂ”തി.

തത്ഥ **പുത്താ**തി പുത്ത ജാലി ഏതം അമ്ഹാകം ദുക്കടം. **ഭൂനഹച്ച**ന്തി വുഡ്ഢിഘാതകമ്മം. **യം മേ കിഞ്ചീ**തി താത, യം മേ കിഞ്ചി ഇധ അത്ഥി, സബ്ബം തേ പിതു ദേമി. **സിവിരട്ഠേ പസാസതൂ**തി ഇമസ്മിം നഗരേ സോ രാജാ ഹുത്വാ പസാസതൂതി.

കുമാരോ ആഹ -

൨൩൩൯. “ന ദേവ മയ്ഹം വചനാ, ഏഹിതി സിവിസുത്തമോ;
സയമേവ ദേവോ ഗന്ത്വാ, സിഞ്ച ഭോഗേഹി അത്രജ”ന്തി.

തത്ഥ **സിവിസുത്തമോ**തി സിവിസേട്ഠോ വേസ്സന്തരോ. **സിഞ്ചാ**തി മഹാമേഘോ വിയ വുട്ഠിയാ ഭോഗേഹി അഭിസിഞ്ച.

൨൩൪൦. “തതോ സേനാപതിം രാജാ, സഞ്ജയോ അജ്ഝഭാസഥ;
ഹത്ഥീ അസ്സാ രഥാ പത്തീ, സേനാ സന്നാഹയന്തു നം;
നേഗമാ ച മം അന്വേന്തു, ബ്രാഹ്മണാ ച പുരോഹിതാ.

൨൩൪൧. “തതോ സട്ഠിസഹസ്സാനി, യോധിനോ ചാരുദസ്സനാ;
ഖിപ്പമായന്തു സന്നദ്ധാ, നാനാവണ്ണേഹിലങ്കതാ.

൨൩൪൨. “നീലവത്ഥധരാ നേകേ, പീതാനേകേ നിവാസിതാ;
അഞ്ഞേ ലോഹിതഉണ്ഹീസാ, സുദ്ധാനേകേ നിവാസിതാ;
ഖിപ്പമായന്തു സന്നദ്ധാ, നാനാവണ്ണേഹിലങ്കതാ.

൨൩൪൩. “ഹിമവാ യഥാ ഗന്ധധരോ, പബ്ബതോ ഗന്ധമാദനോ;
നാനാരുക്ഖേഹി സഞ്ഛന്നോ, മഹാഭൂതഗണാലയോ.

൨൩൪൪. “ഓസധേഹി ച ദിബ്ബേഹി, ദിസാ ഭാതി പവാതി ച;
ഖിപ്പമായന്തു സന്നദ്ധാ, ദിസാ ഭന്തു പവന്തു ച.

൨൩൪൫. “തതോ നാഗസഹസ്സാനി, യോജയന്തു ചതുദ്ദസ;
സുവണ്ണകച്ഛാ മാതങ്ഗാ, ഹേമകപ്പനവാസസാ.

൨൩൪൬. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, തോമരങ്കുസപാണിഭി;
ഖിപ്പമായന്തു സന്നദ്ധാ, ഹത്ഥിക്ഖന്ധേഹി ദസ്സിതാ.

“ആനേതോ അസ്സസഹസ്സാനി, യോജയന്തു ചതുദ്ദസ;
ആജാനീയാവ ജാതിയാ, സിന്ധവാ സീഘവാഹനാ.

“ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഹി, ഇല്ലിയാചാപധാരിഭി;
ഖിപ്പമായന്തു സന്നദ്ധാ, അസ്സപിട്ഠേഹീലങ്കതാ.

“ആനേതോ രഥസഹസ്സാനി, യോജയന്തു ചതുദ്ദസ;
അയോസുകതനേമിയോ, സുവണ്ണചിതപക്ഖരേ.

“ആരോപേന്തു ധജേ തത്ഥ, ചമ്മാനി കവചാനി ച;
വിപ്പാലേന്തു ച ചാപാനി, ദള്ഹധമ്മാ പഹാരിനോ;
ഖിപ്പമായന്തു സന്നദ്ധാ, രഥേസു രഥജീവിനോ”തി.

തത്ഥ **സന്നാഹയന്തുന**ന്തി സന്നയ്ഹന്തു. **സട്ഠിസഹസ്സാനീ**തി മമ പുത്തേന സഹജാതാ സട്ഠിസഹസ്സാ അമച്ചാ. **നീലവത്ഥധരാ നേകേ**തി ഏകേ നീലവത്ഥനിവാസിതാ ഹുത്വാ ആയന്തു. **മഹാഭൂതഗണാലയോ**തി ബഹുയക്ഖഗണാനം ആലയോ. **ദിസാ ഭന്തു പവന്തു ചാ**തി വുത്തപ്പകാരോ ഹിമവാ വിയ ആഭരണവിലേപനാദീഹി ഓഭാസേന്തു ചേവ പവായന്തു ച. **ഹത്ഥിക്ഖന്ധേഹീ**തി തേ ഹത്ഥിഗാമണിനോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേഹി ഖിപ്പമായന്തു. **ദസ്സിതാ**തി ദസ്സിതവിഭൂസനാ. **അയോസുകതനേമിയോ**തി അയേന സുട്ഠു പരിക്ഖിത്തനേമിയോ. **സുവണ്ണചിതപക്ഖരേ**തി സുവണ്ണേന ഖചിതപക്ഖരേ. ഏവരൂപേ ചുദ്ദസ സഹസ്സേ രഥേ യോജയന്തൂതി വദതി. **വിപ്പാലേന്തൂ**തി ആരോപേന്തു.

ഏവം രാജാ സേനങ്ഗം വിചാരേത്വാ “പുത്തസ്സ മേ ജേതുത്തരനഗരതോ യാവ വങ്കപബ്ബതാ അട്ഠുസഭവിത്ഥാരം ആഗമനമഗ്ഗം സമതലം കത്വാ മഗ്ഗാലങ്കാരത്ഥായ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരോഥാ”തി ആണാപേന്തോ ആഹ -

“ലാജാ ഓലോപിയാ പുപ്ഫാ, മാലാഗന്ധവിലേപനാ;
അഗ്ഘിയാനി ച തിട്ഠന്തു, യേന മഗ്ഗേന ഏഹിതി.

“ഗാമേ ഗാമേ സതം കുമ്ഭാ, മേരയസ്സ സുരായ ച;
മഗ്ഗമ്ഹി പതിതിട്ഠന്തു, യേന മഗ്ഗേന ഏഹിതി.

“മംസാ പൂവാ സങ്കുലിയോ, കുമ്മാസാ മച്ഛസംയുതാ;
മഗ്ഗമ്ഹി പതിതിട്ഠന്തു, യേന മഗ്ഗേന ഏഹിതി.

“സപ്പി തേലം ദധി ഖീരം, കങ്ഗുബീജാ ബഹൂ സുരാ;
മഗ്ഗമ്ഹി പതിതിട്ഠന്തു, യേന മഗ്ഗേന ഏഹിതി.

“ആളാരികാ ച സൂദാ ച, നടനട്ടകഗായിനോ;
പാണിസ്സരാ കുമ്ഭഥൂണിയോ, മന്ദകാ സോകജ്ഝായികാ.

“ആഹഞ്ഞന്തു സബ്ബവീണാ, ഭേരിയോ ദിന്ദിമാനി ച;
ഖരമുഖാനി ധമേന്തു, നദന്തു ഏകപോക്ഖരാ.

“മുദിങ്ഗാ പണവാ സങ്ഖാ, ഗോധാ പരിവദേന്തികാ;
ദിന്ദിമാനി ച ഹഞ്ഞന്തു, കുതുമ്പദിന്ദിമാനി ചാ”തി.

തത്ഥ **ലാജാ ഓലോപിയാ പുപ്ഫാ**തി ലാജേഹി സദ്ധിം ലാജപഞ്ചമകാനി പുപ്ഫാനി ഓകിരന്താനം ഓകിരണപുപ്ഫാനി പടിയാദേഥാതി ആണാപേതി. **മാലാഗന്ധവിലേപനാ**തി മഗ്ഗവിതാനേ ഓലമ്ബകമാലാ ചേവ ഗന്ധവിലേപനാനി ച. **അഗ്ഘിയാനി ചാ**തി പുപ്ഫഅഗ്ഘിയാനി ചേവ രതനഅഗ്ഘിയാനി ച യേന മഗ്ഗേന മമ പുത്തോ ഏഹിതി, തത്ഥ തിട്ഠന്തു. **ഗാമേ ഗാമേ**തി ഗാമദ്വാരേ ഗാമദ്വാരേ.

പതിതിട്ഠന്തൂതി പിപാസിതാനം പിവനത്ഥായ പടിയാദിതാ ഹുത്വാ സുരാമേരയമജ്ജകുമ്ഭാ തിട്ഠന്തു. **മച്ഛസംയുതാ**തി മച്ഛേഹി സംയുത്താ. **കങ്ഗുബീജാ**തി കങ്ഗുപിട്ഠമയാ. **മന്ദകാ**തി മന്ദകഗായിനോ. **സോകജ്ഝായികാ**തി മായാകാരാ, അഞ്ഞേപി വാ യേ കേചി ഉപ്പന്നസോകഹരണസമത്ഥാ സോകജ്ഝായികാതി വുച്ചന്തി, സോചന്തേ ജനേ അത്തനോ വംസഘോസപരമ്പരാനം നച്ചേ കതേ നിസ്സോകേ കത്വാ സയാപകാതി അത്ഥോ. **ഖരമുഖാനീ**തി സാമുദ്ദികമഹാമുഖസങ്ഖാ. **സങ്ഖാ**തി ദക്ഖിണാവട്ടാ മുട്ഠിസങ്ഖാ , നാളിസങ്ഖാതി ദ്വേ സങ്ഖാ. ഗോധാ പരിവദേന്തികാ ദിന്ദിമാനി കുതുമ്പദിന്ദിമാനീതി ഇമാനിപി ചത്താരി തൂരിയാനേവ.

ഏവം രാജാ മഗ്ഗാലങ്കാരാനി വിചാരേസി. ജൂജകോപി പമാണാതിക്കന്തം ഭുഞ്ജിത്വാ ജീരാപേതും അസക്കോന്തോ തത്ഥേവ കാലമകാസി. രാജാ തസ്സ സരീരകിച്ചം കാരാപേത്വാ “നഗരേ കോചി ബ്രാഹ്മണസ്സ ഞാതകോ അത്ഥി, ഇദം ഗണ്ഹാതൂ”തി ഭേരിം ചരാപേസി. ന കഞ്ചിസ്സ ഞാതകം പസ്സി, ധനം പുന രഞ്ഞോയേവ അഹോസി. അഥ സത്തമേ ദിവസേ സബ്ബാ സേനാ സന്നിപതി. അഥ രാജാ മഹന്തേന പരിവാരേന ജാലിം മഗ്ഗനായകം കത്വാ നിക്ഖമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible]. “സാ സേനാ മഹതീ ആസി, ഉയ്യുത്താ സിവിവാഹിനീ;
ജാലിനാ മഗ്ഗനായേന, വങ്കം പായാസി പബ്ബതം.

[illegible]. “കോഞ്ചം നദതി മാതങ്ഗോ, കുഞ്ജരോ സട്ഠിഹായനോ;
കച്ഛായ ബദ്ധമാനായ, കോഞ്ചം നദതി വാരണോ.

[illegible]. “ആജാനീയാ ഹസിയന്തി, നേമിഘോസോ അജായഥ;
അബ്ഭം രജോ അച്ഛാദേസി, ഉയ്യുത്താ സിവിവാഹിനീ.

[illegible]. “സാ സേനാ മഹതീ ആസി, ഉയ്യുത്താ ഹാരഹാരിനീ;
ജാലിനാ മഗ്ഗനായേന, വങ്കം പായാസി പബ്ബതം.

[illegible]. “തേ പാവിംസു ബ്രഹാരഞ്ഞം, ബഹുസാഖം മഹോദകം;
പുപ്ഫരുക്ഖേഹി സഞ്ഛന്നം, ഫലരുക്ഖേഹി ചൂഭയം.

[illegible]. “തത്ഥ ബിന്ദുസ്സരാ വഗ്ഗൂ, നാനാവണ്ണാ ബഹൂ ദിജാ;
കൂജന്തമുപകൂജന്തി, ഉതുസമ്പുപ്ഫിതേ ദുമേ.

[illegible]. “തേ ഗന്ത്വാ ദീഘമദ്ധാനം, അഹോരത്താനമച്ചയേ;
പദേസം തം ഉപാഗച്ഛും, യത്ഥ വേസ്സന്തരോ അഹൂ”തി.

തത്ഥ **മഹതീ**തി ദ്വാദസഅക്ഖോഭണിസങ്ഖാതാ സേനാ. **ഉയ്യുത്താ**തി പയാതാ. **കോഞ്ചം നദതീ**തി തദാ കാലിങ്ഗരട്ഠവാസിനോ ബ്രാഹ്മണാ അത്തനോ രട്ഠേ ദേവേ വുട്ഠേ തം നാഗം ആഹരിത്വാ സഞ്ജയസ്സ അദംസു. സോ ഹത്ഥീ “സാമികം വത പസ്സിതും ലഭിസ്സാമീ”തി തുട്ഠോ കോഞ്ചനാദമകാസി. തം സന്ധായേതം വുത്തം. **കച്ഛായാ**തി സുവണ്ണകച്ഛായ ബദ്ധമാനായപി തുസ്സിത്വാ കോഞ്ചം നദതി. **ഹസിയന്തീ**തി ഹസസദ്ദമകംസു . **ഹാരഹാരിനീ**തി ഹരിതബ്ബഹരണസമത്ഥാ. **പാവിംസൂ**തി പവിസിംസു. **ബഹുസാഖ**ന്തി ബഹുരുക്ഖസാഖം. **ദീഘമദ്ധാന**ന്തി സട്ഠിയോജനമഗ്ഗം. **ഉപാഗച്ഛു**ന്തി യത്ഥ വേസ്സന്തരോ അഹോസി, തം പദേസം ഉപഗതാതി.

മഹാരാജപബ്ബവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഛഖത്തിയകമ്മവണ്ണനാ

ജാലികുമാരോ മുചലിന്ദസരതീരേ ഖന്ധാവാരം നിവാസാപേത്വാ ചുദ്ദസ രഥസഹസ്സാനി ആഗതമഗ്ഗാഭിമുഖാനേവ ഠപാപേത്വാ തസ്മിം തസ്മിം പദേസേ സീഹബ്യഗ്ഘദീപിആദീസു ആരക്ഖം സംവിദഹി. ഹത്ഥിആദീനം സദ്ദോ മഹാ അഹോസി. അഥ മഹാസത്തോ തം സദ്ദം സുത്വാ “കിം നു ഖോ മേ പച്ചാമിത്താ മമ പിതരം ഘാതേത്വാ മമത്ഥായ ആഗതാ”തി മരണഭയഭീതോ മദ്ദിം ആദായ പബ്ബതം ആരുയ്ഹ സേനം ഓലോകേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“തേസം സുത്വാന നിഗ്ഘോസം, ഭീതോ വേസ്സന്തരോ അഹു;
പബ്ബതം അഭിരുഹിത്വാ, ഭീതോ സേനം ഉദിക്ഖതി.

“ഇങ്ഘ മദ്ദി നിസാമേഹി, നിഗ്ഘോസോ യാദിസോ വനേ;
ആജാനീയാ ഹസിയന്തി, ധജഗ്ഗാനി ച ദിസ്സരേ.

“ഇമേ നൂന അരഞ്ഞസ്മിം, മിഗസങ്ഘാനി ലുദ്ദകാ;
വാഗുരാഹി പരിക്ഖിപ്പ, സോബ്ഭം പാതേത്വാ താവദേ;
വിക്കോസമാനാ തിബ്ബാഹി, ഹന്തി നേസം വരം വരം.

“യഥാ മയം അദൂസകാ, അരഞ്ഞേ അവരുദ്ധകാ;
അമിത്തഹത്ഥത്തം ഗതാ, പസ്സ ദുബ്ബലഘാതക”ന്തി.

തത്ഥ **ഇങ്ഘാ**തി ചോദനത്ഥേ നിപാതോ. **നിസാമേഹീ**തി സകസേനാ വാ പരസേനാ വാതി ഓലോകേഹി ഉപധാരേഹി. “ഇമേ നൂന അരഞ്ഞസ്മി”ന്തിആദീനം അഡ്ഢതേയ്യഗാഥാനം ഏവമത്ഥസമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ “മദ്ദി യഥാ അരഞ്ഞമ്ഹി മിഗസങ്ഘാനി ലുദ്ദകാ വാഗുരാഹി പരിക്ഖിപ്പ അഥ വാ പന സോബ്ഭം പാതേത്വാ താവദേവ ‘ഹനഥ, അരേ, ദുട്ഠമിഗേ’തി വിക്കോസമാനാ തിബ്ബാഹി മിഗമാരണസത്തീഹി നേസം മിഗാനം വരം വരം ഥൂലം ഥൂലം ഹനന്തി, ഇമേ ച നൂന തഥേവ അമ്ഹേ അസബ്ഭാഹി വാചാഹി വിക്കോസമാനാ തിബ്ബാതി സത്തീഹി ഹനിസ്സന്തി, മയഞ്ച അദൂസകാ അരഞ്ഞേ അവരുദ്ധകാ രട്ഠാ പബ്ബാജിതാ വനേ വസാമ, ഏവം സന്തേപി അമിത്താനം ഹത്ഥത്തം ഗതാ, പസ്സ ദുബ്ബലഘാതക”ന്തി. ഏവം സോ മരണഭയേന പരിദേവി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ സേനം ഓലോകേത്വാ “സകസേനായ ഭവിതബ്ബ”ന്തി മഹാസത്തം അസ്സാസേന്തീ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“അമിത്താ നപ്പസാഹേയ്യും, അഗ്ഗീവ ഉദകണ്ണവേ;
തദേവ ത്വം വിചിന്തേഹി, അപി സോത്ഥി ഇതോ സിയാ”തി.

തത്ഥ **അഗ്ഗീവ ഉദകണ്ണവേ**തി യഥാ തിണുക്കാദീനം വസേന ഉപനീതോ അഗ്ഗി അണ്ണവസങ്ഖാതാനി പുഥുലഗമ്ഭീരാനി ഉദകാനി നപ്പസഹതി, താപേതും ന സക്കോതി , തഥാ തം അമിത്താ നപ്പസഹേയ്യും നാഭിഭവിസ്സന്തി. **തദേവാ**തി യം സക്കേന തുയ്ഹം വരം ദത്വാ “മഹാരാജ, ന ചിരസ്സേവ തേ പിതാ ഏഹിതീ”തി വുത്തം, തദേവ ത്വം വിചിന്തേഹി, അപി നാമ ഇതോ ബലകായതോ അമ്ഹാകം സോത്ഥി സിയാതി മഹാസത്തം അസ്സാസേസി.

അഥ മഹാസത്തോ സോകം തനുകം കത്വാ തായ സദ്ധിം പബ്ബതാ ഓരുയ്ഹ പണ്ണസാലാദ്വാരേ നിസീദി, ഇതരാപി അത്തനോ പണ്ണസാലാദ്വാരേ നിസീദി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“തതോ വേസ്സന്തരോ രാജാ, ഓരോഹിത്വാന പബ്ബതാ;
നിസീദി പണ്ണസാലായം, ദള്ഹം കത്വാന മാനസ”ന്തി.

തത്ഥ **ദള്ഹം കത്വാന മാനസന്തി** മയം പബ്ബജിതാ നാമ, അമ്ഹാകം കോ കിം കരിസ്സതീതി ഥിരം ഹദയം കത്വാ നിസീദി.

തസ്മിം ഖണേ സഞ്ജയോ രാജാ ദേവിം ആമന്തേത്വാ - ‘‘ഭദ്ദേ, ഫുസ്സതി അമ്ഹേസു സബ്ബേസു ഏകതോ ഗതേസു സോകോ മഹാ ഭവിസ്സതി, പഠമം താവ അഹം ഗച്ഛാമി, തതോ ‘ഇദാനി സോകം വിനോദേത്വാ നിസിന്നാ ഭവിസ്സന്തീ’തി സല്ലക്ഖേത്വാ ത്വം മഹന്തേന പരിവാരേന ആഗച്ഛേയ്യാസി. അഥ ഥോകം കാലം വീതിനാമേത്വാ ജാലികണ്ഹാജിനാ പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്തൂ’’തി വത്വാ രഥം നിവത്താപേത്വാ ആഗതമഗ്ഗാഭിമുഖം കത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ആരക്ഖം സംവിദഹിത്വാ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓരുയ്ഹ പുത്തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ‘‘നിവത്തയിത്വാന രഥം, വുട്ഠപേത്വാന സേനിയോ;
ഏകം അരഞ്ഞേ വിഹരന്തം, പിതാ പുത്തം ഉപാഗമി.

[illegible] ‘‘ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓരുയ്ഹ, ഏകംസോ പഞ്ജലീകതോ;
പരികിണ്ണോ അമച്ചേഹി, പുത്തം സിഞ്ചിതുമാഗമി.

[illegible] ‘‘തത്ഥദ്ദസ കുമാരം സോ, രമ്മരൂപം സമാഹിതം;
നിസിന്നം പണ്ണസാലായം, ഝായന്തം അകുതോഭയ’’ന്തി.

തത്ഥ **വുട്ഠപേത്വാന സേനിയോ**തി ആരക്ഖത്ഥായ ബലകായേ ഠപേത്വാ. **ഏകംസോ**തി ഏകംസകതഉത്തരാസങ്ഗോ. **സിഞ്ചിതുമാഗമീ**തി രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിതും ഉപാഗമി. **രമ്മരൂപ**ന്തി അനഞ്ജിതം അമണ്ഡിതം.

[illegible] ‘‘തഞ്ച ദിസ്വാന ആയന്തം, പിതരം പുത്തഗിദ്ധിനം;
വേസ്സന്തരോ ച മദ്ദീ ച, പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ അവന്ദിസും.

[illegible] ‘‘മദ്ദീ ച സിരസാ പാദേ, സസുരസ്സാഭിവാദയി;
മദ്ദീ അഹഞ്ഹി തേ ദേവ, പാദേ വന്ദാമി തേ സുണ്ഹാ;
തേ സു തത്ഥ പലിസ്സജ്ജ, പാണിനാ പരിമജ്ജഥാ’’തി.

തത്ഥ **പാദേ വന്ദാമി തേ സുണ്ഹാ**തി അഹം, ദേവ, തവ സുണ്ഹാ പാദേ വന്ദാമീതി ഏവം വത്വാ വന്ദി. **തേ സു തത്ഥാ**തി തേ ഉഭോപി ജനേ തസ്മിം സക്കദത്തിയേ അസ്സമേ പലിസ്സജിത്വാ ഹദയേ നിപജ്ജാപേത്വാ സീസേ പരിചുമ്ബിത്വാ മുദുകേന പാണിനാ പരിമജ്ജഥ, പിട്ഠിയോ നേസം പരിമജ്ജി.

തതോ രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ രാജാ സോകേ പരിനിബ്ബുതേ തേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ആഹ -

[illegible] ‘‘കച്ചി വോ കുസലം പുത്ത, കച്ചി പുത്ത അനാമയം;
കച്ചി ഉഞ്ഛേന യാപേഥ, കച്ചി മൂലഫലാ ബഹൂ.

[illegible] ‘‘കച്ചി ഡംസാ മകസാ ച, അപ്പമേവ സരീസപാ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, കച്ചി ഹിംസാ ന വിജ്ജതീ’’തി.

പിതു വചനം സുത്വാ മഹാസത്തോ ആഹ -

[illegible] ‘‘അത്ഥി നോ ജീവികാ ദേവ, സാ ച യാദിസകീദിസാ;
കസിരാ ജീവികാ ഹോമ, ഉഞ്ഛാചരിയായ ജീവിതം.

[illegible] ‘‘അനിദ്ധിനം മഹാരാജ, ദമേതസ്സംവ സാരഥി;
ത്യമ്ഹാ അനിദ്ധികാ ദന്താ, അസമിദ്ധി ദമേതി നോ.

വ. [illegible]. “അപി നോ കിസാനി മംസാനി, പിതു മാതു അദസ്സനാ;
അവരുദ്ധാനം മഹാരാജ, അരഞ്ഞേ ജീവസോകിന”ന്തി.

തത്ഥ **യാദിസകീദിസാ**തി യാ വാ സാ വാ, ലാമകാതി അത്ഥോ. **കസിരാ ജീവികാ ഹോമാ**തി താത, അമ്ഹാകം ഉഞ്ഛാചരിയായ ജീവിതം നാമ കിച്ഛം, ദുക്ഖാ നോ ജീവികാ അഹോസി. **അനിദ്ധിന**ന്തി മഹാരാജ, അനിദ്ധിം അസമിദ്ധിം ദലിദ്ദപുരിസം നാമ സാവ അനിദ്ധി ഛേകോ സാരഥി അസ്സം വിയ ദമേതി, നിബ്ബിസേവനം കരോതി, തേ മയം ഇധ വസന്താ അനിദ്ധികാ ദന്താ നിബ്ബിസേവനാ കതാ, അസമിദ്ധിയേവ നോ ദമേതീതി. “ദമേഥ നോ”തിപി പാഠോ, ദമയിത്ഥ നോതി അത്ഥോ. **ജീവസോകിന**ന്തി അവിഗതസോകാനം അരഞ്ഞേ വസന്താനം കിം നാമ അമ്ഹാകം സുഖന്തി വദതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പുന പുത്താനം പവത്തിം പുച്ഛന്തോ ആഹ -

വ. [illegible]. “യേപി തേ സിവിസേട്ഠസ്സ, ദായാദാപത്തമാനസാ;
ജാലീ കണ്ഹാജിനാ ചുഭോ, ബ്രാഹ്മണസ്സ വസാനുഗാ;
അച്ചായികസ്സ ലുദ്ദസ്സ, യോ നേ ഗാവോവ സുമ്ഭതി.

വ. [illegible]. “തേ രാജപുത്തിയാ പുത്തേ, യദി ജാനാഥ സംസഥ;
പരിയാപുണാഥ നോ ഖിപ്പം, സപ്പദട്ഠംവ മാണവ”ന്തി.

തത്ഥ **ദായാദാപത്തമാനസാ**തി മഹാരാജ, യേപി തേ തവ സിവിസേട്ഠസ്സ ദായാദാ അപത്തമാനസാ അസമ്പുണ്ണമനോരഥാ ഹുത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വസാനുഗാ ജാതാ, തേ ദ്വേ കുമാരേ യോ ബ്രാഹ്മണോ ഗാവോവ സുമ്ഭതി പഹരതി, തേ രാജപുത്തിയാ പുത്തേ യദി ദിട്ഠവസേന വാ സുതവസേന വാ ജാനാഥ സംസഥ. **സപ്പദട്ഠംവ മാണവ**ന്തി വിസനിമ്മദനത്ഥായ സപ്പദട്ഠം മാണവം തികിച്ഛന്താ വിയ ഖിപ്പം നോ പരിയാപുണാഥ കഥേഥാതി വദതി.

രാജാ ആഹ -

വ. [illegible]. “ഉഭോ കുമാരാ നിക്കീതാ, ജാലീ കണ്ഹാജിനാ ചുഭോ;
ബ്രാഹ്മണസ്സ ധനം ദത്വാ, പുത്ത മാ ഭായി അസ്സസാ”തി.

തത്ഥ **നിക്കീതാ**തി നിക്കയം ദത്വാ ഗഹിതാ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ പടിലദ്ധസ്സാസോ പിതരാ സദ്ധിം പടിസന്ഥാരമകാസി -

വ. [illegible]. “കച്ചി നു താത കുസലം, കച്ചി താത അനാമയം;
കച്ചി നു താത മേ മാതു, ചക്ഖു ന പരിഹായതീ”തി.

തത്ഥ **ചക്ഖു ന പരിഹായതീ**തി പുത്തസോകേന രോദന്തിയാ ചക്ഖു ന പരിഹായതീതി.

രാജാ ആഹ -

വ. [illegible]. “കുസലഞ്ചേവ മേ പുത്ത, അഥോ പുത്ത അനാമയം;
അഥോ ച പുത്ത തേ മാതു, ചക്ഖു ന പരിഹായതീ”തി.

ബോധിസത്തോ ആഹ -

വ. [illegible]. “കച്ചി അരോഗം യോഗ്ഗം തേ, കച്ചി വഹതി വാഹനം;
കച്ചി ഫീതോ ജനപദോ, കച്ചി വുട്ഠി ന ഛിജ്ജതീ”തി.

തത്ഥ **വുട്ഠീ**തി വുട്ഠിധാരാ.

രാജാ ആഹ -

“അഥോ അരോഗം യോഗ്ഗം മേ, അഥോ വഹതി വാഹനം;
അഥോ ഫീതോ ജനപദോ, അഥോ വുട്ഠി ന ഛിജ്ജതീ”തി.

ഏവം തേസം സല്ലപന്താനഞ്ഞേവ ഫുസ്സതീ ദേവീ “ഇദാനി സോകം തനുകം കത്വാ നിസിന്നാ ഭവിസ്സന്തീ”തി സല്ലക്ഖേത്വാ മഹാപരിവാരേന സദ്ധിം പുത്തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“ഏവഞ്ചേതം മന്തയന്താനം, മാതാ നേസം അദിസ്സഥ;
രാജപുത്തീ ഗിരിദ്വാരേ, പത്തികാ അനുപാഹനാ.

“യദാ ദിസ്വാന ആയന്തിം, മാതരം പുത്തഗിദ്ധിനിം;
വേസ്സന്തരോ ച മദ്ദീ ച, പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ അവന്ദിസും.

“മദ്ദീ ച സിരസാ പാദേ, സസ്സുയാ അഭിവാദയി;
മദ്ദീ അഹഞ്ഹി തേ അയ്യേ, പാദേ വന്ദാമി തേ സുണ്ഹാ”തി.

തേസം ഫുസ്സതിദേവിം വന്ദിത്വാ ഠിതകാലേ പുത്തകാ കുമാരകുമാരികാഹി പരിവുതാ ആഗമിംസു. മദ്ദീ ച തേസം ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തീയേവ അട്ഠാസി. സാ തേ സോത്ഥിനാ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തീ തരുണവച്ഛാ വിയ ഗാവീ പരിദേവമാനാ തതോ പായാസി. തേപി തം ദിസ്വാ പരിദേവന്താ മാതരാഭിമുഖാവ പധാവിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“മദ്ദിഞ്ച പുത്തകാ ദിസ്വാ, ദൂരതോ സോത്ഥിമാഗതാ;
കന്ദന്താ മഭിധാവിംസു, വച്ഛബാലാവ മാതരം.

“മദ്ദീ ച പുത്തകേ ദിസ്വാ, ദൂരതോ സോത്ഥിമാഗതേ;
വാരുണീവ പവേധേന്തീ, ഥനധാരാഭിസിഞ്ചഥാ”തി.

തത്ഥ **കന്ദന്താ മഭിധാവിംസൂ**തി കന്ദന്താ അഭിധാവിംസു. **വാരുണീവാ**തി യക്ഖാവിട്ഠാ ഇക്ഖണികാ വിയ പവേധമാനാ ഥനധാരാ അഭിസിഞ്ചഥാതി.

സാ കിര മഹാസദ്ദേന പരിദേവിത്വാ കമ്പമാനാ വിസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ദീഘതോ പഥവിയം പതി. കുമാരാപി വേഗേനാഗന്ത്വാ വിസഞ്ഞിനോ ഹുത്വാ മാതു ഉപരിയേവ പതിംസു. തസ്മിം ഖണേ തസ്സാ ദ്വീഹി ഥനേഹി ദ്വേ ഖീരധാരാ നിക്ഖമിത്വാ തേസം മുഖേയേവ പവിസിംസു. സചേ കിര ഏത്തകോ അസ്സാസോ നാഭവിസ്സ, ദ്വേ കുമാരാ സുക്ഖഹദയാ ഹുത്വാ അദ്ധാ നസ്സിസ്സന്തി. വേസ്സന്തരോപി പിയപുത്തേ ദിസ്വാ സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ വിസഞ്ഞീ ഹുത്വാ തത്ഥേവ പതി. മാതാപിതരോപിസ്സ വിസഞ്ഞിനോ ഹുത്വാ തത്ഥേവ പതിംസു, തഥാ സഹജാതാ സട്ഠിസഹസ്സാ അമച്ചാ. തം കാരുഞ്ഞം പസ്സന്തേസു ഏകോപി സകഭാവേന സണ്ഠാതും നാസക്ഖി. സകലം അസ്സമപദം യുഗന്തവാതേന പമദ്ദിതം വിയ സാലവനം അഹോസി. തസ്മിം ഖണേ പബ്ബതാ നദിംസു, മഹാപഥവീ കമ്പി, മഹാസമുദ്ദോ സങ്ഖുഭി, സിനേരു ഗിരിരാജാ ഓനമി. ഛ കാമാവചരദേവലോകാ ഏകകോലാഹലാ അഹേസും.

സക്കോ ദേവരാജാ “ഛ ഖത്തിയാ സപരിസാ വിസഞ്ഞിനോ ജാതാ, തേസു ഏകോപി ഉട്ഠായ കസ്സചി സരീരേ ഉദകം സിഞ്ചിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, അഹം ദാനി ഇമേസം പോക്ഖരവസ്സം വസ്സാപേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഛഖത്തിയസമാഗമേ പോക്ഖരവസ്സം വസ്സാപേസി. തത്ഥ യേ തേമിതുകാമാ, തേ തേമേന്തി, അതേമിതുകാമാനം ഉപരി ഏകബിന്ദുമത്തമ്പി ന പതതി, പദുമപത്തതോ ഉദകം വിയ നിവത്തിത്വാ ഗച്ഛതി. ഇതി പോക്ഖരവനേ പതിതം വസ്സം വിയ തം വസ്സം

അഹോസി. ഛ ഖത്തിയാ അസ്സാസം പടിലഭിംസു. മഹാജനോ തമ്പി ദിസ്വാ "അഹോ അച്ഛരിയം, അഹോ അബ്ഭുതം ഏവരൂപേ ഞാതിസമാഗമേ പോക്ഖരവസ്സം വസ്സി, മഹാപഥവീ കമ്പീ"തി അച്ഛരിയം പവേദേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൭൭൬. "സമാഗതാനം ഞാതീനം, മഹാഘോസോ അജായഥ;
പബ്ബതാ സമനാദിംസു, മഹീ പകമ്പിതാ അഹു.

൭൭൭. "വുട്ഠിധാരം പവത്തേന്തോ, ദേവോ പാവസ്സി താവദേ;
അഥ വേസ്സന്തരോ രാജാ, ഞാതീഹി സമഗച്ഛഥ.

൭൭൮. "നത്താരോ സുണിസാ പുത്തോ, രാജാ ദേവീ ച ഏകതോ;
യദാ സമാഗതാ ആസും, തദാസി ലോമഹംസനം.

൭൭൯. "പഞ്ജലികാ തസ്സ യാചന്തി, രോദന്താ ഭേരവേ വനേ;
വേസ്സന്തരഞ്ച മദ്ദിഞ്ച, സബ്ബേ രട്ഠാ സമാഗതാ;
ത്വം നോസി ഇസ്സരോ രാജാ, രജ്ജം കാരേഥ നോ ഉഭോ"തി.

തത്ഥ **ഘോസോ**തി കാരുഞ്ഞഘോസോ. **പഞ്ജലികാ**തി സബ്ബേ നാഗരാ ചേവ നേഗമാ ച ജാനപദാ ച പഗ്ഗഹിതഞ്ജലികാ ഹുത്വാ. **തസ്സ യാചന്തീ**തി തസ്സ പാദേസു പതിത്വാ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ "ദേവ, ത്വം നോ സാമി ഇസ്സരോ, പിതാ തേ ഇധേവ അഭിസിഞ്ചിത്വാ നഗരം നേതുകാമോ, കുലസന്തകം സേതച്ഛത്തം പടിച്ഛഥാ"തി യാചിംസു.

ഛഖത്തിയകമ്മവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നഗരകണ്ഡവണ്ണനാ

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ പിതരാ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൮൦. "ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തം, രട്ഠാ പബ്ബാജയിത്ഥ മം;
ത്വഞ്ച ജാനപദാ ചേവ, നേഗമാ ച സമാഗതാ"തി.

തതോ രാജാ പുത്തം അത്തനോ ദോസം ഖമാപേന്തോ ആഹ -

൭൮൧. "ദുക്കടഞ്ച ഹി നോ പുത്ത, ഭൂനഹച്ചം കതം മയാ;
യോഹം സിവീനം വചനാ, പബ്ബാജേസിമദൂസക"ന്തി.

ഇമം ഗാഥം വത്വാ അത്തനോ ദുക്ഖഹരണത്ഥം പുത്തം യാചന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൭൮൨. "യേന കേനചി വണ്ണേന, പിതു ദുക്ഖം ഉദബ്ബഹേ;
മാതു ഭഗിനിയാ ചാപി, അപി പാണേഹി അത്തനോ"തി.

തത്ഥ **ഉദബ്ബഹേ**തി ഹരേയ്യ. **അപി പാണേഹീ**തി താത പുത്തേന നാമ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാപി മാതാപിതൂനം സോകദുക്ഖം ഹരിതബ്ബം, തസ്മാ മമ ദോസം ഹദയേ അകത്വാ മമ വചനം കരോഹി, ഇമം ഇസിലിങ്ഗം ഹാരേത്വാ രാജവേസം ഗണ്ഹ താതാതി ഇമിനാ കിര നം അധിപ്പായേനേവമാഹ.

ബോധിസത്തോ രജ്ജം കാരേതുകാമോപി "ഏത്തകേ പന അകഥിതേ ഗരുകം നാമ ന ഹോതീ"തി കഥേസി. മഹാസത്തോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. അഥസ്സ അധിവാസനം വിദിത്വാ സഹജാതാ സട്ഠിസഹസ്സാ അമച്ചാ "നഹാനകാലോ മഹാരാജ, രജോജല്ലം പവാഹയാ"തി വദിംസു. അഥ നേ മഹാസത്തോ "ഥോകം അധിവാസേഥാ"തി വത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ ഇസിഭണ്ഡം ഓമുഞ്ചിത്വാ പടിസാമേത്വാ സങ്ഖവണ്ണസാടകം

നിവാസേത്വാ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ ‘‘ഇദം മയാ നവ മാസേ അഡ്ഢമാസഞ്ച വസന്തേന സമണധമ്മസ്സ കതട്ഠാനം, പാരമീകൂടം ഗണ്ഹന്തേന മയാ ദാനം ദത്വാ മഹാപഥവിയാ കമ്പാപിതട്ഠാന’’ന്തി പണ്ണസാലം തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥസ്സ കപ്പകാദയോ കേസമസ്സുകമ്മാദീനി കരിംസു. തമേനം സബ്ബാഭരണഭൂസിതം ദേവരാജാനമിവ വിരോചമാനം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിംസു. തേന വുത്തം -

൨൪൦൬. ‘‘തതോ വേസ്സന്തരോ രാജാ, രജോജല്ലം പവാഹയി;
രജോജല്ലം പവാഹേത്വാ, സങ്ഖവണ്ണം അധാരയീ’’തി.

തത്ഥ **പവാഹയീ**തി ഹാരേസി, ഹാരേത്വാ ച പന രാജവേസം ഗണ്ഹീതി അത്ഥോ.

അഥസ്സ യസോ മഹാ അഹോസി. ഓലോകിതഓലോകിതട്ഠാനം കമ്പതി, മുഖമങ്ഗലികാ മുഖമങ്ഗലാനി ഘോസയിംസു, സബ്ബതൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹിംസു, മഹാസമുദ്ദകുച്ഛിയം മേഘഗജ്ജിതഘോസോ വിയ തൂരിയഘോസോ അഹോസി. ഹത്ഥിരതനം അലങ്കരിത്വാ ഉപാനയിംസു. സോ ഖഗ്ഗരതനം ബന്ധിത്വാ ഹത്ഥിരതനം അഭിരുഹി. താവദേവ നം സഹജാതാ സട്ഠിസഹസ്സാ അമച്ചാ സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതാ പരിവാരയിംസു, സബ്ബകഞ്ഞായോ മദ്ദിദേവിമ്പി നഹാപേത്വാ അലങ്കരിത്വാ അഭിസിഞ്ചിംസു. സീസേ ച പനസ്സാ അഭിസേകഉദകം അഭിസിഞ്ചമാനാ ‘‘വേസ്സന്തരോ തം പാലേതൂ’’തിആദീനി മങ്ഗലാനി വദിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൪൦൭. ‘‘സീസം ന്ഹാതോ സുചിവത്ഥോ, സബ്ബാഭരണഭൂസിതോ;
പച്ചയം നാഗമാരുയ്ഹ, ഖഗ്ഗം ബന്ധി പരന്തപം.

൨൪൦൮. ‘‘തതോ സട്ഠിസഹസ്സാനി, യോധിനോ ചാരുദസ്സനാ;
സഹജാതാ പകിരിംസു, നന്ദയന്താ രഥേസഭം.

൨൪൦൯. ‘‘തതോ മദ്ദിമ്പി ന്ഹാപേസും, സിവികഞ്ഞാ സമാഗതാ;
വേസ്സന്തരോ തം പാലേതു, ജാലീ കണ്ഹാജിനാ ചുഭോ;
അഥോപി തം മഹാരാജാ, സഞ്ജയോ അഭിരക്ഖതൂ’’തി.

തത്ഥ **പച്ചയം നാഗമാരുയ്ഹാ**തി തം അത്തനോ ജാതദിവസേ ഉപ്പന്നം ഹത്ഥിനാഗം. **പരന്തപ**ന്തി അമിത്തതാപനം. **പകിരിംസൂ**തി പരിവാരയിംസു. **നന്ദയന്താ**തി തോസേന്താ. **സിവികഞ്ഞാ**തി സിവിരഞ്ഞോ പജാപതിയോ സന്നിപതിത്വാ ഗന്ധോദകേന ന്ഹാപേസും. **ജാലീ കണ്ഹാജിനാ ചുഭോ**തി ഇമേ തേ പുത്താപി മാതരം രക്ഖന്തൂതി.

൨൪൧൦. ‘‘ഇദഞ്ച പച്ചയം ലദ്ധാ, പുബ്ബേ സംക്ലേസമത്തനോ;
ആനന്ദിയം ആചരിംസു, രമണീയേ ഗിരിബ്ബജേ.

൨൪൧൧. ‘‘ഇദഞ്ച പച്ചയം ലദ്ധാ, പുബ്ബേ സംക്ലേസമത്തനോ;
ആനന്ദി വിത്താ സുമനാ, പുത്തേ സങ്ഗമ്മ ലക്ഖണാ.

൨൪൧൨. ‘‘ഇദഞ്ച പച്ചയം ലദ്ധാ, പുബ്ബേ സംക്ലേസമത്തനോ;
ആനന്ദി വിത്താ പതീതാ, സഹ പുത്തേഹി ലക്ഖണാ’’തി.

തത്ഥ **ഇദഞ്ച പച്ചയം ലദ്ധാ**തി ഭിക്ഖവേ, വേസ്സന്തരോ മദ്ദീ ച ഇദഞ്ച പച്ചയം ലദ്ധാ ഇമം പതിട്ഠം ലഭിത്വാ, രജ്ജേ പതിട്ഠഹിത്വാതി അത്ഥോ. **പുബ്ബേ**തി ഇതോ പുബ്ബേ അത്തനോ വനവാസസംക്ലേസഞ്ച അനുസ്സരിത്വാ. **ആനന്ദിയം ആചരിംസു, രമണീയേ ഗിരിബ്ബജേ**തി രമണീയേ വങ്കഗിരികുച്ഛിമ്ഹി ‘‘വേസ്സന്തരസ്സ രഞ്ഞോ

ആണാ''തി കഞ്ചനലതാവിനദ്ധം ആനന്ദഭേരിം ചരാപേത്വാ ആനന്ദഛണം ആചരിംസു. **ആനന്ദി വിത്താ സുമനാ**തി ലക്ഖണസമ്പന്നാ മദ്ദീ പുത്തേ സങ്ഗമ്മ സമ്പാപുണിത്വാ വിത്താ സുമനാ ഹുത്വാ അതിവിയ നന്ദീതി അത്ഥോ. **പതീതാ**തി സോമനസ്സാ ഹുത്വാ.

ഏവം പതീതാ ഹുത്വാ ച പന പുത്തേ ആഹ -

''ഏകഭത്താ പുരേ ആസിം, നിച്ചം ഥണ്ഡിലസായിനീ;
ഇതി മേതം വതം ആസി, തുമ്ഹം കാമാ ഹി പുത്തകാ.

''തസ്സ മേ വതം സമിദ്ധജ്ജ, തുമ്ഹേ സങ്ഗമ്മ പുത്തകാ;
മാതുജമ്പി തം പാലേതു, പിതുജമ്പി ച പുത്തക;
അഥോപി തം മഹാരാജാ, സഞ്ജയോ അഭിരക്ഖതു.

''യം കിഞ്ചിത്ഥി കതം പുഞ്ഞം, മയ്ഹഞ്ചേവ പിതുച്ച തേ;
സബ്ബേന തേന കുസലേന, അജരോ അമരോ ഭവാ''തി.

തത്ഥ **തുമ്ഹം കാമാ ഹി പുത്തകാ**തി പുത്തകാ അഹം തുമ്ഹാകം കാമാ തുമ്ഹേ പത്ഥയമാനാ പുരേ തുമ്ഹേസു ബ്രാഹ്മണേന നീതേസു ഏകഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ ഭൂമിയം സയിം, ഇതി മേ തുമ്ഹാകം കാമാ ഏതം വതം ആസീതി വദതി. **സമിദ്ധജ്ജാ**തി തം മേ വതം അജ്ജ സമിദ്ധം. **മാതുജമ്പി തം പാലേതു, പിതുജമ്പി ച പുത്തകാ**തി പുത്തജാലി തം മാതുജാതം സോമനസ്സമ്പി പിതുജാതം സോമനസ്സമ്പി പാലേതു, മാതാപിതൂനം സന്തകം പുഞ്ഞം തം പാലേതൂതി അത്ഥോ. തേനേവാഹ **''യം കിഞ്ചിത്ഥി കതം പുഞ്ഞ''**ന്തി.

ഫുസ്സതീപി ദേവീ ''ഇതോ പട്ഠായ മമ സുണ്ഹാ ഇമാനേവ വത്ഥാനി നിവാസേതു, ഇമാനി ആഭരണാനി ധാരേതൂ''തി സുവണ്ണസമുഗ്ഗേ പൂരേത്വാ പഹിണി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

''കപ്പാസികഞ്ച കോസേയ്യം, ഖോമകോടുമ്ബരാനി ച;
സസ്സു സുണ്ഹായ പാഹേസി, യേഹി മദ്ദീ അസോഭഥ.

''അഥോ ഹേമഞ്ച കായൂരം, ഗീവേയ്യം രതനാമയം;
സസ്സു സുണ്ഹായ പാഹേസി, യേഹി മദ്ദീ അസോഭഥ.

''അഥോ ഹേമഞ്ച കായൂരം, അങ്ഗദം മണിമേഖലം;
സസ്സു സുണ്ഹായ പാഹേസി, യേഹി മദ്ദീ അസോഭഥ.

''ഉണ്ണതം മുഖഫുല്ലഞ്ച, നാനാരത്തേ ച മാണികേ;
സസ്സു സുണ്ഹായ പാഹേസി, യേഹി മദ്ദീ അസോഭഥ.

''ഉഗ്ഗത്ഥനം ഗിങ്ഗമകം, മേഖലം പാടിപാദകം;
സസ്സു സുണ്ഹായ പാഹേസി, യേഹി മദ്ദീ അസോഭഥ.

''സുത്തഞ്ച സുത്തവജ്ജഞ്ച, ഉപനിജ്ഝായ സേയ്യസി;
അസോഭഥ രാജപുത്തീ, ദേവകഞ്ഞാവ നന്ദനേ.

''സീസം ന്ഹാതാ സുചിവത്ഥാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
അസോഭഥ രാജപുത്തീ, താവതിംസേവ അച്ഛരാ.

''കദലീവ വാതച്ഛുപിതാ, ജാതാ ചിത്തലതാവനേ;
ദന്താവരണസമ്പന്നാ, രാജപുത്തീ അസോഭഥ.

''സകുണീ മാനുസിനീവ, ജാതാ ചിത്തപത്താ പതീ;
നിഗ്രോധപക്കബിമ്ബോട്ഠീ, രാജപുത്തീ അസോഭഥാ''തി.

തത്ഥ **ഹേമഞ്ച കായൂര**ന്തി സുവണ്ണമയം വനകജ്ജൂരിഫലസണ്ഠാനം ഗീവാപസാധനമേവ. **രതനമയ**ന്തി അപരമ്പി രതനമയം ഗീവേയ്യം. **അങ്ഗദം മണിമേഖല**ന്തി അങ്ഗദാഭരണഞ്ച മണിമയമേഖലഞ്ച. **ഉണ്ണത**ന്തി ഏകം നലാടപസാധനം. **മുഖഫുല്ല**ന്തി നലാടന്തേ തിലകമാലാഭരണം. **നാനാരത്തേ**തി നാനാവണ്ണേ. **മാണികേ**തി മണിമയേ. **ഉഗ്ഗത്ഥനം ഗിങ്ഗമക**ന്തി ഏതാനിപി ദ്വേ ആഭരണാനി. **മേഖല**ന്തി സുവണ്ണരജതമയം മേഖലം. **പാടിപാദക**ന്തി പാദപസാധനം. **സുത്തഞ്ച സുത്തവജ്ജം ചാ**തി സുത്താരൂള്ഹഞ്ച അസുത്താരൂള്ഹഞ്ച പസാധനം. പാളിയം പന "സുപ്പഞ്ച സുപ്പവജ്ജഞ്ചാ"തി ലിഖിതം. **ഉപനിജ്ഝായ സേയ്യസീ**തി ഏതം സുത്താരൂള്ഹഞ്ച അസുത്താരൂള്ഹഞ്ച ആഭരണം തം തം ഊനട്ഠാനം ഓലോകേത്വാ അലങ്കരിത്വാ ഠിതാ സേയ്യസീ ഉത്തമരൂപധരാ മദ്ദീ ദേവകഞ്ഞാവ നന്ദനേ അസോഭഥ. **വാതച്ഛുപിതാ**തി ചിത്തലതാവനേ ജാതാ വാതസമ്ഫുട്ഠാ സുവണ്ണകദലീ വിയ തം ദിവസം സാ വിജമ്ഭമാനാ അസോഭഥ . **ദന്താവരണസമ്പന്നാ**തി ബിമ്ബഫലസദിസേഹി രത്തദന്താവരണേഹി സമന്നാഗതാ. **സകുണീ മാനുസിനീവ, ജാതാ ചിത്തപത്താ പതീ**തി യഥാ മാനുസിയാ സരീരേന ജാതാ മാനുസിനീ നാമ സകുണീ ചിത്തപത്താ ആകാസേ ഉപ്പതമാനാ പക്ഖേ പസാരേത്വാ ഗച്ഛന്തീ സോഭതി, ഏവം സാ രത്തോട്ഠതായ നിഗ്രോധപക്കബിമ്ബഫലസദിസഓട്ഠേഹി അസോഭഥ.

സട്ഠിസഹസ്സാ അമച്ചാ മദ്ദിം അഭിരുഹനത്ഥായ സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതം നാതിവദ്ധം സത്തിസരപഹാരക്ഖമം ഏകം തരുണഹത്ഥിം ഉപനാമേസും. തേന വുത്തം -

"തസ്സാ ച നാഗമാനേസും, നാതിവദ്ധംവ കുഞ്ജരം;
സത്തിക്ഖമം സരക്ഖമം, ഈസാദന്തം ഉരൂള്ഹവം.

"സാ മദ്ദീ നാഗമാരുഹി, നാതിവദ്ധംവ കുഞ്ജരം;
സത്തിക്ഖമം സരക്ഖമം, ഈസാദന്തം ഉരൂള്ഹവ"ന്തി.

തത്ഥ **തസ്സാ ചാ**തി ഭിക്ഖവേ, തസ്സാപി മദ്ദിയാ സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതം കത്വാ നാതിവദ്ധം സത്തിസരപഹാരക്ഖമം ഏകം തരുണഹത്ഥിം ഉപനേസും. **നാഗമാരുഹീ**തി വരഹത്ഥിപിട്ഠിം അഭിരുഹി.

ഇതി തേ ഉഭോപി മഹന്തേന യസേന ഖന്ധാവാരം അഗമംസു. സഞ്ജയരാജാ ദ്വാദസഹി അക്ഖോഭിണീഹി സദ്ധിം മാസമത്തം പബ്ബതകീളം വനകീളം കീളി. മഹാസത്തസ്സ തേജേന താവമഹന്തേ അരഞ്ഞേ കോചി വാളമിഗോ വാ പക്ഖീ വാ കഞ്ചി ന വിഹേഠേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

"സബ്ബമ്ഹി തം അരഞ്ഞമ്ഹി, യാവന്തേത്ഥ മിഗാ അഹും;
വേസ്സന്തരസ്സ തേജേന, നഞ്ഞമഞ്ഞം വിഹേഠയും.

"സബ്ബമ്ഹി തം അരഞ്ഞമ്ഹി, യാവന്തേത്ഥ ദിജാ അഹും;
വേസ്സന്തരസ്സ തേജേന, നഞ്ഞമഞ്ഞം വിഹേഠയും.

"സബ്ബമ്ഹി തം അരഞ്ഞമ്ഹി, യാവന്തേത്ഥ മിഗാ അഹും;
ഏകജ്ഝം സന്നിപാതിംസു, വേസ്സന്തരേ പയാതമ്ഹി;
സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

"സബ്ബമ്ഹി തം അരഞ്ഞമ്ഹി, യാവന്തേത്ഥ ദിജാ അഹും;
ഏകജ്ഝം സന്നിപാതിംസു, വേസ്സന്തരേ പയാതമ്ഹി;
സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

"സബ്ബമ്ഹി തം അരഞ്ഞമ്ഹി, യാവന്തേത്ഥ മിഗാ അഹും;

നാസ്സു മഞ്ജൂ നികൂജിംസു, വേസ്സന്തരേ പയാതമ്ഹി;
സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

൨൪൫൯. ‘‘സബ്ബമ്ഹി തം അരഞ്ഞമ്ഹി, യാവന്തേത്ഥ ദിജാ അഹും;
നാസ്സു മഞ്ജൂ നികൂജിംസു, വേസ്സന്തരേ പയാതമ്ഹി;
സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ’’തി.

തത്ഥ **യാവന്തേത്ഥാ**തി യാവന്തോ എത്ഥ. **എകജ്ഝം സന്നിപാതിംസൂ**തി എകസ്മിം ഠാനേ സന്നിപതിംസു, സന്നിപതിത്വാ ച പന ‘‘ഇതോ പട്ഠായ ഇദാനി അമ്ഹാകം അഞ്ഞമഞ്ഞം ലജ്ജാ വാ ഹിരോത്തപ്പം വാ സംവരോ വാ ന ഭവിസ്സതീ’’തി ദോമനസ്സപത്താ അഹേസും. **നാസ്സു മഞ്ജൂ നികൂജിംസൂ**തി മഹാസത്തസ്സ വിയോഗദുക്ഖിതാ മധുരം രവം പുബ്ബേ വിയ ന രവിംസു.

സഞ്ജയനരിന്ദോ മാസമത്തം പബ്ബതകീളം, വനകീളം കീളിത്വാ സേനാപതിം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘താത, ചിരം നോ അരഞ്ഞേ വുത്ഥം, കിം തേ മമ പുത്തസ്സ ഗമനമഗ്ഗോ അലങ്കതോ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ആമ, ദേവ, കാലോ വോ ഗമനായാ’’തി വുത്തേ വേസ്സന്തരസ്സ ആരോചാപേത്വാ സേനം ആദായ നിക്ഖമി. വങ്കഗിരികുച്ഛിതോ യാവ ജേതുത്തരനഗരാ സട്ഠിയോജനം അലങ്കതമഗ്ഗം മഹാസത്തോ മഹന്തേന പരിവാരേന സദ്ധിം പടിപജ്ജി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൪൬൦. ‘‘പടിയത്തോ രാജമഗ്ഗോ, വിചിത്തോ പുപ്ഫസന്ഥതോ;
വസി വേസ്സന്തരോ യത്ഥ, യാവതാവ ജേതുത്തരാ.

൨൪൬൧. ‘‘തതോ സട്ഠിസഹസ്സാനി, യോധിനോ ചാരുദസ്സനാ;
സമന്താ പരികിരിംസു, വേസ്സന്തരേ പയാതമ്ഹി;
സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

൨൪൬൨. ‘‘ഓരോധാ ച കുമാരാ ച, വേസിയാനാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
സമന്താ പരികിരിംസു, വേസ്സന്തരേ പയാതമ്ഹി;
സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

൨൪൬൩. ‘‘ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
സമന്താ പരികിരിംസു, വേസ്സന്തരേ പയാതമ്ഹി;
സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

൨൪൬൪. ‘‘സമാഗതാ ജാനപദാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
സമന്താ പരികിരിംസു, വേസ്സന്തരേ പയാതമ്ഹി;
സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

൨൪൬൫. ‘‘കരോടിയാ ചമ്മധരാ, ഇല്ലീഹത്ഥാ സുവമ്മിനോ;
പുരതോ പടിപജ്ജിംസു, വേസ്സന്തരേ പയാതമ്ഹി;
സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ’’തി.

തത്ഥ **പടിയത്തോ**തി വിസാഖാപുണ്ണമപൂജാകാലേ വിയ അലങ്കതോ. **വിചിത്തോ**തി കദലിപുണ്ണഘടധജപടാകാദീഹി വിചിത്തോ. **പുപ്ഫസന്ഥതോ**തി ലാജാപഞ്ചമകേഹി പുപ്ഫേഹി സന്ഥതോ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം വങ്കപബ്ബതേ വേസ്സന്തരോ വസതി, തതോ പട്ഠായ യാവ ജേതുത്തരനഗരാ നിരന്തരം അലങ്കതപ്പടിയത്തോവ. **കരോടിയാ**തി സീസകരോടീതി ലദ്ധനാമായ സീസേ പടിമുക്കകരോടികാ യോധാ. **ചമ്മധരാ**തി കണ്ഡവാരണചമ്മധരാ. **സുവമ്മിനോ**തി വിചിത്രാഹി ജാലികാഹി സുട്ഠു വമ്മികാ. **പുരതോ പടിപജ്ജിംസൂ**തി മത്തഹത്ഥീസുപി ആഗച്ഛന്തേസു അനിവത്തിനോ സൂരയോധാ രഞ്ഞോ വേസ്സന്തരസ്സ പുരതോ പടിപജ്ജിംസു.

രാജാ സട്ഠിയോജനമഗ്ഗം ദ്വീഹി മാസേഹി അതിക്കമ്മ ജേതുത്തരനഗരം പത്തോ അലങ്കതപ്പടിയത്തനഗരം പവിസിത്വാ പാസാദം അഭിരുഹി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൭൮൫. ''തേ പാവിസും പുരം രമ്മം, മഹാപാകാരതോരണം;
ഉപേതം അന്നപാനേഹി, നച്ചഗീതേഹി ചൂഭയം.

൭൮൬. ''വിത്താ ജാനപദാ ആസും, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
അനുപ്പത്തേ കുമാരമ്ഹി, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

൭൮൭. ''ചേലുക്ഖേപോ അവത്തിത്ഥ, ആഗതേ ധനദായകേ;
നന്ദിം പവേസി നഗരേ, ബന്ധനാ മോക്ഖോ അഘോസഥാ''തി.

തത്ഥ **മഹാപാകാരതോരണ**ന്തി മഹന്തേഹി പാകാരേഹി ച തോരണേഹി ച സമന്നാഗതം. **നച്ചഗീതേഹി ചൂഭയ**ന്തി നച്ചേഹി ച ഗീതേഹി ച ഉഭയേഹി സമന്നാഗതം. **വിത്താ**തി തുട്ഠാ സോമനസ്സപ്പത്താ. **ആഗതേ ധനദായകേ**തി മഹാജനസ്സ ധനദായകേ മഹാസത്തേ ആഗതേ. **നന്ദിം പവേസീ**തി ''വേസ്സന്തരസ്സ മഹാരാജസ്സ ആണാ''തി നഗരേ നന്ദിഭേരീ ചരി. **ബന്ധനാ മോക്ഖോ അഘോസഥാ**തി സബ്ബസത്താനം ബന്ധനാ മോക്ഖോ ഘോസിതോ. അന്തമസോ ബിളാരം ഉപാദായ വേസ്സന്തരമഹാരാജാ സബ്ബസത്തേ ബന്ധനാ വിസ്സജ്ജാപേസി.

സോ നഗരം പവിട്ഠദിവസേയേവ പച്ചൂസകാലേ ചിന്തേസി ''യേ വിഭാതായ രത്തിയാ മമ ആഗതഭാവം സുത്വാ യാചകാ ആഗമിസ്സന്തി, തേസാഹം കിം ദസ്സാമീ''തി? തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ താവദേവ രാജനിവേസനസ്സ പുരിമവത്ഥുഞ്ച പച്ഛിമവത്ഥുഞ്ച കടിപ്പമാണം പൂരേന്തോ ഘനമേഘോ വിയ സത്തരതനവസ്സം വസ്സാപേസി, സകലനഗരേ ജാണുപ്പമാണം വസ്സാപേസി. പുനദിവസേ മഹാസത്തോ ''തേസം തേസം കുലാനം പുരിമപച്ഛിമവത്ഥൂസു വുട്ഠധനം തേസം തേസഞ്ഞേവ ഹോതൂ''തി ദാപേത്വാ അവസേസം ആഹരാപേത്വാ അത്തനോ ഗേഹവത്ഥുസ്മിം സദ്ധിം ധനേന കോട്ഠാഗാരേസു ഓകിരാപേത്വാ ദാനമുഖേ ഠപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൭൮൮. ''ജാതരൂപമയം വസ്സം, ദേവോ പാവസ്സി താവദേ;
വേസ്സന്തരേ പവിട്ഠമ്ഹി, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനേ.

൭൮൯. ''തതോ വേസ്സന്തരോ രാജാ, ദാനം ദത്വാന ഖത്തിയോ;
കായസ്സ ഭേദാ സപ്പഞ്ഞോ, സഗ്ഗം സോ ഉപപജ്ജഥാ''തി.

തത്ഥ **സഗ്ഗം സോ ഉപപജ്ജഥാ**തി തതോ ചുതോ ദുതിയചിത്തേന തുസിതപുരേ ഉപ്പജ്ജീതി.

നഗരകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സത്ഥാ ഇമം ഗാഥാസഹസ്സപ്പടിമണ്ഡിതം മഹാവേസ്സന്തരധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ജൂജകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, അമിത്തതാപനാ ചിഞ്ചമാണവികാ, ചേതപുത്തോ ഛന്നോ, അച്ചുതതാപസോ സാരിപുത്തോ, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, സഞ്ചയനരിന്ദോ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ, ഫുസ്സതീ ദേവീ സിരിമഹാമായാ, മദ്ദീ ദേവീ രാഹുലമാതാ, ജാലികുമാരോ രാഹുലോ, കണ്ഹാജിനാ ഉപ്പലവണ്ണാ, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, മഹാവേസ്സന്തരോ രാജാ പന അഹമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അഹോസി''ന്തി.

വേസ്സന്തരജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

മഹാനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ജാതക-അട്ഠകഥാ സമത്താ.